T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES,

CUM NOTIS INTEGRIS

LAUR. VALLAE, M. ANT. SABELLICI, BEATI RHENANI, SIGISM. GELENII, HENR. LORITI GLAREANI, CAR. SIGONII, FULVII URSINI, FRANC. SANCTII, J. FR. GRONOVII, TAN. FABRI, HENR. VALESII, JAC. PERIZONII, JAC. GRONOVII;

EXCERPTIS

PETR. NANNII, JUSTI LIPSII, FR. MODII, JANI GRUTERI;

NEC NON INEDITIS

JANI GEBHARDI, CAR. AND. DUKERI,

ET ALIORUM:

CURANTE

ARN. DRAKENBORCH,

QUI ET SUAS ADNOTATIONES ADJECIT:

ACCEDUNT

SUPPLEMENTA DEPERDITORUM T. LIVII LIBRORUM

A JO. FREINSHEMIO CONCINNATA.

TOMUS TERTIUS. PARS PRIOR.

STUTGARDIAE

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS WUERTEMBERGICAE.

LIPSIAE IN COMMISSIS APUD C. H. F. HARTMANNUM.

MDCCCXXI.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI, QUI SUPERSUNT, OMNES.

TOMUS TERTIUS.

PARS PRIOR.

T. LIVII PATAVINI

HISTORIARUM

LIBRI QUINTI

EPITOME.

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt. ea res quum esset nova, indignationem tribunorum plebis movit, querentium non dari plebi nec per hiemem militiae requiem. Equites tum primum equis suis merere coeperunt. Quum inundatio ex lacu Albano

In obsidione Vejorum hibernacula militibus facta sunt] *In obsidione vitiorum* perperam Voss. 4. Deinde *tabernacula* Voss. quatuor, Leid. Berg. Boenderm. Norvic. excerpta Pithoei, et editiones antiquae, pro quo apud Vascosan. demum anno 1543. *hibernacula* substitutum invenio. Et eadem hac voce in eadem historia usus est Liv. hoc lib. c. 2, 1. *Hibernacula etiam, res nova militi Romano, aedificari coepta.* De hac voce plura infra v. ad 35, 7, 7.

Non dari plebi nec per hiemem militiae requiem] *non dari sibi* Voss. 1. Credo, librarium evitare voluisse repetitionem vocis *plebis*, quae modo praecesserat. Ex qua eadem caussa etiam factum esse videtur, ut quidam verbis praecedentibus, omissa voce *plebis*, ediderint *indignationem tribunorum movit*, invitis omnibus scriptis, qui vulgatum servant. V. supra ad 1, 3, 9. *quietem* autem habet Hearnii Norvic. Sed reliquorum auctoritas vulgatum firmat.

Equites tum primum equis suis merere coeperunt] *tunc primum* Voss. 1. V. ad 2, 12, 15. Praeterea *equis suis mereri* Voss. quatuor, et Leid. *mereri equis suis* Boenderm. Sed infra Liv. dixit c. 7, 13. *Tum primum equis merere equites coeperunt.* Et ita passim de militibus *merere* potius, quam *mereri*, usurpari solet.

Quum inundatio in lacu Albano facta esset] Vet. lib. *ex lacu Albano.* SIG. *et lacu Albano* Voss. 2. et 3. a m. 1. *ex lacu Albano* Voss. 1. 3. a m. 2. Voss. quart. Leid.

facta esset, vates, qui eam rem interpretaretur, de hostibus captus est. Furius Camillus dictator decem annos obsessos Vejos cepit: simulacrum Junonis Romam transtulit: decimam partem praedae Delphos Apollini misit. Idem tribunus militum, quum Faliscos obsideret,

Berg. et Boenderm. ut et codd. quos Hearne consuluit; nisi quod priscis edd. consentiens Norvic. habeat *in lacu*.

Ab hostibus captus est] Vet. lib. *de hostibus*. praeclare. Erat enim vates ille unus ex hostibus. SIG. *ab hostibus* apud me superest in Voss. 1. Leid. Berg. Boenderm. et Hearnii Norvic. *ex hostibus* Voss. 2. 3. 4. et exc. Pithoei. Insuper *τὸ est* omittit Voss. 2.

Furius Camillus dictator decem annos obsessos Vejos cepit] Vocem *dictator* non agnoscunt Leid. et Berg. Sed Camillum in dictatura Vejos cepisse non modo Livius narrat l. 5, 19. et seqq. verum etiam Plutarch. in Camill. p. 131. Oros. 2, 19. Zonar. 6. Annal. 21. aliique. Tum *decem annis obsessos* Leid. et Voss. 1. 2. ac 3. Livius 5, 23, 2. *Quia tot annis varie ibi bellatum erat.* Oros. l. l. *Obsidio Vejorum decem continuis annis magis obsessores, quam obsessos, detrivit.* Reliqui codd. editorum lectionem *decem annos* tuentur. Et ita Livius hoc lib. c. 22, 8. *Decem aestates hiemesque continuas circumsessa.*

Simulacrum Junonis Romam transtulit] Vet. lib. *Romae statuit.* DELRIUS. Vox *Junonis* deficit in Vossianis quatuor, Berg. excerptis Pithoei, et edd. vetustis. *Dianae simulacrum*, pro *simulacrum Junonis*, praefert Boenderm. Sed non modo contra Livium, qui *Junonis Reginae* simulacrum fuisse refert infra c. 22. verum etiam contra narrationem Valer. Max. 1, 8, 3. qui *simulacrum Junonis Monetae* vocat, et Plutarchi in vita Camilli p. 132. qui ἄγαλμα τῆς Ἥρας vocat. Recte igitur in editione Vascos. repositum *simulacrum Junonis*, quomodo praefert etiam Leid. Praeterea *Romae statuit* Voss. 1. et Boenderm. *Romae transtulit* Berg. *deportare Romam* Livius dixit 5, 22, 4.

Decimam partem praedae Delphos Apollini misit] *decimam partem Delphos Apollini misit* Voss. 1. *decimam praedae Delphos Apollini misit* Voss. 2. 3. 4. Leid. Berg. Norvic. et Exc. Pithoei. Unus tantum Boenderm. vulgatum tuetur, quod etiam superest in omnibus editis. Livius in hac historia vocem *partem* vel addidit, vel omisit. Addidit infra h. lib. c. 21, 2. *Tibi hinc decimam partem praedae voveo.* c. 23, 8. *Apollini se decimam vovisse praedae partem quum diceret Camillus.* et c. 25, 7. *Ejus partem decimam Apollini sacram esse.* Omisit eodem c. 25, 6. *Quod ex ea tantum praeda, quae rerum moventium sit, decima designetur.*

Idem tribunus militum quum Faliscos obsideret] *Item Camillus quum Faliscos* Leid. *Item tribunus militum quum Faliscos* Voss. 1. et Berg. *Item tribus militum quum Faliscos* Voss. 2. 3. 4. Voces *idem* et *item* ex prava minus distincte praeeuntis pronunciatione facile confundi potuerunt, et nonnumquam etiam confusae sunt in Mstis. Exempla v. infra ad Epit. Liv. l. 69.

proditos hostium filios parentibus remisit: statimque deditione facta, Faliscorum victoriam justitia consecutus est. Quum alter ex censoribus C. Julius decessisset, in locum ejus M. Cornelius subfectus est. nec id postea factum est: quoniam eo lustro a Gallis Roma capta est.

Proditos hostium filios parentibus remisit] Cum in vet. lib. sit, *proditos a magistris hostium filios*: lego, *proditos a magistro hostium filios*, Livii, Flori, Valerii, et Plinii [Aurelii Victoris] auctoritatem secutus. Ad hunc autem perfidum proditorem Vari l. 2. Excellentium versiculos, qui apud Priscianum exstant, refero:

Tum litterator creditus,
Ludo Faliscûm liberos
Caussatus in campi patens
Extraque muros ducere,
Spatiando paulatim trahit
Hostilis ad valli latus.
* * *
Seu tute malis hospites,
Seu tute captivos, habes.

DELR. Meorum nullus a vulgata scriptura recedit. Versiculos autem, quos Varo Delrius adscripsit, sub Alphei Aviti nomine laudavit Priscian. l. 8. p. 823. et l. 12. p. 947. Eosdem huc pertinere observavit etiam Henr. Vales. in notis ad Excerpta Peiresc. p. 82. ubi, pro *hospites*, malebat *obsides*.

Deditione facta, Faliscorum victoriam justitia consecutus est] Posset videri distinguendum, *deditione facta Faliscorum, victoriam justitia consecutus est*. Sed retineri potest distinctio vulgata. *Faliscorum victoria* est victoria de Faliscis. Justin. 5, 4. *Non Siciliae illis adversa pugna in ore est, sed Graeciae victoria*. Et sic defendi potest, quod in eodem legitur, l. 38, 5. *Non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis*. Nec tamen inconcinne ed. Junt. *victoriae jus*, quod probat Graevius; cujus judicium etiam alii viri docti secuti sunt. Et ita MS. Bodl. in variis lect. Burmanni, et liber scriptus Academiae Duisburgensis. DUK. *de dictione facta Faliscorum justiciam victoriam consecutus est* Berg. a m. 1. in quo a manu altera emendatum *victoriam justiciam consecutus est*.

Quum alter ex censoribus Julius decessisset] Vet. lib. *C. Julius*. itemque Livius [5, 31, 6.] SIG. *aliter*, pro *alter*, Berg. Deinde *Emilibus decessisset* Boenderm. *C. Julius decessisset* Leid. Berg. Voss. 2. 3. 4. et codd. Hearnii. Eo etiam ducunt vestigia Voss. 1. qui *Civilibus decessisset* praefert.

In locum ejus M. Cornelius subfectus est. nec id postea factum est] *et in locum ejus M. Cornelius suffectus esset* Berg. *et in locum* praeferunt etiam Leid. et Voss. 1. Prius autem *est* et vocula *id* deficiunt in eodem Leid. *ne*, pro *nec*, habet Berg.

Quoniam eo lustro a Gallis Roma capta est] Haec verba exsulant a Boenderm. Conveniunt tamen illis, quae Liv. refert infra c. 31, 6.

Quum ei dies a L. Apulejo tribuno plebis dicta esset, in exsilium abiit] *Appulejus* duobus *pp* scribi debet, si sequimur nummos argenteos et lapides Capitolinos.

Furius Camillus, quum ei dies a L. Appulejo tribuno plebis dicta esset, in exsilium abiit. Quum Senones Galli Clusium obsiderent, et legati, a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent; hoc facto eorum concitati Senones urbem infesto exercitu petierunt, fusisque ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem praeter

SIG. *Tò ei* non adparet in Voss. 1. Sed dictionibus trajectis *quum dies ei* praefert Berg. Tum *a Nurio Aquilejo* Leid. *ab L. Appulejo* Voss. 2. 3. et 4. De orthographia vocis *Appulejus* v. Sigonium infra ad Liv. 5, 32, 8. et 10, 6, 1. Graeci unico π Ἀπουλήϊος dixerunt. V. Polyb. in Exc. legat. num. 128. Plutarch. in Camill. p. 134. Appian. 1. bell. Civ. p. 367. et alibi, Dion. Cass. l. 51. p. 457. et alibi. Etiam *APVLEIVS* in nummo contorniato, quem edidit Morell. in specim. rei numm. tab. 3. ut utroque modo olim exaratum fuisse pateat. V. etiam Cl. Duker. ad Flori 3, 12, 8. Denique *in exsilium abit* Voss. 2. 3. et 4. V. supra ad 2, 4, 2.

Quum Senones Galli Clusium obsiderent] *Quum Senones et Galli* Voss. 1. *Quum Galli Senones* Leid. et Berg.

Legati a senatu missi ad componendam inter eos et Clusinos pacem] *legati senatu missi* Berg. *legati ad senatum missi* Voss. 1. Tum *ad componendum pacem* Boenderm. et editi usque ad Sigonium, cujus editio recepit *componendam*. Et ita reliqui scripti. Denique *inter Gallos et Clusinos* Leid.

Pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum stetissent] Ultima vox abest a Voss. 1. et Berg. *pugnarent contra Gallos in acie Clusinorum*, eadem omissa voce, praefert Leid. *pugnantes contra Gallos starent in acie Clusinorum* Voss. 2. 3. et 4. *Clusinos*, pro *Clusinorum*, insuper Voss. 1.

Senones urbem infesto exercitu petierunt] *infenso exercitu* Boenderm. Sed vulgatum, pro quo stant reliqui codd. et omnes editi, satis placet. Liv. 2, 46, 2. *Non alio ante bello infestior Romanus proelium iniit.* 45, 8, 1. *Contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset.* Ambo haec vocabula saepe confunduntur in scriptis. V. ad Liv. 2, 46, 7. Tum *petiverunt* Leid.

Fusisque ad Alliam flumen Romanis cepere urbem] *Aliam* scribendum uno *l*, et *dies Aliensis*. Hanc enim habent scripturam plerique veteres libri, item Graeci scriptores: πρὸς Ἀλίαν ποταμὸν et Ἀλιάδα ἡμέραν, ut Plutarchus [in Camill. p. 137.] Servius etiam in 7. Aen. [717.] docet, a Poëtis *Alliam* duobus *ll* dici metri causa, ut *Relliquias*. SIG. Conjunctio *que* non exstat in Voss. 1. Tum *Aliam* scribunt et Voss. 2. 3. 4. Berg. Boenderm. et Hearnii Oxon. C. reliqui contra *Alliam*. In ipso autem Liv. 5, 37, 7. c. 39, 6. et 8. c. 49, 5. c. 53, 5. 6, 1, 11. c. 28, 5. et 6. c. 29, 1. 7, 13. 5. et alibi iidem codd. modo *Alia*, modo *Allia*, obferunt; alii vero in *Alia*, alii in *Allia* ubique conspirant. De orthographia hujus nominis v. Cl. Dukerum ad Flori 1, 13, 7.

Capitolium, in quod se juventus contulerat: majores natu, cum insignibus bonorum, quos quisque gesserat, in vestibulis aedium sedentes, occiderunt. et quum per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent, proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt. coactis deinde propter famem Romanis descendere, ut mille pondo auri darent, et hoc pretio finem

et quos ibi laudavit: quibus adde Castalion. ad Rutil. Itiner. 1, 125. Merul. ad Ovid. 1. Art. Amat. 413. et Dausquej. in Orthogr. part. sec. hac voc. ubi apud Lucan. 7, 633. *Quas Aliae clades* de clade Alliensi accipiens eumdem committit errorem, quem Micyllus in Merul. ad d. loc. Ovidii, et alii in Servio ad Virgil. 7. Aen. 717. notarunt. V. viros doctos ad d. loc. Lucani. Adde Cluverium 2. Ital. Ant. 10. p. 709. Praeterea vox *flumen* non est in Leid. Voss. quatuor, Berg. Boenderm. Hearnii Norvic. atque excerptis Pithoei; quam tamen editt. omnes agnoscunt, et Livius etiam addidit 5, 37, 7, et 6, 28, 5. V. supra ad 2, 32, 2. Tandem *ceperunt urbem* Voss. 1. Berg. et Boenderm.

In quod se juvenes contulerant] Veteres libri *in quod se juventus contulerat*. SIG. *in quo* Leid. Voss. quatuor, et Berg. *quo* Boenderm. Hinc *se juvenes contulerunt* Voss. 1. *se juvenes contulerant* Boenderm. Norvic. et editt. ante Sigonium. *se juventus secum tulerat* Voss. 2. *se juventus se contulerat* Voss. 3. *se juventus contulerat* Leid. Voss. 4. et Berg.

Cum insignibus honorum, quos quisque gesserat] *cum insignibus honoribus* scribae inertia Boenderm. Deinde *quos quinque gesserat* Voss. 2. et 3. In eorum tamen posteriore literae *n* nota addita est, qua librarius indicare solet, eam delendam esse; ut ita scribi voluerit *quos quique gesserat*.

In vestibulis aedium sedentes occiderunt] *in vestibulis eorum sedentes* Voss. 1. *in vestibulis eorum aedium sedentes*, juncta utraque lectione, Boenderm. Insuper *ceciderunt* Voss. 2. et 3. V. ad 36, 36, 6.

Per aversam partem Capitolii jam in summum evasissent] *per adversam partem* Leid. Voss. 1. 2. 3. Berg. et Boenderm. Voces hae saepe commutantur. V. supra ad 2, 31, 6. Tum *Capitolium* Voss. 1. Deinde *in summum Senonenses evasissent* Voss. 2. et in marg. 3. sine dubio ex interpolatione librarii.

Proditi clangore anserum, M. Manlii praecipue opera dejecti sunt] *clangore anseris* Voss. 2. 3. et 4. Sed *anseres* numero multitudinis memorat etiam Livius c. 47, 4. Tum *M. Manilii* Voss. 1. V. infra ad Liv. 34, 53, 2. Hinc *opera praecipue*, trajectis vocibus, Boenderm. Tandem *deterriti sunt* Voss. 1. et Boenderm. *detecti sunt* Voss. 2. 3. 4. et Berg. Alibi interdum voces *dejectus* et *detectus* in Mstis confundi solent. V. Nic. Heins. ad Claud. bell. Gildon. v. 247. *detecti sunt* Galli scandentes, sive *proditi sunt*, ut inquit auctor hujus Epit. clangore anserum; sed *dejecti sunt* opera Manlii.

Coactis deinde propter famem Romanis descendere] Alii *despondere*.

obsidionis emerent; Furius Camillus, dictator absens creatus, inter pendendum aurum cum exercitu venit, et Gallos post sextum mensem urbe expulit, ceciditque. Aedes Ajo Loquutio facta, quo loco ante urbem captam

Male quidem; sed et illud juvandum videtur. *propter famem Romanis eo descendere.* Dicuntur *aliquo descendere*, qui ad gravem aliquam conditionem inviti necessitate veniunt. Cicero pro Quinctio [16.] *Viri boni cum palam fraudantur, cum experiundi potestas non est, timide tamen et pedetentim istuc descendunt, necessitate coacti, inviti.* Pro Fontejo [1.] *Videte, quo descendam, judices: quam longe videar a consuetudine et cautione ac diligentia discedere.* 2. de Invent. [58.] *Qua in re vel concedere alteri, vel ad conditionem alterius descendere, et in praesentia quiescere, atque aliud tempus exspectare oportebit.* Caes. 1. Civ. [8.] *Sed tamen ad omnia se descendere paratum, atque omnia pati reipublicae caussa.* J. FR. GRON. *despondent* Berg. et Boenderm. *despondere* Norvic. et editi usque ad Gruter. qui in postrema anni 1628. *descendere* restituit. *coacti demum propter famem Romani descendere pacti sunt* Leid. *Demum* et *deinde* saepius in Mstis inter se confunduntur. V. infra ad 40, 22, 1. Omnes Voss. vulgatum tuentur, quod probat etiam Gronov. adjecta tamen vocula *Romanis eo descendere*, et vim verbi *descendere* optime exposuit. Ita et Liv. hoc verbo usus est 23, 14, 3. *Ad ultimum prope desperatae reipublicae auxilium, quum honesta utilibus cedunt, descendit.* 45, 15, 5. *Postremo eo descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur.* Frontin. 2, 10, 1. *Victos se esse secundum eam dinumerationem argumentati, ad conditiones imperatoris descenderunt.*

Ut mille pondo auri darent, et hoc pretio] *ut decem pondo auri darent* Voss. 2. 3. et 4. Forte numerus per notam *ut* ∞ *pondo* scriptus fuit, eamque non adsecuti librarii *decem* dederunt, vel *x.* ut alibi etiam factum est. V. infra ad 33, 14, 5. Deinde *ut hoc pretio* Leid. 1. et Voss. quatuor. Voculae hae saepe in Mstis commutantur. V. infra ad 21, 28, 8.

Camillus dictator absens creatus] *absens accitus* Boenderm. *absens creatus accitus*, utraque lectione recepta, Berg. Τῷ *creatus* tamen adjectae notae indicant, librarium eam vocem delendam existimasse.

Inter pendendum aurum cum exercitu venit] Vet. lib. *inter ipsum colloquium, quo de pacis conditionibus agebatur.* SIG. Vet. lib. *inter ipsum colloquium, quo de pacis conditionibus agebatur.* DELR. Eamdem lectionem, quam Sigonius et Delrius, non modo Hearne etiam invenit in Norvic. et Exc. Pithoei; sed et mihi obvia fuit in Leid. Voss. 1. 4. Berg. et Boenderm. Neque dissentiunt Voss. 2. et 3. nisi quod *eloquium*, pro *colloquium*, praeferant. de quo errore v. ad 7, 14, 8.

Aedes Loquutio facta] Liviani libri veteres *Alloquutio* habent. Hunc Deum Gellius 16, 17. *Ajum* vocat. Cicero de Divin. [1, 45. et 2, 32.] *Ajum Loquentem.* ex quo ego suspicatus sum, *Ajo Loquuto* et hic et apud Livium esse legendum. Verba Ciceronis sunt haec l. 2. *At paulo post audita vox est monentis, ut providerent, ne a Gallis Roma caperetur; ex eo Ajo Loquenti aram in nova via conse-*

vox audita erat, adventare Gallos. *Dictum est, ad Vejôs migrandum esse propter incensam et dirutam urbem. quod consilium Camillo auctore discussum est. Movit populum vocis quoque omen ex centurione auditae,*

eratam. Quid ergo? Ajus iste Loquens, quando eum nemo norat, ajebat, et loquebatur, et ex eo nomen invenit: posteaquam et sedem, et aram, et nomen invenit, obmutuit? Plutarchus in Camillo [p. 144.] φήμην καὶ κλήδονα vertit. SIG. Apud Arnobium l. 1. contra gentes [p. 15.] male legitur *Ajos Locutios*, pro *Ajos Locutos*. DELR. Beroaldus tom. 1. Facis Gruteri p. 226. jam ante Sigonium ex *Allocutio* fecerat *Ajo Loquenti*, auctore Cicerone, cujus locum e 2. de Divin. 32. hic descripsit Sigonius. Est rursus apud Cic. 1. de Divin. 45. *Ara enim Ajo Loquenti consecrata est.* Et in fragmento Actorum publicorum, si genuina sunt, a Dodwello in Praelect. Cambd. p. 691. publicato. *Censores locaverunt reficiendum tectum Aji Loquentis HS. XXXV.* Merula ad l. 6. Ann. Ennii p. 369. ex Livio in Cic. legit *Locutio* et *Locutius*: quam emendationem se sine auctoritate librorum scriptorum Ciceronis non admissurum dicit Gruterus. Hoc etiam ad Beroaldi et Sigonii conjecturam in h. l. Livii transferri potest. DUK. *Aedis* Voss. 3. et 4. V. supra ad Liv. 4, 25, 3. Tum *Jovi Capitolino*, pro *Ajo Loquutio*, Leid. Voss. quatuor, Berg. Boenderm. Norvic. Excerpta Pithoei, et vetustae editt. ante Vascosan. qui *Loquutio* substituit, quod reliqui servarunt usque ad Sigonium; is enim *Ajo Loquuto* in contextum recepit: reliquis tamen recentioribus Vascosani lectionem servantibus usque ad Gruterum, qui in postrema editione dedit *Ajo Loquutio*. Ceterum omnis haec periodus *Aedes Ajo Loquutio* etc. *adventare Gallos* ad finem Epitomes hujus rejecta est in omnibus scriptis et editt. vetustis. Ascensius demum anno 1513. huc revocavit, nullam aliam, ut videtur, ob caussam, quam quia eo ordine a Livio res narratae sunt. Sed non semper ordinem Livii observasse eum, qui Epitomas confecit, sed saepius in ea re peccasse, infra videbimus ad Epit. l. 103.

Facta, quo loco ante urbem captam vox audita erat] *facta est* Leid. Voss. quatuor, et Hearnii excerpta Pithoei. *factae* Norvic. Tum *quo ante urbem captam* Berg. Boenderm. et Voss. 2. 3. et 4. *quod ante urbem captam* Leid. Voss. 1. et apud Hearnium excerpta Pithoei, et Norvic. Denique *vox audita est* Leid.

Dictum est, ad Vejos migrandum esse propter incensam et dirutam urbem. quod consilium] In vet. lib. pauca mutantur. Legitur enim: *Deinde cum ad Vejos migrandum esset propter incensam et dirutam urbem, hoc consilium.* DELR. *Deinde cum ad Vejos migrandum esset* etiam Voss. 1. *Dictum etiam ad Vejos migrandum esse* Berg. et Boenderm. Praeterea *intercisam*, pro *incensam*, Berg. et Boenderm. *diruptam*, pro *dirutam*, Voss. 3. solito scribarum errore. V. infra ad 9, 45, 17. Ordine mutato *propter incensam urbem et dirutam* praefert Leid.

Quod consilium, Camillo auctore, discussum est] *dimissum est* Boenderm. Sed nihil muto. Infra in Epit. l. 28. *Ipse Scipio, dum gravi morbo implicitus est, seditionem, in parte exercitus motam, confir-*

qui, quum in forum venisset, manipulariis suis dixerat, Sta miles; hic optime manebimus.

matus discussit. Et ita ipse quoque Livius loqui amavit, ut 2, 52, 7. *Exprobrandoque T. Menenii damnationem mortemque periculum audacia discussit.* ubi plura vide.

Movit populum vocis quoque omen ex centurione auditae] *omlum*, pro *omen*, Berg. *olum* Boenderm. Deinde *ex centurione auditae sunt* Berg.

Quum in forum venisset, manipulariis suis dixerat] *in foro* Boenderm. Hinc *manipularis* Berg. a m. 1. *manipularibus* Voss. 2. 3. 4. et Excerpta Pithoei. Valer. Max. 6, 1, 12. *Tribunum militum a C. Plotio, manipulario milite, jure caesum pronunciavit.*

Sta, miles; hic optime manebimus] *aestimabiles hic optime manebimus* Voss. 2. 3. 4. nisi quod eorum prior *manibus* praeferat, pro *manebimus.*

T. LIVII PATAVINI
LIBER QUINTUS.

I. Pace alibi parta, Romani Vejique in armis 1 erant tanta ira odioque, ut victis finem adesse adpareret. Comitia utriusque populi longe diversa ratione facta sunt. Romani auxere tribunorum 2 militum consulari potestate numerum. octo, quot

§. 1. *Pace alibi parta*] *parata* Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. quae horum vocabulorum confusio in codicibus vetustis frequens est. V. infra ad h. lib. c. 6, 1. Supra 1, 19, 3. *Pace terra marique parta.* ubi similiter in quibusdam scriptis peccabatur. 2, 26, 4. *In magna jam spe undique partae pacis.* 3, 19, 1. *Pace parta instare tum tribuni.* 21, 60, 4. *Nec pax modo apud eos, sed societas etiam armorum parta est.* Mox *victis finem esse*, pro *adesse*, Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde verbum *sunt* deficit in Voss. 1.

§. 2. *Octo, quot numquam antea, creati*] Discrepat hic a tabulis Capitolinis historia Liviana, quae octo tribunos militum, insolito prius numero, nobis exprimit, censores ejus anni tribunis adjungens. Nescio quosnam in hoc sequatur auctores. M. Camillum et M. Postumium [Albinum] non tribunos milites, sed censores hoc anno fuisse, et lustrum Urbis XVI. condidisse, ex fragmento Fastorum Capitolinorum haud dubie cognoscimus. Quibus etiam suffragatur non solum Plutarchus, qui censuram Camilli ante alios suos magistratus omnes describit [in ejus vit. p. 129.] sed etiam Valerius Maximus 2, 9, 1. M. Camillum et M. Postumium in censura conjungens, referensque cum Plutarcho, eos primum censores edicto populum Romanum ad matrimonia coëgisse, et aera poenae nomine eos, qui viduas sprevissent, et ad senectutem caelibes pervenerant, deferre in aerarium jussisse. Unde lex illa, quam l. 3. [de Legib. 3.] inter alias ad censurae munus pertinentes recitat Cicero: *Caelibes esse prohibento;* viduarum turbam vetans, civitati praesertim frequentibus armis exhauriendae perniciosam. Plutarchus idem fere scribit, additque, Camillum emolumento fuisse, consuluisseque reipublicae, quod orphanos, qui prius immunes erant, ad tributa pendenda compulerit. PIGH. in Annal. ad ann. CCCL. p. 209. Quem Livius

numquam antea, creati, M.' Aemilius Mamercinus iterum, L. Valerius Potitus tertium, Ap. Claudius

secutus sit, octo tribunos consulares hoc anno conſtitutos narrans, mihi quoque ignotum est. Interim tamen aliis etiam persuasum fuiſſe, interdum octonos tales tribunos Romae creatos eſſe, sive in ea re Livio, sive aliis prioribus scriptoribus fides habita sit, conſtat ex oratione Claudii in tabula aerea apud Gruter. p. DII. col. 1. *QUID. IM . . . . URIS* (forte supplendum *QUID. IN. PLURIS.*) *DISTRIBUTUM. CONSULARE. IMPERIUM. TRIBUNOSQUE. MILITUM. CONSULARI. IMPERIO. APPELLATOS. QUI. SENI. ET. SAEPE. OCTONI. CREARENTUR.* Quin et plures, quam senos, adeoque octonos, uno anno electos fuiſſe conſtabit ex Pomponio JCto, secundum verisimilem virorum doctorum conjecturam, in l. 2. §. 25. ff. de Orig. Jur. *Hique* (nempe tribuni militum) *conſtituti sunt vario numero: interdum enim seni fuerunt, interdum plures, nonnumquam pauciores.* Ubi v. Ampliſſ. Corn. van Bynkersh. Ceterum *quod numquam*, pro *quot*, Leid. 1. Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et nonnullae veterum edd. quomodo alibi etiam librarios lapsos eſſe, infra indicabo ad 44, 1, 1. Mutato etiam ordine *creati antea* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 3. *ante creati* Lovel. 4.

M. Aemilius Mamercus iterum] Lege *M.' Aemilius Mamercinus iterum.* Sic enim scriptum est in primo et tertio hujus tribunatu Capitolino, et apud Diodorum [l. 14. p. 415.] SIG. Ante hunc annum duo tantum ex gente Aemilia tribunatum consularem consecuti sunt, alter anno CCCXVII. supra 4, 16, 8. qui *Mam. Aemilius* dictus est, et hoc loco indicari nequit; alter biennio ante lib. praec. cap. ult. qui quidem in aliis codd. *C. Aemilius*, in aliis *Cn. Aemilius*, in aliis, ut et in multis edd. *M. Aemilius* vocatur, sed, ut ibi vidimus, omnino *M.' Aemilius* vocandus est. Idem ergo praenomen nunc in secundo tribunatu eidem quoque reddendum est, licet hic omnes codd. praeferant *Marcus*, vel *M. Aemilius.* Vetuſtissimae editionum, quas vidi, habent proxime veram lectionem *Martius Aemilius.* Locus quidem Diodori a Sigonio laudatus non est integer. Praefert enim *Μάνιος Κλώδιος.* Supplendus est autem hoc modo *Μάνιος Ἀιμύλιος, Ἄππιος Κλώδιος* vel *Κλαύδιος.* Interim tamen recte Aemilii praenomen *Manius* inde adſtruitur. Paſſim *Manius* sive *M.'* et *Marcus* sive *M.* in Mſtis ignorantia librariorum confundi infra v. ad 27, 25, 2. Praeterea *Mamercus* est in omnibus scriptis. Verum id non cognomen, sed praenomen est. Recte igitur Sigonius monuit legendum *Mamercinus*, idque non tantum ex primo et tertio ejus tribunatu Capitolino confirmatur, sed etiam ex hoc secundo. Licet enim Faſti in nomine ejus laceri ad nos pervenerint, supersunt tamen ultimae literae *IN. II.* id est *MamercIN secundum.* Paſſim male librarii *Mamercus*, pro *Mamercinus*, scripserunt. V. infra ad 8, 12, 4. Mox *Licinius Valerius*, pro *L. Valerius*, perperam Leid. 2. *Lucinius Valerius* Lovel. 1. Deinde *M. Quintilerius Varrus* inepte Haverk. *Varrus* etiam est in Lovel. 2. 4. et Florent.

M. Julius Tullus] Scriptores Capitolinorum tribunatuum *L.*

Crassus, M. Quinctilius Varus, L. Julius Julus, M. Postumius, M. Furius Camillus, M. Postumius

Julium Julum vocant. Diodorus item [l. 14. p. 415.] *Λουκιον Ἰούλιον Ἴουλον*. SIG. Julio huic *Marci* praenomen tribuunt apud me Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. ambo, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. quod recte Pighius in Annal. ad ann. cccl. p. 209. genti Juliae insuetum dicit. In cognomine magis variatur. *Tullus* vocatur in solo Leid. 2. *Albinus* in Florent. cujus librarius duorum postremorum nomina *M. Furius Camillus, M. Postumius Albinus* omisit. *Publius* in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo manus secunda interpolavit *Rullus*. Et ita est in Voss. 1. Lovel. 1. Harlej. utroque, Haverk. omnibusque editis usque ad Frobenium, qui anno 1531. *Tullus* substituit. *Rulus* in Lovel. 4. proxime verum. Recte enim etiam hic Sigonius *Julus* restituit. In eo tamen erravit, quod eum ita etiam a Diod. vocari existimet. Is enim omnium, quos hoc anno memoravit, tribunorum cognomina omisit, adeoque tantum etiam habet *Λεύκιος Ἰούλιος*. Ceterum Sigonii, *L. Julius Julus* legentis, emendationem probari auctoritate codd. Oxoniensium B. L. 1. 2. et C. auctor est Hearne.

M. Postumius] Ita constanter omnes scripti et editi, pro quo Fasti Capitolini substituunt *M. Furium Fusum*. Diodor. l. l. *Μάρκον Φούριον*. An itaque hic alios auctores Livius secutus est? Id tanto verisimilius videtur, quod Fasti Capitolini, et, si supra proposita conjectura placet, etiam Diod. Sicul. tantum sex, Livius octo tribunos militares consulari potestate hoc anno numerent.

M. Furius Camillus, M. Postumius Albinus] Nemo est, qui non M. Furium Camillum tribunum militum, hunc esse putet, qui post Dictator Gallos Urbe expulit. Ita eos sentire, argumento est, quod et *tertium* et *septimum* tribunum hunc posthac contra auctoritatem veterum librorum scripsere, hunc annum numerantes. Errare autem eos ostendam, si prius tribunatus Camilli, prout in vulgatis habent libris, apposuero.

An. ccclii. M. Furius Camillus cum M. Postumio Albino unus ex octo [hoc loco.]
cccliv. M. Furius Camillus iterum [hoc lib. c. 10.]
ccclvii. M. Furius Camillus tertium [hoc lib. c. 14.]
ccclxi. M. Furius Camillus, sine nota numeri, Faliscos vicit [hoc lib. c. 26.]
ccclxx. M. Furius Camillus, sine nota numeri, Sutrium recipit [l. 6, 6.]
ccclxxii. M. Furius Camillus quintum [l. 6, 18.]
ccclxxv. M. Furius Camillus septimum [l. 6, 22.]

Quae, malum, est ista emendatorum inscitia, qui, si septem tribunatus Camilli numerarunt, non anno ccclxxii. *sextum* correxerint, pro *quintum?* Itaque quoniam Camillus in libris veteribus invenitur esse tribunus militum anno ccclvii. *iterum*, non *tertium*, et ccclxxv. *sextum*, non *septimum*: quoniam item Plutarchus anno ccclvii. cum Capenatibus eum pugnasse tribunum militum *τὸ δεύτερον*, non *τὸ τρίτον*, aït [in Camill. p. 130.] quo anno uterque prodigium Albani lacus exponit, et anno ccclxxv. eundem Camil-

3 Albinus. Vejentes contra taedio annuae ambitionis, quae interdum discordiarum caussa erat, regem creavere. Obsendit ea res populorum Etruriae animos, non majore odio regni, quam ipsius regis. gravis

lum *sextum* tribunatum gessisse narrat [p. 148.] non *septimum*: quo anno L. Furium collegam infestum habuisse uterque tradit. Praeterea vero quoniam inter Capitolinos hujus anni tribunos non *M. Furius Camillus* numeratur, sed *M. Furius Fusus*. *Camillus* autem cum *M. Postumio Albino* censuram hoc anno gessisse scribitur, propterea non videtur esse dubitandum, quin principium tribunatuum Camilli non ab hoc anno, sed ab anno CCCLIIII. ducamus, quo anno aperte apparet, insignem illum Camillum in magistratu fuisse; hoc autem anno non illum, sed alium *M. Camillum* minus strenuum tribunatum gessisse dicamus, quippe qui nihil in magistratu gessisse tradatur. Quare ita dispone et corrige:

An. CCCLII. M. Furius Camillus alius a Dictatore.
CCCLIV. M. Furius Camillus, qui post Dictator.
CCCLVII. M. Furius Camillus II.
CCCLXI. M. Furius Camillus, sine nota numeri.
CCCLXX. M. Furius Camillus, sine nota numeri.
CCCLXXII. M. Furius Camillus V.
CCCLXXV. M. Furius Camillus VI.

SIG. Sigonium hic errasse, pluribus evicit Cel. Jac. Perizon. in Animadv. Histor. c. 2. p. 43. et seqq. Omnis quaestio eo redit, non utrum Camillus revera septies tribunus militum consulari potestate fuerit? sed potius, an Livius, sive vere, sive falso, sibi persuaserit, eum septies hunc magistratum gessisse, eundemque numerum administrati honoris in scriptis superstitibus ipsi tribuerit? Nihil itaque huc faciunt testimonia Plutarchi, quibus inprimis innititur Sigonius. Is enim in alia, quam Livius, opinione fuit. Praeterea Sigonius, ut doceat, Livium a Plutarcho non dissentire, ac probet, eum Camillo tantum sex tribunatus militum adscribere, M. Furium Camillum hujus anni tribunum consularem a celebri Camillo diversum fuisse statuit, et forte illum esse, qui in Fastis Capitolinis *M. Furius Fusus* vocatur: deinde duo vel tria Livii loca emendat, unum ex conjectura, duo reliqua, ut contendit, auctoritate vet. lib. Verum notandum est, id quod jam supra Pighius monuit, Livium, octo tribunos militum memorantem, duos censores, quos eum magistratum hoc anno obtinuisse, indicant marmora Capitolina, inter illos numerasse. Ex his censoribus unius Postumii Albini, ultimo loco inter tribunos militum apud Livium memorati, nomen integrum servant fasti illi marmorei hoc modo: POSTUMIUS. L. F. A. N. ALBINUS. REGILLENSIS L. F. XVI. Nomen autem collegae ejus simul cum ipsius Postumii praenomine in iisdem Fastis temporum injuria intercidit. Fuisse tamen penultimo loco a Livio memoratum M. Furium Camillum, constat ex Valer. Max. qui 2, 9, 1. Camillum et Postumium in censura col-

gravis jam is antea genti fuerat opibus superbia- 4
que, quia sollemnia ludorum, quos intermitti ne-
fas est, violenter diremiſſet: quum ob iram repul- 5
sae, quod suffragio duodecim populorum alius sa-
cerdos ei praelatus eſſet, artifices, quorum magna

legas recenset. Jam autem, Camillum censorem fuiſſe celebrem illum Camillum, colligi poteſt ex Plutarch. in vit. Camilli p. 129. ubi ipsum in censura idem conſtituiſſe narrat, quod Valer. Max. Camillo et Poſtumio adscribit: ut adeo pateat, Livium, pro censore Camillo eumdem tribunum consularem producentem, nullum alium, quam Gallorum victorem, intelligere potuiſſe. Et sane in hiſtoria horum temporum quatuor tantum Camilli obcurrunt. Primus est M. Furius Camillus, saepius tribunus consularis et dictator, qui patriam ex poteſtate Gallorum eripuit. Secundus et tertius sunt duo ejus filii, L. Camillus bis dictator et consul, et Sp. Camillus, qui primus Romae praetor creatus est. Quartus denique est L. Camillus, Marci ex filio Spurio nepos, bis consul. Praeter hos alium M. Camillum, a priori diversum, fingere, magna est temeritas. Errat etiam in eo, quod *M. Furium Fusum* in Faſtis Capitolinis, et *M. Furium Camillum* a Livio memoratum eumdem hominem putet; nam jam antea dictum est, Livium hic alios annales secutum eſſe, quam auctores faſtorum Capitolinorum secuti sunt; praecipue autem inter alia in unius tribuni consularis nomine diſſenſiſſe; et loco *M. Poſtumii*, quem Livius hoc anno in summo magiſtratu fuiſſe dicit, in Faſtis recenseri *M. Furium Fusum*. Denique secundum eam sententiam, quam veriorem eſſe puto, longe minori mutatione in Livio opus est, quam si Sigonium sequamur. Sigonius enim infra hoc lib. c. 10, 1. ubi M. Furius Camillus *iterum* tribunus militum dicitur, expungit vocabulum *iterum*; tum c. 14, 5. pro *tertium* legit *iterum*, et denique 6, 22, 5. τῷ *septimum* subſtituit *sextum*. Contra secundum meam sententiam unus tantum mutandus est locus 6, 18, 1. ubi vox *quintum* servari nequit. Et sane plures sunt codices, qui vel eam vocem non agnoscunt, vel ejus loco praenominis Quincti notam *Q.* tantum praeferunt, ut ibi videndum erit.

§. 3. *Taedio annuae ambitionis, quae interdum discordiarum caussa erat, regem creavere*] *taedio annuo ambitionis* Harlej. 2. Deinde *ambitionis interdum seditionis caussae erant, regem creavere* Portug. In margine deinde emendatur *ambitionis, quae interdum discordiarum caussae erant, regem creavere. caussae* etiam praeferunt Voſſ. 2. et Gaertn. [*creavere. Ea res* Veith.] In verbis sequentibus vox *regis* non adparet in Voſſ. 2. et Lovel. 2.

§. 4. *Gravis jam is antea genti fuerat*] *gravis jamque is antea* Lovel. 2. *gravisq; jam antea is* Lovel. 4. *graves jam antea is* Harlej. 2. et Haverk. Ad vocem autem *is* in marg. Portug. additur *rex*. [*Gravisque jam is* Veith.] Mox *violentus diremisset* Leid. 2. quod capi poſſet ut *occultus subsiſtebat* infra 22, 12, 7. ubi plura dicuntur. Vulgatum tamen ob reliquorum codicum consensum praeferri debet. *dirimisset* Leid. 1. et Hav.

§. 5. *Alius sacerdos ei praelatus*

pars ipsius servi erant, ex medio ludicro repente
6 abduxit. Gens itaque, ante omnes alias eo magis dedita religionibus, quod excelleret arte colendi eas, auxilium Vejentibus negandum, donec sub

esset] *alius ei sacerdos* Lovel. 2. et Portug. Paullo ante *tum ob iram repulsae*, pro *quum*, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *quum obinde repulsae* Lovel. 4.

Artifices, quorum magna pars ipsius servi erant] Per *artifices* intellige histriones. Infra 7, 2, 6. *Vernaculis artificibus, quia hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum.* Deinde *magna pars ipsius erant servi* Leid. 2. *magna pars ipsi servierant* Hearnii Oxon. L. 2. [*ipsius servierant* Veith.] Alibi saepe librarii duas voces perperam conjunxerunt. V. supra ad 1, 47, 9. et ad 3, 71, 3. Mox verbis sequentibus *adduxit*, pro *abduxit*, Lovel. 4. et 5. [Veith.] V. infra ad 27, 29, 1.

§. 6. *Eo magis dedita religionibus, quod excelleret arte colendi eas*] *eo dedita magis* Gaertn. Tum *quod excellet* Leid. 1. errore ex compendio scribendi orto. V. ad. 40, 14, 3. *excederet* Leid. 2. qui etiam negligit vocem *eas*. Mox *esse*, pro *essent*, Harlej. 1.

§. 7. *Cujus decreti subpressa fama Vejis*] MSS. O. *suppressa fama est Vejis*. J. FR. GRON. *fama est suppressa Vejis* Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *suppressa fama est Vejis* Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Klockian. Hearnii Oxon. L. 2. N. C. et omnes excusi usque ad Gruterum, qui in postrema edit. verbum substantivum omisit: quod propterea loco suo restitui.

Qui, a quo tale quid dictum referretur] *quia qui tale dictum referret* Harlej. 2. et Portug. *qui a quo tale dictum refertur* Gaertn. *quia quo tale decretum referretur* Haverk. *quia quo tale decretum quid dictum refertur* Lovel. 4. et 5. *quia quo tale dictum referretur* Leid. 2. *qui quo tale quid dictum referretur* Fragm. Hav. a m. 1. *quia quo tale quid dictum referretur* Leid. 1. et Lovel. 2. *qui a quo tale dictum quid referretur* Lovel. 1. et Voss. 1. *qui, a quo tale quid dictum refertur* Voss. 2. *quia quo tale quid dictum refertur* Lovel. 3. *quia a quo tale quid dictum referretur* vett. edd. usque ad Aldum, qui vulgatum primus recepit. Ei autem consentiunt Florent. Harlej. 1. et Klockian. [*tale decretum quod dictum refertur* Veith.]

Pro seditionis eum principe, non novi sermonis auctorem habebat] Scribe, *non vani sermonis auctorem habebat*. RHEN. Ego scripsissem *auctore haberet*. Vetus etiam editio servat *quia a quo* etc. ut potuerit fuisse, *quia a quo* etc. *auctore habendum*. GRUT. Longe aliter olim edidit Campanus *seditionis eum principem, non vani sermonis auctorem habebat*. GEBH. Scribe *auctore*: pendet enim a praepositione. 4, [54, 7.] *Patres contra, non pro communicatis, sed pro amissis honoribus, fremere.* Est vero *auctor* hic idem, qui nuncius. Ut 10, [14, 3.] *Ab Sutrio legati, auctores, concilia Etruriae populorum de petenda pace haberi.* Caeterum omnes visae nobis edd. vett. And. Bec. Ven. Tar. Mog. usque ad Curionem *novi sermonis*. Quod haud scio, an non retineri debuerit. Neque enim tam vanus ac falsus, quam novus iste rumor foret. Alterum est a Rhenano, et

rege essent, decrevit. cujus decreti subpressa fama 7
est Vejis propter metum regis; qui, a quo tale quid dictum referretur, pro seditionis eum principe, non vani sermonis auctorem, habebat.

Campanum edidisse audio: et, si placet, memineris, *vanum* non pro falso, sed pro irrito, quem tyrannus iste nihil ad se pertinere, nihil sibi nocere posse putaret, quem tamquam verba ventis data acciperet, intelligendum. J. FR. GRON. *auctore,* ut Gruterus et Gronovius scribendum conjecerunt, est in Voss. utroque, Lovel. a m. 2. (*auctoritate* habebat a m. 1.) Lovel. 3. Leid. 2. et Gaertn. Verum ita Livius potius praepositionem *pro* repetiisset, *pro principe, non pro auctore,* ut in exemplo, quod Gronovius laudavit. V. ad 6, 28, 6. *seditionis eum principem*, ut Campanus edidit, profert ex Neapolit. Latinius; cujus librarius ita dedisse videtur, quod displiceret, aliam constructionem in priori, aliam in posteriori membro adhiberi, licet utrumque ex eodem verbo penderet. Clare id ostendit lectio, quae in quibusdam vett. editt. superest, *pro seditionis eum principem.* Ita autem editur Mediol. anno 1480. et 1495. in utraque Tarvisina, et alibi. Veneti deinde restituerunt anno 1495. *pro seditionis eum principe;* quod verum esse puto. Id servant etiam ex meis Flor. Leid. 1. Harlej. uterque, Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Klockian. Neque ullam diversitatem scripturae Hearne ex codd. suis produxit, licet et conjecturae Gronov. et lectionis libri Neapolit. meminerit. Quibus recepta lectio displicuit, non satis ad consuetudinem Livii adtenderunt, qui, quacumque ratione potuit, orationem variare solitus est. *habebat eum pro principe, non habebat eum auctorem* eodem modo dictum est, quo *nihil referre, ipsi coram, an ad praesidium nunciaretur* 36, 3, 9. *Gergithum addiderunt, non tam ob recentia ulla merita, quam originum memoria* 38, 39, 10. quo utroque loco alia plura notantur. Doujatius quidem, si vulgatum servetur, nihil fore, quod sive in sententia sive in constructione argui possit, contendit; sed nec ipse tamen satisfecit. Nam inverso parumper verborum ordine hunc sensum constituendum arbitratur; *eum non vani sermonis auctorem* (id est, eum, licet non esset auctor vani sermonis, tamen) *pro seditionis principe habebat.* Deinde *non novi sermonis* omnes priscae edd. *non vani* autem *sermonis*, quod Rhenanus reponendum judicavit, non Curio, sed demum Basileenses anno 1555. ac Sigonius eodem anno primi in contextum receperunt. Et ita praeferunt Voss. uterque, Lovel. 1. 2. Harlej. uterque, Klockian. et Fragm. Hav. codemque ducunt plerorumque reliquorum codicum vestigia; nam *non vanis* habet Portug. in fine vocis *vanis* repetita prima litera vocis sequentis. V. ad 28, 25, 2. Simili errore *novanis*, pro *nō vanis*, est in Leid. 1. *nova vis* in Lovel. 2. 4. et 5. At *non navi,* literis transpositis, legit Haverk. *non varii* Leid. 2. sollemni errore librariorum, qui infinitis locis *vanus* et *varius* commutarunt. V. ad 22, 7, 4. Solus Gaertn. praefert *non nova vis,* pro *non vani sermonis. Vanus* autem et *novus* saepe inter se confunduntur. V. ad 37, 42, 1. Hic vero *non vani* genuinum judico. Rex Vejentium subprime-

8 Romanis etsi quietae res ex Etruria nunciabantur, tamen, quia omnibus conciliis eam rem agitari adferebatur, ita muniebant, ut ancipitia munimen-
9 ta essent: alia in urbem et contra oppidanorum eruptiones versa: aliis frons in Etruriam spe-

bat decretum Etruscorum; ideoque, ne homines de eo hiscere auderent, illum, qui rem nihilominus Vejis divulgare auderet, graviori poena, neque tali, quae in rei vanae auctorem statui, sed qua seditionis princeps puniri solet, adficiebat. *Vanum* autem tum accipio pro falsum. Supra 4, 13, 9. *Ne cujus incerti vanique auctor esset.* 1, 51, 6. *Id vanum nec ne sit, extemplo sciri posse.* Ubi etiam vide. Praeterea vox *sermonis* deficit in Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. et in Portug. a m. 1. in quo posteriore ad marginem a m. 2. adscriptum *sermonibus.* quemadmodum in margine Lovel. 2. *sermonis.* Potest ea vox abesse; hic tamen potius negligentia librarii omissa est, quod non obscure inde colligi potest, quod in iisdem illis codd. pro *non vani* scriptum sit *non vanis*, *novanis*, et *nova vis*; quarum vocum fini, ut jam dixi, adcrevit prima litera sequentis *sermonis.* ipsa autem vox *sermonis* deinde neglecta est ob similitudinem syllabae finientis *nis.* Recte vero Gronovius monet, *auctorem* hic poni pro nuncio, qui rem narrat. Supra 1, 16, 5. *Gravis, ut traditur, quamvis magnae rei auctor.* ubi plura vide. 4, 13, 9. loco modo laud. et eodem cap. §. 10. *Quae res consulem non auctorem solum desideraret, sed etiam vindicem.* 10, 26, 10. *Deletam quoque ibi legionem, ita ut nuncius non superesset, quidam auctores sunt.* 28, 25, 1. *Quum alios nuncios exspectarent, neque superveniret quisquam, tum primi auctores requiri coepti.* 29, 32, 10. *Inde vanus auctor absumti Masinissae ad regem rediit.* Ovid. Epist. 14. Heroïd. 109.

> *Ultima quid referam, quorum mihi cana senectus*
> *Auctor? dant anni, quod querar, ecce, mei.*

Justin. 11, 2, 8. *Macedonum deletas omnes cum rege copias a Triballis adfirmaverit, producto in concionem auctore, qui in eo proelio, in quo rex ceciderat, se quoque vulneratum diceret.* Denique quum nulli codd. adsentiant antiquis editt. *quia a quo* praeferentibus, ut patet ex illis, quae ad verba praecedentia dicta sunt, τὸ *habebat* etiam cum Grutero in *habendum* mutandum non existimo. [*pro seditionis cum princ. nova vis autorem* Veith.]

§. 8. *Romanis etsi quietae res ex Etruria nunciabantur*] Scribe cum Palat. duobus *quietae res Etruria nunciabantur.* GEBH. Praepositio *ex* deest etiam in Voss. 2. et Lovel. 3. quam reliqui omnes servandam suadent. Alibi tamen praepositionem nominibus regionum non addi, verum est. V. infra ad 33, 41, 6. Praeterea *Romani* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. et Portug. Quae lectio, mutata distinctione, recipi potest: *Romani, etsi quietae res ex Etruria nunciabantur, tamen* etc. *ita muniebant.* Optimi tamen codd. stant pro vulgato. Ita supra 4, 3, 15. *Civis Romanus si sit ex plebe, praecisa consulatus spes erit.* nempe, eidem civi. Ita hic *ita*

ctans auxiliis, si qua forte inde venirent, obſtruebatur.

II. Quum spes major imperatoribus Romanis in 1 obsidione, quam in obpugnatione, eſſet; hibernacula etiam, res nova militi Romano, aedificari

muniebant, nempe, iidem Romani.

Quia omnibus conciliis eam rem agitari adferebatur] *qua omnibus* Portug. et Fragm. Hav. a m. 1. *quia qua omnibus*, utraque lectione juncta, Lovel. 2. Deinde *consiliis* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. V. supra ad 4, 61, 2. Hinc *agitari eam rem* Lovel. 4.

Ita muniebant, ut ancipitia munimenta essent] *ita monebant* Lovel. 4. [Veith.] *ita vivebat* Portug. *munimenta* autem *ancipitia* inluſtrat Gronovius infra ad 30, 33, 15.

§. 9. *Alia in urbem et contra oppidanorum eruptiones versa; aliis frons*] Vide genus hoc dicendi, ut mutatum; *alia*, mox *aliis*. Neque enim *aliis* cum *auxiliis* conjungendum. GLAR. Glareanus notat hunc locum, ut vitiosum, sine causa. Nihil enim habet mendi, quamquam obscuritatis non parum. †„Glareanus non „dicit locum vitiosum, sed mu„tatum dicendi genus, id quod „verum est; nec mendi ullam „facit mentionem. Imo Sigonius „hic fatetur, obscuritatis non „parum huic adeſſe loco." †Romanis, inquit, cum ad Vejos caſtra haberent, etsi nunciabantur quietae res ex Etruria, ita ut subsidio eos ab Etruscis adjutum iri non timerent, tamen muniebant ita, ut una munimenti fronte Vejentium eruptionem ex urbe impedirent, altera auxiliis, si qua ab Etruscis forte venirent, aditum obſtruerent. Sic enim post Appius loquitur [c. 5, 5.] *Munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etiam spectantes, si qua inde auxilia veniant, opposuere.* Ergo recte aït: ancipitia munimenta erant, alia erant in urbem versa, aliis frons spectans in Etruriam opponebatur auxiliis, si qua forte inde venirent. SIG. *in urbe* Harlej. 2. *in urbem et contra in oppidanorum eruptiones* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Deinde *alii frons* Flor. et Voſſ. 1. pro quo in margine poſterioris emendatur *alia frons*. et ita est in Lovel. 3. et Leid. 2. *aliis factos* habet Harlej. 2.

Auxiliis, si qua forte inde venirent, obſtruebatur] *auxilia* manu recenti emendatur in Flor. *in auxiliis* habent Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et quaedam ex vett. edd. [*si quae forte* Veith.] Hinc *τὸ inde* deest in Lovel. 2. et in contextu Portug. ubi tamen a m. 2. adscriptum est margini. Ejus loco *ivit* habet Lovel. 5. Tandem *observabantur* Flor. a m. 1. in quo deinde litera *n* erasa est. *obſtruebantur* Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. 1. Portug. et Gaertn. [Veith.] Neque aliter exhibent Voſſ. 1. et Fragm. Hav. ita tamen, ut in iis literae *n* adjecta sit nota, quae librariis index eſſe solet, aliquid delendum eſſe.

§. 1. *In obpugnatione esset, hibernacula etiam, res nova*] *in obpugnatione esse, hibernacula et jam, res nova* Gaertn. *Tà etiam* atque *et jam* alibi saepe commutantur. V. supra ad 1, 47, 9. In praecedentibus vox *Romanis* deficiebat in Lovel. 2.

coepta: consiliumque erat, hiemando continuare
2 bellum. quod postquam tribunis plebis, jam diu nullam novandi res caussam invenientibus, Romam est adlatum, in concionem prosiliunt, sollicitant
3 plebis animos, *Hoc illud esse* dictitantes, *quod aera militibus sint constituta. nec se fefellisse, id donum ini-*
4 *micorum veneno inlitum fore. Venisse libertatem plebis: remotam in perpetuum et ablegatam ab urbe et ab re-*

§. 2. *Nullam novandi res caussam invenientibus Romam est adlatum*] *novandi nullam res caussam* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *in Vejentibus* Florent. Lovel. 4. et Gaertn. *Vejentes* ac *venientes*, item *in Vejentibus* et *invenientibus* saepe in Mstis commutantur. V. ad 4, 52, 7. *munientibus* Lovel. 4. Deinde vox *Romam*, quam omnes scripti agnoscunt, exsulat a vetustis edd. Primus Aldus eam recte recepit. Tandem *illatum* Gaertn. *allata* Lovel. 5.

§. 3. *Hoc illud esse dictitantes*] *Hic illud esse* Portug. *Hoc bellum esse* Oxon. N. in margine apud Hearnium. Livius in praefat. *Hoc illud est praecipue in cognitione rerum salubre.* 36, 17, 7. *Hic is est, qui nihil memorabilius toto tempore hibernorum gesserit.* ubi quaedam vide. Cicero de Senect. 20. *Hoc illud est, quod Pisistrato tyranno a Solone responsum est.* (* v. Burm. ad Petr. 93. p. 582.) Deinde *dictantes* Voss. 1. et Lovel. 1. ac 3. Male. V. supra ad 3, 20, 8.

Aera militibus sint constituta. nec se fefellisse, id donum] *constituta sint* Voss. 2. et Harlej. 2. *constituta sunt* Lovel. 3. Tum *se* deficit in Lovel. 1. quod excidit ob similitudinem literarum initialium vocis sequentis. Praeterea *donum id* Haverk. Mox *veneno militum*, pro *veneno inlitum*, Portug. Lovel. 2. a m. 1. et Lovel. 4. ac 5.

§. 4. *Venisse libertatem plebis, remotam in perpetuum et ablegatam ab urbe et ab republica*] *Veniisse* Portug. a m. 2. Supra 2, 14, 4. *Ea deinde venisse, bonaque Porsenae adpellata.* Infra 38, 58, 11. *In pace crimen quaeri. eam dici venisse.* Vulgo tamen nunc editur in Epit. Liv. l. 55. *Sestertio nummo veniit.* (* v. ad 21, 51, 2.) Tum *remotum* Gaertn. Hinc *allegatam* Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Alibi ita nonnumquam peccarunt librarii. V. supra ad 4, 58, 12. Rectum est *ablegatam.* V. ad 7, 13, 8. Postea *ab urbe, ab republica*, omissa copula, Lovel. 5. V. ad 3, 68, 4. Hic tamen, reliquis codd. voculam *et* servantibus, nihil mutandum censeo. *ab urbe et a republica* Lovel. 2. et Gaertn. *ab urbe et ab re pre* Fragm. Hav. An voluit librarius *ab re patriae?* Sed vulgatum verius est.

Jam ne hiemi quidem aut tempori anni cedere, ac domos et res invisere suas] *jamve hiemi* Haverk. Deinde *ac domos ac res invisere* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Vir doctus ad mar-

publica juventutem, jam ne hiemi quidem aut tempori
anni cedere, ac domos et res invisere suas. Quam pu- 5
tarent continuatae militiae caussam esse? nullam profecto
aliam inventuros, quam ne quid per frequentiam juve-
num eorum, in quibus vires omnes plebis essent, agi de
commodis eorum posset. Vexari praeterea et subigi mul- 6
to acrius, quam Vejentes. quippe illos hiemem sub tectis
suis agere, egregiis muris situque naturali urbem tutan-

ginem edit. Curionis conjecerat scribendum *aut domos et res invisere.* Sed praestat *ac domos*, in quod scripti et editi consentiunt.

§. 5. *Quam ne quid per infrequentiam juvenum eorum*] *infrequentiam* plerique habent codices, quod etiam excusari potest; praesertim si *per* pro *propter* accipiatur. Ego tamen *frequentiam* magis probo, quod quidam emendarunt. GLAR. Vocula *quam* non est in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Gaertn. [Veith.] Eadem etiam a m. 1. exsulat a Fragm. Hav. ut et a contextu Portug. tantum margini ejus postea adscripta. Deinde *per frequentiam* omnes scripti, (nisi quod librarii lapsu *per frequentium* sit in Haverk.) omnesque edd. vett. *per infrequentiam* demum inveni in Venetis annorum 1510. 1513. 1516. et 1530. Qui autem ita ediderunt, non videntur intellexisse locutionem *agere aliquid per frequentiam*, vel *per infrequentiam aliorum*, id est, quum frequentes vel infrequentes adessent, in eorum frequentia vel infrequentia. Exempla supra v. ad 2, 23, 12. ubi etiam hunc locum laudavi. Sed in eo excudendo operae per errorem dedere *per infrequentiam.* Infra 7, 18, 10. *Per infrequentiam comitia nihilo segnius perficiunt.* Eodem sensu *per* accipi debet supra 3, 16, 4. *Mansuetum id malum, et per aliorum quietem malorum semper exoriens.* Similiter *per lacrimas*; de quo v. Cel. Burmann. ad Valer. Flacc. 1, 767. *per tenebras* apud Ovid. Epist. 4. Her. 141.

Non tibi per tenebras dabitur
reseranda mariti
Janua.

per noctem Justin. 1, 8. *Cyrus reversus per noctem saucios obprimit.* c. 10. *Per noctem deinde equum, pridie constitutum diem, ad eumdem locum ducit.* Paullo ante *continuatae militiae*, transpositis vocibus, Lovel. 4.

In quibus vires omnes plebis essent, agi de commodis eorum posset] *in quibus jure omnes* Haverk. *in quibus vires plebis omnes* Gaertn. Tum *de commodis posset eorum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Egregiis muris situque naturali urbem tutantes*] At non cives ita tutantur urbem, sed ipse situs. Et sic voluit Livius. Scribe *tutante.* c. 6. *Urbium plerasque munitionibus ac naturali situ inexpugnabiles.* JAC. GRON. Non necessaria est emendatio. Utrumque rectum est, *muri et situs tutantur urbem*, et *cives tutantur urbem muris et situ.* Liv. 26, 45.

7 *tes: militem Romanum in opere ac labore, nivibus pruinisque obrutum, sub pellibus durare, ne hiemis quidem spatio, quae omnium bellorum terra marique sit quies,*
8 *arma deponentem. Hoc neque reges, neque ante tribuniciam potestatem creatam superbos illos consules, neque triste dictatoris imperium, neque inportunos decemviros injunxisse servitutis, ut perennem militiam facerent, quod*

Moenia ipsa sese defensabant. Caesar 6. B. Gall. 15. *Facile se loci natura defensuros dicunt* urbem. Et 8. B. Gall. 10. *Castra munitione ipsa videbat posse defendi.* Curtius 4, 3. *Interiorem quoque murum, ut, si prior fefellisset, eo se tuerentur, undique orsi.* DUK. Cl. Jac. Perizonius in margine Livii sui monuit, si quid mutandum sit, potius se *tutantibus* legendum censere: saepe enim ultimam syllabam *es* vel *eis* pro *ibus* exarari. Conspirant tamen omnes codd. in vulgatam lectionem, quam satis fero. Vejentes *tutabantur*, id est, tuebantur, urbem non tam corpora obponendo pro salute patriae, quam munimento et situ naturali. Supra 2, 30, 9. *Locoque magis, quam armis, freti, summis se jugis montium tutabantur.* 3. 42, 4. *Persecutis hostibus nusquam se aequo certamine committentes, natura loci ac vallo, non virtute aut armis, tutabantur.* Paullo ante vox *hiemem* adscripta erat marg. Portug. in contextu deficiebat. [*egregiis villis situque* Veith.]

§. 7. *Nivibus pruinisque obrutum*] Tò *nivibus* deficit in principibus, quas vidi, editt. Primus eam vocem recepit Aldus, quam etiam servant omnes codices. Deinde *pluviisque* Klockian. Male. Infra hoc lib. c. 6, 3. *Venandi studium ac voluptas homines per nives ac pruinas in montes silvasque rapit.* Cic. Orat. 2. Catil. 10. *Quo autem pacto illi Apenninum, atque illas pruinas ac nives perferent?* 2. de Nat. Deor. 10. *Quae neque conglaciaret frigoribus, neque nive pruinaque concresceret.* V. Kanneg. ad Avian. Fab. 29, 1.

Sub pellibus durare, ne hiemis quidem spatio etc. *arma deponentem*] Livius 37, [39, 2.] *Aut sub pellibus habendos milites esse, aut, si concedere in hiberna vellent, differendum esse in aestatem bellum.* et Cicero in Lucullo [2.] *Ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur.* His hibernacula vel tabernacula pellibus contecta significantur. Siquidem tecta castrensia tabernacula vocantur, licet tentoriis aut pellibus contegantur, aut fiant. Unde *contubernales* vocati sunt, auctore Festo [v. *Contubernalis.*] Ex hoc loco *hiberna* et *hibernacula* inter se differre, et quid differant, intelligitur. SIG. Florus 1, 12. *Tunc primum hiematum sub pellibus.* Tacit. 14. Ann. 38. *Contractus deinde omnis exercitus, sub pellibus habitus est ad reliqua belli perpetranda.* Videndus est etiam Turnebus 7. Advers. 1. Klockius ad marginem adscripserat locum Festi in voce *Adtubernalis. Unde etiam tecta castrensia, quamvis pellibus tegantur, tabernacula tamen dicuntur.* [*deponentium* Veith.]

§. 8. *Hoc neque reges* etc. *neque inportunos decemviros injunxisse ser-*

tribuni militum in plebe Romana regnum exercerent.
Quidnam illi consules dictatoresve facturi essent, qui 9
proconsularem imaginem tam saevam ac trucem fece-
rint? Sed id accidere haud inmerito. non fuisse ne in
octo quidem tribunis militum locum ulli plebejo. Antea 10
trina loca cum contentione summa patricios explere soli-
tos: nunc jam octojuges ad imperia obtinenda ire; et ne

vitutis] Voces *neque reges* desunt in Florent. inertia scribae, cui repetitio τοῦ *neque* fraudi fuit. V. ad 9, 11, 11. Tum *hoc* etc. *injunxisse servituti* Harlej. 2. Lovel. 4. 5. [Veith.] et Portug. a m. 1. *haec injunxisse servitutis* a m. 2. Vox *servitutis* deest in Gaertn. Sed *hoc servitutis*, ut *hoc solatii* infra 30, 13, 13. *Perdito tamen atque adflicto sibi hoc in miseriis solatii esse.* ubi plura vide. Praeterea *ne importunos d cemviros* Lovel. 5. *neque inoportunos decemviros* Leid. 1. Lovel. 1. et Haverk. Malc. Liv. 29, 17, 20. *Quae crudelissimi atque inportunissimi tyranni scelera in obpressos cives edunt.* Florus 1, 8. *Postremo Superbi illius inportuna dominatio nonnihil, immo vel plurimum, profuit.* (* Cic. de Amicit. 15.)

§. 9. *Quidnam illi consules dictatoresve facturi essent, qui proconsularem imaginem*] *Quodnam* Leid. 2. Tum *dictatoresne* Haverk. *dictatori sue*, perperam distinctis vocibus, Harlej. 1. Sed corruptius adhuc *dictatori suo* Lovel. 2. et *dictatoris suae* Leid. 1. Deinde *per consularem imaginem* Fragm. Hav. Recte Klockius monuit per vocem *illos* intelligendos esse tribunos militum; ut sensus sit, quid illi tribuni militum facturi essent, si consules vel dictatores creati fuissent. Ita *victi Macedones* infra. pro si victi essent, recte exposuit Gronovius 9, 18, 4. ubi vide. Mox *id accedere*, pro *accidere*, Lovel. 5. V. ad 21, 10, 12. Hinc *ubi plebejo*, pro *ulli plebejo*, Haverk. [*locum* omittit Veith.]

§. 10. *Antea trina loca cum contentione summa patricios explere solitos*] *Ante an trina loca* Florent. *Ante trina loca* Gaertn. et editi vetusti. Aldus deinde vulgavit *Antea*, quod est in reliquis scriptis. *terna loca* Lovel. 5. et Haverk. *tribuna loca* Voss. 2. et Lovel. 3. Tum *cum contione* Florent. V. supra ad 4, 6, 4. Deinde *ex plebe*, pro *explere*, Haverk.

* *Et ne in turba quidem haerere plebejum*] *haerere* quid sibi hoc loco velit, ipse propemodum haereo. *Turbam* autem vocat octo tribunos militum consulari potestate, quot numquam antea creati fuerant. GLAR. *Haerere* quid sibi hoc loco velit, ipse propemodum haereo, inquit Glareanus. Cicero ostendet in Vatinium 5. *Quaero abs te, teneasne memoria, cum P. Sextius quaestor sit cunctis suffragiis factus, tunc te vix, invitis omnibus, non populi beneficio, sed consulis, extremum adhaesisse?* Valer. Max. 6, 9. de Mario: *Praeturae candidatus supremo in loco adhaesit, quem tamen non sine periculo obtinuit.* Ita legendum: nam MSS. *supremo in loco ita haesit; quam.* Vulgo *supremo loco haesit, quam.* Ovid. 9. Met. [563.]

11 *in turba quidem haerere plebejum quemquam: qui, si*
nihil aliud, admoneat collegas; liberos; et cives eorum,
non servos, militare, quos hieme saltem in domos ac
12 *tecta reduci oporteat: et aliquo tempore anni parentes*
liberosque ac conjuges invisere, et usurpare libertatem,
13 *et creare magistratus.* Haec taliaque vociferantes ad-
versarium haud inparem nacti sunt Ap. Claudium,
relictum a collegis ad tribunicias seditiones compri-

Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum, summoque in margine versus adhaesit.

Sed ad sententiam Terentius Eunucho [5, 9, 24.]

— — — perfice hoc
Precibus, pretio, ut haeream in parte aliqua tandem apud Thaïdem.

M. Seneca controv. 28. *Non potest filia tam anguste paternis tabulis adhaerere, quas aut totas possidere debet, aut totas perdere.* Martialis 9. Ep. 49.

— — conviva nec ultimus haesi.

J. FR. GRON. *hre* Lovel. 1. et 4. Simile compendium deinde caussa exstitisse videtur, ut perperam scriberetur *habere*, pro *haerere*, in Lovel. 5. et Hearnii Oxon. N. [Veith.] Solent autem ea verba et alibi in Mstis commutari. V. ad 29, 4, 8.

§. 11. *Admoneat collegas, liberos et cives eorum, non servos, militare*] *amoveat* Gaertn. *admoveat* Lovel. 5. et Haverk. V. infra ad 9, 38, 12. Tum *liberos cives eorum, et non servos* Harlej. 2. et Haverk. Paullo ante *τὸ qui* deerat in Florent. Sed interceptum est a praecedentis ultima syllaba *quam.* Tale exemplum etiam supra habuimus 2, 7, 10.

§. 12. *Usurpare libertatem, et creare magistratus*] Hic folium unum vel alterum periit in Fragm. Hav. et demum incipit iterum infra c. 10, 4. Ceterum *supra re libertatem* est in Lovel. 3. Tum *ac creare magistratus* in Voss. 1. et Leid. 2.

§. 13. *Haec taliaque vociferantes adversarium haud inparem nacti sunt*] *Haec itaque vociferantes* Hearnii Oxon. B. *Haec et alia vociferantes* Harlej. 2. *Haec aliaque vociferantes* Lovel. 2. 4. Gaertn. Haverk. et apud Hearnium L. 1. et C. quod forte non inprobandum. Supra 1, 50, 7. *Haec atque alia eodem pertinentia seditiosus facinorosusque homo quum maxime dissereret.* Infra 29, 1, 25. *Haec aliaque dicendo non populares modo, sed Ausetanos quoque, vicinam gentem, concitat.* Ita Gronovius ex Mstis restituit, pro *taliaque.* V. etiam, quae ad eum locum notantur. Voces hae saepe in Mstis turbari solent. V. infra hoc lib. ad c. 5, 6. et Glarean. ad 10, 10, 6. Adde viros doctos ad Suet. Aug. 43. Sed nec vulgatum temere spernendum. Similiter enim Tacit. 11. Ann. 24. *His atque talibus haud permotus princeps statim contra disseruit.* Tum *aversarium* Portug. Deinde *nati sunt* Klockian.

Relictum a collegis] Non tamen

mendas; virum inbutum jam ab juventa certamini-
bus plebejis: quem auctorem aliquot annis ante 14
fuisse memoratum est, per collegarum intercessio-
nem, tribuniciae potestatis dissolvendae.

III. Is tum jam, non promtus ingenio tantum, 1
sed usu etiam exercitatus, talem orationem habuit:
Si umquam dubitatum est, Quirites, utrum tribuni ple- 2
bis vestra, an sua, caussa seditionum semper auctores

solum; uti adparet ex iis, quae scribit Livius c. 7. *Senatusconsultum factum est, ut tribuni militari concione advocata peditibus equitibusque gratias agerent:* sed cum aliis relictum, ut solum ex omnibus maxime idoneum comprimendis seditionibus tribuniciis. DUK. *relictum ab collegis* Haverk. *relictum ad collegas* Lovel. 1. *relictum a collegio* Lovel. 5.

Imbutum jam ab juventa certaminibus plebejis] *jam juventa* Lovel. 5. *jam a juventa* Portug. et Gaertn. *jam ubi certaminibus* Voss. 1. in quo *jam añ*, id est *ante*, *certaminibus* inter versus adscriptum est, quod exstat in contextu Lovel. 1. *jam certaminibus* Leid. 2. Praeterea *certaminibus plebis* Voss. 2. et Lovel. 3. In fine cap. *dissolvundae*, pro *dissolvendae*, Harlej. 1.

§. 1. *Is tum jam non promtus ingenio tantum*] *Is cum jam non promtus* Voss. 2. Lovel. 3. et Portug. a m. 1. *Iste jam non promtus* Florent. et Neapolit. Latinii. *Is tamen jam*, Lovel. 4. et 5. V. ad 22, 17, 5. De particulis *tum jam*, sive ordine inverso, ut saepe obcurrunt, *jam tum*, v. supra ad 1, 41, 7. Mox trajectis vocibus *sed et usu exercitatus* Lovel. 4. *sed etiam usu exercitatus*, Harlej. 2. Haverk. et prisci excusi usque ad Aldum, qui dedit *usu etiam*, quomodo etiam praeferunt reliqui scripti; nisi quod *etiam* desit in Lovel. 5. et *exercitus* habeat Florent. de quo v. ad 27, 44, 6.

§. 2. *Si umquam dubitatum est, Quirites*] *dubitatum est quis* Leid. 1. *dubitatum est cur* Klock. pro quo in margine *dubitatum est quin* pro varia lectione adscribitur. *dubitatum est a quin* Voss. 1. in cujus ora alia adpicta est scriptura *dubitatum est a Quiritibus.* Et hoc modo praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1.

Vestra, an sua, caussa seditionum semper auctores fuerint] Lege *ὑφ᾽ ἓν semper-auctores*, hoc est sempiterni. De quo v. Animadversiones nostras ad Propertii 1. Eleg. 18, 15.

Ut tibi sim merito semper furor.

Hoc noto, ut arguam scripturam Palat. secundi, immutantis in deterius *seditionum auctores semper fuerint.* Infra c. 42. *Nec ullum erat tempus, quod a novae semper-cladis alicujus spectaculo cessaret.* GEBH. Similiter etiam Gebhardus ad d. loc. Propertii accipiebat illud Livii in praefat. *Dum novi semper-scriptores aut in rebus certius aliquid adlaturos se, aut scribendi arte rudem vetustatem superaturos credunt.* Ceterum Palat. secundo concinunt hic Lovel. 5. et Haverk. Neque multum inter-

fuerint, id ego hoc anno desisse dubitari certum habeo.
3 *et quum laetor, tandem longi erroris vobis finem factum esse, tum, quod secundis potissimum vestris rebus hic error est sublatus, et vobis, et propter vos reipublicae*
4 *gratulor. An est quisquam, qui dubitet, nullis injuriis*

esse puto, utro ordine verba legantur. Receptum tamen non muto ob reliquorum, et inter eos optimorum, codicum consensum. Quamvis autem figura illa ὑφ' ἓν crebro cum particula *semper* obcurrat, ut Voss. multis exemplis docet 5. Instit. Orat. 4, 6. eam tamen non ubique quaerendam arbitror. Certe necesse non est, ut ad eam hoc loco recurramus, quum commodissime τὸ *semper* ad verbum *fuerint* referri possit; ut apud Tibull. 1. El. 1, 5.

Nec Spes destituat, sed frugum semper acervos
Praebeat.

Ubi non jungendum *semper-acervos*, sed *semper praebeat.* apud Livium 6, 40, 9. *Quae tandem ista merces est, qua vos semper tribunos plebis habeamus.* ubi similiter jungi debent voces *semper habeamus.* multo minus eo recurrendum est supra apud Liv. in Praefat. §. 2. Non enim adsequor, quid ibi notaret *semper-scriptores.* In hac figura nimius ubique fuit Gebh. V. etiam supra ad 2, 52, 7. Insuper *vestra ac sua caussa* Lovel. 5. Tum *seditionis semper auctores* Harlej. 2. et Haverk. sed accusationi Appii magis convenit numerus pluralis, quem servant alii omnes. Deinde *auctores fuerunt* Leid. 2.

Id ego hoc anno desisse dubitari certum habeo] Pronomen *ego*, quod in scriptis constanter exstat, non adparet in edd. vett. Primus id recepit Aldus. Praeterea *dedisse* habet Leid. 1. *desiisse* Leid. 2. Male. V. infra ad 9, 46, 3.

§. 3. *Et quum laetor, tandem longi erroris*] *etenim laetor* Leid. 2. *et tum laetor* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. V. ad 6, 23, 3. Mox *vobis ĩ finem facturum esse* Lovel. 5.

Tum, quod secundis potissimum his vestris rebus hic error est sublatus] Ablativus *his* a quopiam additus est. Nec enim in Borbetomagensi codice habetur. RHEN. Tò *his* servant Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *hiis vestris* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *is vestris* Leid. 1. Lovel. 2. et Klockian. *iis vestris* Lovel. 5. Adsentior tamen Rhenano id pronomen delenti, quod non agnoscunt Florent. Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. 1. Gaertn. et editiones principes. Primus Aldus contextui adjecerat. Alio etiam ordine *quod potissimum secundis* praefert Harlej. 2. Mox *et propter vos, et reipublicae*, addita voce, Harlej. 2. *et propter vos rep.* Lovel. 5.

§. 4. *An est quisquam, qui dubitet, nullis injuriis vestris*] Legendum omnino est *ullis.* quod et vis τῆς διανοίας, et haec verba ostendunt, *si quae umquam.* Ridendus vero hoc loco Gallicus interpres vetus. T. FABER. Contra Doujatius, adversatus Fabro, contendit; non posse hoc loco demta negatione idoneum sensum ex mente auctoris confici; necessario itaque legendum esse *an est quisquam, qui dubitet*, sive qui nesciat, *nullis umquam*, aut, quod eodem redit, numquam ullis *injuriis vestris aeque offensos* etc. Clariss. vero Ant. Perizonius,

vestris, si quae forte aliquando fuerunt, umquam aeque, quam munere Patrum in plebem, quum aera militantibus constituta sunt, tribunos plebis obfensos ac concitatos esse? quid illos aliud aut tum timuisse creditis, aut hodie turbare velle, nisi concordiam ordinum, quam

servato τῷ *nullis*, pro *umquam*, malebat *numquam*. Miror hic viros doctos haesisse. *Aeque offensos nullis injuriis* capiendum est, ac si dixisset, *non aeque offensos ullis injuriis*. Plaut. in Epid. 2, 3, 1.

> *Nullum esse opinor ego agrum in agro Attico*
> *Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes.*

Ita *neminem eorum per Italiam ire liciturum*, pro non liciturum, quemquam eorum ire per Italiam, infra est 42, 36, 6. ubi vide, quae notantur. *nullis* et *umquam* in omnibus scriptis et editis constanter supersunt, nisi quod *in illis*, pro *nullis*, praeferant Voss. 2. et Lovel. 3. Praeterea *an est quisq. qui* habet Leid. 1. *an est priusquam qui* Haverk. Deinde *injuriis n̄ris*, sive *nostris*, Lovel. 2. Id foret a nobis inlatis: quo sensu infra obcurrit hoc lib. c. 54, 3. *Etsi minus injuriae vestrae, quam meae calamitatis, meminisse juvat.* id est, injuriae a vobis inlatae. Terent. Heaut. 1, 1, 85. *Carens patria ob meas injurias.* Hic tamen vulgatum servo; *vestris* enim exstat in reliquis omnibus codd. *Injuriae vestrae* autem sunt vobis inlatae, quas vos perpessi estis. Ita Sall. in Jug. 14. *Incertus, quid agam; tuasne injurias persequar, ipse auxilii egens.* c. 20. *Existumans, dolore permotum Adherbalem injurias suas manu persecuturum.* quo utroque loco v. Cort. (*Liv. 1, 13, 1. *quarum ex injuria.*) Ceterum *mirariis* Voss. 1. cujus margini tamen adjectum est, alios legere *erariis*, vel *injuriis*.

Si quae forte aliquando fuerunt] Video diversam etiam lectionem quibusdam placuisse, *si quae forte aliquando inciderunt*. RHEN. Plerique manu et typis descripti constanter praeferunt *fuerunt*. In Florent. tantum est, duplici lectione recepta, *inciderunt fuerunt*; sed in Lovel. 4. *fuere*. in Lovel. 1. et Leid. 2. *fuerint*, qui posterior mox addita voce *quum nunc munere* praefert.

Constituta sunt, tribunos plebis offensos ac concitatos esse] *constituta sint* Voss. 2. Deinde *offensos et concitatos* editi ante Aldum, qui primus *ac concitatos* vulgavit, consentientibus scriptis. Insuper τὸ *esse* deficit in Leid. 2. Paullo ante *militibus*, pro *militantibus*, Lovel. 4. Male. Infra hoc cap. §. 7. *Utrum militantium adversarii estis, an caussam agitis?* c. 4, 1. *Nunc de ipsa conditione militantium dicere libet.* Ita στρατευόμενος pro στρατιώτης apud Sueton. in Tib. 21. *Inter tot rerum difficultates* καὶ τοσαύτην ἀποθυμίαν στρατευομένων. Dion. Hal. 8. Ant. p. 541. *Ἀργύριον εἰς τοὺς ὀψωνιασμοὺς τῶν στρατευομένων ἀναλοῦσθαι.* Lucas in Evang. 3, 14. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι. Similia praesertim apud Poëtas frequenter obcurrunt. V. Vechner. Hellenol. l. 1. part. 2, 9. p. 119.

§. 5. *Quid illos aliud aut tum timuisse creditis*] *quod illos* principes excusi; pro quo Ascensius

dissolvendae maxime tribuniciae potestatis rentur esse?
6 *Sic, hercule, tamquam artifices inprobi, opus quaerunt:*
qui et semper aegri aliquid esse in republica volunt, ut

anno 1513. *quid illos* substituit. Neque aliter in scriptis inveni. Tum *quid illos autem alios timuisse* Lovel. 5. *quid illos aliud autū timuisse*, neglecta unius literae *t* repetitione, et duabus vocibus in unam contractis, Leid. 1. Hinc factum, ut *quid illos aliud aut̃*, id est, *autem timuisse* datum sit in Gaertn. quod ipsum totidem literis est in Lovel. 4. Ex eo iterum natum *quid illos aliud aut timuisse*, ut praeferunt Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Portug. Potest tamen illud *tum* etiam interceptum esse a primis literis vocis sequentis *timuisse*. *quid illos ante timuisse* se in Neapolitano reperisse testatur Latinius. [*quid illos autem aliud timuisse* Veith.] Mox τὸ *nisi* exsulat a Leid. 2.

Quam dissolvendae maxime tribuniciae potestatis rentur esse] Non dubito, quin scripserit Livius, *quam dissolvendae maxime tribuniciae potestati rentur esse*. ut sit loquendi modus crebro obvius apud hunc auctorem. Sic et libro proxime superiori [c. 35, 9.] *Experiundam rem denique in uno alterove esse, sitne aliquis plebejus ferendo magno honori*. Item infra hoc lib. [c. 6, 15.] *Etsi prodendae patriae dissolvendaeque reipublicae est*. RHEN. Quidam *caussam* intelligunt, ut sit sensus, quam concordiam rentur esse caussam dissolvendae potestatis tribunitiae. Quidam, pro genitivo *potestatis*, dativum *potestati* restituerunt, quod placet. Nam verbum *sum* saepe hunc habet casum. GLAR. In vetustis plerisque libris legitur *potestatis* in casu gignendi, non *potestati*. Quam lectionem probat Rhenanus, non intelligens usitatam hanc locutionem historicis esse, ut dicant, *Esse alicujus rei faciendae*, pro pertinere ad rem illam faciendam. Sic loquitur 3, [39, 8.] *Quod unum exaequandae libertatis esset*. Et 39, [16, 9.] *Nihil aeque dissolvendae religionis esse*. Et Sallustius in concione Lepidi [in fragm. l. 1. Hist.] *Et omnia retinendae dominationis honesta aestimet*. Et Livius 27, [9, 12.] *Ea prodendi imperii Romani, tradendae Annibali victoriae esse*. Ergo *potestatis* retinendum. SIG. Eleganter hic quidem Sigonius, et subservit alter Vossianus, quo nunc primum incipio uti. Alter tamen, Helm. Buslid. Rott. Chiffletianus subscribunt Borbetomagensi, et habent *potestati*. J. FR. GRON. *dissolvend̃ maxime et tribuniciae* Portug. *dissolvendae maxime et tribuniciae* Leid. 2. et Lovel. 1. quomodo etiam est in contextu Voss. 1. pro quo in margine emendatur *dissolvendae maximum tribuniciae*. quod praefert Gaertn. *solvendae maxū et tribuniciae* Klockian. Deinde *tribuniciae potestati rentur esse* praeter Voss. 1. habent etiam Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. et Gaertn. ut supra 2, 5, 4. *Ut tam eminens area, firmaque templis quoque ac porticibus sustinendis esset*. c. 9, 6. *Divites conferrent, qui oneri ferendo essent*. 10, 5, 5. *Satis fretus, esse etiam nunc tolerando certamini legatum*. 30, 6, 3. *Ea modo, quae restinguendo igni forent, portantes*. Reliqui tamen mei servant alteram lectionem *tribuniciae potestatis rentur esse*, quod Hearnio etiam obvium fuit in Oxon. L. 1. 2. et C. et Latinio in Neapolit. Id autem recte Sigonius exponit, eam pertinere rentur ad dissolvendam tribuniciam potestatem. Ita

sit, ad cujus curationem a vobis adhibeantur. Utrum 7 *enim defenditis, an inpugnatis plebem? utrum militantium adversarii estis, an caussam agitis? Nisi forte*

supra 3, 24, 1. *Clamant fraude fieri, quod foris teneatur exercitus; frustrationem eam legis tollendae esse.* c. 31, 7. *Legum latores et ex plebe et ex Patribus, qui utrisque utilia ferrent, quaeque aequandae libertatis essent, sinerent creari.* ubi *aequandae libertati* legendum esse existimat is, qui nuper in Belgio Terentium commentariis suis inlustratum in lucem emisit publicam, in addend. ad Ter. Adelph. 2, 1, 29. Sed ad eumdem lapidem obfendit, ad quem etiam hoc loco Rhenan. Omnes enim, quos consului, codd. constanter ibi receptam scripturam uno ore tuentur. 30, 9, 4. *Pro se quisque, quae diutinae obsidionis tolerandae sunt, ex agris convehit.* Ita legendum ex Msto Florent. esse, ibidem videbimus. 34, 54, 5. *Omnia discrimina talia et concordiae et libertatis aeque minuendae esse.* ubi plura vide. Sallust. in Catil. 6. *Regium imperium initio conservandae libertatis atque augendae reipublicae fuerat.* ubi v. Cl. Cortium, et ad Jugurth. 88. Hanc itaque posteriorem lectionem cum Sigonio priori praeferendam puto. [*potestatis eam rentur esse* Veith.]

§. 6. *Hoc, hercule, tamquam artifices inprobi, opus quaerunt*] Scribe, *Sic, hercule, tamquam artifices improbi.* RHEN. *Hoc*, ergo, sive *ergo*, Lovel. 5. *Hoc, hercle* Lovel. 4. [Veith.] *Hoc, hercule* Lovel. 2. Portug. Harlej. 2. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. *Hoc sic, hercule*, utraque lectione adoptata, Gaertn. Sed recte Rhenanus *Sic, hercule* probavit, quomodo etiam obferunt edd. principes. Τὸ *Hoc* primus Aldus receperat. Deinde *tam artifices improbi* Klockian. *tamquam artifices probandi improbi* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Qui et semper aegri aliquid esse in republica volunt] Muretus delet τὸ *qui*: ut sit, *tamquam artifices improbi, opus quaerunt: et semper aegri.* J. FR. GRON. Τὸ *qui* servant omnes nostri. Sed *etiam*, pro *et*, habet Haverk. Deinde *aegri* deficit in Leid. 2. *esse* in Harlej. 2. et Haverk. Sed, ordine mutato, *in republica esse* legit Lovel. 4. Mox *a nobis adhibeantur* Lovel. 2. *ab nobis adhibeantur* Haverk.

§. 7. *Utrum enim defenditis, an inpugnatis plebem*] *Utrum autem defenditis* Leid. 2. Deinde *aut inpugnatis* Portug. sollemni errore scribarum, qui saepius has particulas confundere soliti sunt. Exempla v. supra ad 4, 7, 7. infra 7, 30, 10. 8, 21, 6. (*9, 42, 9. 21, 4, 3.) et apud Cortium ad Sallust. Jug. 14, 17. ubi idem error bis obcurrit. Omnia autem haec verba deficiunt in Florent. Ceterum *defendentis an inpugnantis* praefert Lovel. 5. Mox *militantium estis adversarii* Gaertn.

Nisi forte hoc dicitis, Quidquid Patres faciunt, displicet] *haec dicitis* Lovel. 2. *hoc agitis* Leid. 2. ut videri posset librarius scribere voluisse *aïtis*. Sed potius est, ut dicamus, illud *agitis* in mente ejus haesisse ex praecedenti periodo. Deinde *quid Patres faciunt* Harlej. 2. per scribarum negligentiam omissa syllabae repetitione. *quidquid faciunt Patres* Portug.

hoc dicitis, Quidquid Patres faciunt, displicet; sive
8 *illud pro plebe, sive contra plebem est. Et, quemadmodum servis suis vetant domini quidquam rei cum alienis hominibus esse, pariterque in iis beneficio ac maleficio abstineri aequum censent: sic vos interdicitis Patribus commercio plebis; ne nos comitate ac munificentia nostra*

Sive illud pro plebe, sive contra plebem est] Ita primus edidit Sigonius, in prioribus Scholiorum editionibus monens, se eam lectionem in vet. lib. reperisse. Verum id Scholion postea in edit. anni 1592. omissum est. Antea vulgatum fuerat *sive illud pro plebe, seu contra plebem est. Seu* τῷ *sive* recte subjungi posse, infra dicam ad 10, 14, 9. Hic tamen Sigonio consentio, quod omnes Msti, etiam illi, quibus utor, stant ab ejus lectione. Ultimum *est* exsulat a Lovel. 2.

§. 8. *Et, quemadmodum servis suis vetant domini quidquam rei cum alienis hominibus esse*] Insere *quum* adverbium, quod omissum est. *Et, quemadmodum quum servis suis vetant domini.* RHEN. Illud *quum* eodem loco insertum exhibent Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Klockian. Portug. Gaertn. apud Hearnium Oxon. L. 1. et C. atque omnes excusi ante Aldum, qui primus omisit. Et sane diligentius ad sensum adtendenti patebit, id omnino recipiendum non esse. Praeterea *servis sui vetant domini* Haverk. *servis vetant domini*, voce omissa, Harlej. 2. Deinde *cum omnibus alienis esse* Haverk. Sed *omnes* et *homines* infinitis locis commutari solent. Vide, quae notantur supra ad 3, 54, 6. [*cum aliquibus hominibus esse* Veith.]

Beneficio ac maleficio abstineri, aequum censent] *beneficio et maleficio* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *aequum esset* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Portug. a m. 1. qui *aequum censent esse* a m. 2. praefert: quod etiam inveni in Lovel. 4. *aequum est* in Lovel. 5. *aequum esse censent* in Harlej. 2. Verum non tantum τὸ *esse* modo praecessit, sed codicum illa inconstantia, ut et optimorum dissensu, id a mala manu esse evincitur.

Sic vos interdicitis Patribus commercio plebis] Istam lectionem in margine annotatam reperio. Verum antiquior habet, *sic vos interdicto Patribus commercio plebis*, subaudi, *facitis*. Quae sententia neutiquam est huic similitudinis accommodationi inconveniens. RHEN. Placet satis: neque tamen valde improbo, quod Rhenanus adnotat ex Borbet. *interdicto.* Subaudi non, quod ille vult, *facitis*: id enim durum: sed ex praecedenti commate, *aequum censetis, ne* (scilicet quod sequitur) *nos munificentia nostra provocemus plebem.* J. FR. GRON. *sic vos interdicto Patribus commercio plebis* in solo apud me est Haverk. minimae auctoritatis codice; quare eam etiam lectionem probare nequeo. *sic nos interdictis Patribus commercia plebis* habet Voss. 2. *sic vos interceditis Patribus commercio plebis* Harlej. 2. *sic vos interceditis Patribus commercium plebis* Hearnii Oxon. N.

nostra provocemus plebem, nec plebs nobis dicto audiens
atque obediens sit. Quanto tandem, si quidquam in vo- 9
bis, non dico civilis, sed humani esset, favere vos ma-
gis, et, quantum in vobis esset, indulgere potius comi-
tati Patrum atque obsequio plebis oportuit? quae si per- 10
petua concordia sit, quis non spondere ausit, maximum
hoc imperium inter finitimos brevi futurum esse?

in margine. *commercia* ejusdem C. ut et Lovel. 3. 4. atque Harlej. 1. Utrumque genus loquendi *interdicere Patribus commercio* et *commercium* probum, atque quum apud Livium, tum apud optimos scriptores, in usu est. Prius apud Livium 8, 14, 8. *Interdictumque mari Antiati populo est.* 41, 23, 6. *Qui regibus Macedonum Macedonibusque ipsis finibus interdixissemus.* Cic. de Senect. 7. *Quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus bonis interdici solet,* qui et saepe alibi ita loquitur. Val. Max. 3, 5, 2. *Ei Q. Pompejus praetor urbanus paternis bonis interdixit.* 8, 6, 1. *Postulavit, ut patri suo bonis, tamquam ea dissipanti, interdiceretur.* Quinctil. 6. Instit. Orat. 3. p. 535. *In hac quidem pugna forensi malim mihi lenibus interdicere.* et p. 554. *Quod ei domo sua Proculejus interdixisset.* Pluribus etiam locis ita locuti sunt Tacitus, et passim JCti antiqui. Alterum apud Livium 34, 7, 3. *Feminis dumtaxat purpurae usum interdicemus.* Valer. Max. 2, 7, 9. *Interdixit etiam ei convictum hominum usumque balneorum.* V. insuper Gronov. ad Senec. Epist. 18. et doctos interpretes ad Nason. 6. Met. 332. Quum tamen pro vulgato stent meliores codices, illud etiam verius esse nullus dubito. [*ne vos comitate* Veith.]

Nec plebs nobis dicto audiens atque obediens sit] *nec nobis plebs* editi vetusti usque ad Aldum, qui seriem atque ordinem vocabulorum inmutavit. Cum Aldo autem faciunt omnes calamo exarati. *nec plebs vobis* perperam habet Haverk. [*ne plebs nobis* Veith.] Tum *obediens fit* Gaertn. sollemni errore, cui caussam praebuit similitudo ductuum, quibus literae *s* et *f* formari solent. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 9, 335. Similes errores obcurrunt supra 3, 9, 5. infra hoc lib. c. 11, 7. c. 27, 6. 6, 3, 5. c. 37, 4. et 7. c. 40, 3. 8, 22, 10. (* 21, 61, 2. 34, 49, 10.) et alibi. Voces *nec plebs* omittebantur in Florent.

§. 9. *Si quidquam in vobis, non dico civilis, sed humani esset, favere vos magis*] *si quidquid in vobis* Harlej. 2. Deinde *fovere* idem Harlej. 2. Lovel. 4. et Gaertn. [Veith.] Sed solent interdum negligentia scribarum ea verba in codd. vetustis confundi. V. N. Heins. ad Claudian. bell. Gild. 245. Tum *vos* deficit in Lovel. 2. cujus loco *nos* perperam legunt Lovel. 4. et 5. [Veith.] Voces *non dico civilis, sed humani esset, favere vos magis, et, quantum in vobis* omittuntur in Lovel. 3. et Leid. 2. Repetitio τῶν *in vobis* hujus erroris caussa fuit. [*in nobis* Veith.] Paullo ante *Quanto tñ*, id est *tamen*, Lovel. 2. V. ad 22, 2, 11. Mox *indulgere comitati potius* trajectis vocibus est in Gaertn.

§. 10. *Quae si perpetua concordia sit, quis non spondere ausit*] *quod*

1 IV. *Atque ego, quam hoc consilium collegarum meorum, quo abducere infecta re a Vejis exercitum noluerunt, non utile solum, sed etiam necessarium fuerit, postea differam: nunc de ipsa conditione dicere militan-
2 tium libet. Quam orationem, non apud vos solum, sed etiam in castris, si habeatur, ipso exercitu disceptante,*

si perpetua editiones principes: in qua lectione τὸ *quod* eleganter abundat. V. supra ad 2, 29, 8. Primus Aldus postea vulgavit *quae si perpetua*. Et ita praeferunt omnes scripti, nisi quod *ne si perpetua* habeat Gaertn. Tum *concordia* non adparet in Portug. Vir doctus ad marginem edit. Curion. conjecit scribendum *quae si in perpetua concordia sit.* sine caussa. Hinc *respondere* Leid. 2. Denique *possit*, pro *ausit*, Hearnii Oxon. L. 1. *auxit* Lovel. 5.

Maximum hoc imperium inter finitimos brevi futurum esse] *hoc maximum imperium* Gaertn. sed vox *maximum* deficit in Leid. 2. Praeterea *intra finitimos* Voss. 2. quomodo saepe peccarunt scribae. V. infra ad hujus lib. c. 27, 3. Tandem τὸ *esse*, quod omnes scripti servant, exsulat ab editionibus Aldina antiquioribus.

§. 1. *Quo abducere infecta re a Vejis exercitum noluerunt*] Secundus e MSS. Palatinis *abducere infecta re suum a Vejis exercitum noluerunt.* GEBH. Muretus e v. l. *quod.* Ego malim *qui.* J. FR. GRON. *To quo* exsulat ab Harlej. 2. et Lovel. 2. Reliqui mei constanter *quo abducere*, quod neque in *quod*, neque in *qui* mutandum esse, patet ex τῷ *HOC consilium.* Tum *interfecta re* Harlej. 1. qui forte voluit *inperfecta re*, ut supra 1, 54, 7. *Ut re inperfecta redit Gabios.* Sed nihil mutandum. Infra 9, 32, 6. *Ne infecta re abiretur.* 42, 16, 4. *Re infecta redierunt.* Ita *infecta pace* infra 9, 1, 3. 30, 31, 10. 37, 1, 6. et alibi. Deinde *suum exercitum* Lovel. 4. et 5. utraque autem lectione juncta, *suum a Vejis exercitum* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *ab Vejis exercitum* Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. Praeterea *noluerint* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Paullo ante *atqui ego quantum* editt. principes. Nonnumquam particulae *atqui* et *atque* negligentia operarum confunduntur in membranis vetustis. V. supra 3, 52, 8. Adde Cl. Corte ad Sallust. Catil. 52, 31. Licet *atque* pro *atqui* interdum poni, et occupationi inserviens *et vero, et tamen* notare, moneat idem Cl. Corte ad Sallust. Jugurth. 4, 3. Iidem librarii alibi etiam in commutandis vocibus *quam* et *quantum* lapsi sunt. V. supra ad 3, 46, 5. et infra hoc lib. c. 5, 9. (* 24, 26, 7.) *quam* tamen hic servandum esse, constat ex illis, quae supra notantur ad 4, 31, 2. Deinde *hoc consilio* male Lovel. 2. 4. 5.

Non utile solum, sed etiam necessarium fuerit, postea edisseram] Malim *disseram*, quod est in volumine Vormaciensi. RHEN. *dissertim* Portug. *deseram* Lovel. 2. *disseram* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Klock. et Haverk. quod ex emendatione Rhenani recepit Frobenius anno 1535. et recentiores servarunt usque ad Gronovium, qui non modo priorem lectionem revocavit, sed eamdem etiam praeferen-

aequam arbitror videri posse. in qua si mihi ipsi nihil, quod dicerem, in mentem venire posset, adversariorum certe orationibus contentus essem. Negabant nuper, dan- 3
da esse aera militibus, quia numquam data essent. quonam modo igitur nunc indignari possunt, quibus aliquid novi adjectum commodi sit, eis laborem etiam no-

dam esse monuit infra ad Liv. 27, 7, 4. Sane *edisserere* Livio familiare esse, patet ex illis, quae d. l. notantur. Sed et *disserere* eodem sensu usus est. Infra 41, 6, 5. *Senatus iis a M. Titinio praetore datus in aede Bellonae ad disserendas res, quas gessissent.* ubi vide, quae dicam. Quum itaque *disseram* tueantur optimi scripti, eam etiam lectionem genuinam esse puto, et in contextum recepi. Praeterea *sed necessarium etiam,* vocibus trajectis, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

De ipsa conditione militantium dicere] Ita primus vulgavit Frobenius anno 1535. Priores enim in alium ordinem digestis dictionibus habent *conditione dicere militantium;* quibuscum etiam faciunt Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Klockian. et Haverk. Quare ita etiam edi jussi.

§. 2. *Non apud vos solum, sed etiam in castris*] Tò *etiam* non est in Haverk. V. supra ad 2, 6, 1. Quia tamen reliqui codd. stant pro vulgata lectione, ejus unius auctoritatem mutandae lectioni non sufficere existimo. Mox *videtur posse*, pro *videri*, Florent.

Si mihi ipsi nihil, quod dicerem, in mentem venire posset] *si mihi ipse nihil quidem dicerem* Portug. *mihi ipse* etiam Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. et Gaertn. Miror, librarios, qui passim hanc elegantiam ferre non potuerunt, eamdem hic admittere voluisse, ubi ei locus esse non potest. Tò *ipsi* deficit in Lovel. 2.

§. 3. *Quonam modo igitur nunc indignari possunt*] *quemadmodum igitur* Lovel. 4. 5. et Haverk. [Veith.] *quonam igitur non indignari* Lovel. 1. *igitur quonam modo* Leid. 2. qui mox non agnoscit voculam *nunc*. Sed pro ea *numquam* est in Gaertn. *ñ* per compendium in Klockian. Paullo ante *aera danda militibus esse* Lovel. 2. *aera danda militibus*, omissa ultima voce, editt. principes. Aldus deinde reposuit *danda esse aera militibus*. Et ita legunt reliqui manu exarati, nisi quod *esset* perperam habeat Haverk.

Quibus aliquid novi adjectum commodi sit] *adjectum commodum sit* Gaertn. *aliquid novi adjecti commodi sit* Harlej. 2. et Haverk. V. ad 2, 57, 3. Verum reliqui codices recte stant pro vulgato. Quid caussae librarii habuerint, ut a recepta lectione abirent, supra vide ad 4, 44, 5.

Eis laboris etiam novum pro portione injungi] Lege *eis laborem etiam novum pro portione injungi.* RHEN. Ita legunt etiam omnes nostri, nisi quod *eis in laborem etiam novum* Lovel. 4. [Veith.] *eis in laborem et novam* Lovel. 5. habeant. Deinde *proportionē injungi* Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. 1. et Haverk. Verum primo perperam duae voces coaluerunt; de-

4 *vum pro portione injungi? Nusquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum ferme sine inpensa opera est. labor voluptasque, dissimillima natura, societate qua-*
5 *dam inter se naturali sunt juncta. Moleste antea ferebat miles, se suo sumtu operam reipublicae praebere: gaudebat idem, partem anni se agrum suum colere; quae-*

inde ultima litera *m*, sive ejus nota literae praecedenti suprascripta, nata est ex prima syllaba vocis sequentis *injungi*. V. supra ad 3, 48, 5. Deinde *pro portione jungi* Harlej. 2. Male. V. ad 8, 32, 15.

§. 4. *Nusquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum ferme sine inpensa opera est*] *nec operam* male Florent. Leid. ambo, Harlej. 1. Portug. et Klockian. Tum *sine emolumento ferme fiet*, *nec emolumentum ferme sine* Haverk. *sine emolumento ferme fiet*, *emolumentum sine* Harlej. 2. *sine emolumento ferme sine* Gaertn. Deinde *sine impensa ferme opera* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Labor voluptasque dissimillima natura etc.] Muretus 16. Var. Lect. 1. docet, Socratem, quum paullo post moriturus vinculis ex more solutus esset, idem monuisse apud Platonem. Locus exstat in Phaedone non longe post princ. pag. m. 376. Ὡς ἄτοπον ἔοικέ τι εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ· ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρόν· τῷ ἅμα μὲν αὐτὼ μὴ θέλειν παραγίνεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ· εἂν δέ τις διώκῃ τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνῃ, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι ἀεὶ λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς ἡμμένω δύ' ὄντε. *Quam mirabile videtur id, quod suave homines vocant: et mirabiliter effectum natura erga id, quod ei adversari videtur, molestum: quum ambo quidem simul in homine esse nolint: alterum autem eorum si quis persequatur ac capiat, alterum quoque fere capere cogatur, tamquam ex eodem utraque capite apta ac colligata sint.* Ceterum *dissimilia natura* Leid. 2. Lovel. 1. et Harlej. 2. ut *labor voluptasque dissimilia* dictum sit, quemadmodum *gratia atque honos opportuniora* 4, 67, 6. Praefero tamen vulgatum, quod reliquorum codicum auctoritas firmat. Olim scribebatur *dissimilima*, vel *dissimilla*, unde exigua mutatione factum est *dissimilia*.

Societate quadam inter se naturali sunt juncta] Pall. duo *societate quidem inter se naturaliter sunt juncta*. Andreas edidit *societate quadam inter se naturali sunt innexa*. GEBH. *societate quadam inter se natura* Leid. 1. *societate quadam inter se naturaliter* Lovel. 2. 5. et Portug. [Veith.] Deinde *sunt conjuncta* Haverk. Klock. et Hearnii Oxon. N. Neque aliter a m. 1. fuerat in Voss. 1. Sed syllabae *con* adpictae sunt notae, quibus librarii aliquid delendum indicant. *sunt innexa* non tantum Andreas dedit, sed idem etiam superest in aliis, quas vidi, editt. vetustis usque ad Aldum, qui primus *juncta* substituit. Et ita etiam habent reliqui scripti.

§. 5. *Se suo sumtu operam reipublicae praebere*] *se sumtu suo* Leid. 2. Vox *sumtu* a m. 1. aberat a Portug. sed a m. 2. postea ad

rere, unde domi militiaeque se ac suos tueri posset. Gau- 6
det nunc, fructui sibi rempublicam esse, et laetus stipendium accipit. aequo igitur animo patiatur, se ab domo, ab re familiari, cui gravis inpensa non est, paullo diutius abesse. An, si ad calculos eum respublica vocet, 7
non merito dicat? annua aera habes, annuam operam

marginem adscripta est. In verbis praecedentibus *ante* est in edd. Aldo antiquioribus. Is autem *antea* substituit, concinentibus omnibus manu exaratis.

Gaud bat idem, partem anni se agrum suum colere; quaerere, unde domi] Voces *gaudebat idem* desunt in contextu Portug. quorum loco postea m. 2. ad marginem ads ripta est sola *gaudebat:* quae sola etiam exstat in Lovel. 2. Sed *gaudebant idem* habet Florent. *gaudebat deinde* Lovel. 4. [Veith.] *gaudebat id est* Leid. 1. quod natum adparet ex non intellecto compendio *idē*, pro quo librarius divisis vocibus dedit *id ē.* Error hic in libris scriptis frequenter obcurrit. Videndi sunt viri docti ad Flori 4, 2, 15. Adde, quae infra notantur ad 6, 14, 12. (* 10, 8, 10. 27, 32, 4.) et Cel. Burmann. ad Sueton. Aug. 32. Tum *parte anni* Lovel. 2. Praeterea *quaerereque, unde domi* edd. antiquiores. Aldus deinde τὸ *que* expunxit, quod mihi etiam in nullo cod. scripto obvium fuit. Mox *domi militiae* sine particula connectente Lovel. 4. quomodo Livium saepe locutum esse supra vidimus ad 3, 68, 4. Ita mox *ab domo ab re familiari abesse.* Reliquorum tamen in servando vulgato consensus efficit, ne uni testi dissentienti fidem habeam. Insuper verbum *posset*, quod a contextu Portug. abest, tantum in ejus orâ visebatur a sec. manu.

§. 6. *Aequo igitur animo patiatur, se ab domo, ab re familiari abesse*] *agitur*, pro *igitur*, aberranti manu dedit librarius Leid. 2. ut et *sed* pro *se.* Deinde *a domo, ab familiari re* Gaertn. *ab domo, re familiari* Harlej. 2. Paullo ante in verbis praecedentibus *sibi* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 3. [*cujus impensa gravis non est* Veith.]

§. 7. *An, si ad calculos eum respublica vocet*] Nempe ad putandam rationem, ut constet, quid a republica acceperit, quid in vicem ipsi debeat. Cic. de Amic. 16. *Hoc quidem est nimis exigue et exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par sit ratio acceptorum et datorum.* Quinctil. Declam. 12, 2. *Exsangues ac pallidos ad calculum vocat: quasi ego non confitear, illum etiam nimium multum adtulisse tam paucis.* Ceterum *Ausim*, pro *An si*, Lovel. 1. et *cum*, pro *eum*, Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. V. supra ad 4, 19, 2.

Non merito dicat, annua aera habes, annuam operam ede] Secundus e MSS. Pall. *annuam operam mihi ede.* GEBH. *non immerito dicat* perperam Neapolit. Latinii. Deinde *aera annua habes* Leid. 2. et Lovel. 1. *annua aera dices* Florent. Sed vox *dices* ex praecedenti in mente librarii haec scribentis perperam haerebat. Tum *annuam operam mihi ede* Haverk. et Lovel. 2. *annuam operam mede* Leid. 1. *annuam operam im^{p}ēd* Portug. *annuam operam impende* Hearnii Oxon. N. in marg. Ea autem lectio quibus gradibus lo-

ede. An tu aequum censes, militia semestri solidum te
8 *stipendium accipere? Invitus in hac parte orationis, Quirites, moror: sic enim agere debent, qui mercenario milite utuntur. at nos tamquam cum civibus agere volumus: agique tamquam cum patria nobiscum aequum censemus.*
9 *Aut non suscipi bellum oportuit; aut geri pro dignitate populi Romani, et perfici quam primum opor-*

cum hunc invaserit, ex prius memoratorum codicum vitiosis lectionibus intelligi potest. Locutionem *operam edere* inlustrat Gronov. supra ad 3, 63, 3.

An tu aequum censes, militia semestri solidum te stipendium annuum accipere] Expunge dictionem *annuum*, quam nescio quis hic infulsit, quum ea nil sit opus. RHEN. Ejeci vocem *annuum* suasu Pall. trium aliorumque. Exstat tamen apud Sigonium aliosque; minus necessario. *solidum* enim *stipendium* idem est cum justo ac perfecto, hoc est annuo. Sic noster l. 1, [19, 6.] *solidum annum* vocat, integrum. Hinc venit *solidare rationes* etc. GRUT. *ante aequum censes* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Gaertn. *an tum aequum censes* Florent. *an aequum censes* Lovel. 2. et Portug. Deinde *militia semenstri* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 3. et Klockian. V. supra notata ad 4, 24, 5. Tum *solitum te stipendium* Lovel. 4. qui error ex pronunciatione vitiosa verba praeeuntis ortus est. V. ad 7, 16, 3. *solidum re stipendium* Voss. 1. Vocem vero *annuum*, quam viri docti ejecerunt, in nullo etiam meorum codd. observavi. Minus recte igitur Cl. Hearne eumque secutus editor Londinensis eam revocarunt. Denique *stipendium accipere, aut non suscipi* praefert Harlej. 1. quae verba ex §. 9. hic perperam repetita sunt.

§. 8. *Invitus in hac parte orationis, Quirites, moror*] Legendum, ut habent membranae Palatinae, *Invitus in hac parte orationis, invitus, Quirites, moror.* Ut hac geminatione acrius eis fidem faciat, quam invitus tali inmoretur orationi. GEBH. Quidam libri, *invitus, Quirites.* quae repetitio vocis non insulsa videtur, et auget vim sententiae. J. FR. GRON. *Invictus in hac parte orationis* Leid. 1. quomodo nonnumquam variant codices scripti. V. supra ad Epit. Liv. 3. Sed τὸ *Invitus* non adparet in Voss. 2. Quatuor autem priores voces non erant in contextu Portug. sed tantum postea margini adjectae sunt. *Invitus in hac parte orationis, invitus, Quirites, moror,* quod viri docti probarunt, quamvis apud me in uno tantum superstit levioris auctoritatis codice Haverk. nihilominus plurimum placet. In vocis enim *invitus* repetitione magna est emphasis. Ita supra emendarunt viri docti 2, 40, 5. *Sine, sine, priusquam amplexum accipio, sciam, inquit, ad hostem, an ad filium venerim.* et infra 9, 9, 1. *Dedite interea, dedite, inquit, profanos nos.* quo utroque loco plura vide. In contextum tamen recipere non sustinui.

Sic enim agere debent, qui mercenario milite utuntur] Τὸ *enim* non adparet in Gaertn. Vox autem *milite* deficit in Leid. 2. et Lo-

tet. Perficietur autem, si urgemus obsessos: si non ante 10
abscedimus, quam spei nostrae finem captis Vejis inposuerimus. Si, Hercules, nulla alia caussa, ipsa indignitas perseverantiam inponere debuit. Decem quondam an- 11
nos urbs obpugnata est ob unam mulierem ab universa Graecia: quam prócul ab domo? quot terras, quot maria distans? Nos intra vicesimum lapidem, in conspectu 12

vel. 1. Deinde *utantur* praefert Lovel. 5.

At nos tamquam cum civibus agere volumus] *at* quoque particula praeter auctoritatem manu scripti codicis est superaddita. RHEN. Vet. lib. *At nos tamquam cum.* SIG. Particula *at* deerat in Florent. Leid. 2. Harlej. 1. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. B. deerat etiam in editt. vetustis. Aldus deinde vulgavit *ut nos tamquam.* et ita habent Leid. 1. et Klockian. Idem tamen in erratis reponendum monuit *at nos tamquam*, quomodo praeferunt Voss. uterque, Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Oxon. L. 1. 2. C. et N. ut Hearne auctor est. *at* et *ut* nonnunquam in Mstis confundi solent. V. ad 1, 18, 9. Deinde *tamquam cum civilibus* Voss. 1. Sed duabus literis *li*, quae abundant, librarius stigmata apposuit, indicans eas per errorem scriptas, atque expungendas esse. Nescio vero, unde factum sit, ut *tamquam cum cymbris* datum sit in Gaertn.

Agique tamquam cum patria nobiscum aequum censemus] *vobiscum esse censemus* Harlej. 2. *vobiscum aequum censemus* Gaertn. et Haverk. V. ad 34, 2, 2.

§. 9. *Geri pro dignitate populi Romani et perfici*] *agere*, pro *geri*, Florent. Tum *pro dignitate populorum, et perfici* Harlej. 1. Scriptum fuisse olim videtur *populi R.* pro eo deinde levi errore factum esse *populoR*, id est, *populorum. pro dignitate nobiliter perfici* Florent.

§. 10. *Si urgemus obsessos, si non ante abscedimus*] *si urgemur obsessos* Leid. 1. Deinde *si non aut*, id est, *autem*, Haverk. Solent autem hae voces in membranis vetustis inter se commutari. V. infra ad 27, 35, 7. Denique *abscendimus* Voss. 1. a m. 1. V. supra ad 3, 8, 8. (* h. lib. c. 44, 5.) *absedimus* Leid. 1. *abcedimus* Leid. 2. *obscedimus* Harlej. 2. Nihil mutandum. Ita *abscedere*, non addito casu, simpliciter positum est, pro discedere, infra 45, 6, 7. *Ea cohors, prosecuta regem fugientem, ne tum quidem abscedebat.* Mox *capitis*, pro *captis*, Voss. 1. et Harlej. 1.

Si, hercule, nulla alia caussa] *hercules* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Gaertn. qua forma supra dixit 3, 68, 6. *At, hercules, quum stipendia nobis consulibus faciebatis. hèrcle* Lovel. 4. Mox *dignitas*, pro *indignitas*, Lovel. 4.

§. 11. *Decem quondam annos*] *quidam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. qui iidem codd. simul cum Gaertn. mox praeferunt *procul a domo*, pro *ab domo*. Deinde *quod terras* Florent. Klockian. et Haverk. Tum *quod maria* Leid. 1. Utroque loco etiam quaedam vetustarum editt. *quod*, pro *quot*, exhibent.

§. 12. *Nos intra vicesimum lapidem in conspectu prope urbis nostrae*

prope urbis nostrae, annuam obpugnationem perferre piget: scilicet, quia levis caussa belli est, nec satis quidquam justi doloris est, quod nos ad perseverandum sti-
13 *mulet. Septies rebellarunt, in pace numquam fida fuerunt.*

annuam obpugnationem perferre piget] *Nobis* etc. *pigetur* Portug. a m. 1. *Nobis piget* Florent. Lovel. 2. 3. 4. 5. Leid. 1. Harlej. uterque, Gaertn. et Haverk. *Nos bis* etc. *piget* Lovel. 1. et Klockian. utramque lectionem jungens; de quo v. ad 3, 44, 4. Tum *intra vicesimum est lapidem* Lovel. 4. [*Nobis intra vicesimum est lapidem* Veith.] Hinc *urbis v̄re*, id est, *vestrae*, Lovel. 5. et Gaertn. infinitis locis obvio errore. V. mox ad §. 13. cap. seq. §. 1. et ad 34, 2, 2. Deinde *annuam* deficit in Lovel. 2. Hinc *expugnationem* habet Lovel. 5. V. ad 21, 57, 6. Praeterea *proferre* Haverk. qui error ex non intellecto compendio scribendi profluxit. Plura ejus erroris exempla jam supra habuimus. V. ad 2, 56, 9. c. 57, 4. 3, 14, 2. c. 46, 6. c. 54, 15. 4, 49, 6. Infra 7, 1, 4. c. 36, 13. (*9, 11, 12. c. 38, 10. 10, 35, 18. c. 39, 6.) Plura infra dicentur ad 9, 10, 7. Ceterum *vicesimum lapidem* constanter omnes codices calamis ac typis exarati, nisi quod in quibusdam eorum alia orthographia sit *vigesimum*. in Florent. a m. 1. *vicensimum*. Pro eo *duodecimum lapidem* scribendum esse, contendit Phil. Cluverius 2. Ital. Ant. 3. p. 530. variis ad id permotus rationibus: primo, quia id spatium Veji Roma distare dicuntur in tabula Peutingeriana: secundo, quia Plinius docet 3. H. N. 5. Tiberim *citra tredecim millia passuum urbis Vejentem agrum a Crustumino dirimere*. tertio, quia urbs Veji secundum Dionys. l. 2. p. 116. ἀπέχει τῆς Ῥώμης ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν σταδίους. *distat a Roma centum admodum stadia*; et tot stadia ex ejus calculo efficiunt millia duodecim cum passibus quingentis. De vero Vejorum situ v. Fontanin. in Antiquit. Hortae 1, 4. p. 77. aliosque, quos ibi laudavit. Cl. Hearne aliud agens *duodequadragesimum lapidem* legendum dicit; et tamen Cluverium ob oculos habuit, quem ipse laudavit. [*perferre libet* Veith.]

Nec satis quidquam justi doloris est] Male haec verba deficiunt in Gaertn. *non satis* habet Lovel. 5. Tum *quisquam* praeferunt Florent. et Leid. 1. Deinde *justi coloris* vulgavit Gruterus in postrema edit. sive id inter operarum aberrationes referendum sit, sive ita legendum censuerit; pro quo Gronov. recte anno 1665. *justi doloris* restituit. V. Gronov. ad cap. seq. §. 7. Hanc enim scripturam servant omnes codd. Librarii etiam interdum has voces commutarunt. V. N. Heinsium ad Claud. bell. Getic. 378. In verbis praecedentibus quaedam ex editionibus vetustis *quia levis belli caussa est*, transpositis vocibus; aliae corruptius *quia levius belli caussa est*, invitis scriptis; qui suffragantur Aldo *quia levis caussa belli* reponenti.

§. 13. *Septies rebellarunt*] *Species rebellarunt*, transpositis literis, Lovel. 3. et Haverk. *Septies rebellaverunt* Portug.

In pace numquam fidi fuerunt] Vossianus [pr.] *fidei*. Muretus *in fide*. Flor. Helm. Rott. Vossianus alter *in pace numquam fida fuerunt*. Et satis placet. Infra [c. 17,

runt: agros noſtros millies depopulati sunt: Fidenates deficere a nobis coëgerunt: colonos noſtros ibi interfecerunt: auctores fuere contra jus gentium caedis inpiae le- 14
gatorum noſtrorum: Etruriam omnem adversus nos con-

8.] *Cum quibus nec pax satis fida, nec bellum pro certo sit.* 40, [34, 11.] *Nulli alii, quam consulibus, crediturum senatum, sincera fide in pace Ligures esse.* J. FR. GRON. *in pace numquam fideles* Leid. 2. Voſſ. 1. in marg. Lovel. 1. 2. Portug. et Gaertn. *in pace numquam in fide fuerunt* Harlej. 2. et Haverk. *in pace numquam fide fuerunt* Leid. 1. Reliqui vulgatum servant. [etiam Veith.] Sed probo, quod ex quatuor codd. protulit Gronovius, sibique placere teſtatus est, ac Lovel. 3. etiam habet, *in pace numquam fida fuerunt*; idque in contextum recepi. *Esse in pace* saepe apud Livium obcurrit. Infra 23, 42, 3. *Pacem necessariam accepimus, fuimusque in ea per annos prope quinquaginta.* 31, 29, 5. *Nunc vos in pace esse cum Philippo prohibent.* 36, 29, 1. *Ut, si in pace fuissent, illo inpetu irae concitari potuerint ad bellum.* 38, 33, 2. *Civitatem in pace futuram, si id fecissent, pollicens.* c. 43, 3. *Sili, quum in pace essent, bellum inlatum queſti.* 39, 56, 2. *Ulterior Hispania eo anno in pace fuit. in pace manere* dixit 30, 32, 7. *Quod neque non petere pacem propter metum, neque manere in ea prae insita animis perfidia potuissent.* Eadem ratione Livius etiam dixit *esse in victoria, esse in induciis, esse in laetitia.* V. infra ad 7, 38, 1. et ad 8, 23, 20. *Pax fida* autem, ut 8, 21, 4. *Qualem nos pacem vobiscum speremus? Si bonam dederitis, inquit, et fidam, et perpetuam.* Et paullo poſt: *Ibi pacem esse fidam, ubi voluntarii pacati sunt.* Sic contra *pax infida* 4, 10, 3. *Victoriam potius ex Volscis, quam pacem infidam, Romam relaturum.* 9, 45, 5. *Ad Aequos inde, veteres hoſtes, ceterum per multos annos sub specie infidae pacis quietos, versa arma Romana.* Ceterum, addita conjunctione, *et in pace numquam* praeferunt editt. principes, quam Aldus, concinentibus membranis scriptis, delevit. Mox *agros veſtros*, pro *noſtros*, Harlej. 2. V. modo ad §. praec.

Fidenates deficere a nobis coëgerunt; colonos noſtros ibi interfecerunt] *Fidenates a nobis deficere* alio ordine Lovel. 2. et Portug. Tum *cogerunt* Lovel. 3. et Harlej. 2. *cogere* Haverk. Deinde *colonos noſtros illi interfecerunt* Portug. Voces autem *ibi interfecerunt. auctores* etc. *res repetentes legatos noſtros* perperam deerant in Leid. 2.

§. 14. *Auctores fuere contra jus gentium caedis inpiae legatorum noſtrorum*] Genitivus *gentium* non est in Archetypo Vormaciensi. Et abeſſe potest, quandoquidem subauditur. Gloſſae nomine in contextum irrepsit. RHEN. Vocem *gentium* primus editorum admisit Aldus, quum in prioribus codd. desideraretur. Non comparet etiam in Voſſ. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. 1. et in contextu Portug. in cujus margine deinde a m. 2. adscripta est. Alibi tamen expreſſe in hac re *juris gentium* meminit Livius. Supra 2, 4, 7. Legati *quamquam visi sunt commisisse, ut hoſtium loco essent, jus tamen gentium valuit.* 4, 19, 3. *Hiccine est ruptor foederis humani, violatorque gentium juris. Jam ego hanc*

citare voluerunt, hodieque id moliuntur: res repetentes legatos nostros, haud procul afuit, quin violarent.

1 V. *Cum his molliter et per dilationes bellum geri oportet? Si nos tam justum odium nihil movet, ne illa*
2 *quidem, oro vos, movent? Operibus ingentibus septa urbs est, quibus intra muros coërcetur hostis. agrum*
3 *non coluit, et culta evastata sunt bello. Si reducimus*

mactatam victimam legatorum manibus dabo. 5, 36, 6. *Legati contra jus gentium arma capiunt.* et eod. cap. §. 8. *Postulatumque, ut pro jure gentium violato Fabii dederentur.* c. 51, 7. *Clades num ante exorta est, quam gentium jus ab legatis nostris violatum.* 6, 1, 6. *Quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset.* 8, 5, 2. *Tamquam victor armis Capitolium cepisset, non legatus jure gentium tutus loqueretur.* 21, 25, 7. *Evocatique legati ad colloquium non contra jus modo gentium, sed violata etiam fide comprehenduntur.* 30, 25, 10. *Etsi non induciarum modo fides a Karthaginiensibus, sed jus etiam gentium in legatis violatum esset.* 30, 25, 8. *Successisset fraudi, ni pro jure gentium, cujus violandi consilium initum erat, stetisset fortuna.* 39, 25, 10. *Jam ne a legatis quidem, qui jure gentium sancti sunt, violandis abstinere.* Praeterea *auctores fuerunt* Voss. 1. et Lovel. 1. *actores fuere* Lovel. 5. V. ad 1, 26, 5. Tum *propter jus* Lovel. 4.

Etruriam omnem adversus nos concitare voluerunt, hodieque id moliuntur] *et Etruriam* Lovel. 2. Sed vocula *et* ex vocis sequentis initialibus literis perperam repetita est. (* 10, 16, 3.) *ac Etruriam* habent edd. priscae. *adversum nos concitare* Leid. 1. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 47. Tum *hodieque hic moliuntur* Voss. 2.

Haud procul abfuit, quin violarent] *affuit* Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Portug. *afuit* Florent. et Leid. 1. V. ad 4, 12, 6.

§. 1. *Cum his molliter et per dilationes bellum geri oportet?*] *molitus* Leid. 2. et Lovel. 1. *moliretur* Gaertn. Tum *ac per dilationes* Voss. 2. [*dilationem* Veith.] Deinde *gerere* Florent. a m. 1.

Si nos tam justum odium nihil movet, ne illa quidem, oro vos, movent?] *Si vos tam justum* Portug. et Gaertn. *Si vos non tam justum* Lovel. 5. Hinc *oro nos* Voss. 2. et Lovel. 2. 3. ac 5. V. ad cap. praec. §. 12. Praeterea *nihil movent* Leid. 1. Tum *nec illa quidem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. V. supra ad 1, 10, 3. Denique *moveant* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. [Veith.] *moveat* Harlej. 2. *moneant* Lovel. 4. Verba *movet, ne illa quidem, oro vos* desunt in Florent. ob similitudinem vocum *movet* et *movent.* Mox autem sequens *movent* a m. 2. mutatum est in *movet.*

§. 2. *Quibus intra muros coërcetur hostis*] Τὸ *hostis* abest a Voss. 2. et a Lovel. 2. 3. 4. et 5. [Veith. qui *coërcentur.*] Abest etiam ab Harlej. 2. et a Portug. qui praeterea praeferunt *intra muros coërcent.* Eorum vero posterior in margine, ut et Lovel. 2. 4. ac 5. legunt *intra muros hostes coërcentur.* Paullo ante *Ingentibus operi-*

exercitum, quis est, qui dubitet, illos, non a cupiditate solum ulciscendi, sed etiam necessitate inposita ex alieno praedandi, quum sua amiserint, agrum nostrum invasuros? non differimus igitur bellum isto consilio, sed intra fines nostros accipimus. Quid? illud, quod proprie ad 4 *milites pertinet, quibus boni tribuni plebis quum stipendium extorquere voluerint, nunc consultum repente vo-*

bus, mutato ordine dictionum, est in Leid. 2. Lovel. 1. et Voss. 1. *Opibus ingentibus* in Lovel. 3. V. ad 8, 16, 4.

Agrum non coluit, et culta evastata sunt bello] *agrum non colunt* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] Deinde *et cultata sunt bello* Portug. in contextu, in cujus margine altera exstat lectio. *culta evastate sunt* Leid. 1. *culta evastae sunt* Harlej. 1. *cultae evastatae sunt* Klockian. *culte vastata sunt* Florent. unde m. 2. factum est *culta vastata sunt*, quod posterius praeferunt etiam Lovel. 3. Voss. 2. et Gaertn. Vulgatum verius est. *Evastare* verbum est Livio amatum, et saepissime apud eum obvium. V. infra ad 32, 33, 14.

§. 3. *Si reducimus exercitum, quis est, qui dubitet*] Pall. pr. et tert. *quis enim dubitet.* GEBH. Ita et Voss. 2. Portug. ac Lovel. 3.

Illos non cupiditate solum ulciscendi] Vetus lectio, *illos non a cupiditate solum ulciscendi.* Ubi *a* particula non est supervacanea. Nam caussam significat, non instrumentum. RHEN. Praepositionem, a Rhenano adjectam, Gruterus in postrema editione in contextum recepit. Eamdem praeferunt Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 1. et Gaertn. Et quidem *a cupiditate* est propter cupiditatem. V. ad 24, 30, 1. et ad 26, 1, 3. *ulciscendū* erat in Leid. 1. Vox autem *illos* exsulat a Lovel. 2.

Non differimus igitur bellum isto consilio, sed intra fines nostros accipimus] In eumdem sensum v. Sulpicii consulis orationem infra l. 31, 7. *bellum justo consilio* est in Florent. Tum *sed accipimus intra muros nostros* in Harlej. 2. *sed intra muros vestros accepimus* Gaertn. et Lovel. 2. Male. Soluta enim obsidione non tam timendum erat, ne Vejentes urbem Romam expugnarent, quam ne agrum Romanum vastarent. *intra fines vestros* est in Lovel. 5.

§. 4. *Quibus boni tr. pl. quum stipendium extorquere voluerint, nunc consultum repente volunt*] *tum stipendium extorquere voluerunt* Lovel. 1. Harlej. 2. et Haverk. Sed passim voculae *cum* et *tum* permutantur in Mstis. V. ad Epit. Liv. l. 48. in fin. Corruptius autem ex ea scriptura *tamen stipendium extorquere voluerunt* datum est in Leid. 2. Saepissime autem *tum* et *tamen* confunduntur. V. ad 22, 17, 5. Ceterum *voluerint* primum invenio in Froben. anni 1531. Priores autem editt. habebant *voluerunt*, et ita etiam praeferunt omnes codd. mei: nisi quod *noluerunt* sit in Lovel. 2. Praeterea *nunc repente consultum esse volunt* Harlej. 2. Paullo ante *ad milites proprie pertinet* Lo-

5 *lunt, quale est? Vallum fossamque, ingentis utramque rem operis, per tantum spatii duxerunt: castella primo pauca, postea, exercitu aucto, creberrima fecerunt: munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etiam*
6 *spectantes, si qua inde auxilia veniant, obposuere. Quid turres, quid vineas testudinesque, et alium obpugnandarum urbium adparatum loquar? Quum tantum laboris*

vel. 2. *ptiū*, pro *pertinet*, Haverk.

§. 5. *Ingentis utramque rem operis, per tantum spatium duxerunt*] Repone *per tantum spatii*. RHEN. Ita ex meis tantum Florent. Voss. 1. et Leid. 2. *per totum spatii* autem Lovel. 1. V. infra ad 34, 27, 1. Reliqui omnes stant pro altera lectione. [*per tantum spatium* Veith.] Praeterea *ingentis utrumque rem operis* Florent. Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Portug. a m. 1. et edit. Parm. An forte legendum *ingentis utrumque operis?*

Castella primo pauca, postea, exercitu aucto, creberrima fecerunt] *castellū* Leid. 1. in quo etiam est *exercito aucto*. Deinde *creberrimas* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed ultima ejus vocis litera nata est ex prima sequentis ob ductuum similitudinem. V. supra ad 4, 33, 10.

Munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etiam spectantes] *non in urbem munitiones modo* Gaertn. *munitiones non urbem modo* Lovel. 4. 5. et Portug. a m. 1. *munitiones non urbi modo, sed Etruriae etiam exspectantes* Lovel. 2. *in Etruria etiam exspectantes* Leid. 1. *in Etruriam etiam exspectantes* Florent. Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Portug. Gaertn. et priscae editt. Pro quo recte Veneti anno 1495. *spectantes* substituerunt. Passim ita scribae in codicibus antiquis errare soliti fuerunt. V. infra ad 6, 33, 1. Mox *opposuerunt*, pro *opposuere*, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 6. *Et talium obpugnandarum urbium adparatum*] Sensus poscit, ut pro *talium* scribatur *alium* hoc modo. *Quid vineas testudinesque et alium oppugnandarum urbium apparatum loquar?* RHEN. Ex nostris Rhenani emendationem firmant Florent. Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. *testudinesque et talium*, ut ante Rhenanum edebatur, servant Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Klockian. ubi ultima litera voculae *et* perperam repetita est in initio sequentis dictionis. V. infra ad 37, 29, 8. *testudinesque talium* est in Voss. 1. et Leid. 2. ubi prima litera τοῦ *et* intercepta est ab ultima vocis proximae, et altera litera adcrevit voci sequenti. *testudinesque taliumque* habet Lovel. 1. *testudinesque et talem* Harlej. 1. Voces *alius* et *talis* interdum in Mstis commutari, supra dictum est hoc lib. ad c. 2, 13. V. etiam infra ad 29, 1, 25.

Tantum laboris exhaustum sit, et ad finem jam operis tandem perventum] Voces *exhaustum* et *tandem* non recte desiderantur in Leid. 2. Earum prior exsulat etiam a Lovel. 1.

Relinquendane haec censetis] *relinquenda nec haec censetis* Voss. 2. et Lovel. 1. ac 3. *relinquenda nec*

exhaustum sit, et ad finem jam operis tandem perventum; relinquendane haec censetis, ut ad aestatem rursus novus de integro his instituendis exsudetur labor? Quanto est minus opera tueri facta, et instare, et perseverare, defungique cura? Brevis enim profecto res est, si uno tenore peragitur, nec ipsi per intermissiones has intervallaque lentiorem spem nostram facimus. loquor de 7

haec castra censetis Haverk. *relinquendane haec castra censetis* Harlej. 2. et Gaertn. Sed vox *castra* ex margine, cui ab indocto librario adscripta erat, in contextum clam inrepsit. Certe in Portug. non nisi in margine, et quidem a m. 2. conspicitur. Sufficit *haec*, nempe *opera ingentia* et *obpugnandarum urbium adparatum.*

Rursus novus de integro his instituendis exsudetur labor] *ad aestatem versus novus* perperam Harlej. 2. *ad aestatem rursus novis* Lovel. 1. *ad aetatem rursus novus* Lovel. 4. scribae culpa. Alibi enim *aestas* et *aetas* commutari solent. Vide, quae notavi ad Silii Ital. 3, 383. Mox vocula *his* exsulat a Leid. 2. Tum *restituendis* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *exsudet labor* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Voss. 1. a m. 2. Neglexerunt perperam librarii notam, qua ultimae literae *ur* vulgo designari solent. V. infra ad 10, 10, 1. Eamdem scripturam Gebhardus etiam in Pall. duobus invenerat, unde suspicatus est legendum *exundet labor*, supra ad 4, 13, 4. *excudetur labor* est in Lovel. 4. Sed nihil muto. Similiter locutus est Silius Ital. 3, 531.

Unde nec edomitos exsudatosque labores
Respexisse libet.

Et ita *exsudare caussas* dixit Horat. 1. Sat. 10, 28.

Quum Pedius caussas exsudet Poplicola atque
Corvinus.

§. 7. *Et perseverare, defungique*] Haud scio, ut postremis aliquot editionibus exciderit vox, quam prisci omnes libri editique agnoscunt, *defungique cura?* Sic mox factum est *differendo bellum*, pro *differendo bello*. Et capite praec. *justi coloris*, ἀντὶ τοῦ *justi doloris*. J. FR. GRON. Ultima est Gruteri editio, a qua perperam exsulat τὸ *cura*. Eam vocem agnoscunt omnes scripti. Sed *defingique* aberrante manu scripsit librarius in Portug. Praeterea *atque perseverare* excusi antiquiores usque ad Aldum, qui *et perseverare* substituit, consentientibus omnibus scriptis.

Si uno tenore peragitur] *uno tempore* Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Klockian. et Neapolit. Latinii. [Veith.] Male. V. supra ad 4, 37, 9. Deinde *agitur* Portug. et Lovel. 2. Paullo ante *Brevius enim profecto res est*, pro *Brevis*, Lovel. 2. Τὸ *est* deficit in Lovel. 5.

Nec ipsi per intermissiones has intervallaque lentiorem spem nostram facimus] Legendum puto *et ipsi*, pro *nec ipsi*; nisi quis, pro *lentiorem*, malit legere *cele-*

8 *opere, et de temporis jactura. Quid? periculi, quod differendo bello adimus, num oblivisci nos haec tam crebra Etruriae concilia de mittendis Vejos auxiliis patiun-*
9 *tur? Ut nunc res se habet, irati sunt, oderunt, negant missuros: quantum in illis est, capere Vejos licet. quis*

riorem. GLAR. Pendent haec ex praecedenti *si*, atque *nec* resolvendum est in *et non.* si uno tenore peragitur, et si ipsi spem nostram non facimus lentiorem. Substitue jam τῷ *nec ipsi* cum Glareano *et ipsi*, vel *celeriorem* τῷ *lentiorem*, si velis, ut Livius diversa dicat, quam dicere debuit. *per has intermissiones*, trajectis vocibus, est in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *intervalloque* Lovel. 5. τὸ *que* non adparet in Haverk. Denique *letiorem* praefert Gaertn. sollemni scribarum lapsu. Vide, quae notavi ad Silii 12, 567. *nec ipsi lentiorem spem facimus* expone, nec ipsi caussa sumus, ut lentius eveniat id, quod speramus. Infra 6, 8, 10. *Minus esse animi ratus in hoste, quam ut in eo tam lentae spei victoriam exspectaret.* V. Gronov. infra ad c. 12. hujus lib. §. 4.

Loquor de opere et de temporis jactura] Pall. tres *loquor de operis et temporis jactura.* GEBH. *loquor de operis et temporis jactura*, ut Gebh. in Palatin. invenit, superest etiam in Voss. 2. Lovel. 2. 4. Portug. et, teste Hearnio, Oxon. C. [Veith.] Neque aliter exstat in Harlej. 2. et Haverk. nisi quod *loquar* insuper praeferant. *loquar* autem est in Gaertn. *loquar de operis et de temporis jactura* habet Lovel. 3. *loquor de tempore et de operis jactura* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hearnii Oxon. N.

§. 8. *Periculi, quod differendo bello adimus, num oblivisci nos*] *periculi quid differendo bello addimus* Lovel. 2. *periculi, quod differendo bello addimus* Portug. a m. 2. *addimus* etiam Haverk. [Veith.] V. ad 4, 57, 2. *periculi, quod differendo bello audimus* Gaertn. *pericula, quae* etc. *oblivisci* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Servius ad Virg. 1. Aen. 203. *memini et genitivum regit et accusativum. Dicimus enim et memini malorum, et memini mala. Et justa ratione (nam memoriae oblivio contraria est) obliviscor similiter et genitivum regit et accusativum, ut Tullius Cicero: Obliviscere caedis atque incendiorum. et Obliviscor injurias tuas, o Clodi.* Ita hunc locum interpungendum et legendum existimo. Quum tamen reliqui codices Liviani *periculi, quod* servent, id etiam genuinum esse non dubito. Deinde *differendo bella* Haverk. Et ita fere Gruterus, qui in postrema edit. vulgavit *differendo bellum.* Sed recte Gronov. ad §. praec. priorem lectionem, in quam etiam ceterae membranae conspirant, revocavit. De locutione autem *differendo bello* v. supra ad 1, 53, 3. Denique *nunc oblivisci* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klockian. Haverk. et editiones ante Moguntinos, qui primi mutarunt in *num oblivisci.* Alibi eadem varietas in Mstis obcurrit. V. ad 7, 6, 11.

Haec tam crebra Etruriae concilia de mittendis Vejos auxiliis] Pronomen desideratur in Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. Tum *consilia et de mittendis* Leid. 2. *consilia de mittendis* Lovel. 1. et Haverk.

est, qui spondeat, eumdem, si differtur bellum, animum postea fore? quum, si laxamentum dederis, major frequentiorque legatio itura sit: quum id, quod nunc obfendit Etruscos, rex creatus Vejis, mutari spatio interposito possit, vel consensu civitatis, ut eo reconcilient

consilia dimittendis Lovel. 5. *consilio de mittendis* Voss. 2. *concilia dimittendis* Leid. 1. et Lovel. 4. *de mittendis auxiliis* accipio, pro de militibus auxiliaribus mittendis. V. viros doctos ad Nason. 11. Met. 387.

§. 9. *Ut nunc res se habet, irati sunt, oderunt*] *Ut nunc res resese habet* Portug. sed literis *re* subjectae sunt notae tamquam signa, eas expungendas, ac legendum esse *Ut nunc res sese habet.* quod exstat in Lovel. 4. sed *Ut nunc res se habent* praeferunt Lovel. 3. Gaertn. Hearnii Oxon. B. et vetustiores excusi. *Ut nunc res habent* ed. Mediol. anni 1480. pro quo Moguntini dederunt *se habent*; Aldus *se habet.* Et ita reliqui codd. mei. Infra 7, 13, 7. *Utcumque enim se habet res.* 9, 7, 2. *Dicitur Ofilius Calavius, Ovii filius, longe aliter se habere rem dixisse.* c. 9, 3. *Quia ita se res habeat.* 37, 54, 7. *Utcumque tamen res se habet.* 40, 11, 10. *Ita enim se res habet: periculum vitae propellere a me potes.* 44, 24, 11. *Res autem ita sese habuit.* Cic. 2. de Orat. 67. *Sic profecto res se habet, nullum ut sit vitae tempus, in quo non deceat humanitatem versari.* in Orat. pro Quinct. 1. *Verum ita se res habet, ut ego cum patrono disertissimo comparer.* V. Cel. Burmann. ad Sueton. Caes. 34. ubi et alterum *ita res habet* in usu fuisse docet, de quo v. infra ad 22, 39, 9. Praeterea *rati sunt* Lovel. 4. et Haverk. Verbum *sunt* autem non est in Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *negant se missuros* inserto pronomine Lovel. 2. quod recte abesse potest, quum id reliqui codices non agnoscant. V. supra ad 1, 23, 5.

Quantum in illis est, capere Vejos licet] *quam in illis est* Portug. Quomodo saepe peccarunt librarii. V. supra ad cap. praec. §. 1. Deinde *Vejos capere* Harlej. 2.

Eumdem, si differtur bellum, animum postea fore] *sibi differtur bellum* Florent. *si differatur bellum* Harlej. 2. *si defertur* Lovel. 2. 3. et ed. Parm. Deinde *annum postea* Leid. 2. Frequenter in his vocabulis confundendis peccarunt scribae. V. infra ad 32, 5, 2. *postea animum* trajectis vocibus habet Haverk. Denique voces *bellum, animum postea fore? quum, si laxamentum* negligentia librarii omittuntur in Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 10. *Si laxamentum dederis, major frequentiorque legatio itura sit*] *laxamentum dederitis* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Tum *major frequentior legatio*, omissa copula, Leid. 2. et Lovel. 1. Mox vocula *nunc* non recte omittitur in Portug.

Spatio mutari interposito possit] *mutari spatio interposito possit*, in aliam seriem digestis dictionibus, Florent. Voss. uterque, Harlej. 1. Leid. uterque, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] quorum auctoritati cedendum putavi. *spatio interposito possit mutari* habet Harlej. 2. Mox *reconcilietur*, pro *re-*

Etruriae animos, vel ipsius voluntate regis, qui obstare
11 *regnum suum saluti civium nolit. Videte, quot res, quam inutiles, sequantur illam viam consilii: jactura operum tanto labore factorum, vastatio imminens finium nostrorum, Etruscum bellum pro Vejente concitatum.*
12 *Haec sunt, tribuni, consilia vestra, non, hercule, dissimilia, ac si quis aegro, qui, curari se fortiter passus, extemplo convalescere possit, cibi gratia praesentis aut po-*

concilient, Lovel. 2. et Leid. 2. Sed similes errores in Mstis frequentes sunt. Exempla infra v. ad 38, 40, 1. Paullo post *τὸ suum* abest a Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 11. *Jactura operum tanto labore factorum*] *actura operum* Leid. 1. litera initiali ab ultima vocis praecedentis intercepta. V. ad 2, 44, 6. *jactura gravis operum*, addita voce, Leid. 2. et Lovel. 1. a m. 1. Paullo ante *Videte, quod res quam inutiles sequatur* Lovel. 4. *Videte, quod res quam inutilis sequatur* Lovel. 5. [*Videte quod res tam intules sequatur* Veith.] Mox *vastatio inminens fini nostrorum* Harlej. 2. *vastatio inminens finium v̄rorum* Gaertn. et Lovel. 5.

Etruscum bellum pro Vejente concitatum] *et Tuscum bellum* Gaertn. V. ad 2, 47, 6. Deinde *suscitatum* Hearnii Oxon. N. in margine. Male. Supra 4, 2, 2. *Ventum jam ad finem esse; domi plus belli concitari, quam foris.* Ita *concire bellum* infra 41, 8, 4. *Qui in his provinciis bellum concivissent.* Similiter *concire* et *concitare tumultum.* V. ad 38, 33, 7.

§. 12. *Non, hercule, dissimilia, ac si quis aegro* etc. *insanabilem morbum efficiat*] *hercle* contracte Lovel. 4. et Haverk. qui similiter infra scribunt cap. seq. §. 12. Deinde *si quis aeger efficiat.* Leid. 2. Lovel. 4. et Portug. a m. 2. Sed vulgatum praestat. Aegro enim Livius comparat plebem; ei vero, qui aegro insanabilem morbum efficit, tribunos plebis, qui plebem in seditionem concitare conabantur. Deinde *longinquum et forte insanabilem morbum*, pro *forsitan*, Gaertn. Mutato denique ordine *longinquum forsitan et insanabilem* editi ante Aldum, qui ordinem nunc vulgo exstantem dedit. Et ita omnes codices scripti.

§. 1. *Si, me Dius Fidius, ad hoc bellum nihil pertineret*] Ita edendum curavi, pro *medius fidius*. V. Voss. Etym. ling. Lat. ea voce. *filius*, pro *Fidius*, corrupte praefert Leid. 1. Deinde pronomen *hoc* deest in Lovel. 4. Mox *multum intererat*, pro *plurimum*, Portug. Deinde *militem vestrum*, pro *nostrum*, Lovel. 5.

Non solum parta victoria uti] Omnino placet, quod Cel. Burmanno in mentem venit ad Petron. Satyr. 15. *parata victoria uti*, id est, facili, quae quasi in manibus ac praesto est.. Firmatur haec conjectura auctoritate codicum Leid. 2. et Haverk. Ita

potionis longinquum et forsitan insanabilem morbum efficiat.

VI. *Si, me Dius Fidius, ad hoc bellum nihil pertineret, ad disciplinam certe militiae plurimum interevat, insuescere militem nostrum, non solum parata victoria frui;* 1
sed, si res etiam lentior sit, pati taedium, et quamvis serae spei exitum exspectare; et, si non sit aestate perfectum bellum, hiemem operiri; nec, sicut aestivas aves, statim autumno tecta ac recessum circumspicere. 2

Plinius 19. H. N. 4. *At, hercule, quam vilia haec, quam parata voluptati satietatique.* Et mox, *Expedita res et parata semper.* Curtius 5, 1. *Praedam opimam paratamque ipsum et milites ejus spectare.* Et ita recte viri docti emendarunt apud eumdem Curt. 9, 10. *Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit, parata praeda, si quid victis saltem adversus commessantes animi fuisset.* Ovid. Ep. 8. Heroïd. 82.

Ecce Neoptolemo praeda parata fui.

Quinctil. 2. Instit. 2. *Supervacua enim videntur cura ac labor, parata, quidquid effuderint, laude.* ubi v. Cel. Burmann. et ad Quinctil. 7. Instit. 1. p. 590. ut et Broekhus. ad Tibull. 2. eleg. 4, 1. ac Corte ad Plin. 3. Ep. 5, 8. Saepissime autem vocabula *partus* et *paratus* in Mstis commutari solent. V. supra ad 1, 10, 7. c. 19, 3. 2, 26, 4. c. 31, 10. c. 47, 9. 3, 31, 4. c. 61, 5. c. 62, 2. 4, 5, 1. 5, 1, 1. 7, 18, 5. 10, 10, 12. 21, 60, 4. 34, 58, 5. 37, 19, 8. c. 53, 27. c. 54, 9. ad Epit. Liv. l. 45. et alibi. Adde Acidal. ad Tacit. 16. Ann. 1. Ita commutantur etiam *parare* et *parere*. V. ad 9, 46, 15. *compertus* et *comparatus*. V. infra ad 39, 29, 5. Ceterum *parva victoria frui* corruptius est in priscis excusis. Pro quo Mediolan. anno 1505. et postea Ascensius 1513. *parta* dederunt.

§. 2. *Sed, si res etiam lentior sit, pati taedium, et quamvis serae spei exitum exspectare*] *sed, si etiam res lentior sit* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *sed etsi etiam res lentior sit* Voss. 2. et Lovel. 3. *sed, etiamsi res lentior sit* Gaertn. Deinde *quam visere spei* Leid. 1. perperam divisis vocibus, quae olim unica serie scriptae erant, et neglecta unius literae repetitione; ut olim scriptum fuerit, non distinctis vocibus, *quamvisere*. Ex qua lectione postea *quamvis egre* vel *quamvis aegrae spei* datum est in Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. *quam jussere spei* Lovel. 3. *quam in egre rei* Lovel. 5. *quamvis serae rei* Lovel. 2. *Spes* et *Res* saepe commutantur. V. infra hoc lib. ad c. 12, 4. Mox *si non sit cur aestate perfectum bellum* Gaertn. Deinde *hieme operiri* Haverk. et Lovel. 4. [*hyeme opperiri* Veith.]

Nec, sicut aestivas aves, statim autumno tecta ac recessum circumspicere] *Aestivae aves* sunt, quas videmus aestate, hieme non vi-

3 *Obsecro vos, venandi studium ac voluptas homines per nives ac pruinas in montes silvasque rapit; belli necessitatibus eam patientiam non adhibebimus, quam vel lusus ac vo-*
4 *luptas elicere solet? Adeone effeminata corpora militum nostrorum esse putamus, adeo molles animos, ut hiemem unam durare in castris, abesse ab domo non possint? ut, tamquam navale bellum, tempestatibus captandis et observando tempore anni, gerant, non aestus, non frigora*

demus, cum vel lateant, vel autumno hinc avolent in diversas plagas. TURNEB. 24. Advers. 38. *tecta ac secessum* Hearnii Oxon. C. Tum *exspectare*, pro *circumspicere*, ejusdem codex N. in margine: quod verbum ex praecedenti periodo male adhuc oculis librarii obversabatur.

§. 3. *Voluptas homines per nives ac pruinas in montes silvasque rapit*] *voluntas* Voss. 2. et Lovel. 3. ita saepe peccatur in scriptis. V. supra 2, 32, 9. inferius hoc lib. c. 17, 9. 7, 38, 5. (21, 4, 6. 38, 24, 3.) et alibi. V. etiam Victor. ad Varr. 1. de Re rust. 17. N. Heinsium ad Nason. 3. Art. Am. 617. 2. Trist. 358. Viros Cell. J. G. Graevium ad Cic. de Amicit. 25. Rich. Bentlej. ad Horat. 1. od. 27, 13. et Petr. Burmann. ad Nason. Epist. 17. Heroïd. 177. Adde viros doctos ad Lucani 4, 795. Similitudo literarum *n* et *p* in scriptura Longobardica librarium in errorem abduxit. Ita *in se* et *ipse* eamdem ob caussam commutantur supra 3, 9, 5. Tum *in silvasque* Lovel. 4. Deinde *capit* Harlej. 2. Vide, quae infra notantur ad 6, 23, 5.

Eam patientiam non adhibebimus] *eam patiam* Harlej. 1. Deinde *adhibemus* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et editi ante Aldum, qui recte *adhibebimus* in contextum recepit.

Quam vel lusus ac voluptas elicere solet] MS. *usus*. Lego *quam vel ursus ac vulpes* elicere solet*. KLOCK. Vocula *vel* non est in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et, quos Hearne Oxonii consuluit, L. 2. et C. [Veith.] quae tamen hic emphasin habet, et pro *etiam* ponitur. V. infra ad 36, 41, 2. Praeterea *luxus* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] quomodo saepe variant codd. scripti. Vide, quae supra notavimus ad 1, 5, 2. et exemplis ibi memoratis adde 4, 17, 4. Sed *usus* habent Leid. ambo, Lovel. 1. et Harlej. 1. ubi prima litera intercepta est ab ultima proximae vocis: quomodo alibi saepe peccant scribae. V. mox ad §. 8. et supra ad 2, 44, 6. Longe vero facilius est, ex τῷ *usus*, praeposita litera, quae in voce praecedenti finalis est, effingere *lusus*, quam inserta litera legere *ursus*; ut taceam, ita etiam sequens *voluptas*, invitis omnibus scriptis, mutandum esse in *vulpes*.

§. 4. *Adeone effeminata corpora militum nostrorum esse putamus*] *vestrorum* habet Gaertn. Deinde τὸ *esse* desideratur in Leid. 2. pro quo *et* habet Portug.

pati possint? Erubescant profecto, si quis eis haec obji- 5
ciat; contendantque, et animis et corporibus suis virilem
patientiam inesse, et se juxta hieme atque aestate bella
gerere posse: nec se patrocinium mollitiae inertiaeque
mandasse tribunis, et meminisse, hanc ipsam potestatem
non in umbra nec in tectis majores suos creasse. Haec 6
virtute militum vestrorum, haec Romano nomine sunt
digna, non Vejos tantum, nec hoc bellum intueri, quod

Ut hiemem unam durare in castris, abesse ab domo non possint] Duae priores voces inertia scribae desunt in Harlej. 1. quemadmodum *τὰ ab domo* in Leid. 2. et Lovel. 1. *a domo* habent Lovel. 5. Gaertn. et Haverk.

Observando tempore anni] *observando tempora anni* Leid. 2. et Gaertn. Male. Dictum enim est, ut praecedens *tempestatibus captandis*, et *divendenda praeda*, de quo supra v. ad 1, 53, 3. Mox *frigora anni pati* Lovel. 1. Tum *possunt* perperam Leid. 2. Harlej. 2. Gaertn. et Portug.

§. 5. *Si quis eis haec objiciat*] *ei* praefert Leid. 2. Tum vocula *haec* non est in Voss. 2. et Lovel. 3. Sed ejus loco *hoc* habent Florent. Hearnii Ox. L. 2. B. C. et editiones ante Aldum. Is enim primus *haec* substituit, quod servant reliqui scripti. Mox *contendatque* Lovel. 5. et Haverk. Sed copula *que* exsulat a Portug. a m. 1. Deinde *justa hieme atque aestate* Lovel. 1. 3. 4. 5. [Veith.] V. ad 6, 6, 18. *juxta hieme et aetate* Haverk. *juxta hieme ac aestate* Lovel. 2. Denique *belli gerere* Leid. 1. An voluit librarius *belligerare?* Sed in vulgatum conspirat reliquorum codicum turba.

Nec se patrocinium mollitiae inertiaeque mandasse tribunis, et meminisse] Palat. sec. *mollitiei*, a recto casu *mollities*. GEBH. Ea lectio in nullo cod. mihi obvia fuit. Quum autem vocabulum hoc utraque forma usitatum sit, adhaerendum puto et optimis et pluribus Mstis. V. infra ad 7, 32, 7. *et se nec patrocinium mollitiaeque inertiaeque mandasse tribunis* Harlej. 2. et Haverk. *et se nec patrocinium mollitiae inertiaeque* Lovel. 5. *et se nec patrocinium militie inertiaeque* Lovel. 4. *ne patrocinium mollitiae inertiaeque* Gaertn. Tum conjunctio *et* desideratur in Haverk.

§. 6. *Haec virtute militum vestrorum, haec Romano nomine sunt digna*] *militiae vestrorum* Haverk. *militum nostrorum* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et ed. Rom. anni 1472. Sed Gaertn. legit praeterea *hoc Romano nomine.*

Famam et ad alia bella et ad ceteros populos in posterum quaerere] Liv. 24, [19, 6.] *Fabius omittendam rem parvam ac juxta magnis difficilem, abscedendumque inde censebat, quum res majores instarent. Marcellus multa magnis ducibus sicut non aggredienda, ita semel aggressis non dimittenda esse dicendo, quia magna famae momenta in utramque partem fierent, tenuit, ne incepto abiretur.* Caesar 6. [belli Gall. 1.] *Magni interesse etiam in reliquum tempus ad opinionem Galliae existimans,*

instat; sed famam et ad alia bella et ad ceteros populos
7 *in posterum quaerere. An mediocre discrimen opinionis secuturum ex hac re putatis? utrum tandem finitimi populum Romanum eum esse putent, cujus si qua urbs primum illum brevissimi temporis sustinuerit inpetum,*
8 *nihil deinde timeat? an hic sit terror nominis nostri, ut exercitum Romanum non taedium longinquae obpugnationis, non vis hiemis ab urbe circumsessa semel amovere possit, nec finem ullum alium belli, quam vi-*

tantas videri Italiae facultates, ut, si quid esset in bello detrimenti acceptum, non modo id brevi tempore sarciri, sed etiam majoribus adaugeri copiis posset. J. FR. GRON. *famam ad alia bella et ad ceteros populos* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. ad 2, 44, 3. *famam et alia bella et ad ceteros populos* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 1. et Portug. *famam et alia bella ad certos populos* Lovel. 1. et Leid. 2. Voces *certi* et *ceteri* alibi etiam a librariis commutari solent. V. infra ad 34, 36, 4. [*fama ad alia* Veith.]

§. 7. *An mediocre discrimen opinionis secuturum ex hac re putatis?*] Codex Leid. 1. quem ex exemplari, in quo omnia verba continua serie exarata erant, descriptum fuisse, sed ab inperito librario, qui contextu in voces dispescendo passim turpiter lapsus est, supra diximus, ejus rei insigne hic exemplum exhibet, dando *An medio credis crimen opinionis.* Sed *An mediocre ad discrimen opinionis* habet Voss. 2. *An mediocre discrimine opinionis* Haverk.

Utrum tandem finitimi populum Romanum esse putent] In scripto codice superadditus est accusativus *eum. populum Romanum eum esse putent.* Tu adde. RHEN. Τὸ *eum* agnoscunt ex meis Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. et Klockian. Verum tres priores alio loco inserunt, hoc modo *finitimi populum Romanum esse eum putent.* Deinde *finitimi populi Romanum eum esse putent* edidit Cl. Jac. Gronov. Utrum autem ita scribendum existimaverit, an vero ea lectio ex operarum errore nata sit, non habeo, quod adfirmem; animus tamen eo inclinat, ut posterius verius existimem, tum quod mutationis hujus ne verbo quidem rationem reddiderit, tum etiam quod ex codd. meis nullus, nisi soli Lovel. 1. et 4. eam scripturam praeferat. Invenit tamen, qui sequeretur, Cl. Clericum; licet is in praefatione glorietur, se Livium ad Joh. Fred. Gronovii mentem edidisse. Et posset quidem ferri ea lectio; nam ita *finitimos populos* memorat Liv. 3, 72, 4. *Scaptione hoc, concionali seni, adsignaturos putarent finitimos populos? Romanus* autem, pro *Romani*, etiam alibi apud Livium obcurrit. V. ad 3, 2, 11. Invitis tamen plerisque Mstis a recepto non recedendum putavi. Priorem itaque lectionem reduxi. Ceterum *finitimum*, pro *finitimi*, de-

ctoriam, noverit; nec inpetu potius bella, quam perse-
verantia, gerat? quae in omni quidem genere militiae, 9
maxime tamen in obsidendis urbibus, necessaria est; qua-
rum plerasque, munitionibus ac naturali situ inexpugna-
biles, fame sitique tempus ipsum vincit atque expugnat:
sicut Vejos expugnabit; nisi auxilio hostibus tribuni ple- 10
bis fuerint, et Romae invenerint praesidia Vejentes,
quae nequidquam in Etruria quaerunt. An est quid- 11
quam, quod Vejentibus optatum aeque contingere possit,

dit aberrans librarius Gaertn. *putant* habet Lovel. 4. [*romanum esse putant. Cujus* Veith.]

Urbs primum illum brevissimi temporis sustinuerit inpetum] *primum illud* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Harlej. 1. Et ita in plerisque edd. antiquis ante Moguntinos. Forte autem id dictum est, quemadmodum *ultimum illud*, de quo Gronov. supra egit ad 1, 29, 3. *primum illico* Lovel. 5. Tum vox *temporis* culpa librarii exsulat ab Harlej. 2. Deinde *sustinuisset* Portug. et Haverk. *substinuisset* Harlej. 2. *sustulerit impetum sustinuerit* Lovel. 4. Mox *nihil inde timeat*, pro *deinde*, Lovel. 2. V. ad 36, 24, 10. *nihil denique timens* Lovel. 5.

§. 8. *An hic sit terror nominis nostri, ut exercitum Romanum*] *an hic sit error* uterque Leid. Alibi frequenter ita variant scripti. V. ad 24, 30, 6. Eo tamen hic facilius ita librarii peccare potuerunt, quod ultima litera vocis praecedentis primam sequentis interceperit. V. paullo ante ad hujus cap. §. 3. Praeterea *nominis vestri* Leid. 1. V. ad 34, 2, 2. et mox ad §. 13. Tum vox *Romanum*, quam ignorant editt. principes, et demum Aldus adjecit, in omnibus codd. meis constanter superest.

Amovere possit, nec finem ullum alium, quam victoriam, noverit] *amovere posset* est in Gaertn. Deinde *moverit* in Voss. 2. et Lovel. 3. Saepius hoc modo lapsos esse scribas, olim monui ad Silii 14, 141. Adde infra ad 6, 18, 10. (* 35, 49, 3.)

§. 9. *In obsidendis urbibus necessaria est*] *est necessaria* Portug. Sed τὸ *est* non exstat in Voss. 2. et Lovel. 3. ut nec mox in eorum priore τὸ *situ*. Vocabulum etiam *inexpugnabiles* deficit in vetustioribus excusis. Ascensius demum contextui addidit anno 1513. Paullo ante *in omni genere quidem militiae* Leid. 2. et Lovel. 1. *in omni quidem militia* Lovel. 4. Praeterea *tū*, pro *tamen*, Lovel. 5. V. ad 22, 17, 5.

§. 10. *Quae nequidquam in Etruria quaerunt*] *nequiquam* Harlej. 1. V. ad 40, 47, 9. Deinde *in Etruriam quaerunt* Leid. 1. Harlej. 1. et Klockian. *in Etruriam quaerant* Lovel. 5. *in Etruria quaerant* Harlej. 2. *et Etruria quaerant* Haverk. *in Etruria quierunt* Leid. 2. *in Etruria quiverunt* Lovel. 1.

§. 11. *Ut seditionibus primum urbs Romana, deinde velut ex con-*

quam ut seditionibus primum urbs Romana, deinde velut
12 *ex contagione castra impleantur? At, hercule, apud hostes tanta modestia est, ut non obsidionis taedio, non denique regni, quidquam apud eos novatum sit; non ne-*
13 *gata auxilia ab Etruscis irritaverint animos. morietur*

tagione castra impleantur] Vox *primum* non in contextu, sed a m. 2. tantum in margine Portug. exstat. Deinde *vult*, pro *velut*, aliud agens dedit librarius Leid. 2. Ea vox non adparet in Lovel. 4. Tandem *impleāt*, id est, *impleant*, habet Haverk. V. plura ejus erroris exempla infra ad 10, 10, 1. Paullo ante *continge posset*, pro *contingere possit*, Gaertn. Forte olim *contīg'e* scriptum fuerat, et librarius ad notam adjectam animum non adtendit.

§. 12. *At, hercule, apud hostes tanta modestia est*] *Ad* perperam Leid. 1. V. ad 3, 17, 3. Tum *hercle* Lovel. 4. et Haverk. V. ad cap. praec. §. 12. Codex posterior mox *non deindeque regni*, pro *denique*, obfert. Tum *nominatum*, pro *novatum*, Lovel. 1.

Non negata auxilia ab Etruscis irritaverint animos] *nisi negata auxilia* Lovel. 2. *non negata consilia* Lovel. 4. et Portug. Hinc *irritaverunt* Leid. 2. Lovel. 4. Harlej. 2. et Haverk. Et ita edit. Gruteri postrema dedit, quod Dan. Heins. et J. Fr. Gronov. servarunt. Sed recte Cl. Jac. Gronov. *irritaverint* contextui reddidit. Tandem *animos eorum* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk.

§. 13. *Morietur enim extemplo, quicumque erit seditionis auctor*] *moritur* Haverk. Postea *quidquid erit* Gaertn. *quicum erit* Leid. 1. Sed τὸ *erit* non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1.

Nec cuiquam dicere ea licebit, quae apud vos inpune dicuntur] *ne cuiquam* Leid. 1. et Portug. Sed ultimam literam τοῦ *nec* intercepit prima vocis sequentis. Similiter *ne cessabat*, pro *nec cessabat*, in uno male scriptum erat supra 3, 61, 13. Alia v. exempla ad 23, 8, 9. Tum *nec quicquam dicere ei licebit* Voss. 2. *ne quicquam dicere ea licebit* Lovel. 3. *nec cuiquam ea dicere licebit* Lovel. 4. *libit*, pro *licebit*, Haverk. Denique *apud nos* Lovel. 2. 4. et Gaertn. V. modo ad §. 8.

§. 14. *Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut praesidio decedit*] Hunc locum citans Caelius [10. Antiq. Lect. 5.] *fustuarium* castigationem fustium virgarumque supplicium interpretatur. Tum Polybium ejus meminisse in libro de tribus politiis, qui disciplina militari duo imprimis suppliciorum genera fuisse tradit, decimationem et fustuarium. Sed, pace Caelii, longe aliud et majus fuit hoc fustuarium supplicium, quam ipse arbitratur; quippe quod capitale esset, mortemque inferret. Quod ex eodem Polybio est manifestum, id quod in quodam ejus librorum fragmento [l. 6, 35.] adhuc legitur: quod de re militari quidam inscribunt, cum de neglectis excubiis agit, ac illius, per quem crimen commissum est, supplicio, ad hunc modum. *Advocato concilio coram tribuno dicit causam* [scilicet is, cui commissa est vigiliarum tessera.) κἂν καταδικασθῇ, ξυλοκοπεῖται. Τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπίας ἐστὶ τοιοῦτον· λαβὼν ξύλον ὁ χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακρι-

enim extemplo, quicumque erit seditionis auctor. nec cuiquam dicere ea licebit, quae apud vos inpune dicuntur.
Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut praesidio 14
decedit. Auctores signa relinquendi, et deserendi castra, non uni aut alteri militi, sed universis exercitibus, pa-

θέντος οἷον ἥψατο μόνον· οὗ γενομένου, πάντες οἱ τοῦ ςρατοπέδου τύπτοντες τοῖς ξύλοις καὶ τοῖς λίθοις τοὺς μὲν πλεὶςους ἐν ἀυτῇ τῇ ςρατοπεδείᾳ καταβάλλουσι· τοῖς δ' ἐκπεσαμένοις οὐδ' ὧς ὑπάρχει σωτηρία. πῶς γάρ; οἷς οὔτ' ἐις τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν ἐπανελθεῖν ἔξεσιν· οὔτε τῶν ἀναγκαίων ὀυδεὶς ἐν ὀικίᾳ τολμήσειε δέξασθαι τὸν τοιοῦτον. διὸ τελείως οἱ περιπεσόντες ἅπαξ τοιαύτῃ συμφορᾷ καταφθείρονται. Hoc est, *Et si condemnetur, fuste caeditur. id supplicium est hujusmodi. Accepto fuste, tribunus vix tantum attingit damnatum; quod ubi factum est, omnes, qui in castris sunt, caedentes fustibus lapidibusque plerosque in ipsis castris conficiunt. At si qui evaserint, nec sic quidem servari possunt. Etenim quonam pacto? quibus neque in patriam redire licet, neque aliquis ex necessariis domi eum recipere auderet; ob hoc funditus pereunt, qui in talem inciderunt calamitatem.* Idem quoque hoc supplicio multari aït, *qui furtum in castris fecerunt, aut falsum dixerunt testimonium, aut qui juvenibus abusi fuerunt, aut ter ob idem delictum puniti sunt.* Ex quibus, ni fallor, liquet, acerbius id fuisse supplicii genus, quam opinatus est Caelius. Quibus succinunt auctoris belli Hispaniensis (quem rudem et incultum quendam militem fuisse apparet, qui ei gerendo interfuit) verba [c. 27.] *Miles, qui fratrem suum in castris jugulasset, interceptus est a nostris, et fuste percussus.* Non enim fratris interfectori levis poena erat irroganda, sed ultimum supplicium, et summa militaris poenae acerbitas, sicut hoc fustis supplicium erat. Haud absimile huic, quo *per infestas hastas* graviter delinquentes milites *discurrere*, et mori coguntur. At ob levia delicta plures erant animadversiones militares, inter quas erat et *vitis supplicium.* Non enim milites virgis verberabantur (ut supplicio ignobili) sed vitibus; idque a centurionibus, qui ob id vitem gestabant. quod ipsum Corn. Taciti auctoritate fit manifestum in primo historiae Augustae libro [c.23.] sic scribentis, cum seditionem militum Pannoniensium enarrat. *Et centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, cedo alteram, indiderant; quia, fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam, poscebat.* quod ipsum copiose prosequitur vir doctiss. Gulielmus Budaeus in posterioribus annotationibus in Pandectas. Ceterum levius apud Jurisconsultos *fustis supplicium* fuisse, quod admonitionem solum, seu castigationem, vocant, omnibus notum est, imo levius *flagellorum poena,* ut habet lex 10. *in servorum. π. de poenis.* ideoque de iis amplius aliquid addere supersedemus. JAC. NIC. LOENSIS Miscell. Epiph. 1, 19. *Fustuarium* poena fuit militaris, qua milites, qui deliquerant, fuste feriebantur. Hujus rei fidem faciet Polybius [l. 6, 35.] Ea animadversio fiebat, tribuno militem fuste caedente, ac mox reliquis militibus fusti-

15 *lam in concione audiuntur. adeo quidquid tribunus plebi loquitur, etsi prodendae patriae dissolvendaeque reipublicae est, adsuestis aequi audire; et, dulcedine potestatis*
16 *ejus capti, quaelibet sub ea scelera latere sinitis. Reliquum est, ut, quae hic vociferantur, eadem in castris*

bus et lapidibus noxium petentibus. TURNEB. 28. Advers. 34. Adde viros doctos ad Vellej. Paterc. 1, 78. Lipsium 5. de Milit. Rom. Dial. 18. et Sichterm. de Poen. milit. Roman. c. 2. 3. et 4. Ceterum *signa reliquit* est in Leid. 2. Mox *ac deserendi castra*, pro *et deserendi*, Voss. 2. *castra et defendendi* Lovel. 4. [*signa relinquendi castra et defendi non uni* Veith.] Tum *in concionem audiuntur* Portug. *in concione auditione audiuntur* Voss. 2.

§. 15. *Adeo quidquid tribunus plebei loquitur*] *audeo quicquam tribunus* Leid. 2. *plebei* dedit Cl. Clericus, invitis omnibus editis et scriptis. Priores excusi praeferunt *tribunus plebis;* quomodo est in Flor. Voss. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. et Haverk. Gronov. anno 1665. recepit *tribunus plebi.* Et ita praeferunt Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Klockian. Ex quibus Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. etiam ordinem vocabulorum mutant hoc modo, *tribunus loquitur plebi.* Male. *plebi* enim non casus tertius, sed secundus, est. V. supra ad 2, 42, 6.

Dissolvendaeque reipublicae est, adsuescitis audire] Scribe *assuestis.* Sed quia in exemplari vetusto scriptum fuit *qui audire*, cogitandum, an legi debeat, *assuestis aequi audire.* RHEN. Veteres libri alii habent *assuestis qui audire, et dulcedine.* Alii *assuestis quippe audire. dulcedine.* Ex quo intellexi, legendum esse *assuestis audire. quippe dulcedine ejus potestatis capti.* Quod enim dixit: *Et si prodendae patriae*, pro *quamvis* accipiendum est. SIG. Hoc quoque a Sigonii ingenio. Vett. libri plerique, *assuestis qui audire et dulcedine.* Neque difficillimum, verum suspicione assequi. Certe enim Livius scripsit *assuestis, Quirites, audire: et dulcedine.* GULIELM. Quaest. Plaut. in Bacchid. c. 2. MS. *adsuetus* $\overset{i}{q}$. *audire.* Est autem τὸ $\overset{i}{q}$, *Quirites*, ut infra in oratione Licinii [hoc libro c. 18, 3.] et in precatione Camilli [c. 21, 15.] liber Colon. *assuescitis quidem audire.* KLOCK. Rhenanus infert, legendum *assuestis aequi audire.* Sigonius vero, quia in suo reperit *quippe*, ut et habet Palat. secundus, exinde, aït, se intellexisse legendum esse, *assuestis audire. quippe dulcedine potestatis ejus capti.* Pall. primus ac tert. et Campani editio *assuestis quidem audire.* Sed Gulielm. quoniam vett. libri *assuestis qui audire*, certo affirmat, Livium scripsisse *assuestis, Quirites, audire.* Ceterum similis est locus l. 3, 52. *Ne nunc dulcedine capti ferant desiderium.* GEBH. *assuetus* Leid. 2. Lovel. 1. 2. Portug. et in margine Voss. 1. Reliqui omnes mei et cum iis Hearnii Oxon. N. et B. *assuestis.* V. supra ad 4, 45, 4. Post eam vocem inseritur τὸ *qui* in Voss. 1. Leid. utroque, Harlej. 1. et Portug. a m. 1. pro quo postea in eo interpolatum est a m. 2. *quippe.* Et ita legunt Hearnii Ox. N. Haverk. et Harlej. 2. quorum posterior tamen postponit post verbum *audire*, et expungit τὸ

et apud milites agant, et exercitus conrumpant, ducibusque parere non patiantur: quoniam ea demum Romae 17
libertas est, non senatum, non magistratus, non leges, non mores majorum, non instituta patrum, non disciplinam vereri militiae.

et, plane quemadmodum Sigonius scribebat. *qui* interponitur etiam post *adsuestis* in Lovel. 1. et 5. sed illi ignorant vocem sequentem *aequi*, quae nihilominus etiam deest in Lovel. 2. et 4. *assuestis quidem* habent Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et apud Hearnium Oxon. B. [Veith.] quomodo etiam Aldus in contextu expressit, qui tamen in erratis pristinam lectionem praetulit. Ego vero Rhenani conjecturam *adsuestis aequi audire* praeferendam puto. *aequi*, id est, faventes, probantes. Vide, quae notavi ad Silii 3, 2. Praeterea *τὸ est* deficit in Portug. a m. 1.

Et dulcedine potestatis ejus capti quaelibet sub ea scelera latere sinitis] Locus tam in MSS. quam in editis antiquis corruptus. Palat. primus, *et dulcedine potestatis ejus capti, quae jubet si ea scelera latere finitis*. Sec. *quae jubet, sub ea scelera latere sinitis*. Et ita fere tertius. Forte fuit, *quae lubet, sub ea scelera latere sinitis*. Eo modo legendum docui apud Propert. 2. Eleg. 6, 26.

Si cuivis nuptae, quod libet, esse licet.

Ex illo Ciceronis pro Quinctio, *Si poterit, quod libet; et sic libebit, quod non licet*. Et ex illo Paterculi 2, 100. *Quicquid liberet, pro licito judicans*. Andreas vero edidit: *quenlibet sub ea scelera latere sinitis*. GEBH. *Τὸ et* deest non modo in Harlej. 2. qui ejus loco, ut modo dictum est, *quippe* praefert, verum etiam in Haverk. Deinde *dulcedine ejus capti potestatis* Voss. 1. *dulcedine ejus capi potestatis* Leid. 2. et Lovel. 3. *dulcedine ejus potestatis capti* Haverk. *dulcedine potestatis ejus capere jubet? si ea scelera latere sinitis* Lov. 2. *dulcedine potestatis ejus capere jubet, sed si ea scelera latere sinitis* Lovel. 4 [Veith.] a quo non differt lectio, quae est in Lov. 5. nisi quod *late* legat, pro *latere*. Denique *quenlibet sub ea scelera latere sinitis* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *quae jubet sub ea scelere* Leid. 1. *quae jubet sub ea scelera* Leid. 2. Voss. ambo, Lovel. 1. Harlej. ambo, Klockian. et Haverk. pro quo, similiter ac Gebhardus, *quae lubet* scribendum existimavi. Vide, quae olim monui ad Silii Ital. 4, 747.

§. 16. *Quae hic vociferantur, eadem in castris agant*] *quae hic vociferavi, cur eadem in castris agant* Gaertn. Praeterea *in castra* prisci excusi. Mox *exercitusque corrumpant*, pro *et exercitus*, Portug. Tum *parare*, pro *parere*, Leid. 1.

§. 17. *Non senatum, non magistratus, non leges*] Ita non modo vetustae editiones praeferunt, verum etiam omnes, quibus usus sum, codices scripti. Basileenses manifesto operarum errore anno 1539. *senatus* vulgarunt; quae lectio diutissime a recentioribus servata est. Quamvis enim subinde Vascosanus, Gryphius anno 1548. et Sigonius in variis editionibus *senatum* reposuerint; nemo tamen ad haec tempora usque illis auscultavit, nisi Cl. Jac. Gro-

1 VII. Par jam etiam in concionibus erat Appius tribunis plebis; quum subito, unde minime quis crederet, accepta calamitas apud Vejos et superiorem Appium in cauſſa, et concordiam ordinum majorem ardoremque ad obſidendos pertinacius
2 Vejos fecit. Nam quum agger promotus ad urbem,

novius, et, qui ejus lectionem expreſſit, Joh. Clericus. Id vero mirum est, Cl. Hearnium non ignoraſſe, Sigonium *senatum* edidiſſe, et tamen lectionem ejus non recepiſſe; quum, si animum adtendiſſet, aliter legi non poſſe, facile deprehendiſſet. In fine *non disciplina veteri militiae* perperam est in Gaertn. et Lovel. 3. ac 5.

§. 1. *Par jam etiam in concionibus erat Appius tribunis plebis*] *jam et in concionibus* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. et Harlej. 2. quae voces saepe commutari solent. V. infra ad 22, 47, 9. utramque illam servans *jam et etiam in concionibus* habet Haverk. Contra earum neutra est in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. 4. 5. Praeterea *Appius tribunus plebis* perperam legunt Leid. 1. et Portug.

Accepta calamitas apud Vejos et superiorem Appium in caussa] *accepta calamitas ad Vejos* Portug. ut supra 3, 23, 1. *Dum ad Antium haec geruntur.* (* 21, 24, 1.) Et alibi saepiſſime. Utrumque Latine dici, monuit Cl. Corte ad Salluſt. Jug. 20, 1. Reliquorum itaque consensus efficit, ut vulgatum *apud Vejos* genuinum putem. Deinde *Appium in eam* Haverk. Scriptum per compendium fuerat *in cā*, id est, *in caussa.* id non adsecutus librarius indoctus in hunc errorem praecipitavit; quod et alibi factum est. V. infra ad 38, 58, 11.

Et concordiam ordinum majorem, ardoremque ad obsidendos pertinacius Vejos fecit] Pall. pr. et tert. *majoremque ardorem ad obsidendos pertinacius Vejos fecit.* At tertius *et superiorem Appium in caussa*, *et concordia ordinum majoremque ardorem ad obsid. p. V. f.* Campanus autem, *et concordia ordinum majorem ardorem* etc. Cur improbem vulgatam, quis codex mihi imponat? GEBH. Voſſ. alter, et Pall. o. *majoremque ardorem.* Muretus e v. l. *concordia ordinum majorem ardorem.* 7, 27. *Quum et foris pax, et domi concordia ordinum otium esset.* J. FR. GRON. *et concordiam ordinum majoremque ardorem*, praeter Voſſ. 1. a Gronovio laudatum, etiam Lovel. 3. Gaertn. et Hearnii Oxon. N. *et concordiam ordinum majorem ardorem ad obsidendos* Harlej. 2. et Leid. 1. *et concordiam majorem, ardoremque*, omiſſa voce *ordinum*, Leid. 2. et Lovel. 1. At supra est 4, 60, 3. *Communis ordinum laetitiae concordiaeque soli expertes. et concordia ordinum majorem ad obsidendos* Haverk. *et concordia ordinum majorem ardorem ad obsidendos* Portug. Lovel. 2. 4. 5. et, ut Hearne observat, Oxon. C. [Veith.] *et concordia ordinum majorem ardoremque* Florent. Cauſſam non video, cur a scriptura recepta discedatur.

§. 2. *Vineaeque tantum non jam injunctae moenibus essent*] *tantum non injunctae jam* Leid. 2. et Lovel. 1. *tantum non etiam injunctae* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Malc. *tan-*

vineaeque tantum non jam injunctae moenibus essent, dum opera interdiu fiunt intentius, quam nocte custodiuntur, patefacta repente porta, ingens multitudo, facibus maxime armata, ignes conjecit: horaeque momento simul aggerem ac vineas, 3
tam longi temporis opus, incendium hausit: multi-

tum non jam, ut 34, 40, 5. *Nunciis aliis prope super alios adferentibus, tantum non jam captam Lacedaemonem esse.* 37, 29, 9. *Non posse aequare ordinem Romanos, et tantum non jam circumveniri a dextro cornu.* *jam* et *etiam* alibi quoque commutantur. V. infra hoc lib. c. 18, 11. 6, 39, 10. (* 10, 42, 3. 22, 59, 11.) et alibi. *tantum non jam junctae* Lovel. 2. ubi prima syllaba τοῦ *injunctae* intercepta est ab ultima litera vocis praecedentis. V. ad 5, 27, 6. Sed verbum *injungere* in hac re proprium est. V. ad 4, 9, 14. *tantum non jam invectae* Gaertn. *tantum non jam invinctae* duo Pall. teste Gebhardo ad Liv. 4, 9, 14. Similitudo ductuum in literis *ui* et *iu* caussa est, ut *junctus, vinctus*, et *injunctus, invinctus* saepe in scriptis commutentur. V. (* 10, 34, 1. 28, 2, 9. 29, 23, 9.) Cel. Burmann. ad Rutil. Itiner. 1, 489. viros doctos ad Valer. Max. 2, 9, 6. ad 3, 3. in princ. et quae olim notavi ad Silii 8, 487. Ita apud Colum. 6, 37. ubi vulgo editur: *Paullisper ad molam vinctus, amoris saevitiam labore temperat*: cod. Sangerman. praefert *ad molam junctus*. quod etiam verius esse videtur. Verbum *essent* non adparet in Leid. 2. Mox *interdum fiunt* Florent. a m. 2. et Gaertn. Deinde *intentiusque nocte custodiuntur*, contra mentem Livii, Harlej. 2. Paullo ante etiam *Namque quum agger* Haverk.

§. 3. *Simul aggerem ac vineas etc. incendium hausit*] Vox *simul*, quam servant omnes scripti, ab editionibus Aldina prioribus aberat. Deinde *aggerem et vineas* Haverk. *aggerem ac muros* Lovel. 4. Nihil mutandum. *agger* et *vineae* junguntur etiam infra 37, 26, 8. *Utrimque vineas et aggerem muro injunxit.* (* 39, 4, 8.) ut et saepissime apud Caes. ita 2. bell. Gall. 12. c. 30. 7, 17. c. 58. et alibi. Ex tali autem materia vineae construebantur, quae igne incendi poterat. Sall. Jug. 92. *Vineae cum ingenti periculo frustra agebantur. Nam cum eae paullum processerant, igni aut lapidibus corrumpebantur.* c. 94. *Saepe antea vineis Romanorum subvorsis aut incensis.* Tum *incendium arsit* Voss. 1. quod ex interpretatione margini adscripta in contextum inrepsit. Similiter Silius, qui Livium imitari amat, 14, 476.

Progeniem hauserunt et nomen amabile flammae.

Tacit. qui ita saepius locutus est, 3. Ann. 72. *Pompeji theatrum, igne fortuito haustum, Caesar exstructurum pollicitus est.* 4. Histor. 60. *Cunctosque, qui proelio superfuerant, incendium hausit.* et alibi. Curtius 4, 3. *Quum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio.*

Multique ibi mortales, nequidquam opem ferentes, ferro ignique absumti sunt] *multique ipsi mortales* Haverk. Sed ridicule *multique Imortales* Portug. Τὸ *ibi* deficit in Lovel. 5. Deinde *opes ferentes*

que ibi mortales, nequidquam opem ferentes, fer-
4 ro igniqne absumti sunt. Quod ubi Romam est
nunciatum, moeſtitiam omnibus, senatui curam
metumque injecit, ne tum vero suſtineri nec in
urbe seditio, nec in caſtris poſſet, et tribuni ple-
5 bis velut ab se victae reipublicae insultarent: quum
repente, quibus census equeſter erat, equi publi-
ci non erant adsignati, consilio prius inter sese
habito, senatum adeunt; factaque dicendi poteſta-
te, equis se suis stipendia facturos promittunt.
6 Quibus quum ampliſſimis verbis gratiae ab senatu
actae eſſent, famaque ea forum atque urbem per-

Voſſ. 2. Praeterea *igneque* edd. Rom. anni 1472. et Parm. invitis scriptis. V. ad 4, 9, 8. Tandem *assumti sunt* Lovel. 1. 3. 5. Portug. Haverk. et quaedam ex vetuſtis edd. pro quo Ascens. recte anno 1513. *absumti sunt* reſtituit. V. supra ad 2, 42, 4.

§. 4. *Quod ubi Romam est nunciatum*] *Romae* Gaertn. et edd. principes. Ejus loco *Romam* poſtea recepit Aldus, quod recte reliqui servant codd. Vide, quae notantur infra ad 25, 22, 1. Deinde *nunciatum est* Harlej. 2.

Metumque injecit, ne tum vero suſtineri etc. *posset*] *ne tum non suſtineri* Lovel. 2. 4. et Gaertn. Mox *ne in caſtris*, pro *nec*, Leid. 1. *seditiove in caſtris* Portug. Tum *fuit*, pro *posset*, Lovel. 3. Poſtea *a se victae reipublicae* Gaertn. *ab se victae rep.* Leid. 1.

§. 5. *Quum repente, quibus census equeſter erat, equi publici non erant adsignati*] *Tum repente, quibus census* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. *Quum repente illi, quibus census*, addita voce, Portug. in marg. Tum *equeſter erat, et qui publici* Haverk. *publice* nonnullae vett. editionum, pro quo Aldus recepit *publici*, ut in omnibus meis supereſt. Ita autem legendum eſſe, inde etiam patet, quod mox *equis publicis* obponantur *equi sui*.

Consilio prius inter sese habito, senatum adeunt] *concilio* Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 3. Portug. et Klock. V. supra ad 4, 6, 6. *consilio inter prius habito* Haverk. *consilio prius sese habito* Gaertn. *intra sese habito* Voſſ. 2. [*intra se* Veith.] V. infra hoc lib. ad c. 27, 2. *inter se*, pro *inter sese*, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. et Portug. Deinde *senatum ademit* Haverk. Mox *facta dicendi poteſtate*, pro *factaque*, Lovel. 5.

§. 6. *Gratiae ab senatu actae essent*] *a senatu* Voſſ. 1. Leid. 2. et Gaertn. Tum *actae* deficit in Lovel. 3. Mox autem *forum ac urbem*, pro *atque urbem*, Haverk.

§. 7. *Pedeſtris ordinis se, ajunt, nunc esse, operamque reipublicae extra ordinem polliceri*] Cur, quae-

vafiffet, subito ad curiam concurfus fit plebis. *Pedeftris ordinis se*, ajunt, *nunc effe, operamque rei-* 7
publicae extra ordinem polliceri, seu Vejos, seu quo alio ducere velint. si Vejos ducti sint, negant, *se inde prius, quam capta urbe hoftium, redituros effe.* Tum 8
vero jam superfundenti se laetitiae vix temperatum est. non enim, sicut equites, dato magiftratibus negotio, laudari juffi; neque aut in curiam voca- 9
ti, quibus responsum daretur, aut limine curiae continebatur senatus: sed pro se quisque ex superiore loco ad multitudinem, in comitio ftantem, voce manibusque significare publicam laetitiam.

so, neceffe habuerunt dicere, se effe pedeftris ordinis, et quidem *nunc*, quod nemo senatorum atque adeo civium ignorabat? Puto Livium scripsiffe, *pedeftris ordinis, ajunt, nunc esse operam reipublicae extra ordinem polliceri.* quia scilicet equefter ordo ante promiserat senatui, equis se suis stipendia facturum. GISB. CUPER. Hanc emendationem veram effe puto. *Pedeftrem ordinem* fortaffis hoc uno loco dixit Livius, pro hominibus de plebe, qui eo loco, statu, et conditione sunt, ut pedibus stipendia facere debeant, equis militare non possint, quia non erant censu equeftri. Nam eum si habuiffent, utique in ordinem equeftrem legi, et equis militare, quamquam plebeji, potuiffent: ut conftat ex iis, quae de Sp. Maelio l. 4, 13. et 15. et de Sex. Tempanio ac tribus aliis, qui cum eo tribuni plebis facti sunt, l. 4, 38. et 42. scribit Livius. *Ordo* hac significatione saepe dicitur. Ter. Eun. 4, 2, 3. *Quemdam mei loci hinc atque ordinis.* Cic. or. 4. Catil. 7. *Omnes adsunt omnium ordinum homines.* DUK. *pedeftris ordinis se esse ajunt, qui operam reipublicae* Portug. quod ferri poffet, si parva mutatione legatur *esse, ajuntque operam reip.* Tò *que* non est in Lovel. 4. Gaertn. et Haverk. quemadmodum etiam voces *extra ordinem polliceri* deficiunt in Leid. 2. Sed mox habes similiter, *Placere autem, omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere.* Mox *seu quo alio ducere velit*, pro *velint*, Gaertn. quasi id requirat praecedens *reipublicae.*

Negant, se inde prius, quam capta urbe hoftium, redituros esse] *se jure prius* Gaertn. *se in prius* Harlej. 2. quae scriptura ex compendio *iñ*, pro *inde*, promanavit. V. ad 10, 20, 6. Mox *τὸ esse* exsulat ab edd. vetuftioribus. Primus Aldus adjecit, accinentibus codicibus, quibus utor, manu exaratis.

§. 9. *Neque aut in curiam vocati*] *atque neque ut in curiam vocati* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. [*vocari* Veith.]

Voce manibusque significare pu-

10 Beatam urbem Romanam, et invictam, et aeternam illa concordia dicere: laudare equites, laudare plebem, diem ipsum laudibus ferre: victam esse
11 fateri comitatem benignitatemque senatus. Certatim Patribus plebique manare gaudio lacrimae; donec, revocatis in curiam Patribus, senatusconsultum fa-

blicam laetitiam] *voce manibus significare* ἀσυνδέτως Leid. 2. Paullo ante *ex superiori loco* Leid. 2. et Voss. 1.

§. 10. *Beatam urbem Romanam et invictam et aeternam illa concordia*] *Beatamque urbem Romanam* Lovel. 4. [Veith.] *Beatam urbem Romam* Harlej. 2. et Haverk. V. ad Epit. Liv. l. 49. Deinde *et aeternam. Nam illa concordia dicere* Gaertn. Vocula *nam* perperam repetita est ex vocis praecedentis syllaba finali.

Laudare equites, laudare plebem, diem ipsum laudibus ferre] Prius *laudare* non comparet in Leid. 2. neglectum culpa librarii. Tum *diem ipsam* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Mox etiam *victam ipsam fateri comitatem*, pro *victam esse fateri*, Portug. et Lovel. 2.;

§. 11. *Patribus plebique manare gaudio lacrimae*] *manare gaudio lacrima* Leid. 1. *manare gaudio lacrimas* Lovel. 4. et 5. [Veith.] Tum *senatusconsulto factum*, omisso τῷ *est*, Lovel. 4.

§. 12. *Omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere*] *in omnibus* Florent. et Harlej. 2. Sed τὸ *in* natum ex ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 37, 11, 4. Locutionem *omnibus his aera procedere* inlustrat Gronovius infra ad 5, 48, 7. Adde, quae viri docti, et in primis Cel. Burmannus, notarunt ad Nason. Epist. 9. Her. 109. Deinde *voluntatem extra ordinem professis militiam* Voss. 2. Si plurium codicum vestigia eo ducerent, videri posset, scribendum *voluntate*, id est, sponte; ut infra hoc libro c. 17, 9. *Periculis consanguineorum id dari, ut, si qui juventutis suae voluntate ad id bellum eant, non inpediant.* ita enim, pro *voluntarii*, restituit Gronov. Plura ibi videri possunt. Reliquis tamen invitis nihil muto. Supra 1, 59, 5. *Ferocissimus quisque juvenum cum armis voluntarius adest.* Deinde *aerae procedere* Harlej. 1. Paullo ante *memoremque*, addita particula connectente, Lovel. 4. [Veith.]

Et equis certus numerus aeris est adsignatus] Veteres libri *equiti*. SIG. Pall. pr. sec. et edd. priscae *et equiti*. Sed Palat. tert. *et equitiis certus numerus*. GEBH. Eamdem lectionem probat etiam Eryc. Puteanus de Stipend. Milit. c. 5. Nec aliter est in omnibus meis et Hearnii Oxon. libris. Consentiunt autem edd. vetustae usque ad Basileensem anni 1539. quae prima *equis* vulgavit. Accipio autem haec verba non de stipendio equiti adsignato, ut Doujatius aliique fecerunt, (eo enim demum pertinent verba sequentia, *Tum primum equis merere equites coepere*) sed de numero annorum definito, quos militare equites debebant. *numerus aeris*, ut modo *extra ordinem professis militiam aera procedere*. Verum ut

ctum est, *Ut tribuni militares, concione advocata, peditibus equitibusque gratias agerent: memorem pietatis eorum erga patriam dicerent senatum fore. placere autem, omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere.* et equiti certus numerus 12
aeris est adsignatus. Tum primum equis merere 13

ut capias, *equis* certe defendi nequit. Non enim nunc demum certa pecuniae summa ad alendos equos equitibus adsignata est, sed id jam factum fuit tempore regis Ser. Tullii, ut Liv. supra refert 1, 43, 9. *Ad equos emendos dena millia aeris ex publico data; et, quibus equos alerent, viduae adtributae, quae bina millia aeris in annos singulos penderent.* Insuper *numerus est aeris assignatus* Gaertn.

§. 13. *Tum primum equis merere equites coeperunt*] Epitome: *Equites tum primum equis suis merere coeperunt.* Non tamen hinc Livio inserendum *τὸ suis:* qui subtilius ante negat, equites *equo meruisse*, id est, accepisse stipendium militiae caussa, ut nec pedites accipiebant. Equum liberalitate reipublicae habebant, atque alebant, sed eo gratis militabant: equum publicum habebant, sed non stipendium militiae: id nunc, ut et pediti, adjectum. Livius proprie designat, qui equestris essent ordinis: et sub illis comprehendit alios, qui suo equo merebant, ac tantummodo militiae anno accipiebant et sumtum alendi equum, et stipendium. Auctor epitomes appellat, quibus non erat assignatus publicus equus, et sub illis dat intelligendum, quid etiam contigerit illis, qui equum publicum habebant. Livius aït, tum primum *equis equites*, puta et illos, qui publicum haberent, et qui suo militabant, *meruisse*, id est, stipendium accepisse. Florus *equis suis meruisse*, id est, stipendio accepto militasse, qui suum haberent. J. FR. GRON. Hunc locum non eodem modo acceperunt Lipsius, Puteanus, et Salmasius, quorum sententias recenset, et improbat Schelius Dissert. 4. ad Polyb. ubi et ex Epitoma legendum putat *equis suis*, probante Graevio in Proleg. ad tom. 1. Antiq. Rom. Sigonius 2. de Ant. Jur. Civ. Rom. 2. hoc loco Livii nixus, statuit, alios fuisse equites equo publico, qui in urbe senatoribus, alios equo privato, qui in acie peditibus opponerentur; nec hos, sed tantum illos equestris ordinis fuisse. Manut. quoque ad nonam epistolam Coelii ad Cicer. l. 8. epist. Cic. distinguit equites Romanos equo publico ab equitibus equo privato, et hos non fuisse equestris ordinis dicit. Et Lipsius 1. de Milit. Rom. Dial. 5. scribit, duplex corpus equitum fuisse, alios equo publico, vetustissimos, et proprie ac solos equites olim dictos, alios sine eo. Adversus hanc sententiam multa disputat Graevius d. l. quae ibi legi possunt. In iis, quae Sigonius de origine utrorumque equitum tradit, quaedam sunt valde dubia. Graevium multum juvat, quod nusquam mentio est equitum equo privato. Sed quum tam vehementer oppugnat Sigonium, non videtur debuisse in Livio recipere conjecturam Sche-

equites coeperunt. Voluntarius ductus exercitus Vejos non amiſſa modo reſtituit opera, sed nova etiam inſtituit. ab urbe commeatus intentiore, quam antea, subvehi cura; ne quid tam bene merito exercitui ad usum deeſſet.

VIII.

lii *equis suis.* Nam quid interest inter eos, qui equis suis, et eos, qui equis privatis merent? Praeterea si Livius scripsit, *tum primum equis suis merere equites coeperunt*, verba *tum primum* indicant, deinde idem, initio hinc orto, in usu mansiſſe. Et leguntur quaedam in Livio, e quibus si non appellationem, tamen rem fuiſſe, quodammodo colligi possit. V. l. 21, 59. l. 24, 18. et l. 27, 11. DUK. Plura v. apud Gronov. 3. de Pecun. vet. 2. p. 124. Ceterum *Tum primum equos* Klockian. et Leid. 1. quorum poſterior tamen *equus* inter versus adscriptum habet. Plane mira et sine dubio interpolata est lectio, quam inveni in Florent. *Tum hic primum equos sumerere equites coeperunt*, pro quo deinde emendatum est *sumere*. similiter quae in Leid. 2. exſtat *Tum primum equites emere equos coeperunt.* ut et in Lovel. 5. *Tum primum equos emere equites coeperunt.* Proxime accedit Lovel. 2. *equos mereri equites coeperunt.* At *Tum primum equites merere equos coeperunt* habet Lovel. 1. a m. 1. poſtea enim ultimae literae vocis *equos* subjecta est nota, qua eam delendam eſſe librarius indicavit. Verba autem *aeris est adsignatus. Tum primum equis* desunt in Haverk.

Non amissa modo reſtituit opera] *admissa* Haverk. solito errore. V. supra ad 4, 12, 11. Paullo ante *voluntariis*, pro *voluntarius*, est in Gaertn. quasi diſtinguendum eſſet, *equis merere equites coeperunt voluntariis. Exercitus ductus Vejos.* Inepte. Supra 1, 59, 5. *Ferocissimus quisque juvenum cum armis voluntarius adest.* ubi simillimo errore unus codex habebat *cum armis voluntariis adest.*

§. 1. *C. Servilium Halam tertium*] *Ahalam*, ut dixi. SIG. Ita etiam omnes mei, nisi quod *C. Servilium Halam tertio* sit in Harlej. 2. Portug. et Haverk. et *Halam* habeant etiam Lovel. 4. et 5. V. supra ad Epit. l. 4. Male *Claudium Servilium Halam* excusi ante Moguntinos. Deinde *tertium*, *Q. Servilium* deficiunt in Lovel. 5.

Q. Servilium, *P. Virginium*] *Q. Servilium Fidenatem* legendum puto, ut poſtea aliquoties legitur. Fuit autem filius Q. Servilii dictatoris, cui alii Structo, alii Prisco cognomen fuiſſe tradiderunt, ut praecedenti patet libro [c. 46, 10.] Item *Q. Sulpicium Camerinum*, ut anno CCCLVII. legitur [hoc libro c. 14, 5.] ita hic quoque exiſtimo legendum. Hunc quoque *Manlium*, alii *Manilium* vocant. et *Sergium Fidenatem* tertio hinc anno ipse Livius vocavit. nisi quis hoc loco ab auctore consulto omiſſa cognomina putet, quod ego non exiſtimo, praesertim ubi magiſtratus creantur. GLAR. Veteres libri aliquot habent *P. L. Virginium.* Diodorus [l. 14. p. 416.] *Λεύκιον Οὐεργίνιον.* Ex quo *L. Virginium* puto legendum, praesertim vero,

VIII. Insequens annus tribunos militum consu- 1
lari poteſtate habuit C. Servilium Ahalam tertium, Q. Servilium, L. Virginium, Q. Sulpicium, A. Manlium iterum, M.' Sergium iterum. his tribunis, dum 2
cura omnium in Vejens bellum intenta est, neglectum Anxuri praeſidium vacationibus militum, et

cum nusquam alias *Publii* praenomen in *Virginia* gente reperiatur; *Lucii* autem frequentissime. Accedit, quod sequenti anno inquit Livius [c. 11, 15.] *Fortunasque L. Virginii ac M'. Sergii sit exsecratus*, cum de hoc loquatur. SIG. *Q. Fulvium* Lovel. 4. *T. Servilium* Florent. Deinde *P. Virginium* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. *P. Vir.* Voſſ. 2. *P. V'ginium* Lovel. 1. *P. Verginium* Lovel. 3. et Florent. *P. Verginium Manilium* Gaertn. *Pl. Vergilium* Leid. 1. et Lovel. 2. *Pl. Virginium* Harlej. 1. *P. L. Virginium* Hearnii Oxon. L. 2. Cujus codex C. praenomen omisit. Ceterum quod Glareanus tribus tribunis consularibus Servilio *Fidenatis*, Sulpicio *Camerini*, et Sergio *Fidenatis* cognomina addenda censeat, eaque a Livio omiſſa non putet, praesertim ubi magiſtratus creantur, aperte fallitur, quum vel centum exemplis contrarium doceri poſſit. Certe hoc loco etiam Virginius et Manlius sine cognominibus memorantur, de quibus Glareanus nihil addit; quum tamen, Manlium *Vulsi Capitolini* cognomina habuiſſe, ex Faſtis Capitolinis pateat.

Q. Sulpicium, A. Manlium iterum] *Q. Supplicium* Harlej. 2. et Portug. quomodo librarios saepius lapsos eſſe, supra vidimus ad 3, 10, 5. Voces *Q. Sulpicium, A.* desunt in Leid. 1. Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harl. 1. et Gaertn. Pro *A.* est *M.* in Haverk. et *Manlium*, pro *Manlium*, in Florent. Voſſ. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Gaertn. et Haverk. V. ad 34, 53, 2. *Maulium* in Harlej. 2. Ejus prior tribunatus memoratur supra 4, 61, 1. ubi in praenomen *Aulus* consentiunt scripti, in nomine vero etiam variant.

Manium Sergium iterum] *Marcum Servium Sulpitium iterum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *M. Servium Sulpicium iterum* Lovel. 2. et Leid. 1. *M. Sergium Sulpicium iterum* Lovel. 4. *Marcum Sergium Sulpicium iterum* Harlej. 1. et Lovel. 1. *Marcum Sergium iterum* Leid. 2. *M. Sergium iterum* Lovel. 5. Portug. et Haverk. Sed, *M'.* sive *Manium Sergium* dictum eſſe, conſtat ex Faſtis Capitolinis, in quibus vocatur *M'. SERGIUS. L. F. L. N. FIDENAS.* Indocti librarii saepe *Marcus*, pro *Manius*, et *M.* pro *M'.* scripserunt. V. infra ad 27, 25, 2.

§. 2. *Neglectum Anxuri praesidium vagationibus militum*] Non contemnendum erratum hic est. Legendum *vacationibus militum*. hoc est, immunitatibus. Obtinuerant enim a duce suo, dato scilicet commeatu, ut abeſſe possent. Hoc verbo etiam alias Livius utitur, ut l. 7, [28, 3.] *Et cum, quod per magnos tumultus fieri solitum erat, juſtitio indicto delectus sine vacationibus habitus esset.* RHEN. *vagationibus*, quod recte Rhenano displicuit, primum vidi in ed. Mogunt. quum

Volscos mercatores vulgo receptando, proditis re-
3 pente portarum custodibus, obpressum est. minus militum periit, quia praeter aegros lixarum in modum omnes per agros vicinasque urbes negotiabantur.
4 Nec Vejis melius gesta res, quod tum caput omnium curarum publicarum erat. nam et duces Ro-

reliquae vetustiores recte habuerint *vacationibus*. Neque dissentiunt codd. nostri, nisi quod *vocationibus* sit in Klock. Lovel. 5. et Haverk. *vacatoribus* in Lovel. 4. *vagationibus* in Harlej. 2. Portug. et Gaertn. *vocare* et *vacare* alibi commutantur. Ita supra 1, 59, 2. 4, 26, 12. infra 7, 28, 3. 8, 30, 4. et alibi. Vide, quae notavi ad Silii 10, 112. Eodem modo etiam *vocatio* et *vacatio*. V. ad 8, 20, 3. Quemadmodum autem hic *vacatio* et *vagatio*, ita etiam *vagus* et *vacuus* confunduntur. V. infra ad 27, 16, 4. Errori caussam dedit similitudo ductuum literarum *C.* et *G.* de qua re supra v. ad 2, 12, 15. Frequenter autem voce *vacatio* hoc sensu usus est Cic. Ita 4. in Verr. 10. *Vacatio data est ab isto sumtus, laboris, militiae.* Orat. 5. Philipp. 12. *Saga sumi dico oportere, delectum haberi, sublatis vacationibus, in urbe, et in Italia, praeterea Gallia tota.* c. 19. *Senatui placere, his liberisque eorum militiae vacationem esse.* Justin. 37, 4. *Hieme deinde adpetente non in convivio, sed in campo, non in vacationibus, sed in exercitationibus, nec inter sodales, sed inter aequales, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat.* Etiam Livius noster. Ita 8, 20, 3. *Mamercinus scribere exercitum sine ulla vacationis venia.* 23, 20, 2. *Duplex stipendium et quinquennii militiae vacationem decrevit.* 27, 38, 3. *Sacrosanctam vacationem habere dicebantur.* Et saepius eodem cap. 36, 3, 5. *Decrevit, vacationem rei navalis his colonis non esse.* Et mox, *Cum praetore de vacatione certaverunt.* 42, 34, 12. *Si mihi nec stipendia omnia emerita essent, necdum aetas vacationem daret.* Et ita *vacantes* supra 4, 26, 12. *Cognitio vacantium militiae munere post bellum differtur.* Insuper *neglectum est Anxuri praesidium* ed. Parm. Male. Cohaeret enim sequentibus *neglectum Anxuri praesidium obpressum est.* ubi illud ipsum *est* exstat. *neglectum Ancxyri praesidium* Florent. Harlej. 1. et Klockian. V. supra ad 4, 59, 3. *neglectum Terracine praesidium* Harlej. 2. quod ex margine in contextum receptum est, ubi olim quidam adnotasse videtur, *Anxur* eam urbem esse, quae postea *Tarracinae* dicta est, respiciens ad locum Liv. 4, 59, 4. *Anxur fuit, quae nunc Tarracinae sunt.* Certe alii codd. utramque lectionem junxerunt. Nam *neglectum Terrecinae Anxuri praesidium* praeferunt Lovel. 3. et Voss. 2. *neglectum Terracinae Anxuri praesidium* Lovel. 4. et Portug. *neglectum Taracinae Auxuri praesidium* Haverk. *neglectum Fracene Anxuri praesidium* Lovel. 5. Alibi saepe librarios glossemata simul cum vera lectione reddidisse, variis exemplis adlatis supra dictum est ad 3, 44, 4. Paullo ante *omnium cura*, trajectis vocibus, habet Haverk. *circa omnium* Lovel. 5. Tum *in Veis bellum*, pro *in Vejens*, Leid. 2. *in veniens bellum* Flor. a m. 1. V. ad 4, 52, 7.

mani plus inter se irarum, quam adversus hostes animi, habuerunt: et auctum est bellum adventu repentino Capenatium atque Faliscorum. Hi duo 5
Etruriae populi, quia proximi regione erant, devictis Vejis, bello quoque Romano se proximos fore credentes; Falisci propria etiam caussa infesti, 6

Proditis repente portarum custodibus obpressum est] Non capio hos custodes *repente proditos*. Utrum *τὸ repente* conjungendum cum illis *obpressum est?* an mavis *obpressis repente portarum custodibus proditum est?* Puta hostibus Volscis. Ut l. 4. D. ad leg. Jul. Majest. *Cujusve dolo malo exercitus populi Romani in insidias deductus hostibusve proditus erit.* J. FR. GRON. Doujatius non vidit rationem, qua permotus locum conjectura tentavit Gronovius. Dicit enim, quum *praesidii* nomine intelligantur praesidiarii, se non videre, cur praesidio magis conveniat *proditum* esse, quam *obpressum*. Verum non ea locum emendandi caussa Gronovio fuit; sed quia *τὸ repente* cum remotiori *obpressum* construi durius putabat; cum proximo autem *proditis* vix posse. Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii adscripserat, potius sibi videri, ut *repente* referatur ad *τὸ obpressum est*, quam ut aliquid mutetur, adjecto etiam loco Livii ex hoc lib. c. 12, 7. *Seditio intestina majore mole coorta, quam bella tractabantur.* ubi *majore mole* non referendum putat ad proximum *coorta*, sed ad remotius *tractabantur.* Insuper *oppressum est in domum* duabus vocibus auctior Klockian.

§. 3. *Minus militum periit*] *perit* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. et Gaertn. Ita interdum peccatur in libris manu exaratis. Supra 2, 40, 10. c. 50, 11. (* 29, 32, 13. 31, 37, 9.) V. Cel. Burm. ad Suet. Aug. 10. Alia similia exempla v. ad 36, 20, 3. Mox *τὸ omnes*, quod in antiquioribus inpressis deficit, primus recepit Aldus. Et superest etiam in codicibus manu exaratis.

§. 4. *Nam et duces Romani plus inter se irarum*] *vani et duces* Lovel. 5. Sed prima vox non comparet in Leid. 1. qui etiam *iratum*, pro *irarum*, praefert. Paullo ante *melius gesta res est*, addita ultima voce, Lovel. 3.

Adventu repentino Capenatium et Faliscorum] In exemplari vetusto est *Capenatium atque Faliscorum*. RHEN. *ac Faliscorum* unus Lovel. 4. sed *atque Faliscorum* est in reliquis omnibus meis. Et ita jam ante Rhenanum ediderant Aldus, Colonienses anno 1525. Cervicornus, et Ascensius anno 1530. Praeterea *Capenatum* Lovel. 4. et 5. Sed v. infra hoc lib. ad c. 15, 2.

§. 5. *Bello quoque Romano se proximos fore credentes*] *belloque Romano proximos fore* Haverk. V. ad 5, 27, 1. Paullo ante *proxima regione*, pro *proximi*, ed. Parm. invitis reliquis edd. et omnibus Mstis.

§. 6. *Propria etiam caussa infesti, quod Fidenati bello se jam antea inmiscuissent*] *etiam propria caussa* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *etiam proxima caussa* Lovel. 5. *proprius* et *proximus* interdum commutantur inter se. V.

quod Fidenati bello se jam antea inmiscuerant, per legatos ultro citroque miſſos jurejurando inter se obligati, cum exercitibus necopinato ad Vejos
7 acceſſere. Forte ea regione, qua M.' Sergius tribunus militum praeerat, caſtra adorti sunt, ingentemque terrorem intulere; quia Etruriam omnem excitam sedibus magna mole adeſſe Romani crediderant. eadem opinio Vejentes in urbe concitavit.

Cl. Corte ad Plin. 2. Ep. 16, 2. Deinde *infeſtique Fidenati bello* Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. Tum *bello se jam inmiscuerant*, omiſſo τῷ *antea*, Lovel. 4. *bello jam antea inmiscuerant*, omiſſo τῷ *se*, Harlej. 2. *bello se aim antea*, transpositis literis, Leid. 1.

Cum exercitibus necopinato ad Vejos acceſſere] *necopinate* Leid. 2. Portug. et Haverk. *nec inopignato* Voſſ. 1. a m. 1. V. infra ad 37, 11, 7.

§. 7. *Qua M.' Sergius tribunus praeerat*] *C. Sergius* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Marcus*, vel *M. Sergius* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. et Haverk. Et ita etiam Aldus edidit, quum in prioribus praenomen omitteretur; quibus concinit Florent. Sigonius demum *M.' Sergius* subſtituit. Livium Sergio praenomen addidisse, conſtat ex consensu codd. scriptorum. Id autem neque *Cajus*, neque *Marcus*, sed *Manius* fuiſſe oſtendunt, quae superius dicta sunt ad §. 1. hujus cap.

Quia Etruriam omnem excitam sedibus magna mole adeſſe Romani crediderant] Pall. pr. ac tert. *excitatam seditionibus*. Non admodum quadrat. GEBH. *qui Etruriam* Leid. 1. quomodo saepiſſime peccatur in scriptis. V. ad 36, 33, 5. Tum *exercitam sedibus* Leid. 1. quasi scriptum fuiſſet *ex'citam*. Eadem varietas saepius in Mſtis obvia est. V. infra ad 10, 33, 1. *excitatam sedibus* Haverk. V. ad 28, 24, 4. *excitam seditionibus* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Vulgatum probum est. Infra 27, 51, 13. *Metapontinos, civitatem universam, excitos sedibus suis.* 32, 13, 6. *Homines, qui sequi possent, sedibus excibat, oppida incendebat.* 42, 11, 4. *Baſtarnarum gentem excitam sedibus suis.* 44, 27, 2. *Ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium se fruſtra excitos sedibus suis.* Curtius 3, 2. *Hic tanti adparatus exercitus, haec tot gentium et totius orientis excita sedibus suis moles.* ubi etiam unus Pal. *excitata*. Praeterea *crediderunt* Voſſ. 2. Haverk. et Lovel. 2. 3. 4. ac 5. [Veith.] Mox *Vejentes in urbem concitavit*, pro *in urbe*, Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *in urbe Vejentes concitavit* Lovel. 2. *Vejentes in urbe incitavit* Lovel. 4. V. ad 8, 23, 1. [*in urbem incitavit* Veith.]

§. 8. *Ita ancipiti proelio caſtra obpugnabantur*] *Itaque*, pro *Ita*, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] V. ad 21, 53, 7. Tum *ancipiti bello* Lovel. 4. et Harlej. 2. [Veith.] Quid autem de hac lectione sentiendum sit, jam supra aperui ad 3, 61, 2. Deinde *caſtra Roma-*

Ita ancipiti proelio castra Romana obpugnabantur; 8
concursantesque, quum huc atque illuc signa transferrent, nec Vejentem satis cohibere intra munitiones, nec suis munimentis arcere vim, ac tueri
se ab exteriore poterant hoste. una spes erat, si 9
ex majoribus castris subveniretur, ut diversae legiones, aliae adversus Capenatem ac Faliscum, aliae contra eruptionem oppidanorum pugnarent. Sed

na obpugnabantur, addita voce, Flor. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Hearnii Oxon. N. et C. omnesque editt. usque ad J. Fr. Gronovium, qui, incertum qua de caussa, eam vocem expunxit; quam loco restitui, donec certiori ratione inde expellatur. Meorum solus Voss. 1. eam ignorare videtur, si non fallant excerpta.

Concursantesque quum huc atque illuc signa transferrent] Copula *que* aberat ab editis vetustissimis. Eam restituit deinde Aldus, cujus lectionem firmat consensus omnium meorum codd. Particula illa intercepta fuerat a voce sequente *quum*. V. ad 38, 40, 7. Deinde *illuc atque illuc* Haverk. *hac atque illac* Voss. 1. et Lovel. 1. *hac et illac* Leid. 2. Male. Infra 7, 34, 9. *Dum huc illuc signa vertunt*. Et eodem cap. §. 13. *Huc illuc signa moveri videtis*. Praeterea *transferentur* Gaertn. Mox *exhibere*, pro *cohibere*, Haverk.

Nec suis munimentis arcere jam vim] Particula *jam* non est in veteri codice. RHEN. Vox *jam* non est neque in illis, quos ego legi, libris, neque in iis, quos se legisse Rhenanus profitetur. SIG. Vir doctus ad marginem editionis Curionis legebat *arcere tantam vim*. Verum particula *jam* potius cum viris doctis delenda est, nam etiam in nullo meorum codd. superest, ut nec in Oxoniensibus Hearnii. Deinde *nec a suis munimentis arcere* Harlej. 2. Nihil muto. Supra 3, 8, 5. *Tricipitinus populationibus arcendis sociorum agro obpositus*. 7, 25, 13. *Graecosque arcere litoribus jussit*. Ubi etiam unus cod. *a litoribus*, quem ob aliorum, praepositionem ignorantium, auctoritatem non audiendum censeo. c. 26, 14. *Quum litoribus arcerentur*. ubi male idem cod. *a litoribus*. 25, 9, 6. *Ut partem equitum postero die luce prima juberet exire ad arcendum populationibus hostem*. 26, 41, 6. *Ut pro ripa Iberi stantes arceamus transitu hostes*. Ubi alia notantur. Praeterea *suis munimentis arcere vi* Florent. a m. 2. quasi *per vim*. Et ita referendum foret ad Vejentem ex urbe erumpentem. Sed male. Tota enim orationis compositio ad hostem externum, castra obpugnantem, referendum, et propterea *arcere vim* legendum esse docet. Insuper *credere*, pro *arcere*, est in Lovel. 5. cujus loco pro varia lectione margini adscriptum est *cohercere*. Mox *tueri se poterant ab exteriore hoste*, trajectis dictionibus, praefert Gaertn.

§. 9. *Si ex majoribus castris subveniretur*] *sed ex minoribus* Lovel. 5. et Gaertn. At prima vocula non est in Haverk.

caſtris praeerat Virginius, privatim Sergio inviſus
10 infeſtusque. is, quum pleraque caſtella obpugnata, superatas munitiones, utrimque invehi hoſtem nunciaretur, in armis milites tenuit: si opus foret au-
11 xilio collegam dictitans ad se miſſurum. Hujus adrogantiam pertinacia alterius aequabat; qui, ne quam opem ab inimico videretur petiſſe, vinci ab
12 hoſte, quam vincere per civem, maluit. Diu in medio caesi milites; poſtremo, desertis munitionibus, perpauci in majora caſtra, pars maxima atque ipse Sergius Romam pertenderunt. ubi quum

§. 10. *Superatas munitiones, utrimque invehi hoſtem*] *superatam munitionem* Hearnii Oxon. L. 2. Deinde *utrumque invehi hoſtem* Harlej. 2. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. quod exponi potest hoſtem in caſtris, et hoſtem in urbe. Sed nihil muto. V. infra hoc lib. ad c. 46, 1.

Si opus foret auxilio, collegam dictitans ad se missurum] *si foret opus auxilio* Harlej. 2. Tum *dictans* Voſſ. 2. et Lovel. 3. V. supra ad 3, 20, 8.

§. 11. *Hujus arrogantiam pertinacia alterius aequabat*] *Hujus arrogantia pertinaciam alterius aequabat* Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] *pertinacia alterius rogabat* Florent. Mox *videtur* Gaertn. Scriptum fuerat forte *vid'etur*. Sed poſtea vel evanuit, vel perperam neglecta est nota compendiariae scripturae, ut saepe alibi accidit. V. infra ad 40, 14. 3. Deinde *petiisse*, pro *petisse*, Lovel. 4. V. ad 37, 45, 2.

§. 12. *Pars maxima atque ipse Sergius Romam pertenderunt*] *Roma* Leid. 2. *protenderunt* Gaertn. *pretenderunt* Leid. 2. ubi tamen inter versus adscriptum est *pertenderunt*. Varietas orta est ex imperitia scribarum, qui non intellexerunt compendium, quo prima syllaba τοῦ *pertenderunt* exarata erat. V. infra ad 9, 10, 7.

Ubi quum omnem culpam in collegam inclinaret] *ibi quum omnem culpam* Voſſ. 2. et Haverk. V. infra ad 27, 5, 2. *ibi communem culpam* Klockian.

Acciri Virginium ex caſtris, interea praeeſſe legatos placuit] *arciri* Leid. 1. et Klock. Quomodo olim Grammatici scribere soliti fuerunt, quod nunc *acciri* vel *adciri* dicimus. V. Dausquej. Orthogr. part. 2. in v. *Arceſſere*. et Voſſ. in Etymol. in v. *Arceſſo*. *acciri Virginium, et caſtris interea praeeſſe legatos placuit* habet Harlej. 1. Voculae *et* atque *ex* paſſim confunduntur in scriptis. V. ad 26, 45, 1. [*de caſtris* Veith.] Τὸ *placuit* exsulat a Gaertn.

§. 13. *Pauci reipublicae, huic atque illi*] *paucis reipublicae* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *pauci reipublicae, multi huic atque illi* Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. Idem etiam Puteanum in Cujaciano inveniſſe supra Gronov. notavit ad 3, 37, 8.

omnem culpam in collegam inclinaret, adciri Virginium ex castris, interea praeesse legatos placuit. Acta deinde in senatu res est, certatumque inter 13
collegas maledictis. pauci reipublicae, huic atque illi, ut quosque studium privatim aut gratia occupaverunt, adsunt.

IX. Primores Patrum, sive culpa sive infelici- 1
tate imperatorum tam ignominiosa clades accepta esset, censuere, *Non exspectandum justum tempus comitiorum, sed extemplo novos tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent.*

ubi recte judicat, vocem *multi* a male sollicitis, ne quid deesset, insertam esse.

Ut quosque studium privatim aut gratia occupaverunt] Vet. lib. *occupaverat.* SIG. Antiqua est haec lectio e Pall. primo ac tertio, Andreaeque editione jam amplius stabilita. Ne quis e recentiore libro, quali nota est et noster Palatinus sec. *occupaverat.* Campanus olim dedit vulgo: *ut quosque studium privatum aut gratia occupaverant.* GEBH. *et quosque* Gaertn. quomodo saepe peccatur in scriptis. V. ad 21, 28, 8. [*ut quos* Veith.] Tum *studium privatum* Leid. 2. Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. N. [Veith.] Sed vox *privatim* non adparet in Haverk. Denique *occupaverat* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et, teste Hearnio, Oxon. L. 2. et C. [Veith.] Pro altera lectione stant reliqui codices, nisi quod *occupavere* sit in Gaertn. *occupaverant* in Lovel. 2. Solet autem passim duabus vocibus numeri singularis addi verbum plurale. Infra hoc lib. c. 27, 11. *Fides Romana, justitia imperatoris in foro et curia celebrantur.* V. exempla ejus rei supra ad 1, 31, 7.

§. 1. *Infelicitate imperatorum tam ignominiosa clades accepta esset*] Vox *imperatorum*, quae in prioribus edd. deerat, ab Aldo demum in contextum admissa est. Eadem etiam in omnibus scriptis constanter superest. *cum tam ignominiosa clades accepta esset* Voss. 1. Lovel. 1. et Portug. sed primus et ultimus tantum in margine. *cum tam ingeniosa clades accepta esset* Leid. 2. Tò *esset* deest in Lovel. 3. Ceterum vir doctus ad marginem editionis Curionis addita voce legebat *quod sive culpa, sive infelicitate imperatorum, tam ignominiosa clades accepta esset.* Verum nihil muto. Non enim hic caussa redditur senatusconsulti, quo tribuni ante tempus magistratu abire jussi sunt; verum indicatur potius, quum alii culpa, alii tantum infelicitate imperatorum cladem accidisse contenderent, senatum, non dijudicantem utra caussa verior esset, ita censuisse. Quin etiam, si maxime caussa redderetur, non tamen invitis scriptis particulam inserendam esse censerem. Caussales enim illas saepe omitti, jam supra dictum est ad 1, 40, 4.

Qui Kalendis Octobribus magi-

2 In quam sententiam quum pedibus iretur, ceteri
3 tribuni militum nihil contradicere. at enimvero Sergius Virginiusque, propter quos poenitere magistratuum ejus anni senatum adparebat, primo deprecari ignominiam, deinde intercedere senatusconsulto: negare, se ante Idus Decembres, sollemnem ineundis magistratibus diem, honore abituros

stratum occiperent] In veteri codice est *a Kalendis Octobribus.* RHEN. *a Kalendis* praeferunt etiam nonnullae edd. antiquae ante Aldum, qui iterum praepositionem omisit. Ea vero in nullo etiam meorum codicum superest. Supra 4, 37, 3. *Consules ii, quos diximus, Idibus Decembribus magistratum occepere.* Infra hoc lib. c. 32, 1. *Kalendis Quinctilibus magistratum occepere.* Tum *Kalendis Octobris* Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. Sed praestat *Kalendis Octobribus.* V. ad lib. praec. c. 37, 3. et mox ad §. 3. Deinde *magistratum acciperent* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harl. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Male. V. Gebhard. supra ad 1, 7, 6. (ubi etiam codices suos hoc loco perperam *acciperent* praeferre testatur) et quae infra notantur ad 31, 50, 6. V. etiam mox hoc cap. ad §. 8. Paullo ante *monitiorum*, pro *comitiorum*, Florent. a m. 1. cujus loco postea emendatum est perperam *monitionum.*

§. 2. *In quam sententiam cum pedibus iretur*] *ad quam sententiam* non recte Gaertn. Infra 9, 8, 13. *Quum omnes laudibus modo prosequentes virum in sententiam ejus pedibus irent.* 22, 56, 1. *Quum in hanc sententiam pedibus omnes issent.* Et ita Livius aliique passim.

Ceteri tribuni militum nihil contradicere] Vox *militum* deficit in Leid. 2. Tum *nihil contradixere* Harlej. 2. [Veith.] *nihil contradixerunt* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed inmerito oratio infinita librariis displicuit, quum tamen eadem forma §. seq. addatur *deprecari, intercedere, negare,* ubi nihil mutant. V. supra ad 1, 50, 5. et mox etiam §. 4.

§. 3. *At enimvero Sergius Virginiusque*] *at enim Sergius* Leid. 2. et Lovel. 1. *at enim non Sergius* Gaertn. quasi ex praecedenti revocandum foret, *at enim non Sergius Virginiusque nihil contradicere,* ut sensus sit, eos vehementissime contradixisse. Sed nihil muto. [*senatumque* Veith.]

Se ante Idus Decembres, sollemnem ineundis magistratibus diem, honore abituros esse] *ante Idus Decembris* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. Male. V. modo ad §. 1. Tum *sollemne ineundis magistratibus die* Portug. a m. 2. qui etiam [ut Veith.] *honoris,* pro *honore,* praefert. Denique *labituros esse* Harlej. 1. *habituros esse,* perperam praeposita adspiratione, Voss. 1. Leid. uterque, et Gaertn. [Veith.] V. infra ad 22, 59, 19. Ita etiam est in Florent. pro quo postea mutatum *honorem habituros.*

§. 4. *In concordia hominum secundisque rebus civitatis*] Lego *in concordia ordinum.* BLOCK. De *concordia ordinum* v. supra ad 4, 60, 3. Ea tamen hic intelligi nequit,

esse. Inter haec tribuni plebis, quum in concor- 4
dia hominum secundisque rebus civitatis inviti si-
lentium tenuissent, feroces repente minari tribunis
militum, nisi in auctoritate senatus essent, se in
vincula eos duci jussuros esse. Tum C. Servilius 5
Ahala tribunus militum: *Quod ad vos adtinet, tribu-
ni plebis, minasque vestras, nae ego libenter experirer,*

quum nondum ordinum concordiam ruptam esse adpareat, sed tantum hominum, sive senatorum et quorumdam tribunorum militum; aut etiam tantum Sergii et Virginii, quibus aderant, ut quosque studium privatim aut gratia occupaverunt. Paullo ante *Inter hoc*, pro *haec*, Lovel. 4.

Minari tribunis militum, nisi in auctoritate senatus essent] Membranae Palat. *ni in auctoritate*. GEBH. *mirari tribunis* Portug. *minari tribuni* Lovel. 4. 5. et Leid. 1. *minati tribunis* Voss. 2. et Lovel. 3. quem eumdem errorem supra jam notavi ad §. 2. Mox *τὸ nisi* deest in Portug. sed margini deinde adscriptum est *ni*, quod etiam praefert Haverk. V. infra ad 23, 1, 8. *n' in auctore senatus esset* corrupte ac sine sensu praefert Gaertn.

Se in vincula eos duci jussuros esse] *se in vincla* Voss. ambo, Leid. 1. et Lovel. 1. quomodo se etiam in Mstis reperisse notat Gebhardus ad Liv. 2, 39, 7. Vide, quae notantur ad 3, 56, 4. *se vincla* Lovel. 3.

§. 5. *Quod ad vos adtinet, tribuni plebis*] *quod ad duos attinet* Haverk. quod accipi potest de duobus tribunis militum Sergio et Virginio. Sed verius est vulgatum. *quod ad vos pertinet* habet Klockian. *quid ad vos adtinet* Lovel. 4. qui et paullo ante praefert *Q. Fulvius*, pro *C. Servilius*; ut et infra *minas vestras*, pro *minasque*.

Nae ego libenter experirer, quam non plus in his juris, quam in vobis animi esset] *nae* cum diphthongo posteriores scripserunt. Caeterum sensum ipsum non plane (nisi *juris* pro aequitatis exponamus) percipio. Comparatio est Sergii Virginiique ad tribunos plebis. Sed judicet lector. GLAR. Notavi primo abesse ab Pall. primo ac tertio voculam *nae*, quae tamen necessario requiritur. Deinde aliam atque aliam concipi in iisdem codicibus lectionem. in primo, *quanto vero plus in his viris, quam in nobis animi esset*. In tertio, *quanto non plus in hiis viris nostris, quam in vobis animi esset*. Vulgata defenditur auctoritate Palat. secundi atque editionis primariae. GEBH. Non se plane percipere horum sensum fatetur Glareanus. nam *τὸ his* refert ad tribunos militum Sergium Virginiumque; quod mihi videtur ad *minas* referendum. Cum vos, inquit, respicio et minas vestras, cupio magistratum non deponere, et palam facere, nec jus vobis esse talia minandi, nec animum aut audaciam faciendi, quod minamini. Quidam libri *nobis*. Et hoc forte commodius. Ostenderem in nobis esse plus aut tantundem animi ad contemnendas vestras minas, quam in ipsis illis vestris minis est ju-

quam non plus in his juris, quam in vobis animi, esset.
6 *Sed nefas est tendere adversus auctoritatem senatus. proinde et vos desinite inter nostra certamina locum injuriae quaerere: et collegae aut facient, quod censet senatus, aut, si pertinacius tendent, dictatorem extemplo*
7 *dicam, qui eos abire magistratu cogat.* Quum omnium adsensu comprobata oratio esset, gauderentque Patres, sine tribuniciae potestatis terriculis inventam

ris et aequitatis: tam nos constantes et imperterritos esse ad obtinendum magistratum a populo Romano mandatum, quam vestrae minae ac denunciationes injustae sunt. J. FR. GRON. Vocula *nae* non comparet in Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *nae ego liber experiar* Leid. 2. Tum *quasi non plus in his juris* Hearnii Oxon. B. *quanto non plus in his juris nostris* Voss. 2. *quanto vero plus in his viris nostris* Lovel. 3. *quoniam non plus in his viris* Lovel. 4. *quoniam* et *quam* in Mstis commutari, supra vidimus ad 4, 48, 15. Similiter etiam *uiris* et *iuris.* V. ad 2, 44, 5. *quam nō plus in his juris* Lovel. 5. *nč* sive *nunc* et *nō* sive *non* confundi, infra dicam ad 9, 7, 5. *quando non plus in his juris* quaedam ex vetustis edd. Sed *quam*, quod reliqui codd. servant, verum est. V. supra ad 4, 31, 2. *in vobis* servant omnes, quos vidi, libri scripti et editi. Loci autem hujus sententiam optime Gronovius perspexit. *quam in vobis cū esset*, pro *animi esset*, Lovel. 5.

§. 6. *Sed nefas est tendere adversus auctoritatem senatus*] *Id nefas est, tendere* Leid. 1. Mox voces *proinde et vos* desunt in Gaertn. Tum *diffinite*, pro *desinite*, Leid. 2. qui idem etiam cum Lovel. 1. 4. 5. et Gaertn. *vestra certamina* praeferunt, pro *nostra.* Deinde *in urbe quaerere*, pro *injuriae quaerere*, Lovel. 4.

Si pertinacius tendent] *pertinaciter* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *tendet̄*, id est, tendetur. Male. V. ad 38, 40, 1. *tenderent* Lovel. 2. V. ad 2, 56, 7. Mox *cogit*, pro *cogat*, Gaertn.

§. 7. *Quum omnium adsensu comprobata oratio esset*] *omni assensu* Leid. 2. Pari errore quidam codices *omni cura Latinorum* praeferunt, pro *omnium*, 1, 45, 3. *in conluvione omni rerum* 3, 9, 8. *consensu omni Aequorum* 4, 49, 5. Deinde *approbata oratio* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Male. Supra 4, 38, 4. *Quum clamore comprobata adhortatio esset.* ubi male etiam *approbata* priscae edd. Infra 31, 31, 7. *Comprobavimus ergo id facinus, an bello persecuti?* 34, 3, 4. *Legem, quam usu tot annorum et experiendo comprobastis, hanc ut abrogetis.* et alibi. Voces *cogat. Quum omnium adsensu comprobata* desunt in Lovel. 3.

Sine tribuniciae potestatis terriculis inventam esse aliam vim] *tribuniciae potestatis terroribus* apud Hearnium Oxon. N. in margine. *tribuniciae potestatis periculis* ejusdem codex C. et Haverk. Sed vox minus obvia librariis fraudi fuit. Ea tamen Livius et infra usus est

eſſe aliam vim majorem ad coërcendos magiſtratus; victi consensu omnium comitia tribunorum 8
militum habuere, qui Kalendis Octobribus magiſtratum occiperent: seque ante eam diem magiſtratu abdicavere.

X. L. Valerio Potito quartum, M. Furio Ca- 1
millo iterum, M.' Aemilio Mamercino tertium, Cn. Cornelio Coſſo iterum, K. Fabio Ambuſto, L. Ju-

34. 11, 7. *Nullis minis, nullis terriculis se motos, sperantes satis opis et auxilii sibi in Romanis esse.* ubi etiam male in quibusdam scriptis et editis *periculis*. Alia ad eum locum notabo. Praeterea *τὸ eſſe* non est in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Victi consensu omnium comitia tribunorum militum habuere*] *victi consensu omnium tribunorum* Lovel. 4. [Veith.] *victi consensu omnium tribuni* Lovel. 5. *victi aſſensu omnium tribunorum* Portug. Harlej. 2. et Gaertn. *victi aſſensu omnium* Haverk. Sed *adsensu* modo praeceſſit: quare *consensu*, in quod etiam reliqui codices conspirant, verius puto. Tum *tribunorum comitia militum* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk.

Qui Kalendis Octob. magistratum occiperent] Vox *Kalendis* deficit in Lovel. 5. *Kalendas Octobris* habet Portug. *Kalendas Octobribus* ed. Parm. *Kalendis Octobris* Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. Sed legendum *Kalendis Octobribus*, ut in nonnullis est antiquioribus editis. Tum *magistratu occiperent* Leid. 1. *magiſtratum acciperent* Lovel. quinque, Voſſ. 1. a m. 1. Voſſ. 2. Leid. 2. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *acciperent magistratum* Gaertn. Verum et hic vulgata lectio genuina est. V. supra ad hoc cap. §. 1.

Seque eam ante diem magistratu abdicavere] *Τὸ ante* non est in Gaertn. Reliqui omnes, transpositis vocibus, exhibent *ante eam diem*; quod eorum fide recepi; licet tamen altera compositio alibi frequenter apud Livium occurrat. V. supra ad 2, 19, 8. Deinde *magistratum abdicavere* Gaertn. et Florent.

§. 1. *M. Furio Camillo iterum*] Tolle vocem *iterum*. Nam, ut dixi ante [ad c. 1, 2.] hic est primus tribunatus Camilli dictatoris. SIG. Vocem, quam Sigonius deleri debere exiſtimat, servandam eſſe, pluribus ad eumdem locum evincere conatus sum. In eadem retinenda conspirant etiam non modo codices, quibus usus sum, sed etiam Hearnii Oxon. N. C. L. 2. aliique. Antea *Petito*, pro *Potito*, est in Lovel. 2.

M. Aemilio Mamerco tertium] Lege *M.' Aemilio Mamercino tertium*, ex tertio hujus tribunatu Capitolino. SIG. *M.* vel *Marco Aemilio Mamerco* omnes codices mei, nisi quod in Voſſ. 2. cognomen Aemilii omittatur. Recte tamen Sigonius *M.' Aemilio Mamercino* emendavit. V. supra ad 4, 61, 1. et ad 5, 1, 2.

Cn. Cornelio Coſſo iterum, C. Fabio Ambuſto] Ad finem prioris libri [c. 61, 4.] teſtati sumus, in hujus Cornelii, atque adeo etiam Ambuſti praenominibus miram

lio Julo, tribunis militum consulari potestate, mul-
2 ta domi militiaeque gesta. nam et bellum multiplex fuit eodem tempore, ad Vejos, et ad Capenam, et ad Falerios, et in Volscis, ut Anxur ab
3 hostibus recuperaretur: et Romae simul delectu,

esse variationem; ut vix, quid sequamur, certo definire queamus. GLAR. Diodorus [l. 14. p. 420.] *Καίσωνα Φάβιον*, Capitolini auctores *K. Fabium* scribunt. Eos igitur secuti *K. Fabio Ambusto* corrigimus. SIG. Cornelii praenomen deest in Lovel. 5. *M. Cornelio* legunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. Harl. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. N. et C. atque editi antiquiores. Primi apud me Moguntini substituerunt *Cn. Cornelio*, quomodo etiam praeferunt Florent. Leid. 1. Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Harlej. 1. quorum Voss. 2. cognomen *Cosso* omisit. Ei autem *Cnaei* praenomen fuisse, existimat etiam Pighius in Annal. ad ann. CCCLII. p. 211. ubi insuper statuit, illum indicari, qui quinquennio ante apud Liv. 4, 58, 6. eamdem tribuni consularis dignitatem obtinuit. Vide etiam infra ad c. 12, 5. Praeterea *C. Fabio* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. Gaertn. omnesque excusi ab Aldo usque ad Sigonium. *M. Fabio* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *Claudio Fabio* inpressi ante Aldum. Sed recte *Kaesonis* praenomen ei vindicavit Sigonius, et postea etiam Pighius l. l. De utroque hoc tribuno supra v. ad 4, 61, 4. Quamvis autem revera hic K. Fabius Ambustus nunc iterum eam dignitatem obtinet, in eo tamen Pighii sententiam probare nequeo, quod eidem numerum *II.* adjungendum existimet. Saepissime enim Livium iterati honoris notas ante tribunos militares, interdum etiam post eos creatos omisisse, superius dictum est ad 2, 16, 7.

L. Julio Tullo] *L. Julio Julo*, ex Capitolinis lapidibus. SIG. *L. Julio Tullo* Voss. ambo, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. *L. Julio Tullio* Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Harlej. 1. Gaertn. et Haverk. *L. Julio Tulio* Harlej. 2. Sed recte *L. Julio Julo* Sigonius vindicavit; quomodo se etiam in Oxon. B. invenisse, Hearne monuit. *Julus* et *Tullus*, *Julius* et *Tullius* passim in Mstis commutari, supra dictum est ad 1, 30, 2.

§. 2. *Et ad Vejos*] Rott. Voss. uterque, Helm. Flor. ignorant copulativam. J. FR. GRON. Eamdem copulativam insuper ex meis non agnoscunt Florent. Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Klockian. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. omnesque excusi antiquiores. Primus eam Caelius Curio admisit anno 1549. quare iterum delevi. Paullo ante *nam bellum*, omissa vocula media, Lovel. 1.

Et ad Falerios, et in Volscis, ut Anxur ab hostibus recuperaretur] *et ad Valerios* Leid. 1. Voss. 1. in margine, Lovel. 1. et Harlej. 1. *et ad Faliscos* Portug. et Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 27, 4. Praeterea *et Volscos* Lovel. 3. *et in Volscos* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] De quo loquendi genere infra v. ad Epit. l. 21. Hic tamen nunc nihil mutandum puto. V. infra hoc lib. ad c. 28, 5. Tum *et Anxur* Voss. 1. a m. 1. [Veith.]

simul tributo conferendo, laboratum est: et de tri-
bunis plebei cooptandis contentio fuit: et haud
parvum motum duo judicia eorum, qui paullo ante
consulari poteſtate fuerant, excivere. Omnium pri- 4
mum tribunis militum fuit, delectum haberi; nec

ut et Anxur, utraque lectione juncta, Lovel. 1. a m. 1. *et ut Anxur* Voff. 2. et Lovel. 3. Verum ita ex uno bello librarius duo fecit. Ideo Romani bellum in Volscis gerebant, ut Anxur ab hoſtibus recuperarent. Nam quatuor tantum locis, ad Vejos, ad Capenam, ad Falerios, et in Volscis Anxuris recuperandi cauſſa, bellum gerebatur. Infra hoc cap. §. 7. *In quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos. ut Auxur* Haverk. *ut Anxyr* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Portug. V. supra ad 4, 59, 3. Tandem *reciperaretur* legendum censet Gebhardus supra ad 2, 2, 6. Utrum autem ex ingenio, an ex Mſtorum auctoritate, non addit. Noſtri sane omnes in vulgatum conspirant. Vide, quae dicto loco notantur.

§. 3. *Et Romae simul de delectu, simul de tributo conferendo laboratum est*] Antiqua lectio, *et Romae simul delectu simul tributo conferendo laboratum est.* RHEN. Lege ex vet. lib. *simul de delectu.* SIG. Non magis hic addenda est praepositio, quam alibi, quum *laborare* est labore, moleſtia ac malo in aliqua re premi. l. 3, 31. *Annona laboratum est.* l. 4, 30. *Siccitate eo anno plurimum laboratum est.* l. 35, 7. *Civitas foenore laborabat.* DUK. *simul de delectu, simul tributo* Harlej. 2. Gaertn. et Portug. *simul dilectus, simul tributo* Lovel. 1. Voff. 1. et Leid. 1. *simul delectus, simul tributo* Klockian. Sed prima litera vocis *simul* male repetita est in fine praecedentis. V. ad 28, 25, 2. De orthographia autem *dilectus*, pro *delectus*, ad 37, 51, 7. V. etiam mox ad §. 4. 7. et 10. *simul delectum, simul tributo* Leid. 2. *Laborare delectu*, ut *laborare magnitudine* in praefat. §. 4. *Quae, ab exiguis profecta initiis, eo creverit, ut jam magnitudine laboret sua.* 34, 4, 2. *Diversisque duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitatem laborare.*

De tribunis plebei cooptandis contentio fuit] *tribunis plebi* Florent. et Lovel. 2. *plebis* Lovel. 1. 3. et pleraeque edd. antt. Tum *coopcrandis* Voff. 2. et Lovel. 3. *coaptandis* Lovel. 5. V. supra ad 3, 64, 9. Mox *haud parum motum*, pro *haud parvum*, Leid. 2. Quomodo etiam alibi variant codd. V. supra ad 3, 30, 5. infra ad 7, 16, 7. (*9, 23, 14.) et alibi. Tum *duo iudicia*, pro *judicia*, Gaertn. Voces *iudicium* et *indicium* ob similitudinem literarum saepiſſime in libris scriptis commutari solent. V. plura exempla infra ad 7, 39, 5.

§. 4. *Omnium primum tribunis militum fuit, delectum haberi*] Hic tandem iterum incipit Fragmentum Haverk. in quo folium unum vel alterum desiderari, supra dictum est hoc lib. ad c. 2, 12. Ceterum *dilectum* habet idem illud Fragm. cum Florent. Lovel. 1. Voff. 1. et Leid. 1. V. paullo ante ad §. praec.

Nec juniores modo conscripti, sed seniores etiam coacti nomina dare] Mira lectio in Palat. sec. *nec juniores modo conscripti, sed seniores*

juniores modo conscripti, sed seniores etiam coacti nomina dare, ut urbis custodiam agerent.
5 Quantum autem augebatur militum numerus, tanto majore pecunia in stipendium opus erat: eaque

etiam constricti. super qua velut interpretamentum locabatur ab librario *coacti.* Et ne quid mireris, ad tale quid alludunt Palat. reliqui duo, *sed seniores etiam coacti conscripti nomina dare.* GEBH. *nec juniores modo militum conscripti*) interposita voce auctior, Gaertn. quam tamen non ipsius Livii existimo: si enim ea addenda foret, potius scripsisset *nec juniores modo milites conscripti.* Integriores sunt reliqui, qui eam omiserunt. *nec juveniores modo conscripti* habent Leid. 1. et Fragm. Hav. Verum hunc comparativum potius commentum scribarum esse puto, quam a Livio profectum; Appulejo enim, ex cujus 8. Metam. p. 210. Ed. Elmenh. a lexicographis laudatur, quam nostro, dignior est. Usus quoque est Plin. 4. Ep. 8. ubi eam lectionem codd. optimorum auctoritate firmari, viri docti monuerunt. Vossius etiam 4. Gramm. 25. *juvenior* profert ex antiqua edit. Columellae 9, 11. Verum non modo ed. Stephanica, ut idem Vossius addidit, sed etiam optimum Mstum Sangerman. *junior* tuetur. Praeterea *sed seniores etiam conscripti nomina dare* Lovel. 2. *sed seniores etiam coacti conscripti nomina dare* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Sed librarius hic duas lectiones junxit, ut alibi saepe id genus hominum facere consuevit. V. ad 3, 44, 4. Et quidem illorum, qui *conscripti,* pro *coacti,* dederunt, menti ea vox ex hujus periodi praecedenti membro obhaesit. Quod quum aliis nasutioribus displiceret, et vocem, quae modo praecessit, iterum repeti ferre non possent, deinde dederunt *sed seniores etiam constricti nomina dare,* quemadmodum apud me praeferunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Portug. nisi forte auctores ejus lectionis ineptam elegantiam captare voluerint in vocibus *conscriptus, constrictus.* Et hanc iterum lectionem cum genuina junxit, et *sed seniores etiam coacti ac constricti nomina dare* proposuit librarius Gaertn. Sed de more ejus vide, quae supra dicta sunt ad 4, 55, 5. Mox *ut urbs custodiam ageret,* pro *ut urbis custodiam agerent,* Haverk.

§. 5. *Quanto autem augebatur militum numerus, tanto majore pecunia*] Scribe, *Quantum autem augebatur militum numerus.* RHEN. *Quanto,* quod ante Rhenanum vulgo circumferebatur in editionibus, etiam superest in Voss. 2. Lovel. 3. Harl. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. Contra *Quantum,* quod ei substituit, servant reliqui codices, et inter eos optimi atque integerrimi: quin et ante Rhenanum ita etiam editum vidi Mediolani anno 1505. Utraque lectio ferri potest. Saepissime componuntur *quanto* et *tanto,* praesertim si utrique adduntur comparativi. Supra in Praefat. §. 11. *Quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat.* Ovid. Epist. 9. Heroïd. 107.

Qua tanto minor es, quanto te, maxime rerum,
Quam quos vicisti, vincere majus erat.

et alibi passim. Interdum id etiam

tributo conferebatur, invitis conferentibus, qui domi remanebant, quia tuentibus urbem opera quoque militari laborandum, serviendumque reipublicae erat. Haec per se gravia, indigniora ut vide- 6

fit, ubi uni solum comparativus jungitur; sed tum plerumque, si alteri sensui inest comparatio: ut apud Ovid. 1. Met. 464.

— — quantoque animalia cedunt
Cuncta tibi, tanto minor est tua gloria nostra.

ubi *quanto cedunt* idem est, ac si dixisset, *quanto minora sunt.* Et hinc jam probari potest quorumdam codd. lectio apud Ovid. Ep. 18. Heroïd. 71.

Quanto, quum fulges radiis argentea puris,
Concedunt flammis sidera cuncta tuis;
Tanto formosis formosior omnibus illa est.

ubi videndi sunt N. Heins. et Cel. Burmann. et 13. Met. 367.

— — quanto dux milite major,
Tanto ego te supero.

pro tanto te major sum. (* Liv. 6, 34, 1.) Et ita jam etiam hoc loco *quanto* ferri posset. Nam *quanto augebatur militum numerus* est, quanto major militum numerus conferibebatur. Vel est ellipsis τοῦ *magis*, pro quanto magis augebatur. Verum tum etiam componebantur *quanto* et *tantum*. Infra 6, 38, 5. *Quanto jure potentior intercessio erat, tantum vinceretur favore legum ipsarum.* ubi *tantum vinceretur* est tanto minor, minus potens, inpotentior esset. Eo quidem loco nonnulli Msti *tanto* agnosunt; sed primae notae codd. omnes vulgatum propugnant. Similiter etiam *quantum* et *tanto*, apud Virgil. 12. Aen. 19.

— — quantum ipse feroci
Virtute exsuperas, tanto me inpensius aequum est
Consulere.

Immo interdum etiam componuntur, licet utrumque habeat adjunctum comparativum. Sallust. in Jug. 85. *Quantum vita illorum praeclarior, tanto horum secordia flagitiosior.* Ita Cl. Corte ex optimis codd. edidit; qui ibidem videndus. Neque dissimile est illud, quod infra obcurrit 44, 7, 6. *Quantum procederet longius a Thessalia, eo majorem rerum omnium inopiam sentiens, regressus ad Dium est.* ubi plura vide. Quum itaque hic etiam Rhenano consentiant optimae notae codices, ejus lectionem servare non dubitavi. Interdum etiam *quantum* et *aliquantum*, pro *quanto* et *aliquanto*, comparativis jungi, observavit vir doctiss. in Miscell. observ. tom. 5. p. 196. Praeterea *numerus militum* Lovel. 4. Tum *tantum majore* Leid. 2.

Ea tributo conferebatur] *conferebantur* Gaertn. et Fragm. Hav. Mox *domi manebant*, pro *remanebant*, Lovel. 2.

Opera quoque militari laborandum serviendumque reipublicae] *opera quodque militari* Leid. 1. *opera quoque militaria* Fragm. Hav. Tum *laborandumque reipublicae*, verbo altero perperam omisso, Voss. 2. et Lovel. 3.

§. 6. *Haec per se gravia indignioraque ut viderentur*] Emenda, *Haec,*

rentur, tribuni plebis seditiosis concionibus faciebant; *ideo aera militibus constituta esse* arguendo, *ut*
7 *plebis partem militia, partem tributo conficerent. Unum bel-*

per se gravia, indigniora ut viderentur. RHEN. Quemadmodum Rhenanus emendari jubet, praeferunt ex meis tantum Voss. 1. et Harlej. 1. Sed *Hic per se gravia indignioraque viderentur ut* habet Gaertn. *Haec per se gravia indignioraque ut viderentur* Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxonienses. [Veith.] *Haec per se gravia indigniora quae ut viderentur* Portug. Quum igitur in tot codicibus illud *que*, vel ejus loco *quae*, pertinaciter supersit, vide, an non Klockian. lectio *Haec, per se gravia, indigniora quoque ut viderentur* probanda sit. *que* autem et *quoque* passim in scriptis commutantur. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. Indicat autem fere, quod supra dixit 4, 58, 11. *Haec sua sponte agitata. insuper tribuni plebis accendunt.*

Tribuni plebis seditiosis concionibus faciebant] *tribuni plebis seditiosi* Haverk. *seditionis* est in Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *conditionibus* saepius obvio errore Leid. 1. V. ad 4, 12, 7. *contentionibus* Lovel. 4. V. ad 4, 6, 4. Mox *agravendo*, pro *arguendo*, Portug. a m. 1.

§. 7. *Unum bellum annum jam tertium trahi*] Atqui hic erat annus quintus, quando coepti erant Veji obsideri. Vide anno ab urbe condita CCCL. ipsius Livii verba [4, 61, 2.] Quare *annum jam quintum* legam. Neque enim minuere tempus, sed ampliare, volebant. GLAR. *annum quintum* emendandum esse, censet Glareanus; quia quinto ante anno Veji obsideri coepti sint. Non intelligit autem, tribunos plebis, quorum haec oratio est, non habere rationem ejus anni, verum anni ante tertii, quo primum Vejorum obsidendorum caussa hibernacula facta sunt, quod plebs indignissime tulit. Itaque ab eo anno trahi bellum inquiunt. SIG. *tertium* constanter superest in scriptis omnibus. Sed *bellum in annum jam tertium trahi* habet Fragm. Hav. a m. 2. quomodo etiam scribendum esse, vir doctus ad marginem edit. Mediol. anni 1480. conjecit. *in tertium annum* est usque in tertium annum, ut Silius inquit 11, 392.

— *regnum trahat usque in tempora fati.*

Ita supra 3, 2, 2. *Extractum in tertium annum bellum est.* c. 24, 7. *Extracta utraque res in consulem adventum est.* Ut tamen vulgatum mutemus, nulla subigit necessitas. Potius existimo, τὸ *in* hic natum esse ex ultima litera prioris vocis. V. ad 37, 11, 4. Neque etiam bellum trahebatur *in tertium annum*, id est, usque in tertium annum, sed *tertium annum*, id est, per tertium annum, per tres annos. Ejusdem generis locutio est, *justitium fuerat dies decem et octo* 10, 21, 6. ubi etiam quidam codd. *per dies*. Vide, quae ibi notantur. *diem noctemque arsere* 35, 40, 8. ubi etiam vide. *annum tertium jam trahi* alio ordine exhibent Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ceterum Glareanus emendans *annum jam quintum*, non initium ejus tem-

bellum annum jam tertium trahi, et consulto male geri, ut diutius gerant. in quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos, et pueros quoque ac senes extractos. Jam non aestatis nec hiemis discrimen esse, ne ulla quies 8

poris desumsit ab anno CCCXLVIII. qui ipsi est CCCL. quo duo Cornelii Cossi tribuni militum fuere, teste Livio 4, 58, 6. ut existimat Doujatius; sed, ut Glareani Chronologia docet, ab anno CCCXLIX. qui ipsi CCCL. est, quo duo Quinctii T. Capitolinus et Q. Cincinnatus eorumque collegae tribunatum consularem obtinuerunt. Nam, ut inquit Livius 4, 61, 2. *ab his primum circumsessi Veji sunt.*

In quatuor deinde bella uno delectu exercitus scriptos] *ad quatuor deinde bella* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Sed primam voculam omittunt Lovel. 3. 4. 5. et Voss. 2. [Veith.] Tum *uno dilectu* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Klockian. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 3.

Et pueros quoque ac senes extractos] *Tò et* non adparet in Leid. 2. Voss. 1. et Lovel. 1. Tum *et senes* Gaertn. Ceterum Doujatius existimat, Livium dicendo *extractos* indicasse, eos eductos esse ex urna, in quam nomina conjiciebantur. Sorte enim ad delectum tribus citari et tribules. Id firmare videtur locus Valer. Max. 6, 3, 4. *M'. Curius consul, cum delectum subito edicere coactus esset, et juniorum nemo respondisset, conjectis in sortem omnibus tribubus, Polliae, quae proxima exierat, primum nomen urna extractum citari jussit; neque eo respondente, bona adolescentis hastae subjecit.* Verum non male Lipsius 1. de milit. Rom. Dial. 3. respondit, id ibi praeter morem paullo atque ex occasione factum esse: ordinarium enim fuisse, ut sorte ducerentur tribus, ex quibus delectus haberetur; tribules vero ex sorte ductis tribubus eligerentur. Quin et nescio, an hoc tempore sortitio tribuum jam obtinuerit. Nam tamquam extraordinarium refertur supra 4, 46, 1. *Delectum haberi non ex toto passim populo placuit: decem tribus sorte ductae sunt; ex his scriptos juniores duo tribuni ad bellum duxere.* Potius itaque videtur voce *extractos* indicari, eos invitos milites scriptos, et, ut supra hoc cap. dixit, *coactos fuisse nomina dare.* Infra 26, 13, 1. *Nisi venirent in senatum, circa domos eorum ituros se, et in publicum omnes vi extracturos esse.* Horat. 1. Satyr. 1, 11.

Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.

Frontin. 2. Strateg. 3, 16. *Plerosque eorum ab Italia invitos extraxerat.* Ita *detrahi* dicitur *ex Italia*, qui eam invitus relinquere cogitur. V. infra ad 29, 20, 2.

§. 8. *Jam non aestatis, nec hiemis discrimen esse, ne ulla quies umquam miserae plebi sit*] *Jam aestatis aut hiemis discrimen esse* Voss. 2. *Jam non aestatis aut hiemis discrimen esse* Lovel. 3. 4. 5. Harl. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *Jam non aestatis, et nec hiemis discrimen esse* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *nec ulla quies* Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, et Gaertn. Praeterea vox *umquam*

umquam miserae plebi sit: quae nunc etiam vectigalis
9 *ad ultimum facta sit; ut, quum confecta labore, vulneribus, postremo aetate corpora retulerint, incultaque omnia diutino dominorum desiderio domi invenerint, tributum ex adfecta re familiari pendant; aeraque mili-*

deest in Haverk. Qui idem codex una cum Leid. 1. Harlej. utroque, Haverk. Fragm. Hav. et Portug. a m. 1. praeferunt *miserae plebis*. Sed ultima litera τοῦ *plebis* repetita est ex prima vocis sequentis.

Quae nunc etiam vectigalis ad ultimum facta sit] Quidam crasis hic aliquot literis in veteri libro scripsit *quin etiam vectigalis ad ultimum facta sit*. RHEN. Ita, ut adnotationi Rhenani praescribitur, primus edidit Aldus, quum antea vulgo circumferretur *quae etiam vectigalis ad unum facta sit*. Verum *ad ultimum* servant omnes scripti, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 45, 19, 15. Praeterea *quin ne etiam vectigalis* Klockian. et Voss. 1. Sed in posteriori cod. voculae *ne* subjiciuntur stigmata; quae indicio sunt, eam delendam esse. *quin etiam vectigalis* Voss. 2. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *quae ne etiam vectigalis* Lovel. 4. Leid. 1. et Harlej. ambo. *quae nec etiam vectigalis* Lovel. 5. et Gaertn. *quae ut etiam vectigalis* Haverk. et Portug. *quaeve etiam vectigalis* Fragm. Hav. a m. 1. *quae etiam vectigalis* a m. 2. et Lovel. 2. Sed Aldi lectio verissima est. Olim scriptum fuerat *quae nē etiam vectigalis*. Scribendi autem compendium non intelligentes librarii diversi in varia vitia et errores abierunt. Alibi etiam *nunc* sive *nc̄* et *ne* commutantur. V. infra ad 6, 37, 6.

§. 9. *Confecta labore, vulneribus, postremo aetate corpora retulerint*] Liv. 42, 33, 2. *Militares homines et stipendia justa, et corpora, et aetate, et assiduis laboribus, confecta habere.* ubi plura vide. Ceterum *vulneribusque* Leid. 2. Verum amat Livius passim copulas omittere. Supra 1, 59, 1. *Ferro, igni, quacumque dehinc vi possim, exsecuturum.* ubi eodem modo subjicitur *dehinc* ut hoc loco *postremo*. Praeterea *retulerunt* praeferunt Leid. 1. Voss. 2. et Gaertn. quorum duo priores, quum mox *invenerint* nihilominus servent, *retulerunt* vitiosum esse satis indicant. In tertio est *inveniunt*.

Tributum ex adfecta re familiari pendant] Andreas omittit τὸ *ex*, ut sit absolutus casus. *affecta* vero erit aegrota atque exhausta res familiaris. Pall. duo meliores non ineleganti translatione, *tributum ex effeta re familiari pendant*, quasi sterili atque exsangui. Sed placet *affecta*. Infra c. 52. *Instauratio sacrorum auspiciorumque renovatio affectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit.* Valer. Flacc. 4, 300.

— — nec spes affecta, sed ambae
In pectus cecidere manus.

GEBH. *ex effoeta re familiari* in nullo apud me cod. superest, quum contra *spes effoeta* rectius nunc edatur apud Valer. Flacc. l. l. ubi videndi viri docti. Nostri omnes hic stant pro vulgato *adfecta*, nisi quod *effecta* sit in Lovel. 3. *adfectata* in Lovel. 5. Gaertn. et Haverk. eodem errore, quo *labefactata* datum est

taria, velut foenore accepta, multiplicia reipublicae reddant. Inter delectum tributumque, et occupatos 10
animos majorum rerum curis, comitiis tribunorum
plebis numerus expleri nequiit. Pugnatum inde, 11
in loca vacua ut patricii cooptarentur. postquam

pro *labefacta*, similiaque ejus generis alia, de quibus infra v. ad 10, 37, 2. *adfecta res familiaris*, ut *adfectae vires* infra hoc lib. c. 18, 4. *Vires corporis adfectae*, *sensus oculorum atque aurium hebetes*, *memoria labat*, *vigor animi obtusus.* ubi etiam in nonnullis codicibus *vires effoetae.* Vide, quae plura ad eum loc. notantur. Praepositionem *ex*, quae ab edd. principibus aberat, primus addidit Aldus. eam autem servant omnes scripti.

§. 10. *Inter delectum tributumque, et occupatos animos*] *Inter dilectum* Florent. Voff. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Fragm. Hav. et Klock. V. supra hoc cap. ad §. 3. Tum *tribunatumque* Gaertn. *tributum et occupatos* Leid. 2.

Comitiis tribunorum plebis numerus expleri nequivit] Ita demum editum inveni in ultima Gruteri, cujus lectionem nullus neque editorum neque manuscriptorum tuetur. A Frobenio anno 1531. editum fuerat *nequiit*, idque non modo usque ad postremam Gruteri editionem servatum est, sed ita etiam se in Oxon. L. 2. inveniſſe Hearne auctor est. Frobeniana vero priores editiones habent *expleri nequit.* et ita legunt etiam Voff. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. cum Oxon. B. N. et C. *inquit* Lovel. 3. *nequid* Florent. Leid. 1. Harl. 1. Haverk. Fragm. Hav. et Klockian. Scriptum fuiſſe puto *nequit*, id est, *nequiit*, pro quo deinde librarii *nequit* dederunt, eodem modo quo *subit* pro *subiit*, *abit* pro *abiit*, aliaque similia, de quibus infra v. ad 36, 20, 3. In praeterito autem hujus verbi aliisque temporibus inde formatis Livius contractiones amare solet. Supra 2, 12, 15. *Ut beneficio tuleris a me, quod minis nequiſti.* 6, 10, 8. *Quam pestem adhaerentem lateri suo tot super alia aliis bellis exhauriri nequiſſe.* ubi quidam scripti *nequiviſſe.* 8, 12, 2. *Quia ipse per valetudinem id bellum exsequi nequierat.* ubi nonnulli codices *nequiverat.* (* 10, 19, 7.) 21, 22, 7. *Temperare oculis nequiſſe.* Ita nonnulli codices; vulgo *nequiviſſe.* (* 32, 30, 8. ubi alii *nequit*, *nequivit*, *nequeunt.*) 34, 19, 9. *Ubi hostes ad pugnam elicere nequiit.* Ita legendum conjicio. Vulgo editur *nequit*; alii codd. *nequivit.* Similiter *nequiſſent*, pro *nequiviſſent*, restituit Gronovius infra ad 21, 56, 2. et ad 22, 8, 7. *nequiere*, pro *nequivere*, ad 29, 34, 12. De similibus contractionibus in aliis verbis v. infra ad 6, 18, 10.

§. 11. *In loca vacua ut patricii cooptarentur*] *coaptarentur* Lovel. 5. et Gaertn. Supra hoc cap. §. 3. *De tribunis plebei cooptandis contentio fuit.* Mox *Ut cooptarentur tribuni plebis.* cap. seq. aliquoties; ut et l. 3, 64. et 65. Solent autem haec verba in Mstis confundi. V. supra ad 3, 64, 9. Paullo ante *Pugnatum eſſet inde* Florent. ut forte legendum sit *Pugnatum est inde.* Reliqui tamen omnes verbum substantivum ignorant. [*inde loca vacua* Veith.]

obtineri non poterat, tamen labefactandae legis Treboniae cauſſa effectum est, ut cooptarentur tribuni plebis C. Lacerius et M. Acutius, haud dubie patriciorum opibus.

Poſtquam obtineri non poterat] *obtinere* Leid. 2. Tum *non poterant* Voſſ. 1. Leid. uterque, Florent. Lovel. 1. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *non potuerat* Lovel. 5.

Tamen labefactandae legis tribuniciae cauſſa] Veteres libri *tum labefactandae.* SIG. Lege *legis Treboniae.* In vulgatis *tribuniciae* est, non recte. Nam loquitur de Trebonia lege, quae de non cooptandis tribunis ante plures annos erat lata; et non de lege sacrata, qua primum tribuni creati. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLII. p. 212. *tū*, pro *tn̄*, sive *tamen*, Lovel. 2. 5. Portug. Gaertn. et Haverk. solito errore. V. infra ad 22, 17, 5. Corruptius vero pro eo scriptum est *cū* in Leid. 2. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. Praeterea *labefactum de legis* etc. *cauſſa* Gaertn. *labefactam de legis* etc. *cauſſam* Lovel. 3. a m. 1. et poſtea datum *cauſſa.* Tandem Pighius non male *legis Treboniae* repoſuit, quod Gruterus in ultima edit. in contextum recepit. Omnes tamen, non modo priores excusi, verum etiam calamo exarati mei, ut et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. perperam praeferunt *legis tribuniciae.* Auguſtin. quidem de Legib. in v. *Tribuniciae leges*, ad hunc locum respiciens, per *leges tribunicias* a Livio intelligi exiſtimat, quibus tribunorum plebis poteſtas conſtituta et confirmata est, ut Sacratae, ut Valeriae, ut Horatia. Verum ita Livius potius numero plurium *labefactandarum legum tribuniciarum cauſſa* dixiſſet. Servandum itaque puto *Treboniae.* Intelligitur enim lex, quam L. Trebonius tribunus plebis, infeſtus Patribus, tulit, *ut, qui plebem Romanam tribunos plebi rogaret, is usque eo rogaret, dum decem tribunos plebi faceret.* V. Liv. 3, 65, 3. Et hanc conjecturam veriſimillimam reddunt, quae de lege Trebonia cap. seq. subjunguntur. Joh. Doujatius, qui non modo JCti vel Anteceſſoris, sed et Anteceſſorum primicerii titulo se jactat, recte quidem vidit, quae lex Trebonia hic indicetur; attamen turpiter erravit, dicendo *plures Trebonias leges* fuiſſe. Aliam enim Treboniam legem non novi, quam hanc, cujus Livius nunc meminit, et alteram, quae refertur in Epit. Liv. 105. de qua etiam egerunt Auguſtin. de Legibus in v. *Trebonia*, et Pighius in Annal. ad ann. DCXCVIII. p. 389.

Ut cooptarentur tribuni plebis C. Lacerius et M. Acutius] Plerique libri habent *C. Lacerius:* aliquot etiam *C. Lucretius.* Lucretios autem conſtat et patricios et plebejos fuiſſe. SIG. Andreae editioni *Claudius Lacerius* nominatur; Campani vero *C. Lacertus.* Palatino sec. codici membranaceo MS. *C. Lucretius;* cui subscripsit cupide, ut omnia, Sigonius. Ego pendeo. GEBH. Ex scholio Sigonii non patet, eum cupide codd. *C. Lucretius* praeferentibus subscripſisse; multo minus id colligi poteſt ex contextu ejus Liviano, in quo *C. Lacerius* servavit, quum alibi codd. lectiones, quas probabat, recipere solitus sit. Interim *C. Lucretius* est in Lovel. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. B. *C. Lucerius* in Lovel. 2. 5. Fragm. Hav. Oxon. L. 2. et C. atque edit. Medio-

XI. Fors ita tulit, ut eo anno tribunus plebis 1
Cn. Trebonius esset, qui nomini ac familiae debi-
tum praestare videretur Treboniae legis patroci-
nium. is, *quod petissent Patres quidam, primo incepto* 2

lan. anni 1505. Reliqui mei Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Harlej. 1. et Hearnii L. 1. et N. servant vulgatum. Quaenam autem harum lectionum genuina habenda sit, plane haereo. *C. Lacerius*, pro quo stant optimi codd. et *C. Lucerius* ideo probare non audeo, quia *Lacerii* vel *Lucerii* alibi non memorantur. Tribunum plebis tamen hujus anni *C. Lucerium* vocavit Pigh. in Annal. ad ann. CCCLII. p. 212. et alium quidem ejusdem nominis memoravit ibid. ad ann. CDXCIV. p. 27. sed potius, ut videtur, ex conjectura, quam praeeuntibus vetustis historicis: certe nullam addidit auctoritatem. Quamvis autem gens Lucretia partim patricia, partim plebeja fuerit, non tamen etiam *C. Lucretius* recipere sustineo, tum quod optimi codd. pro alia stent lectione, tum quod nulli Lucretii plebeji circa haec tempora obcurrant. In contextu itaque servavi lectionem, quam priores receperunt. Deinde *M. Accutius* Voss. 1. Lovel. 1. 5. et Portug. *M. Actutius* Haverk. *M. Accurius* Leid. 2. Verum neque *Acutiorum* circa haec tempora, sed demum fere sub imperatoribus, memorantur. V. eorum catalogum in Glandorpii Onomast. Cogita igitur, num vestigiis Leid. 2. insistendum, ac legendum sit *M'.* sive *Ma.* id est *Manius Curius.* Praeterea *coaptarentur* Lovel. 5. V. paullo ante hoc §. Mox *patriciorum operibus* Voss. 1. a m. 1. et Leid. 2. quomodo alibi non raro lapsi sunt scribae. V. infra ad 8, 16, 4.

§. 1. *Fors ita tulit*] Ita recte edidit Aldus, quum antea vulgaretur *Sors ita tulit*. Aldo consentiunt plerique codd. nisi quod *Forsitā tulit* sit in Lovel. 2. 4. 5. a m. 1. et Fragm. Hav. *Sors ita tulit* in Lovel. 1. 3. Leid. 2. et Voss. 2. Voces *Fors* et *Sors* passim a librariis confundi, supra vidimus ad 1, 9, 15.

Ut eo anno tribunus plebis C. Trebonius esset] Pall. pr. ac tertius *Cn. Trebonius*, ut et habet Camp. editio. GEBH. Praenomen Trebonii exsulat a Gaertn. *M. Trebonius* vocatur in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *cum Trebonius* in Lovel. 3. et 4. *Gn. Trebonius* in Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Cn. Trebonius* in Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3, et Harlej. utroque. His itaque codicibus fretus ita edi jussi, quum non verisimile videatur, librarios tot codicum minus cognitum sibi praenomen notissimo illi substituisse; praesertim quum etiam alibi saepe ita erraverint, ut *C.* pro *Cn.* darent. V. ad 7, 3, 3.

Qui nomini ac familiae debitum praestare videretur Treboniae legis patrocinium] *nominis ac familiae debitum* Fragm. Hav. a m. 1. *nomina ac familiae debitum* Leid. 1. Lovel. 2. 4. et Gaertn. Praeterea *viderentur* Leid. 2. *videtur* Gaertn. cujus librario fraudi fuisse puto compendium scribendi *vid'etur.* V. infra ad 40, 14, 3. Deinde *Treboniciae legis* Lovel. 4. et 5. quae aberratio verisimiliorem reddit Pighii conjecturam supra cap. praec. §. 11.

§. 2. *Is, quod petissent Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse, vociferans*] Ad hanc priorem sententiam ultima clausula refertur

repulsi, tamen tribunos militum expugnasse, vociferans, *legem Treboniam sublatam, et cooptatos tribunos plebis*

per longum hyperbaton sequens, *id fraude patriciorum, scelere ac proditione collegarum factum arguere.* RHEN. Hunc locum varie lectum, et varie distinctum in plerisque codicibus reperias; sed mihi nondum liquet, quid de eo statuendum. Longum hyperbatum est. GLAR. Pendet oratio a *vociferans,* usque ad *arguere.* Est autem *vociferans arguebat.* Praeterea vet. lib. *tum tamen tribunos militum.* SIG. Lego, *Id quod petissent Patres* (*qui clam, primo incepto repulsi, tribunos tamen nobilium,* vel *tamen tribunos nobilium expugnassent*) *vociferans* etc. Sic enim infra 10, [37, 11.] *Ni sciret, mancipia nobilium tribunos plebis legem impedituros.* et supra 4, [48, 16.] *Proditores plebis commodorum ac servos consularium appellantes, aliaque truci oratione in collegas invecti.* Tamen videri possit locus defectus, quem nunc ita intelligo et lego, *Id quod petissent Patres* (*qui clam, primo incepto repulsi, cum tribunis militum collegas expugnassent*) *vociferans legem Treboniam sublatam* etc. Vel lego, *Id quod petissent Patres,* (*qui clam, primo incepto repulsi, contribunos expugnassent*) *vociferans* etc. vel *cum tribunos vili expugnassent.* ut *cum tribunos* idem sit, quod contribunos, collegas, una cum tribunos. Vel tandem lego, *Id quod petissent Patres,* (*qui clam, primo incepto repulsi, contribunos ultimum expugnassent*) *vociferans legem Treboniam sublatam* etc. Seneca libro in Sapient. non cad. injur. [de Constant. Sapient.] c. 18. *Chaereae contribuno militum sermo non pro manu erat, languidus sono, et, ni facta nosses, suspectior.* Sic partim in libro vet. Tarvisano, et Mureti partim MS. Siculo est. Contribunus autem praetoriae cohortis et alter cum Chaerea conjuratus erat Cornelius Sabinus. Dio extremo l. 59. [p. 662.] Sueton. in Calig. 58. KLOCK. quem v. etiam epist. edita a Cel. Burmanno in Syllog. Epist. tom. 1. p. 393. In his verbis multum variant codd. Primam voculam *is* non agnoscit Haverk. quemadmodum neque *Patres* Gaertn. *id quod petissent Patres quidam* habent Lovel. 2. et 4. *is qui petissent Patres quidem* Leid. 2. *qui*, id est, *quoniam*, pro *quod*, est in Lovel. 1. et in marg. Voss. 1. *que* in Lovel. 3. Deinde *quod primo incepto*, addita prima voce, Gaertn. Praeterea *repulsi sunt* Lovel. 4. [Veith.] Tandem *cum tribunos militum expugnassent* Lovel. 4. 5. Harlej. ambo, [Veith.] et edd. vett. *cum tamen tribuni militum expugnassent*, utraque lectione juncta, Haverk. *tum tribunos militum expugnassent* Gaertn. confusis vocibus *tū*, sive *tum*, et *tn̄*, sive *tamen*, de quo v. ad 22, 17, 5. *tum tribuni militum expugnassent* Portug. a m. 1. in quo a manu altera interpolatum est *cum tribuni militum expugnassent.* Aldus deinde primus subposuit *tamen tribunos militum expugnassent*, quomodo etiam praeferunt Florent. Leid. ambo, Voss. ambo, Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. Id, quod vulgo nunc in editt. recentioribus exstat, primum inveni in Froben. anni 1531. eamque lectionem veram esse puto, nisi quis parva mutatione ita legi mallet, *Fors ita tulit, ut eo anno tribunus plebis Cn. Trebonius esset. qui, ut nomini ac familiae debitum praestare videretur Treboniae legis patrocinium, quod petissent Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse, vociferans, legem Treboniam subla-*

non suffragiis populi, sed imperio patriciorum; et eo revolvi rem, ut aut patricii, aut patriciorum adseclae habendi tribuni sint

tam etc. *arguere.* Inserui voculam *ut*, quae facile excidere potuit ob similitudinem ultimarum literarum vocis *qui*. contra extra expunxi voculam *is*, quae in uno etiam cod. deerat. Id si audacius videtur, legi posset *legis patrocinium, id quod petissent*, nam *id* pro *is* etiam unus meorum exhibet. Caussa, ob quam Klockius tot conjecturis neque veris neque verisimilibus locum tentarit, illa est, quod non viderit, verba, *quod petissent Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse* esse verba vociferantis Trebonii; quae propterea alio characterum genere exprimi curavi; quemadmodum etiam recte a Doujatio factum animadverti. Id si observetur, nulla in his restat difficultas. Verba *Patres quidam, primo incepto repulsi, tamen tribunos militum expugnasse* inertia librarii desunt in Lovel. 2.

Legem Treboniam sublatam et cooptatos tribunos plebis non suffragiis populi] *esse sublatam*, addita voce, Harlej. 2. Tum *coaptatos* Lovel. 2. et 5. V. ad cap. praec. §. 11. Deinde *suffragio populi* Lovel. 2. Portug. et Haverk. Sed numerus pluralis hic placet, quod adcommodatus optime sit augendae invidiae patriciorum, qui uno *imperio* obtinuerunt, quod universae plebis tot *suffragiis* competebat.

Et eo devolvi rem] Sciendum est, non legendum juxta fidem vetusti voluminis, *et eo devolvi rem*, sed *revolvi rem*. Ut intelligas futurum, quod et antea factum est. RHEN. *et eo devolvi rem* omnes Pall. et editiones. Frustra ergo Rhenanus *revolvi*. GEBH. Voces *et eo devolvi rem*, *ut aut patricii*, *aut patriciorum* deficiunt in Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. culpa librariorum, quibus inposuit proxime iterum praecedens vox *patriciorum*. V. ad 9, 11, 11. Praeterea vox *et* non adparet in Voss. 1. Lovel. 2. 4. 5. Portug. et Haverk. sequens *eo* exsulat ab Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. Deinde *revolvi* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Klockian. et Portug. quod recte Rhenanus, invito quamvis et adversante Gebhardo, probavit. Respicit Trebonius, dicendo *revolvi*, ad id, quod proxime ante latam legem Treboniam factum erat, de quo ita Liv. 3, 65, 1. *Novi tribuni plebis in cooptandis collegis Patrum voluntatem foverunt. duos etiam patricios consularesque Sp. Tarpejum et A. Aterium cooptavere.* Sublata igitur lege Trebonia eo *revolvebatur* res, quo olim ante eam legem latam *devoluta* fuerat. Supra 4, 12, 10. *Revolutus ad dispensationem annonae.* 40, 4, 13. *Femina ad multum ante praecogitatum revoluta facinus.* Justin. lib. 30, 1. *Revolutusque in luxuriam.* Praecesserat enim *Luxuriae se tradiderat.* Verum inde revocatus fuerat bello Antiochi. Solent autem literae *D* et *R*, ac verba cum voculis *de* et *re* composita inter se commutari. V. infra ad 9, 10, 6. Adde viros doctos ad Valer. Max. 3, 4. in pr. Mox *patriciorum adseculae* Florent. a m. 1. Voss. 1. Leid. uterque, et Lovel. 1. *patriciorum ad seculum* Lovel. 4. *patriciorum a sede* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. *patriciorum ad sedem* Lovel. 2. Erroris origo est, quod literae *cl* in *d* coaluerint. V. ad 10, 24, 2. *ut aut patricii asseclae habendi tribuni sint*, reliquis omis-

3 *bendi tribuni plebis sint: eripi sacratas leges, extorqueri tribuniciam poteſtatem: id fraude patriciorum, scelere*
4 *ac proditione collegarum factum* arguere. Quum arderent invidia, non Patres modo, sed etiam tribuni plebis, cooptati pariter, et qui cooptaverant; tum ex collegio tres, P. Curiatius, M. Metilius, et M.

sis, Harlej. 2. *ut aut patricii, aux patriciorum scelere habendi tribuni plebis sint* Lovel. 5. a m. 1.

§. 3. *Id fraude patriciorum, scelere ac proditione collegarum factum*] *a fraude patriciorum et scelere ac proditione collegarum factam* Voſſ. 2. Similiter etiam Lovel. 3. nisi quod *proditionem* praeferat.

§. 4. *Quum arderent invidia non Patres modo, sed etiam tribuni plebis*] Obſcure dictum est: quamquam ita intelligi potest, quomodo dicimus *Socrates laborabat magna invidia;* videlicet, cui multi invidebant: quod saepius gloriae est, quam vitii. GLAR. Obscure dictum censet Glareanus, quia duplici modo accipi potest. Vel enim *ardet invidia*, qui vehementer invidet. Ita *ira ardere* dicitur, qui vehementer irascitur, 38, 25, 16. *ardere cupiditate*, qui vehementer cupit, apud Flor 3, 11, 11. Vel etiam *ardet invidia*, cui multum invidetur, quae hujus loci sententia est. Eo sensu Cic. dixit orat. 2. Catil. 11. *Tum te non exiſtimas invidiae incendio conflagraturum?* Ad Quint. Fratr. 2. Epiſt. 15. *H-S centies conſtituunt in praerogativa pronuntiare. Res ardet invidia.* quod Salluſt. dixit in Jug. 25. *In invidia res erat.*

Sed etiam tribuni plebis, cooptati pariter, et qui cooptaverant] Tò *etiam* non est in Harlej. 2. V. ad 2, 6, 1. Tum *et cooptati pariter, et qui cooptaverant* Leid. 2. *coaptati* et *coaptaverant* iterum praeferunt Lovel. 2. et 5. Praeterea vocula *qui* non exſtat in Harlej. 1.

Tum ex collegio tres P. Curiatius, M. Metilius, et M. Minucius] Vet. lib. omnes *Curatius.* Fuit autem *Curatia* gens et patricia et plebeja. Itaque et hic et alius *P. Curatius*, Nasica et Bruto consulibus, tribuni plebis fuerunt. Epit. l. 55. SIG. Palat sec. *Aulus Curiatius.* Reliqui Palatini *Purpureus Metilius.* Iterum sec. *M. Nictilius.* GEBH. *cum ex collegio* Leid. 2. V. ad Epit. Liv. l. 48. circa finem. *tum ex collegio tres tribuni plebis* Gaertn. et Lovel. 2. *tum ex collegio tres puberes* Lovel. 4. et 5. [Veith.] *tum ex collegio*, omiſſa voce *tres*, Lovel. 3. Deinde *Auli* praenomen primo horum tribunorum dat solus Haverk. reliqui in *Publius* conspirant, nisi quod praenomen desit in Lovel. 2. 4. et 5. [Veith.] Consentiunt quoque in *Curatius*, nisi quod *Curratius* sit in Harlej. 2. *Curiatius* in Lovel. 5. *Curatius* etiam habent edd. principes usque ad Ascensium, qui anno 1513. reposuit *Curiatius*, quod Sigonius iterum suſtulit, vetuſta lectione revocata. Paſſim in hoc nomine variant scripti. V. supra ad 1, 24, 1. et 3, 32, 1. Quin etiam tribunus plebis, in Epit. Liv. l. 55. memoratus, non tantum ibi in Mſtis, sed etiam apud alios auctores, modo *Curatius*, modo *Curiatius*,

Minucius, trepidi rerum suarum, in Sergium Virginiumque, prioris anni tribunos militares, incurrunt: in eos ab se iram plebis invidiamque, die dicta, avertunt. *Quibus delectus, quibus tributum, quibus diutina militia longinquitasque belli sit gravis, qui clade accepta ad Vejos doleant, qui amissis liberis,*

vocatur. Vide, quae ad eum locum notantur. Verum Sigonius (quemadmodum ipse testatur in Scholio primae edit. ad 1, 24, 1. quod in posterioribus omissum est) in his scriptores Graecos secutus est, ut Dionys. qui passim *Κοράτιος* scribit. V. 3. Antiq. p. 150. 151. et alibi. Inscriptiones lapidum utrique orthographiae favere videntur. Passim enim in iis memorantur *CURIATII.* ut apud Gruter. CCCXCIX. n. 5. DCXL. n. 8. et alibi. At *CURATIUS COSANUS* apud eumdem p. MXIII. n. 6. Verum pro eo *CURIATIUS* habet Fabrett. in Inscript. p. 745. Attamen *C. CURATIUS JUVENIS* obcurrit apud eumdem Fabrett. p. 360. Quum igitur utramque scribendi rationem in usu fuisse verisimile sit, quemadmodum alibi apud Livium *Curiatius* editur, ita et hic edendum curavi. Deinde *Purpureus Metilius* Voss. 2. et Lovel. 3. *Purpurius M tilius* Gaertn. *M. Nectilius* Harlej. 2. et Haverk. *M. Nictilius* Portug. *M. Metilius Curatius* Fragm. Hav. Sed voces *M. Metilius et* omittuntur perperam in Leid. 1. Sola particula *et* deficit in Florent. Voss. utroque, Harlej. utroque, Portug. et Fragm. Hav.

Trepidi rerum suarum] Vox *trepidus* deest in Portug. a m. 1. sed a manu 2. alio loco in margine adscripta *rerum suarum trepidi.* De locutione *trepidi rerum* v. ad 36, 31, 5. Mox *priores anni tribunos*, pro *prioris anni*, Leid. 2. et Fragm. Hav.

In eos ab se iram plebis] *iram populi* Harlej. 2. Portug. et Haverk. eo modo *tribunus populi* perperam scribitur saepe in Mstis pro *tribunus plebis.* V. supra ad 4, 56, 10. (*6, 38, 9.) Adde, quae infra notantur ad cap. seq. §. 2. Etiam *a se* Gaertn. Deinde *evertunt*, pro *avertunt*, Lovel. 4.

§. 5. *Quibus delectus, quibus tributum, quibus diutina militia*] *dilectus* Florent. Voss. 1. Lovel. 1. Leid. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Tum *diuturna militia* editt. antiquae, pro quo Aldus *diutina* subposuit, consentientibus omnibus scriptis. Voces illae saepe confunduntur a librariis. V. infra ad 28, 24, 6. Mox *longinquitas belli*, sine conjunctione *que*, Lovel. 4. et Gaertn. sed negligentiae scribarum hoc tribuendum.

Qui clade accepta ad Vejos doleant] Palat. sec. ad marginem, *qui cladem acceptam ad Vejos doleant.* Et esset *acceptam cladem delere* διορϑοῦσϑαι. Diodorus l. 18. [p. 636.] *Κρατερὸς διορϑωσόμενος τὰς γεγενημένας ἥττας τῶν Μακεδόνων.* Et mox [p. 645.] de Perdicca, *διορϑούμενος τὰς ἐλαττώσεις.* Aliter ibid. [p. 666.] *Ἀντίγονος παραδόξως διὰ τῆς ἰδίας ἀγχινοίας καὶ στρατηγίας ἀνεμαχέσατο τὸ γεγονὸς ἐλάττωμα.* Non tamen huc convenit. GEBH. *qui cladem acceptam ad Vejos doleant* Portug. quomodo etiam interpolator in margine Palat. sec, apud Geb-

fratribus, propinquis, adfinibus, lugubres domos habeant; iis publici privatique doloris exsequendi jus potestatemque ex duobus noxiis capitibus datam ab se, memorant.
6 *Omnium namque malorum in Sergio Virginioque caussas esse: nec id accusatorem magis arguere, quam fateri reos:*

hard. dare voluisse videtur. Nam *qui clade accepta ad Vejos deleant* simili errore, sine sensu, Harlej. 2. Saepe τὸ *dolere* cum quarto casu jungi solet. V. Cortium ad Plinii 1. Epist. 12, 12. et ita Ovid. Epist. 15. Heroïd. 120.

Quid dolet haec? certe filia vivit, aït.

Justin. 12, 6. *Ne ita mortem unius doleat, ut universos perdat.* ubi Scheffer. legendum censet *morte in unius doleat*, quoniam Bongars. in quibusdam Mstis invenit *morte unius*. Mihi vero vulgatum servandum videtur, quoniam alibi etiam *dolere mortem* Justin. dixit, ut 32, 3. *Philippus inpatientius in dies mortem Demetrii dolebat.* et ita *dolere* etiam construit 9, 7. *Non minus Olympiadem repudium et praelatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam doluisse.* neque aliter Cic. fere semper. At similiter etiam *dolere* jungitur cum casu sexto. Liv. 40, 10, 5. *Perisse expetunt, quia tuis injuriis doleo.* Ovid. 6. Fast. 43.

Caussa duplex irae. rapto Ganymede dolebam.

3. Trist. Eleg. 11, 60.

Te quoque ut auditis posse dolere putem.

Quum autem ab hac constructione omnes stent codices reliqui; eam etiam veriorem esse, non dubito.

Amissis liberis, fratribus, propinquis, adfinibus] Perperam *fratribusque* Haverk. V. supra ad 4, 28, 5. Mox *hujus publici privatique doloris* Lovel. 2. et 4. pro *his*. [*hujus publica* Veith.] Deinde *jus potestatem*, omissa particula *que*, Leid. 2. Tum *a se memorant*, pro *ab se*, Gaertn.

§. 6. *Quam fateri reos*] Pall. duo *fateri in reos*. GEBH. Eadem lectio penes me superest in Voss. 2. et Lovel. 3. [*argui* Veith.]

Qui, noxii ambo, alter in alterum caussam conferant] *caussam conferunt* Gaertn. et Fragm. Hav. *conferunt caussam* Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Sergius proditionem increpans Virginii] Palatinorum medius *increpitans*, ut aliquoties loqui amat Livius. Infra l. 36, 32. *Pertinaciam increpitabant praetoris*. GEBH. Eadem lectio etiam superest in Haverk. Si certiores codd. accinerent, non displiceret. Ceterum *Verginii* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 3. et Gaertn. quomodo iidem etiam supra hoc cap. et infra cap. seq. passim exhibent.

§. 7. *Ut multo verisimilius sit, compacto eam rem et communi fraude patriciorum actam*] Quidam *compacto* mutaverant in *conspecto*, temere quidem meo judicio. nam *compacto* dictum videtur pro *composito*, quo alias saepe utitur Livius. GLAR. Aliquot libri, *conspecto*. Alii, quibus assentior, *ex composito* habent, pro *compacto*. Sic infra [c. 14, 2.] *Clarissimis viris ex composito praeparatis ad petendum*. SIG. *compacto* bene Andreas olim excusum dedit. Pall. duo *conspecto*. absque dubio scriptum erat ἀρχαϊκῶς *compecto*. Sic scriptum reperi apud A. Gellium

qui, noxii ambo, alter in alterum caussam conferant, fugam Sergii Virginius, Sergius proditionem increpans Virginii. Quorum adeo incredibilem amentiam fuisse, ut multo 7
verisimilius sit, compacto eam rem et communi fraude patriciorum actam. Ab bis et prius datum locum Vejentibus ad 8

20, 1. in MS. Palat. *Si reus, qui depecisci noluerat, judici talionem imperanti non parebat.* Hinc mendi indoles manavit. Palat. sec. *consulto.* ad marginem vero *ex composito.* utrumque est genuinae lectionis interpretamentum. Quod et perperam amplexus est Sigonius, et ante illum J. Campanus. GEBH. *compacto* jam Andreas et omnes, donec Sigonius *ex composito.* Muretus *consulto.* At Florent. *conpecto.* Ex quo intelligis, quemadmodum in quibusdam Sigonianis et duobus Vossianis natum fuerit *conspecto.* Hinc discis etiam, quid sentiendum sit de Suetonii loco in Octavio 15. *Conspecto eum ad arma isse*, ubi Lipsius [1. Elect. 12.] *compacto.* Id Casaubonus non probat: esse enim ἐκ συνϑήματος, quod huic loco non conveniat. At convenit, ὦ τάν, et ita quidem, ut nihil aliud. Sensus enim, inter Octavium et L. Antonium clam convenisse, ut simularent inimicitias, et sic, qui praesentem statum gravarentur, Antonio velut duce vel capite oblato, voluntates nudarent. Sic apud Plautum Pseudolo 1, 5, 126.

Aut de compecto faciunt consutis dolis.

alter Camerarianus. J.FR.GRON. *ut multo verisimilius fit* Gaertn. sollemni errore, de quo supra v. hoc lib. ad c. 3, 8. Tum *ex composito* Harlej. 2. quo Livium alibi saepe usum esse, Glareanus observat. Ita supra 1, 9, 10. *Tum ex composito orta vis.* ubi v. plura exempla. Quum tamen nullus meorum codd. concinat, et tantum suspectae fidei Msti hanc lectionem praeferant, recte eam a viris doctis rejectam arbitror, dissentiente quamvis Sigonio. *consulto* est in Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *composito* in Lovel. 4. et marg. Lovel. 5. *conspecta caussa* in Gaertn. *conspecto*, praeter Voss. utrumque a Gronovio laudatum, in Lovel. 1. 2. 3. 5. a m. 1. Leid. utroque, Fragm. Hav. et Oxon. L. 2. ac C. apud Hearnium. *compencto* Florent. *cōpecto* in Klockian. *compacto* in Harlej. 1. Quae omnia eo ducunt, ut cum viris doctis vel *compecto*, more antiquo, vel *compacto* verum fuisse censeam. *compacto*, pro ex compacto, de compacto. Plaut. in Captiv. 3, 1, 29.

Omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearii.

Afranius in Emancipato, apud Charis. 2. Instit. Gramm. p. 177. *Te facere compacto omnia.* V. etiam Brisson. de Verbor. Signif. l. 3. v. *Compactum.* Ita *composito*, pro ex composito, Virgil. 2. Aen. 129.

Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Composito rumpit vocem.

inproviso Liv. 6, 33, 7. *Patentibus portis quum inproviso incidissent.* pro quo etiam *ex inproviso* et *de inproviso* dici solet. V. quae ad eum locum notantur.

§. 8. *Prius datum locum Vejentibus ad incendenda opera, belli trahendi caussa*] *primum datum locum* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et

incendenda opera, belli trabendi caussa; et nunc prodi-
9 *tum exercitum, tradita Faliscis Romana castra. Omnia*
fieri, ut consenescat ad Vejos juventus: nec de agris,
nec de aliis commodis plebis ferre ad populum tribuni,
frequentiaque urbana celebrare actiones, et resistere con-
10 *spirationi patriciorum possint. Praejudicium jam de reis*
et ab senatu, et ab populo Romano, et ab ipsorum col-
11 *legis factum esse. nam et senatusconsulto eos ab republica*

Gaertn. Tum *ad incidenda opera* Lovel. 4. Contrario errore *incendentem*, pro *incidentem*, est in Lovel. 1. infra hoc cap. §. 14. Praeterea τὸ *trahendi* deficit in Leid. 2. inertia librarii. *trahere bellum* Livio frequens. Supra 3, 62, 4. *Et trahi bellum salubriter, et mature perfici potest.* 4, 18, 1. *Vejenti Fidenatique plus spei in trahendo bello esse.* cap. praec. §. 7. *Unum bellum annum jam tertium trahi.* 6, 23, 1. *Occasionem juvandarum ratione virium trahendo bello quaerebat.* V. etiam 9, 23, 12. c. 27, 5. c. 32, 3. Mox *et ut nunc proditum* Voss. 2. a m. 1. *nunc proditum*, omisso τῷ *et*, Lovel. 1.

§. 9. *Omnia fieri, ut consenescat ad Vejos exercitus*] V. Scalig. in Culicem, ad illud [v. 180.] *cui cuncta paranti.* p. 280. KLOCK. *consuescat* Haverk. Male. Infra 9, 19, 6. *Alexandro (quod postea Hannibali accidit) alieno in agro bellanti exercitus consenuisset.* Mox *ne de agris*, pro *nec*, scribendum esse, vir doctus ad marginem editionis Curionis conjecit. Sed vulgatum tuentur omnes scripti et editi, quod etiam probum videtur. Repetendum enim τὸ *ut* ex praecedenti membro.

Celebrare actiones, et resistere conspirationi patriciorum possint] *ut resistere* Leid. 1. Voss. 1. in margine, Lovel. 1. 4. et Portug. a m. 2. inter versus. An forte legendum *aut resistere? aut* enim atque *ut* saepe commutantur. V. supra ad 4, 12, 8. Sed nihil mutari praestat. Passim *et* atque *ut* a librariis confunduntur. V. infra ad 21, 28, 8. Tum *conspiratione* Gaertn. *conspirationem* Florent. Denique *possit* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. Paullo ante *frequentia*, pro *frequentiaque*, Florent. Sed nihil muto. V. ad 2, 31, 1.

§. 10. *Et ab senatu, et a populo Romano, et ab ipsorum collegis factum esse*] *a senatu* Lovel. 2. et Gaertn. Deinde *ab populo Romano* Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *ab ipso populo Romano* Lovel. 2. Denique *et ab eorum collegis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *et ab ipsorum collegiis* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *et ipsorum collegis* Lovel. 5.

§. 11. *Nam et senatusconsulto eos ab republica remotos esse*] V. Fabrum ad l. 2. ff. de Orig. Jur. KLOCK. Caesar 3. de bell. Civ. [21.] *De quibus rebus Servilius consul ad senatum retulit, senatusque Coelium ab republica removendum censuit. Hoc decreto eum consul senatu prohibuit, et concionari conantem de Rostris deduxit.* Vellejus de eodem [2, 68.] *In urbe seditio-*

remotos esse, et recusantes abdicare se magistratu, dictatoris metu ab collegis coërcitos esse: et populum Romanum tribunos creasse, qui non Idibus Decembribus die sollemni, sed extemplo Kalendis Octobribus magistratum occiperent, quia stare diutius respublica, his manentibus in magistratu, non posset. 12 *Et tamen eos, tot judiciis confossos praedamnatosque, venire ad populi judicium; et existimare, defunctos se esse, satisque poenarum de-*

nem movens, primo summotus a republica, mox consularibus armis, auctore senatu, circa Thurios oppressus est. Suetonius Julio [16.] *Caesar praetor Caecilio Metello tribuno plebis, turbulentissimas leges adversus collegarum intercessionem ferenti, auctorem propugnatoremque se pertinacissime praestitit, donec ambo administratione reipublicae decreto Patrum summoverentur.* Hoc ipsum est, quod Suetonius in eodem Julio [30.] sic describit: *Bello vindicaturus, si quid de tribunis plebis intercedentibus pro se gravius a senatu constitutum esset.* Et [31.] *Cum ergo sublatam tribunorum intercessionem ipsosque urbe cessisse nunciatum.* Ex hoc more interpretantur invidiose tribuni Senatusconsultum de comitiis maturius habendis. J. FR. GRON. Sueton. Caes. 79. *Tribunos graviter increpitos potestate privavit.* c. 80. *Post remotos Caesetium et Marullum tribunos.* DUK. *a republica remotos* Voss. 2. et Lovel. 3.

Recusantes abdicare se magistratu dictatoris metu ab collegis coërcitos esse] Tò *se* non est in Lovel. 5. et Gaertn. Deinde *a collegis* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Gaertn. Insuper *coërátos esse* Voss. 2. et Lovel. 3. *coërcito esse* Leid. 2. *exercitos esse* edit. Mediol. anni 1505. Mox *creasse* culpa librarii abest a Fragm. Hav.

Non Idibus Decembribus die sollemni, sed extemplo Kalend. Octob.] Vocula *non* deficit in Lovel. 2. Tum *Idibus Decembris* idem Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Deinde *Kalendis Octobris* Gaertn. Solent plerumque haec scribi per compendium *Decembr'*, *Octobr'*. Inde factum, ut librarii, alii *Decembris*, *Octobris*, alii *Decembribus*, *Octobribus*, redderent; quod posterius plerumque in optimis tum Livii, tum aliorum membranis superest; quemadmodum hoc loco etiam *Kalendis Octobribus* servant Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Haverk. V. supra ad 4, 37, 3. *Idibus Octob.* praefert Harlej. 2. Sed recte in margine emendatum est *Kalendis*. Supra enim dixerat c. 9, 1. *Extemplo novos tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent.*

Magistratum occiperent] *acciperent* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. quinque, Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. N. et C. [*exciperent* Veith.] Vide, quae supra notantur hoc lib. ad c. 9, 1. Mox alio ordine *stare diutius respublica* Lovel. 4. Tum *manentibus* exsulat a Lovel. 2.

§. 12. *Tot judiciis confossos praedamnatosque*] *tot indiciis* Voss. 2. De hoc errore scribarum infra v. ad 7, 39, 5. Tum *confessos* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 5. Har-

disse, quod duobus mensibus citius privati facti sint:
13 *neque intelligere, nocendi sibi diutius tum potestatem ereptam esse, non poenam inrogatam; quippe et collegis*
14 *abrogatum imperium, qui certe nihil deliquissent. Illos repeterent animos Quirites, quos recenti clade accepta habuissent, quum fuga trepidum, plenum vulnerum ac*

lej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Tandem *praeda natosque* Haverk. *prodamnatosque* Lovel. 5. V. ad 4, 41, 11.

Et existimare defunctos se esse] *extimare* Voss. 2. et Lovel. 3. omissa prima vocula, quae etiam deest in Leid. 2. et Lov. 1. *et extimare* Lovel. 2. ac 5. *et estimare* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Passim ita variant codices scripti. V. infra ad 34, 2, 5. Tum *esse se* Lovel. 4. et editt. vetustae usque ad Aldum, invitis Mstis aliis.

Quod duobus mensibus citius privati facti sint] *privati sint*, media voce exsulante, Harlej. 2. Portug. et Haverk. *privati facti sunt* Leid. 2. Lovel. 2. 4. et vetustae edd. ante Aldum.

§. 13. *Neque intelligere*] *intellegere* Florent. eadem forma, qua *neglegere* supra 2, 11, 4. ubi vide. Mox *arrogatum*, pro *abrogatum*, Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav.

§. 14. *Quum fuga trepidum, plenum vulnerum ac pavore incedentem portis exercitum viderint*] Sic quidem libri: sed suspicari possis, *plenum vulneris ac pavoris incidentem portis*. J. FR. GRON. *fugam trepidam* Voss. 1. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. Portug. a m. 1. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *fuga trepidam* Lovel. 4. Tum *incidentem* omnes codd. mei praeter Lovel. 4. et Klockian. qui *incedentem*, et Lovel. 1. *qui incendentem*, male praeferunt. Alibi saepe *incidere* et *incedere* commutantur in membranis vetustis. V. infra ad 9, 24, 10. *incidentem* etiam superest in omnibus excusis usque ad Gruter. qui in postrema edit. perperam *incedentem* dedit, quod reliqui servarunt usque ad Gronovium, qui anno 1665. *incidentem* edidit. Multus est in hac locutione Livius. Ita supra 2, 65, 6. *Fugientes sequentesque castris incidere.* 3, 3, 3. *Agrestes pavidi incidentes portis.* 5, 26, 8. *Multi caesi vulneratique, priusquam paventes portis inciderent.* 6, 33, 7. *Patentibus portis quum inproviso incidissent.* 7, 17, 3. *Velut lymphati et adtoniti munimentis suis trepido agmine inciderunt.* 27, 13, 2. *Cum tanto pavore incidentibus vobis in vallum portasque.* Praeterea displicet Gronov. *plenum vulnerum ac pavore*, et corrigendum putat *plenum vulneris ac pavoris.* Si quid in eo mutandum, non video, cur *vulnerum* displicuerit. Rescribam itaque *plenum vulnerum ac pavoris.* Verum, quum codd. scripti vulgatum tueantur, etiam nihil innovandum censeo. De eo nemo dubitat, quin Livius utroque modo *τὸ plenus* construxerit, et cum secundo et cum sexto casu. Vide, quae infra notantur ad 27, 40, 8. Id vero obfendere non debet, quod utrumque casum hoc loco ei voci addiderit; alibi enim saepe Livius orationis variandae caussa uni voci duas pluresve alias diversa constructione addidit. Ita infra 36, 3, 9. *Nihil re-*

*pavore incidentem portis exercitum viderint, non fortu-
nam aut quemquam Deorum, sed hos duces accusantem.
Pro certo se habere, neminem in concione stare, qui illo* 15
*die non caput, domum, fortunasque L. Virginii ac M.'
Sergii sit exsecratus detestatusque. Minime convenire,* 16
quibus iratos quisque Deos precatus sit, in iis sua pote-

ferre, ipsi coram, an ad praesidium nunciaretur. ubi hujus generis plura vide. Et casu et numero simul variat Livius infra 45, 34, 5. *Tantaque praeda fuit, ut in equitem quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur.* Similiter hoc lib. c. 52, 2. unus codex exhibet. *Nullus locus in ea non religione deorumque est plenus.* ubi tamen optimi servant *religionum*, ut vulgo editur. (* v. etiam ad 35, 2, 3.) Potest etiam *pavore* referri ad *τὸ incidentem*. Ceterum *volnerum* praefert Florent. V. ad 39, 53, 2. Praeterea *videret* Haverk. *viderent* Leid. 2. *viderunt* Harlej. 1. et edd. priores, pro quo Aldus deinde *viderint* reposuit, quod servant reliqui scripti. Mox *quanquam*, pro *quemquam*, est in Lovel. 3. et *accusantes*, pro *accusantem*, in Harlej. 2. [*si hos duces* Veith.]

§. 15. *Pro certo se habere, neminem in concione stare*] *pro certo habere*, omisso pronomine, Harlej. 2. Portug. et Haverk. etiam impressi vetustiores. Primus addidit Aldus, cum quo concinunt reliqui calamo exarati. Deinde *neminem intentione stare* Harlej. 2. *in contionem stare* Florent. *Τὸ stare* autem deficit in Leid. 2.

L. Virginii ac M. Sergii] *M.' Sergii*, ut dixi. SIG. V. supra hoc libro ad c. 8, 1. Cl. Clericus, qui ibi *Manium Sergium* ediderat, hic tamen *M. Sergii* dedit; nisi forte id operis typographorum aberrantibus adscribi debeat. Paullo ante *non caput, non domum fortunasque* Lovel. 3. Id si plures codd. probarent, non displiceret. V. ad 8, 34, 10.

§. 16. *In iis sua potestate, quum liceat et oporteat, non uti*] Veteres libri habent *summa potestate.* atque ita sine dubio legendum est. SIG. Sine dubio improbum, quod adfert Sigonius, *summa potestate*, ut monuimus Observat. in Eccles. c. 11. Livius 38, [60, 3.] *Praetori non intercedere tribunos, quo minus sua potestate utatur.* J. FR. GRON. *et in his sua potestate* Gaertn. *et his summa potestate* Harlej. 2. *in his summa potestate* Portug. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. *summa potestate* etiam Lovel. 4. et 5. Sed recte Gronovius vulgatum vindicavit, quod etiam in optimis codicibus superest. Alibi quoque *suus* et *summus* confundi solent. V. viros doctos ad Cicer. Orat. pro Plancio 1. (* ad Liv. 22, 3, 7.) Paullo ante *minimeque convenire*, addita particula *que*, Harlej. 2. Deinde *iratosque Deos*, pro *iratos quisque Deos*, Voss. 2. Praeterea in verbis sequentibus *umquam*, pro *numquam*, Gaertn. et Fragm. Hav.

Occasione ulciscendi laesos arment] *ulciscendi reos* Klockian. id est, eos puniendi. Cic. pro Milone 33. *Numquam illum res-*

state, quum liceat et oporteat, non uti. Numquam Deos ipsos admovere nocentibus manus. satis esse, si occasione ulciscendi laesos arment.

1 XII. His orationibus incitata plebs denis millibus aeris gravis reos condemnat, nequidquam Sergio Martem communem belli fortunamque accusante, Virginio deprecante, ne infelicior domi, quam

publica suo jure esset ulta. Ovid. Epist. 15. Her. 153:

> *Sola virum non ulta pie moestissima mater.*

Sueton. in Claud. 42. *Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset.* Reliqui tamen codices nihil mutant. Et videtur ea vox inrepsisse ex principio capitis sequentis.

§. 1. *Nequidquam Sergio Martem communem belli fortunamque accusante*] Alio ordine Palat. sec. *communem Martem bellique fortunam accusante.* et Campan. *fortunamque belli.* GEBH. *communem Martem belli fortunamque* Voss. 1. *communem Martem fortunamque belli* Lovel. 1. *Martem communem fortunamque belli* Leid. 2. *Martem communem bellique fortuna* Gaertn. *Martem communem bellique fortunam* Harlej. 1. Portug. et Haverk. Sed ordo, qui in editis est, satis placet. Passim enim *Mars communis belli* memoratur. Infra 7, 8, 1. *Quidquid hinc aut illinc communis Mars belli aufert.* ubi v. Sigonium. 28, 41, 14. *In Africa quoque Mars communis belli erit.* ubi v. J. Fr. Gronovium. Alteri quidem ordini patrocinium parari posset loco ex 42, 14, 4. *Martem communem esse, et eventum incertum belli.* At pro altero stant codices integerrimi. [*Sergio in Martem* Veith.] Praeterea *nequiquam* Florent. V. ad 40, 47, 9. Paullo ante *incitata plebes* Portug. pro *plebs.* V. supra ad 1, 20, 6. At in verbis sequentibus *militans*, pro *militiae*, Florent.

§. 2. *In hos versa ira populi, cooptationis tribunorum*] *versa ira plebis* Harlej. 2. Contrario modo supra cap. praec. §. 4. ubi vulgo editur, *in eos ab se iram plebis avertunt*, quidam codd. *iram populi* praeferunt. Tum *coaptationis tribunorum* Lovel. 2. 5. et Portug. V. de hoc errore ad 3, 54, 9. [*victoriam* pro *memoriam* Veith.]

§. 3. *Mercedem judicii plebes haberet, legem agrariam promulgant*] *plebis haberet* Harlej. 2. Portug. et ed. Mediol. anni 1480. V. ad 1, 1, 11. *plebs haberet* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. et pleraeque edd. principes. *pl. haberet* Haverk. Tum ridicule *legem agninam promulgant* Gaertn. *promulgatam* Leid. 2. et Lovel. 1.

Tributumque conferri prohibent] Particulam *que*, a prioribus excusis exsulantem, addidit primus Aldus. Eamdem agnoscunt omnes scripti. Deinde *conferre* Portug. Haverk. et inpressi ante eumdem Aldum. Denique *prohiberent* Leid. 2. V. infra ad 39, 52, 6.

quam militiae, esset. In hos versa ira populi co- 2
optationis tribunorum fraudisque, contra legem
Treboniam factae, memoriam obscuram fecit. Vi- 3
ctores tribuni, ut praesentem mercedem judicii
plebes haberet, legem agrariam promulgant, tribu-
tumque conferri prohibent: quum tot exercitibus 4
stipendio opus esset, resque militiae ita prospere
gererentur, ut nullo bello veniretur ad exitum spei.

§. 4. *Resque militia ita prospere gererentur, ut nullo bello veniretur ad exitum spei*] Vetus lectio *ad exitum rei*. *Nullo bello*, hoc est, absque bello. RHEN. Male Rhenanus, *nullo bello*, id est, absque bello. Ita enim haec scripta a Livio sunt, tamquam a tribunis plebei per irrisionem dicta, ut *prospere* vere hic denotet suum contrarium improspere. KLOCK. Campani editio *resque militiae ita prospere gererentur, ut nullo bello veniretur ad extremum rei*. Duo Palat. *malitia*. perperam, censeo. GEBH. Scribe *militiae*; statimque *veniretur ad exitum spei*, non *rei*, quod molesta satis vocabuli repetione in tam vicino Rhenanus fecit. Vindicat alterum Livius ipse supra [c. 6, 2.] *Quamvis serae spei exitum exspectare*. 9, [15, 3.] *Brevi ad spem exitus respondit*. 21, [57, 6.] *Annibal quum plurimum in celando incepto ad effectum spei habuisset*. J. FR. GRON. *militia* constanter in scriptis meis, nisi quod *malitia* sit in Lovel. 3. *militiae* in Lovel. 4. et Hearnii Oxon. N. *mitiae* in Harlej. 1. *militiae* mihi etiam obvium fuit in Ascensianis annorum 1513. 1516. et 1530. Mogunt. et Paris. anni 1529. Deinde perperam Klockius *prospere* per ironiam accipit, pro inprospere. Non enim tribunorum haec verba sunt, sed Livii, narrantis quam incommoda haec actio tribunicia evenerit: dicit autem, res prospere quidem ac feliciter hoc anno adversus hostem geri, ita tamen, ut, quum multiplex bellum esset ad Vejos, ad Capenam, ad Falerios, et in Volscis, ut Anxur recuperaretur, nulli horum bellorum finis inponi potuerit. Namque Vejis etc. Notat idem Klockius, in libro Lugdunensi *gererēt* esse. Sed a scriba errante omissa est nota, qua ultimae duae ejus vocis literae *ur* scribi solebant, quemadmodum saepe factum est. V. infra ad 10, 10, 1. *gereretur* Lovel. 2. Deinde idem iterum Klockius recte inprobat expositionem Rhenani, *τὰ nullo bello* interpretantis sine bello. Quatuor hoc anno bella gerebantur, nullo vero quatuor illorum bellorum veniebatur ad exitum rei. Denique *ad exitum spei*, ut ante Rhenanum legebatur, et postea Gronovius non modo hic revocavit, sed etiam supra ad 2, 18, 2. praeferendum censuit, in Oxon. Hearnii uno L. 1. superest, apud me vero in uno Voss. 1. in quo tamen adhuc inter versus adscriptum est *rei*. Contra *ad exitum rei* servant omnes reliqui codices. [Veith.] Solent certe *spes* et *res* saepe in Mstis confundi. V. viros doctos ad Cic. 1. de Nat. Deor. 22. N. Heinsium ad Ovid. 3.

namque Vejis castra, quae amissa erant, recuperata castellis praesidiisque firmantur. Praeerant
5 tribuni militum M.' Aemilius et K. Fabius. M. Furio in Faliscis, et Cn. Cornelio in Capenate agro

Metam. 416. Cel. Burmannum ad Phaedri 4. Fab. 7, 4. (*ad Suet. Tib. 11.) et quae supra notantur ad 4, 17, 5. c. 24, 2. hoc lib. c. 6, 2. infra 6, 14, 12. c. 32, 6. 8, 13, 13. (*40, 5, 5.) et alibi. Hic tamen a vulgato non recedendum arbitror. Quum enim utraque lectio commodum sensum reddat, tutius videtur, ut plurium atque optimae notae codicum lectionem sequamur. Neque ideo displicere *τὸ rei*, quia *res* modo praecessit; non tantum enim passim Livius quasque voces repetere non nimis religiose evitavit, ut supra dictum est ad 1, 3, 9. verum etiam alibi quoque *τὸ res* iteravit. V. quae ad 2, 18, 2. notantur. In una edit. Mediol. anni 1505. vox *rei* vel *spei* tota erat omissa.

Namque Vejis castra, quae amissa erant, recuperata castellis praesidiisque firmantur] „Sensus postulat *firmabantur*, aut *firmari*. „Sed ego totam sententiam cum „sequenti periodo conjungendam censeo, et pro *namque* legendum *Jamque Vejis*, et *firmantur. Praeerant.* quod nimio „melius et secundum genium Livii videtur." Haec codici suo adscripserat Cl. Coetierius. Et ita quoque Klockius legendum censebat. Certe ad vocem *Namque* inter versus adposuit *Jamque.* Et solent passim particulae *jam* et *nam* in Mstis confundi. V. infra ad 9, 17, 5. Hic tamen nihil muto. Nam his verbis per partes ostendit, quod modo dixerat, nullo bello ad exitum rei perventum esse, licet res militiae prospere gererentur. Ceterum *nam Vejis* habet Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *quae amiserant erant* est in Lovel. 2. *quae amiserant* in margine Voss. 1. De similibus erroribus passim obviis v. infra ad 23, 29, 16. et ad Epit. l. 50. [*occupata* pro *recuperata* Veith.] Mox *castellis, praesidiis firmantur* Harlej. 2.

Praeerant tribuni militum M. Aemilius et Q. Fabius] In horum magistratus creatione *C. Fabius Ambustus*, non *Q. Fabius*, nominatur. Ita et in posterioribus. quare hoc *Q.* suspectum. Sed de *C.* sive *Cn. Cornelio* jam saepe admonuimus. GLAR. Lege *M.' Aemilius et K. Fabius.* Hic est enim, qui in comitiis hujus anni describendis a Livio [c. 10, 1.] *C. Fabius* vulgo dictus est; itaque satis mirari non possum, cur hos locos emendatores isti non concordarint. Nos autem supra hujus correctionis rationem reddidimus. SIG. *Tum praeerant* Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed forte vocula haec nata est ex proximae vocis syllaba finali. Cl. Clericus, qui supra c. 10, 1. Sigonium secutus *Manio Aemilio* ediderat, hic tamen exhibet *M. Aemilius*, quod forte operarum errori tribuendum. Ceterum codices omnes in mendosam lectionem *Q. Fabius* pertinacissime conspirarunt, nisi quod corruptius *Quincius Fabius* sit in Lovel. 2. Voculam *et* inter duorum tribunorum nomina omittit Lovel. 4. ac nonnullae ex edd. principibus. [*M. Aemilius. Q. Fabius M. Furius* Veith.]

§. 5. *M. Furio in Faliscis, et Cn. Cornelio in Capenate agro hostes nul-*

hoſtes nulli extra moenia inventi: praedae actae, incendiisque villarum ac frugum vaſtati fines: oppida obpugnata, nec obſeſſa sunt. At in Volscis, 6
depopulato agro, Anxur nequidquam obpugnatum,

li extra moenia inventi] Scribe *a M. Furio in Faliscis, et Cn. Cornelio i. C. a. h. n. e. m. inventi.* RHEN. Praepositio *a*, quam Rhenanus addidit, abest ab omnibus, quibus usus sum, codd. scriptis, nisi quod in Voſſ. 1. exſtiterit a m. 1. deinde ab alia emendatrice expuncta, et quod ejus loco habeat *Quinto M. Furio* Gaertn. V. infra ad 6, 11, 4. Praeterea *M. Furius in Faliscis, et C. Cornelius* Portug. et Haverk. *M. Furius in Faliscis, et Cn. Cornelius* Lovel. 4. 5. a m. 2. et Harlej. 2. *M. Furio in Faliscis, Cornelio* Lovel. 1. *M. Furio in Faliscis, Cn. Cornelio* Voſſ. 1. *M. Furio in Faliscis, C. Cornelio* Gaertn. et Leid. 2. *M. Furio in Faliscis, et C. Cornelio* Lovel. 2. et Fragm. Hav. cum priscis edd. V. supra ad c. 10, 1. Tum *in Campenate agro* Gaertn. Denique *inventi extra moenia* alio ordine Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Incendiisque villarum ac frugum vaſtati fines] *incendiis villarum*, sine particula *que*, Haverk. et edd. priscae. Primus eam addidit Aldus, et servant etiam reliqui scripti. Deinde *et frugum* Haverk. Poſtea *vaſti fines* Harlej. 1. quomodo saepiſſime lapsi sunt indocti librarii. V. infra ad 23, 30, 7. *vaſtitati fines* Voſſ. 2. Ita Vales. ex cod. Colbert. in Amm. edidit l. 16, 4. *Ultima squalentes inopia terrae saepe vaſtitatae.* et idem etiam in cod. Valentino Pithoeum inveniſſe monuit. Hic tamen potius librariorum peccatum puto, quia reliqui codd. stant pro edita lectione. V. infra ad 10, 37, 2.

Oppida nec obpugnata, nec obſeſſa sunt] Similis fere locus supra est 4, 21, 1. *Exercitus in agrum Vejentem ac Faliscum ducti: praedae abactae hominum pecorumque: hoſtis in agris nusquam inventus, neque pugnandi copia facta. Urbes tamen non obpugnatae.* Sed *oppida obpugnata, nec obſeſſa sunt* omnes codd. mei, nisi quod *oppida obpugnatum loco alto situm*, reliquis mediis omiſſis, habeat Harlej. 1. errore scribae, cui vocum *obpugnata* et *obpugnatum* repetitio inposuit, V. ad 9, 11, 11. attamen vel sic is idem etiam oſtendit, τὸ *nec* non fuiſſe in exemplari, unde descriptus est. Et sensus, recepta hac lectione, statui poſſet, duces Romanos, qui ea parte bellum gerebant, tentaſſe, si primo inpetu Falerios et Capenam expugnare poſſent; re autem minus ex voto succedente, caſtra ad eas urbes non posuiſſe, contra quam mox de Anxure addit, *Anxur nequidquam obpugnatum, loco alto situm, et, poſtquam vis irrita erat, vallo fossaque obsideri coeptum.* Τὸ *nec* deest etiam a vetuſtis inpreſſis. Primum addidit Aldus. Utra lectio verior censenda sit, dubius haereo. Malui tamen codd. scriptos sequi.

§. 6. *At in Volscis depopulato agro Anxur nequidquam obpugnatum*] *Ad in Volscis* Portug. V. supra ad 3, 17, 5. Tum *Auxur* Haverk. *Anxir* Fragm. Hav. a m. 1. *Anxyr* Leid. 1. et Klock. V. supra ad 4, 59, 3. Denique *nequiquam* Leid. 1. De qua orthographia infra dicam ad 40,

loco alto situm; et, postquam vis irrita erat, vallo fossaque obsideri coeptum. Valerio Potito Vol-
7 sci provincia evenerat. Hoc statu militarium rerum, seditio intestina majore mole coorta, quam bella tractabantur. et, quum tributum conferri per tribunos non posset, nec stipendium imperatoribus

47, 9. *oppugnatum nequicquam* excusi ante Aldum, invitis omnibus scriptis.

Loco alto situm, et postquam vis irrita erat] *loco lato*, transpositis literis, Gaertn. Ita alibi peccarunt librarii. V. quae notantur infra hoc lib. ad c. 37, 7. *loco alio* Haverk. De hoc errore infra v. ad 37, 16, 7. De situ urbis Anxuris, quae in clivo montis condita fuit, v. Livium supra 4, 59, 4. *Tò situm* hic non agnoscit Voss. 2. Tum *vis irritata erat*, ultima syllaba perperam repetita, Harlej. 2. et Portug. *vis inita erat*, duplice *r* in literam *n* coalescente, Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter variarunt codd. supra 4, 56, 12. V. ad 10, 37, 2.

Valerio Potito Volsci provincia evenerat] *Volscorum provincia* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Perperam. Supra 2, 40, 14. *Sicinio Volsci, Aquilio Hernici provincia evenit.* Infra 6, 30, 3. *Manliis Volsci provincia, sine sorte, sine comparatione, extra ordinem data.* ubi pari modo errant iidem codd. 7, 11, 2. *Quum collegae ejus M. Fabio Ambusto Hernici provincia evenisset.* ubi etiam eodem modo quidam codd. c. 19, 8. *Cui Tarquinii provincia evenerat.* (* 34, 56, 3.) 36, 40, 1. *Neque se Ligures provinciam sortitum esse ait.* ubi male iterum nonnulli codd. *Ligurum provinciam.* V. quae ibi notantur. Deinde, inperite divisis literis, olim continua serie scriptis, *provinciae venerat* Leid. 1. Ex quo fonte promanavit, ut alii darent *provincia venerat*, quemadmodum praeferunt Voss. 2. Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. Certe *provincie venerat* est in Florent. a m. 1. pro quo deinde emendatum fuit *provincia venerat*. *provincia provenerat* Haverk. Supra 4, 43, 1. *Cui sorte ea provincia evenerat.* ubi pariter peccatur in uno Msto. Infra hoc lib. c. 29, 5. *L. Lucretio consuli ea provincia evenit.* ubi etiam quidam codd. *provincia venit.* 7, 6, 8. *L. Genucio consuli ea provincia sorte evenit.* c. 11, 2. loco modo laudato, ubi in quibusdam codd. similiter peccatur. c. 38, 8. *Cui Campania sorte provincia evenerat.* Et hic etiam unus cod. *venerat.* (* 22, 37, 9.) 26, 29, 1. *Italia cum bello adversus Hannibalem Laevino evenit.* 27, 22, 2. *Cui Tarentum et Sallentini provincia evenisset.* 39, 41, 6. *L. Postumius praetor, cui Tarentum provincia evenerat.* et alibi saepe.

§. 7. *Seditio intestina majore mole coorta*] *exorta* Gaertn. Supra 4, 45, 7. *Certamen subito inter tribunos exortum.* Sed reliqui codd. in vulgatum conspirant. Virgil. 1. Aen. 147.

Ac, veluti magno in populo cum saepe coorta est
Seditio, saevitque animis ignobile vulgus.

Liv. 6, 33, 1. *Seditio tum inter*

mitteretur, aeraque militaria flagitaret miles, haud procul erat, quin caſtra quoque urbanae seditionis contagione turbarentur. Inter has iras plebis 8
in Patres, quum tribuni plebis nunc illud tempus eſſe dicerent stabiliendae libertatis, et ab Sergiis Virginiisque ad plebejos viros fortes ac strenuos

Antiates Latinosque coorta. Ita *coorta vis* 3, 11, 1. *Citati pauci rei experiundae cauſſa, et statim coorta vis.* ubi unus etiam *exorta* habet. *Coortus* et *exortus* alibi a librariis commutantur. V. infra hoc lib. c. 29, 3. Paullo ante *hoc in statu*, addita praepositione, Lovel. 4. Utrumque ferri potest. V. ad 3, 68, 3. Sed quum omnes reliqui codd. vulgatum servent, nihil nunc muto.

Quum tributum conferri per tribunos non poſſet] *conferri et tribunos* Gaertn. *per tribunos conferri* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *non poſſit* Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1.

Nec stipendium imperatoribus mitteretur] Pall. pr. ac tert. *nec stipendium in populo mitteretur.* sec. solum *τὸ in* deicit. At nescio, e quibus libris Campanus ediderit *nec stipendium in publicum immitteretur.* GEBH. Per compendium *imppp̃ mitteretur* fuit in Florent. Leid. 1. et Klock. *impp̃. mitteretur* in Harlej. 1. Id non intelligentes indocti librarii varia lectionum monſtra ediderunt. Inde enim factum est, ut *in perpetuum mitteretur* datum sit in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *imperpetuum mitteretur* in Fragm. Hav. a m. 2. erasa priori lectione. *in populo mitteretur* in Leid. 2. Voſſ. 2. Lovel. 1. 3. et in margine Voſſ. 1. in cujus contextu *stipendium mitteretur*, reliquis omiſſis, erat. Inde etiam factum est, ut *imperpetuo mitteretur* scriptum sit in contextu Portug. pro quo poſtea in ora ejusdem cod. emendatum fuit *inperatum populo mitteretur*, quomodo etiam Hearne reperit in Oxon. N. ubi librarii duas lectiones junxiſſe videntur; quod idem etiam commiſſum est in ejusdem Hearnii Oxon. C. in quo exaratum fuit *in perpetuo populo mitteretur.* Id autem huic hominum generi sollemne fuiſſe, supra dictum est ad 3, 44, 4. (* v. ad 21, 25, 2.)

Quin caſtra quoque urbanae seditionis contagione turbarentur] Perperam haec omnia deerant in Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1.

§. 8. *Inter has iras plebis in Patres, quum tribuni plebis*] *Intra has iras* Voſſ. 2. V. infra ad c. 27. hujus lib. §. 3. Tum *tribunis plebis* Gaertn. *tribunis plebi* Leid. 1. *tribuni plebi* Florent. et Harlej. 1. [*Patres et tribuni plebis* Veith.] Mox etiam *eſſe* exsulat a Lovel. 2. Et *dicent*, pro *dicerent*, male est in Gaertn. V. supra ad 2, 56, 7.

Et ab Sergiis Virginiisque] *Tò et* deficit in Lovel. 4. *a Sergiis* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Verginiisque* Leid. ambo. *Vergineisque* Gaertn. V. ad 2, 17, 1. Mox *transferendi summi honores* Leid. 2. et Lovel. 1. Saltem dediſſent scribae *summos honores.* Sed pro recepta scriptura stant reliqui codices. Ita praeceſſerat

9 transferendi summi honoris; non tamen ultra processum est, quam ut unus ex plebe, usurpandi ju-

Nunc illud tempus esse dicerent stabiliendae libertatis.

§. 9. *Quam ut unus ex plebe, usurpandi juris caussa, P. Licinius Calvus*] Vocula *ut* deficit in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et editis ante Aldum. Praeterea *P. Lucinius* Lovel. 2. et Haverk. quorum posterior etiam cognomen *Calvus* omittit. V. infra hoc lib. c. 18, 1. *P. Lucretius Calvus* Lovel. 4. Paullo ante *tum*, pro *tamen*, idem Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5.

§. 10. *Ceteri patricii creati, P. Manlius, et P. Titinius, P. Melius, L. Furius Medullinus, L. Popilius Volscus*] Nomina horum tribunorum pleraque vitiose habent, quod ex Diodoro et ex Capitolinis tribunatibus intelligi potest. Nam veteres libri nulla in re alia dissentiunt a vulgatis, nisi quod quidam habent *P. Manlius, P. Titinius*, sine particula *et*, quod etiam placet. Diod. autem ita habet [l. 14. p. 421.] *Πόπλιος Μαίλιος, Μαίνιος Σπόριος, Φούριος Λεύκιος, καὶ ἕτεροι τρεῖς.* In secundo horum tribunatu [p. 443.] *Λεύκιος Τιτίνιος, Πόπλιος Λικίνιος, Πόπλιος Μαίλιος, Κόϊντος Μαίνιος, Γναῖος Γενύκιος, Λεύκιος 'Ατίλιος.* Ergo legendum est *P. Maenius, L. Titinius, P. Maelius, L. Furius Medullinus.* Cum autem Diodori liber *Μαίνιον* modo *Σπόριον*, modo *Κόϊντον* nominet, nos tamen *P.* retinendum esse putamus, quod praenomen *Maeniis* familiare esse reperimus. Porro autem *L. Publilius*, non *Popilius*, legendum est. Quod et tribunatus ejus Capitolinus ostendit, et *Vulsci* cognomen, quod *Publiliorum* est, non *Popilliorum.* Cum autem Livius dicat, uno *P. Licinio* excepto, reliquos ex his tribunos militum patricios esse, *Titinium* etiam, et *Maenium*, et *Maelium*, et *Publilium* patricios esse intelligamus necesse est, cum tamen nusquam alias patricios eos esse appareat. SIG. Miror, Livium haec scribere; sed saepe a Capitolinis fastis diversus est. Constat enim ex plebejis horum magistratibus, omnes, praeter solum Furium, plebejos, non patricios, fuisse: nisi imaginemur duplices earum gentium familias, quasdam plebejas, et quasdam patricias. Praeter hos tamen ne exemplum quidem aliud, quod sciam, vel ipse Livius, vel alius, suggerit, quo patriciatus istarum familiarum probari posset. Pro *M. Maelio* tamen quidam codices *P. Manlium* habent, et pro *Maenio Menenium.* Sed cur Diodorum in his potius sequar, rationes, quas Sigonius in suis in Livium annotationibus adducit, faciunt. *L. Titinius* autem appellatur in secundo tribunatu tam in Livio [hoc lib. c. 18, 2.] quam in Diodoro: quorum auctorum consensus in caussa est, ut hoc etiam loco praenomine eodem eum insigniverim, licet in Livio *P. Titinius* habeatur. In eodem auctore *Furii Medullini* praenomen falsum esse, fragmentum Capitolinum ostendit, primum videlicet ejus tribunatum hunc esse, quandoquidem *L. Furium* bis ante tribunum habuerimus. Fratrem igitur ejus hunc esse cognoscimus ex eodem fragmento, cui idcirco avi praenomen *Spurius* addidimus. Duos enim fratres eodem praenomine usos, non est verisimile. *L. Publilium*, pro *L. Popillio*, restitui debere in Livio, cognomina *Phi-*

ris caussa, P. Licinius Calvus tribunus militum consulari poteſtate crearetur: ceteri patricii creati

lo Vulscus indicant, quae in Capitolinis exſtant. Saepius enim haec attribuuntur *Publiliis*, et numquam *Popilliis*. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIII. p. 212. Perizonius in Anim. Hist. c. 8. erroris arguit Livium, qui, quum in Faſtis, Annalibus, et Titulo imaginis Licinii legiſſet, eum primum ex plebe tribunum militum consulari poteſtate factum eſſe, etiam solum de plebe creatum eſſe putaverit. Difficultati, quae ex ipsa re nascebatur, cur ergo in Faſtis et Annalibus hoc magis adscriptum fuerit nomini Licinii, quam aliorum de plebe, de quibus idem dici poterat, ita occurrit Perizonius, ut dicat, Licinium primo loco inter ceteros plebejos designatum, et hujus primi designatione ad plures ex plebe designandos gradum factum fuiſſe. Mihi ita nondum exemtus est omnis scrupulus. Nam quum in Faſtis et Annalibus aliquis *primus de plebe* dictator, consul, censor, praetor creatus dicitur, id ubique ita intelligendum est, nulli de plebe ante eum honorem illum obtigiſſe, nec ad designationem primo loco factam respicitur; ut ex iis conſtat, quae apud Perizonium leguntur. Quaero igitur, cur Faſtorum et Annalium conditores, in quibus Livius legerat, Licinium primum ex plebe tribunum militum consulari poteſtate factum eſſe, quod nunc quoque in fragmentis Faſtorum Capitolinorum ita mutilatorum est *MUS E PLEBE*, de illo solo hoc ita voluerint accipi, eum primo loco inter plures de plebe candidatos designatum fuiſſe? Nam quum hoc, ex sententia Perizonii, Livio fraudi fuerit, utique alios quam plurimos hiſtoriae Romanae longe imperitiores in errorem abducere poterat. Et quis credat, si Licinius memoriae hujus rei ad poſteros propagandae causa hoc in Titulo imaginis suae scribi voluit, ceteros illius collegas de plebe in suarum imaginum Titulis non poſuiſſe, se *inter primos plebejos* honorem illum adeptos fuiſſe? Nam etsi non primo loco designati fuerant, tamen vel hoc illis honorificum et gloriosum ad poſteros futurum erat, eos primos omnium patriciis praelatos fuiſſe. Haec sunt, quae mihi interpretationem Perizonii dubiam faciunt. Nec tamen negari poteſt, quod praeter Sigonium etiam Panvinius et Pighius adnotarunt, plerosque harum gentium plebejos fuiſſe. Est nodus, quem aliis explicandum relinquo. Nomina propria saepe quidem errore scribarum prodigiose corrupta sunt; sed de ea re, consentientibus Livii et Diodori exemplaribus, hic cogitari non poteſt. DUK. In nominibus horum tribunorum multum variant codices. Eorum primus vocatur *P. Manlius* in Leid. 2. quemadmodum ante Sigonium erat etiam in excusis. *P. Mamilius* in Portug. *P. Manilius* in Florent. Voſſ. utroque, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. utroque, Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Poſt ejus nomen *L. Popilius* inseritur in Lovel. 4. qui propterea poſtea id nomen, ubi nunc *L. Publilius* editur, omittit. Sola vocula *et*, quae etiam in editis ante Sigonium exſtiterat, inseritur in Voſſ. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 3. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Secundi nomen est *P. Ticinius* in Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *P. Titinius* in Voſſ. utroque, Leid.

P. Maenius, L. Titinius, P. Maelius, L. Furius Medullinus, L. Publilius Volscus. 11 Ipsa plebes mirabatur, se tantam rem obtinuisse; non is modo, qui

1. Lovel. 1. 3. et Gaertn. sed exsulat ab Harlej. 1. V. infra hoc lib. ad c. 18, 2. Tertius dicitur *A. Maelius* in Harlej. 2. Portug. et Haverk. *P. Mēlius* in Lovel. 2. *P. Mamelius* in Lovel. 5. *P. Maelius* in Florent. et quibusdam aliis. Quarti tribuni praenomen *Lucius* perperam Pighio falsum est. Vide, quae supra notavi ad Liv. 4, 44. 1. Quintus denique tribunorum adpellatur *L. Popirius Volscus* in Voss. utroque, et Fragm. Hav. *L. Popirius Vols.* in Leid. 1. *L. Popirius Volsco* in Leid. 2. *L. Popilius*, omisso cognomine, in Lovel. 2. *L. Popillius Volsco* in Lovel. 1. *L. Popilius Volsc.* in Florent. *L. Popilius Volscus* in Lovel. 3. et Harlej. 1. *L. Popilius Volsco* in Gaertn. et Lovel. 5. *L. Papurius Volsco* in Harlej. 2. *L. Paparius Volsco* in Portug. *L. Papirius Volsco* in Haverk. At in Lovel. 4. secundo loco legi, modo dictum est; ubi etiam cognomen non additur. In fragmentis Fastorum Capitol. nomina horum trium partim integra partim inperfecta ita supersunt:

P. MAELIVS. SP. F. C. N. CAPITOLINVS
L. FurIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS
L. PubliliVS. L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS

Unde, ut et ex Diodori locis, verisimile fit, tribunorum hujus anni nomina a Sigonio recte emendata esse.

§. 11. *Ipsa plebes mirabatur*] *Verum ipsa* Lovel. 4. *Eo ipsa* Voss. 2. Lovel. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Sed illud *Eo* huic loco non convenit. Credidissem itaque, natum esse ex varia lectione, et pro *eo* olim scriptum fuisse *eo*, ut librarius indicaret, quosdam proximi tribuni consularis cognomen *Volscus*, quosdam *Volsco* scribere. V. ad 3, 44, 4. nisi illud obstaret, quod inter codd. qui *Eo* praeferunt, etiam sit Gaertn. in quo non *Volscus*, sed *Volsco*, exaratum exstat. Vide igitur, num pro *Eo* scribendum sit *Et*. *Et ipsa plebes mirabatur*. Verum quum integerrimi Msti τὸ *Eo* ignorent, nihil etiam mutandum censeo. Praeterea *plebs mirabatur* Leid. 2. Lov. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *plebis mirabatur* Leid. 1. quomodo etiam alibi dare librarii soliti sunt. V. ad 2, 24, 2. Ei convenit, quod *stirpis*, pro *stirps* vel *stirpes*, et *frondis*, pro *frons* vel *frondes*, scribere consuerint. V. supra ad 1, 1, 11. Sed vulgatum, quod servant reliqui, praefero. V. supra ad 1, 20, 6. Mox *tantam se rem* alio ordine Lovel. 2.

Vetus tantum senator] Non meminit Livius usquam, ubi primum senatores ex plebe accepti fuerint. At meminit Dionys. l. 7. [Ant. p. 469.] qui anno ab urbe condita CCLXIII. primum ex plebe factos scribit. GLAR. Incertum adhuc et a nemine veterum, cujus quidem testimonium in hac re alicujus ponderis sit, traditum est, quo tempore plebejis aditus in senatum datus fuerit. Dionys. enim non refert, quod eum referre Glareanus existimavit. Verba ejus haec sunt. Ἡ δὲ ἀριστοκρατία πολλὰ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος ἀπέβαλε, βουλῆς τε μετέχειν ἐπιτρέπουσα τοῖς

creatus erat, vir nullis ante honoribus usus, vetus tantum senator, et aetate jam gravis. Nec satis 12
conſtat, cur primus ac potiſſimus ad novum de-

δημοτικοῖς, καὶ ἀρχὰς μετιέναι συγχωροῦσα, ἱερῶν τε προστασίας λαμβάνειν οὐ κωλύουσα, καὶ ὅσα ἄλλα τιμιώτατα ἦν καὶ ἴδια τῶν πατρικίων μόνων, ἅπασι κοινωσαμένη, τὰ μὲν ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ ἄκουσα, τὰ δὲ ἐκ προνοίας τε καὶ σοφίας, ὑπὲρ ὧν κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἐρῶ. Refert ibi Dionys. quemadmodum primus C. Marcius Coriolanus per tribunos plebis capitis accusatus sit in comitiis tributis, atque ex ea re poteſtas plebis magnum incrementum ceperit. Ea autem occasione addit, patricios multum antiquae dignitatis amisiſſe, quod plebejos in senatum admiserint, magiſtratus ambire iisdem permiserint, a sacerdotiis non repulerint, et summos quosque honores cum omnibus communicarint, de quorum singulis se suo loco dicturum promittit. Non itaque ad illud tempus plebejorum in senatum adlectio magis pertinet, quam summorum magiſtratuum et sacerdotiorum cum iisdem communicatio; quod utrumque ad aliud tempus referendum eſſe, conſtat. Verum, quum Dionys. alibi in libris superſtitibus plebejorum in senatum admiſſorum non meminerit, quemadmodum pollicitus est, ea res accidiſſe debuit illis temporibus, quorum acta describit libris deperditis. Et quidem libri Dionysiani supersunt usque ad annum, quo M. Genucius Maccrinus iterum et T. Quinctius Capitolinus quintum consules fuerunt; quorum res describit Liv. l. 4, 8. id est, usque ad annum 44. ante P. Licinium Calvum primum tribunum militum consulari poteſtate ex plebe. Zamoscius autem 1. de Senatu 6. plebejos jam aditum sibi in senatum parasse putat, quo tempore Sp. Maelius ex equeſtri ordine adfectati regni suspectus sceleris cogitati poenas luit. Ad id probandum utitur loco Livii ex 4, 15, 7. ubi de Maelio inquit, *Ut, quem senatorem concoquere civitas vix poſſet, regem ferret.* Id autem accidit tertio anno ante eum, in quem finiunt libri Dionysii superſtites. Non tamen id, quod volebat Zamoscius, neceſſario ex verbis Livii sequi, supra ad eum locum oſtendi. Quamvis autem incertum sit, quo tempore plebeji primum in senatum lecti sint, hic tamen locus P. Licinium Calvum, *veterem senatorem* oſtentans, indicat, id diu ante hunc annum factum eſſe; adeoque stare non poſſe, quod *manifeſtum* eſſe dicit M. Antonius Ferratius 2. Epiſt. 1. p. 138. plebejos tum demum factos fuiſſe senatores, cum, lege Licinia Sextia perlata de altero consule ex plebe creando, magiſtratus consequi coeperunt. V. eumdem Ferrat. 2. Epiſt. 5. p. 172. Ceterum *vetus tñ*, id est *tamen*, *senator erat* Leid. 2. et Haverk. quomodo saepe alibi a scribis peccatum est. V. supra ad 3, 46, 1.

§. 12. *Nec satis conſtat, cur primus ac potissimus ad novum delibandum honorem sit habitus*] Campani ed. *ac potiſſimum.* Quid sit autem *honores delibare*, pueri norunt. Sic et Graeci suum ἀπάρχεσθαι usurpant. Inepta ergo Palatini sec. lectio *ad tantum debellandum honorem*, superscripta lectione alia *ad novum deliberandum honorem.* GEBH. *Nec satis*

libandum honorem sit habitus. Alii Cn. Cornelii

jam constat Harlej. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Verum vocula *jam* modo praecesserat. Quare melius abest ad integrioribus codd. *cum primus ac potissimus*, pro *cur primus*, Lovel. 4. *cur primus ac potentissimus* Lovel. 5. a m. 1. V. ad 8, 34, 6. Deinde *ad tantum delibandum honorem* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum etiam *τὸ tantum* jam adhibitum erat in praecedenti periodo. *debandum* autem, pro *delibandum*, praefert Gaertn. Ex cod. autem eodem modo corrupto postea nata videtur lectio, quam in Pal. sec. sibi obviam fuisse testatur Gebhardus, *debellandum*. *deliberandum* autem inde promanavit, quod librarius *delib'andum* scriptum fuisse crediderit. Ita autem scriptum obsendi in Lovel. 2. 3. et 5. a m. 1.

Alii Cn. Cornelii fratris etc. *gratia extractum credunt*] *Cornelio* fratrem non alio modo intelligimus *Licinium*, quam quod Patrum ac plebis post decemviros connubia promiscua sunt facta. GLAR. *P. Licinius*, ex plebe vir, non erat frater *Cn. Cornelii* patricii ex eadem matre, quod eadem nupsisset primum plebejo, post patricio post communicata plebis et Patrum connubia, ut tradit Glareanus. Qui enim potuit *P. Licinius* jam extrema senectute vir ex eadem matre nasci, qua *Cn. Cornelius*, postquam plebi patriciorum sunt inpartita connubia, quum hoc nisi annos ante 45. concessum sit. Verum frater erat *P. Licinii Cn. Cornelius*, ita ut ex iisdem parentibus natus esset ille quidem, sed in *Corneliam* gentem esset adoptatus, adeo ut modo *Cn. Cornelius Cossus*, modo *Licinius Cossus* diceretur, perinde atque *M. Brutus*, *M.* etiam *Brutus Caepio* dicebatur, quod a *Caepione* adoptatus esset. Hoc autem ita esse, ex Plutarcho didici, qui in Camillo [p. 131.] legatos Delphos missos aït *Licinium Cossum*, *Valerium Potitum*, *et Fabium Ambustum*, eosdem prope, qui collegae etiam in tribunatu militum fuisse a Livio traduntur [supra c. 10, 1.] SIG. Non video, quid inpedire queat, ne Cornelio Cosso frater esse possit uterinus P. Licinius Calvus, vetus senator et aetate jam gravis, sive matrem eorum ex gente patricia, sive ex gente plebeja fuisse statuamus. Sane ante decemviros Patrum et plebis connubia promiscua fuerunt, ut docet Livius 4, 4, 5. *Hoc ipsum, ne connubium Patribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis his annis pessimo exemplo publico cum summa injuria plebis?* Eo tempore Licinii pater plebejus uxorem ducere potuit mulierem patriciam, quae, mortuo priori marito, vel medio tempore, lege decemvirali nondum abrogata, vel postea, iterum nupsit Cornelii patri patricio. Vel etiam Licinii pater uxorem duxit plebejam, quae post mortem ejus, mox postquam promiscua connubia Patrum ac plebis facta essent, juncta fuit Cornelii patri patricio. Certe eo casu aetas mulieris permittere potuit, ut, juvenis admodum juncta Licinii patri, tamen nondum effoeta fuerit post legem de promiscuo connubio latam. Finge enim, P. Licinium Calvum, qui anno Urbis conditae CCCLV. *vetus senator et aetate jam gravis*, non vero, ut Sigonius tradit, *extremae senectutis* fuisse dicitur, natum eo tempore fuisse annos sexaginta, ita natus esse debuit anno urbis CCXCV. Pone insuper, matrem ejus, quo tempore filium hunc primogenitum pareret, fuisse ju-

fratris, qui tribunus militum priore anno fuerat,

venem viginti annorum, adeoque natam esse anno urbis CCLXXV. Hinc sequetur, eamdem mulierem anno CCCX. quo lex decemviralis, ne patricius plebejam duceret, abrogata est, tantum egisse annum aetatis XXXV. et ita nondum effoetam fuisse. Quod autem de adoptione conjicit Sigonius, credens Licinium et Cornelium iisdem parentibus natos esse, sed hunc adoptione in gentem Corneliam transiisse, ejus rei nullum exstat vestigium apud scriptores antiquos; sed ansa ita conjiciendi Sigonio data est ex loco Plut. ubi Cornelium Cossum vocat Κόσσον Λικίνιον. Verum tum vocandus fuisset *Cossus Licinianus*. Neque par est *M. Bruti Caepionis* adpellatio, qua eam *Licinii Cossi* inlustrare Sigonius conatus est. In altero enim servatur nomen pristinae gentis, in altero pristinae familiae. Insuper nescio, an jam tum permissum fuerit, ut patricius plebejum, aut plebejus patricium adoptaret. Certe, *de ratione generum* in adoptione quaesitum fuisse, auctor est Cic. orat. pro domo 13. *Quae deinde caussae cuique adoptionis, quae ratio generum ac dignitatis, quae sacrorum, quaeri a Pontificum collegio solet.* Et hinc de Clodio, qui patricius a Fontejo plebejo adoptatus est, ita pergit eod. cap. *Ita perturbatis sacris, contaminatis gentibus, et quam deseruisti, et quam polluisti, factus es ejus filius contra fas, cujus per aetatem pater esse potuisti.* et c. 14. *Quod caussa quaeri soleat adoptandi, ut et is adoptet, qui etc. et ita adoptet, ut ne quid aut de dignitate generis, aut de sacrorum religione minuatur.* Id itaque quum dubium sit, et *Licinii Cossi* adpellatio consuetudini apud Romanos observatae adversetur, potius Glareano adhaereo, et locum Plutarchi mendosum suspicor. Doujatius non intellexit argumentum, quo Sigonius sententiam Glareani refellere conabatur. Putat autem id tale fuisse, non potuisse Licinium, qui jam extrema senectute esset, ex eadem matre nasci post communicata ordinum connubia, quum hoc ante annos duntaxat XLV. concessum esset. Verum neque id Glareanus statuit, et alio etiam argumento Sigonius usus est, ut ex eorum adnotationibus ac Scholiis cuivis constat. Ceterum *Alii tñ* (id est *tamen*) *Cornelii fratris* Leid. 2. *Alii eum Cornelii fratris sui* Lovel. 2. *Alii eum Cornelii fratris* Lovel. 4. *Alii eum Cornelii fratrem* Lovel. 5. *Alii eum Cornelii Furii fratrem* Harlej. 2. et Portug. *Alii Cn. Cornelii usurii fratris* Gaertn. Quae lectiones persuadent, forte legendum esse *Alii Cn. Cornelii uterini fratris.* quod ita maxime firmaret sententiam Glareani, Licinium et Cornelium eadem matre, sed patre diverso natos esse. Nisi forte vocem *uterini* ejusque depravationes *Furii* et *usurii* pro glossemate habeamus, quod margini adscriptum postea a librariis in contextum receptum est.

Qui tribunus militum priore anno fuerat, triplexque stipendium equitibus dederat] *stipendium militibus dederat* Fragm. Hav. a m. 2. Male. Liv. 7, 41, 8. *Aeque inpotens postulatum fuit, ut de stipendio equitum (merebant autem triplex ea tempestate) aera demerentur. Triplex* autem intelligendum ratione ejus, quod pedites percipiebant. Id autem probabiliter inde originem habuisse Lipsio adsentitur Gronov. 3. de Pecun. Vet. 2. p. 124. quia simplum equiti dabatur pro equo, alterum simplum pro servo equisone, ter-

triplexque stipendium equitibus dederat, gratia extractum ad tantum honorem credunt. alii orationem ipsum tempeſtivam de concordia ordinum,
13 Patribus plebique gratam, habuiſſe. Hac victoria comitiorum exsultantes tribuni plebis, quod maxime rempublicam inpediebat, de tributo remiserunt. conlatum obedienter, miſſumque ad exercitum est.

tium in sumtum ipsius. V. etiam Inl. Radb. Herm. Schelium post notas ad Hygin. Gromatic. c. 4. quod erat *de stipendio equeſtri.* Insuper *qui tribunus militum consul poteſtate priore anno fuerat* praefert Gaertn. *qui tribunus militum consulari poteſtate anno fuerat* Haverk. *qui tribunus militum consulari poteſtate priore anno fuerat* Harlej. 2. Reliqui voces *consulari poteſtate* non agnoscunt. Et videntur a librariis additae eſſe, quod in optimis non inveniantur. V. c. 18, 7.

Orationem ipsum tempeſtivam de concordia ordinum] *orationem ad ipsum* Florent. Tum *de concordia militum ordinum* Lovel. 5. *de concordia militarium ordinum* Harlej. 2. Haverk. et Portug. Non recte. V. supra ad 4, 60, 3.

§. 13. *De tributo remiserunt. at conlatum obedienter, missumque ad exercitum est*] Particula *at* praeter auctoritatem exemplaris Borbetomagensis addita est. RHEN. *de tributo miserunt* Voſſ. 2. *de tributo remisere* Lovel. 5. Tum particula *at* exsulat ab contextu Voſſ. 1. praeterea ab Florent. Harlej. 1. Fragm. Hav. et priscis excusis usque ad Aldum, qui primus addidit. Sed *ac collatum* est in margine Voſſ. 1. Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *ad collatum* Voſſ. 2. Leid. 2. et Gaertn. An forte legendum *Id collatum obedienter?* Deinde *missum ad exercitum* sine copula *que* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ad exercitum missum est* Lovel. 4. *missumque ad aerarium est* Lovel. 2. Paullo ante *Hac comitiorum victoria* alio ordine Lovel. 4. Tum *quod maxime rem inpediebat*, pro *rem publicam*, Harlej. 2. Alibi saepe ita variant codices scripti. V. infra ad 8, 31, 2.

§. 1. *Anxur in Volscis brevi receptum est, neglectis die feſto cuſtodiis urbis*] *Auxur* Haverk. *Anxir* Lovel. 2. *Anxyr* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. ad 4, 59, 3. Tum praepositio *in* abeſt a Lovel. 3. 4. et Voſſ. 2. *in Volscos* habent Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Male. V. infra hoc lib. ad c. 28, 5. Mox τὸ *est* deficit in Harlej. 2. Deinde *nec lectis* legit Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4. Praeterea *cuſtodibus* Gaertn. Pariter peccant scribae infra hoc lib. c. 15, 4. De similibus autem erroribus, in codd. scriptis paſſim obviis, infra dicam ad 22, 8, 7. Ceterum verba *neglectis die feſto cuſtodiis urbis*, quae in omnibus scriptis conſtanter supersunt, non adparebant in vetuſtioribus inpreſſis. Primi receperunt Mediol. anno 1505. et deinde Ascensius

XIII. Anxur in Volscis brevi receptum est, ne- 1
glectis die feſto cuſtodiis urbis. Insignis annus
hieme gelida ac nivosa fuit, adeo ut viae clausae,
Tiberis innavigabilis fuerit. annona ex anteconve-
cta copia nihil mutavit. Et quia P. Licinius, ut 2
ceperat haud tumultuose magiſtratum, majore gau-
dio plebis, quam indignatione Patrum, ita etiam
geſſit; dulcedo invasit proximis comitiis tribuno-

anno 1513. hinc vero ceteri omnes.

Hieme gelida ac nivosa fuit] *niviosa* Harlej. 1. et Voſſ. 1. a m. 1. Infra 21, 58, 8. *Tantum nivosae grandinis dejecit, ut, omnibus omissis, procumberent homines.* Ovid. Epiſt. 12. Heroïd. 27.

Hic Ephyren bimarem, Scythia tenus ille nivosa
Omne tenet, Ponti qua plaga laeva jacet.

gelida et nivosa Voſſ. 2. Voces *ac nivosa fuit* deficiunt in Lovel. 5. a m. 1.

Adeo ut viae clausae, Tiberis innavigabilis fuerit] *ut nive clausae* Leid. 2. et Klock. Forte olim vox *nive* margini adpicta erat exponendi cauſſa, ut indicaretur vias nive clausas fuiſſe; quam deinde indoctus scriba, τῷ *viae* ejecto, in contextum recepit. Τὸ *claudere* hoc sensu infra inluſtrabo ad 27, 36, 4. *ac viae clausae* Lovel. 5. a m. 1. *adeo viae clausae*, τῷ *ut* omiſſo, a m. 2. Praeterea *fuerint* Lovel. 2. et Harlej. 2. quod non spernendum judicarem, si plurium ac certiorem codicum teſtimonio firmaretur. Nunc vero, reliquis conſtanter vulgatum tuentibus, nihil muto. Infra 37, 5, 3. *Quum oppidanos jam vires, jam tela, jam ante omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit.* ubi plura vide.

Annona ex anteconvecta copia nihil mutavit] *Annonae ex anteconvecta copia* Lovel. 2. *Annona ex anteconfecta copia* Lovel. 4. *Annona ex ante concopia* Voſſ. 1. Praepositio autem *ex* deest in Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. a m. 1. Supra 4, 22, 3. *Frumentum copiae quoque abunde ex anteconvecto sufficiebat.* ubi alia vide. *convectus* et *confectus* facile confundi possunt ob verba praeeuntis minus diſtinctam pronunciationem. V. ad 21, 2, 4. Tandem *mutaverit* Lovel. 5. quasi ex praecedenti *adeo ut* penderet: unde recte majori interpunctione diſtinguitur. Credidit librarius, *mutav'it* scriptum fuiſſe. V. ad 40, 14, 11.

§. 2. *P. Licinius, ut coeperat, haud tumultuose*] *ceperat*, a *capio*, non a *coepi*, legendum est: et *ceperat haud tumultuose magiſtratum* scribendum est, sublato commate. SIG. Quemadmodum Sigonius emendat, etiam in codice suo eſſe Klockius monuit; neque aliter apud me est in Fragm. Hav. et Gaertn. contra *ut coeperat* in Haverk. *ut ceperat haud tumultuose* laudat, hunc locum producens, J. Fr. Gronov. infra ad 7, 1, 2. Mihi perinde videtur, utro modo legatur. *coeperat* enim foret occeperat, inceperat. Mi-

3 rum militum plebejos creandi. Unus M. Veturius ex patriciis candidatis locum tenuit: plebejos alios

nor tamen distinctio post *coeperat* vel sic etiam tollenda est. Mox *ita etiam gessisset*, pro *gessit*, Voss. 2. Gaertn. et Lovel. 2.

Dulcedo invasit proximis comitiis tribunorum militum plebejos creandi] *dulcedo haec plebem invasit* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed interjectae voces, quae ab reliquis codd. exsulant, recte intelligi possunt. Et solet praeterea τὸ *invadere* sine casu poni. Liv. 28, 20, 9. *Adventum Scipionis praeververat fama cladis Illiturgitanorum, terrorque inde ac desperatio invaserat.* ubi v. Gronov. Sallust. in Catil. 2. *Verum ubi pro labore desidia, pro continentia et aequitate lubido atque superbia invasere, fortuna simul cum moribus inmutatur.* ubi v. Cl. Cortium. Deinde *tribunos militum plebejos* Portug. a m. 2. ut et Lovel. 5. a m. 2.

§. 3. *Unus M. Veturius ex patriciis candidatis locum tenuit*] Non refert, an legas *ex patriciis candidatis*, an *ex patriciis candidatus locum tenuit*. RHEN. Quoad sensum quidem nihil interest, sed tamen *ex patriciis candidatis* omnes apud me scripti.

L. Titinium, P. Menenium Racilium, Cn. Genutium, L. Attilium] Hoc anno *M. Veturium* patricium, reliquos ex plebe tribunos militum creatos esse scribit Livius *L. Titinium, P. Menenium Racilium, Cn. Genutium, L. Attilium.* Pro his autem nominibus in omnibus vetustis libris haec invenio, *M. Veturius, M. Pomponius, C. Duilius, Volero Publilius, Cn. Genucius, L. Attilius.* Itemque apud Diodorum [l. 14. p. 425.] *Γναῖος Γενύκιος, Λεύκιος Ἀτίλιος, Μάρκος Πομπόνιος, Γάιος Δουΐλιος, Μάρκος Οὐετούριος, Οὐολέρων Ποπλίλιος.* Quapropter ego satis mirari non possum, cur hic locus contra auctoritatem omnium monumentorum sit vitiatus, et alii tribuni sint invecti, qui numquam fuerunt. Sequamur igitur antiquam lectionem; vulgatam autem, in qua ne omnium quidem tribunorum nomina exprimuntur, rejiciamus. De *Volerone Publilio* exstat etiam fragmenti Capitolini testimonium. Porro autem *Atilios* uno *t* scribi oportere docent et veteres libri, et Graeci scriptores, et Capitolini lapides, et etymologia vocis. Ab *Atiis* enim orti sunt, *Atii* autem ab *Ati*. Unde Virgilius [5. Aen. 568.]

Alter Atis, genus unde Atii duxere Latini.

SIG. Admodum varie leguntur horum tribunorum militum nomina in Livio, ut diversa conferenti exemplaria plane diversorum annorum tribuni videantur. Nos autem fragmentis Capitolinis accommodavimus, quos magis convenire putavimus, Diodorum Livio, quam maxime potuimus, conciliantes. *L. Atinius* autem cum *C. Duilio* reperitur in Diodoro. In Livii exemplaribus pro his leguntur *L. Titinius* et *L. Racilius.* Sed forte restituendus ibi pro *Racilio L. Atinius.* Plebejos enim omnes praeter unum Veturium vult fuisse Livius, et idem *L. Atilium Longum* ex primis patriciis tribunum militum dicit fuisse. In *M. Veturio* et *M. Pomponio* conveniunt iidem auctores; item in *Cn. Genucio*, qui cum plebejus fuerit, ex *Aventinensium* potius, quam *Augurinorum* fuisse familia suspicor. Caeterum *Volero Publi-*

tribunos militum consulari poteſtate omnes fere centuriae dixere, M. Pomponium, C. Duilium, Vo-

lius in quibusdam Livii exemplaribus omnino deest, in aliis *Publius Volero* male vocatur. In Diodoro etiam exſtant veſtigia ejus nominis: habetur enim Ὀυαλέριος Πόπλιος. Nominum sane Romanorum obscuritas hos errores induxit. *Volero* autem praenomen eſſe Publiliorum monſtrant non solum Capitolini Faſti; sed etiam Valerius de praenominibus, qui et *Voleronis Publilii* meminit. Plebejam vero eſſe hanc familiam potius, quam Meneniam (*P.* enim *Menenius* quaedam Livii referunt exemplaria) conſtat in primis ex ejusdem l. 2, [55.] ubi Voleronis Publilii, de plebe hominis, audaciam narrat, cujus ductu plebs consulis fasces fregit. Sed et ibi perperam *P. Volero.* ut et in Floro [1, 22.] incorrectius *Valerius Nero* appellatur. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIV. p. 214. Interest lectoris, scire hujus loci fatum, ut dubitare desinat. Andreas ediderat Romae: *M. Pomponium, Cn. Duillium, Voleronem Publilium, Cn. Genucium, L. Atilium.* Phil. Lavagnia Mediolani *L. Titinium, P. Menenium, G. Genutium, L. Racilium,* omiſſo *P. Acilio,* haud dubie petitos ex c. 18. ubi olim sic prorsus legebatur. Et hoc expreſſerunt etiam Tarvisina, duae Venetae, Ascensius, Saveterius, Moguntini. Bechar. *L. Tici. P. Menenium, G. Genut. L. Racilium.* Aldus reſtituit, quod habuerat Andreas: sed nescio cujus admonitu inter corrigenda pro his ponit *L. Titinium, P. Menenium,*. *Cn. Genutium.* Itaque, qui eum secutus, Juntas: *L. Titinium, P. Menenium, Cn. Genucium, L. Atilium.* At Frobenius *L. Titinium, P. Menenium, Racilium, Cn. Genutium, L. Atilium.* Ubi vides, *Racilium,* qui surrogatus prius fuerat *L. Atilio,* propriam facere personam. Sic Curio quoque et Gryphius, nisi quod hi, sublata interpunctione, *P. Menenium Racilium* dederunt, quasi *Racilius* eſſet *Maenenii* cognomen. Hoc Glareano et Rhenano diſſimulatum reperiebat Sigonius, quum ex vett. libris et Diodoro Siculo reponeret, quod Andreas dederat, nisi quod *C. Duilium* appellat. Nondum tamen pax facta loco. Sed revocavit Curionis et Gryphianum Modius, retinuitque in prima sua Gruterus: quid poſtea, et unde, commentus sit, palam est. At tu scito, quod Sigonius voluit, verum eſſe, et id affirmare, quos vidimus, et quorum non socordes excerptores habuimus, scriptos. Sic Flor. Rott. Helm. Voſſiani duo, parvis discriminibus, quae nec piget annotare. Nam Flor. *Cn. Duilium.* Rott. et Helm. *M. Pomponium, C. Duilium.* Voſſ. prior *M. Duilium.* et deinde *L. Atininum.* Voſſ. alter *M. Pomponium, Cn. Genutium, L. Atilium.* Haec si cui putida et inanis diligentia videbitur, fruatur ingenio suo: nos non poenitet suscepti laboris, quo Livium ludibriis, et studiosos dubitatione liberavimus. J. FR. GRON. Addam et meorum codicum lectiones. Pro *M. Pomponium* habet *M. Popilium* Fragm. Hav. *M. Pompinium* Voſſ. 2. et Portug. *M. Popinium* Lovel. 3. 4. 5. et Gaertn. Tum *Cn. Duilium* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. *M. Duilium* Voſſ. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. *M. Duillium* Lovel. 2. *C. Duillium* Lovel. 4. *Cn. Duillium* Portug. et Haverk. *C. Divilium* Gaertn. V. supra ad 2, 58, 2. Hinc *Voleronem Publicum* Voſſ. 1. Lovel. 1.

leronem Publilium, Cn. Genucium, L. Atilium.
4 Tristem hiemem, sive ex intemperie coeli, raptim muta-

et Leid. ambo. *Voleronem Publium* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Voleronem Publicium* Florent. Harlej. 1. et Klock. *Valeronem Publicium* Lovel. 2. *Voleronem Publitium* Fragm. Hav. a m. 1. *Voleronem Publium* a m. 2. *P. Voleronem* Gaertn. Ambos autem hos *C. Duilium*, *Voleronem Publilium* omiserunt scribae Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *M. Genucium* Voss. 1. et Lovel. 1. *M. Gemitium* Leid. 2. *C. Gemicium* Lovel. 4. *C. Genucium* Fragm. Hav. et Lovel. 6. *Celium Genucium* Harlej. 2. et Haverk. *Celium Gemitium* Portug. Denique *L. Attilinum* Lovel. 1. *L. Attilium* Portug. et Lovel. 4. *L. Actilium* Leid. 2. et Haverk. *L. Atinium*, ut Pighius conjecit, Voss. 1. In fragmentis fastorum Capitolinorum hae reliquiae nominum trium tribunorum militum supersunt.

. . *VS. K. F. K. N. LONGVS.*
. . . . *VS. TI. F. SP. N. CRASS. CICVRIN.*
. . . . . . *ILIUS. P. F. VOLER. N. PHILO.*

quibus Atinius, vel Atilius, Veturius, et Publilius indicantur. *Longus* certissime *Atiliorum* cognomen fuit. Unus enim ex collegio primorum tribunorum consularium, qui Livio 4, 7, 1. *L. Atilius*, Diodoro vero l. 12. p. 304. Λεύκιος Ἀτίλιος vocatur, Λεύκιος Ἀτίλιος Λόγγος dicitur apud Dion. Hal. l. 11. p. 736. Eodem vero cognomine etiam Atinios usos esse, non constat. Id tamen difficultatis superest, quod *L. Atilius Longus*, Livio, Dionys. et Diodoro memoratus, fuerit patricius; qui autem hoc anno magistratum obtinuit, ex sententia Livii plebejus esse debuerit. An itaque non tantum gens Atilia, sed insuper in ea gente familia Longorum partim patricia, partim plebeja fuit? Infra c. 18, 2. ubi iterum tribunus militum consularis creatur, constanter in codd. *Atilius*, *Attilius*, vel *Actilius*, non *Atinius* dicitur, quamvis eum tum quoque *Atinium* vocet Pighius. V. quae ibi notantur.

§. 4. *Sive ex intemperie coeli*] *sine intemperie coeli*, omissa praepositione, Lovel. 3. ut forte scriba dare voluerit *sive intemperie.* Alii tamen omnes eam servant. *sive ex temperie* in Harlej. 2. Male. Infra 8, 18, 1. *Foedus insequens annus seu intemperie coeli, seu humana fraude fuit.* Plin. 12. H. N. 7. *Iis sua injuria est, atque coeli intemperie carbunculantur.* Tacit. 16. Ann. 13. *Omne mortalium genus vis pestilentiae depopulabatur, nulla coeli intemperie, quae obcurreret oculis.* Ita *intemperies aquarum* supra 3, 31, 1. *Annona propter aquarum intemperiem laboratum est.*

Sive alia qua de caussa] *sive alia de caussa* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Hav. [Veith.] *sive alia quacumque de caussa* vetustiores excusi usque ad Aldum, qui *alia qua de caussa* reposuit, consentientibus reliquis calamo exaratis. Recte. 1, 20, 7. *Quaeque prodigia, fulminibus aliove quo viso missa, susciperentur.* Mox hoc lib. c. 15, 2. *Sine ullis coelestibus aquis, caussave qua alia, quae rem miraculo eximeret.* c. 33, 4. *Equidem haud abnuerim, Clusium Gallos ab Arunte, seu quo alio Clusino, adductos.* ubi etiam male quidam simili errore *quovis alio.* 7, 6, 1. *Seu motu terrae, seu qua vi alia.* 42, 50, 8. *Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis malit.* et alibi saepe. Ita restituo

mutatione in contrarium facta, sive alia qua de cauſſa, gravis peſtilensque omnibus animalibus aeſtas excepit. cujus insanabili pernicie quando

etiam ex auctoritate cod. Sangerman. apud Columell. 2, 9. *Ubi vel uligo, vel alia quae peſtis segetem enecat.* ubi nunc vulgo *aliqua peſtis* editur.

Gravis peſtilensque omnibus animalibus aeſtas excepit] Sub Licinii magiſtratu priore anno gelidam hiemem deſcripſerat Livius: nunc hoc anno sequente, quo quatuor plebeji tribuni cum uno patritio fuere, triſtem hiemem ac gravem aeſtatem fuiſſe aït. Quae descriptio hiemis ac aeſtatis duorum annorum bene perpendenda est propter sequentia. GLAR. Ea, quo Glareanus respicit, et propter quae descriptionem hanc hiemis et aeſtatis duorum annorum bene perpendendam dicit, obcurrunt c. 14, 3. *Priore anno intolerandam hiemem prodigiisque divinis similem coortam: proximo non prodigia, sed jam eventus, peſtilentiam agris urbique inlatam.* ubi non duarum, sed unius intolerandae hiemis meminit. Et in hunc sensum, ut una tantum hiems indicetur, accipienda eſſe videri poſſent verba Livii *Triſtem hiemem,* nempe jam supra in initio hujus cap. memoratam, *peſtilens aeſtas excepit.* Et haec quidem expoſitio verisimilior foret, si, quemadmodum Dodwell. credidit de Cyclis Diſſ. 10. §. 89. summi magiſtratus Idibus Decembribus honorem hoc tempore iniissent. Ita enim *hiems gelida ac nivosa* intelligi poſſet, cujus initium incidit in finem anni, quo Licinius, primus ex plebe, tribunus consularis fuit, maxima autem pars excurrit in annum hunc, quo M. Veturius, M. Pomponius et eorum collegae eamdem dignitatem geſſerunt: quam triſtem hiemem tunc recte dici poſſet excepiſſe aeſtas peſtilens, iisdem Veturio, Pomponio aliisque adhuc magiſtratum obtinentibus. Verum quum poſtea Dodwell. sententiam hanc revocarit, et in Chronol. Graeco-Rom. quae Dionys. Halic. subjungitur, p. 98. recte docuerit, poſtquam Sergius et Virginius eorumque collegae ante tempus solitum honore abire juſſi sunt, sollemnem ineundis magiſtratibus diem Kalendas Octobres factas eſſe, sententia illa subsiſtere nequit. Nunc enim *hiems gelida et nivosa* illa erit, quae incidit in initium tribunatus Licinii Calvi, et *peſtilens aeſtas* referenda erit in exeuntem fere annum succeſſorum ejus. Quum autem ex ea sententia inter hiemem gelidam et nivosam atque inter peſtilentem aeſtatem alia media hiems interceſſerit, *triſtis hiems,* quam peſtilens aeſtas excepiſſe dicitur, de hieme gelida et nivosa intelligi nequit, sed secunda erit hiems a priori diversa. Videndum itaque, an culpa conferenda sit in Livium, qui non recte ad tempora adtendit, et sub aliis tribunis hiemem gelidam et nivosam, sub aliis peſtilentem aeſtatem retulit, quum utraque ad eosdem pertineret, si verum sit, peſtilentem aeſtatem excepiſſe illam hiemem, et ex intemperie coeli raptim mutationem in contrarium factam cauſſam peſtilentiae exſtitiſſe, vel exiſtere potuiſſe. Nisi denique dicendum, peſtilentiam, quae anno priori incepit, quum Licinius adhuc tribunus esset, a Livio tamen in hunc annum referri, quoniam nondum desiisset, quum novi illi magiſtratus honorem occiperent, vel certe quum jam designati forent. Ceterum *excipit* est in Lovel. 5. a m. 1.

nec cauſſa nec finis inveniebatur, libri Sibyllini ex
6 senatusconsulto aditi sunt. Duumviri ſacris faciundis, lectiſternio tunc primum in urbe Romana fa-

§. 5. *Cujus insanabili pernicie*] *perniciei* Neapol. Latinii; cui, adversus aliorum conſtantem consensum in lectionem receptam, auscultandum minime censeo. Olim enim casus tertius quintae declinationis non modo in *eï*, sed et in *e* terminabatur. V. Voſsium 4. de Art. Gramm. 19. quomodo etiam veteres casum secundum terminare solitos fuiſſe, eorumque exemplum Livium imitatum eſſe, infra videbimus ad 9, 37, 4. *pernicie* autem, in locutione hac *finis pernicie*, casum tertium eſſe, indicant illa, quae supra notata sunt ad 2, 30, 9.

Quando nec caussa nec finis inveniebatur] Vox *causa* ex linea superiore per incuriam huc delata est. Legendum: *nec curatio nec finis.* vel *nec remedium nec finis.* Quae verba hinc sumſiſſe videtur Epitomiſtes in re alia, [l. 7.] *Cujus remedium et finis per novas religiones quaereretur.* Ut ut sit, ejiciendum hinc *τὸ caussa.* T. FABER. Ita sentiendi atque emendandi cauſſam Fabrum habuiſſe Doujatius suspicatur, ne Livius secum pugnaret, si peſtilentiae cauſſam inveniri non potuiſſe diceret, quum eam ex subita aëris mutatione ortam indicaverit. Neque tamen ei Fabri conjectura placet, quod *curatio* sive *remedium* morbi non multum a *fine* differat; ideoque conjicit intelligi cauſſam moralem, factum scilicet, quo ira Deûm provocata fuerat, quae quidem a cauſſa naturali, subita aëris mutatione, diversa erat. Et quidem omnes, quos adhibui, codices conſtanter *τὸ caussa* retinent, quod propterea haud temere mutari patiar. Si quis tamen nihilominus Fabri conjecturam probandam putet, is tuto contemnere poterit rationem, qua eum refellere Doujatius conabatur. Nam non modo auctor Epitomarum, ut Faber notavit, verum et Livius finem et remedium morbi ut res diversas considerat infra 10, 47, 6. *Libri aditi, quinam finis, aut quod remedium ejus mali ab Diis daretur.* Ceterum *quoniam nec caussa* Harlej. 2. quod ex grammatici expositione natum est; quae olim margini adscripta poſtea in contextum recepta est. Cujus rei alia exempla infra v. ad 9, 8, 5. Solet autem Livius saepe *τὸ quando* pro quoniam usurpare. V. ad 40, 9, 1. Praeterea *veniebatur*, pro *inveniebatur*, aberrante manu dedit librarius ejusdem Harlej. 2.

Libri Sibyllini ex senatusconsulto aditi sunt] *ex senatusconsultu* Voſſ. 2. et Portug. qui iidem codices ita saepe hac decade, et Voſſ. etiam in libris de bello Punico praeferunt. Exempla v. supra ad 4, 12, 2. c. 45, 7. c. 46, 10. c. 53, 11. c. 55, 2. infra 7, 20, 8. 8, 39, 15. 22, 26, 7. c. 33, 9. ubi videndus est Lipsius. 28, 10, 4. et alibi. Similiter praeferunt *senatusconsultus fiat* 4, 55, 5. (* 5, 30, 8.) *nullius senatusconsultus auctor* 7, 40, 7. V. Cl. Cortium ad Salluſt. Catil. 42, 3. Alibi etiam plura vocabula, quae plerumque secundae sunt declinationis, ad formam quartae declinata in Mſtis, tum Livii, tum aliorum, obcurrunt. Ita *domu*, pro *domo*. V. supra ad 1, 1, 4. *plebiscitu*, pro *plebiscito*. V. Gronov. ad 25, 7. 5. *responsu*, pro *responso*. V. ad 30, 23, 8. *inceptu*, pro *incepto*. V. ad 31, 24,

cto, per dies octo Apollinem, Latonamque et Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum tribus, quam ampliſſime tum adparari poterat, stra-

15. *mandatu*, pro *mandato*. V. Torren. ad Valer. Max. 3, 1. ext. 1. Adde, quae notavit ad 1, 1, 1. p. 8. Contra multa etiam obcurrunt vocabula quartae declinationis, quae saepe ad exemplum secundae formantur. V. supra ad 1, 15, 7. et Voſſium 4. Gramm. 17. Quum tamen hic et alibi semper optimi codices *senatusconsulto* praeferant, alterum, iis recusantibus, Livio obtrudendum non censeo. V. etiam, quae dicta sunt ad 3, 62, 2.

§. 6. *Duumviri sacris faciundis, lectiſternio tunc primum in urbe Romana facto*] *duumviris* Leid. 2. *A duumviris* Harlej. 2. sive referendum sit ad praecedentia *aditi sunt a duumviris*, sive ad sequentia *A duumviris lectiſternio facto*. Haec enim cura ante inſtitutos Epulones interdum huic sacerdotum collegio data est. Infra 22, 10, 9. *Lectiſternium per triduum habitum, decemviris sacrorum curantibus*. Verum poſterius illud vix ferri poſſet, quia tum suus deeſſet nominativus verbo *placavere*. at commodius prius. Nam *aditi sunt a duumviris sacris faciundis. Lectiſternio* etc. *placavere* perinde eſſet, ac si dixiſſet, *qui*, vel *ii lectiſternio placavere*. V. Gronov. ad Liv. 22, 15, 3. Praeſtat tamen, ut, reliquis codd. nihil mutantibus dicto audientes, *duumviri* servemus. Praeterea *sacris faciendis* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Gaertn. pro quo male *sacrificandis* Haverk. Tum *lectiſternia facta* editt. ante Aldum: ex quarum numero Moguntina verba haec parentheseos notis circumscribit. *lectiſternio facta* Harlej. 2. et Haverk. Denique *tum primum* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et edit. Mediol. anni 1505. Et ita etiam voluiſſe videtur librarius Harlej. 2. qui tamen *cum primum* dedit. Infra 9, 6, 3. *Velut ab inferis extracti tum primum adspicere lucem visi sunt*. Particulae *tum* et *tunc* infinitis locis commiscentur in libris scriptis. V. supra ad 2, 12, 15. Pro vulgato tamen stant Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. Et *tum* mox iterum sequetur.

Apollinem, Latonamque, et Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum] *Apollini* Leid. 2. quasi reliqui Dii quinque placati fuiſſent Apollini. Male. ipsi illi Dii placabantur populo atque imperio Romano. Infra 8, 25, 1. *Eodem anno lectiſternium Romae quinto post conditam urbem iisdem, quibus ante, placandis habitum est Diis*. Tum *Latonamque, Dianam*, omiſſo intermedio *et*, Lovel. 2. Deinde *Herculem, et Mercurium, atque Neptunum* Haverk. Ceterum sex hos Deos per tres lectos ita componit Doujatius, ut in primum eorum invitatos credat Apollinem et Dianam cum Latona matre; in secundum Herculem et Mercurium, Jove et ipsos natos; Neptunum ejusdem fratrem in tertium. Rationem autem, cur id sibi persuaserit, non addidit. Cur non per paria composuit? quemadmodum infra Livius fecit 22, 10, 9. *Tum lectiſternium per triduum habitum, decemviris sacrorum curantibus. Sex pulvinaria in conspectu fuere: Jovi et Junoni unum, alterum Neptuno ac Minervae, tertium Marti et Veneri, quartum Apollini ac Dianae, quintum*

7 tis lectis placavere. Privatim quoque id sacrum celebratum est. tota urbe patentibus januis, promiscuoque usu rerum omnium in propatulo posito, notos ignotosque passim advenas in hospitium ductos ferunt; et cum inimicis quoque benigne ac

Vulcano ac Vestae, sextum Mercurio ac Cereri. ubi cuique Deo Deam in eodem pulvinari junctam fuisse observari potest. Hic vero cum quatuor Diis duae Deae memorantur.

Quam amplissime tum adparari poterat, stratis lectis placavere] *quam amplissume* Leid. 1. V. supra ad 3, 17, 5. Deinde *tam adparari* Leid. 2. et tandem *placuere* Leid. 1. Haverk. et ed. Parm.

§. 7. *Privatim quoque id sacrum celebratum est. tota urbe*] *celebratumque. tota urbe* Klockian.

Promiscuoque usu rerum in propatulo posito] *promiscueque usu* Portug. et Haverk. *promiscue usu* Harlej. 2. *promiscoque usu* Florent. Leid. 1. et Klockian. V. supra ad 3, 47, 7.

Notos ignotosque passim advenas in hospitium ductos ferunt] *votos ignotosque* Portug. Sed solent etiam alibi saepe haec vocabula commutari. Exempla supra habuimus 1, 5, 3. 4, 12, 2. c. 20, 11. Infra hoc lib. c. 23, 1. aliisque locis. Similiter turbarunt librarii in verbis *vovisse* et *novisse*. V. infra hoc lib. ad c. 23, 8. (10, 37, 15.) Caussa est similitudo literarum *n* et *u*, quae in Mstis saepe tanta est, ut vix discerni possint. Hinc *angeo* et *augeo*, *index* et *iudex*, *nolo* et *uolo*, *nos* et *uos*, ac similia alia vocabula passim in Mstis Livianis aliisque confunduntur, ut variis locis ad Livium monui. Tum *in hospitio ductos* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *ductos passim ferunt*, licet *passim* jam modo praecesserit, Haverk. Denique *ferunt* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. pro quo *fuerunt* praefert Leid. 1.

Cum inimicis quoque benigne ac comiter sermones habitos] Prima vox non adparet in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *ac humaniter comiter sermones* Lovel. 4. Sed voci *humaniter* adjectae sunt notae, quibus librarii indicare solent, aliquid delendum esse.

Jurgiis ac litibus temperatum] *et litibus temperatum* Voss. 2. *ac litibus temperatis* Haverk. Ceterum Klockius hic ad marginem notarat, videndum Brisson. 1. de Formul. p. 118. qui in feriis per praeconem indictum docet, *ut litibus et jurgiis abstineretur.*

§. 8. *Vinctis quoque demta in eos dies vincula*] Hoc Casaub. ad Suet. Tib. 61. de iis, qui publice vincti erant, videtur accipere. Fortassis ad nexos ob aes alienum pertinet, et ad religionem, qua haec sacra privatim celebrata fuisse dicit Livius. DUK. Locum Casaub. ad Sueton. Tiber. 61. in ora codicis sui Klockius etiam laudarat. Ceterum *Victis*, pro *Vinctis*, Lovel. 3. V. ad 30, 12, 7. Tum *ademta vincula* Gaertn. et Fragm. Hav. Ovid. 3. Fastor. 320.

Deme tamen nobis vincula, Picus ait.

Plautus in Captiv. 1, 2, 3.

His indito catenas singularias:
Istas majores, quibus sunt vincti, demito.

comiter sermones habitos, jurgiis ac litibus tem-
peratum; vinctis quoque demta in eos dies vin- 8
cula; religioni deinde fuiſſe, quibus eam opem Dii
tuliſſent, vinciri. Interim ad Vejos terror multi- 9
plex fuit; tribus in unum bellis conlatis. namque

adimere in hac re etiam utitur eadem comoedia infra 5, 4, 30.

> *Eamus intro, ut arcessatur faber: ut iſtas compedes*
> *Tibi adimam, huic dem.*

Verum plurium et optimorum codicum fide probatam lectionem vulgatam praefero. *Demere* vero et *Adimere* etiam alibi commutantur. V. supra 2, 60, 5. 9, 2, 12. (* 39, 44, 4.) et pluribus locis. Praeterea *demta et in eos dies vincula* Lovel. 1.

Religioni deinde fuisse, quibus eam opem detulissent, vinciri] In Borbetomagensi est, *quibus eam opem Dii tulissent.* RHEN. *et religioni deinde fuisse* Fragm. Hav. a m. 1. *et religione deinde fuisse* Lovel. 5. *religione deinde fuisse* Leid. ambo, Lovel. 1. et Portug. a m. 1. *religionem deinde fuisse* Lovel. 2. 4. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Ita Liv. 2, 62, 2. *Ut velut numine aliquo defensa caſtra obpugnare iterum religio fuerit.* 6, 27, 4. *Quia collegam ſufficì censori religio erat.* Terent. in Heaut. 2, 1, 16.

> *Tum quod dem ei, recte est: nam, nihil eſſe mihi,*
> *religio est dicere.*

Arnob. 7. advers. Gent. p. 226. *Quod si vobis religio nulla est, alba quaedam ferre et suos retinentia candores, ipsi vestras religiones rationesque dissolvitis.* (* *religio tenet* Liv. 43, 13, 2.) Quaedam similia v. ad 24, 8, 20. Vulgatum, pro quo stant reliqui codices, satis ferri potest. Infra hoc lib. c. 31, 6. *Quae res poſtea religioni fuit, quia eo luſtro Roma est capta.* 41, 16, 1. *Quia in una hoſtia magiſtratus Lanuvinus precatus non erat populo Romano Quiritium, religioni fuit.* Dicitur autem *esse religioni*, ut *esse praedae*, de quo v. supra ad 3, 29, 2. Alia ejus generis plura infra videbimus hoc lib. c. 54, 5. Deinde *eam opem tulissent* Voſſ. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Leid. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *eam opem intulissent* Harlej. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *eam opem retulissent* Leid. 1. Sed recte Rhenanus reſtituit, et Frobenius anno 1535. ac post eum reliqui recentiores in contextum receperunt, *eam opem Dii tulissent.* Olim, quum unica serie omnia scriberentur, exaratum fuerat *ditulissent*, pro *DI tulissent*, vel *Dī tulissent*, quod deinde in *detulissent* prono errore mutatum est. Similis erroris alia exempla infra v. ad 22, 2, 1. *eam opem die tulissent* praefert Florent. Denique addita voce *iterum vinciri* est in Harlej. 2.

§. 9. *Ad Vejos terror multiplex fuit*] *terror fuit multiplex* Leid. 2. et Lovel. 1. *Tò fuit* non exstat in contextu Voſſ. 1. sed demum poſtea margini adjectum est.

Eodem, quo antea, modo circa munimenta] *eo, quo antea, modo* Leid. 2. V. ad 10, 10, 6. Tum *circa monimenta* idem Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Hujus erroris alia exempla supra

eodem, quo antea, modo circa munimenta, quum repente Capenates Faliscique subsidio venissent, adversus tres exercitus ancipiti proelio pugnatum est.
10 Ante omnia adjuvit memoria damnationis Sergii ac Virginii. itaque majoribus castris, unde antea cessatum fuerat, brevi spatio circumductae copiae Capenates, in vallum Romanum versos, ab tergo
11 adgrediuntur. Inde pugna coepta et Faliscis intulit terrorem, trepidantesque eruptio ex castris opportune facta avertit. repulsos deinde insecuti vi-
12 ctores ingentem ediderunt caedem. Nec ita multo post jam palantes, veluti forte oblati, populatores

v. ad 4, 10, 6. Mox *Capenates Falisci*, τῷ *que* expuncto, Gaertn.

§. 10. *Memoria damnationis Sergii et Virginii*] Exiguum est, attamen dicendum, omnes non modo codices scriptos, (unum excipio Lovel. 4. in quo est *atque Virginii*) verum etiam excusos vetustos *ac* praeferre. Parisienses demum anno 1513. ei *et* substituerunt. Prius itaque reduxi. Tum *Verginii* Florent. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Gaertn. V. supra ad 2, 17, 1.

Itaque majoribus castris, unde antea cessatum fuerat] *itaque a majoribus castris* Haverk. *itaque e majoribus castris* scribendum conjicit Doujatius; quod idem etiam Cl. Ant. Perizonio in mentem venisse, manus ejus in ora codicis docet. Et facile hanc praepositionem elidere potuit litera finalis vocis proxime praecedentis. V. ad 8, 4, 12. Cl. Dukerus etiam monuit, se non videre, cur abesse debeat praepositio, adducto hoc loco ex c. 8, 9. *Si ex majoribus castris subveniretur*. Praeterea *ante cessatum* Lovel. 2. et Haverk. [*in bellum Rom.* Veith.] Mox *a tergo* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk.

§. 11. *Inde pugna coepta et Faliscis intulit terrorem*] Tò *et* non adparet in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et editis vetustioribus, quod tamen hic emphasi non caret; quare recte Aldus addidit, cum quo etiam faciunt reliqui scripti. Mox *ingentem edidere caedem*, pro *ediderunt*, Voss. 2.

§. 12. *Jam palantes, veluti forte oblati populatores Capenatis agri*] *palentes* Harlej. 1. *populantes* Harlej. 2. sed *populatores* sequitur, quae vox librario ita scribenti ob oculos erat. Alibi etiam *palari* et *populari* commutantur. V. infra hoc lib. c. 44, 5. Tum *veluti sorte* Lovel. 2. 3. et Harlej. 2. saepius obvio errore. V. supra ad 1, 4, 4. Monuit etiam Cl. Dukerus, non liquere, quam vim hic habeat *veluti*. Populatores enim agri Capenatis non tantum *veluti forte*, sed *revera forte* oblati erant. Deinde *populatores Capenates* Ha-

Capenatis agri reliquias pugnae absumsere: et Vejentium refugientes in urbem multi ante portas caesi, dum prae metu, ne simul Romanus inrumperet, objectis foribus extremos suorum exclusere. 13

XIV. Haec eo anno acta. Et jam comitia tribunorum militum aderant, quorum prope major Patribus, quam belli, cura erat; quippe non communicatum modo cum plebe, sed prope amissum, cernentibus summum imperium. Itaque clarissimis viris ex composito praeparatis ad petendum, quos praetereundi verecundiam crederent fore, nihilominus ipsi, perinde ac si omnes candidati essent, 1 2

verk. Mox *asumsere*, pro *absumsere*, Lovel. 1. *assumsere* Voss. ambo, Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. et Haverk. Frequenter ita lapsos esse scribas, supra vidimus ad 2, 42, 4.

§. 13. *Vejentium refugientes in urbem multi*] *venientium* Haverk. V. supra ad 4, 52, 7. Tum *resurgentes* Voss. 2. *refugentes* Haverk. Denique *in urbe* Portug. ultima litera intercepta a prima vocis sequentis. Mox *erumperet*, pro *irrumperet*, Lovel. 4.

§. 1. *Et jam comitia tribunorum militum aderant*] *Et comitia* Lovel. 1. *Etiam comitia* Leid. 2. Lovel. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. Quomodo alibi saepe peccatum esse, supra vidimus ad 1, 47, 9. Deinde *tribunorum aderant*, media voce omissa, Voss. 2.

Quorum prope major Patribus, quam belli, cura erat] *quorum proprie major* Lovel. 1. (* v. ad 21, 43, 15.) Tum *quam plebi* Harlej. 2. Sed vulgatum verius est. Deinde *cura fuit* Lovel. 2. Mox *amissum cernentibus deinde imperium*, pro *cernentibus summum imperium*, Leid. 2. et Lovel. 1. Similis fere locus supra est 4, 54, 7. *Patres contra non pro communicatis, sed pro amissis honoribus fremere.*

§. 2. *Itaque clarissimis viris ex composito praeparatis ad petendum*] V. C. *ex conspectu*. Scilicet quia antiquam scribendi rationem sequutus erat Livius *ex compecto*. GULIELM. Quaest. Plaut. in Bacchid. c. 2. V. supra hoc libro ad c. 11, 7. Hic tamen libri nihil mutant, nisi quod *Ita clarissimis* legat Lovel. 2. V. ad 21, 53, 7. Tum quod *viris* exsulet ab Harlej. 1. et *Imparatis* sit in Haverk. Mox *praetereundi crederent verecundiam fore*, alio verborum ordine, Leid. 2. et Lovel. 1.

Non homines modo, sed Deos etiam, excipiebant] Forte *acciebant*. Infra l. 28, 7. de Philippo Macedoniae rege. *Inde Opuntem rediit*, *Deos hominesque accusans*, *quod tantae rei fortunam ex oculis prope raptam amisisset*. COETIER. Contra Doujatius *excipere* interpretatur quasi arripere, et ad

cuncta experientes, non homines modo, sed Deos
3 etiam, excipiebant; in religionem vertentes comitia biennio habita: priore anno intolerandam hiemem prodigiisque divinis similem coortam: proximo non prodigia, sed jam eventus, pestilentiam agris urbi-
4 que inlatam haud dubia ira Deûm: quos pestis ejus arcendae caussa placandos esse, in libris fatalibus

suas partes trahere, et non absimili sensu dictum putat illud apud Cicer. 2. de Orat. 67. *Ex alterius oratione aliud excipere, atque ille vult.* Sed locus in vitio cubat: cui medendo nihil opis est in Mstis. Conspirant enim in vulgatam lectionem, nisi quod tota vox omittatur in Lovel. 3. Aqua mihi haeret. Cogitent igitur feliciori ingenio praediti. Coutierii conjectura cui non displicet, propius ad vulgatum legere posset *exciebant.* Infra 31, 14, 12. *Sacerdotes cum insignibus suis intrantem urbem, ac Dii prope ipsi exciti sedibus suis, exceperunt.* Verum neque ipse huic sententiae adquiesco.

§. 3. *Intolerandam hiemem prodigiisque divinis similem coortam*] Doujatius conjicit, legendum esse *prodigiis divinis fertilem*, vel potius *terribilem.* Ego nihil mutandum puto. Tantam indicat hiemis saevitiam fuisse, ac tantam nivis copiam inmissam esse, ut res prodigio similis haberi posset. Florus 3, 4. *Itaque non fusus modo ab his aut fugatus, sed (simile prodigio) omnino totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato.* ubi v. Cl. Dukerum, et, quem ibi laudavit, Freinsh. in indic. Flor. v. *Similis.* Miram lectionem *in hiemem hibernandam,* pro *intolerandam hiemem*, praefert Gaertn. Deinde *cohortam*, perperam interposita adspiratione, habet Fragm. Hav. pro quo *cohortem* dederunt Voss. 1. et Lovel. 1. *coortem* Leid. 2. V. supra ad 2, 30, 12.

Non prodigia, sed jam eventus, pestilentiam agris urbique inlatam] *non prodigia modo, sed jam eventus, pestilentiam agris* Lovel. 5. a m. 2. *non prodigia, sed etiam eventus, pestilentiam agris* Lovel. 2. 4. *non prodigia modo, sed etiam cunctis pestilentiam agris* Portug. et Haverk. *non in prodigia, sed etiam eventus, pestilentiam agris* Leid. 2. Lovel. 1. et Voss. 1. a manu altera. *non in prodigia modo, sed etiam cunctis pestilentiam,* utraque lectione juncta, Harlej. 2. Sed receptam lectionem veriorem puto, alias ex ingenio interpolatorum ortas esse. Insuper *sed jam eventus pestilentiamque* Fragm. Hav. a m. 1. Sed conjunctionem reliqui recte ignorant; ut ita *pestilentiam agris urbique inlatam* voci *eventus* per adpositionem jungantur. Mox *aut dubia ira Deûm*, pro *haud dubia,* Harlej. 2. et Portug. a m. 1. V. infra ad 28, 2, 11. *haud dubi . . ira Deûm*, lacuna quadam hoc modo relicta, Leid. 2. Cujus librarius dubitasse videtur, utrum *haud dubie,* an *haud dubia* legendum foret, ideoque rem in medio reliquisse. Sed vulgatum praestat, pro quo stant omnes alii libri. V. ad 34, 43, 5.

§. 4. *Comitiis, auspicato quae*

inventum sit. Comitiis, auspicato quae fierent, indignum Diis visum honores vulgari, discriminaque gentium confundi. Praeterquam majestate petentium, religione etiam adtoniti homines patricios omnes, partem magnam honoratissimum quemque, tribunos militum consulari potestate creavere, L. Valerium Potitum quintum, M. Valerium Maximum,

fierent, indignum Diis visum honores vulgari] *Comitiis*, *quae auspicato fierent* edd. Aldina priores. *Comitiaque auspicato fierent* Voss. 2. et Lovel. 3. *Comitia ut auspicato fierent* Leid. 2. *Comitiis auspicato quia fierent* Hearnii Oxon. N. Librariis displicuisse videtur, *τὸ quae* non primo, sed secundo loco poni, quod tamen licet frequens sit, saepius erroris ansa ipsis exstitit. V. infra ad 28, 12, 13. *Auspicato comitia quae fierent* Gaertn. *Comitiis auspicatoque quae fierent* Haverk. Tum *indignum Di visum* Harlej. 1. An voluit scriba *indignum divis visum?* Sed *indignum Dis visum* Florent. Leid. 1. et Fragm. Hav. Saepe ita in scriptis exaratum obcurrit. V. supra ad 2, 12, 5. 3, 2, 5. infra hoc lib. ad c. 18, 12. c. 23, 3. c. 30, 3. c. 34, 4. c. 41, 8. c. 52, 17. 6, 12, 8. c. 29, 1. 8, 13, 14. c. 32, 4. 9, 1, 4. c. 9, 7. et pluribus locis. Hoc modo Carrio in Valerii Flacci codd. scriptis invenit, et Pierium adnotasse monet, ita in Virgilianis libris esse. V. ipsum ad Val. Flacc. 3, 201. Contra Broekhus. in Msto Propertii Groningano aliisque potius *Dii* legi, neque aliter praeferre membranas Horatii luculentae bonitatis, quarum usuram a magno Graevio inpetrarat, observat ad Propertii 2. Eleg. 7, 62. eamque scripturam eruditam et ex usu prisco esse, addit. Tum *volgari* Florent. V. ad 39, 53, 2. Paullo ante *τὸ ejus* deficit in Lovel. 4.

§. 5. *Praeterquam majestate petentium*] *potentium* Voss. 1. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ita et supra peccarant librarii 4, 44, 2. et infra hoc lib. c. 18, 1. et 5. 8, 22, 4. et saepe.

Partem magnam honoratissimum quemque, *tribunos militum* etc. *creavere*] *parte magnam* Florent. prioris vocis ultima litera a prima sequentis intercepta. V. ad 23, 8, 9. *partem magna* Fragm. Hav. a m. 1. *parte magna* a m. 2. Sed infra v. ad 41, 6, 6. Deinde *tribunum* Voss. 2. et Haverk. *tribunos* Harl. 2. *tribuno* Gaertn. Astutiores fuerunt librarii Leid. 2. et Portug. qui per compendium *trib.* dederunt.

L. Valerium Potitum quintum, *M. Valerium Maximum*] *L. Valerium Potitum*, *Q. Valerium Maximum* Florent. Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et priscae edd. *L. Valerium Potitum*, *Valerium Maximum* Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 2. Portug. et Haverk.

M. Furium Camillum tertium] Antiqua lectio habet *iterum*. RHEN. Vet. lib. *iterum*. Plutarchus etiam [in Camill. p. 148.] hoc anno, quo lacus Albanus inundavit agros, Camillum fuisse *τὸ δεύτερον* aït, ut supra ostendi

M. Furium Camillum tertium, L. Furium Medullinum tertium, Q. Servilium Fidenatem iterum, Q.
6 Sulpicium Camerinum iterum. His tribunis ad Vejos nihil admodum memorabile actum est. tota
7 vis in populationibus fuit. Duo summi imperatores, Potitus a Faleriis, Camillus a Capena, prae-

[hoc lib. ad c. 1, 2.] SIG. Recte monuit Sigonius, legendum *iterum*. Nam ita omnes Pall. GEBH. *iterum* etiam praeferunt plerique meorum codicum, [Veith.] ut et vetustiores excusi. *tertium* demum obvium fuit in edit. Colon. anni 1525. et deinde apud Froben. anno 1531. quod idem praeferunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Similiter etiam fuisse videtur in Florent. ex quo in excerptis nihil notatum video. Et eam scripturam veriorem esse docent, quae contra Sigonium ex sententia Perizonii pluribus supra dicta sunt hoc lib. ad c. 1, 2. Et ita Pighius etiam in Annal. ad ann. CCCLV. p. 215. agnoscit quidem, hunc secundum, non tertium, Camilli tribunatum esse, idque etiam Liviana quaedam exemplaria arguere; sed recte addit, ea ita praeferre contra Livii ipsius historiam. Quid loco Plutarchi, quo sententiam tuetur Sigonius, respondendum sit, supra l. l. dictum est. *M. Furium Camillum Medullinum tertium*, reliquis omissis, est in Voss. 2. et Lovel. 3.

L. Furium Medullinum tertium] Priore libro non ita longe a fine [c. 61, 1.] annotavimus, bis legi hunc Furium tribunum tertium: itaque hoc loco *Sextum*, aut supra anno CCCL. [d. loc. c. 61, 1.] pro *Lucio* legendum. At anno sequente [c. 16, 1.] haud dubie legendum *L. Furius Medullinus quartum*, quippe qui posterioribus annis ter adhuc fit tribunus militum consulari potestate. GLAR. *Lucii* praenomen Furio Medullino et hic et supra 4, 61, 1. constanter tribuunt scripti et excusi; nisi quod duplex praenomen *M. L. Furium* legat Lovel. 1. Vulgatum non mutandum esse probant, quae Sigonius supra notavit ad Liv. 4, 44, 1.

Q. Servilium Fidenatem iterum] *Quintium Servilium Fidenatem iterum* Voss. 1. et Leid. 1. *Quintium Fidenatem Servilium*, iterati magistratus nota omissa, Leid. 2. quae etiam deest in Lovel. 2. V. ad verba sequentia. *Q. Fidenatem Servilium iterum* Lovel. 1. V. ad 8, 18, 4.

Q. Sulpicium Camerinum iterum] Loco praenominis *Quintium* praeferunt Voss. 2. et Fragm. Hav. Ita saepe librarios peccasse, supra vidimus ad 3, 1, 1. Tum *Supplicius Camerinius* Portug. V. ad 3, 10, 5. Denique et hic iterati honoris nota neglecta est in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. ac C. [Veith.]

§. 6. *Nihil admodum memorabile actum est*] *mirabile* Lovel. 1. solita ac saepius in libris scriptis obvia varietate. V. Cel. Burm. ad Nason. 4. Metam. 614. (*ad Liv. 9, 29, 10.) *factum est* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Passim haec vocabula in libris scriptis commutata fuerunt. V. quae

das ingentes egere, nulla incolumi relicta re, cui ſerro aut igni noceri poſſet.

XV. Prodigia interim multa nunciari; quorum 1
pleraque, et quia singuli auctores erant, parum credita spretaque, et quia, hoſtibus Etruscis, per quos ea procurarent, aruspices non erant.

infra notantur ad 6, 28, 2. Mox praepositio *in* exsulat a Voſſ. 2.

§. 7. *Potitus a Faleriis, Camillus a Capena praedas ingentes egere*] *ab Faleriis* Gaertn. *a Faleris* Florent. Lovel. 5. et Leid. 1. V. ad 38, 27, 8. Eam scripturam non adsecuti alii dederunt *a Falernis*, quod exſtat in Leid. 2. *a Faliscis* habent Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 27, 4. *Potitus et Furius Camillus a Capena* Lovel. 4. [Veith.] Deinde *ingentes praedas egere* Haverk.

Nulla incolumi relicta re, cui ſerro aut igni noceri posset] *nulla re incolumi relicta* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Deinde *nocere* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. Saltem scripsissent *nocere possent*. Sed scripti reliqui in receptam lectionem conspirant; nisi quod *possit* fuerit in Lovel. 5. a m. 1.

§. 1. *Prodigia interim multa nunciari*] In scripto libro est, *Prodigia interim multa nunciavere.* Forte legendum *nunciata fuere.* RHEN. Plerique libri veteres *nunciata.* SIG. Malui *nunciari* cum MſT. melioribus, quam, quod e suis promebat Sigonius, *nunciata.* GRUT. Rectiſſime habet haec lectio *nuntiari.* Nam ita infinito in narrationis verbis rotundius utuntur scriptores. Male ergo Palat. sec. *Prodigia interim multa nunciata;* et inde Rhenani *nunciata fuere.* GEBH. *nunciaverim* Florent. *ñciav'e* Klock. id est *nunciavere*, ut Rhenanus in suo cod. invenit, et Voſſ. 1. a m. 1. habuit. Neque aliter apud Hearnium praeferunt Oxon. C. et in margine N. Inde Rhenanus *nunciata fuere* scribendum conjecit, quomodo nonnunquam alibi peccatur in scriptis. V. infra ad 23, 29, 16. *nunciata*, ut Sigonius in plerisque libris eſſe teſtatur, apud me tantum exſtat in Lovel. 2. Portug. et Haverk. et apud Hearnium in Oxon. L. 1. Sed recte Gruterus et Gebhardus vulgatum tuentur, quod similiter Gronovius infra facit ad 6, 27, 10. Inde quorundam codicum librarii de induſtria diſceſſerunt, quod locutio infinita displiceret. Saepissime eos hoc modo erraſſe, supra dictum est ad 1, 50, 5. Praeterea *iterum*, pro *iterim*, sive *interim*, male exhibent Lovel. 3. et Portug. V. infra ad 10, 18, 1. [*singuli erant auctores* Veith.]

Parum credita spretaque] Prima vox a m. 1. deerat in Portug. altera eam poſtea margini adjecit. Deinde *sperataque* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *septaque* Gaertn.

Per quos ea procurarent, aruspices non erant] *ea procurarentur* Hearnii Oxon. N. *ea procurarēt* Haverk. Insuper *auruspices* Lovel. 2. Portug. et Gaertn. *haruspices* Florent. et Leid. 1. V. infra hoc libro c. 21, 8. Adspirationem in hac voce damnant Dausquej. de Orthogr. parte sec. v. *Aruspex*, et Voſſius in Etymol. ling. Lat. v. *Aruspex*.

2 in unum omnium curae versae sunt, quod lacus in Albano nemore sine ullis coelestibus aquis, caussave qua alia, quae rem miraculo eximeret,
3 in altitudinem insolitam crevit. Quidnam eo Dii portenderent prodigio, missi sciscitatum oratores
4 ad Delphicum oraculum: sed propior interpres fatis oblatus senior quidam Vejens, qui, inter cavillantes in stationibus ac custodiis milites Romanos Etruscosque, vaticinantis in modum cecinit,

§. 2. *Caussave qua alia, quae rem miraculo eximeret*] *caussa ne qua alia* Lovel. 2. 4. et Fragm. Hav. *caussa neque alia* Voss. 2. *caussave alia* Leid. 2. et Lovel. 5. *caussa alia* Gaertn. Nihil mutandum. Supra hoc lib c. 13, 4. *Sive ex intemperie coeli, raptim mutatione in contrarium facta, sive alia qua de caussa.* ubi plura vide. Deinde *quare miraculo eximeret* Gaertn. Paullo ante *in Albano monte*, pro *nemore*, Lovel. 4. Sed quum alterum constanter sit in aliis omnibus libris, hoc ex glossa receptum videtur, quo ejus auctor indicare voluit, *nemus* illud *Albanum* situm fuisse in monte Albano. De hoc nemore v. Cluver. Ital. Ant. 3, 4. p. 908. Mox verbis sequentibus *in altitudinem solitam*, pro *insolitam*, Fragm. Hav. Sed primae literae ejus vocis *in* absorptae sunt a praecedentis vocis ultima *m*. V. infra ad 10, 13, 3.

§. 3. *Quidnam eo Dii portenderent prodigio, missi sciscitatum oratores*] *Di portenderent* Florent. et Leid. 1. qui etiam *Dis*, pro *Diis*, supra habuerunt c. 14, 4. ubi vide. *protenderent* Leid. 2. et Fragm. Hav. Vocula *eo* deficit in Lovel. 4. Tum vox *oratores* deest in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Sed propior interpres fatis oblatus*] *proprior* Lovel. 1. 2. et Harlej. 2. De quo errore scribarum v. supra ad 4, 17, 5. *prior interpres* Leid. 2. Per compendium scriptum fuerat *ppior*, sed postea prius *p* cum addita nota neglectum est. Ita et alibi peccatur. V. ad 6, 12, 2. 8, 38, 4. (*c. 29, 2.) 9, 1, 11. et aliis locis. Eadem varietate *prius*, pro *propius*, dederat scriba supra 3, 15, 4. Praeterea *factis oblatus* Lovel. 1. Harlej. 2. et Portug. errore passim in membranis vetustis obvio. V. supra ad 3, 40, 9. *satis oblatus* Lovel. 2. *oblatus fatis* vetustiores excusi ante Aldum, qui alio ordine *fatis oblatus* dedit, quomodo etiam praeferunt omnes scripti. [*propior inter patres fatis* Veith.]

Inter cavillantes in stationibus ac custodiis milites] *intra cavillantes* Voss. 2. et Lovel. 3. sollemni scribarum lapsu. V. hoc lib. ad c. 27, 2. Deinde *custodibus* iidem Voss. 2. et Lovel. 3. V. paullo ante ad c. 13, 1.

Ex lacu Albano aqua emissa foret] *aquae missa foret*, inperite divisis vocibus, quae olim perpetua serie exaratae erant, Leid. 1. et ita fere Harlej. 1. qui *aqua missa* praefert. Hinc alii fecerunt

*Priusquam ex lacu Albano aqua emissa foret, num-
quam potiturum Vejis Romanum.* Quod primo, vel- 5
ut temere jactum, sperni, agitari deinde sermo-
nibus coeptum est; donec unus ex statione Ro-
mana percunctatus proximum oppidanorum, (jam
per longinquitatem belli commercio sermonum fa-
cto) quisnam is esset, qui per ambages de lacu
Albano jaceret? postquam audivit aruspicem esse, 6
vir haud intacti religione animi, caussatus de pri-

aqua missa foret, ut exhibent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 5. et Fragm. Hav. *aqua foret missa* Lovel. 4. [Veith.] Sed vulgatum verum est. Infra hoc cap. §. 11. *Ut quando aqua Albana abundasset, tum, si eam Romanus rite emisisset, victoriam de Vejentibus dari.* cap. seq. §. 9. *Aquam Albanam, cave, in mare manare suo flumine sinas. emissam per agros rigabis.* c. 19, 1. *Jam ex lacu Albano aqua emissa in agros.* c. 51, 6. *Monitu Deorum aqua ex lacu Albano emissa est.* ubi etiam unus cod. male *missa est.* Plin. 9, 29. *Ita se paullatim subrigens, ut, emissa omni per fistulam aqua, velut exoneratus sentina, facile naviget.* l. 36, 15. *Claudii inter maxime memoranda equidem duxerim montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum.* Hinc etiam *emissaria* vocantur rivi, per quos aqua emittitur. Plin. 33, 4. *Emissaria in his quina pedum quadratorum ternûm fere linquuntur, et repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens.* Sueton. in Claud. 19. *Opera magna perfecit; sed vel praecipue aquae ductum a Cajo inchoatum, item emissarium Fucini lacus.*

Numquam potiturum Vejis Romanum] *Vejos* Klock. Non sequor. Rationem infra v. ad 31, 45, 6. Adde reliquorum Mstorum in vulgatam lectionem consensum. Deinde *Romanum imperium* Voss. 2. Male. *Romanum*, id est, Romanos; quod non intelligens librarius vocem deesse existimavit, quam de suo addidit. V. supra ad 3, 2, 11.

§. 5. *Percunctatus proximum oppidanorum* etc. *quisnam is esset*] *percunctatur* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *quisnam eorum is esset* iidem Leid. 2. et Lovel. 1. *quisnam esset is* Lovel. 5. *quisnam esset* Harlej. 2. Vulgatum praestat. Supra 4, 44, 4. *Quidnam id rei esset.* Mox hoc cap. *Sciscitantibus, quidnam id esset, quod de lacu Albano docuisset, respondit.* Similiter *quid id rei esset* ex conjectura Gronovius Livio restituendum credebat supra 3, 4, 5. Paullo ante *coeptum esse*, pro *coeptum est*, Harlej. 2. Tum *e statione*, pro *ex statione*, Lovel. 4.

§. 6. *Postquam audivit, aruspicem esse, virum haud intacti religione animi*] Volumen vetus monet legendum *vir haud intacti religione animi caussatus* etc. ut intelligas, eum religione motum senem seductum apprehendisse. RHEN. Quemadmodum Rhenanus emendavit, legebatur etiam

vati portenti procuratione, si operae illi esset, con-
7 sulere velle, ad conloquium vatem elicuit. Quum-
que progressi ambo a suis longius essent inermes,
sine ullo metu; praevalens juvenis Romanus senem
infirmum, in conspectu omnium raptum, nequid-

in omnibus excusis usque ad Aldum, qui ei substituit *virum*, forte in eo secutus praeeuntes, quos consuluit, codices; certe id etiam in optimo meorum Leid. 1. superest. Attamen alterum, quod Rhenanus probavit, verius puto. Et ita etiam reliqui omnes codices, quibus usus sum, nisi quod aperta librarii aberratione *vis*, pro *vir*, sit in Leid. 2. et Lovel. 1. *vix* in Lovel. 2. *vi* in Lovel. 4. ac 5.

Caussatus de privati portenti procuratione, si operae illi esset, consulere velle] Sic saepe loquitur Livius, ut libro proxime superiore [c. 8, 3.] *Neque consulibus*, inquit, *quum tot populorum bella imminerent, operae erat id negotium agere*. RHEN. De locutione *si operae illi esset*, vide, quae notantur ad 4, 8, 3. Ceterum *cautus* Lovel. 5. a m. 1. *caussatu* Lovel. 1. Tum *de privati procuratione portenti* alio ordine Lovel. 4. *de privati portenti curatione* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed portenta proprie dicuntur *procurari*, non *curari*. unde Gronov. emendabat supra 1, 20, 7. *Quaeque prodigia, fulminibus aliove quo visu missa, susciperentur atque procurarentur*. ubi vulgo etiam editur *curarentur*. V. quae ibi notantur. Mox *eduxit*, pro *elicuit*, Lovel. 4. Malc. Infra 25, 15, 9. *Quem facile elici ad certamen temere ineundum rebantur posse*. 42, 64, 9. *Elici posse ratus ad equestre certamen Romanos*.

§. 7. *Progressi a suis longius essent inermes, sine ullo metu*] Τὸ *longius* abest a Leid. 2. et Lovel. 1. Etiam praepositio *sine* exsulabat a Fragm. Hav. a m. 1.

In conspectu omnium raptum, nequidquam tumultuantibus Etruscis] *in conspectū omnium* Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. 1. et Klock. Deinde *rapit* Lovel. 2. Harlej. 2. et Haverk. Tandem *nequiquam* Leid. 1. de qua orthographia, vide, quae infra notantur ad 40, 47, 9.

§. 8. *Perductus ad imperatorem*] *productus* vetustae edd. pro quo Froben. anno 1535. *perductus* reposuit, quemadmodum est in omnibus scriptis. Et recte. Proprium enim in hac re verbum est *perducere*. Liv. hoc lib. c. 27, 2. *Progressus inter stationes eos hostium castraque inde Romana in praetorium ad Camillum perduxit*. 7, 10, 12. *Obviam militi suo progressi, gratulantes laudantesque ad dictatorem perducunt*. (* 22, 22, 15.) Valer. Max. 3, 7, 1. *Speculatores Hannibalis in castris deprehensos et ad se perductos nec supplicio adfecit*. 6, 5, 1. *Plurimos et nobilissimos inde pueros, velut ambulandi gratia eductos, in castra Romana perduxit*. 9, 2. ext. 2. *Captivos nostros, quos in castra perduxerat, paria fere fratrum et propinquorum jungens, ferro decernere cogebat*. Justin. 29, 4. *Qui, comprehensus et ad senatum perductus, incolumis dimissus est*. Gellius 6. Noct. 8. *Nobilis viri Hispani filiam captam perductamque ad se patri inviolatam reddidit*. Marcian. in l. 6. ff. de custod. et exhibit. reor. *Qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt*,

quam tumultuantibus Etruscis, ad suos transtulit.
qui quum perductus ad imperatorem, inde Ro- 8
mam ad senatum miſſus eſſet, sciscitantibus, quid-
nam id eſſet, quod de lacu Albano docuiſſet, re-
spondit: *Profecto iratos Deos Vejenti populo illo fuiſſe* 9

etsi per literas missi fuerint, *vel etiam per Irenarchas perducti.* *Pertrahere* in eadem re adhibet Livius 30, 12, 2. *Opprimi ur*, *capiturque*, *et vivus ad Laelium pertrahitur.* ubi Gronov. utrumque verbum pluribus inluſtravit. Verba *perducere* et *producere* paſſim commutantur. V. infra ad 38, 50, 1. Similiter etiam alia verba cum praepositionibus *per* et *pro* composita, quoniam librarii non adsecuti sunt compendia, quibus utraque scribi solet. V. infra ad 9, 10, 7.

§. 9. *Iratos Deos Vejenti populo illo fuisse die*, *quo sibi eam mentem objecissent*] *iratos Deos illo die Vejenti populo fuisse* Lovel. 4. *illa fuisse die* Gaertn. licet mox *quo* servet. Tum *in eam mentem* Leid. 2.

Ut excidium patriae fatale proderet] Cl. Clericus non modo hic edidit *exscidium*, sed et fere ubique in Livio, ubi id vocabulum obcurrit, praeterquam 1, 52, 3. 10, 44, 8. 34, 49, 1. et fortaſſe pauciſſimis aliis locis. Ita etiam ante Clericum vulgavit Gronovius 41, 11, 9. et 45, 28, 2. ubi antea etiam *excidium* circumferebatur. (* Hearne, Clericus et Crevier. Epit. 51.) Utrumque recte dici potest. *Exscidium* enim est ab *exscindere*. Locutio autem *exscindere urbem* paſſim obcurrit. Infra 44, 27, 4. *Quae manus non agros tantum nudare populando potuit*, *sed ipsas exscindere urbes.* Cic. in Somn. Scipion. 2. *Deligere iterum consul absens*, *bellumque maximum conficies*, *Numantiam exscindes.* Pro Planc. 41. *Urbem unam mihi amicissimam declinavi*, *quae se vel potius exscindi facile pateretur.* Juſtin. 8, 3. *Ob hanc igitur caussam urbem antiquam et nobilem exscindit.* Et ita Inl. Heinsius emendandum censebat Silium Ital. 10, 367.

— — *neque enim sacris inrumpere muris*,
Poene, *magis dabitur*, *noſtrum quam exscindere coelum.*

Ubi editur *scindere coelum.* V. quae eo loco notavi. *Excidium* autem est ab *excidere.* Jam autem *excidere urbem* optimis etiam scriptoribus in frequenti usu est. Apud Liv. 6, 11, 2. *Ut senatum ad excidendum Antium hortaretur.* Cic. 1. de Offic. 22. *Nec plus Africanus in excidunda Numantia reipublicae profuit.* ubi v. Cl. Jac. Gronov. Curtius 4, 13. *Quum Darius terras ureret*, *vicos excideret.* ubi, varios codd. *excinderet* praeferre, inter variantes lectiones adnotatur. Florus 2, 2, 37. *Tanta denique fuit illa victoria*, *ut de excidendis hoſtium moenibus non quaereretur.* ubi v. Cl. Dukerum. Et ita fere Silius meus 10, 132.

— — — *iraque anhelat*,
Ni leto det cuncta virûm, *jungatque parenti*,
Corpora, *et excidat miseros cum stirpe penates.*

quo loco *Pignora*, pro *Corpora*, scribendum eſſe, conjicit doct. Markland. in Praefat. ad Stat.

die, quo sibi eam mentem objecissent, ut excidium patriae fatale proderet. 10 *Itaque, quae tum cecinerit divino spiritu instinctus, ea se nec, ut indicta sint, revocare posse; et tacendo forsitan, quae Dii inmortales vulga-*

Silv. p. 10. Verum, si animadvertisset, arcte cohaerere *cuncta virûm Corpora*, id est, omnes sex Cristae filios, abstinuisset, opinor, ab hac conjectura. Quum autem omnes codd. mei vulgatum ante Clericum *excidium* et hic et alibi passim apud Livium servent, neque suorum dissensum memoret Hearne, a Mstorum lectione sine ulla caussa discedere temerarium puto. Quemadmodum itaque hic, ita et alibi, *excidium* Livio reddidi. Vox *patriae* deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *patriae fata deproderet*, non recte divisis vocibus, praefert Leid. prior.

§. 10. *Quae tum cecinerit, divino spiritu instinctus*] Palat. sec. *divino spiritu instructus*. Lege meo periculo *instrictus*. Gellius 17, 20. *Haec admonitio Tauri de orationis Platonicae modulis non modo non repressit, sed instrinxit etiam nos ad elegantiam Graecae orationis verbis Latinis affectandam.* ut docui legendum ex Pal. membranis in Antiquis Lectionibus [1, 15.] Liv. 9, 40. *His Cursor vocibus instinctos in proelium ducit*. Pall. tres *instructos*. lege *instrictos*. l. 30, 8. *Alii super alios cadentes obstinati moriebantur*. Palat. tert. *obstricti*. forte *instricti*. GEBH. *instinctus* constanter in scriptis meis perstat, nisi quod *indistinctus* sit in Leid. 2. et Lovel. 1. et totam vocem ignoret Voss. 2. *instructus*, quod Gebhard. in Palat. sec. invenit, ex librarii errore profluxit. Nam ita quoque a m. 1. fuerat in Lovel. 5. pro quo deinde manus altera *instinctus* emendavit. Alibi autem saepe haec vocabula in codd. scriptis confundi solent. V. infra ad 9, 40, 7. *instinctus* est adflatus, incitatus, inflammatus. Liv. 1, 47, 7. *Muliebribus instinctus furiis Tarquinius.* hoc libro c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo.* Cic. 5. in Verr. 72. *Nefario quodam furore et audacia instinctus.* Valer. Max. 1, 8, 10. *Inpulsu concepti numinis instincta virgo.* Senec. de brevit. vit. 9. *Velut divino furore instinctus salutare carmen canit.* Lucan. 5, 149.

— — — nullo confusae murmure vocis
Instinctam sacro mentem testata furore.

Quinctil. 12. Instit. Orat. 10. *Quem ipsum num Asianum adpellabimus, plerumque instinctis divino spiritu vatibus comparandum.* Ita *instinctus divinus* apud Curtium 8, 10. *Credo equidem, non divino instinctu, sed lascivia esse provectos.* Eo sensu *instinctum divinum adflatumque* jungit Cic. 1. de Divin. 18. *Cujus generis oracula etiam habenda sunt, quae instinctu divino adflatuque funduntur.* quem *instinctum inflatumque divinum* vocat ibid. c. 6. *Aliquo instinctu inflatuque divino futura praenunciat.* Voces *divino spiritu* desunt in Leid. 2. ut ita *instinctus* simpliciter ponatur, quemadmodum eam vocem accipiendam censet Gronov. in l. l. Senecae, in quo *divino ore*, pro *divino furore*, emendat, et *instinctus*

vulgari velint, haud minus, quam celanda effando,
nefas contrahi. Sic igitur libris fatalibus, sic disci- 11
plina Etrusca traditum esse, ut quando aqua Albana
abundasset, tum, si eam Romanus rite emisisset, victo-
riam de Vejentibus dari. antequam id fiat, Deos moe-

conjungendum esse docet cum verbo *canit*, non cum *ore divino*. Et ita Lactant. Placid. in Argum. Metam. Ovid. 11. Fab. 1. *Thressae mulieres instinctae in abditis locis solitudinem agentem propter desiderium conjugis interfecerunt*. At reliquorum codicum turba constanter vulgatam lectionem tuetur.

Ea se nec, ut indicta sint, revocare posse] *ea se ne cui indicta sint* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. Portug. Harlej. 2. et Haverk. *ea se nec cui indicta sint* Lovel. 5. *ea sene cui indicta sint* Leid. 1.

Et tacendo forsitan, quae Dii inmortales vulgari velint] *ut tacendo* Gaertn. quomodo frequenter peccarunt librarii. V. ad 21, 28, 8. Vocula *et* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm. Sed partim intercepta est a litera finali vocis praecedentis, partim ab initiali sequentis. V. ad 39, 6, 2. Deinde *Dii inmortales insignum velint*, turpiter aberrante librario, idem Gaertn. *tacendo forsan, quod Dii immortales* excusi usque ad Aldum, qui vulgatum primus recepit. Ejus autem lectionem firmant codices scripti. *Di inmortales* Florent. V. ad cap. praec. §. 4. Mox *fando*, pro *effando*, Lovel. 5.

§. 11. *Sic igitur libris fatalibus, sic disciplina Etrusca traditum esse*] *His*, vel *Hiis*, vel *Eis igitur libris* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. [Veith.] et vetustiores typis descripti. *Jus igitur libris* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. Primi Moguntini *Sic igitur libris* ediderunt, quod recte tantum non omnes postea secuti servarunt. Infra 6, 12, 11. *Sic eques, sic pedes, ut praeceperat, pugnant.* (10, 43, 8.) V. infra hoc lib. c. 35, 4.

Ut quando aqua Albana abundasset] Nihil sequitur, quod ad *ut* referri possit: nam *abundasset* pertinet ad *quando*. Si recta est scriptura, *ut quando* idem erit ac, si quando, vel quandocumque. Sed hoc nondum alibi inveni. Cic. 2. de Divin. 32. pro eo, quod hic est *ut quando*, dicit *si*. *Si lacus Albanus redundasset, isque in mare fluxisset, Romam perituram; si repressus esset, Vejos.* Quid sit in hac re *emittere* nemo ignorat. Stupor Pitisci tamen in Suet. Caes. 44. *Destinabat* etc. *emittere Fucinum lacum*, hoc modo interpretari potuit; *ex eo aquam Romam perducere*. Multum debemus homini, qui nos docuit, hoc fuisse consilium Caesaris, et *emittere lacum* esse ex eo aquam Romam perducere. Aliter eum docere potuerant loca Cic. et Front. quae ipse adfert. Addo Cic. 1. de Divin. 44. Val. Max. 1, 6, 3. et Sueton. Claud. 21. Sed videtur secutus Marcellum Donatum ad Sueton. Caes. 44. DUKER.

Tum, si eam Romanus rite emisisset] *emisset*, duarum literarum *is* geminatione in media voce perperam neglecta, Leid. 2. V. infra ad 35, 5, 5. At omnia haec verba exsulabant a Leid. 2. et Lov. 1.

12 *nia Vejentium deserturos non esse.* Exsequebatur inde, quae sollemnis derivatio esset. Sed auctorem levem,

Mox *victoriam de victoribus dari*, pro *de Vejentibus*, Harlej. 2.

Antequam id fiat, Deos moenia Vejentium deserturos non esse] Vocula *non* deficit in Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. et Voss. utroque, [Veith.] quasi verba *antequam id fiat* accipienda sint, antequam victoria de Vejentibus detur; quum iis Livius indicaverit, antequam aqua Albana rite emittatur; unde patet τὸ *non* omitti non posse, quod etiam recte reliqui codd. servant. Praeterea *Vejentum* vetustae edd. Pro quo Mediolanenses anno 1495. inde Veneti anno 1498. et postea reliqui *Vejentium* ediderunt: qua forma passim Livius usus est. Eadem forma etiam *Laurentium* supra probavimus 1, 14, 1. *Fidenatium* ibid. c. 27, 5. *Capenatium* infra hoc libro c. 27, 10. *Ardeatium* 4, 7, 2. *Privernatium* 7, 16, 3. et *Antiatium* 8, 14, 12. (* *Camertium* 9, 36, 8.) ubi etiam alii praeferunt *Laurentum*, *Fidenatum*, *Capenatum*, *Ardeatum*, *Privernatum*, *Antiatum*. V. etiam supra ad 2, 8, 6. Infra hoc lib. c. 21, 8. 6, 4. 4. et alibi.

§. 12. *Exsequebatur inde, quae sollemnis derivatio esset*] *Exsequebantur*, nimirum senatores, Florent. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Harlej. ambo, Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] *Sequebantur* Haverk. Et quidem *Exsequebantur* scilicet rogando. Antea sciscitati fuerant, quidnam id esset, quod de lacu Albano docuisset? nunc *exsequebantur*, id est, pergebant quaerere, quae sollemnis derivatio esset. Ea lectione admissa, post τὰ *derivatio esset* recipiendum est signum interrogandi. Hoc sensu *exsequi* infra obcurrit 9, 16, 4. *Itaque subinde exsequentes a consule legati, quonam se pacto paucos et infirmos praesidio tam valido et armato vim adlaturos?* Plautus in Amphitr. 2, 2, 169.

AM. Jam illud non placet principium de osculo. pergam exsequi.
AL. Lavisti. AM. Quid? postquam lavi? AL. Accubuisti.
SO. Euge, optime!
Nunc exquire.

Ubi, quum Amphitryo dixisset *pergam exsequi*, quibusdam interjectis servus subjicit *Nunc exquire*, id est, nunc exsequere, nunc perge inquirere. *percunctando exsequi* Livius dixit 9, 3, 11. *Quum filius aliique principes percunctando exsequerentur, quid si media via consilii caperetur?* ubi v. plura exempla apud Gronovium. Totius tamen orationis compositio requirere videtur, ut verbum *hoc* referatur ad aruspicem Vejentem, qui, quum docuisset, quidnam id esset, quod de lacu Albano jecisset, nunc *exsequebatur*, id est, narrare pergebat, quaenam aquae in lacu exundantis sollemnis derivatio esset. Si enim Patres auctorem eum levem nec satis fidum super tanta re arbitrarentur, quid adtinebat eum interrogare de sollemni derivatione? Ergo eam sponte potius ac non interrogatus adjecit. Servanda igitur recepta lectio *Exsequebatur*. Ita Phaedrus 3. Fab. 10. 59.

Haec exsecutus sum propterea pluribus,
Brevitate nimia quoniam quosdam offendimus.

Ubi v. Scheffer.

Sed auctorem levem, nec satis fidum super tanta re] Prima vo-

nec satis ſidum super tanta re Patres rati, decrevere, legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas.

cula deerat in Fragm. Hav. a m. 1. Sed illa excidiſſe videtur propter ultimam syllabam praecedentis vocis *esset*. Id autem tanto fuit proclivius, quod librarii *set*, pro *sed*, scribere soliti fuerint: unde etiam ita scriptum alibi elisit sequens *et*. V. ad 2, 30, 6. Recte itaque error hoc loco a m. 2. emendatus, et neglecta antea particula adſcripta est. Deinde *neque satis ſidum* Lovel. 4. *non satis ſidum* Voſſ. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. Denique *super tanta re esse* vett. edd. usque ad Aldum, qui τὸ *esse* primus omisit, concinentibus omnibus scriptis meis.

Legatos sortesque oraculi Pythici expectandas] Vitiosa orthographia *Phytici* praeferunt Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. *Phitici* Voſſ. 1. Leid. 2. et Harlej. ambo. *Phictici* Lovel. 1. *Phitei* Lovel. 5. Hinc vitiosius *Delphitici* dederunt scribae Voſſ. 2. et Lovel. 3. unde videri poſſet, legendum eſſe *Delphici*. Malim tamen vulgatum servare non unam ob causam. In eam enim scripturam consentiunt reliqui scripti. Praeterea id loco corrumpendo ansam dediſſe videtur, quod vox *Pythicus* indoctae librariorum nationi minus cognita fuerit, quam haud facile notiori *Delphicus* ſubſtituiſſe censeri debent. Denique *Pythicus* alibi de oraculo et Apolline Delphico Livius adhibuit. 1, 56, 12. *Brutus alio ratus spectare Pythicam vocem.* hoc lib. c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine inſtinctus pergo ad delendam urbem Vejos.* c. 23, 1. *Quamquam et prodigia procurata fuerant, et vatum responsa, et Pythicae sortes notae.* 23, 11, 3. *Pythio Apollini, republica veſtra bene geſta servataque, lucris meritis donum mittitote.* 29, 10, 6. *Referebant, et sacrificantes ipsos Pythio Apollini litavisse, et responsum oraculo editum, majorem multo victoriam adesse.* Similiter et Cic. 1. de Divin. 1. *Quam vero Graecia coloniam misit in Aeoliam, Joniam, Asiam, Siciliam, Italiam sine Pythio, aut Dodonaeo, aut Hammonis oraculo.* Valer. Max. 1, 8, 10. *Appii interitum veridica Pythicae vaticinationis fides praecurrit.* Ubi *Pythicam* vocari vaticinationem potius ab ipsius Apollinis nomine puto, quam, ut Vorſtius ibi exiſtimat, a nomine vatis, quae *Pytho* dicebatur. Rationem nominis ita reddit Euſtath. ad Homeri Iliad. B. p. 207. Ed. Basil. Πυθὼν ἐκλήθη, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος καὶ σαπέντα δράκοντα. ὡς ἐκ τοῦ πύθω τὸ σήπω. ἢ δια τὸ δύνασθαι τοὺς ἐκεῖ χρωμένους πυθέσθαι τὰ μέλλοντα ἤτοι μαθεῖν. ὅθεν καὶ Πύθιος Ἀπόλλων, ὁ ἐκεῖ τιμώμενος. καὶ ἑορτὴ λαμπρὰ ἀγῶνες, τὰ Πύθια. καὶ προφῆτις, Πυθιάς. ἔτι δὲ καὶ πυθαΐζειν τὸ μαντεύεσθαι. Insuper *exspectandos* Lovel. 4. Portug. et Haverk. Quod dictum eſſe poſſet, quemadmodum illud, 44, 19, 12. *Brevi extorres regno Ptolemaeum et Cleopatram Romam venturos.* Pluribus tamen, qui nihil hic mutant, fidem habere malo. *legatos sortesque exspectandas*, ut fere supra 3, 66, 2. *Et tribunis et plebe incitata in Patres.* 4, 2. in fin. *Si Patribus tribuni cum jure ac majeſtate ademta animos etiam eripuerint* 8, 1, 5. *Sauciis ac parte impedimentorum relicta abierunt.* (*26, 24, 2. *Syracusas Capuamque captam*, ubi antea *captas* edebatur.) 32, 1, 10. *Ab Suessa nunciatum est, duas portas, quodque inter eas muri erat, de coelo tactum.* 37, 3, 2. *Puteo-*

1 XVI. Priusquam a Delphis oratores redirent, Albanive prodigii piacula invenirentur, novi tribuni militum consulari potestate, L. Julius Julus, L. Furius Medullinus quartum, L. Sergius Fidenas,

lis pluribus locis murus et porta fulmine icta. 41, 13, 5. *Quinquagena et singula jugera et semisses agri in singulos dati.* c. 21, 11. *Si morbus pestilentiaque ex agro Romano emota esset.* 42, 63, 6. *Duae turres, quodque inter eas muri, prorutum fuerat.* Eodem cap. §. 11. *Ornamenta urbis, statuae, et tabulae pictae, et quidquid pretiosae praedae fuit, ad naves delatum.* Ceterum quamvis oracula Delphis ore vatis ederentur, non sorte, attamen *sortes oraculi Pythici* dixit, pro ejus responso. Ita cap. seq. §. 8. *Legati ab Delphis venerunt, sortem oraculi adferentes.* c. 23, 1. *Et vatum responsa et Pythicae sortes notae.* Similiter *sortes Jovis Dodonaei* infra est 8, 24, 1. *Proditum, Alexandrum Epiri regem, ab exsule Lucano interfectum, sortes Dodonaei Jovis eventu adfirmasse.* Quin et, ut hic *sortes oraculi*, ita *responsa sortium* pro responsis oraculi supra est 1, 56, 5. *Delphos ad maxime inclitum in terris oraculum mittere statuit. neque responsa sortium ulli alii committere ausus, duos filios in Graeciam misit.* V. Cel. Graevium ad Justin. 12, 2, 14. Adde Doct. Arntzen. ad Auct. de Orig. gent. Rom. c. 12.

§. 1. *Redirent, Albanive prodigii piacula invenirentur*] Pall. pr. tertiusque *Albani ne prodigii piacula minuerentur.* Non assequor. In vitio habitare illos codices accrediderim. GEBH. Prima vox *redirent* deest in Harlej. 2. et a m. 1. in Portug. ab altera postea margini adscripta. Reliquae quatuor exsulant a Fragm. Hav. a m. itidem 1. Praeterea *Albanique* praefert Haverk. sollemni scribarum aberratione. V. infra ad Liv. 24, 10, 2. *Albanine prodigii* Lovel. 3. *Albanisque prodigiis* Lovel. 2. 4. 5. *prodigiis* etiam est in Leid. 1. Tum *inveniretur* Harlej. 1. *invenirent* Haverk. V. ad 10, 10, 1. *minuerentur* Voss. 2. et Lovel. 3. aperto errore librariorum, qui literas *ni* in media voce in *m* coalescentes ad initium dictionis transtulerunt. Paullo ante *a Delphicis*, pro *a Delphis*, est in Voss. 2. Praepositio autem *a* deficit in Lovel. 3.

Novi tribuni militum consulari potestate] *novit tribuni* Harlej. 1. prima litera proximae vocis in fine praecedentis perperam repetita. V. ad 37, 29, 8. Deinde *tribuni militares consulari potestate* Harlej. 2. et Portug. *tribuni militari consulares potestate* Haverk. Verum hae lectiones natae videntur culpa et ignorantia librariorum, errantium in exponendis compendiis *trib. mil. cons. pot.* V. etiam infra ad 6, 6, 3.

L. Julius Tullus] *Julus*, ut ante [c. 10. in princ.] SIG. Cognomen Julii omisit Oxon. L. 2. apud Hearnium. Sed *L. Julius Silius* habet Florent. *L. Julius Tullus* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *L. Tullus Julius* Harlej. 2. *L. Julius Tullius* Lovel. 4. 5. Gaertn. et Haverk. *L. Tullus Tullius* Portug. Sed recte Sigonius *L. Julius Julus.* Voces *Julius* et *Julus* passim in *Tullius* et *Tullus* abierunt. V. supra ad 1, 30, 2. Quod vero Pighius in Annal. ad ann. CCCLVI. p. 216. L. Julio et P. Cornelio iterati, A. autem Manlio tertii tri-

A. Postumius Regillensis, P. Cornelius Maluginensis, A. Manlius, magistratum inierunt. Eo anno 2 Tarquinienses novi hostes exorti. quia simul multis bellis, Volscorum ad Anxur, ubi praesidium

bunatus notam addendam existimet, invitis libris vetustis non admitto. Saepe enim id Livium neglexisse, supra dixi ad 2, 16, 7.

L. Furius Medullinus quartum] *Lucii* praenomen primus reposuit Frobenius anno 1531. Omnes priores habuerunt *P. Furius*, quod et superest apud me in codicibus scriptis, excepto forte uno Florent. ex quo nihil notari in excerptis video. *P. Furius* etiam est apud Hearnium in Oxon. L. 2. et B. Male. Alibi enim Furius Medullinus hoc praenomine in Livio non obcurrit, et tamen jam *quartum* tribunus consularis dicitur. Contra plures hoc tempore L. Furii Medullini vixerunt, summisque in republica honoribus functi sunt. V. supra ad 4, 44, 1. Deinde *quarto* est in Harlej. 2. et Portug. Ita saepe in his aliisque numeralibus variant scripti. V. supra ad 2, 16, 2. 3, 22, 1. c. 29, 8. infra hoc lib. c. 24, 1. c. 26, 2. c. 27, 10. c. 33, 6. c. 55, 5. 6, 18, 1. c. 36, 7. c. 42, 2. 7, 26, 13. 8, 16, 4. et alibi. Neque id mirum, quum, quomodo dicendum foret, jam tempore Ciceronis docti in partes abierint. V. omnibus notum Gellii locum 10, 1. Quin ne postea quidem jam renatis literis omnes idem sensisse, constat ex Magio 3. Miscell. 9. quem viri docti ad d. l. Gellii laudarunt.

A. Postumius Regillensis] *Religiensis* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *Religensis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Aurelius Posthumius Regilensis*, vel *Regillensis* vetustiores excusi, pro quo *Auli* praenomen Aldus reduxit. Infra hoc cap. §. 5. similiter in scriptis peccabatur; qui hoc loco constanter vulgatum tuentur, nisi quod unus Lovel. 4. ei *Lucii* praenomen tribuat. De orthographia autem cognominis v. supra ad 4, 49, 7.

P. Cornelius Maluginensis, *A. Manilius*] Legendum *P. Cornelius Maluginensis iterum*, nam fuit etiam anno CCCLI. Item *A. Manlius III.* quippe qui fuit antea bis, anno CCCL. et CCCLIII. Quidam etiam *Manlium* vocatum putant, atque ita codices variant. GLAR. *A. Manlius* ex Capitolinis tribunatibus. SIG. Non quidem ex Capitolino tribunatu hujus anni, sed duorum priorum, quos Glareanus memoravit. In omnibus tamen scriptis meis, exceptis Florent. et Leid. 2. superest *Manilius*; sed passim ita errarunt librarii. V. infra ad 34, 53, 2. Quid autem de numero, Cornelio et Manlio addendo, censeam, jam supra aperui in primo hujus anni tribuno consulari L. Julio Julo. Quin et unde evinci poterit, eos indicari Cornelium et Manlium, qui honorem hunc jam antea gesserunt?

Magistratum inierunt] *ineunt* Vet. lib. SIG. Ita etiam ex meis Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum non tantum integerrimi, sed et reliqui omnes, dissentiunt, vulgatum servantes: quorum auctoritatem sequor.

§. 2. *Quia multis simul bellis*, *Volscorum ad Anxur*] Melius fluit oratio, si legatur, *qui quia mul-*

obsidebatur, Aequorum ad Lavicos, qui Romanam ibi coloniam obpugnabant, ad hoc Vejenti quoque et Falisco et Capenati bello occupatos videbant Romanos, nec intra muros quietiora negotia esse cer-
3 taminibus Patrum ac plebis; inter haec locum injuriae rati esse, praedatum in agrum Romanum cohortes expeditas mittunt. aut enim passuros inultam eam injuriam Romanos, ne novo bello se onera-

tis simul bellis. DUK. Ordinem vocabulorum, qui est in vulgatis exemplaribus, nullus meorum codd. probat. nam *simul multis* habent omnes; quod, eorum auctoritate adductus, recepi. Insuper *Volscorum bellis* Leid. 2. Verum non multa, sed unum tantum erat Volscorum ad Anxur bellum. Tum *ad Anxir* Lovel. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *ad Anxyr* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Klock. V. supra ad 4, 59, 3. Praeterea *qui*, pro *quia*, Fragm. Hav. a m. 1. Ita alibi variant codices. V. infra ad 36, 33, 5. Hinc forte probari posset conjectura Cel. Dukeri, *qui quia multis* legentis; ut illud *qui* absorptum sit a sequenti *quia*. V. ad 4, 58, 4. Potest tamen etiam vulgatum servari. In verbis praecedentibus vox *anno* deficit in Harlej. 2. In sequentibus autem *urbi*, pro *ubi*, est in Haverk. Tum *ad Lanicos*, pro *Lavicos*, Voss. 2. et Lovel. 3.

Ad hoc Vejenti quoque, et Falisco, et Capenati bello occupatos] *ad haec* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] quomodo etiam vir doctus in margine ed. Curionis scribendum conjecit. *adhuc* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. ac 2. Sed nihil muto. V. infra ad 21, 62, 10. Praeterea *Vejentique et Falisco* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Sed compendia scribendi non adsequuti $\overset{o}{q}$; id est, *quoque* et *q;* id est *que*, librarii in codd. passim commutarunt; nisi id potius negligentiae eorum adscribendum sit. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. Tota vox *quoque* deficiebat in Lovel. 4. [Veith.]

Nec intra muros quietiora negotia esse] Pleonasmo non insolenti optimis auctoribus Palatinorum medius *nec intra muros magis quietiora negotia esse*. Virgilius Culice v. 78.

Quis magis optato queat esse beatior aevo.

GEBH. *magis quietiora* etiam Harlej. 2. Portug. et Haverk. Novi, saepe voculam *magis*, etiam apud optimos scriptores, comparativis jungi, Livium etiam ita loqui 9, 7, 6. *Tristior deinde ignominiosae pacis magis, quam periculi nuncius fuit.* ubi alia vide. Ne tamen Livium hic ita dedisse in animum inducam, obstat codicum optimorum a vulgato stantium consensus.

§. 3. *Passuros inultam eam injuriam Romanos, ne novo bello se onerarent*] *passuros multum eam in-*

rent: aut exiguo, eoque parum valido, exercitu
persecuturos. Romanis indignitas major, quam cu- 4
ra, populationis Tarquiniensium fuit. eo nec ma-
gno conatu suscepta, nec in longum dilata res est.
A. Poſtumius et L. Julius non juſto delectu, (etenim 5
ab tribunis plebis inpediebantur) sed prope volun-
tariorum, quos adhortando incitaverant, coacta
manu, per agrum Caeretem obliquis tramitibus

juriam Harlej. 2. *passuros multam eam injuriam* Lovel. 3. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. saepius obvio scribarum lapsu. V. supra ad 3, 38, 3. *passuros eam injuriam Romanos inultam*, aliter digeſtis vocibus, Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Deinde *nec novo bello* Lovel. 2. V. ad Liv. 3, 47, 7. *ne novo bello se committerent*, altera lectione in marginem rejecta, Hearnii Oxon. C. Utramque lectionem jungens *ne novo se bello committerent vel onerarent* praefert Lovel. 4. [Veith. qui etiam omittit sequens *aut*.] Noſtri omnes receptam scripturam conſtanter servant, nisi quod *honerarent* sit in Leid. 1. male praeposita adspiratione. V. infra ad 36, 40, 9. Vulgatum itaque praefero. Paullo ante vocabulum *locum* non comparet in Leid. 1.

Exiguo, eoque parum valido, exercitu persecuturos] *exiguo atque parum valido* Lovel. 2. et Portug. a m. 1. Male. exiguo exercitu, et ideo parum valido. Supra 1, 11, 8. *Pepigisse eam, quod in siniſtris manibus haberent; eo scuta illi pro aureis donis congeſta.* ubi quaedam vide. 2, 48, 4. *Muris se tenebant; eo nulla pugna memorabilis fuit.* 3, 66, 3. *Biennio ante delectum indictum haberi non potuisse, eo adversus se non esse missos exercitus.* 4, 7, 11. *Credo, quod tribuni militum initio anni fuerunt, eo praetermissa nomina consulum eorum.* Mox hoc cap. *Eo nec magno conatu suscepta, nec in longum dilata res est.* c. 20, 9. *Dictatorem fugere invidiam ex eo criminaque; eo delegasse ad senatum.* 7, 2, 2. *Peſtilentia fuit. Eo nihil dignum memoria actum.* 8, 17, 8. *Eo ex agro Sidicino exercitus non est deductus.* 8, 30, 9. *Credere libet auctori Fabio, eo factum, ne* etc. et saepe alibi. (* 34, 31, 8. 36, 12, 2.) V. Cl. Cortium ad Plin. 1. Epiſt. 5, 4. Mox *persecutores* Harlej. 1. *persecutos* Portug.

§. 4. *Indignitas major, quam cura, populationis Tarquiniensium fuit*] Tò *major* deficit in Lovel. 1. Id transponit, ac praefert *Indignitas, quam cura, populationis Tarquiniensium major fuit* Leid. 2. qui idem codex mox verbis sequentibus legit *in longum delata ei res est.*

§. 5. *A. Poſtumius et L. Julius non juſto delectu*] Scripti, in quibus supra hoc cap. recte *Auli* praenomen Poſtumio tribuebatur, hic fere editis consentiunt, et *Aurelius Poſtumius* praeferunt. Certe ita habent Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Ita alibi saepe peccarunt librarii. V. infra ad Epit. l. 74. Tum

egressi, redeuntes a populationibus gravesque prae-
6 da Tarquinienses obpressere. multos mortales obtruncant, omnes exuunt inpedimentis; et, receptis
7 agrorum suorum spoliis, Romam revertuntur. Biduum ad recognoscendas res datum dominis: tertio incognita (erant autem ea pleraque hostium ipsorum) sub hasta veniere; quodque inde redactum,

Julii praenomen *Lucius* omittitur in Harlej. 1. Denique *non justo dilectu* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. et Fragm. Hav. V. infra ad 37, 51, 7. Mox *a tribunis plebis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 6. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et vetustiores excusi. Aldus *ab tribunis* edidit. Et ita reliqui scripti. [*incitaverat* Veith.]

Per agrum Caeretem obliquis tramitibus egressi, redeuntes a populationibus] *agrum Caeritem* Voss. 2. et Lovel. 3. *agrum Caeretum* Haverk. Utroque modo *agrum Caeritem* et *agrum Caeretem* dicimus. V. infra ad 22, 1, 10. et Cellar. 2. Geogr. Antiq. 9. p. 465. Tum *ab populationibus* Portug. a m. 1. Ejus lectionis vestigia supersunt in Leid. 1. et Haverk. *ad populationibus* exhibentibus, ut et in Gaertn. qui legit *appellationibus*.

§. 6. *Receptis agrorum suorum spoliis, Romam revertuntur*] *Romani revertuntur* Harlej. 2. et Haverk. Paullo ante *mortales multos* Haverk.

§. 7. *Biduum ad recognoscendas res datum dominis*] *Biduum cognoscendas res* Lovel. 1. *Biduum ad cognoscendas res* Leid. 2. Supra 3, 10, 1. *Exposita omni in campo Martio praeda, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret.* 4, 29, 4. *Praedae pars sua cognoscentibus Latinis atque Hernicis reddita.* 8, 39, 15. *Nihil tamen earum rerum praeter captivos, ac si qua cognita ex praeda sunt, acceptum est.* 24, 16, 5. *Pecus exceptum est, quod intra dies triginta domini cognovissent.* 35, 1, 12. *Potestasque dominis suas res cognoscendi facta.* In eadem re verbo simplici *noscere* utitur Livius 10, 20, 15. *Adcitique edicto domini ad res suas noscendas recipiendasque.* c. 36, 18. *Interamnam edicto dominis ad res suas noscendas recipiendasque revocatis.* quemadmodum nunc adhibet decompositum, quod servant omnes reliqui codices, et alibi non semel apud Livium, sensu tamen recensendi, obcurrit.

Tertio incognita (erant autem ea pleraque hostium ipsorum) sub hasta veniere] *incognitum* Florent. *tertio quae incognita erant autem ea plura quae hostium ipsorum* Haverk. *tertio quae incognita erant, aut ea pleraque hostium ipsorum* Lovel. 2. et 4. *tertio quae*, et *tertioque* quaedam vett. edd. Eae autem omnes *τὸ ea* omittunt, quod primus adjecit Aldus, et servant libri manu exarati. *plura quae* autem, pro *pleraque*, etiam Portug. Deinde *sub hasta venire* Gaertn. et Haverk. *venivere* Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *venuere* Leid. 1. *venierunt* edd. vett. pro quo iterum Aldus *veniere* substituit. Voces *sub hasta* omittuntur in Lovel. 4.

§. 8. *Cetera bella, maximeque*

militibus est divisum. Cetera bella, maximeque Vejens, incerti exitus erant. Jamque Romani, desperata ope humana, fata et Deos spectabant, quum legati ab Delphis venerunt, sortem oraculi adferentes, congruentem responso captivi vatis. 8
Romane, aquam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare suo flumine sinas. emissam per agros 9

Vejens, incerti exitus erant] Vet. lib. *In caetera bella.* SIG. Tò *In* in nullo meorum obcurrit. In vet. lib. autem Sigonii natum puto ex praecedentis vocis litera finali *m*, qui error in scriptis saepe notatur. V. infra ad 37, 11, 4. Praeterea *Ceteraque bella, maximeque Vejens* Lovel. 5. *Cetera bella, maxime Vejens* Lovel. 1. Tum *juncti exitus* Lovel. 3. *incerti ex'citus* Gaertn. et Lovel. 2. *incerti exercitus* Leid. 1. Et hic error in libris antiquis frequens est. V. infra ad 10, 33, 1.

Jamque Romani desperata ope humana fata et Deos spectabant] Hic etiam in vitio habitare crediderim Pall. primum tertiumque, qui legunt *Jamque Romani desperata spe humana fata Deorum exspectabant.* Item Andreas, habens *expetebant*. GEBH. Pall. Gebhardi consentiunt Voss. 2. et Lovel. 3. Sed *Romani passim desperata ope*, una voce interposita, Leid. 2. qui idem etiam praefert *fata ad Deos*, quasi voluerit *fata ac Deos*. Nam *ad* et *ac* saepe commutantur. V. infra ad 21, 32, 2. [*Romani exitus desperata ope* Veith.] *exspectabant* autem itidem est in Portug. *exspectant* in editis ante Aldum. Male. V. ad 6, 33, 1. Vitiosam etiam eam lectionem videntes Andreas in ed. Rom. anni 1472. ac Parm. pro eo dederunt *expetebant*, quae vox cum altera non raro commutari solet. V. ad 10, 7, 12. Ex eodem Andrea tamen Hearne *exspectabat* laudat. Mox *legati a Delphis*, pro *ab Delphis*, Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Haverk.

Congruentem responso captivi vatis] *congruentes* Voss. 2. Deinde *responso capti vatis* Florent. V. infra ad 6, 22, 4. *responso captivi atis* Harlej. 1. *responso captivitatis* Leid. 1. Voss. 2. et Lovel. 1. ac 3. quomodo etiam operae aberrarunt in ed. Gronov. anni 1665.

§. 9. *Romane, aquam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare suo flumine sinas*] *captivi ve sinas Romane aquam Albanam cavo lacu contineri cave in mare manare suo flumine* Leid. 2. *cavo lacu* etiam Voss. 1. et Lovel. 1. Tum *manare sinas suo flumine* Voss. 1. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Harlej. 2. et Haverk. *manare suo flumine sinas suo flumine* Gaertn. *manare suo flumine inasse. missam* Leid. 1. literis transpositis, et male divisis vocibus, quod hujus codicis librario frequens est. *manare suo flumine. Inde asse missam* corruptius Lovel. 2. [*manare sinas sui flumine omissam* Veith.]

Emissam per agros rigabis] Ἴσως *derivabis*, aut *emissa agros rigabis*. Sed vet. lib. *manu missam per agros rigabis*. MURET. Iterum Pal. sec. *manumissam*, non *emissam*. GEBH. Sic loquuntur.

10 *rigabis, dissipatamque rivis exstingues. Tum tu insiste audax hostium muris; memor, quam per tot annos obsides urbem, ex ea tibi his, quae nunc panduntur, fatis*
11 *victoriam datam. Bello perfecto, donum amplum victor ad mea templa portato: sacraque patria, quorum omissa cura est, instaurata, ut adsolet, facito.*

1 XVII. Ingens inde haberi captivus vates coeptus, eumque adhibere tribuni militum Cornelius Postu-

Hyginus Fab. 164. *At Neptunus iratus in eam terram mare coepit irrigare velle.* Et cum plerumque terras dicamus fontibus irriguas, praetulit tamen Justinus 44, 1. *Cursus omnium non torrentes rapidique, ut noceant, sed lenes et vineis campisque irrigui.* Virgilius 4. Georg. [115.]

— — — *Amicos irriget imbres.*

Claudianus [de Nupt. Honor. et Mar. 101.]

— — — *largos haec nectaris imbres*
Irriget.

Ad quae Jos. Scaliger: Imbres non irrigantur, sed irrigant. Cato de re rust. c. 151. *Si quando non pluet, ubi terra sitiat, aquam irrigato leniter in areas.* JAC. GRON. *manu missam per agros rigabis* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed v. de verbo *emittere* supra ad cap. praec. §. 4. Et optimi etiam ac reliqui omnes codd. vulgatum servant, nisi quod *emissam* exsulet a Lovel. 4. relicta lacuna; *missam* sit in Lovel. 5. *emissa* in Voss. 1. unde firmari posset posterior Mureti conjectura *emissa agros rigabis*; quemadmodum prior *emissam per agros derivabis* illo Livii supra cap. praec. §. 12. *Exsequebatur inde, quae sollemnis derivatio esset.* Sed recte receptam lectionem Cl. Jac. Gronovius tuetur. Quin et *rigare aquam* dici de aqua, quae rivo ducitur, observat Salmas. in Exercit. Plin. p. 415. Similiter in metaphorica locutione Furius in primo Annali apud Macrob. 6. Saturn. 1.

— — *mitemque rigat per pectora somnum,*

quod etiam dicere potuisset *rigat pectora somno.* Cel. Burm. ad Virg. 4. Georg. 115. trajectis vocibus apud Livium legendum censet *per emissam agros rigabis.*

§. 10. *Ex his, quae nunc panduntur, fatis*] *quae nunc pandantur* Portug. et Haverk. quorum prior paullo ante ignorat τὸ *tot* a m. 1. quemadmodum etiam Lovel. 3. vocem *memor.*

§. 11. *Bello perfecto, donum amplum*] *Perfecto bello* Voss. 1. Lovel. 1. et Gaertn. *Profecto bello* Leid. 2. Sed *perfecto* exsulat a Voss. 2.

Sacraque patria, quorum omissa cura est, instaurata, ut adsolet, facito] *sacraque paria* Leid. 2. *ad mea templa sacraque portato patria* Haverk. Deinde *amissa cura est* Lovel. 3. V. ad 3, 38, 11. Tum *instaura* Harlej. 1. de quo errore dicam ad 10, 37, 2. Ceterum omnia haec verba a m. 1. in Portug. omissa erant, postea demum a m. 2. margini adscripta sunt.

miusque ad prodigii Albani procurationem ac Deos rite placandos coepere. Inventumque tandem est, 2
ubi neglectas ceremonias intermissumve sollemne Dii arguerent; nihil profecto aliud esse, quam magistratus, vitio creatos, Latinas sacrumque in Albano monte non rite concepisse. Unam expiatio- 3
nem eorum esse, ut tribuni militum abdicarent se magistratu, auspicia de integro repeterentur, et in-

§. 1. *Ingens inde haberi captivus vates coeptus*] Dictio postrema nothum quid sapit; ut mox, *ad Deos rite placandos coepere*, illud *coepere* pro adulterino ejiciendum videtur. GRUT. Ejecto utroque vocabulo, cui Gruterus litem movit, oratio erit per infinitivum formata, qua Livius saepissime usus est. Et quidem passim similes locutiones corruperunt librarii, ut supra dictum est ad 1, 50, 5. Quum tamen et *coeptus* et mox *coepere* constanter in omnibus meis supersit, invitis scriptis nihil mutandum puto. Nimium Gruterum fuisse in vocibus ex contextu Liviano ejiciendis infra videbimus ad 23, 34, 15. Ceterum *Ingens inde haberi captivo vati honos coeptus* praefert Neapol. Latinii, *Ingens inde haberi captivo vati honos captivus vates coeptus*, utraque lectione juncta, Florent. in quo tamen tres posteriores voces postea a manu altera deletae sunt. Verum nulli alii meorum huic lectioni favent. *Ingens haberi*, id est, multae auctoritatis. Supra 4, 6, 5. *Quum Canulejus victoria de patribus et plebis favore] ingens esset.* Nepos in Themist. 6. *Magnus hoc bello Themistocles fuit, neque minor in pace. Ingens auctoritate* dixit Livius 42, 12, 3.

§. 2. *Ubi neglectas ceremonias intermissumve sollemne*] *ubi relictas* Lovel. 2. *ubi nec lectas* Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4. Tum *intermissumne* Lovel. 3. 5. et Gaertn. Denique *arguerunt*, pro *arguerent*, quaedam vetustarum editionum.

Nihil profecto aliud esse, quam magistratus vitio creatos] Gronov. in priori ed. notarum ad 40, 50, 3. testatur, verbum *esse* valde sibi suspectum, putatque adjecisse, qui nescirent, *nihil profecto aliud* dixisse Livium, pro nulla alia in re profecto, nimirum neglectas ceremonias. In secundis tamen curis hanc conjecturam omisit. Et sane omnes scripti in vulgatum conspirant, nisi quod *est*, pro *esse*, habeat Haverk. *qua*, pro *quam*, Leid. 1. Sed ibi ultimam literam τοῦ *quam* intercepit prima vocis sequentis. V. ad 23, 8, 9.

Latinas sacrumque in Albano monte non rite concepisse] *Latinas ferias sacrumque* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [*Latinas ferias sanctumque* Veith.] Sed vox *ferias* omnino glossema haberi debet. Ita infra 38, 44, 7. *Latinae inde fuerunt.* Ita vulgo editur, et praeferunt plerique codd. Alii tamen eadem ratione corrupti legunt, *Latinae inde feriae fuerunt.* Vide, quae ad eum locum notantur. Tum *in monte Albano* Lovel. 1. Deinde voces *non rite* exsulant a Lovel. 2.

§. 3. *Abdicarent se magistratu*]

4 terregnum iniretur. Ea ita facta sunt ex senatusconſulto. Interreges tres deinceps fuere, L. Valerius, Q. Servilius Fidenas, M. Furius Camillus.
5 Numquam desitum interim turbari, comitia interpellantibus tribunis plebis, donec conveniſſet prius, *ut major pars tribunorum militum ex plebe crearetur.*
6 Quae dum aguntur, concilia Etruriae ad fanum

a magiſtratu Voſſ. 2. *abdicarent magiſtratu* Gaertn. Mox *interregnum iniceretur* Voſſ. 1. a m. 1.

§. 4. *Ea ita facta sunt ex senatusconsulto*] *Et ita facta* Haverk. Alibi ita peccatum est in libris scriptis. V. ad 42, 5, 7. Verbum *sunt* deficit in Lovel. 2.

Interreges tres deinceps fuere, L. Valerius, Q. Servilius Fidenas] *Tò tres* deficit in Fragm. Hav. at voces *Q. Servilius* in Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Praeterea *tres deinde* exhibent Lovel. 2. et vetuſtae edd. cujus loco Aldus *deinceps* vulgavit. Et id conſtanter servant scripti. Alterum ex gloſſa natum puto. Ita etiam variabatur supra 2, 1, 2. c. 45, 14. infra 6, 5, 6. c. 14, 6. 7, 32, 16. (* 9, 34, 10. 29, 14, 13. 31, 16, 5.) V. etiam Cel. Burm. ad Suet. Caes. 34. Vis *τοῦ deinceps* supra inluſtratur ad 2, 47, 11.

§. 6. *Concilia Etruriae ad fanum Vulturnae habita*] Et hic, quemadmodum supra [4, 61, 2.] et infra 6, [2, 2.] habet Vormaciense volumen *ad fanum Voltumnae.* RHEN. *Ad fanum Volumnae* poſtremum editi. Olim lectum *Vulturnae.* Sed quum jam Rhenanus ex Vormaciensi MS. monuerit, reſtituendum *Voltumnae*, habeantque MSS. Rottend. *Voltumpne*, Voſſ. 2. *Voltunae*, Voſſ. 1. *Vultumnae*, cauſſa nulla videbatur, cur non ederetur, prout oportuit. JAC. GRON. *Vulturnae* servant Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. N. et C. atque a m. 1. Fragm. Hav. [Veith.] *Volturnae* Harlej. 2. *Volatne* Gaertn. *Vultumnae* Voſſ. 1. Fragm. Hav. a m. 2. et Klock. *Voltunnae* Lovel. 3. *Voltumnae* Voſſ. 2. Leid. 1. Harlej. 1. et, quos Hearne Oxonii excussit, L. 1. 2. et B. Neque aliter ex editionibus Rom. princeps, Tarvis. ambae, Veneta anni 1495. aliaeque. *Volumnae* profluxit ex Gruteri poſtrema editione. Etruscorum Deam *Volumnam* a Dea *Voltumna* diſtinguit Dempſter. 1. Etrur. Regal. 15. p. 61. et 62. V. supra ad 4, 23, 5. Praeterea *consilia* Lovel. 4. et 5. Male. Indicatur enim communis conjunctorum populorum respublica, quod *concilium*, non *consilium*, dicitur. V. Gronov. ad 44, 2, 5. Tum *phareum*, pro *fanum*, est in Haverk. Mox *Capenatibus et Faliscis* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *Capenatibus vel Faliscis* Lovel. 3. 4. 5. Voſſ. 2. et Leid. 1.

§. 7. *Antea se id Vejentibus negasse, quia, unde consilium*] *ante se id* Leid. 2. Lovel. 1. 2. *se antea id* Lovel. 5. *ante id* editi ante Aldum. Deinde *quod*, *unde consilium* Voſſ. 2. et Lovel. 3. quomodo saepe variant librarii in Mſtis. V. infra ad 38, 36, 4. Hic vero id factum videtur, quod sibi persuaderent, *τὸ quia* non recte sub-

Voltumnae habita, poſtulantibusque Capenatibus ac Faliſcis, ut Vejos communi animo conſilioque omnes Etruriae populi ex obſidione eriperent, reſponsum est: *antea se id Vejentibus negaſſe, quia, unde* 7
conſilium non petiſſent super tanta re, auxilium petere non deberent. nunc jam pro se fortunam suam illis negare; maxime in ea parte Etruriae. Gentem inviſita- 8

junctivo jungi poſſe. V. supra ad 2, 8, 5. Mox *auxilium petere deberent*, omiſſa negandi particula *non*, iidem Voſſ. 2. et Lovel. 3. quae tamen salvo sensu omitti nequit.

Negare. maxime in ea parte Etruriae] Vide, quid referat, *in ea parte.* universamne Etruriam, an eam, unde petebatur auxilium, et quae Gallis vicinior, Romanis remotior erat? De Gallis autem Livius, perinde atque de Indis, loqui facit Hetruscos. GLAR. Puto diſtinguendum: *nunc jam pro se fortunam suam illis negare; maxime in ea parte Etruriae. Gentem invisitatam* etc. JAC. GRON. Vellem, *cum maxime in parte Etruriae.* quandoquidem totius Etruriae concilium illud fuit. COETIER. Si verba *in ea parte Etruriae* a sequentibus avelluntur, illa *Gentem inusitatam novos accolas Gallos esse* plane abrupta sunt, quum in recepta diſtinctione omnia bene cohaereant et procedant. Sed ita non valde apertum est, quo referendum sit *maxime.* Tolerabilis est sensus, si diſtinguas, *illis negare maxime. In hac parte Etruriae gentem inusitatam, novos accolas Gallos esse.* Si non recedendum est ab eo, quod libri editi exhibent, *maxime* vix aliud eſſe potest, quam quod alioqui dicitur *cum maxime.* DUK. Etiam Doujatio hic locus suspectus est; quum enim apud fanum Voltumnae, non ex certa parte et Gallis vicina, sed ex omni Etruria conveniſſent, *τὸ ea* delendum censebat. Id insuper ei incommodum erat, Gallos dici in parte Etruriae eſſe, qui partis adcolae erant Aretium versus et Clusium. Huic difficultati obcurrit Cl. Jac. Gronovius mutando diſtinctionem. Legam itaque et diſtinguam *nunc jam pro se fortunam suam illis negare; maxime in parte Etruriae. Gentem* etc.

§. 8. *Gentem inusitatam, novos adcolas Gallos esse*] Palat. sec. *Gentem invisam*, hoc est, non visam. Gloſſarium Philoxeni *Invisus*, ἀόρατος, μισητός. Sed vulgata lectio stabilitur c. 35. *Cum multitudinem, cum formas hominum inusitatas cernerent.* c. 37. *Inusitato atque inaudito hoſte ab oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente.* Lipsius Epiſtolic. 2. Ep. 26. legit *invisitatam.* Quare jam dudum ab aliis irrisus est. Quinctilianus Declam. 3, [13.] *Influxit Italiae inaudita multitudo, quam ne ea quidem potuit suſtinere, quae genuit; inusitata magnitudo corporum, mores etiam Germanis feri.* Livius 27, 39. *Inusitati namque antea alienigenis, nec videre ipsi advenam in sua terra assueti, omni generi humano insociabiles erant.* Juſtinus 25, 1. *Quibus et elephantes ad terrorem, velut inusitatas barbaris formas, rex oſtendi jusserat.* GEBH. Nescio, quinam sint,

tam, novos adcolas Gallos esse, cum quibus nec pax
9 *satis fida, nec bellum pro certo sit: sanguini tamen*
nominique et praesentibus periculis consanguineorum id
dari, ut, si qui juventutis suae voluntate ad id bel-

qui Lipsium, *invisitatam* reponentem, iriserint. Id tamen hodie inter eruditos constat, indignum fuisse, qui propterea irideretur. Certe Gronovius etiam supra ad Liv. 4, 23, 1. *invisitatam* legendum hoc loco esse monuit. Et eam emendationem ex meis firmant Florent. Leid. 1. Klock. et Lovel. 1. eodemque ducunt vestigia Lovel. 5. Portug. et Haverk. *invisam* praeferentium. Plura infra dicentur ad 5, 35, 4.

Cum quibus nec pax satis fida, nec bellum pro certo sit] Tres voces a fine non sunt in Pal. sec. nisi ad marginem a m. 2. Et poterant omnino abesse. GRUTER. Quamvis deletis tribus ultimis vocibus sensus constare possit, illas tamen expungendas non existimo propter consensum reliquorum codicum, qui constanter servant. Unus enim Pal. sec. levioris auctoritatis apud me est, quam ut ejus fide tres integras dictiones ex contextu ejiciam; praesertim quum is, qui codicem recensuit, easdem a prima manu omissas ex alterius comparatione ad marginem adjecerit. Praeterea *pro certo* genium locutionis Livianae spirat. V. supra ad 1, 3, 2. Nimius est Gruterus in supprimendis vocibus, quas sine jactura sensus abesse posse existimat, idque in Livio, cujus lactea ubertas laudari solet. V. ad 23, 34, 15. Praeterea *nec pax fida satis*, transpositis vocibus, Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Livius eamdem rem, quam hic refert, ita exprimit supra 2, 22, 1. *Cum Volscorum gente Latino bello neque pax neque bellum fuerat.*

§. 9. *Sanguini tamen nominique et praesentibus periculis consanguineorum*] *sanguinique tum menia nomini et praesentibus* sine ullo sensu Lovel. 5. *sanguini tamen, nomini et praesentibus periculis* Leid. 2. Non sequor. Haec enim compositio Livio est familiarissima. Supra 4, 6, 12. *Hanc modestiam aequitatemque et altitudinem animi ubi nunc in uno inveneris?* c. 5, 4. *In Etruriam Pomptinumque agrum et Cumas frumenti caussa misere.* c. 32, 11. *Memor opimi doni Romulique ac Jovis Feretrii rem gereret.* 5, 18, 12. *Ut exitium ab urbis tectis templisque ac Romanis moenibus arcerent.* V. etiam supra ad 2, 31, 1. *tum*, pro *tamen*, est etiam in Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. Tum *sanguineorum* Haverk.

Si qui juventutis suae voluntarii ad id bellum eant, non impediant] In Vormaciensi volumine est, *voluntate ad id bellum eant.* RHEN. Pall. tres, et Campani ed. *voluntate ad id bellum eant.* Rectius, neque aliter libri Rhenano usurpati. GEBH. Ex MSS. et ed. Campani restituimus *voluntate.* Et sic saepe Livius. 2, [24, 5] *Per metum potius quam postmodum voluntate consuluisset.* Hoc l. 5, [52, 12] *Si non voluntate mansimus in Capitolio per tot menses obsidionis.* 7, [39, 13.] *Parum spei erat, voluntate qui, quam facturum.* 35, [22, 6.] *Castella multa expugnavit, alia voluntate ad eum defecerunt.* Eodem lib. [c.

lum eant, non inpediant. Eum magnum adveniſſe 10 hoſtium numerum, fama Romae erat. eoque miteſcere diſcordiae inteſtinae metu communi, ut ſit, coeptae.

45, 4.] *Multa homines voluntate remittere.* 37, [39, 12.] *Duo millia miſſorum Macedonum Thracumque, qui voluntate ſecuti erant.* 39, [25, 5.] *Si voluntate, non vi atque armis coacti, cum Aetolis eſſent.* Terentius Adelphis [3, 4, 44.]

Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.

J. FR. GRON. *voluntate* etiam omnes codices, quibus uſus ſum, ſolo excepto Gaertn. qui manifeſto errore ſcribae praefert *voluptate*, vel ipſa etiam hac aberratione veram lectionem firmans. Nam, propter adfinitatem ductuum literarum *n* et *p* in ſcriptura Longobardica, ſaepe voces *voluntas* et *voluptas* commutari ſolent ab indoctis librariis. V. ſupra hoc lib. ad c. 6, 3. *voluntate* autem etiam in Oxonienſibus ſuis ſupereſſe Cl. Hearne teſtatur. *Voluntate eant*, id eſt, ſponte eant. Supra 3, 41, 5. *Prope malebant, poſtmodum ipſos decemviros voluntate abire magiſtratu.* c. 69, 8. *Exercitusque novus, paucis cohortibus veterum militum voluntate ſequentium, manserit ad decimum lapidem.* 21, 58, 2. *Eam quoque gentem, ſicut Gallos Liguresque, aut vi aut voluntate adjuncturus.* 42, 32, 6. *Multi voluntate nomina dabant.* c. 67, 9. *Antrona voluntate colentium recepit.* 43, 19, 6. *Ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita.* 45, 12, 2. *Partim voluntate, partim metu.* Salluſt. in Jug. 13. *Urbes partim vi, alias voluntate imperio ſuo adjungit.* ubi videndus eſt Cl. Cortius. Praeterea *ſi quis juventutis ſua voluntate ad id bellum eat* Haverk. *ſua voluntate* etiam Harlej. 2. Ita 22, 49, 17. *Quum ſua voluntate milites in legionibus facti eſſent.* (* 39, 37, 19.) 45, 42, 7. *Non ſua voluntate Cotyn bello juviſſe Perſea, quod obſides dare coactus eſſet.* Quum tamen ſoli ita codd. illi praeferant, reliqui *juventutis ſuae* ſervent, id etiam alteri praefero. Ceterum *ſi quis juventutis ſuae* etc. *eat* etiam Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. a m. 2. qui a m. 1. exhibuerat *ſi quis ſuae juventatis* etc. *eant.* Et ita eſt in Harlej. 2. Sed numerum pluralem et plures et integriores codices tuentur. *erant*, pro *eant*, Lovel. 2. Tum voces *non inpediant* deficiunt in Voſſ. 2. auctius vero *non inpediant eum* legit Portug.

§. 10. *Eum magnum adveniſſe hoſtium numerum*] Voces *Eum* in Portug. *adveniſſe* in Leid. 2. et Lovel. 1. non adparent. *Cum*, pro *Eum*, praeferunt Voſſ. 2. Lovel. 3. et Gaertn. ſollemni librariorum lapſu. V. ad 4, 19, 2. *Tum* Lovel. 2. Sed *Eûm*, pro *Eorum*, legendum, conjecit vir doctus in margine edit. Curionis. Ego vulgatum mutandi cauſſam non video.

Eoque miteſcere diſcordiae inteſtinae etc. *coeptae*] Prima vox exſulat a Lovel. 5. *eo q᷑ miteſcere*, id eſt *eo quod*, habet Gaertn. [Veith.] errore admodum frequenti in libris Mſtis. V. ad 2, 41, 8. Tum *militeſcere* abſurde aberrans Harlej. 1. *niteſcere* Lovel. 5.

1 XVIII. Haud invitis Patribus P. Licinium Calvum

§. 1. *P. Licinium Calvum praerogativa tribunum militum non petentem creant*] Vet. lib. habent *tribunum militum consulari potestate non petentem.* Caeterum *praerogativae*, non *praerogativa*, legendum est. Nam quae primae tribus suffragium inibant, *praerogativae* dicebantur, quod primae *rogarentur*, quos vellent consules fieri; secundae *jure vocatae*, quod in his, sequente populo, ut saepe contigit, praerogativarum voluntatem, jure omnia complerentur, ut scribit Pedianus in secundam Verrinam [ad Cic. 1. in Verr. 9.] Sic 10, [22, 1.] *Eumque praerogativae et primo vocatae omnes centuriae consulem dicebant.* Erat autem una juniorum praerogativa, altera seniorum, quod ex aliis locis intelligi potest. Praerogativae autem sorte educebantur. SIG. Nota. mox caeterae *tribus jure vocatae.* Dubium mihi est, quid caussae sit, cur Livius non et *centurias jure vocatas* dixerit. Nam haec comitia centuriata. H. VALES. Quae sint *centuriae* et *tribus praerogativae*, satis exposuerunt Gruchius, Sigonius, et Gronovius. Sed de sententia et scriptura hujus loci, et alterius, quem Sigonius hic e l. 10, 22. descripsit, magna fuit inter eum et Gruchium contentio. Hic 1. de comit. Rom. 4. et in fine Refutationis ad posteriorem Sigonii disputationem putat, hoc tempore adhuc obtinuisse veterem rationem comitiorum centuriatorum a Servio Tullio profectam, et a Livio l. 1, 43. relatam, ut primo loco centuriae Equitum, qui omnes in prima classe erant, ac deinde centuriae peditum ejusdem classis ad suffragium ferendum vocarentur; nec nisi post expletas 35. tribus, id est, post annum U. ıɔxıı. in usum venisse, ut in his comitiis una ex omnibus tribubus sorte duceretur, e cujus centuriis sine discrimine classium itidem una centuria sorte lecta, eo quod prima rogaretur, *centuria praerogativa*, et ab hac tribus, e qua centuria illa lecta erat, *tribus praerogativa* dicta fuerit. Livium neque hic, neque l. 10, 22. de hac centuria praerogativa agere; idque ex eo liquere, quod non *praerogativam*, sed *praerogativas* numero plurali dicat, id est, ex illius sententia, centurias Equitum, et alias primae classis, quae ex instituto Servii suo jure, et sine sorte primae vocabantur: ita ut *praerogativas* et *primo vocatas* dicere idem sit. Nam Sigonium, qui hic in Scholiis vulgatam utriusque loci Liviani scripturam *praerogativae* defendat, deinde contra omnium exemplarium fidem *praerogativa* legentem ea corrumpere. Denique quod Livius hic *jure vocatas tribus* opponit *praerogativis*, in eo prolepsin esse, quum eo tempore *centuria praerogativa*, et *jure vocatae tribus* nondum fuerint. Sigonius contra in priore disputatione cum Gruchio, et c. 2. de lege Curiata contendit, *praerogativam tribum* et *centuriam* jam ante expletas 35. tribus fuisse, idque ex his locis Livii apertum esse. Non posse ex uno loco Livii l. 1, 43. quo fere solo nitatur Gruchius, probari, praerogativam in comitiis centuriatis ante expletas 35. tribus incognitam fuisse, quum contrarium duobus locis doceat Livius. Nullam caussam esse, quamobrem Livius illis *praerogativam* et *jure vocatas* tribus aliter sumere voluerit, quam l. 24, 7. et 9. l. 26, 22. et l. 27, 6. In

vum praerogativa tribunum militum non petentem creant, moderationis expertae in priore magi-

veteribus libris Livii hic et l. 10, 22. utramque scripturam, *praerogativae* et *praerogativa* esse, sibique nunc melius videri *praerogativa*, quam, quod ante probarit, *praerogativae*. Postremo, frustra hic et l. 10, 22. fingi prolepsin, nec Gruchium in eo quemquam sectatorem habiturum. Non est meum, inter eos tantam componere litem: sed tamen responsiones Sigonii mihi non videntur esse sine pondere. Gruchii interpretatio mihi non tam plana reddit verba Livii l. 1, 43. ut ex iis sine controversia liquere putem, *centuriam* et *tribum praerogativam* ante expletas 35. tribus non fuisse. Quod *praerogativas* et *primo vocatas centurias* easdem facit, et in verbis Livii l. 10, 22. quae hic in Scholio Sigonii leguntur, copulam *et* interpretatur, *id est*, satis contortum, et prope idem est, ac si quis dicat *praerogativae* et *praerogativae*. Sigonius quoque, si utraque lectio *praerogativae* et *praerogativa* in Mstis est, sine reprehensione potuit mutare sententiam, ac, deserta scriptura, quam antea defenderat, deinde illam amplecti, quae sibi verior videbatur. Postremo, quod de prolepsi dicit Gruchius, id, quamdiu Sigonius illius interpretationi verborum Livii l. 1, 43. non adsentitur, eamque aliquot argumentis impugnat, quodammodo pro adfirmatione illius, quod in quaestione versatur, haberi potest. Sigonii sententiam, circa haec tempora jam mutatam fuisse rationem comitiorum centuriatorum, a Servio Tullio inductam, probavit etiam Perizonius. Nam hic Animadv. Histor. c. 4. in princ. reprehendit Livium, qui, quum l. 1, 43. scripsisset, aetate Servii tribus ad centuriarum distributionem ac numerum nihil pertinuisse, hic subito *tribuum jure vocatarum* in comitiis centuriatis mentionem faciat. Etiam de ratione primae classis centurias ex instituto Servii ad suffragium vocandi dissentiunt Gruchius et Gronovius. Nam ille scribit, ante praerogativam tribum et centuriam in his comitiis inductam, primae classis centurias semper suo jure ac sine sorte primas vocatas fuisse. At Gronovius 4. Observ. 1. ex instituto Servii primam classem sortiri solitam, quae esset centuria praerogativa. de quo tamen nonnihil dubito, quum id nullius vetusti scriptoris testimonio confirmet. Livius sortis mentionem non facit, ac de ea re hoc tantum scribit l. 1, 43, 11. *Equites enim vocabantur primi: octoginta inde primae classis centuriae.* Et licet suspicari, quum classes et centuriae suo quaeque ordine in tabulis descriptae essent, semper eam centuriam, quae ordine ac numero prima in tabulas relata erat, primam, ac deinceps ceteras eo ordine, quo descriptae erant, vocatas fuisse. Nam quod deinde post inductam praerogativam usus sortis fuit, id, tacentibus antiquis scriptoribus, nullo satis firmo argumento ad rationem superioris temporis comitiorum centuriatorum, cujus auctor fuit Servius, transferri potest. Ceterum Gronovius quid de hac contentione Gruchii et Sigonii senserit, non significat; et quum multis de *tribu* et *centuria praerogativa* agat, omniaque alia loca Livii, in quibus hae memorantur, 4. Observ. 1. laudet, hunc et eum, qui est l. 10, 22. praeterit, neque aut hic, aut ibi, ullam varietatem scripturae e li-

stratu virum, ceterum jam tum exactae aetatis:

bris suis adnotat. quamquam ex eo, quod in animadversione ad hunc locum *praerogativas* dicit, colligi videatur, eum hanc scripturam probasse. Pro *creant* Sigonius quoque legit *creat*; neque tamen se hoc in libris veteribus invenisse dicit. Puto *creant* retineri posse. *Praerogativa creant* dictum est, ut alia hujus generis, quae collectiva vocant grammatici. Livius 26, 22. *Quum centuria* praerogativa *frequens succlamasset, nihil se mutare sententiae, eosdemque consules dicturos esse.* De praerogativa agit etiam Pantagathus apud Fulv. Ursinum ad Liv. 1, 43. Multa ibi scribuntur, quae, etsi diligenter legi, tamen intelligere non potui. Sed de praerogativa, si mentem illius recte perspexi, ita existimat: Primam classem obtinuisse jus praerogativae ante immutatum numerum centuriarum in singulis classibus, id est, ante expletas 35. tribus. Hoc autem quia demum anno U. ıɔxii. factum est, quaerit, quid sit, quod Liv. l. 5, 18. et l. 10, 22. jam ante id tempus *praerogativae* et *tribus* in comitiis centuriatis mentionem facit? et respondet; *Memoriaene* Livii *peccatum, an librariorum erratum esse* dicemus? ac non multo post cum Gruchio ad prolepsin decurrit. An haec satis valeant ad evertendam Sigonii opinionem et controversiam definiendam, aliorum existimatio esto. Gronovius 4. Obs. 1. hanc caussam mutati in comitiis centuriatis veteris ordinis reddit, quod *in immensum aucta erat multitudo civium*; ex quo intelligi voluit, rem ob hanc caussam non amplius ea ratione atque ordine, cujus Servius rex auctor fuerat, commode administrari potuisse. Non definit tempus, in quod hanc mutationem incidisse putet; sed si caussa illius, quam tradit, vera est, nec puto facile aliam dici posse, simul tacite significat, veriorem esse sententiam Sigonii. Nam numerum civium post annum U. ıɔxii. non multo majorem fuisse, quam sub annum U. cccxxx. scimus ex Livio, qui l. 9, 19. auctor est, ejus aetatis, qua Alexander M. floruit, qui circa annum hunc U. C. obiit, lustris jam ccl. millia capitum censa fuisse: at post annum U. ıɔxii. paullo plus quam cclxx. millia censa fuisse, est in Epit. Liv. 20. Quin et post hunc annum et expletas 35. tribus aliquanto minorem, quam superioribus aliquot lustris, fuisse numerum civium, constat ex Epit. 11. 13. 14. 16. et 18. Erat ergo jam ante satis idonea caussa veterem comitiorum centuriatorum rationem mutandi. Sed et ipse Gruchius suo se gladio jugulat. Nam quum 1. de Comit. 2. p. 27. ostendisset, bella comitiis centuriatis jussa fuisse, quod certissimum est, verba Livii l. 6, 21. *Omnes tribus bellum jusserunt*, quae huic sententiae gravissime adversari videntur, duplici ratione explicat; primo *omnes tribus* nihil aliud significare, quam universum populum; deinde hoc etiam eo referri posse, *quod in centuriatis comitiis praerogativae tribus et jure vocatae frequenter in historia Livii appellantur.* Hoc se scripsisse vel oblitus fuit, quum in Refutatione illa tam calide adversus Sigonium disputabat, vel dissimulavit. et miror a Sigonio non animadversum fuisse. Locus ille Livii difficilis est; sed credo, meliorem esse posteriorem explicationem Gruchii. Pantagathus non aliam hujus nodi solvendi rationem invenire potuit, quam ut diceret, Livium ibi quoque, ut in superioribus, nempe l. 5, 18. et l. 10, 22. *non videri temporis habere rationem*, id

omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici 2

est, prolepsi uti. Sed de his quisque, ut libet, sentiat. Ego nondum quidquam propositum video, in quo *ἀναγκαία ἀπόδειξις* sit, vetus institutum Servii demum post annum urbis iↄxii. in comitiis centuriatis mutatum fuisse. DUK. Additamentum, quod ex vet. lib. Sigonius profert, etiam in meorum quibusdam superest, sed fere in libris pejoris notae, et varie conceptum, variisque locis interpositum. Nam *non petentem consulari potestate creant* est in margine Fragm. Hav. a m. 2. *non petentem potestate consulari creant* in Harlej. 2. Portug. et Haverk. *non petentem potest. creant con.* Gaertn. Unde, ut et quod optimi codd. voces illas non agnoscant, merito efficio, eas pro glossemate habendas, et olim margini adscriptas fuisse, ut indicaretur, quales tribuni militum indicarentur. V. infra hoc cap. §. 7. Ita alibi simpliciter *tribuni militum*, vel *militares*, vocantur, non additis *τοῖς consulari potestate*. Supra 4, 10, 9. *Eo tribunorum militarium nulla mentio his consulibus fuit*. Hoc lib. c. 12, 4. *Praeerant tribuni militum M.' Aemilius et K. Fabius*. Deinde *praerogativa creant* omnes codd. mei, uno excepto Lovel. 2. in quo est *creat*. Quemadmodum autem Sigonius id emendandum credit *praerogativae creant*, ita contra Octav. Pantagathus sive Ant. Augustinus apud Ursinum supra ad 1, 43, 12. malebat *praerogativa creat*. Insuper *P. Lucinium Calvum* praeferunt Lovel. 2. 5. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Cognomen autem *Calvus* omittunt Voss. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. qui uterque error etiam supra commissus erat hoc lib. c. 12, 9. Deinde *non potentum* Lovel. 1. *non potentem* Florent. a m. 1. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 1. et in contextu Voss. 1. in cujus margine emendatur *non petentem*. V. supra hoc lib. ad c. 14, 5. Paullo ante *in viris*, pro *invitis*, Gaertn. et mox in verbis sequentibus *ex parte*, pro *expertae*, Leid. 1. et Gaertn. Praeterea *priori magistratu*, pro *priore*, edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 2. *Omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici adparebat*] Hic P. Licinius Calvus tribunus militum fuit anno CCCLV. at reliqui quatuor anno CCCLVI. Calvus quidem ex plebe cum quatuor patriciis; at hi quatuor plebeji cum uno patricio M. Veturio. Illud igitur *ejusdem anni* quomodo intelligendum sit, haereo. Nam quod quidam dicunt *ejusdem* non ad Calvum, sed ad ipsos quatuor tribunos referendum, mihi non satisfacit. Paullo enim post Licinius ipse *collegas* vocat, haud dubie suos. quare hoc effugium est, non vera solvendi via. Ego puto lapsum memoria auctorem, nec id adeo religiosum illi; nisi quis codicem corruptum existimat; quod nec ipsum impossibile est. GLAR. Ex vocibus *refici adparebat* nullum praesidium defendendo Livio adversus censuram Glareani Sigonius comparare potest, quod ad verba sequentia molitur. Mox enim subjungit, quos ejusdem collegii fuisse existimet, et de quibus dicat, adparuisse eos refici: et tamen illi non uno, sed duobus annis tribunatum militarem obtinuerunt. Doujatius addendum putat *ex collegio ejusdem aut sequentis anni*. Verum, praeterquam quod omnes codd. quos consului, in vulgatum conspirent, nisi quod in uno Leid. 2. a m. 1. sit *adparebant*, ita nihilominus adversantur verba sequentia Licinii, quibus indicat, ideo

adparebat, L. Titinium, P. Maenium, P. Maelium, Cn. Genucium, L. Atilium: qui priusquam renun-

populum Romanum omnes ex collegio ejusdem anni tribunos refecere voluisse, quoniam concorditer hunc magistratum gessissent. Errorem itaque non librariis, sed Livio, tribuendum puto.

Refici adparebat, L. Titinium, P. Menenium, Cn. Genucium, L. Atilium] Veteres libri nihil dissentiunt a vulgatis, nisi quod non *P. Menenium*, sed *P. Maenium*, habent. Diodorus autem, ut ante dixi [ad c. 12, 10.] haec edit nomina [l. 14. p. 443.] *Λεύκιον Τιτίνιον, Πόπλιον Λικίνιον, Πόπλιον Μαίλιον, Κόϊντον Μαίνιον, Γναῖον Γενύκιον, Λεύκιον Ἀτίλιον*. Quare cum quinque tantum tribunorum nomina sint in libris Livii, pro *P. Menenio*, *P. Maenium*, *P. Maelium* reponendum est, praesertim vero cum scribat, *omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici apparebat*. Sunt enim *omnes ex eodem collegio* praeter *Cn. Genucium* et *L. Atilium*. Et recte. non enim aït *omnes refectos esse ejusdem collegii*, sed *apparebat omnes refici*. Atque hic locus causam dedit Glareano, ut in Livium acerbe inveheretur. †„Glareanus non invehitur in „Livium, sed aït, fieri posse, ut „codices Livii sint depravati, aut „Livius lapsus memoria." † SIG. *L. Titilinium* Florent. *L. Ticinium* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. mox hoc cap. ad §. 7. et supra ad c. 12, 10. Tum *P. Maenium*, pro *P. Menenium*, omnes codd. mei, (nisi quod in uno Haverk. sit *P. Memius*) et Hearnii Oxon. L. 1. 2. et C. *Maenius* autem et *Menenius* etiam alibi confunduntur. V. ad 8, 13, 1. Quem deinde tertio loco addidit Sigonius, *P. Maelium*, ignorant ceterum, quos vidi, codices, quod Hearnius etiam de Oxon. B. C. et N. testatur. Et verisimiliter Pighius suspicatur in Annal. ad ann. CCCLVII. p. 217. cum praetermissum esse a librariis indoctis, quibus post *P. Maenium* nomen *P. Maelii* frustra repeti videbatur. Quartum vocant *Cō. Genucium* Lovel. 2. et 3. *Cog. Genucium* Voss. 1. et Lovel. 1. *consulem Genucium* Voss. 2. *cons. Genucium* Leid. 1. Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. *M. Genucium* a m. 2. *Co. Gemicium* Leid. 2. *Con. Genucium* Harlej. 1. *C. Genutium* Portug. et Haverk. *Gemitium*, omisso praenomine, Lovel. 4. Soli Harl. 2. et Gaertn. recte *Cnaei* praenomen ei tribuunt. Denique loco ultimi *L. Atilium* Lovel. 4. *consules* praefert. *Latilium* Harlej. 1. *L. Actilium* Leid. 2. *L. Attilium* Lovel. 1. 2. 5. Portug. et Haverk. Sed, *Atilium* uno *t* scribi oportere, Sigonius supra monuit hoc lib. ad c. 13, 3. ubi a quibusdam *Atinius* vocabatur. Quin et Pighius l. l. modo eum *Atinium*, modo *Atilium* appellavit, sed, ut patet, invitis omnibus codd. Voces *L. Atilium, qui, priusquam renunciarentur, jure vocatis tribubus, permissu* deficiunt in Gaertn. *L. Titinium, P. Menenium, Cn. Genutium, L. Racilium* praeferunt vetustiores typis exarati. Sed, pro *L. Racilium*, primus Aldus *L. Atilium* reposuit. Sigonius veram lectionem recte investigavit.

Qui priusquam renunciarentur, jure vocatis tribubus permissu interregis P. Licinius Calvus ita verba fecit] Si sensum explicavero, quemadmodum interpungi verba oporteat, apparebit. P. Licinium, inquit, non petentem praerogativae tribunum militum creant,

ciarentur, jure vocatis tribubus permiſſu interregis P. Licinius Calvus ita verba fecit: *Omen concordiae,* 3

omnesque deinceps ex collegio ejusdem anni refici apparebat, qui priusquam renunciarentur a jure vocatis tribubus, P. Licinius permiſſu interregis ita loquutus est. SIG. Interpunctio Sigonii potest admitti, *priusquam renunciarentur jure vocatis tribubus*, hac interpretatione: priusquam per interregem praeconis voce pronunciarentur, atque ederentur illorum nomina ad jure vocatas tribus. Cicero pro Muraena [1.] *Illo die, quo, auspicato, comitiis centuriatis, L. Muraenam consulem renunciavi.* Pro domo [43.] *Posse se, interversa aedilitate, a L. Pisone consule praetorem renunciari.* 5. in Verr. [15.] *Cum esses praetor renunciatus, non ipsa praeconis voce excitatus es, qui te toties seniorum juniorumque centuriis illo honore affici pronunciavit, ut hoc putares, aliquam reipublicae partem tibi creditam.* Hunc et tot alios similiter loquentes (habes apud Briſſonium [2. de Formul. pag. m. 135.]) potius debuiſſet sequi Sigonius, quam renunciatos a jure vocatis tribubus dicere, auctore uno Pisone, qui ambigue apud A. Gellium 6, 9. *Eumque pro tribu aedilem curulem renunciaverunt.* Pro quo *dicere* mavult Livius. Etsi autem et quae sequuntur, *verba fecit,* poſſint conjungi *jure vocatis tribubus;* (nam ita Cic. 1. in Verrem [c. 7.] *Ipsi Hortensio, propinquis necessariisque ejus verbum nullum fecit:*) tamen iſtam distinctionem magis probo, quia sermo Licinii Calvi non tantum ad jure vocatas, sed ipsas etiam praerogativas est directus: quas oportuit utique in suffragium revocari de filio, quem suo loco commendavit. J. FR. GRON. Id est, antequam jure vocatae ad suffragium ferendum citarentur. Nam sententia praerogativae ut et aliarum centuriarum sententiae statim renunciabantur, priusquam sequentes in suffragium irent. Ita Gruchius 1. de Comit. p. 610. et 613. tom. 1. Thes. Antiq. Graevii, et Briſſon. 2. de Form. p. 134. e Liv. 26, 22. Cic. Orat. 2. Phil. 33. 5. in Verr. 15. et Varron. 6. de L. Lat. p. 73. De distinctione, *qui priusquam renunciarentur jure vocatis tribubus*, adsentirer Gronovio, si oſtendiſſet, verbo *renunciare* hac in re casum tertium addi. Nunc ἐπέχω, donec id invenero. Certo multo usitatius est *verba facere alicui*, quam *renunciare magiſtratum centuriis, tribubus, populo.* Plautus Poen. 4, 2, 18. *Verba facit emortuo.* Terent. Andr. 4, 4, 13. *Verbum si mihi unum, praeterquam quod te rogo, faxis.* Verum est, sermonem Licinii etiam ad praerogativam dirigi; sed praecipue volebat deterrere jure vocatas, ne suffragium praerogativae sequerentur. DUK. *qui prius nunciarentur* Portug. a m. 1. *qui priusquam renunciaretur* Leid. 2. Tum *permissi interregis* Haverk. Hinc *L. Licinius Calvus* Voſſ. 1. Leid. 1. et Lovel. 5. *L. Lucinius Calvus* Fragm. Hav. a m. 1. *P. Lucinius Calvus* Lovel. 2. Praenomen exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterum Doujatius *jure vocatis tribubus* accipit absolute dictum in ablativo, hoc sensu: priusquam renunciarentur ii, de quibus agitur, si tribus jure vocatae eſſent, sive, poſtquam tribus reliquae jure eſſent vocatae, suffragiumque tuliſſent. quod nemini probabit.

§. 3. *Omen concordiae, Quirites, rei maxime in hoc tempus utilis*] Magis placet, ut legatur, quem-

Quirites, rei maxime in hoc tempus utili, memoria nostri magistratus vos his comitiis petere in insequentem
4 *annum video. Si collegas eosdem reficitis, etiam usu*

admodum est in archetypo nostro, *rei maxime in hoc tempus utili*, ut *concordiae* dictum sit dandi casu. RHEN. Vet. aliquot libri habent *utili*, ita ut *concordiae* sit casus dandi, non gignendi. Caeterum obscurissimi loci hic sensus est. Vos video, Quirites, dum me collegasque meos tribunos reficitis, memoria prioris magistratus nostri in insequentem annum omen concordiae petere, rei maxime in hoc tempus utili, id est, ominari concordiam anni futuri. Quod si collegas eosdem reficitis, me certe praeterire debetis. SIG. Per incuriam sive typorum, sive ipsius Sigonii vox *plebis* (certe in tribus editionibus, quas habeo, Scholiorum ejus) irrepserat; quum pateat satis, non de tribunis plebis, sed militum consulari potestate sermonem esse. Id in gratiam viri optime meriti inducendum putavi. JAC. GRON. *Omnem concordiae quaerunt Dei, maxime in hoc tempus, ut illi* Lovel. 3. *Omnem concordiae, Quirites, rem, maxime in hoc tempus utilem* Lovel. 4. *Omnem concordiam, Quirites, rem maxime in hoc tempus utilem* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *Omnem concordiae, Quirites, rei maxime in hoc tempus ut illi* Fragm. Hav. a m. 1. *Omnes concordiam, Quirites, rem maxime in hoc tempus utilem* a m. 2. *Omnem concordiam, Quirites, rei maxime in hoc tempus utilem* Gaertn. Se quoque *rem utilem* in Oxon. N. reperisse Hearne testatur. Vox *Quirites* deest in Harlej. 1. pro qua *q̄* habet Voss. 1. *que* Klock. *quae* Lovel. 1. *quer̄* Leid. 1. *queri* Leid. 2. Tum *rei* exsulat ab eodem Leid. 2. Male. Supra 2, 3, 4. *Leges rem surdam, inexorabilem esse.* Ovid. Epist. 1. Heroïd. 12.

Res est solliciti plena timoris amor.

Epist. 6, 21. *Credula res amor est.* 2. ex Ponto Epist. 7, 37. *Res timida est omnis miser.* 4. ex Pont. Epist. 15, 31.

Verum quid faciam? res inmoderata cupido est.

Et ita πρᾶγμα Graecis adhibetur. Lucian. in Asin. p. 79. *Ξένος πρᾶγμα εὐκαταφρόνητον.* Deinde *maxime in hoc tempus ut illi* Flor. Voss. ambo, et Leid. ambo. Eodem fere errore alibi *ex illis*, pro *exulis*, datum est. V. ad 34, 35, 7. *maxime in hoc tempus utili* Harlej. 1. Et ita praeferunt pleraeque primarum editionum, quaedam *maxime in hoc tempus utillimae.* Aldus demum reposuit *maxime in hoc tempus utilis.* Verum, *petere omen concordiae, rei utili*, eodem modo dictum est, quo *quaerere locum seditioni*, et similia multa, de quibus supra actum est ad 3, 46, 2.

Memoria nostri magistratus vos his comitiis petere in sequentem annum video] Chiffl. Voss. uterque, Rott. Flor. *in insequentem annum.* Retrovise ad 4, 30, 12. J. FR. GRON. *et in sequentem annum* Fragm. Hav. *in insequentem annum* Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Gaertn. Hearnii Oxon. L. 1. 2. et N. et ed. Rom. anni 1472. Reliqui mei *in sequentem annum* praeferunt: inter quos etiam est Voss. 1. si fides habenda sit ejus excerptis, quae penes me sunt. [Veith.] Sed syllaba initialis *in*

meliores factos, me jam non eumdem, sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis. vires corporis adfectae, sensus oculorum atque aurium bebetes, memoria

intercepta est a voce praecedenti. V. supra loco, quem Gronov. laudavit. Praeterea *memoriam nostri magistratus* Lovel. 3. vox *nostri* deficit in Lovel. 1. et Leid. 2. [*vestri* Veith.] Tum *nos*, pro *vos*, habet Gaertn. V. ad 34, 2, 2. Deinde *ipsis comitiis* Voss. 2. et Lovel. 3. *hiis comitiis* Portug. *iis comitiis* Haverk. Vox autem *his* non comparet in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 4. *Si collegas eosdem reficitis, etiam usu meliores factos*] *sit collegas* Florent. *et sit collegas* Harlej. 1. *sic collegas* Leid. 1. prima vocis sequentis litera male repetita in fine praecedentis. V. ad 40, 7, 8. Tum *et jam usu* Gaertn. V. infra ad 39, 10, 6. et supra ad 1, 47, 9. Denique *usu meliore factos* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Sed literam finalem *s* elisit initialis *f*. V. supra ad 4, 33, 11. Ceterum interpunctionem hoc loco mutavi. Olim autem distinguebatur: *video, si collegas eosdem reficitis, etiam usu meliores factos. Me jam non eumdem* etc. *videtis*.

Me jam non eumdem, sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis] Particula *sed* aberat a Voss. 2. et Lovel. 3. quae apud Livium saepissime subintelligitur. Ita supra 1, 25, 3. *Nec his, nec illis periculum suum; publicum imperium servitiumque obversatur animo*. Plura jam eo loco notata sunt, quae consulenda. Quum tamen omnes reliqui codices vulgatum servent, uni aut alteri codici tantum tribuere non audeo, ut ejus fide receptam lectionem mutem. Eleganter autem se non P. Licinium, sed ejus *umbram* vocat. Ovid. 3. Amor. Eleg. 7, 16.

Nec satis exactum est, corpus an
umbra forem.

Senec. in Herc. Octaeo 1345.

— — Herculem spectas quidem;
Sed umbram, et nescio quid vile
mei.

Lucan. 1, 135.

— — stat magni nominis umbra.

Similiter se tantum *nomen* P. Licinii vocat. Ita supra 3, 65, 9. *Plebs ita in tribunatu ponere aliquid spei, si similes Icilio tribunos haberet: nomina tantum se biennio habuisse*. Praeterea praenomen Licinii deficit in Leid. 2. et Lovel. 1. *P. Lucinii* habet Lovel. 2.

Vires corporis effoetae] Vide, quale flagitium commiserit, qui *effoetae* hic ausus est scribere, cum legendum sit *vires corporis affectae*. Sic infra [c. 52, 9.] *Modo quae res*, inquit, *post prodigium Albani lacus, nisi instauratio sacrorum auspiciorumque revocatio, adfectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit? Affectam* vocat debilitatam. Iterum 6, [3, 2.] *Quorum legati, opem rebus adfectis orantes, cum senatum adissent*. Et 9, [3, 5.] *In corpore tamen*, inquit, *adfecto vigebat vis animi consiliique*. Ibidem mox, *Jam animum quoque patris*, inquit, *consenuisse in adfecto corpore rebatur*. RHEN. Eamdem emendationem Rhenanus ad Taciti 3. Hist. 65. proponit, e conjectura, ut videtur; nam non provocat ad libros scriptos, in quibus Sigonium et Gronovium hoc invenisse credi

5 *labat, vigor animi obtusus.* *En vobis*, inquit, *juvenem*, filium tenens, *effigiem atque imaginem ejus, quem vos antea tribunum militum ex plebe primum fe-*

par est. Alioqui *effoetae* defendi posset e Virg. 5. Aen. 395.

— — Sed enim gelidus tardante senecta
Sanguis hebet, frigentque effoetae in corpore vires.

Nisi tamen poëta figura usus est, et hoc maluit, quam *effoeto in corpore*, quomodo Cic. de Sen. 9. loquitur. *Libidinosa et intemperans adolescentia effoetum corpus tradit senectuti.* Et *affectus* et *effoetus* etiam alibi ita permutantur, ut dubium esse possit, utrum praeferendum sit. In Cic. de Sen. 14. pro recepta lectione, *quum ex eo quidam jam adfecto aetate quaereret, uteretur ne rebus Venereis*, scripti aliquot apud Aldum habent *effoeto aetate*. et Catil. 2, 9. pro *tertium genus est aetate jam adfectum*, MS. Mureti praefert *aetate jam effoetum*. Quae aeque recte dicuntur, ut apud Ovid. 7. Met. 312. *effoetus laniger annis*. DUK. Recte Rhenanus *adfectae* restituit. Non enim *effoetae*, sed *adfectae vires corporis*, id est, fractae, debilitatae, inpediunt, ne quis utilem reipublicae consulem aut magistratum agat. Et ita etiam praeferunt Florent. Voss. uterque, Leid. 1. et in margine 2. Lovel. 1. 2. Harlej. uterque, Haverk. et in marg. Fragm. Hav. Praeterea etiam Hearnii Oxonienses, Neap. Latinii, et multae ex vett. edd. Ita certe est in Rom. anni 1472. Parm. Mediolanensibus 1480. 1495. 1505. Veneta 1498. et aliis. Proxime verum *effectae* est in Gaertn. Solent autem voces *Effectus* et *Affectus*, licet alio sensu usurpatae, inter se commutari. V. (* ad 9, 39, 9.) Cl. Corte ad Plin. 4. Ep. 19, 1. Similiter etiam *effectus* et *effoetus*. V. eumdem ad Plin. 5. Ep. 17, 6. Corruptius *efferre* Lovel. 4. [Veith.] *effere* Lovel. 3. *effe te* Lovel. 5. Supra 4, 41, 8. *Plaustra jumentaque exercitum adfectum proelio ac via nocturna excepere.* hoc lib. c. 10, 9. *Tributum ex adfecta re familiari pendant.* 7, 20, 3. *Ut Romanos florentes ea sui misericordia caperet, quae se rebus adfectis quondam populi Romani cepisset.* 10, 1, 8. *Vix credibile erat, tam adfectis rebus solos per se Aequos ad bellum coortos.* 21, 11, 13. *Paullisper tamen adfectos animos recreavit repentina profectio Hannibalis in Oretanos Carpetanosque.* 22, 14, 9. *Nobis dictator unicus in rebus adfectis quaesitus.* c. 8, 3. *Ut in adfecto corpore quamvis levis caussa magis, quam valido gravior sentiretur, ita tum aegrae et adfectae civitati* etc. c. 60, 23. *Quum omnia subsidia vitae abessent, adfectisque fame viribus arma jam sustinere nequirent.* 28, 26, 14. *Nihil aeque eos terruit, quam praeter spem robur et color imperatoris, quem adfectum visuros crediderant.* 36, 24, 3. *Adfecta labore ac vigiliis corpora ex somno moliebantur.* Senec. 1. de ira 11. *Quo alio Fabius adfectas imperii vires recreavit, quam quod cunctari, et trahere, et morari scivit.* in Consol. ad Polyb. c. 24. *Duces magni faciunt rebus adfectis, ut hilaritatem de industria simulent.* ita *adfectus aetate* est apud Cic. de Senect. 14. *Quum ex eo quidam jam adfecto aetate quaereret, uteretur ne rebus Venereis.* *adfectus* etiam pro aegroto, decumbente. V. Inl. N. Heinsium ad Nason. 2. Amor.

cistis. Hunc ego, institutum disciplina mea, vicarium pro me Reipublicae do dicoque. Vosque quaeso, Quirites, delatum mihi ultro honorem huic petenti, meisque pro

Eleg. 2, 21. et ad 3. Trist. Eleg. 3, 14.

Vigor animi obtusus] *obtunsus* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Harlej. 1. et Klock. Ita scriptum Colerus reperit in Msto Danielis, et in contextum recepit apud Val. Max. 6, 9, 1. et 7, 3, 2. Et hinc formatur vox *obtunsio*, quam Casaub. et Salmas. restituerunt in Lamprid. Commod. 10. *Sturno adposito, qui se vermes sectari crederet, capite subpuratum reddebat obtunsione.* Ita *retunsis actibus*, pro *retusis ictibus*, ex Mstis probat Inl. N. Heinsius ad Prudent. περὶ Στεφαν. Hymn. 10, 972. V. Ger. Joh. Vossium 5. Grammat. 26.

§. 5. *Effigiem atque imaginem ejus, quem vos antea tribunum militum ex plebe primum fecistis*] *imaginem atque effigiem ejus* Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. Deinde *ante* Lovel. 2. V. ad 40, 12, 3. Tum vox *primum* deest in primis excusis. Demum Aldus eam contextui addidit, cui uno ore concinunt omnes scripti. Et recte. Diligenter enim adnotare et passim memorare Romani soliti fuerunt, cui quidque *primo* evenerit, et quid quisque *primus* fecerit, quorum consuetudinem Livius ubique observavit. Videnda sunt, quae notavit Jac. Perizonius in Animadv. Hist. c. 8. p. 345. Paullo ante *En nobis*, pro *En vobis*, Portug. [Veith.] V. ad 34, 2. 2. et *juvenes*, pro *juvenem*, Lovel. 4.

Hunc ego institutum disciplina mea] *Hunc g*, id est *ergo*, Leid. 1. Alibi saepe hae voces commutari in Mstis solent. V. ad 37, 53, 11. Tum *disciplina ea* Florent.

Vicarium pro me Reipublicae do dicoque] Verbum *do* perperam abest ab Haverk. Deinde *dedicoque* habent Lovel. 5. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. C. et in margine N. [Veith.] Passim et haec verba in codicibus vetustis confunduntur. V. quae infra notantur ad Epit. Liv. 138. Sed *dicoque* non adparet in Lovel. 3.

Vosque quaeso, Quirites, delatum mihi ultro honorem] *Vosque, Quirites, quaeso* Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *Vos, Quirites, quaeso* Lovel. 4. Deinde *delato mihi* male Portug. At vocem *ultro* non agnoscunt Leid. 2. et Lovel. 1. quae in reliquis constanter superest. Et recte. Nam *mihi ultro* mox obponuntur τοῖς *huic petenti*.

Honorem huic petenti, meisque pro eo adjectis precibus, mandetis] Emendo, *meis quoque pro eo adjectis precibus*. J. FR. GRON. Τὸ *huic* non recte deficit in Leid. 2. V. ad verba praecedentia. *hinc petenti* habet Lovel. 2. V. ad 25, 40, 2. *huic potenti* Lovel. 1. V. supra hoc lib. c. 14, 5. Quamvis autem omnes libri, et editi, et scripti, servent *meisque*; placet tamen, quod Gronovio in mentem venit, *meis quoque*; ita ut voces *meis adjectis precibus* accipiamus casu sexto. Non enim pater precabatur, ut populus honorem mandaret filio et precibus suis; sed filio petenti, pro quo ipse quoque precabatur. Saepius jam dictum est, et saepissime adhuc infra dicetur, τὰ *que* et *quoque* in Mstis commutari.

6 *eo adjectis precibus, mandetis.* Datum id petenti patri; filiusque ejus P. Licinius tribunus militum consulari potestate cum iis, quos supra scripsimus,
7 declaratus. Titinius Genuciusque tribuni militum, profecti adversus Faliscos Capenatesque, dum bellum majore animo gerunt, quam con-
8 silio, praecipitavere in insidias. Genucius, morte honesta temeritatem luens, ante signa inter primores cecidit. Titinius, in editum tumulum ex

V. infra hoc lib. c. 27, 1. *Tò pro eo* desunt in Lovel. 4.

§. 6. *Datum id petenti patri, filiusque ejus P. Licinius*] *Datum id negotium* Haverk. Sed ultima vox a librario vel interpolatore est. Deinde *τὸ patri* abest a Voss. 2. et Lovel. 3. Denique pronomen *ejus* non comparebat in Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Cum iis, quos supra scripsimus, declaratus] *quos supra diximus* Lovel. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. in margine. Infra 7, 16, 5. *Ibi ante signa Sex. Tullius, de quo ante dictum est, exclamat.* 23, 8, 2. *Eo Pacuvius Calavius, de quo ante dictum est, filium juvenem adduxit.* Sed alibi etiam *scripta* et *dicta* commutantur in codd. vetustis. V. Broekhus. ad Propert. 2. Eleg. 10, 12. Deinde *declaratur* Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *Titinius Genuciusque tribuni militum*] *Ticinius* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et quaedam vetustarum edd. *Titinnius* Voss. 1. et Leid. 1. V. supra ad hoc cap. §. 2. Tum *Geniciusque* Lovel. 4. *Genutiusque* Leid. 1. et Haverk. cum edd. antiquis. Eadem in utroque nomine varietas in iisdem codd. est infra §. seq. V. supra ad 2, 52, 3. Hinc *tribunus militum* Leid. 1. *tribuni militum consulari potestate* Portug. Sed duae posteriores voces ex versu praec. ab interpolatore adscitae sunt, quae hic recte intelligi possunt. V. supra hoc cap. §. 1. c. 12, 12. et alibi.

Dum bellum majore animo gerunt, quam consilio] *bello majore animo* Portug. et Fragm. *Hav.* a m. 1. Fontem erroris indicavi supra ad 4, 44, 5. Vox *bellum* deerat in Lovel. 5. *τὸ majore* in Leid. 2.

Praecipitavere se in insidias] Vox *se* abest a veteribus libris. Ita autem locutus est etiam in sexto [c. 30, 4.] *Ipsi praecipitavere in insidias.* SIG. *praecipitavere se in insidias* servant Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 1. et Fragm. Hav. [Veith.] *se praecipitavere in insidias* exhibet Gaertn. Reliqui mei non habent pronomen *se;* quod etiam ab Oxon. B. et C. abesse, testis est Hearne. Et solet saepius Livius *praecipitare* absolute sine casu usurpare. Infra 25, 11, 6. *Plurimi in fossam praecipitavere, occisique sunt plures in fuga, quam in pugna.* ad quem locum plura vide. *praecitavere in insidias* est in Leid. 1.

§. 8. *Ex multa trepidatione mi-*

multa trepidatione militibus conlectis, aciem resti-
tuit; nec se tamen aequo loco hosti commisit. Plus 9
ignominiae erat, quam cladis, acceptum; quae pro-
pe in cladem ingentem vertit; tantum inde terroris
non Romae modo, quo multiplex fama pervenerat,
sed in castris quoque fuit ad Vejos. Aegre ibi mi- 10
les retentus a fuga est, quum pervasisset castra rumor, ducibus exercituque caeso, victorem Capenatem ac Faliscum Etruriaeque omnem juventutem

litibus conlectis] Omnia haec verba in Oxon. L. 1. deesse, Hearne monuit. *milibus* habet Harlej. 1. V. infra ad 23, 41, 10. Alio autem ordine *conlectis militibus* est in Lovel. 2. Paullo ante praepositio *in* non adparebat in Gaertn. qui male etiam *tumultum*, pro *tumulum*, exhibebat. *edictum*, pro *editum*, praefert Lovel. 1. V. ad 21, 62, 7.

Nec se tamen aequo loco hosti commisit] *tm̃*, id est *tantum*, Portug. V. supra ad 3, 46, 1. *nec se inde aequo loco* Haverk. *iñ*, id est *inde*, et *tñ*, id est *tamen*, ob ductuum similitudinem non raro in Mstis confunduntur. V. exempla supra ad 2, 32, 1. c. 33, 8. c. 36, 1. 3, 17, 9. 5, 35, 2. 6, 10, 2. et 8. 8, 13, 8. et alibi. (* 10, 9, 4. c. 29, 1. c. 40, 8. 35, 35, 10. 38, 29, 1. c. 30, 9. c. 45, 3.) *nec tamen se aequo loco*, transpositis vocabulis, Lovel. 5.

§. 9. *Quae prope in cladem ingentem vertit*] Vox *prope* exsulat ab Harlej. 2. V. ad 6, 27, 11. Tum *vortit* praefert Leid. 2. *in cladem vertit ingentem*, trajectis dictionibus, vetustae editt. usque ad Aldum, qui vocabula in eum ordinem digessit, qui nunc obtinet. Aldo vero favent omnes scripti.

§. 10. *Quum pervasisset castra rumor*] *percussisset* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Oxon. N. in margine, teste Hearnio. Eo sensu *fama urbes rumoribus quatit* apud Silium Ital. 4, 7.

Terrificis quatit adtonitas rumoribus arces.

Ubi vide, quae notavi. Ceteris tamen codicibus receptam lectionem defendentibus, ab ea decedendi caussam non video. Liv. 2, 23, 7. *Non jam foro se tumultus continet, sed passim totam urbem pervadit.* hoc libro c. 7, 6. *Quibus quum amplissimis verbis gratiae ab senatu actae essent, famaque ea forum atque urbem pervasisset.* 26, 15, 9. *Murmur ab tribunali totam concionem pervasit.* 38, 30, 9. *Terror tamen omnem maritimam oram pervasit.* 45, 10, 1. *Victoriae Romanae fama quum pervasisset in Asiam.* Cicero pro leg. Manil. 15. *An vero ullam usquam esse oram tam desertam putatis, quo non illius diei fama pervaserit?* Quinctil. 8. Inst. 2. p. 677. *pervasit quidem jam multos ista persuasio.*

Ducibus exercituque caeso] *ducibus exercituique caeso* Harlej. 2. *ducibus exercitu caesoque* Lovel. 5. *ducibus exercitibusque caesis* Fragment. Hav. a m. 1. et Hearnii Ox. N. in margine. Tò *caeso* deest in Leid. 2.

11 haud procul inde abesse. His tumultuosiora Romae, jam castra ad Vejos obpugnari, jam partem hostium tendere ad urbem agmine infesto, crediderant: concursumque in muros est, et matronarum, quas ex domo conciverat publicus pavor,
12 obsecrationes in templis factae: precibusque ab

Victorem Capenatem ac Faliscum Etruriaeque omnem juventutem] *Capenatem ac Faliscos* Harlej. 2. et Portug. Infra 10, 27, 3. *Samniti Gallisque delegata pugna.* ubi genus loquendi pluribus illustrabitur. Ne tamen hic Livio illam orationis variationem placuisse credam, facit constans reliquorum codicum in lectionem vulgatam consensus. Deinde *omnium juventutem* Haverk. V. infra ad Liv. 6, 22, 6.

§. 11. *His tumultuosiora Romae, jam castra ad Vejos obpugnari*] *jam Romae, castra*, inmutato ordine verborum; Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Romae*, *etiam castra* Fragm. Hav. a m. 1. Voculae *jam*, et *etiam* interdum altera pro altera in Mstis ponuntur. Aliud exemplum supra habuimus hoc lib. c. 7, 2. *castra obpugnari ad Vejos* Fragm. Hav. Mox etiam, in aliam seriem congestis vocibus, *ad urbem tendere* Voss. 1. et Leid. 2.

Quas ex domo conciverat publicus pavor, *obsecrationes in templis factae*] Τὰ *ex domo* desunt in Portug. et Haverk. *in domo* habet Gaertn. Tum *consiverat* Klockian. *pavor* deficit in Lovel. 2. Denique *in templis facere* legit Harlej. 2.

§. 12. *Precibusque ab Diis petitum*] Vocula *que* non adparet in Portug. Hav. et Fragm. Hav. Tum *a Diis petitum est* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *a Diis* etiam Gaertn. et edd. vett. *ab Dis petitum* Florent. et Leid. 1. V. supra hoc libro ad c. 14, 4.

Ut exitium ab urbis tectis templisque ac Romanis moenibus] *ut exercitum* Hearnii Oxon. L. 1. Crediderat librarius, se scriptum reperisse *ex'citum*, ut praeferunt Lovel. 2. et 5. in margine. V. ad 10, 33, 1. *ut exitum* Voss. 2. Lovel. 3. Portug. Haverk. et quaedam priscarum edd. Quomodo etiam alibi erratur. V. infra hoc libro ad c. 27, 10. *ut excidium* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Quod tolerari posset, si plurium codicum auctoritate firmaretur. Librariis enim sollemne fuisse, duo haec vocabula in Mstis commutare, satis patet ex illis, quae notarunt Erudit. Bentlej. ad Horat. 1. od. 15, 21. 3. od. 16, 13. et Doct. Torren. ad Val. Max. 1, 8, 6. Hinc *ab urbe, tectis* Lovel. 2. 3. Praeterea τὸ que deficit in Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. Verum, illam orationis compositionem, quae in vulgatis edd. circumfertur, Livio familiarissimam esse, supra vidimus ad 2, 31, 1. Denique *ac moenibus Romanis* non tantum omnes, quibus utor, codices scripti constanter legunt, sed et editi usque ad Frobenium, qui anno 1535. trajectis vocibus *ac Romanis moenibus* dedit. Ego vero, codicum auctoritate ductus, priscam lectionem revocavi.

Arcerent, *Vejosque eum averterent*] Tres priores voces non ad-

Diis petitum, ut exitium ab urbis tectis templisque ac moenibus Romanis arcerent, Vejosque eum averterent terrorem, si sacra renovata rite, si procurata prodigia essent.

XIX. Jam ludi Latinaeque instauratae erant: jam 1
ex lacu Albano aqua emissa in agros, Vejosque fata

parent in Haverk. sed tres posteriores exsulant a Portug. et Harlej. 2. *adverterent* est in Lovel. 5. Non sequor. V. ad 6, 23, 8.

Si sacra renovata rite, si procurata prodigia essent] *sacra revocata* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Passim haec vocabula in Mstis commisceri solent, ut supra vidimus ad 3, 51, 7. Hic tamen vulgatum praefero. Quod enim nunc *renovare* vocat, *instaurare* dixerat c. 16, 11. *Sacra patria, quorum omissa cura est, instaurata, ut adsolet, facito.* Praeterea *procurata essent prodigia* Leid. 2. et Lovel. 1. *si sacrata prodigia essent*, reliquis omissis, Lovel. 5.

§. 1. *Jam ludi Latinaeque instaurata erant*] Vet. lib. *instauratae.* SIG. Similiter Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Ita supra hoc lib. c. 15, 12. *Decrevere legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas.* Ubi vide, quae notantur. Verum *ludi Latinaeque instaurata* servant Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. et Harlej. 1. Ea forma Livius supra dixit 4, 57, 6. *Exemplo fuit collegas eumque intuentibus, quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent.* ubi etiam alia notavi. At *ludi Latinaeque instaurati* Lovel. 5. Hearnii Oxon. C. et editiones principes, pro quo Mediolani anno 1495. *instaurata* repositum est. V. ad eumdem locum notata. *jam Latinae feriae ludique instaurati erant* Lovel. 4.

Jam ex lacu Albano aqua emissa in agros] *atque missa* Florent. *aquae missae* Lovel. 1. 2. 4. Voss. 1. et Leid. 2. [Veith.] *aqua missa* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Male. Respice, quae supra dicta sunt hoc lib. ad c. 15, 4.

Vejosque fata adpetebant] Fuit, qui redderet, *Vejorum.* Sed scribendum, *Vejisque.* Plautus Aulular. 1, 1, 35.

> *Neque jam, quo pacto celem herilis filiae*
> *Probrum, propinqua partitudo cui appetit,*
> *Queo comminisci.*

J. FR. GRON. Non scio, quem designet Gronovius, qui *Vejorum* reddat. Sed, ita antiquitus lectum fuisse, constat e vetustis Lexicis, quae ante annos fere cc. prodierunt. Et sic laudat Lambinus ad Plaut. d. l. Quod si libros Mstos auctores habet, ferri potest. Nam *fata Vejorum* conjungi, et *adpetebant* sine casu dici potest. DUK. *Vejosque* omnes mei uno ore defendunt. *Vejorum*, hunc locum adducens, laudat Pareus in Lexic. Crit. v. *Appetit.* Vulgatum Doujatius tuetur, credens, *fatis* hic figurate actionem adpetendi, velut personae, tribui, quemadmodum inanimata

2 adpetebant. Igitur, fatalis dux ad excidium illius
urbis servandaeque patriae, M. Furius Camillus di-
ctator dictus magistrum equitum P. Cornelium Sci-
3 pionem dixit. Omnia repente mutaverat imperator
mutatus. alia spes, alius animus hominum, fortu-

dicuntur *flagitare*, *deposcere*, et *parietes adpetere* apud Cic. orat. 2. Philipp. Locus, quem innuit, exstat c. 13. Verum ibi non *parietes*, sed *locus* dicitur *adpetere*. Verba sunt: *Quis locus est aut tam desertus, aut tam inhumanus, qui illos, quo accesserint, non adfari aut adpetere videatur*. Sed *parietes appetere videntur* laudat Nizolius; quem, Cicerone non inspecto, de lectione securus Doujatius secutus est. Mihi Gronovii conjectura non displicet. Deinde *facta* Voss. 2. et Lovel. 3. sollemni scribarum aberratione. V. ad 3, 40, 9. Tum *repetebant* Harlej. 2. *apparebant* Lovel. 4. [Veith.] V. infra ad 37, 32, 14. Nihil muto. Curtius 10, 1. *Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, et fatum, cujus inevitabilis sors est, adpetebat*. Qui locus persuadet, ut, contra quam Doujatio visum erat, *adpetere* hic capiam pro inminere; de qua significatione v. infra ad 10, 20, 9.

§. 2. *Fatalis dux ad exscidium illius urbis servandaeque patriae, M. Furius Camillus*] *ad exscidium* est a Clerico. Verum non modo omnes codices, sed et editi, praeferunt *excidium*; quod restitui. V. supra hoc lib. ad c. 15, 9. Deinde copula *que* deest in Lovel. 3. vox *Furius* in Leid. 2. et Lovel. 1. *Camillus* in Lovel. 2.

§. 3. *Omnia repente mutaverat imperator mutatus*] Palat. pr. *mutaverunt*, et deinde *mutuato*, pro *mutatus*, Palat. tert. Hinc Gebhardus supra ad 2, 52, 8. scribendum conjecit *Omnia repente mutaverunt, imperatore mutato*. Et haec conjectura adstrui potest ex optimo Florent. qui legit *Omnia repetente mutaverat, imperatore mutato*. Unde etiam Salvinio eadem ferme, quae Gebhardo, emendatio in mentem venit. Adscripserat enim, ea lectione recepta insuper *mutaverant* legendum esse. Sane, *mutare* Livio aliisque sensu passivo saepe poni, supra dictum est ad 3, 10, 6. An autem ita etiam hoc loco locutus sit, dubito; quia reliqui omnes, quos adhibui, codices constanter stant a vulgata scriptura, nisi quod, trajectis dictionibus, *mutaverat repente* praeferat Fragm. Hav. et *repentē mutaverat* legat Leid. 1. Verum saepius dictum est, librario istius codicis sollemne fuisse, literam finalem *m*, vel notam, qua litera haec designari solet, perperam aut addere, aut omittere. Id autem hic tanto pronius fuit, quod ab eadem etiam vox sequens incipiat. V. infra ad 40, 7, 8.

Alius animus hominum, fortuna quoque alia urbis videri] *fortunaque alia urbis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. *fortunaque urbis alia* Lovel. 2. Vox *alia* deficit in Lovel. 4. Tum *viderit* legit Haverk.

§. 4. *Qui a Vejis in illo pavore fugerant*] *qui cives in illo pavore* Lovel. 4. et 5. *qui a Vejis nullo pavore* Leid. 2. Verum ductuum similitudo effecit, ut literae *ini* in *nu* mutarentur, praeterquam

na quoque alia urbis videri. Omnium primum in 4
eos, qui a Vejis in illo pavore fugerant, more militari animadvertit, effecitque, ne hoſtis maxime timendus militi eſſet. deinde, indicto delectu in diem certam, ipse interim Vejos ad confirmandos

quod duae voces peroceram in unam coaluerint. Vide ad 9, 12, 3.

More militari animadvertit] Aut omnia me fallunt, aut usus est heic decimatione militum; ut scilicet decimus quisque sorte eductus capite luerit hanc fugam. Id enim tantum non clare clamat clausula subjecta: *effecitque, ne hoſtis maxime timendus militi esset*. Respicit enim auctor procul dubio ad dictum Clearchi ducis Lacedaemoniorum, proditum a Xenophonte 2. Exped. Cyri 26. m. [p. 290.] memoratum sic a Valerio Max. 2, 7. extremo: *Identidem exercitus sui auribus inculcabat, a militibus imperatorem potius, quam hoſtem, metui debere. Quo aperte denunciabat, futurum, ut spiritum poenae impenderent, quem pugnae acceptum ferre dubitassent.* Jam tum in usu fuiſſe genus id supplicii, liquet ex eis, quae scribit Livius [l. 2, 59.] Dionysiusque [l. 9. p. 606.] de Appii decimatione, anno Urbis conditae CCLXXXIII. GRUT. Livius infra hoc lib. c. 47, 9. *Quum in omnes more militari se animadversurum Q. Sulpicius tribunus militum pronunciaſſet.*

Efficitque, ne hoſtis] Vet. lib. *effecitque.* SIG. *efficitque* in solis apud me supcrest Lovel. 5. et Harlej. 2. Reliqui omnes codices, quibus usus sum, *effecitque* praeferunt; quae etiam in Oxoniensibus scriptura exſtitit, modo Cl. Hearnius eos diligenter excuſſerit. Monens enim edit. Rom. principem *efficitque* habere, et de Oxoniensium consensu nihil addens, eos alteri lectioni favere, non obscure indicat. Ceterum etiam vetuſtae editt. quas vidi, *effecitque* exhibuerunt, pro quo demum in Frobeniana anni 1531. *efficitque* obvium fuit.

Deinde indicto delectu in diem certam] *de indicto* Leid. 1. *deiñ dicto* Lovel. 4. *deinde dicto* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. et Harlej. 2. Adparet olim scriptum fuiſſe *dein*, vel *deiñ*, id est *deinde, indicto;* ultimam autem syllabam τοῦ *dein* in illo a prima vocis sequentis *indicto* interceptam fuiſſe, et viciſſim eam in his primam sequentis intercepiſſe. qui error in scriptis frequens est. Ita *victore ducto*, pro *reducto*, est in uno vel altero cod. supra 1, 10, 5. *aegre cepere*, pro *recepere*, 2, 51, 6. *inde traxit*, pro *detraxit*, 3, 23, 4. *in belles*, pro *in imbelles*, 7, 32, 6. *effuse tinum*, pro *Setinum*, 8, 19, 5. Contra saepe perperam etiam ultima syllaba vocis prioris repetitur in principio sequentis. Ita *terrorem reverterunt*, pro *verterunt*, datum erat infra 37, 41, 5. ubi v. plura exempla. Tum *dilectu* Florent. Lovel. 1. Voſſ. 1. et Harlej. 1. V. ad 37, 51, 7. Praeterea *in diem certum* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Sed, Livium in hac locutione sexum sequiorem amaſſe, supra dictum est ad 4, 36, 3. Verbum *intercurrere* inlustratur supra ad 2, 29, 4. [*confirmandum* Veith.]

5 militum animos intercurrit: inde Romam ad scribendum novum exercitum redit, nullo detrectante militiam. Peregrina etiam juventus, Latini Hernicique, operam suam pollicentes ad id bellum, ve-
6 nere: quibus quum gratias in senatu egisset dictator, satis jam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex senatusconsulto vovit Vejis captis se facturum; aedemque Matutae matris refectam dedicaturum, jam ante ab rege Ser. Tullio dedi-
7 catam. Profectus cum exercitu ab urbe exspectatione hominum majore, quam spe, in agro primum

§. 5. *Ad scribendum novum exercitum redit, nullo detrectante militiam*] *nullo retractante* Fragm. Hav. a m. 1. *nullo detractante* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Gaertn. Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 34, 15, 9.

Peregrina etiam juventus, Latini Hernicique] Tò *etiam* abest a Portug. copulam autem *que* omisit Fragm. Hav. a m. 1.

§. 6. *Dictator satis jam omnibus ad id bellum paratis*] Omnia haec verba desiderantur in edd. primis. Inveni demum in Mediol. anni 1505. tum in Ascensianis anni 1513. et 1516. atque Aldina. Eadem etiam constanter supersunt in omnibus Mstis. Paullo ante *quibus dum gratias in senatu egisset*, pro *quum gratias*, Voss. 1. et Lovel. 1. Male. V. ad 1, 40, 7. *quibus quum gratias egisset in senatu* Lovel. 3. Paullo post *estus certo vovit*, pro *ex senatus consulto vovit*, idem Lovel. 3. Verum illud *estus certo* ex non intellecta compendiaria scriptura *e S^tus con^to* natum est: unde in hac voce saepius scribas lapsos esse, videbimus ad 22, 10, 1. *e senatusconsulto vovit* Portug. a m. 1. *ex senatusconsulto novit* Leid. 1. Alibi saepe ita peccarunt librarii. V. ad 1, 55, 1. *ex senatusconsultu* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. hoc lib. ad c. 13, 5.

Aedemque Matutae matris refectam dedicaturum] *Maturae matris* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. V. etiam infra c. 23, 7. *Mutatae matris*, literis transpositis, Klock. Plut. in Camill. p. 131. *Πρῶτον μὲν εὐχὰς ἐποιήσατο τοῖς θεοῖς, ἐπὶ τῷ πολέμῳ τέλος εὐκλεὲς λαβόντι τὰς μεγάλας θέας ἄξειν, καὶ νεὼν θεᾶς, ἣν μητέρα Ματοῦτα καλοῦσι Ρωμαῖοι, καθιερώσειν.* Tum *defectam* Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 4, 57, 12. et plura infra ad 9, 10, 6.

Jam ante ab rege Servio Tullio dedicatam] *jam antea* Harlej. 2. Portug. et Gaertn. Ita variant codd. supra hoc lib. c. 17, 5. V. infra ad 40, 12, 3. Tum *a rege* Gaertn. Hinc *Servio Tullo* Leid. 2. Lovel. 4. 5. et Portug. *Sergio*

mum Nepesino cum Faliscis et Capenatibus signa
confert. Omnia ibi summa ratione consilioque acta 8
fortuna etiam, ut sit, secuta est. non proelio tantum fudit hostes, sed castris quoque exuit, ingentique praeda est potitus; cujus pars maxima ad quaestorem redacta est: haud ita multum militi da-
tum. Inde ad Vejos exercitus ductus, densioraque 9
castella facta; et a procursationibus, quae multae temere inter murum ac vallum fiebant, edicto, ne quis injussu pugnaret, ad opus milites traducti.
Operum fuit omnium longe maximum ac laborio- 10
sissimum, cuniculus in arcem hostium agi coeptus.

Tullo Harlej. 2. *Servilio Tullo* Haverk. [*rege* omittit Veith.]

§. 7. *Exspectatione hominum majore, quam spe*] *quam specie* Fuldensis Manuscriptus. MOD. *quam spē*, id ést *specie*, Leid. 1. et Lovel. 2. quod errantibus librariis adscribendum est, qui passim voces *spes* et *species* in libris scriptis commutarunt. V. quae supra dicta sunt ad Liv. 3, 9, 13. Praeterea *majore hominum* editi ante Aldum, invitis scriptis.

In agro primum Nepesino] *primo* Fragm. Hav. Hinc *Nepestio* Portug. *Nepistrino* Gaertn. *Neposino* Haverk. *Fepesino* Lovel. 4. Mox particula *et* deficit in Lovel. 3.

§. 8. *Fortuna etiam secuta est*] *Tò est* non adparet in Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Paullo ante vocula *ibi* deest in Fragm. Hav. Similis sententia supra fuit 4, 37, 7. *Ergo fortuna, ut saepe alias, virtutem est secuta.*

§. 9. *A procursationibus, quae multae temere inter murum ac vallum fiebant*] *ab procursationibus* Haverk. Praeterea *quae multo temere* Leid. 2. *quae multum temere* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *τò temere* autem deficiebat a m. 1. in Haverk. Denique *inter murum et vallum* Haverk. *inter murum atque vallum* edd. vetustiores usque ad Aldum; cui *ac vallum* substituenti concinunt reliqui scripti. Paullo ante *castra*, pro *castella*, Gaertn. [initio *Inde Vejos* Veith.]

Ne quis injussu pugnaret] *injussus* Florent. a m. recentiore, Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Male. Supra 3, 63, 5. *Populus injussu et altero die frequens iit supplicatum.* 7, 12, 12. *Gravemque edixerat poenam, si quis injussu in hostem pugnasset.* ubi plura vide.

§. 10. *Longe maximum ac laboriosissimum*] Duae posteriores voces exsulant a Gaertn.

Cuniculus in arcem hostium agi coeptus] *curriculus* Voss. 2. et Lovel. 3. qui error inde promanavit, quod *n* et *rr* in scriptura Longobardica ob ductuum similitudi-

11 quod ne intermitteretur opus, neu sub terra continuus labor eosdem conficeret, in partes sex munitorum numerum divisit: senae horae in orbem operi adtributae sunt: nocte ac die numquam ante omissum, quam in arcem viam facerent.

1 XX. Dictator, quum jam in manibus videret victoriam esse, urbem opulentissimam capi, tantumque praedae fore, quantum non omnibus in unum

nem vix discerni possint. V. supra ad 4, 10, 9. Praeterea τὸ *agi* perperam omittitur in Harlej. 2. Proprium enim in hac re verbum est. Supra 4, 22, 4. *Agere in arcem cuniculum instituit.* 23, 18, 8. *Inde vineae quoque coeptae agi cuniculique.* 38, 7, 6. *Cuniculum occultum, vineis ante contecto loco, agere instituit.* Caesar 3. Bell. Gall. 21. *Alias eruptione tentata, alias cuniculis ad aggerem actis.* 8, 41. *Tectos cuniculos, crates, et vineas agunt.* Frontin. 3, 8, 1. *Simulavitque agi cuniculum.* Curtius 4, 6. *Alexander, aestimato locorum situ, agi cuniculos jussit.* Ita *agere vineas* infra 43, 18, 9. *Postquam vineas agi, turresque excitari viderunt.* *cloacam agere sub terram* 1, 56, 2. *agere testudinem* Silius Ital. 1. 365.

— — — *condensis actae testudinis armis.*

ubi vide, quae Inl. Heinsius et ego notavimus.

§. 11. *Quod ne intermitteretur opus*] *quod ne intermitterent opus* Hearnii Oxon. L. 1. solito scribarum lapsu. V. ad 38, 40, 1.

Eosdem conficeret, in partes sex munitorum numerum divisit] *eos conficeret* Lovel. 4. et Gaertn. V. infra ad Liv. 10, 10, 6. sed τὸ *eosdem* exsulat ab Harlej. 2. et Portug. Hinc *munimentorum numerum* Harlej. 1. et vetustae editt. usque ad Aldinam, quae prima *munitorum* exhibuit. *Inimicorum numerum* Haverk. cujus erroris similitudo literarum caussa extitit. Infra 7, 23, 7. *Ab hastatis principibusque, qui pro munitoribus intenti armatique steterant, proelium initum.* Paullo ante *sub tecta continuus labor*, pro *sub terra*, Lovel. 4. *continuis* Lovel. 5.

Senae horae in orbem operi adtributae sunt] *semihorae* Lovel. 2. *sine horae* Haverk. *seniore* Leid. 1. *seniores* Lovel. 4. et 5. a m. 1. [Veith.] quorum prior etiam *adtributi*. [ut Veith.] Tum *in urbem* Lovel. 4. 5. a m. 1. et Haverk. [Veith.] Ita saepe lapsi sunt librarii. V. Inl. N. Heins. ad Claud. 3. de Laud. Stilic. 266. ad Nason. 14. Metam. 818. 1. Fast. 616. et 2. Fast. 130. Doct. Markland. ad Stat. 3. silv. 4, 47. et quae notavi ad Silii 6, 554. Adde supra ad 2, 36, 2. 2, 10, 8. 4, 28, 3. (* 10, 36, 13.) et alibi. *in orbem*, ut supra 1, 17, 6. *Quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat.* 3, 36, 3. *Ut unus fasces haberet, et hoc insigne regium in orbem, suam cujusque vicem, per omnes iret.* 6, 4, 10. *Quum in sex partes divisus exercitus Romanus senis horis in orbem succederet proelio.* ubi etiam unus *in urbem* exhibet.

conlatis ante bellis fuisset; ne quam inde aut mi- 2
litum iram ex malignitate praedae partitae, aut in-
vidiam apud Patres ex prodiga largitione caperet,
literas ad senatum misit: *Deûm immortalium be-* 3
nignitate, suis consiliis, patientia militum, Vejos jam
fore in poteſtate populi Romani. quid de praeda facien-
dum censerent? Duae senatum diſtinebant senten- 4
tiae: senis P. Licinii, quem primum dixiſſe a filio

Nocte ac die numquam ante omissum, quam in arcem viam facerent] *nocte dieque* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Praeterea *nusquam ante omissum* Gaertn. V. infra ad 36, 17, 10. Hinc voces *in arcem* desunt in Lovel. 5. a m. 1. Tandem *viam fecerant* idem Gaertn.

§. 1. *Urbem opulentissimam capi*] Ultima vox deficit in Leid. 2. Mox *in unum ante collatis*, alio ordine vocabulorum, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Praeterea *esset*, pro *fuisset*, Lovel. 4. [*quam* pro *quantum* Veith.]

§. 2. *Ne quam inde aut militum iram*] Tò *quam*, quod non legebatur in prioribus inpreſſis, demum Aldus addidit. Id etiam superest in omnibus manu exaratis. Deinde *ne quam videant militum iram* Harlej. 2. *ne quam vim aut militum iram* Gaertn. [Veith.] Scriptum fuerat *iñ*, quod facile in *ut*, vel *vim*, mutari potuit. V. supra ad 2, 56, 16. 3, 36, 7. 8, 9, 7. (* 9, 23, 1.] Ita contra ex *ut*, sive *vim*, factum *iñ*, sive *inde*, infra 8, 32, 1. Et ita *deiñ*, sive *deinde*, pro *de ui*, scriptum erat in uno codice supra 3, 33, 10. (* v. ad 36, 3, 11.) Mox *partitae praedae*, trajectis vocibus, Leid. 2. Tum *ex prodigia largitione*, pro *prodiga*, Leid. 1. et a m. 1. Portug. [*caperent* Veith.]

§. 3. *Suis consiliis, patientia militum*] Vet. lib. *et patientia militum*. SIG. Copulam, quam Sigonius in vet. lib. invenit, ignorant omnes mei, ut et Oxonienses apud Hearnium. Et recte. Passim enim Livius eam omittere solet. V. supra ad 3, 68, 4. *patientiam militum* praefert Harlej. 1. Sed male prima litera vocis sequentis repetita eſt in fine praecedentis. V. infra ad 40, 7, 8.

Vejos jam fore in poteſtate populi Romani] *jam fere in poteſtate populi Romani* Voſſ. 1. et Lovel. 1. *jam fere in poteſtate populi Romani esse* Leid. 2.

Quid de praeda faciendum censerent] *quidque de praeda* Leid. 2. *quod de praeda* Gaertn. Tum *de praeda facienda* Leid. 2. Tandem tò *censerent* deficit in Harlej. 2.

§. 4. *Duae senatum diſtinebant sententiae: senis P. Licinii*] Quis est, qui non sentiat, huic sententiae explicandae vocem unam maxime necessariam deeſſe? quae est in veteribus libris: *Duae senatum distinebant sententiae, una senis P. Licinii.* SIG. Voculam a Sigonio additam agnoscunt pariter Lovel. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxoniens. N. et C. Adsentior tamen magno Gronovio, vulgatam lectionem defendenti ad Liv. 3, 37, 8. In-

interrogatum ferunt, *edici palam placere populo, ut, qui particeps esse praedae vellet, in castra Vejos iret:*
5 altera Ap. Claudii, qui, largitionem novam, prodigam, inaequalem, inconsultam arguens, si semel nefas ducerent, captam ex hostibus in aerario exhausto bellis pecuniam esse, auctor erat stipendii

tegriores enim codices illud *una* constanter repudiandum suadent. Praeterea *distinabant sententiae* Lovel. 2. *destinebant sententiae* Florent. a m. 2. Lovel. 1. et Leid. 1. *detinebant sententiae* Lovel. 4. et Haverk. *destinabant sententiae* Voss. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *sententiae destinabant* Voss. 2. Lovel. 3. et duo Pall. pro quo *distendebant* scribendum conjicit Gebhardus ad 3, 23, 1. Vulgatum mihi verius est. Amat enim Livius hoc verbum, et passim eo utitur. Supra 4, 59, 3. *Late populati sunt tecta agrosque, ut distinerent Volscos.* 7, 21, 5. *Foenebrem quoque rem, quae distinere unanimos videbatur, levare adgressi.* ubi etiam Msti multi eodem errore *destinare, destinere* et *distinare* perperam dederunt. V. ibi Gebhard. et quae notavi. 9, 16, 6. *Duae factiones senatum distinebant.* (* 21, 8, 4. ubi etiam variant codices.) 44, 20, 5. *Potuisse ancipiti bello distinere regem.* Nepos in Attic. 9. *Quum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur.* V. Tennul. ad Frontin. 1, 3, 5. etiam N. Heinsium ad Nason. Epist. 8. Heroïd. 69. ubi *destinare* et *distinere* commutari docet; et J. G. Graevium ad Justin. 6, 6. 29, 2. et 31, 1. unde patet, verba *detinere* et *distinere* saepissime in vetustis scriptoribus confusa fuisse. Tandem Licinii praenomen *P.* omittitur in Leid. 2.

Quem primum dixisse a filio interrogatum ferunt] *ab filio interrogatum* Portug. *ab illo interrogato* Harlej. 2.

Edici palam placere populo] *edici placere palam* Fragm. Hav. Praeterea *populo Romano* Harlej. 2. Portug. et Lovel. 2.

Qui particeps esse praedae vellet, in castra Vejos iret] *praedae esse* Voss. 1. Leid. 2. et Gaertn. Tum *participe* etc. *vellent*, etc. *irent* Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] *participes* et *vellent* est etiam in Lovel. 3. et 4. *vellent* et *irent* in Lovel. 5. Portug. et Harlej. 2. Praeterea *esse vellent praedae*, alio ordine, Haverk. *particeps praedae esse vellet* Lovel. 1. et 2. Tò *praedae* exsulat a Lovel. 3. 4. 5. et Portug.

§. 5. *Altera Ap. Claudii*] Prima vox non est in Leid. 1. Praenomen autem Claudii deficit in Harlej. 1. [*arguens nec semel* Veith.]

Captam ex hostibus in aerario exhausto bellis pecuniam esse, auctor erat] *captam hostibus*, neglecta praepositione, Lovel. 1. et Leid. 2. [*captum* Veith.] Tum *in aerario exhausto bello* Voss. 2. et Lovel. 3. *aerario exhausto bellois*, utraque lectione simul exhibita, Portug. a m. 1. V. ad 3, 44, 4. Deinde *pecuniam esse, ipse auctor erat* Hearnii Oxon. L. 1. *pecuniam ponere, ipse auctor erat* ejusdem codex C.

Ut eo minus tributi plebes conferret] *ut quo minus tributi* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *quo minus tributi* eas secutae usque ad Aldum,

ex ea pecunia militi numerandi, ut eo minus tributi plebes conferret. *Ejus enim doni societatem sen-* 6
suras aequaliter omnium domos: non avidas in direptiones manus otiosorum urbanorum praerepturas fortium bellatorum praemia esse: quum ita ferme eveniat, ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique prae-

qui deinde primus vulgavit *ut eo minus*; cujus lectionem probant, quotquot vidi, libri scripti. Hinc *tribuni*, pro *tributi*, Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *plebs conferret* Leid. 2. Gaertn. et Haverk. *plebs conferrent* Lovel. 5. *plebei conferrent* Lovel. 3. *plebs conficerent* Leid. 1. et Lovel. 1. *plebs fieret* Voss. 1. a m. 1. pro quo inter versus *conficeret* adscriptum est. *plebs ferret* Leid. 2. Sed verbum *conferre* in hac re ordinarium est. Supra 4, 60, 5. *Si quis in militare stipendium tributum non contulisset. Patres bene coeptam rem perseveranter tueri; conferre ipsi primi.* Et mox, *Quum senatus summa fide ex censu contulisset, primores plebis conferre incipiunt.* ubi in quibusdam etiam similiter erratum, et *ferre*, pro *conferre*, scriptum exstat. 26, 36, 5. *Aes signatum omne senatores crastina die in publicum conferamus.* Et eodem cap. §. 11. *Aurum, argentum et aes in publicum conferunt.* 34, 5, 9. *Aurum, quo redemta urbs est, nempe matronae consensu omnium in publicum contulerunt.* V. infra hoc lib. ad c. 47, 8.

§. 6. *Avidas in direptiones manus otiosorum urbanorum praerepturas*] *in directiones* Fragm. Hav. a m. 1. *in directione* Haverk. Ita *direptus* et *directus* in libris Mstis commutari, infra videbimus 37, 31, 5. *in direptione* Harlej. 2. *in direptionem* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Hearnii Oxon. N. Inde *occisorum urbanorum* Leid. 2. Lovel. 3. 4. Haverk. et una vel altera vetustarum editt. Hinc *praerapturas* Lovel. 5. et Portug. *praerupturas* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Klock. *praeruptas* Leid. 2. Frequenter in libris antiquis confunduntur voces *ruptus* et *raptus*. V. quae notavi ad Silii Ital. 3, 196. (* ad Liv. 25, 18, 9.) Similiter etiam varia earum composita. Ita *corruptus* et *correptus*. V. supra ad 3, 37, 3, *diripui* et *dirupi*. V. ad 39, 30, 5. Paullo ante *Ejus et doni*, id est *etiam*, pro *enim*, Lovel. 5. V. ad 36, 41, 3. Tum *censuras*, pro *sensuras*, Gaertn. et ed. Mediol. anni 1480. qui error facile ex indocta verba praeeuntis pronunciatione nasci potest. Exemplum v. apud N. Heins. ad Ovid. Ep. 17. Heroïd. 211. Infra etiam ad Liv. 6, 24, 9. Eodem modo *census* et *sensus* confunduntur. V. infra cap. seq. §. 4. Deinde mox verbis sequentibus *bellatorum praemissa esse* Leid. 2.

Ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat] Exemplar vetus tantum habet, *ut segnior sit praedator, quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Opinor scripsisse Livium, *cum ita ferme eveniat, ut segnior sit praedator, fortissimus quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Et est insignis sententia. RHEN. Re-

7 *cipuam petere partem soleat.* Licinius contra, *suspectam et invisam semper eam pecuniam fore*, ajebat;

fellit Ap. Claudius sententiam P. Licinii, quae fuerat, ut, qui particeps esse praedae vellet, in castra Vejos iret, cujus rei caussam affert his verbis. *Quod ita ferme eveniat, ut qui segnior sit praedae, fortissimus quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Quae lectio ex conjectura antiquae lectionis eruitur, quae est, *ubi segnior sit praedator, fortissimus quisque* etc. Quorum verborum sententiam elicere nequivit Rhenanus. SIG. MS. *Ut segnior sit p̄dator, ut quisque autem laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Lego, *cum ita ferme eveniat, ut segnior quisquis sit praedator, fortissimus autem laboris periculique praecipuam petere partem soleat. Segnior quisquis*, pro segnissimus quisque. comparativus pro superlativo. V. Henr. Stephanum in libro de Dialectis artic. 49. et Pamelii Cyprianum Epist. 6. KLOCK. A docto viro constitutus locus. Pall. pr. et tert. *ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Neque aliter Andreae editio. Secundus vero, *ubi segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem solet.* At Campanus, *ut segnior sit praedator, quisquis laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Ego nihil expedio boni. Neque libet ambitiose tentare. GEBH. Prisca lectio: *ut segnior sit praedator, ut quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat.* Rhenanus, quum deesset in Borbet. posterius *ut*, conjecit: *praedator, fortissimus quisque.* At Sigonius: *ut qui segnior sit praedae, fortissimus quisque:* et id ex antiqua lectione: *ubi segnior sit praedator, fortissimus quisque.* Miram socordiam. Nusquam nos aliam, quam prius editam. Sic duo Voss. Helm. duo Pall. Rott. Unus ex his, solitus alioqui subscribere Sigoniano: *ubi segnior sit praedator, ut quisque laboris.* Campanus, *ut segnior sit praedator, quisquis laboris.* Quod si τὸ *fortissimus*, mera conjectura Rhenani, e codicibus esset, quid juvat nova Sigonii divinatio? Nihil est mutandum. Quae difficultatem pariant, duo sunt: primum diversae significationes τοῦ *ut* repetiti: prius finem vel eventum denotat; posterius est comparationis. l. 10, 27. *Ut subinde, ut quaeque res nova decreta esset, exploratam perferrent.* Deinde, quod posteriorem enunciationis partem priori loco ponit Livius. Est enim sententia, ita fere evenire, ut, quo magis aliquis (hoc enim est *ut quisque*) praecipuam laboris et periculi partem petere soleat, eo idem sit segnior praedator, minus intentus praedae capiendae. 7, [10, 1.] *Quum et abnuere certamen vererentur, et praecipuam sortem periculi petere nollent.* Xenophon Κυρουπ. l. 7. [p. 181.] Διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι. τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι· ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ οἱ πονεροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. J. FR. GRON. Potest etiam ita expediri, ut, prout quisque laboris periculique praecipuam petere partem soleat, ita segnior sit praedator. *Ut quisque*, pro *prout quisque* apud omnes est. V. vel unum Livium 2, 38, 1. 31, 8, 8. 34, 27, 8. et c. 38, 6. Plerumque quidem post se habet *ita:* sed id etiam explendum relinquitur. Tacit. 3. Ann. 55. *Ut quisque opibus, domo, paratu specio-*

caussasque criminum ad plebem, seditionum inde ac le-
gum novarum, praebituram. Satius igitur esse, reconci- 8

sus, per nomen et clientelas illustrior habebatur. DUK. *ubi segnior sit praedator, ut quisque* Haverk. *ut segnior sit praedator, ubi quisque* Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Reliqui fere receptam lectionem tuentur, ab ea tantum in paucissimis discedentes. Nam *ut fortissimus* exsulat a Florent. Deinde *ut quisquis laboris periculique* habet Lovel. 5. *ut quisquis laboris ac periculique* Harlej. 2. *ut quisque laboris ac periculi* Lovel. 4. *ut quisque laboris periculi*, sine copula *que*, Gaertn. et Fragm. Hav. Tum *solet* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Paullo ante etiam τὸ *ferme* non est in Portug. et Harlej. 2. Cl. Ant. Perizonius ad marginem Livii notavit, omnia planiora fore, si legamus, *eveniat, ut segnior sit praedator, qui*, vel *quisquis*, vel *quicumque laboris periculique.* Ego tamen praestare existimo, ut cum integerrimis codicibus lectionem vulgatam servemus, quam optime Gronovius etiam probavit, et exposuit. *To ut* diversa significatione repetitum infra quoque obcurrit 22, 25, 9. *Tandem, ut abscesserit inde dictator, ut obsidione liberatos, extra vallum egressos fudisse ac fugasse hostes.* Simili modo *quod* vario sensu, verbis non multis intercedentibus, repetitum infra est 6, 15, 6. *Quod nisi facis, sive quod et ipse in parte praedae sis, sive quia vanum indicium est, in vincula te duci jubebo.*

§. 7. *Invisam semper eam pecuniam fore, ajebat*] *agebat* Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. a m. 1. et Klock. Saepissime ita in membranis peccatum est. V. infra ad 8, 33, 23. Paullo ante, pro *Licinius*, Leid. 2. habet *Lacinius*, Portug. *Licinnius*, Haverk. *Licinus. Lucinius* Florent. a m. 1.

Caussasque criminum ad plebem, seditionum inde ac legum novarum] Veteres libri, *seditionumque inde, ac legum.* SIG. *caussasque certaminum* Portug. et Haverk. Male. Non enim dicimus *certamina ad plebem*, sed *cum plebe.* At *crimina ad plebem* sunt, quorum quis apud plebem accusatur. Ita *criminari ad plebem* supra est 3, 9, 2. *Patrum superbiam ad plebem criminatus.* c. 31, 4. *Invidiae tam u res ad exercitum fuit. ea denique tribunis materiam criminandi ad plebem consules praebuit.* Similiter *ad praetorem reus factus* 38, 55, 4. ubi plura vide. Praeterea *seditionumque inde ac legum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Ut fere infra hoc lib. c. 27, 2. *Ubi res dedit, progressus inter stationes eos hostium, castraque inde Romana, in praetorium ad Camillum perduxit.* At meliores mei omnesque Hearnii Oxonienses conjunctionem *que* constanter nesciunt; quare eam non recipio. Et sane saepe voculae *inde, deinde*, similesque copularum vicem praestant. Infra hoc lib. c. 21, 16. *Idque omen pertinuisse postea eventu rem conjectantibus visum ad damnationem ipsius Camilli, captae deinde urbis Romanae, quod post paucos accidit annos, cladem.* 38, 29, 11. *In majorem refugerunt arcem. inde postero die dediti sub corona omnes venierunt.* At contra τὸ *inde* male desideratur in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Satius igitur esse*] *Sancius igitur esse* Fragm. Hav. *Sanctius igitur esse* Lovel. 4. Infra hoc lib. c. 53, 8. *Non in casis ritu pastorum agrestiumque habitare est satius inter sacra penátesque vestros,*

liari eo dono plebis animos: exhaustis atque exinanitis tributo tot annorum subcurri: et sentire praedae fructum ex eo bello, in quo prope consenuerint. gratius id fore laetiusque, quod quisque sua manu ex hoste captum domum retulerit, quam si multiplex alterius ar-
9 *bitrio accipiat. Ipsum dictatorem fugere invidiam ex eo criminaque. eo delegasse ad senatum. Senatum quoque debere rejectam rem ad se permittere plebi, ac pati ha-*
10 *bere, quod cuique fors belli dederit.* Haec tutior visa sententia est, quae popularem senatum faceret.

quam exsulatum publice ire? (* ubi vide.) 26, 29, 4. *Obrui Aetnae ignibus, aut mergi freto, satius illi insulae esse.* 37, 4, 8. *Acilio satius visum est, inopinatam adgredi rem.* et passim alibi. Mox *reconciliare*, pro *reconciliari*, Lovel. 4. Tum *exhaustis ac exinanitis* Voss. 2. Male. V. infra ad 10, 36, 17.

Sentire praedae fructum ex eo bello, in quo prope consenuerint] *in eo bello* primae edd. usque ad Aldum, qui vulgari curavit *ex eo bello*, consentientibus omnibus, quos adhibui, Mstis. Deinde *consueverint* Gaertn. *consenuerunt* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk. et excusi ante Aldum.

Quod quisque sua manu ex hoste captum domum retulerit] *donum retulerit* Lovel. 5. et Harlej. 2. sed, utraque lectione juncta, *donum domum retulerit* praeferunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Solent hae voces commutari in Mstis. Ita variant codd. supra 3, 57, 7. infra hoc lib. c. 23, 8. c. 36, 4. 6, 35, 5. (* 34, 16, 7.)

Quam si multiplex alterius arbitrio accipiat] *quam multiplex* Voss. 2. *quam simul triplex*, inperite in suas voces divisis literis, quae olim perpetua serie scriptae fuerant, Leid. 1. Harlej. 1. et Klock. Tum *ex alterius arbitrio* Lovel. 2. Sed illud *ex* potest vel natum esse ex praecedentis vocis ultima syllaba, a librario repetita, vel ab eadem interceptum esse. prius ob aliorum codicum eam non agnoscentium consensum verius existimo.

§. 9. *Ipsum dictatorem fugere invidiam*] *fingere invidiam* Leid. 2. qui mox vocem *senatum*, bis positam, semel omisit.

Senatum quoque debere rejectam rem ad se permittere plebi] *senatumque debere* Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. Tum *rejectam rem a se* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Male. Supra l. 2, 22, 5. *De foedere, quod prope in perpetuum negatum fuerat, rem ad novos magistratus rejicerent.* Ubi plura exempla videri possunt. Deinde *remittere plebi* Harlej. 2. Haverk. et in contextu Portug. in cujus margine alterum *permittere* visebatur. Solent haec verba in Mstis confundi. V. viros doctos ad Justin. 1, 9, 12. Praestare receptam lectionem, nullus non videt.

Ac pati habere, quod cuique sors

Edictum itaque est, ad praedam Vejentem, quibus videretur, in caſtra ad dictatorem proficiscerentur.

XXI. Ingens profecta multitudo replevit caſtra. 1
Tum dictator, auspicato egreſſus, quum edixiſſet,
ut arma milites caperent, *Tuo ductu*, inquit, *Py-* 2
thice Apollo, tuoque numine inſtinctus pergo ad delendam urbem Vejos: tibique hinc decumam partem praedae voveo. *Te simul, Juno Regina, quae nunc Vejos* 3
colis, precor, ut nos victores in noſtram, tuamque mox

belli dederit] *fors belli* membranae. Recte. MOD. *sors belli* est in Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 6. Harl. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et vetuſtis excusis; pro quo jam Aldus *fors belli* subſtituit. Quam lectionem plerique recentiorum editorum receperunt. Quum autem poſtea Parisienses anno 1573. iterum *sors* edidiſſent, hinc Modio occasio data est alteram scripturam revocandi, quem etiam servant Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. Gaertn. Klock. et, ut Hearnius teſtatur, Oxon. N. a m. 2. Solent autem librarii voces *sors* et *fors* inter se commiscere. V. supra ad 1, 9, 15.

§. 10. *Edictum itaque est, ad praedam Vejentem*] *Edictum itaque tum, ad praedam* Voſſ. 1. et Lovel. 1. Paullo ante *visa sententia, quae popularem*, neglecto iterum τῷ *est*, Leid. 2. et Lovel. 1. at, transpositis dictionibus, *visa est sententia, quae popularem* Lovel. 3. [*tutior sententia visa* Veith.]

§. 1. *Ingens profecta multitudo replevit caſtra*] *Ingens profectam multitudo*, prima vocis sequentis litera in fine praecedentis perperam repetita, Leid. 1. V. infra ad 40, 7, 8. Tum *implevit caſtra* Gaertn. a m. 1. Paullo post *caperent* deest in Fragm. Hav. a m. 1. [*cum dixisset* Veith.]

§. 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine inſtinctus pergo*] Prima vox non est in Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *Phitice*, vel *Phytice Apollo* Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. ad c. 15, 12. Deinde *numine inſtructus* Gaertn. Lovel. 4. 5. a m. 2. et Portug. in cujus margine tamen recte emendatur *inſtinctus*. V. ibid. §. 10.

Tibique hinc decimam partem praedae voveo] *decimam praedae partem* Voſſ. 1. et Leid. 2. Tò *praedae* non adparet in Haverk. Tum *partem voveo praedae* Lovel. 1. [*hanc decimam* Veith.]

§. 3. *Te simul, Juno Regina, quae nunc Vejos colis, precor, ut nos* etc.] Evocationis concepta verba ad Carthaginem Macrobius ex Sammonico Sereno sic refert [3. Saturn. 9.] *Si Deus, si Dea est, cui populus civitasque Carthaginiensis est in tutela, teque maxime ille, qui urbis hujus populique tutelam recepiſti, precor, veneror que, veniamque a vobis peto,*

futuram, urbem sequare: ubi te dignum amplitudine
4 *tua templum accipiat.* Haec precatus, superante multitudine, ab omnibus locis urbem adgreditur, quo minor ab cuniculo ingruentis periculi sensus esset.
5 Vejentes, ignari se jam ab suis vatibus, jam ab

ut vos populum civitatemque Carthaginiensem deseratis, loca, templa, sacra, urbemque eorum relinquatis, absque his abeatis, eique populo civitatique metum, formidinem, oblivionem injiciatis, proditique Romam ad me meosque veniatis, nostraque vobis loca, templa, sacra, urbs acceptior probatiorque sit, mihique populoque Romano militibusque meis praepositi sitis, ut sciamus intelligamusque: Si ita feceritis, voveo vobis templa ludosque facturum. MOD. De sacrorum evocatione v. Macrobium 3. Saturn. 9. M. Verrium Flaccum apud Plinium 28, 2. et l. 9. §. 2. D. de Divis. rerum. KLOCK. V. etiam Dempster. in Etrur. Regal. 1, 17. *Te similiter, Juno* Lovel. 2. 3. et Voss. 2. [Veith.] Deinde *quae Vejos colis* quaedam ex vetustioribus inpressis, ut Veneta anni 1498. et Mediolanenses annorum 1480. 1495. et 1505. Eamdem vocem etiam deesse in Aleriensi principe ed. testatur Hearnius. diversa itaque fuerit, necesse est, a Rom. ed. anni 1472. in qua, quam haec scribens sub oculis habeo, eam exstare video. Idem illud *nunc*, quod in reliquis superest, tuetur etiam omnium scriptorum auctoritas.

Ubi te dignum amplitudine tua templum accipiat] *accipias* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *accipies* Haverk. Verum ita delendum foret pronomen *te*, quod in meis constanter superest. Servandum itaque vulgatum *accipiat*, in quod conspirant reliqui codd. Cl. Coetier. ad marginem Livii adscripserat, melius fore, si legamus *excipiat.* Verum caussam non video, ob quam *accipiat* displiceret. templum *accipit Deum*, quum simulacrum ejus infertur in templum. Ita urbs, castra, dicuntur *accipere* eum, qui ingreditur. Ovid. 2. Fast. 785.

Accipit aerata juvenem Collatia porta.

Supra 1, 60, 2. *Liberatorem urbis laeta castra accepere.* ubi vide, quae notavi. 9, 40, 14. *Pavidos Samnites castra sua accepere.* (*22, 39, 13.) 38, 17, 17. *Duratos eos tot malis exasperatosque accepit terra, quae copia rerum omnium saginaret.* Similiter *accipere aliquem urbe, tectisve* 9, 7, 9. ubi male quidam minoris auctoritatis codd. *recipere.*

§. 4. *Quo minor ab cuniculo ingruentis periculi sensus esset*] *quo minus* Voss. 2. *ab cuniculis* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *a cuniculis* Lovel. 3. 4. *ab cuniculi ingruentis periculis* Lovel. 5. *cuniculis*, omissa etiam praepositione, Gaertn. Sed *operum omnium longe maximum ac laboriosissimum, cuniculum*, non *cuniculos*, memoravit supra c. 19, 10. Quin et mox ipso hoc capite *cuniculi* numero singulari bis terve meminit. Praeterea *census esset* Florent. a m. 1. alibi eas voces commutari docet N. Heins. ad Nas. 3. Fast. 829. V. supra cap. praec. §. 6. in eodem cod. postea male etiam a m. 2. substitutum erat *assensus est.* Paullo ante vox *urbem* non adparet in Portug.

§. 5. *Vejentes ignari, se jam ab suis vatibus, jam ab externis ora-*

externis oraculis proditos, jam in partem praedae suae vocatos Deos, alios, votis ex urbe sua evocatos, hostium templa novasque sedes spectare, seque ultimum illum diem agere; nihil minus ti- 6
mentes, quam subrutis cuniculo moenibus arcem

culis proditos] *Vejentes signari* Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Gaertn. ultima litera vocis praecedentis perperam repetita in initio sequentis. V. ad 37, 29, 8. *Vejentes significari* Lovel. 2. Tum pronomen *se* non est in Fragm. Hav. Hinc *a suis vatibus* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. Deinde *jam externis oraculis* sine praepositione Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] *jam ab eternis oraculis* Lovel. 3. V. ad 3, 32, 5.

Jam in partem praedae suae vocatos Deos] Id est, partem praedae Diis votam, promissam esse, vocatos esse, ut partem praedae acciperent. Virgil. 3. Aen. 222.

Inruimus ferro, et Divos ipsumque vocamus
In praedam partemque Jovem.

Ubi Taubmann. observat, *in partem vocare* locutionem esse ex jure desumtam, ac poni pro participem facere: quod inlustrat loco Cic. ex orat. pro Caecin. 4. *Uxori grande pondus argenti, matrique partem bonorum majorem legavit. Itaque in partem mulieres vocatae sunt.* Adde leg. 17. §. 14. ff. ad SC. Tertull. *Si non sit iste filius legitimus haeres, sed sint, qui cum eo admittantur, nec in partem eorum mater ex senatusconsulto erit vocanda.* V. etiam infra ad 7, 22, 9. (* *in spem vocare* Cic. 3. ad Att. 15. v. ad Liv. 34, 32, 9.) Praepositio *in* deficit in Leid. 2. sed eam absorpsit ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3. *in parte praedae suae* habet Lovel. 4. [Veith.]

Alios votis ex urbe sua evocatos] *alios tectis ex urbis suae vocatos* Lovel. 2. [Veith.] *alios ex tectis urbis suae vocatos* Lovel. 4. *alios votis ex urbe suae vocatos* Leid. 1. inperite divisis literis in voces. Ea autem lectio quum manifeste mendosa foret, alii emendarunt *ex urbe sua vocatos*, quomodo legitur in Lovel. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. Sed *evocare* in hac re proprium est. V. loca auctorum a Klockio supra laudata ad §. 3. Ceterum voces *Deos, alios votis ex urbe sua evocatos* exsulant a Portug. Errori autem huic caussam praebuit proxime praecedens vox *vocatos*. V. infra ad 9, 11, 11.

Hostium templa novasque sedes spectare] *despectare* Lovel. 2. et Fragm. Hav. *exspectare* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] Passim ita peccari in libris scriptis, videbimus infra ad 6, 33, 1. Et quidem *spectare* hic ponitur eodem sensu, quo infra 6, 24, 6. *Quid vallum et castra spectatis?* Mox *sedeque ultimum*, pro *seque*, Lovel. 3.

§. 6. *Nihil minus timentes, quam subrutis cuniculo moenibus arcem jam plenam hostium esse*] *Nihilominus timentes* Voss. 2. et Lovel. 3. contra mentem Livii. *Nihil minus timere*, ut *nihil minus exspectare* 8, 11, 9. *Romanosque, nihil tum minus, quam proelium, exspectantes, nec opinato adventu*

jam plenam hostium esse, in muros pro se quis-
7 que armati discurrunt; mirantes quidnam id esset,
quod, quum tot per dies nemo se ab stationibus
Romanis movisset, tum, velut repentino icti furo-
8 re, inprovidi currerent ad muros. Inseritur huic
loco fabula: inmolante rege Vejentium, vocem aru-

perculsurum. Deinde *subruptis* Portug. Gaertn. et Haverk. De hoc errore scribarum dicam infra ad 38, 7, 7. Tum *cuniculos* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. sine sensu. *cuniculis* Lovel. 5. Sed, unius tantum cuniculi a Livio in hac historia mentionem fieri, modo vidimus hoc cap. ad §. 4. Denique *esse hostium* Fragm. Hav. Paullo post *in numeros*, pro *in muros*, praefert Haverk. (* v. ad 22, 1, 8.) *an muros* Lovel. 3. Forte voluit *ad muros*. Sed vulgatum recte reliqui tuentur.

§. 7. *Quum tot per dies nemo se a stationibus Romanis movisset*] Antiqua lectio *nemo se a stationibus Romanus*. RHEN. *per tot dies* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. [Veith.] et una vel altera veterum edd. Sed vulgatum praefero. V. ad 2, 19, 8. *ab stationibus* autem non modo omnes edd. servant, verum etiam codices scripti, praeter Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. praeferunt. Denique *Romanus*, ut Rhenanus in suo reperit, apud me servant Flor. Voss. 2. Lov. 2. 3. 4. Portug. et Gaertn. Supra 3, 60, 3. *provocantibusque ad proelium responsum Romanus nemo reddebat*. ubi alia vide.

Velut repentino icti furore inprovidi currerent] Catull. carm. 63, 79.

Face, ut hinc furoris ictu reditum in nemora ferat.

Cic. et alii magis dicunt *instinctus furore*. DUK. *velut repentino ictu furore improvidi currerent* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed ita potius dicendum foret *ictu furoris*, ut in l. l. Catulli. Reliquis tamen in vulgatum conspirantibus, id praeferendum puto.

§. 8. *Inmolante rege Vejentium, vocem aruspicis dicentis*] *rege Vejentum* Leid. 2. et Fragm. Hav. V. supra hoc lib. c. 15, 11. Deinde *auruspicis* Lovel. 5. Portug. et Gaertn. *aurispicis* Harlej. 2. *auspicis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. V. supra eodem loco ad §. 1. [*vox aruspicis* Veith.] Ceterum *Inseritur huic loco fabulante rege Vejentium* est in Lovel. 1.

Qui ejus hostiae exta prosecuisset, ei victoriam dari] V. Brisson. de Formul. l. 1. [pag. m. 24.] KLOCK. *qui ejus hodie exta* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *et victoriam dari* Portug. *praesecuisset* autem, exceptis Rom. anni 1472. Parm. et paucis aliis, praeferunt reliquae edd. vett. usque ad Ascensium, qui anno 1513. dedit *persecuisset*; pro quo tandem Moguntini reposuerunt *prosecuisset*. Et hanc lectionem firmant non modo codices scripti, sed et loca, quae Brisson. l. l. in medium adtulit. V. etiam Torrent. ad Sueton. Aug. 1.

Exauditam in cuniculo, movisse Romanos milites, ut, adaperto cuniculo] *exaudita in cuniculo* Leid. 1. et Lov. 4. [Veith.] ubi vocula *in* ultimam literam vocis praecedentis

spicis dicentis, *qui ejus hoſtiae exta proſecuiſſet, ei victoriam dari*, exauditam in cuniculo, moviſſe Romanos milites, ut, adaperto cuniculo, exta raperent, et ad dictatorem ferrent. Sed in rebus tam 9
antiquis, si, quae similia veri sint, pro veris accipiantur, satis habeam. Haec, ad oſtentationem

intercepit. V. ad 37, 29, 5. *in cuniculo fuiſſe* Voſſ. 2. a m. 1. Deinde *adoperto cuniculo* Harl. 2. Portug. et Hav. sollemni scribarum errore. Ita peccatur apud Columell. in optimo cod. Sangerman. 11, 2. p. 378. ed. Rob. Stephani. *Sin autem majore parte vacant, aut sine operculis adaperti sunt, nondum esse maturos significatur.* ubi librarius cod. iſtius dedit *sine operculis adopertis*. V. etiam Cel. Burmann. ad Marcell. de Medic. v. 44. et ad Sueton. Aug. 53. Et ita confunduntur quoque voces *apertus* et *opertus*. V. infra ad 39, 14, 9. *deaperto* est in Lovel. 5. *adacto* in Lovel. 4. De voce *adapertus* autem v. infra ad 25, 30, 10. Ceterum sex poſteriores voces exsulant a Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *ad dictatorē referrent*, pro *ferrent* Haverk. ultimis literis vocis praecedentis in vocis sequentis initio male repetitis. V. infra ad 37, 41, 5.

§. 9. *Si, quae similia veri sunt, pro veris accipiantur, satis habeam*] *si qua similia* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Tum *similia veris* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Gaertn. Verum sequentis vocis litera initialis male repetita est in fine praecedentis: quod praesertim in litera *s* frequentissime accidisse, infra videbimus ad 28, 25, 2. Vulgatum tuetur locus 6, 12, 4. *Simile veri est, alia atque alia subole juniorum ad bella usos esse.* 26, 38, 10. *Quo audacior res erat, minus similis veri visa est.* 27, 7, 6. *Quod mihi minus simile veri visum est.* (* 38, 55, 9.) Aliter tamen locutus est Livius 10, 20, 5. *Ea, quamquam similia veris erant, certius tamen exploranda ratus, dimittit equites.* 26, 49, 6. *Media simillima veris sunt.* 44, 30, 5. *Similius id vero fecit ducta ea virgo.* De utraque conſtructione v. infra ad 6, 13, 3. Hinc *sint*, pro *sunt*, Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Gaertn. Portug. Haverk. et typis descripti omnes ante Gruter. qui in poſtrema ed. subſtituit *sunt*. Deinde *pro veris accipi* Portug. a m. 1. Denique *satis compertum habeam* Gaertn. et Haverk. *satis compertum habeo* Harlej. 2. et Portug. At *satis habeo* est, sufficit, contentus sum. Infra 25, 16, 6. *Neque trahere ad defectionem Lucanos satis habuit.* 40, 29, 13. *Senatus censuit, satis habendum, quod praetor jusjurandum polliceretur.* Juſtin. 22, 8. *Tunc respondit, satis habere se, quod superſtites eos esse Agathoclis liberis sciat.* Florus 2, 8. *Rex, suis opibus et nomine regio fretus, satis habuit bellum movere.* Ovid. 15. Metam. 4.

— — non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus.

Paullo ante *in rebus tam antiquissimi, si quae* Florent. a m. 1. in quo poſtea emendatum est *tam antiquissimis*.

Neque adfirmare, neque refellere est operae pretium] Antiqua le-

scenae, gaudentis miraculis, aptiora, quam ad fidem, neque adfirmare, neque refellere est operae
10 pretium. Cuniculus, delectis militibus eo tempore plenus, in aede Junonis, quae in Vejentana arce erat, armatos repente edidit. et pars aversos in muris invadunt hostes: pars claustra portarum revellunt: pars, quum ex tectis saxa tegulaeque a mulieribus ac servitiis jacerentur, inferunt ignes.
11 Clamor omnia variis terrentium ac paventium vo-

ctio *operae pretium est.* RHEN. *est operae pretium*, ut ante Rhenanum passim edebatur, praeferunt Voff. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quod revocavi. *opera et pretium est* exhibet Florent. a m. 1. unde tamen, litera una expuncta, postea *operae pretium est* factum est.

§. 10. *In aede Junonis, quae in Vejentana arce erat, armatos repente edidit*] *in aedem Junonis* Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *in Junonis*, media voce omissa, Leid. 2. Eam autem vocem in hac similive locutione saepe apud scriptores omitti, infra videbimus ad 10, 23, 12. Hic tamen optimae notae codices eam certatim tuentur; unde uni iis adversanti fidem non habeo. Tum *edidit repente* Lovel. 1. Voff. 1. et Leid. 2. *repente reddidit* Haverk. Paullo ante *dejectis militibus*, pro *delectis*, Florent. et Leid. 1. Quomodo etiam lapsos esse librarios in Mstis Propertii, observat Gebhardus ad 2. Eleg. 6, 5. (* 21, 42, 2.) Pari modo *dejectu* et *delectu* commutantur infra 9, 2, 9. (* *ejectus* et *electus* 28, 36, 7.) Similitudo literarum *i* et *l* erroris caussa exstitit. V. supra ad 2, 23, 3. *dejectus militibus* Lovel. 2. Simili ratione *lectus* et *tectus* in Mstis commutantur. V. (* ad 34, 60, 5. 35, 43, 3.) N. Heinsium ad Nason. 3. Am. El. 6, 73. et Bentlej. ad Hor. 2. Sat. 3, 10. Tota vox *delectis* deficit in Lovel. 3.

Pars aversos in muris invadunt hostes] Tò *aversos* deest in Voff. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. *adversos* praeferunt Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Solent ubique haec vocabula in libris priscis commutari. V. supra ad 2, 31, 6. *aversos hostes* hic servandum. Nam indicat, Romanos eos adgressos esse a tergo. 10, 14, 14. *Aversoque hosti ab tergo repente se ostendere.* 22, 48, 4. *Aversam adoriuntur Romanam aciem.* V. supra ad 3, 70, 4.

Pars, quum ex tectis saxa tegulaeque a mulieribus ac servitiis jacerentur, inferunt ignes] Prima vox deest in Voff. 2. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. Eamdem etiam delendam esse, subjectis notis in Voff. 1. indicatur. Tum *mulieribus et servis* praefert Gaertn. *mulieribus ac servis* Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. et C. Quam lectionem, ex glossemate, vel grammatici interpretatione natam, male in contextum inre-

cibus, mixto mulierum ac puerorum ploratu, complet. Momento temporis dejectis ex muro undique 12
armatis, patefactisque portis, quum alii agmine inruerent, alii desertos scanderent muros, urbs hostibus impletur, omnibus locis pugnatur. Deinde, 13
multa jam edita caede, senescit pugna: et dictator praecones edicere jubet, ut ab inermi abstineatur. is finis sanguinis fuit. Dedi inde inermes coepti: 14
et ad praedam miles permissu dictatoris discurrit.

psisse puto. V. supra ad 3, 15, 9. Praeterea *inferant* habet Haverk.

§. 11. *Misto mulierum ac puerorum ploratu*] *mixto* Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. V. supra ad 3, 57, 9. Paullo ante *variis terrentium ac vocibus paventium* Lovel. 5.

§. 12. *Urbs hostibus impletur, omnibus locis pugnatur*] Lego *hostium*. KLOCK. Verba sunt Servii ad Virgil. 1. Aen. 215. *Inpleor duos casus regit, genitivum: dicimus enim inpleor illius rei, ut Cicero* [3. in Verr. 12.] *Squaloris plenus ac pulveris. Et Terentius* [in Eun. 1, 2, 25.] *Plenus rimarum sum. Et inpleor illa re, ut hoc loco. et alibi* [5. Aen. 311.] *Plenamque sagittis Threïciis. Et Juvenalis* [Satyr. 1, 32.] *Lectica Mathonis Plena ipso:* Utraque etiam constructio Livio in usu fuit. Et quidem de priori v. ad 29, 14, 2. de altera ad 3, 69, 2. Quum itaque omnes libri hic stent pro vulgata scriptura, ab ea etiam non discedam. Verum forte Klockius, *hostium* legens, jungendum existimavit *urbs hostium:* quemadmodum enim construendum putarit, non addidit. Verum eamdem ob caussam servandum puto id, quod vulgo circumfertur. *urbs*, nempe Vejentana, *impletur hostibus*, id est, Romanis Venjentium hostibus. Praeterea *omnibusque locis pugnatur* praeferunt Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 13. *Is finis sanguinis fuit*] *sanguini fuit* Leid. 2. et Lovel. 2. ac 4. [Veith.] Memini eorum, quibus locutionem *is finis populationibus fuit* vindicavi supra ad 2, 30, 9. Hic tamen, fidem aliorum omnium codicum secutus, vulgatum malo. Nam nec id Livio displicuisse evincunt exempla, quae contuli ad 1, 44, 2. ubi inlustravi genus loquendi *is finis*, quod et hic obcurrit; pro quo tamen *his finis* praefert Leid. 1. *hiis finis* Fragm. Hav. Prima litera vocis *fuit* ob ductuum similitudinem intercepit ultimam praecedentis *sanguinis*. V. supra ad 4, 33, 11. Paullo ante *multa jam caede edita* Lovel. 5. *multa jam edicta caede* Lovel. 1. V. ad 21, 62, 7. Tum *ab inermibus*, pro *ab inermi*, Lovel. 2.

§. 14. *Dedi inde inermes coepti*] *Dedi inde inermes correpti* Voss. 2. *Deinde inermes capti* Lovel. 2. 5. Florent. Hearnii Oxon. N. et excusi ante Aldum, vulgatae lectionis auctorem, quam reliqui codd. tuentur. Mox vocula *et* non adparet in Lov. 1. Voss. 1. et Leid. 2.

Aliquantum spe atque opinione

quae quum ante oculos ejus aliquantum spe atque opinione major, majorisque pretii rerum ferretur, dici-

major] *aliquantulum* Voff. 2. et Lovel. 3. 4. ac 5. [Veith.] quam lectionum varietatem saepius in Mſtis notari, infra videbimus ad 7, 36, 5. Tum *spe ac opinione* Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Non bene. V. infra ad 10, 36, 17.

Dicitur manus ad coelum tollens precatus esse, ut, si] *precatus esse dictator, ut, si*, inserta voce, vetuſtae edd. quam Aldus iterum ejecit. Et recte. Nullus enim codicum, certe non eorum, quos consului, τὸ *dictator* agnoscunt.

§. 15. *Si cui Deorum hominumque*] *si cuique* Leid. 2. Deinde *hominum Deorumque* edd. principes, quem ordinem Aldus primus mutavit, subſtituens *Deorum hominumque*, quemadmodum servant scripti, nisi quod *Deorum hominumve* sit in Haverk. Quod verum videtur. Non enim Camillus id precatur, si cui Deorum et hominum, sed si tantum alicui vel Deorum vel hominum nimia fortuna videretur. Alibi saepe hae particulae commutantur. V. infra ad 24, 10, 2.

Nimia sua fortuna populique Romani videretur] MS. *nimiam sua fortuna populique Romani videretur*. Lego *nimia jam sua fortuna Populi Romani Quiritium videretur*. Notabis autem τὸ *sua* non esse relativum ad Camillum, sed *suam fortunam* heic significare secundam fortunam; nisi prorsus tollere placet, et delere τὸ *sua*; quod mallem. Suppletum enim videtur ad illud *populi Rom. Qui.* quod est, *populi Romani Quiritium*. Qui hoc non intellexerant, trajecerunt verba, ut esset *populique Romani*. Deinde ut plenam redderent sententiam, τὸ *sua* adjecere de suo. Et quia hac in parte corruptum esse Livium puto, etiam sequentia verba *publico Romani populi* subdititia esse, eoque ejicienda videntur. Item illa, *captae deinde urbis Romae, quod poſt paucos accidit annos, cladem*. KLOCK. Revocavi lectionem antiquam, a Sigonio Modioque ejectam, qui receperant Aldinam, minus recte. Mutationi ansam praebuit vox *sua fortuna*, quam Camillo adscribebant, addita de suo enclitica *que* dictioni *populi*: quam tamen neque in scriptis suis reperit Sigonius. Videatur heic Glareanus. *Sua fortuna populi Romani* est fortuna peculiaris et propria ejusdem populi. Sic Florus 3, 5. *Perque omnia et decus et nomen et titulos Pompejo sua fortuna quaerebat*. Curtius 3, 2. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumperet*. Quam particulam temere nimis editione sua ejecit Modius. Exſtat enim in omnibus MSS. Solinus c. 6. [aliis c. 1.] sub finem. *Locus dicatus suo numini, Pietatis sacellum est*. ubi fruſtra etiam emendationibus incumbunt Delrius ac Petrus Faber. Seneca Agamemnone v. 90.

Ventos nimium timuere suos.

Seneca Epiſtola 85. *Osculatur trigrim suus cuſtos*. Cicero pro Plancio 1. *Cujus non exſtet in me suum meritum*. quod praeter omnes MSS. septem, quos excussi, mutarat in *summum meritum* Dion. Lambinus. Sic et ubi legitur apud Ovidium 2. Metam. 702.

Juncta suo pariter dabitur tibi femina tauro.

dicitur manus ad coelum tollens precatus esse: *ut, si cui Deorum hominumque nimia sua fortuna populique Romani videretur, ut eam invidiam lenire, quam*

si sequimur notae melioris MSS. reponendum *dabitur sua femina tauro.* dictumque ut Horatio [Epod. 12, 24.]

Ne foret aequales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua, quam te.

GRUT. Quicquid hic congerat ὁ πάνυ Gruterus de suo *suus*, non probabit, hanc lectionem vel Grammatices convenire praeceptis. Scio l. 1. D. de Popul. action. haberi: *Eam popularem actionem dicimus, quae suum jus populi tuetur.* Sed ibi haud dubie scribendum *populo.* Hallucinatur, cum a Sigonio Modioque hoc ex Aldo receptum autumat. Non est ulla omnium veterum nobis visarum, quae non habeat, *sua fortuna populique Romani.* Et quidem apud Sigonium: Vet. *populi Romani*: sed hoc non erat directum ab illo ad haec verba, verum ad proxima, ubi legitur, *Romani populi.* Par illud l. 7, [13, 5.] *Deûm benignitate, felicitate tua populique Romani et res et gloria est integra.* J. FR. GRON. Etiam Cl. Jac. Gronovio placuisse, non tolli copulam *que*, patet ex illis, quae notavit ad Liv. 1, 38, 2 Et recte. Non modo enim servant eam omnes typis excusi, sed et manu exarati libri praeter solos Lovel. 1. et Leid. 2. in quibus omittuntur voces *populique Romani.* Transpositis vocabulis, *nimia sua, fortunaque populi Romani* est in Lovel. 4. et Gaertn. eodem sensu. Si vel unus aut alter codex bonae notae *nimiam*, vel *nimiā sua fortuna* exhiberet, ut Klockius in suo invenit, ei *nimia jam sua fortuna* scribenti non adversarer. Nam *jam* vel *iā* facile in reliquis codd. excidere potuit ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis. Similiter in nonnullis Mstis excidit post vocem *quia* infra 27, 36, 10. *Qui quia jam designati provincias sortiti erant.* (* 37, 35, 3.) Et ita loquitur infra 45, 41, 7. *Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse.* Nunc tamen uni credere non audeo. Et ea voce omissa Valer. Max. loco, quem Gronov. ad verba sequentia laudat. *Si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur.*

Ut eam invidiam lenire suo privato incommodo, quam minimo publico Romani populi liceret] Hic locus in Aldino codice (meo quidem judicio) corrupte legitur ad hunc modum: *ut eam invidiam lenire quam minimo suo privato incommodo, publicoque Romani populi liceret.* quasi Camillus pro se deprecatus fuerit; quod alienum a veritate esse puto, cum contrarium apud Valerium Max. l. 1. de Ominibus [c. 5, 2.] pateat. Quare veterem lectionem magis probo, quae ita habet: *ut eam invidiam lenire suo privato incommodo, quam minimo publico populi Romani liceret.* Quasi Camillus, de publico bono magis sollicitus, quam de privato, optarit Reipublicae commodum prae suo commodo. Itaque incommodum suum non deprecabatur, et publicum quam minimum incommodum, si totum abigi non poterat, precatur. GLAR. Vet. lib. *populi Romani* habent. Caeterum quod Glareanus contra omnium librorum fidem legendum putat, *lenire suo privato incommodo, quam minimo*

minimo suo privato incommodo publicoque, populo Roma-

Romani populi liceret, non procedit. Nam Plutarchus hanc sententiam ita vertit in Camillo [p. 131.] Εἰ δέ τις καὶ ἡμῖν ὀφείλεται τῆς παρούσης νέμεσις εὐπραξίας, εὔχομαι ταύτην ὑπέρ τε πόλεως καὶ στρατοῦ Ῥωμαίων εἰς ἐμαυτὸν ἐλαχίστῳ κακῷ τελευτῆσαι. et Valerius l. 1, [5, 2.] *Si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur, ejus invidia suo aliquo incommodo satiaretur.* †. „Id minus sincere scribis, Sigo„ni; cum libri ad manus sint, „quos Glareanus secutus est. Ac „Plutarchi verba et Valerii pro „Glareano sunt." †. SIG. Haec profecto sunt aversa a mente Camilli, devocantis Nemesin in proprium caput, ut malum, quod immineat populo Romano, potius sibi expetat, minima tamen, quantum divina clementia mitigatura sit, calamitate. Quod vidit Loritus, ideoque ex V. C. talem protulit emendationem: *lenire suo privato incommodo, quam minimo publico Romani populi liceret.* Quem adjuvat Andreae editio. Sed parum caute ita mutatur. nam τὸ *minimo* non ad populum Romanum, sed ad ipsum Camillum reducendum fuerat. Quare quidam in Palat. sec. ita immutavit: *ut eam invidiam lenire quam minimo suo privato incommodo, quam publico populi Romani liceret. Quam-minimo* dictum composite, ut *quam-plurimum.* Et omnino talem lectionem flagitant verba Plutarchi, quae require apud Sigonium. V. item Valerium l. 1, 5. de Ominibus. Similis locus apud Paterculum 1, 10. *Is cum in concione extra urbem more majorum ante triumphi diem ordinem actorum suorum commemoraret, Deos immortales precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus ac fortunae suae, in ipsum potius saevirent, quam in Rempublicam.* GEBH. Ambiguae scripturae et sententiae locus. Valerius Max. [1, 5, 2.] *Ut, si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur, ejus invidia suo aliquo incommodo satiaretur.* Eadem formula voti, quod L. Aemilius Paullus confecto Macedonico bello concepit: *Deos immortales precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus ac fortunae suae, in ipsum potius saevirent, quam in rempublicam*, ut narrat Vellejus [1, 10.] Simile Cippi apud Nasonem 15. Metam. [572.]

Seu laetum est, patriae laetum
populoque Quirini;
Sive minax, mihi sit.

Hanc sententiam si admittimus, invenire possumus, in verbis sic, ut vulgo, conceptis, τῷ *quam* pro *potius quam*, vel *magis quam* accepto. Ut 3, [40, 2.] *C. Claudii oratio fuit precibus, quam jurgio, similis.* 7, [8, 1.] *Quicquid hinc vel illinc mars communis belli aufert, multiplex quam pro numero damnum est.* id est, gravius re, quam numero. 10, 26, 4. *Ut praeciperetur victoria animis, triumphusque quam bellum consulibus decretum videretur.* Sic duo meliores Pall. Vulgo, *non bellum.* l. 23, 43. *Ipsorum, quam Hannibalis, interesse, capta an tradita Nola potiretur.* Sic Put. Pet. melior, Men. tres Pall. l. 28, 44. *Et Carthago praemium victoriae erit, quam semiruta Bruttiorum castella.* Ita Lipsius ex suo V. C. Cui accedunt Put. instar omnium, Regius, Men. Pal. unus. Eodem modo particula *quam* hic abutitur Livius, haud difficili jam sententia: ut eam invidiam suo privato incommodo potius, quam vel minimo etiam publico, lenire et luere Furium Camillum sinerent: ut eam ipsum a republi-

no liceret. Convertentem se inter hanc veneratio- 16

ca totam privatis suis et domesticis incommodis redimere paterentur. Plutarchus tamen, ne quid diffitear, aliam accepit Livii sententiam, quam ita reddidit. *Εὔχομαι ταύτην ὑπέρ τε πόλεως καὶ στρατοῦ Ῥωμαίων εἰς ἐμαυτὸν ἐλαχίστῳ κακῷ τελευτῆσαι.* Ea potest reperiri in verbis Livii, si aliter distinguantur et construantur, nimirum: *ut eam invidiam publico populi Romani liceret lenire privato suo incommodo quam minimo.* ut publicum populi Romani apud ejusmodi offensum et iniquum numen defungeretur quantilla calamitate ipsius Furii. Paullo clarius foret hac sententia: *ut eam invidiam lenire suo privato incommodo quam minimo reipublicae populi Romani liceret.* At Voss. Helm. cum tertio: *lenire quam minimo suo privato incommodo publicoque p. R.* quod etiam ex Aldo (nisi quod ille *Romani populi*) ceu corruptum advocat Glareanus. Nec aliter Juntas imitator Aldi. Chisl. membranae: *quam minimo suo privato incommodo publico p. R.* Buslidianae et Voss. posterior: *quam minimo suo privato incommodo publicoque populi Romani.* Andreas quoque ac Tarvisina *publicoque.* Jam et privati simul publicique incommodi, quibus citra exitium defuncti sunt et Camillus et Roma, meminit continenter Livius. Quare placet maxime: *ut eam invidiam lenire, quam minimo suo privato incommodo publicoque, populo Romano liceret.* Meliori omine *publica populi Romani* dicuntur, quam ut huc congruant. J. FR. GRON. De lectione, quae ante Aldum vulgo in libris excusis exstitit, recte Sigonius pronunciavit, eam contra omnium librorum (intellige manuscriptorum) fidem a Glareano probari. Glareani enim defensor, id minus sincere a Sigonio scribi arguens, quum libri, quos Glareanus secutus est, ad manus sint, sine dubio innuit libros editos, ut semper alibi. Omnes certe mei aliam plane lectionem praeferunt. *lenire minimo suo privato, quam publico incommodo Romani populi liceret* habet Gaertn. *lenire minime suo privato, quam incommodo publico populi Romani liceret* Lovel. 2. *lenire suo privato incommodo, quam publico populi Romani liceret* Fragm. Hav. a m. 2. In quibus lectionibus *quam*, quod jam Gronovius de vulgata monuit, accipi debet pro *potius quam.* V. etiam infra ad 34, 49, 10. *lenire quam minimo suo incommodo publicoque populi Romani*, omissa voce *privato*, legunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *lenire quam minimo suo privato incommodo, publico populi Romani liceret* Leid. 1. *lenire quam minimo suo privato incommodo publico populo Romano liceret* Klock. *lenire quam minimo suo privato incommodo publicoque populi Romani liceret* Florent. Voss. 2. Lovel. 3. Harlej. ambo, Portug. et Haverk. neque differunt Lovel. 4. et Fragm. Hav. a m. 1. nisi quod *minime*, pro *minimo*, exhibeant. *lenire suo privato incommodo quam minimo, publicoque populi Romani liceret* Lovel. 5. Et ita edd. antiq. nisi quod *Romani populi* alio ordine praeferant. *lenire quam minimo suo privato incommodo publicoque P. R. liceret* Oxon. L. 2. B. et C. apud Hearnium, quomodo Gronovius, si literas singulares reddamus *populo Romano*, legendum censuit. Et hanc scripturam recepi. Quamvis enim viri docti priscam illam lectionem probaverint, alteram tamen ex contextu ejicere nondum sustinuerunt.

§. 16. *Convertentem se inter hanc venerationem traditur memoriae,*

nem, traditur memoriae, prolapsum cecidisse: idque omen pertinuisse postea eventu rem conjectantibus visum ad damnationem ipsius Camilli, captae deinde urbis Romanae, quod post paucos accidit
17 annos, cladem. Atque ille dies caede hostium ac direptione urbis opulentissimae est consumtus.

prolapsum cecidisse] Plutarch. [in Camillo p. 131.] *Ταῦτα εἰπών, καθάπερ ἐςὶ Ρωμαίοις ἔθος ἐπευξαμένοις καὶ προσκυνήσασιν ἐπὶ δεξιὰ ἐξελίττειν, ἐσφάλη περιςρεφόμενος.* V. Brisson. 1. de Formul. p. 42. [p. m. 37.] Adde Ovid. 7. Met. [188.]

Sidera sola micant, ad quae sua brachia tendens
Ter se convertit; ter sumtis flumine crinem
Irroravit aquis; ternis ululatibus ora
Solvit; et in dura submisso poplite terra,
Nox, aït, arcanis etc.

KLOCK. *Convertentem se in hanc venerationem* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed alibi etiam voces *in* et *int'*, sive *inter*, in Mstis confundi solent. V. infra ad 38, 57, 6. Tum *traditum memoriae* Leid. 2. Vox *memoriae* non adparet in Portug. At *tradere memoriae*, etiam alibi apud Livium obvium est. Supra 2, 36, 8. *Eum functum officio pedibus suis domum rediisse, traditum memoriae est.* 3, 67, 2. *Hoc vos scire, hoc posteris memoriae traditum iri.* Ita et *prodere memoriae*, vel *memoria*. V. infra ad Liv. 40, 29, 2. (* ad 9. 41, 4.) Deinde *prolapsu cecidisse* Leid. 2. At supra similiter loquutus est Livius 1, 56, 12. *Velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit.* Est autem genus loquendi, quale olim inlustravi ad Silii 11, 198.

Idque omen pertinuisse] *idque omen timuisse* Leid. 2. *idque omen pertimuisse* Florent. Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Lovel. 3. Fragm. Hav. et edd. vetustae, majori admissa distinctione post haec verba: ut indicent, ipsum Camillum id omen pertimuisse. Sed ita in verbis sequentibus nullus est sensus. Recte itaque repositum est *pertinuisse*, quod primum in Ascensiana anni 1513. obcurrit, et in reliquis scriptis superest. *tenere* et *timere* interdum in Mstis commutantur. V. Gebhard. ad Tibull. 1. Eleg. 2, 30. et quae infra notantur ad 6, 28, 6. Mox *postea eventurum conjectantibus*, pro *eventu rem*, Florent. a m. 2.

Captae deinde urbis Romanae, quod post paucos accidit annos, cladem-que] Antiqua lectio *quod post paucos accidit annos, cladem.* RHEN. *captaeque deinde urbis* Fragm. Hav. a m. 2. Sed, voculas *inde*, *deinde*, similesque nonnumquam pro conjunctionibus copulativis usurpari, supra dictum est ad c. 20, 7. ut *que*, quod in nullo alio reperitur, recte abesse possit. *captae deinde urbis* etc. *clade* Lovel. 4. *captae deinde urbis* etc. *clademque* priscae editt. unde Ascensius in margine edd. annorum 1513. et 1516. conjecit legendum *casum deinde urbis clademque.* Sed rectius etiam hic τὸ *que* ejectum est a Moguntinis: nam neque in ullo cod. scripto mihi obvium fuit. Quum autem ita et Aldus edidisset, postea tamen inter errata *clademque* reposuit; unde eamdem lectionem proximi editores receperunt usque ad Frobenium. Et

XXII. Poftero die libera corpora dictator sub 1 corona vendidit. ea sola pecunia in publicum redigitur, haud sine ira plebis. et quod retulere secum praedae, nec duci, qui ad senatum, malignitatis auctores quaerendo, rem arbitrii sui rejeciffet; nec senatui, sed Liciniae familiae, ex qua filius 2

hinc Rhenano occasio data est eam iterum expungendi. Deinde *urbis Romae* omnes edd. usque ad Gronov. qui anno 1665. *urbis Romanae* reposuit, licet ejus in notis non meminerit. V. infra ad Epit. Liv. 49. Et ita etiam habent omnes mei; nisi quod vox *Romanae* desit in Leid. 2. et Harlej. 2. Observandum autem *captae urbis cladem, quod accidit.* De hac conftructione quaedam supra v. ad 2, 38, 5. et Cel. Burm. ad Sueton. Caes. 45. Denique *quod accidit post paucos annos* alio ordine Lovel. 4.

§. 17. *Atque ille dies caede hostium ac direptione urbis*] Vet. lib. *Itaque ille dies.* SIG. *Itaque* etiam Harlej. 2. Portug. et Haverk. Optimi tamen codd. *τὸ atque* conftanter servant. Solent haec vocabula etiam alibi a librariis confundi. V. infra hoc lib. ad c. 23, 7. ad 40, 12, 2. et alibi. *Itque ille dies* habet Gaertn. *Atque dies ille* Lovel. 2. *Ille dies atque* Lovel. 4. *Atque illa dies* Lovel. 5. a m. 1. Praeterea vocula *ac* deficit in Fragm. Hav. a m. 1. *ac direptione* in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 1. *Poftero die libera corpora dictator sub corona vendidit*] *Τὸ die* non exftat in Voff. 2. qui etiam inverso ordine *dictator libera corpora* praefert. Mox etiam, transpositis vocibus, *quod secum retulere praedae* Leid. 2.

Nec duci, qui ad senatum, malignitatis auctores quaerendo, rem arbitrii sui rejeciffet] Alia scriptura paret in Pall. primo ac tertio: *qui ab senatu malignitatis auctores quaerendo rem arbitris subjeciffet.* De qua judicent eruditi. GEBH. *qui ab senatu* etc. *rem arbitris subjeciffet* similiter Voff. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Gronovius etiam in prima Notarum editione lectionem hanc considerandam arbitrabatur, non enim sine sale effe; quamvis necdum quid mutandum censeret. Eamdem vero in iteratis earum editionibus omittendo tacitus damnaffe videtur. Et recte. Alteram enim et plures et integriores codices servant. Locutionem *rejicere ad aliquem* supra inluftravi ad 2, 22, 5. *dejeciffet,* pro *rejeciffet,* Leid. 2. qui error ex similitudine literarum *D* et *R* natus est. V. infra ad 21, 31, 7. Praeterea *malignitatis fautores* Voff. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed forte voci *autores* (ita enim interdum ea vox scribitur in codd. antiquis) litera *f* praeposita est ob similitudinem ultimae in voce praecedenti *malignitatis.* Nam contra interdum litera *s* fini vocis additur, quod sequens a litera *f* incipiat. V. supra ad 4, 33, 10. Similiter Vellej. Pat. emendandum Lipsius censebat l. 1, 13. *Omnisque doctrinae et fautor et admirator fuit.* pro *et auctor.* Verum haud male ibi viri docti vulgatum servandum docuerunt. V. praesertim Voffium et Heinsium. Ceterum voces *senatum malignitatis auctores quaerendo rem arbitrii sui rejeciffet, nec* desunt in Leid. 1. cui errori occasionem praebuit re-

ad senatum retuliſſet, pater tam popularis senten-
3 tiae auctor fuiſſet, acceptum referebant. Quum
jam humanae opes egeſtae a Vejis eſſent, amoliri
tum Deùm dona ipsosque Deos, sed colentium
4 magis, quam rapientium, modo, coepere; namque

petitio vocis *senatum*. V. ad 9, 11, 11.

§. 2. *Ex qua filius ad senatum retulisset*] *filius patrem interrogando ad senatum retulisset* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [ante *nec senatu* Veith.]

§. 3. *Quum jam humanae opes asportatae egeſtaeque a Vejis eſſent*] Subolet mihi, participium *asportatae* addititium eſſe. Nam in volumine manuscripto dumtaxat habetur, *cum jam humanae opes egestae a Vejis essent*. RHEN. MS. Fuld. *Cum jam humanae opes egestae a Vejis essent*, reliquis omissis. Idemque de suo manu exarato codice monuit Beatus. MOD. Ita [*quum jam humanae opes egeſtae a Vejis essent*] edd. vett. ita Pall. duo, ita Fuldd. membranae, ita quos consuluit Rhenanus. Solus Pal. sec. *opes asportatae egeſtaeque a Vejis*, quod nimis diu editiones occupavit. Prius *egeratur* aliquid oportet, quam *asportetur*. V. Liv. 6, 3. GRUT. *asportatae egeſtaeque* primum obcurrit in ed. Ald. quae lectio in nullo meorum obvia fuit, licet tamen in quibusdam, et quidem pejoris plerumque notae, codicibus simile quid invenerim. Nam *apportatae et egeſtae* praefert Harlej. 2. *apportatae egeſtae* Lovel. 4. *apportatae et geſtae* Lovel. 5. *asportatae et egeſtae* Gaertn. *absportatae et egeſtae* Lovel. 2. Portug. et Haverk. Reliqui omnes cum editionibus Aldina antiquioribus simpliciter tantum *egeſtae* praeferunt. Ita infra 6, 3, 5. *Victorem vagum*, *praedam ex hoſtium tectis egerentem*. ubi alia vide. Praeterea *opes humanae*, transpositis vocibus, Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Tum *ab Vejis* Voſſ. 1. et Portug. pro iis vocibus duabus unica *cives* est in Lovel. 2.

Amoliri tum Deûm dona ipsosque Deos] *admoliri* Leid. 2. et Lovel. 1. Saepiſſime verba, quae cum praepositionibus *a* et *ad* componuntur, inter se confundi solent in libris scriptis. V. infra ad 40, 55, 5. Hinc *tum demum dona* idem Leid. 2. *tum dona demum* Lovel. 4. a m. 1. in quo *Deûm* emendat m. 2. *tum dona Deûm* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *Deosque ipsos* Haverk.

Colentium magis, *quam rapientium*, *modo*] *magisque rapientium* Harlej. 2. quomodo interdum scribae in membranis antiquis variarunt. V. supra ad 3, 15, 4. 4, 3, 17. infra hoc lib. c. 25, 4. 6, 16, 4. et alibi. Similiter commutantur *quisquam* et *quisque*. V. infra hoc libro ad c. 29, 6. (* *usquam* et *usque* v. ad 9, 26, 8.)

§. 4. *Namque delecti ex omni exercitu juvenes*] *nam delecti* Gaertn. V. infra ad 7, 28, 7. *namque delicti* Harlej. 1. et Florent. a m. 1. *namque dilecti* Fragm. Hav. et Klock. V. infra ad 37, 51, 7.

Pure lautis corporibus] Vet. lib. *pure lotis*. SIG. *lautis*, quod Sigonius mutavit, ex meis servant optimi, Florent. Voſſ. 1. Leid. uterque, Lov. 1. Harl. 1. et Gaertn. Quare etiam contextui reddidi. Eadem lectio etiam erat in margine Oxon. N. apud Hearnium. *paliatis corporibus* est in Lovel.

delecti ex omni exercitu juvenes, pure lautis corporibus, candida veste, quibus deportanda Romam Regina Juno adsignata erat, venerabundi templum iniere, primo religiose admoventes manus: quod id signum more Etrusco, nisi certae gentis sacer-

2. et 5. *palliatis corporibus* in Lovel. 4.

Quibus deportanda Romam Regina Juno adsignata erat] Eodem cognomine Junonem adpellat supra cap. praec. §. 3. *Te simul, Juno Regina, quae nunc Vejos colis, precor.* et infra cap. seq. §. 7. *Junoni Reginae templum in Aventino locavit.* c. 31, 3. *Eodem anno aedes Junonis Reginae, ab eodem dictatore eodemque bello vota, dedicatur.* et c. 52, 10. *Juno Regina, transvecta a Vejis nuper, in Aventino quam insigni, ob excellens matronarum studium, celebrique dedicata est die.* At *Junonem Monetam* vocarunt Valer. Max. 1, 8, 3. et Lactant. 2. Divin. Instit. 7. Sed contra aedem *Junoni Monetae* demum diu postea bello Aurunco a dictatore L. Furio votam, et non in Aventino, sed in Capitolio in area aedium M. Manlii, dedicatam fuisse, Livius infra refert l. 7, 28. Memoriam itaque Valerio et Lactantio inposuisse credo; licet non ignorem, quae excusando Valerio ad eum locum notarit Pighius. Ceterum *Regina Juno tunc adsignata erat*, una voce auctior, Gaertn. Ejus tamen liberalitate non utor. Alii enim codd. *τὸ tunc* expellunt; neque ulla in eo emphasis est. *Regina Juno designata est* Lovel. 4.

Venerabundi templum iniere] V. Brisson. de Formul. l. 1. p. 47. [pag. m. 42.] KLOCK. *inire* Gaertn. et Fragm. Hav. Quomodo etiam alibi saepe a librariis peccatum est. V. infra ad 45, 2, 7. *intravere* Portug. Haverk. Lovel. 4. 5. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] quod ex margine in contextum inrupisse videtur. Ita etiam variatur supra 3, 10, 4. infra 7, 11, 9. et alibi.

§. 5. *Quod id signum more Etrusco nisi certae gentis sacerdos adtrectare non esset solitus*] *more vetusto* edd. principes: pro quo Aldus substituit *Etrusco*. Et ita praeferunt omnes codd. quibus usus sum. Pierius etiam testatur ad Maron. 2. Aen. 719. se ita in veteri cod. Jani Parrhasii legisse. Eam autem lectionem vel Parrhasius non probavit, vel Alexander Minutianus adnotare neglexit. Certe is illam non recepit in edit. Mediolan. anni 1505. in qua suas sibi subreptas castigationes in Livium exhibitas fuisse, Jan. Parrhasius queritur in praefat. ad Claudian. de rapt. Pros. Tum *Etruscae gentis* Lovel. 4. Deinde *attractare* Voss. 1. a m. 2. inter versus, Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. quomodo et Jan. Parrhasii cod. exhibuisse, idem Pierius monuit; addens, similiter Mediceum et vetera alia Virgilii exemplaria legere. Ita etiam passim *detractare* et *retractare* codd. Liviani praeferunt. V. infra ad 34, 15, 9. Tum vocula *non* abest ab Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *est*, pro *esset*, praeferunt Leid. 2. a m. 1. et Lovel. 2. Denique *sollicitus* habent Lovel. 3. et Voss. 2. quomodo etiam supra peccatur 3, 38, 9. et infra hoc lib. c. 37, 3. (*38, 54, 1.) pluribusque aliis locis. Simili errore librarii voces *solitu-*

dos, adtrectare non esset solitus. dein quum quidam, seu spiritu divino tactus, seu juvenali joco, *Visne Romam ire Juno?* dixisset, adnuisse ceteri Deam conclamaverunt: inde fabulae adjectum est,
6 vocem quoque dicentis, *Velle*, auditam. motam certe sede sua parvi molimenti adminiculis, sequentis modo accepimus levem ac facilem transla-
7 tu fuisse: integramque in Aventinum, aeternam sedem suam, quo vota Romani dictatoris vocave-

do et *sollicitudo* commutarunt; de qua re supra v. ad 4, 52, 8.

Deinde quum quidam, seu spiritu divino tactus] In volumine manuscripto est *dein cum quidam, seu spiritu divino.* RHEN. Quod Rhenanus in cod. scripto invenerat, Cl. Jac. Gronovius in contextum recepit. Etiam pater ejus saepe se librorum meliorum auctoritate id Livio restituisse fatetur supra ad 4, 32, 5. Et ita hic nostri praeferunt praeter Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. 5. Portug. et Haverk. qui *deinde* servant: etiam Gaertn. in quo *deiñ* superest. V. ad 3, 3, 6. Insuper *spiritu divino tractus* Portug. et Haverk. errore scribarum, qui saepe haec vocabula in Mstis commutarunt. V. N. Heins. ad Ovid. 8. Met. 224. Graevium ad Sueton. Tiber. 21. Cel. Burmann. ad Ovid. 8. Met. 184. et viros doctos ad Valer. Max. 1, 8, 2. Similis observatur confusio vocum *contactus* et *contractus*. V. infra ad 6, 28, 6. *spiritu divino tactus* hic omnino vera est lectio. V. supra ad 2, 5, 2. Ceterum Cel. Jac. Perizonius in Animadv. Histor. c. 9. p. 366. monuit, Plutarchum in Camillo p. 132. hunc Livii locum laudasse, sed in ea re parum adcurate versatum esse: nam tantum unum hoc recte ex Livio retinuisse, Deam, vel statuam Deae, ex sententia Livii nihil respondisse, quod alii adfirmarant; in ceteris vero longe ab eo recessisse, quippe qui ipsi Camillo adscribat, quod Livius cuidam adscripserat. Post Perizonium idem ad hunc locum notavit Cl. Clericus.

Juvenili joco, Visne Romam ire Juno? dixisset] *juvenali joco* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. et ed. Rom. anni 1472. quod recepi. V. quae infra dicentur ad Liv. 37, 20, 5. Tum, mutato ordine vocum, *ire Romam* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 3. et inferius *adnuisse Deam ceteri conclamaverunt* Lovel. 1. et Leid. 2. ubi *Romam*, pro *Deam*, praeferunt edd. antiquae: quasi sensus foret, Deam adnuendo indicasse, se Romam ituram. Deinde Moguntini substituerunt *Romani*, pro *Romam*. At jam antea *Deam* Mediolani anno 1505. editum est, quod deinde Aldus recepit. Neque aliter praeferunt codd. scripti; nisi quod *deque* sit in Lovel. 5. a m. 1. *Deamque* a m. 2. Praeterea *clamaverunt* Lovel. 2. Sed librarius primam syllabam, hac nota *c̄lamaverunt* scriptam, per incuriam non animadvertisse videtur. [*cuncti Deam conclamaverunt* Veith.]

§. 6. *Motam certe sede sua parvi molimenti adminiculis*] Vox *certe* deficit in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. at sequens in Voss. 2.

rant, perlatam, ubi templum ei poſtea idem, qui voverat, Camillus dedicavit. Hic Vejorum occasus 8 fuit, urbis opulentiſſimae Etrusci nominis, magnitudinem suam vel ultima clade indicantis: quod decem aeſtates hiemesque continuas circumseſſa, quum plus aliquanto cladium intuliſſet, quam accepiſſet, poſtremo, jam fato tum denique urgente, operibus tamen, non vi, expugnata est.

XXIII. Romam ut nunciatum est, Vejos captos, 1

Tum *momenti* Lovel. 2. *emolumenti* Lovel. 4. et 5. a m. 1. Deinde *adminiculi* habent Leid. 2. et Lovel. 4. Sed litera finalis *s* intercepta est a prima vocis proximae *sequentis*. V. infra ad 37, 29, 5.

Accepimus levem ac facilem translatu fuisse] Ita primus edidit Aldus. Vetuſtiores praeferunt *accipimus*; quod apud me superest in Leid. 1. et Haverk. V. supra ad 3, 69, 8. Neque eo praetextu τὸ *accipimus* displicere debet, quod modo praecesserit *adjectum est*. Nam ita alibi Livius tempora diversa, et quidem perfectum ac praesens, junxit. V. supra ad 3, 46, 9. Tum *tralatu* Florent. *translatam* Lovel. 2. Paullo ante *sequentemque*, pro *sequentis*, Lov. 2.

§. 7. *Quo vota Romani dictatoris vocaverant*] *quoque vota* Lovel. 2. *quo votam* Lovel. 4. [Veith.] Tum *voverant* Haverk. Pro quo Klockius voluisse videtur *evocaverunt*. perperam in voces diſtributis literis, *dictatori suo caverant* Lovel. 4. exhibet. Contra mox *qui vocaverat*, pro *qui voverat*, Voſſ. 2. Leid. 1. Flor. a m. 1. Klock. Lovel. a m. 1. et Lovel. 3.

§. 8. *Magnitudinem suam vel ultima clade indicantis*] *magnitudinem sua vel ultima clade* Harlej. 1. *magnitudinem suam vel ultimam* Portug. a m. 1. Mox *plus aliquanto cladis*, pro *cladium*, Harlej. 2. et Haverk. [*intulisset* omittit Veith.] Tum *iudicantis* Lovel. 5. V. ad 5. 26, 6.

Poſtremo jam fato quoque urgente] Pall. pr. et tert. *fato tum denique urgente*. GEBH. Scripta lectio *fato tum denique urgente*. Plenius uberiusque vulgato videtur. 4, [55, 5.] *Nequidquam enim tentati, ut tum denique desiſterent impediendo bello*. J. FR. GRON. *facto*, pro *fato*, praeferunt Lovel. 3. Voſſ. 2. et Leid. ambo. Ita saepius librarios lapsos esse, supra vidimus ad 3, 40, 9. Hinc *quoque* servant Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. Haverk. et Hearnii Oxon. N. *eoque* subſtituunt Harlej. 2. Lovel. 2. 4. 5. et Portug. *cumque* Leid. 1. *tum demum* Fragm. Hav. et in margine Hearnii Oxon. N. *tum denique* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Et ita in reliquis Oxoniensibus fuiſſe videtur, ex quibus Cl. Hearne nihil monuit. *tum eoque denique* Gaertn. duplicem lectionem jungens. Cic. 15. ad famil. Ep. 2. *Ego vero tum denique mihi videbor reſtitutus, si illa nobis erit reſtituta*. Tandem *ingente* Lovel. 5. V. ad Liv. 9, 13, 2.

Operibus tamen, non vi, expugnata est] *opibus* Voſſ. 2. V. infra ad 8, 16, 4. Deinde *tū*, pro *tñ*, id est *tamen*, Lovel. 4. et Gaertn. V. ad Liv. 22, 17, 5.

§. 1. *Romam ut nunciatum est*,

quamquam et prodigia procurata fuerant, et vatum responsa, et Pythicae sortes notae; et, quantum humanis adjuvari consiliis potuerat res, ducem M. Furium, maximum imperatorum omnium,
2 legerant; tamen, quia tot annis varie ibi bellatum erat, multaeque clades acceptae, velut ex inspe-
3 rato inmensum gaudium fuit: et, priusquam sena-

Vejos captos] *Quom Romam ut nunciatum est* Gaertn. Verum τὸ *Quom*, tamquam expositio voculae *ut*, olim margini erat adscriptum, unde perperam ab indocto librario in contextum translatum est. *Romani ut nunciatum est* Voff. 2. et Lovel. 3. *Romam ut nunciatum est*, *Vejos captam* Haverk. et apud Hearnium Oxon. C. [*est* omittit Veith.]

Quamquam et prodigia procurata fuerant, et vatum responsa et Pythicae sortes notae] Vocula *et* priori loco deficit in Lovel. 4. sequens *prodigia* in Lovel. 5. Hinc *fuerunt* habet Gaertn. Tum *Phyticae*, vel *Phiticae sortes* Lovel. 1. Voff. 1. Leid. 2. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. hoc lib. ad c. 15, 12. Deinde *sortes votae* Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. V. supra hoc lib. ad c. 13, 7.

Quantum humanis adjuvari consiliis potuerat res] *potuerat juvari consiliis* Lovel. 2. quo ordine si verba digerantur, facile prima syllaba τοῦ *adjuvari* intercidere potuit ob ultimam vocis praecedentis. Deinde *poterat* Portug. Gaertn. et Haverk. Vox autem *res* non adparet in Leid. 2.

M. Furium, maximum imperatorum omnium] *M. Furium Camillum* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Quorum primus et duo posteriores etiam *maximum imperatorem omnium* praeferunt. Similiter etiam Lovel. 5. a m. 1. Mox *legerunt*, pro *legerant*, Lovel. 4.

§. 2. *Quia tot annis varie ibi bellatum erat*] *vane* Gaertn. sed solito errore scribarum, de quo videbimus ad 22, 7, 4. *varie bellare* est ancipiti Marte, varia victoria, quum modo Romani, modo Vejentes superiores essent, bellum gerere. Liv. supra 1, 33, 4. *Aliquamdiu ibi Marte incerto varia victoria pugnatum est.* Hoc lib. c. 28, 5. *Eodem anno in Aequis varie bellatum, adeo ut in incerto fuerit, vicissent, victine essent.* 23, 13, 3. *Quam varia victoria priore Punico bello fuerit, plerique, qui meminerimus, supersumus.* Justin. 19, 1. *Grave bellum natum, in quo et diu et varia victoria proeliatum fuit.* qui ita saepius locutus est. Praeterea *varie ibe bellatum* Harlej. 1. *varie id bellatum* Leid. 2. *ibi varie bellatum* Lovel. 2. Paullo ante *tum*, pro *tamen*, Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5.

Velut ex insperato inmensum gaudium fuit] *ex inspirato* Haverk. Ita saepissime variant scribae in verbis *sperare* et *spirare*. V. supra ad 4, 3, 8. Doct. Torren. ad Valer. Max. 3, 7, 1. p. 295. et N. Heinsium ad Silii Ital. 17, 536. De locutione *ex insperato* v. infra ad Epit. Liv. 22. Tum *in inmensum gaudium* Lovel. 5. Sed praepositio nata est ex prima syllaba vocis sequentis. V. ad 4, 6, 11.

tus decerneret, plena omnia templa Romanarum matrum, grates Diis agentium, erant. Senatus in quatriduum, quot dierum nullo ante bello, supplicationes decernit. Adventus quoque dictatoris, 4
omnibus ordinibus obviam effusis, celebratior, quam ullius umquam antea fuit: triumphusque omnem consuetum honorandi diei illius modum aliquan-

§. 3. *Plena omnia templa Romanarum matrum, gratias Diis agentium, erant*] Vet. lib. *grates Diis gentium, erant.* SIG. Pall. duo *grates agentium.* sec. *grates Diis agentium,* ut et Andreae Campanique editio. GEBH. *grates* etiam omnes codd. mei, praeter unum Lovel. 2. *grās*, id est *gratias*, praeferentem. *grates* etiam servant edd. Rom. anni 1472. et Parm. quia autem Grammatici id poëtarum potius, quam oratorum, proprium esse exiſtimarunt, ubique fere deletum, eique *gratias* subſtitutum esse, Gronovius observat infra ad Liv. 23, 12, 7. ubi plura vide. Deinde *τὸ Diis* non erat in Voſſ. 2. Lovel. 3. et a m. 1. in Fragm. Hav. *Dis* pro eo scribit Leid. 1. V. supra ad 5, 14, 4. Praeterea *templa Romanorum matrum* Voſſ. 2. Lovel. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et inter versus a m. 2. Voſſ. 1. quod si hoc ordine accipiatur, templa Romanorum plena erant matrum, ferri poſſet. Similiter etiam Curio, ejusque exemplo quidam sequentium ediderunt; verum, ut videtur, errore operarum. *templa Romana* Leid. 2. et Lovel. 1.

Senatus in quatriduum etc. *supplicationes decernit*] Praepositionem, quam omnes vetuſtiores excusi ignorant, primus addidit Aldus. Eamdem etiam uno ore tuentur omnes codd. mei. Praeterea *supplicationes decrevit* Leid. 2. Harlej. 2. Haverk. et Lovel. 4. ac 5. [Veith.] *significationes decrevit* Lovel. 2.

§. 4. *Triumphusque omnem consuetum honorandi illius diei modum aliquantum exceſſit*] MSS. *diem illius modum.* Lego *illius die.* prisce. KLOCK. Palatinae membranae optimae, *consuetum honorandi die illius modum aliquantum excessit.* Est autem ita loqui solitum tam poëtas, quam hiſtoricos. Virgilius [1. Georg. 208.]

Libra die somnique pares ubi fecerit horas.

V. Juvenilia noſtra l. 2, 7. GEBH. De genitivo illo *die* prisco modo formato infra v. ad 9, 37, 4. Hic tamen meorum nullus Palatinis consentit. Omnes vocabula transponunt, legentes *diei illius.* Verum insuper etiam *diem illius* legunt Florent. Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Notae autem vocibus illis a m. 2. subjectae sunt, indicaturae, interpolatori videri, eas delendas eſſe. Ex omnium itaque consensu ordinem mutavi. In Palatinis autem optimis membranis ultima litera *τοῦ diei* intercepta esse potest a prima vocis sequentis *illius*. Praeterea *triumphum omnem* Gaertn. *triumphus omnem* Harlej. 1. et Portug. In verbis praecedentibus *ordinibus* deest in Lovel. 4. *obviam* in Lovel. 2. Tum alio ordi-

5 tum excessit. Maxime conspectus ipse est, curru equis albis juncto urbem invectus: parumque id
6 non civile modo, sed humanum etiam, visum. Jovis Solisque equis aequiparari dictatorem, in re-

ne *ullius antea umquam* praeferunt Voss. 1. et Leid. 2. *ullis antea umquam* Lovel. 1. *ullus umquam antea* Lovel. 4.

§. 5. *Maxime conspectus ipse est*] *Maxime aspectus* Harlej. 1. et Haverk. Male. De voce *conspectus* supra v. ad 4, 13, 3. Verbum *est* exsulat a Lovel. 2.

Parumque id non civile modo, sed humanum etiam, visum] *parumque in duo civile* Leid. 2. et Lovel. 1. Tum *civilem modo* Florent. Gaertn. et Haverk. Sed prima litera vocis sequentis perperam in fine praecedentis repetita est. V. infra ad 40, 7, 8. Denique *humanum etiam invisum* Fragm. Hav. a m. 1. Verum et hic duae priores literae, voci *visum* praepositae, natae sunt ex ultima praecedentis *etiam*. Ejusdem erroris alia exempla supra habuimus 1, 57, 10. et c. 60, 1. 3, 24, 5. 4, 6, 2. etiam infra hoc lib. c. 52, 2. 8, 23, 14. c. 38, 11. V. insuper ad 37, 11, 4.

§. 6. *Jovis Solisque equis aequiparatum dictatorem in religionem etiam trahebant*] Membranae Fuldenses *aequiperari dictatorem*. MOD. Pall. duo *aequiparati*. unde Modius *aequiparari*. Non opus est ulla mutatione. GEBH. Nescio, an integra sint loci hujus verba. Cui enim aequiparatur dictator? Utrum equis? Quomodo? nec enim intelligitur. Imo ne quidem eis Livius aequiparatum voluit, sed Jovi. Quare illud *equis* non est casus tertius, sed ultimus. Jam si casus ille ultimus, oratio non est integra, quia nihil est, quod τῷ *aequiparatum* respondeat. Quare puto Livium scripsisse *Jovi Solique equis aequiparatum*. Fuit nempe vocabulo *Jovis* adnexum *s* ex sequenti voce *Soli*, et quia in secundo casu coepit legi, etiam vocem *Soli* eo casu putarunt collocandam. Ceterum ex verbis Livii adparet, etiam Soli currum Romanos tribuisse, eumque pariter cum equis albis. Ubi vero currus hos habuerint, non liquet. Mihi verisimile videtur, respexisse ad eos, quos circumducebant in pompa Circensi, atque thensas alias vocabant. SCHEFFER. de re Vehicul. 1, 18. p. 240. Hic locus servat elegantem, ita sim felix, comparationem, sed, si quid video, homini Romano indignam. Camillus nempe, Vejentium victor et triumphator, confertur animalibus sive equis. Sed ego, nisi plane fallor, Livium scripsisse existimo *Jovi Solique equis*, id est, per equos albos, vel quia currum equis albis junxerat dictator, eum aequari Jovi et Soli, quibus itidem nivei equi, uti de Jove testatur Plutarchus in Camillo, tribuebantur. CUPER. in Syllog. Epist. quas edidit Cel. Burmann. tom. II. p. 721. *aequiparatum* ex meis servant Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. ambo, Portug. Klockian. Gaertn. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et B. contra *aequiparati* exhibent, duobus Gebhardi Palatinis consentientes, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. et Fragm. Hav. quae lectio quam proxime accedit ad id, quod Modius ex membranis Fuldensibus eruit, et Gronovius in contextum recepit. Et ita inveni in Lovel. 2. ac 4. Quum autem Cl. Hearne similiter *aequiparari* ediderit, et

ligionem etiam trahebant: triumphusque ob eam unam maxime rem clarior, quam gratior, fuit. Tum 7
Junoni Reginae templum in Aventino locavit, dedicavitque Matutae Matri. atque, his divinis huma-

tantum duorum Oxoniensium dissensum notaverit, reliqui, quos adhibuit, eamdem lectionem habuisse debent, modo diligenter officio functus sit. Deinde *Jovi Solique equis aequiparari* legendum esse, conjicit etiam Clericus, quem miror non vidisse, eam conjecturam jam a Scheffero occupatam fuisse. Amplissimus quidem Cuperus similiter non meminerat loco supra adscripto, ita a Scheffero emendatum esse; ei tamen deinde ad Auct. de Mort. Persec. c. 16. suum reddidit, ut me monuit Cel. Dukerus. Aliter huic loco subcurrendum putabat Vir Cl. Joh. Alex. Roëllius, qui indicavit, legendum sibi videri *Jovis Solisque equis aequiparari dictatoris*, (scilicet equos) *in religionem etiam trahebant*. Similis ellipsis est supra 2, 30, 4. *Curae fuit consulibus et senioribus Patrum, ut imperium, suo vehemens, mansueto permitteretur ingenio.* ubi ex vocibus *mansueto ingenio* casu tertio, supplendum est in praecedenti *suo ingenio* casu sexto. V. quae ibi notata sunt. Supersunt apud eruditos ineditae Cel. Jac. Gronovii in Livium notae, quas ex ore ejus discipuli exceperunt. In illis vulgatam lectionem *Jovis Solisque equis aequiperari dictatorem* defendit, et huic loco similem esse putat illum infra 9, 10, 3. *Postumius in ore erat: eum laudibus ad coelum ferebant: devotioni P. Decii consulis, aliis claris facinoribus aequabant.* ut et hunc Justini 1, 7. *Fuere Lydis multi ante Croesum reges, variis casibus memorabiles: nullus tamen fortunae Candauli comparandus.* Eligant eruditi lectores, quod magis satisfacit. Ego sine sontica caussa a Mstis non recedo. Mox *triumphus ob eam unam*, omissa conjunctione *que*, Haverk.

§. 7. *Junoni Reginae templum in Aventino locavit, dedicavitque Matutae Matri*] Haec verba non ita accipienda sunt, quasi Camillus illud templum, quod Junoni Reginae in Aventino locavit, dedicaverit Matutae matri, sive Junoni sub nomine Matris Matutae. Nam ejus templi dedicati demum meminit Livius infra c. 31, 3. Eorum itaque sensus est, Camillum locasse templum Junoni Reginae in Aventino exstruendum, quod, paullo antequam Vejos expugnaret, se facturum promiserat. V. c. 21. et 22. Praeterea Camillum etiam dedicasse templum Matutae Matri itidem ex voto, quod susceperat ex senatusconsulto, priusquam adhuc Roma ad bellum Vejentibus inferendum profectus esset. V. supra c. 19, 6. Ut itaque ambiguum, quod imperitiores morari, aut in errores inducere posset, tolleretur, *dedicavitque aedem Matutae*, inserta voce, dederunt Lovel. 4. 5. Haverk. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. N. Quum tamen optimi codd. eam vocem non agnoscant, etiam non recipiendam esse existimo. *Maturae Matri* habent Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. V. supra ad c. 19, 6. *Maturae Matris* Lovel. 2. *Matutae Matris* Voss. 1. Leid. uterque, Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. omnesque editt. usque ad Parisinam anni 1573. Supra dixerat c. 19, 6. *Aedemque Matutae Matris refectam dedicaturum.* Infra c. 31, 3. *Aedes Juno-*

8 nisque rebus gestis, dictatura se abdicavit. Agi deinde de Apollinis dono coeptum. cui se decumam vovisse praedae partem quum diceret Camillus, pontifices solvendum religione populum censerent;
9 haud facile inibatur ratio jubendi referre praedam populum, ut ex ea pars debita in sacrum
10 secerneretur. tandem eo, quod levissimum videbatur, decursum est, ut, qui se domumque religione exsolvere vellet, quum sibimet ipse praedam aesti-

nis Reginae, ab eodem dictatore eodemque bello vota, dedicatur. Supra 2, 8, 6. *Nondum dedicata erat in Capitolio Jovis aedes.* c. 21, 7. *Aedes Mercurii dedicata est Idibus Majis.* c. 27, 5. *Uter dedicaret Mercurii aedem.* c. 42, 5. *Castoris aedes eodem anno Idibus Quinctilibus dedicata est.* ubi minus recte *Castori aedes* malebat Gebhardus. 4, 29, 7. *C. Julius consul aedem Apollinis, absente collega, sine sorte dedicavit.* Et saepe alibi. Sed et alterum apud Livium obvium. Supra 2, 21, 2. *His consulibus aedes Saturno dedicata.* (* 35, 41, 8.)

Atque his divinis humanisque rebus gestis] *atque divinis* Lovel. 5. *itaque divinis* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *itaque hiis divinis* Gaertn. V. supra hoc lib. ad c. 21, 17. *atque his divinis atque humanis* Lovel. 4.

§. 8. *Agi deinde de Apollinis dono coeptum*] Legendum e Pall. primo ac tertio *Agi dein de Apollinis dono.* Nam τὸ *de* posterius deficit in illis. GEBH. Ita ex meis etiam Voss. 2. et Lovel. 3. V. ad 3, 3, 6. Tum *Apollinis domo* Voss. 1. a m. 1. et Leid. 2. *Apollinis voto* Lovel. 3. V. supra ad 5, 20, 8.

Cui se decimam vovisse praedae partem] *novisse* Lovel. 3. et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 13, 7. Mox verbis sequentibus *pontificesque solvendum religione*, addita particula connectente, Gaertn. *cum pontifices solvendum religione* Lovel. 1. *pontifices solvendum in religione* Lovel. 4. Praeterea *censuerunt*, pro *censerent*, Lovel. 5. a m. 2.

§. 9. *Haud facile inibatur ratio jubendi*] *iniebatur* Haverk. *videbatur* Lovel. 4. [Veith.] Tum *ratio nubendi* Gaertn. Mox verbis proximis *in sacrum secernetur* Voss. 2. Sed videtur scriptum fuisse *secern'etur*, neglecta deinde nota remansisse *secernetur.* V. supra ad 2, 56, 7.

§. 10. *Tandem eo, quod levissimum videbatur, decursum est*] *tamen eo* Lovel. 2. V. ad 22, 2, 11. *tandem eoque lenissimum* Lovel. 3. *tandem eo, quod lenissimum videbatur* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Harlej. 1. Klock. et Fragm. Hav. Infinitis locis ita lapsi sunt librarii. V. infra ad 36, 31, 8.

Qui se domumque exsolvere religione vellet] *solvere* Haverk. Vulgatum verum est. V. supra ad 2, 32, 2.

Quum sibimet ipsi praedam aestimasset suam] In volumine manuscripto est *cum sibimet ipse praedam aestimasset.* RHEN. *quum sibimet ipse* etiam tantum non omnes mei. V. supra ad 2, 19, 5. *quum ismet ipse* unus Lovel. 2. et

maſſet suam, decumae pretium partis in publicum
deferret: ut ex eo donum aureum, dignum ampli- 11
tudine templi ac numine Dei, ex dignitate populi
Romani fieret. Ea quoque conlatio plebis animos
a Camillo alienavit. Inter haec pacificatum legati 12
a Volscis et Aequis venerunt: inpetrataque pax,
magis ut feſſa tam diutino bello adquiesceret civi-
tas, quam quod digni peterent.

XXIV. Vejis captis, sex tribunos militum con- 1

eum sibimet ipsi Haverk. Sed solent paſſim voces *eum* et *quum*, sive *cum*, in Mſtis commutari. V. supra ad 4, 19, 2. Tum *extimasset* Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Respice, quae dicuntur ad 34, 2, 5. *aestumasset* Florent.

Decimae pretium partis in publicum deferret] *decumae pretium partis* Florent. et Leid. 1. V. supra ad 2, 59, 11. Tum praepositio *in* non adparet in Leid. 2.

§. 11. *Numine Dei ex dignitate populi Romani*] *minime Dei* Portug. et Haverk. Literarum similitudo cauſſa fuit, ut librarii ita errarent. *munimine Dei* Lovel. 5. [*munere dei* Veith.] Hinc *ex dignitate populo R.* Leid. 1. *et dignitate populi Romani* Lovel. 2. V. ad 26, 45, 1.

Plebis animos a Camillo alienavit] *plebis alienos* dedit librarius Leid. 1. Praeterea *ab Camillo alienavit* Portug. et Haverk. *Camillo alienavit*, omiſſa praepositione, Voſſ. 2.

§. 12. *Inpetrataque pax*] Particula conjungens *que* non adparet in Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.]

Acquiesceret civitas, quam quod digni peterent] *civitas quiesceret* Lovel. 4. *quiesceret civitas* Harlej. 2. et Portug. Male. *acquiesceret* est, quiesceret. Supra 4, 60, 2. *Rem familiarem saltem acquiescere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum reipublicae esset.* 45, 37, 10. *Ne victorem quidem te acquiescere passus est; statim ad persequendos hoſtes duxit.* Deinde *quam quod dignu peterent* Portug. Haverk. et Harlej. 2. *quam quod dignum peterent* Gaertn. *digni peterent*, id est, illi peterent, qui merebantur, ut pacem inpetrarent. Vocem *digni* hoc sensu optime expoſuit Gronov. 3. Obs. 8.

§. 1. *Vejis captis sex tribunos militum consulari poteſtate insequens annus habuit*] Pall. pr. ac tertius *Vejis captis, ex tribunis militum consulari poteſtate insequens annus habuit duos P. Cornelios.* GEBH. Eamdem lectionem, quam in duobus Pall. Gebhardus invenit, praeferunt apud me Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. Nec multum inde abit Leid. 1. in quo est, *Vejis captis ex tribus militum.* Origo erroris ejus est, quod litera initialis *τοῦ sex* intercepta sit ab ultima vocis praecedentis. V. infra ad 30, 3, 7. Ut autem locus sensum haberet, postea alii *tribunos* mutarunt in *tribunis*.

sulari potestate insequens annus habuit, duos P. Cornelios, Cossum et Scipionem, M. Valerium Maximum iterum, K. Fabium Ambustum tertium, L. Furium Medullinum quintum, Q. Servilium tertium.
2 Corneliis Faliscum bellum, Valerio ac Servilio Capenas sorte evenit. ab iis non urbes vi aut operibus tentatae, sed ager est depopulatus, praedaeque

Duos P. Cornelios] *duo Publicos Cornelios* Leid. 1. De τῷ *duo*, pro *duos*, v. infra ad 35. 21, 5. Corneliorum autem praenomina duplici *P. P.* in Livianis exemplaribus notanda esse, ut sint duo Publii. monet Pighius in Annal. ad ann. CCCLVIII. p. 219. quod tamen non necessarium est. Praecedens enim *duos*, et sequens *Cornelios* praenominis notam *P.* non aliter, quam *Publios*, reddi posse docent.

Caesonem Fabium Ambustum iterum] Fabii Ambusti quater ante hunc locum in magistratibus mentio est. Anno enim CCCXLIII. consul Q. Fabius dicitur [4, 52, 1.] ann. CCCXLIX. item CCCLI. et CCCLIV. C. Fabius: [4, 58, 6. c. 61, 4. et 5, 10, 1.] quamquam quidam libri *Claudius* habeant, luculento codicum errore. Hic denique *Caeso* dicitur plerisque codicibus, in quibusdam etiam *C. Fabius*. *M.* quoque *Fabii* in sequentibus mentio est, qui pater dicitur legatorum Fabiorum ad Clusium, ac contra Gallos pugnantium. Atqui si hic iterum sit tribunus militum, qui ex prioribus emendandus ad hunc sit locus, non plane constat. GLAR. Vet. lib. *Caesonem Fabium Ambustum iterum* habet. Diodorus item [14. Bibl. p. 445.] *Καίσωνα Φάβιον* nominat. Quoniam autem Caeso Fabius Ambustus bis ante tribunus militum fuit, Livio ipso et Capitolinis scriptoribus et Diodoro testibus, propterea hoc anno *tertium* sit, necesse est, non *iterum*. SIG. *K. Fabium Ambustum tertium* legendum esse, monuit etiam Pighius in Ann. l. l. *iterum* tamen servant Florent. Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. n 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed vox *iterum* deest in Haverk. quatuor autem praescripta vocabula in Harlej. 2. et Portug. *C. Fabium Ambustum tertium* praefert Voss. 1. *Caesonem Fabium Ambustum tertium* Harlej. 1. *tertium* etiam superesse in Oxon. L. 1. et N. testis est Cl. Hearne. Primus K. Fabii Ambusti tribunatus memoratur supra 4, 61, 4. alter 5, 10, 1. *C. Caesonem Fabium* habent Leid. 1. et Lovel. 1. quorum librarii duplicem lectionem hac ratione servare voluerunt. V. supra ad 3, 44, 4. In verbis praecedentibus *Maximum Valerium Maximum* inveni in cod. Haverk.

L. Furium Medullinum quintum] Ultimam vocem non agnoscunt plerique nostri codices, ut nec Hearnii Oxon. B. N. C. Eam intercepit proximi tribuni praenomen *Quintum*. quod ex eo confirmatur, quia contra praenomen *Q.* deficit in Florent. et Lovel. 3. ac 5. Omnes voces *L. Furium Medullinum quintum* non adparent in Gaertn. Mox *tertio*, pro *tertium*, obferunt Portug.

que rerum agreſtium actae. nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum. Ea clades Capenatem 3
populum subegit. pax petentibus data. In Faliscis bellum reſtabat. Romae interim multiplex seditio 4
erat: cujus leniendae cauſſa coloniam in Volscos, quo tria millia civium Romanorum scriberentur, deducendam censuerant: triumvirique ad id creati terna jugera et septunces viritim diviserant. Ea 5

et Haverk. V. supra hoc lib. ad c. 16, 1.

§. 2. *Non urbes vi aut operibus tentatae*] *urbes suis haud operibus* Lovel. 4. et 5. a m. 1. pro quo prior eorum in margine legit *urbes aut operibus*, poſterior a m. 2. *urbes vi haud operibus*. Praeterea *opibus temperatum* Lovel. 3. Sed saepe *opibus* et *operibus* commutantur. V. ad 8, 16, 4. Quod autem *tentare* et *temperare* confunduntur, inde factum est, quod olim scripserint *temptare* pro *tentare*.

Nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum] *vel frugiferum* Lovel. 3. *vel nihil frugiferum*, utraque lectione servata, Voſſ. 2. *in agro relicto* Haverk. V. ad 4, 44, 5. *in agro relicta* Lovel. 3.

§. 3. *Ea clades Capenatem populum subegit*] *Capenatum populum* Haverk. An voluit librarius *Capenatium populum?* Nam ita casus patrius numero multitudinis formatur supra hoc lib. c. 8, 4. Praefero tamen vulgatum, non modo quia id tuetur reliquorum conſtans consensus, verum etiam quod Livium genus illud loquendi *populus Capenatium*, *populus Atheniensium*, *populus Romanorum* usurpaſſe non meminerim. V. infra ad 45, 23, 15. (* ibi tamen nunc exemplum laudavi.)

§. 4. *Cujus leniendae caussa coloniam in Volscos*] *cujus leniendae eam coloniam* Gaertn. De errore hoc infra v. ad 38, 58, 11. Paullo ante *τὸ erat*, quod est in omnibus Mſtis, exsulat ab editis Aldo prioribus.

Triumvirique ad id creati terna jugera et septunces viritim diviserant] Id est, dividere voluerant, divisuros se conſtituerant, vel promiserant. Nam ex eo, quod largitionem spretam dicit, rem sine effectu fuiſſe intelligitur. Multa hujus generis sunt in omnibus scriptoribus, quae conatum tantum et consilium significant. V. Casaub. ad Suet. Caes. 29. Gronov. ad Liv. 34, 1, 7. Scip. Gentil. 1. Parerg. 25. et Noodtium 3. Probab. 11. DUK. *triumviri qui ad id creati* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *triumviri ad id creati* Gaertn. Tum *tria jugera* Leid. 2. et Lovel. 1. ac 5. Sed paſſim Livius diſtributivo numero usus eſt, licet addendo *in capita*, *in singulos*, vel, ut hoc loco, *viritim* cardinalem adhibere potuiſſet. V. infra ad 39, 38, 11. Et solent saepius librarii vocabula numeri diſtributivi in vocabula numeri cardinalis mutare. V. quae infra notatur ad 32, 28, 11. Vox *septunces* deerat in Lovel. 4. sed librarius, qui eam intellexiſſe non videtur, vacuum tamen spatium reliquit, ut indicaret, aliquid deeſſe.

largitio sperni coepta; quia spei majoris avertendae solatium objectum censebant. Cur enim relegari plebem in Volscos, quum pulcherrima urbs Veji agerque Vejentanus in conspectu sit, uberior
6 ampliorque Romano agro? Urbem quoque urbi Romae, vel situ, vel magnificentia publicorum pri-

§. 5. *Quia spei majoris avertendae solatium objectum censebant*] Lego *spei majoris advertendae*. KLOCK. *advertendae* habent etiam Lovel. 3. 5. et Voss. 2. Sed, quid sit *avertere spem*, probe intelligo; quaero autem, quid hic notabit *advertere spem?* Verba *avertere* et *advertere* infinitis locis a librariis commutantur in codd. scriptis. V. infra ad 6, 23, 8. Praeterea *q̄*, pro *quia*, Leid. 2. *qui* Leid. 1. et Lovel. 2. V. ad Liv. 36, 33, 5. *quod* Lovel. 5. V. ad 38, 36, 4. Deinde *objectum tum censebant* Hearnii Oxon. C. Sed voculam *tum* ex ultima syllaba prioris vocis male repetitam puto.

Urbs Veji agerque Vejentanus in conspectu sit, uberior ampliorque Romano agro] *urbs Vejique* Haverk. Tum *ager Vejentinus* Lovel. 2. 4. 5. et Fragm. Hav. *ager Vejentatus* Lovel. 1. Praeterea *uuerior* Harlej. 1. litera *u* τῷ *b* substituta. Ea autem literarum commutatio in Mstis frequens est. Hac ratione *violabit*, pro *violavit*, emendavit Rhenanus supra 2, 29, 12. *ab eis* in optimo cod. scriptum est, pro *a Vejis*, 4, 31, 9. *Gavina*, pro *Gabina*, hoc lib. c. 49, 6. *velli*, pro *belli*, 6, 17, 7. *jubere*, pro *juvare*, 6, 35, 9. *Favius*, pro *Fabius*, 7, 22, 2. *beneficiis*, pro *veneficiis*, 8, 18, 11. *Vitrubius Baccus*, pro *Vitruvius Vaccus*, c. 19, 4. *glouus*, pro *globus*, c. 32, 13. *novis consulibus*, pro *nobis*, 28, 41, 10. (* v. ad 28, 2, 15.) In codice Pandectarum Florentino nihil frequentius esse, diu est, quod viri docti observarint. V. Brisson. Parerg. §. 8. et 9. et, quem inmatura morte sibi ereptum esse dolent elegantiores literae ac mascula jurisprudentia, Gulielm. Best in rat. emend. leges c. 1. p. 10. Hinc ergo nata est lectio Leid. 1. et Lovel. 4. ac 5. a m. 1. qui, literis inperite in voces distributis, praeferunt *in conspectu situ verior*. Tum *amplior uberior* Lovel. 2. et *agro Romano* Lovel. 4. Ceterum in verbis praecedentibus *Quom enim relegari* Gaertn. Puto olim scriptum fuisse *Quor*, pro *Cur*.

§. 6. *Magnificentia publicorum privatorumque tectorum ac locorum praeponebant*] *praeposcebant* Voss. 2. et Lovel. 3. qui etiam paullo ante in verbis proximis *Urbem quoque quam Romae* exhibent. *urbem quoque urbi Romanae* Lovel. 2. et 5. V. ad Epit. Liv. 49. [*ac locorum* omittit Veith.]

§. 7. *Quin illa quoque actio movebatur*] Quid est, *movebatur actio transmigrandi Vejos?* Nescio, an alias ita loqui soleat Livius. Legerem: *quin illa quoque mentio movebatur*. Ut alibi, *agitata est mentio*, Et, *movit mentionem*. T. FABER. Liv. 28, 11, 10. *Moverant autem hujusce rei mentionem Placentinorum et Cremonensium legati*. Suet. Caes. 79. *Dolens parum prospere motam regni mentionem*. Nec tamen adsentior Fabro. *Mo-*

vatorumque tectorum ac locorum, praeponebant. quin illa quoque actio movebatur, quae post ca- 7
ptam utique Romam a Gallis celebratior fuit, transmigrandi Vejos. Ceterum, partim plebi, partim 8
senatui destinabant habitandos Vejos; duasque urbes communis reipublicae incoli a populo Romano

vere actionem non minus Latine dici potest, quam *movere discordiam* apud Liv. 4, 48, 14. et *dissensionem* apud Suet. Caes. 3. Liv. 35, 42, 4. *An omnino mittendus esset, consultatio mota est maxime a Thoante Aetolo.* Suet. Caes. 75. *Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus.* Ovid. 2. Art. Am. 575.

Quam mala, Sol, exempla moves? - - -

Sic *actio movebatur* a tribunis plebis illius rei auctoribus. DUK. Saepissime apud Livium vox *actio* usurpatur de omnibus illis, quae magistratus vel apud populum, vel in senatu peragit. V. supra ad 4, 43, 6. Quum autem Livius dicat *actionem moveri*, verbum *movere* incipiendi significationem habet. V. infra ad Epit. Liv. 72. *actio* ergo *movetur*, quum quis de ea sermonem facere, de ea cum populo agere incipit. Quemadmodum autem hic *actio moveri*, ita contra *finem invenire* dicitur infra hoc lib. c. 29, 1. *Tribunorum plebis actiones nondum invenerant finem.* Male itaque Faber locum sanum tentavit: adversus quem vulgatam scripturam etiam defendit Doujatius. Ceterum quinque haec verba deficiebant in Florent. pro *quin* autem *quoniam* est in Lovel. 4.

§. 8. *Ceterum partem plebis, partem senatus destinabant habitandos Vejos*] Quid si legas *Ceterum parte plebis, parte senatus destinabant habitandos Vejos?* aut *Ceterum partim plebi, partim senatui destinabant habitandos Vejos?* RHEN. Lectio, quae ante Rhenanum vulgo circumferebatur, supererat in Florent. Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Neque multum inde abeunt reliqui. *partem plebi, partem senatus destinabant* habet Leid. 1. neque aliter est in Voss. 1. contextu, in cujus margine emendatur *plebis* a m. 2. *partem plebei, partem senatus destinabant* Klock. *partem plebi, partem senatui destinabant* Portug. *partem plebis, partem senatus destinabat* Harlej. 2. et Haverk. a m. 1. qui a m. 2. exhibet, *partem plebs, partem senatus destinabat.* Omnia denique haec verba deerant in Voss. 2. Mihi prior Rhenani emendatio, quam Gryphius jam anno 1548. recepit, non displicet. [*partem plebs partem senatus destinat* Veith.]

Duasque urbes communes reipublicae] Si vacabit operam sumere videndi, quae scripsimus l. 1. Observ. 12. facile decernes, legendum esse *communis reipublicae.* J. FR. GRON. Vulgatum adversus Gronovium defendit Doujatius, idque eamdem sententiam, quae ex Gronovii conjectura efficitur, reddere putat; ut nempe ambae civitates censerentur communes uni reipublicae. Ab antiqua lectione non recedunt mei, nisi quod in Klockiano sit per compendium *cois.* id est, *communis.* At Hearne notat, Gronovio

9 poſſe. Adversus quae quum optimates ita tenderent, ut *morituros se citius* dicerent *in conspectu populi Romani, quam quidquam earum rerum rogaretur.*
10 *quippe nunc in una urbe tantum diſſenſionum eſſe, quid in duabus fore? Victamne ut quisquam victrici patriae praeferret? sineretque, majorem fortunam captis eſſe*

contentire L. 1. 2. B. et N. Et sane praeſtat ea lectio. Cum quo enim duae hae urbes communes eſſent reipublicae? Tum *a Romano populo* omnes excusi usque ad Cel. Jac. Gronovium, qui transpositis vocibus *a populo Romano* dedit, quemadmodum etiam praeferunt codd. quos vidi, vel quorum excerptis usus sum. V. mox ad §. seq.

§. 9. *Adversus quae quum optimates ita tenderent*] Vocula *ita* deficit in Lovel. 5. Sed, ea transposita, *tenderent ita* est in Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Praeterea *Adversus quae tum optimates ita tendere* Portug. et Haverk. Quae lectio ferri poſſet, si optimae notae codices consentirent. Nunc vero vulgatam scripturam praefero. *quum*, sive *cum*, et *tum* saepe commutantur. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Duae autem literae finales vocis *tenderent* interceptae sunt a voce sequenti *ut* ob similitudinem ductuum, praesertim in scriptura Longobardica. Ita contra *ut* absorbetur a literis finalibus *nt* vocis praecedentis. V. infra ad 37, 24, 13. *contenderent* legit Lovel. 2. quod ex gloſſa natum puto. ita etiam supra peccabatur 4, 7, 8. *Tendere* autem pro contendere poni, infra videbimus ad 32, 32, 7. Ceterum, quemadmodum hic locus cohaereat cum sequentibus, optime demonſtravit Gronovius infra ad 44, 40, 2.

Ut morituros se citius dicerent in conspectu populi Romani] Quinque priora vocabula exsulant a Voſſ. 2. Tum *in cons. Pō R.* praefert Leid. 1. *in conspectu Romani populi* vetuſtae edd. usque ad Aldum, qui ordine mutato *populi Romani* subſtituit, consentientibus omnibus scriptis. V. infra ad 10, 16, 6. et mox ad §. praec. Praeterea *quidquam earum rerum rogarentur* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed auctor hujus lectionis non adsecutus est illam significationem verbi *rogare*, quae est hujus loci. Ponitur enim hic eodem sensu, quo *rogare magiſtratus*, *rogare legem*, *rogare provinciam*. Indicant igitur optimates, se non permiſſuros, ut de quoquam earum rerum lex ferretur, aut populus suffragium iniret. Mox hoc cap. §. 11. *T. Sicinium (is enim ex tribunis plebis rogationis ejus lator erat) conditorem Vejos sequantur.*

§. 10. *Nunc in una urbe tantum dissensionum esse, quid in duabus urbibus fore*] Lego ex tribus MSS. Pall. *quid in duabus fore?* excusso τῷ *urbibus*. GEBH. Delevimus τὸ *urbibus* auctoritate trium Pall. et alterius Voſſiani. Sic et inferius c. 31. *Fusis hoſtibus prius poene, quam manus consererent. Valerio, quod perseverantior caedendis hoſtibus in fuga fuit:* suſtulimus τὸ *hoſtibus*, quod Sigonius ex suo codice, superfluis abundanti, inseruerat. Scripti fideliores ac prius editi eo carent. J. FR. GRON. Τὸ *urbibus* servant Florent. Voſſ. 1. Lovel. 1. et Harlej. 1. Reliqui

Vejis, quam incolumibus fuerit? Poſtremo, se relinqui 11
a civibus in patria poſſe: ut relinquant patriam atque cives, nullam vim umquam subacturam; et T. Sicinium (is enim ex tribunis plebis rogationis ejus lator erat) *conditorem Vejos sequantur, relicto Deo Romulo, Dei filio, parente et auctore urbis Romae.*

eam vocem non agnoscunt. Ea autem ejecta simile fere loquendi genus est, atque illud, quod supra viri docti reſtituerunt 3, 9, 4. *Quippe duos pro uno domino acceptos inmoderata, infinita poteſtate.* Ubi plura vide; ut et ad 2, 30, 4. Quum tamen optimi et integerrimi plerique codd. vulgatum servent, timide tantum Gronovio adsentior, neque, qui eam vocem revocandam censebit, acriter adversabor. Eamdem autem vocem paucis interjectis repeti, Livio familiare esse, supra vidimus ad 1, 3, 9.

Victamne ut quisquam victrici patriae praeferret] *Victamne quisquam* Lovel. 1. 2. Voſſ. 1. et Leid. 2. *Victamve ne quisquam* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Victamne ve quisquam* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. Genus loquendi inluſtratur supra ad 4, 2, 12. Tum *patri et praeferret* Gaertn.

Sineretque majorem fortunam captis esse Vejis, quam incolumibus fuerit] *sineret quoque majorem* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra hoc lib. ad c. 27, 1. *sineret majorem* Lovel. 4. Tum *majorem fortunam capitis esse Vejis* male Leid. 2. Deinde *quam incolumini-bus* Portug. cum editt. Venetis annorum 1495. et 1498. ut et Ascensiana anni 1510. *quam incolum-nibus* Tarvisina utraque. Denique *fuerat* excusi antiqui; pro quo Aldus ſubſtituit *fuerit*, adſtipulantibus libris scriptis.

§. 11. *Ut relinquant patriam atque cives*] *Διανοίας* ratio poſtulat, ut legatur; *ut relinquant patriam ipsi.* Delendum illud *cives.* Quo enim pacto cives relinquent, si a civibus relinquuntur? Omnino haec mihi non placent. T. FABER. Vulgatum fruſtra Fabro displicuit. Tribuni volebant legem ferre, ut pars plebis ac senatus Romani Vejos migraret. Jam autem optimates, quibus invitis id obtinere tribuni conabantur, dicunt, se quidem in patria manentes relinqui poſſe a civibus, id est, illa civium parte, quae Vejos conceſſura erat: verum nullam vim subacturam, ut ipsi quoque Vejos abirent, et ita relinquerent patriam et cives, id est, illam partem civium, quae Romae mansura erat. Nihil in his difficultatis video. Optimates, qui Vejos migraturi erant, omnino non tantum patriam, sed etiam illos cives, qui ibidem subſiſterent, relinquere debebant. Recte etiam Doujatius errorem Fabri deprehendit. Similiter Cl. Coetier ad marginem codicis sui vulgatam lectionem a conjectura Fabri vindicavit. Cl. quoque Dukerus nihil mutandum vidit, eodemque sensu locum interpretabatur, quo accipiendum dixi. Ceterum *ut patriam relinquunt*, et in verbis proxime praecedentibus *relinqui ab civibus in patriam posse* praefert Haverk. *ab civibus* etiam Portug.

T. Sicinium etc. conditorem Vejos sequantur] *T. Sicinnium* Lovel.

1 XXV. Haec quum foedis certaminibus agerentur, (nam partem tribunorum plebis Patres in suam sen-
2 tentiam traxerant) nulla res alia manibus temperare plebem cogebat, quam quod, ubi rixae committendae caussa clamor ortus esset, principes senatus, primi turbae obferentes se, peti, feriri, atque
3 occidi jubebant. ab horum aetatibus dignitatibus-

3. *T. Scinnium* Leid. 1. *T. Scinium* Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. *T. Siccinium* Haverk. *T. Sūmum* Lovel. 4. Deinde *conductorem* Harlej. 2. Port. et Haverk. Neque aliter primae edd. Aldus poſtea *conditorem* reposuit, cum quo faciunt reliqui codd. manu exarati. Praeterea *sequebantur* Lovel. 4. [Veith.] *sequēntur*, id est, *sequerentur*, Lovel. 5. Mox *relicto Deorum Romulo* Lovel. 2. 4. 5. Sed ultima syllaba τοῦ *Deorum* male repetita est ex prioribus literis vocis sequentis. Insuper *ex tribunorum plebis rogatione* Lovel. 4.

§. 1. *Partem tribunorum plebis*] *tribunorum plebi* Flor. Leid. 1. et Harl. 1. V. supra ad 2, 42, 6. In praecedentibus particula *quum* non visitur in Gaertn. In sequentibus mutato ordine vocabulorum *in suam traxerant sententiam* praefert Lovel. 4.

§. 2. *Nulla res alia manibus temperare plebem cogebat*] *temperare manibus* alia serie Gaertn. Praeterea *temperare plebem poterat* Oxon. L. 1. apud Hearnium, scribae errore. Noſtri nihil mutant.

Principes senatus, primi turbae obferentes se, peti, feriri, atque occidi jubebant] MS. Fuld. *peti, feririque atque occidi jubebant.* MOD. *turbae se offerentes, peti* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *turbae se offerentes, se peti* Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed pronomen illud *se* secundo loco additum, quod deest et in optimis et in plurimis Mſtis, commode ex praecedenti intelligi potest. V. supra ad 2, 40, 10. *peti, ferri, atque occidi* Lovel. 3. *peti, ferrique, atque occidi* Voſſ. 1. a m. 1. Voſſ. 2. Leid. uterque, Portug. et Haverk. *feririque rat quae occidi* Florent. *peti, fereriqne, atque occidi* Gaertn. in quibus supersunt manifeſta veſtigia lectionis, quam Modius in membranis Fuldens. invenit. Quin et ipsa ea lectio superest in Lovel. 1. 2. 4. et 5. Quamvis autem compositio illa orationis Liviana videri poſſit, v. supra ad 2, 31, 1. eam tamen in contextum recipere nolui, quod sonus *feririque atque* aures obfendat.

§. 3. *Ad reliquos similes conatus verecundia irae obſtabat*] Τὸ *similes* deficit in Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Tum *verecundia obſtabat irae* Lovel. 1. Voſſ. 1. et Leid. 2. Vox *irae* deest in Lovel. 4. Praeterea verbis proxime praecedentibus *cum abſtinebatur*, pro *dum*, Haverk. V. supra ad 1, 40, 7. Insuper etiam *ab eorum aetatibus* Lov. 5. cum edd. Veneta anni 1498. Mediol. anni 1495. et 1505. Ascensianis anni 1513. et 1516. ac Mogunt. sed *ab horum* servant reliqui omnes scripti. Tandem *ab horum aetatibus, dignitatibusque, ab honoribus violandis* Lovel. 2. Sed compositionem illam *aeta-*

que et honoribus violandis dum abstinebatur, et ad reliquos similes conatus verecundia irae obstabat; Camillus idemtidem omnibus locis concionabatur: 4
Haud mirum id quidem esse, furere civitatem, quae, damnata voti, omnium rerum potiorem curam, quam religione se exsolvendi, habeat. Nihil de conlatione dice- 5
re, stipis verius, quam decumae; quando ea se quisque

tibus, dignitatibusque et honoribus Livianam esse, modo ad §. praec. dictum est.

§. 4. *Haud mirum id quidem esse; furere civitatem*] In Hearnii ed. distinctio minima est post *esse*: quod magis placet. DUK. *id equidem esse* Haverk. Saepe quidem τὸ *equidem* optimi scriptores pro *quidem* usurparunt; hic tamen, reliquis codd. vulgatam scripturam tuentibus, nihil muto.

Quae damnata voti] Quae Modius ad inlustrationem locutionis *damnatus voti* huc contulit, expunxi, quum commode videri possint apud Brisson. de Formul. l. 1. p. 102. Adde Alciat. ad l. 6. π. de verb. sign.

Omnium rerum priorem curam] Hanc lectionem demum inveni in ultima Gruteri editione. Priores enim praeferunt *potiorem curam*. Et ita habent Leid. ambo, Lovel. quinque, Harl. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. quod tot codicum fide contextui restitui. 4, 57, 4. *Potiorem sibi collegarum gratia rempublicam fore.* 7, 27, 4. *Fides tamen publica privatis difficultatibus potior ad curam Senatui fuit.* Alterum ex interpretatione invaluisse puto. Utrumque enim eodem sensu usurpatur, unde *prior potiorque* junguntur infra 8, 29, 2. *Res nulla prior potiorque visa est, de qua ad senatum referrent.* 23, 28, 1. *Quia Italiae cura prior potiorque erat, nihil de Hasdrubale neque de copiis ejus mutatum.* ubi videbimus, Livium alibi etiam simpliciter voce *prior* hoc sensu usum esse. Interdum etiam *potius* et *prius* in Mstis commutantur. V. ad 9, 14, 16. Praeterea *curamque religione*, pro *curam, quam religione*, Harlej. 2. Interdum ita lapsos esse librarios, modo vidimus ad c. 22, 3. Tum *quam religioni se exsolvendi* Harlej. 1.

§. 5. *Nihil de conlatione dicere, stipis verius, quam decimae*] Meritum Apollinis fatetur Camillus in urbem Romanam. ergo *stipis verius*, inquit, *quam decimae.* Caeterum quae sequuntur verba, difficultatem habent. Populum enim liberatum vult, quod quisque privatim se obligaverit. At quod paulo ante dixerit, *furere civitatem*; ob id dixit, quod non modo rerum moventium, sed urbis agrique capti decimam quoque deberi, nec tamen de illo ullam fieri mentionem. quae mihi in hoc notantur, ut lector veteres codices diligentius introspiciat. GLAR. Apertius esset, *nihil se de collatione dicere*, ne quis parum attentus ad praecedens *civitatem* referret. Verum quia nihil varietatis adnotatur, supplendum est *se*, ut saepe. Et hic quoque repeti potest e proxima periodo. Sequentium verborum sensus mihi aliquanto obscurior est; sed puto

6 *privatim obligaverit, liberatus sit populus.* *Enimvero, illud se tacere, suam conscientiam non pati: quod ex ea tantum praeda, quae rerum moventium sit, decuma designetur: urbis atque agri capti, quae et ipsa voto con-*
7 *tineatur, mentionem nullam fieri.* Quum ea disceptatio, anceps senatui visa, delegata ad pontifices esset; adhibito Camillo, visum collegio, quod ejus

iis taxari avaritiam eorum, qui rapuerant praedam Vejentem, ut qui sibi maligne praedam aeſtimaſſent, ſtipemque potius contuliſſent, quam decimam: sed tamen, quum quisque se privatim obligaverit decimae conferendae; populum quidem, facta collatione, religione solutum eſſe, at non eos, qui non ex fide et religione praedam aeſtimaſſent. *Stipem* autem dicit respiciens ad ſtipem Deorum, quae as eſt Varroni 4. de ling. Lat. in fin. *Diis quum thesaureis assem dant, ſtipem dicunt.* De ea Lipsius ad Tac 14. Ann. 15. et Gron. 4. de Pec. vet. 11. DUK. Nescio, quam difficultatem in his verbis Glareanus invenire potuerit. Omnis ratiocinatio Camilli huc redit: Furit civitas, quod voti damnata religione se exsolvendi curam negligat. Non eo dico, quoniam nondum promiſſam decimam contulerit, (nam hujus voti liberatum esse populum concedo, quum quisque ea conlatione se privatim obligarit, quamvis minoris praedam aeſtimando potius stipem, quam decimam, contulerit) sed quoniam decimae rerum inmobilium, quae publice Apollini solvenda est, nulla mentio fiat. Ceterum *decumae* Florent. et Leid. 1. V. ad 2, 59, 11. ut mox §. seq. et §. 7.

Quando ea se quisque privatim obligaverit] *se quisque ea* Lovel. 1. Sed *τὸ ea* non est in Leid. 2. Hinc *privatum* praeferunt Harlej. 2. et Haverk. Tum *abligaverit* Harlej. 1. *obligarit* Voſſ. 2.

§. 6. *Enimvero illud se tacere*] *Enimvero se tacere illud* Lovel. 5. *Enim illud se tacere* Fragm. Hav. a m. 1. Male. V. ad 1, 51, 8. et ad 10, 35, 13.

Ex ea tantum praeda, quae rerum moventium sit, decima designetur] *quae rerum Vejentium sit* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Leid. 2. *quae rerum morientium sit* Lovel. 5. *quae rerum moventum sit* Leid. 1. inde factum *quae rerum momentum sit* in Neapol. Latinii. Male. *res moventes* sunt res mobiles. *quae moveri possunt* vocantur Nepoti in Themiſt. 2. *Rerum moventium,* item *Rerum se moventium,* frequens est mentio in jure Romano. V. Brisson. de Verb. signif. in v. *Moventes* et *Moventia.* Mox *decuma designetur* Florent. *decumae designetur* Leid. 1. V. ad §. praec. *decimae designentur* Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. [*decumae designentur* Veith.] Verum similiter *decuma,* numero singulari etiam, Cic. dixit 3. de Nat. Deor. 36. *Neque Herculi quisquam decumam vovit unquam, si sapiens factus esset.* Et sane si *decumas* dicimus, intelligimus *decumas partes,* si *decumam* autem *decumam partem,* quemadmodum plene extulit tum Livius, tum auctor Epit. Liv. V. supra ad Epit. l. 5.

ante conceptum votum Vejentium fuisset, et poſt votum in poteſtatem populi Romani venisset, ejus partem decumam Apollini sacram esse. Ita in ae- 8
ſtimationem urbs agerque venit: pecunia ex aerario promta, et tribunis militum consularibus, ut aurum ex ea coëmerent, negotium datum. cujus quum copia non esset, matronae, coetibus ad eam rem con-

Urbis atque agri capti, quae et ipsa voto continentur, mentionem nullam fieri] Hoc non congruit praecedentibus, *quod decima designetur:* nam utrumque pendet a verbis, *illud se tacere, suam conscientiam non pati.* Eſt enallage, qua oratio finita interdum in infinitam mutatur, et contra; ut poſt verba *censere*, *decernere*, et alia quaedam. V. Liv. 24, 22. 33, 31. et 33. Juſtinus 13, 2. *Melius esse, ex his legi, qui* etc. *quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio.* DUK. V. infra ad 39, 14, 9. (* Ita 10, 19, 1.) Ceterum *τὸ voto* non comparet in Leid. 2. et Lovel. 1. *quae et ipsa voto contineantur* habent Lovel. 3. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. qua forma supra dixit 4, 57, 6. *Quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent.* ubi alia exempla vide. Reliqui tamen codd. et inter eos etiam optimi, stant pro vulgato. Praeterea *mensionem* Leid. 2.

§. 7. *Poſt votum in poteſtatem populi Romani venisset*] *in poteſtate* Lovel. 2. 5. Portug. et Haverk. Vox *poteſtatem* deficit in Gaertn. Paullo ante *quod ejus quod ante conceptum votum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *quod ejus conceptum votum* Klock.

Ejus partem decimam Apollini sacratam esse] Scribe *sacram esse.* RHEN. *decumam* iterum Florent. et Leid. 1. V. supra hoc cap. ad §. 5. Tum *Apollini sacratam esse* Haverk. et vetuſtae edd. pro quo Aldus primus *sacram esse* vulgavit. Sed quum poſtea nihilominus Parisienses anno 1529. et Frobenius anno 1531. *sacratam* servarent, Rhenanus neceſſe habuit monere, *sacram* legendum esse. Et ita praeferunt reliqui codd. Saepe hoc modo librarios peccaſſe, infra videbimus ad 10, 37, 2. (* h. lib. c. 40, 10.)

§. 8. *Ita in aeſtimationem urbs agerque venit*] *in extimationem* Lovel. 1. 3. 4. 5. Gaertn. et Fragm. Hav. *in extimatione* Lovel. 2. V. ad 34, 2, 5. Similiter etiam in scriptis infra variatur hoc cap. §. 10.

Ut aurum ex ea coëmerent] *emerent* Voſſ. 2. et Lovel. 3. invitis reliquis codicibus scriptis, et editis. Supra 2, 34, 3. *Dimissis passim ad frumentum coëmendum.* ubi plura vide. Mox *cujus quum copiae non essent* Harlej. 1. *cujus quum copiam non esset* Gaertn.

Coetibus ad eam rem consultandam habitis, et communi decreto pollicitae] *veteribus*, pro *coetibus*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. *coetibusque* Gaertn. Tum *ad eam rem consulendam* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra ad 2, 57, 2. et infra ad 21, 16, 2. Deinde conjunctio *et* omittitur in Harlej. 1. *e communi decreto* praeferunt Voſſ. 1. Leid. uterque, et

sultandam habitis, et communi decreto pollicitae tribunis militum aurum et omnia ornamenta sua,
9 in aerarium detulerunt. Grata ea res, ut quae maxime senatui umquam, fuit: honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento

Lovel. 1. Forte non male. Alibi librarios eas voculas confundere solitos esse, infra videbimus ad 26, 45, 1. *e communi decreto*, ut *ex collegii sententia* supra 4, 53, 7. *Pronunciaveruntque ex collegii sententia*. Infra 38, 60, 3. *Ex sua collegarumquè aliorum praeter Gracchum sententia pronunciavit.*

In aerarium detulerunt] *contulerunt* Haverk. Infra hoc lib. c. 50, 7. *Quum in publico deesset aurum, ex quo summa pactae mercedis Gallis conficeret, a matronis conlatum acceperant.* 26, 36, 5. *Aurum, argentum, aes signatum omne senatores crastina die in publicum conferamus.* et eodem cap. §. 11. *Pro se quisque aurum, argentum, et aes in publicum conferunt.* Reliqui tamen scripti stant pro vulgato; cujus repudiandi nullam video caussam. Nam ita etiam Liv. eodem loco §. 8. *Omne aurum, argentum, aes signatum ad triumviros mensarios extemplo deferamus.* Ita *in aerarium deferri* dicitur pecunia, quam victores duces, ex provinciis domum reversi, in publicum conferunt. V. ad 39, 29, 7. Paullo ante *et aurum et omnia ornamenta*, addita prima voce, Lovel. 2.

§. 9. *Honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum*] *fertur* Klock. Et ita similis erit forma locutionis illi, de qua supra egi ad 1, 31, 8. V. etiam infra ad Epit. Liv. 68. Unius tamen codicis auctoritas levior est, quam ut ejus fide vulgatum mutem. Paullo ante vox *maxime* non adparet in Haverk.

Pilento ad sacra ludosque] *plaustro* vetustae edd. pro quo Mediolani anno 1505. *pilento* substitutum est. Alterum tamen postea adhuc servarunt Ascensii editt. verum ita, ut secunda et tertia *pilento* in margine ostentent, quod postea iterum Moguntini, et post eos omnes recentiores, in contextum receperunt. Ita quoque ex veteribus codd. legendum monuit Pierius ad Maron. 8. Aen. 665. Neque aliter praeferunt omnes nostri. *plaustro* omnino ex interpretis glossemate natum est. Praeterea *ad sacros ludosque* Portug. a m. 1.

Carpentis festo profestoque uterentur] *profectoque* Gaertn. *profecto uterentur* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 10. *Pondere ab singulis auri accepto aestimatoque*] *a singulis* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. et Gaertn. *auro accepto* Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et edd. principes; pro quo Aldus *auri* recepit. Et ita habent reliqui nostri. Deinde *extimatoque* Lovel. 1. 2. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. V. supra hoc cap. ad §. 8.

Craterem auream fieri placuit] Vet. lib. *crateram*. SIG. Mallem ex Nonio Marcello *craterram* legere; qui vas illud a *cratera*, vel *cratere* distinguit. Atqui Cicero *craterram* appellat vas illud sacrum Apollinis, quod cum corvo suo inter sidera transtulit, ut habent fabulae apud Hyginum [2. Poëtic. Astron. 40.] et Arati commentatorem [p. 137.] Versum vero Ciceronis, Arati interpretis, sic citat Nonius:

ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque uterentur. 10 Pondere ab singulis auri accepto aestimatoque, ut pecuniae solverentur, crateram auream fieri placuit, quae donum Apollini Delphos portaretur. 11 Simul ab religione animos remiserunt, in-

In medioque sinu fulgens cratera relucet.

Ex quo nomen hoc ita restituendum esse videtur libro de natura Deorum 2, [44.] quod idem Nonius etiam citat ex Naevii Lycurgo, et Varrone de vita pop. Rom. l. 3. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIX. p. 220. *crateram*, ut Sigonius in vet. lib. invenit, non tantum praeferunt omnes scripti, sed et editi, nisi quod *cratera* sit in uno Florent. et quod operae typographorum per errorem in Basileensi anno 1555. dederint *craterem*. Sed voci Latinae *cratera*, quae Graecorum Κρατὴρ respondet, controversiam movet, et omnia loca, ubi reperitur, in dubium vocat Freinshem. in ind. Curtiano in v. *cratera*, et pro *crateram* scribendum conjicit *cratera*, tum apud Curtium 4, 8. in fine, tum apud Liv. hoc loco, sive, ubi eadem vox obcurrit, c. 28, 2. Verum ita utroque loco pro *auream*, quod constanter in libris omnibus superest, etiam reponendum foret *aureum*. Quomodo ipse Freinshem. ejusdem historiae mentionem faciens in supplem. Liv. l. 18, 46. *craterem aureum* scribit. (* v. viros doctos ad Virg. 1. Aen. 724.) Forte eamdem ob caussam τὸ *crateram* etiam Pighio displicuit, qui pro eo *craterram* substituit. *Craterra* autem, sive, ut alii legunt, *creterra*, erat situla, quemadmodum Non. Marcell. Isidorus, et alii docuerunt. V. Barth. ad Statii 2. Theb. 76. Etiam Dausquejum in Orthogr. part. 2. in v. *Crater*, respiciendum esse, monuit Cel. Dukerus. Mihi ob codicum consensum vulgata scriptura *crateram auream* nondum displicet. Ceterum *auri*, pro *auream*, est in Lovel. 4. Vox autem *placuit* non adparet in Lovel. 2. negligentia librarii.

Quae donum Apollini Delphos portaretur] *Quod donum* praefert Florent. a manu recentiori. V. ad 32, 30, 6. *donum Apollinis* Harlej. 2. ut supra c. 22, 3. *Amoliri tum Deûm dona ipsosque Deos coepere.* Sed aliorum omnium dissensus efficit, ut vulgatum verius existimem. Supra 1, 56, 9. *Aureum baculum, inclusum corneo cavato ad id baculo, tulisse donum Apollini dicitur.* 2, 22, 6. *Coronam auream Jovi donum in Capitolium mittunt.* 3, 57, 7. *Donumque ob eam Jovi optimo maximo coronam auream in Capitolium tulere.* et ita passim.

§. 11. *Simul ab religione animos remiserunt, integrant seditionem*] *Sumi simul ab religione animos remiserunt* Leid. 2. Sed illud *Sumi* errore scribae natum est ex proxima voce *Simul. Simul ut ab religione* Neap. Latinii. V. paullo infra ad §. 13, *Simul ab religione homines animos remiserunt* Harlej. 2. Lovel. 2. 4. 5. Portug. et Haverk. [Veith.] Et ita etiam Gaertn. nisi quod praeferat *a religione*. Verum τὸ *homines* perperam additum est ab illis, quibus verbum *remiserunt* sine nomine, quod ei respondeat, poni displicebat: quod tamen Livio frequens esse, infra vide.

tegrant seditionem tribuni plebis: incitatur multitudo in omnes principés, ante alios in Camillum.
12 Eum praedam Vejentanam publicando sacrandoque ad nihilum redegisse. absentes ferociter increpant:

bimus ad 34, 56, 11. Posset conjici, legendum esse *Simul ab religione animi remiserunt.* ut *remittere* absolute sine casu ponatur; de quo supra v. ad 2, 34, 6. Sed invitis libris nihil mutandum censeo. Mox *integrā seditionem* Fragm. Hav. a m. 1. *interant seditionem* Harlej. 2. ut dubium sit, utrum scriba dare voluerit *iterant seditionem*, an *integrant.* Sed hic etiam vulgatum praefero. *iterare* et *integrare* alibi in scriptis commutantur. V. infra ad 28, 15, 10. *integrare* autem saepe apud Livium obvium est. V. supra ad 3, 70, 6.

Incitatur multitudo in omnes principes, ante alios in Camillum] *movens principes* Haverk. Deinde *ante omnes in Camillum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. utramque lectionem servat Gaertn. *ante omnes alios in Camillum* praeferens. Valer. Max. 7, 3, 2. *Qui ante omnes matri osculum dedisset.* Curtius 6, 6. *Rex ante omnes moestus cupiebat quidem subsistere.* Sed vox *omnis* modo praecessit. Ovidius 10. Metam. 120.

Sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi.

Liv. 1, 9, 12. *Unam longe ante alias specie et pulchritudine insignem a globo Thalassii cujusdam raptam ferunt.* 40, 22, 6. *Vexati omnes, et ante alios rex ipse.*

§. 12. *Eum praedam Vejentanam publicando sacrandoque ad nihilum redegisse*] *Quom praedam* etc. *redegisset* Gaertn. *Cum praedam redegisset* Haverk. *Cum* etiam Lovel. 2. et Portug. et *redegisset* etiam Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] *Cum* et *Eum* saepissime commutantur. V. supra ad 4, 19, 2. *redigisse* Florent. et Lovel. 1. ac 5.

Absentes ferociter increpant] *ferocit increpant* Leid. 1. sed neglecta est nota, qua ultimae duae literae indicabantur. *ferocius increpant* Portug. a m. 2.

Praesentium, quum se ultro iratis offerrent, verecundiam habent] *praesentium coetum* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. nullo commodo sensu, licet etiam jungas *absentes ferociter increpant praesentium coetum.* Praeterea *ultro offerrent iratus* Leid. 2. *ultro irati offerrent* Fragm. Hav. Denique *verecundiam haberent* Leid. 2. quasi addita nota scriptum fuisset *hab'ent.* V. infra ad 39, 52, 6. *verecundiae habent* Lovel. 5. a m. 2.

§. 13. *Simul extrahi rem ex eo anno viderunt*] Vet. lib. *Simul ut extrahi.* SIG. Sigonii vet. lib. concinunt ex meis Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Gaertn. ex Oxoniensibus autem Hearnii solus C. [Veith.] Sed vulgatum, quod superest in reliquis meis, tuetur ὁ πάνυ Gronovius supra ad Liv. 4, 31, 5. et infra ad 37, 20, 7. quorum priori loco in primis docet, *simul* pro simul atque poni; de quo infra v. ad 6, 1, 6. ubi dicetur, ex interpretum expositione passim in Mstis *simul primum, simul ut, simul ac, simul atque* et similia recepta esse. V. etiam supra hoc cap. ad §. 11. Praeterea Gronovius etiam edidit *extrahi rem eo anno.* utrum de-

praesentium, quum se ultro iratis obferrent, verecundiam habent. Simul extrahi rem ex eo anno 13
viderunt, tribunos plebis latores legis in annum eosdem reficiunt. et Patres hoc idem de intercessori-

dita opera, an culpa librariorum, dubito. Posterius tamen verius videtur. Non modo enim in vulgatum conspirant omnes, quotquot vidi, vel usus sum, codices, (unum excipio Lovel. 4. ubi etiam *τὸ ex* deficit; sed id interceptum est a sequenti *eo*) ut et Hearnii Oxon. B. et C. verum etiam, hunc locum laudans, non aliter eum ad partes vocavit Gronovius ipse supra ad 4, 31, 5. Priscam igitur lectionem reduxi. Solitus autem est Livius, praepositionem, cum qua verbum componitur, eidem in regimine addere. V. supra ad praef. §. 11. Deinde *viderent* Lovel. 4.

Tribunos plebis latores legis] Hic rogationem vocat *legem*: tertio statim versu rursus *rogationem*. Hoc idem facit anno CCCLXII. [c. 29. et 30.] cum Jurisperiti ea distinguant, ut est apud Festum [v. *Rogatio*.] Quidam tamen tertio post versu *largitioni* legunt, quod mihi non placet. GLAR. Nescio, cur mirum Glareano videatur, quod passim apud Livium obcurrit. Ita Q. et Cn. Ogulnius tribuni plebis dicuntur *rogationem promulgasse, ut quatuor pontifices, quinque augures de plebe omnes adlegerentur* 10, 6, 6. Et tamen saepius lex deinceps vocatur: ut c. 7, 1. *Certatum tamen suadenda dissuadendaque lege.* c. 8, 12. *Ego hanc legem, uti rogas, jubendam censeo.* c. 9, 1. *Vocare tribus extemplo populus jubebat, adparebatque accipi legem.* Similiter supra 4, 1, 1. *De connubio Patrum et plebis C. Canulejus tribunus plebis rogationem promulgavit.* Et mox, *Eo processit deinde, ut rogationem novem tribuni promulgarent, ut populo potestas esset, seu de plebe, seu de patribus vellet, consules faciendi.* Postea, utramque hanc rogationem innuens, Livius inquit c. 3, 1. *Canulejus pro legibus suis et adversus consules ita disseruit.* Idem etiam observari potest l. 6. ubi c. 37, 12. *Omnium earum rogationum comitia in adventum ejus exercitus differunt, qui Velitras obsidebat.* In sequentibus tamen saepissime capp. 38. 39. 40. 41. et 42. promiscue modo *leges*, modo *rogationes* vocantur; et tribuni, qui rogationes illas promulgarant, *legum latores* dicuntur. At quomodo id mirari potest Glareanus? quum, teste Aelio Gallo apud Festum, loco quem ipse laudavit, rogatio non potest non esse lex, si modo justis comitiis rogata est. Majori jure mirum videri potuisset, *legem* vocari, quod proprie erat *plebiscitum.* Verum huc faciunt verba Gellii, qui, quum late docuisset, quemadmodum vocabula *rogatio, lex, plebiscitum*, et *privilegium* differrent, l. 10, 20. tandem addit: *Quamquam haec ita sunt, in veteribus tamen scriptis non magnam vocabulorum illorum differentiam esse animadvertimus. Nam et plebiscita et privilegia translato nomine leges adpellaverunt, eademque omnia confuso et indistincto vocabulo rogationes dixerunt.*

In annum eosdem reficiunt] Vet. lib. *in eum annum eosdem.* SIG. Vet. lib. Sigonii favent Portug. Gaertn. et Haverk. Eamdem etiam lectionem Sigonius in contextum recepit; sed recte nulli

bus legis adnisi. ita tribuni plebis magna ex parte iidem refecti.

1 XXVI. Comitiis tribunorum militum Patres summa ope evicerunt, ut M. Furius Camillus crearetur.

recentiorum editorum ei dicto audientes fuerunt. Quo enim referendum pronomen *eum?* Praecesserat proxime *extrahi rem ex eo anno.* ergo foret in eum annum, ex quo rem extrahi viderunt; quod fieri nequit. Passim autem *in annum reficere*, *prorogare*, *creare*, *differre* Livio ponuntur pro in annum proximum. Supra 4, 55, 6. *Neve quis reficeretur in annum tribunus plebis.* ubi male etiam vet. lib. Sigonii, ut et pauci ex meis *in annum sequentem* praeferunt. Sed vide, quae ibi notantur. Ceterum voces *in annum eosdem* etc. *de intercessoribus legis* desunt in Lovel. 3. cui errori videtur occasionem dedisse repetitio vocis *legis.*

Et Patres hoc idem de intercessoribus legis adnisi] *hic idem* Haverk. qui etiam cum Lovel. 4. Portug. et Gaertn. praefert *annixi.* Sed male. V. supra ad 2, 50, 9. Mox *magna ex parte idem refecti* Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. et Fragm. Hav. V. ad 40, 22, 14. *magna ex parte hiisdem refecti* Lovel. 5. *ita tribunorum plebis magna ex parte eadem refecta* Lovel. 4. [*tribunorum plebis — idem refecta* Veith.]

§. 1. *Propter bella simulabant parari ducem*] Penultima vox deest in Voss. 2. *ducem parari*, trajectis vocibus, praefert Portug. a m. 1. Paullo ante *summa ope evicere*, pro *evicerunt*, Harlej. 1. *vicerunt* Florent. Malc. Supra 3, 41, 1. *In hanc sententiam ut discederetur*, *juniores Patrum evincebant*, ubi vide; ut et ad 4, 56, 1. Litera initialis intercepta erat ab ultima vocis praecedentis. V. ad 2, 44, 6.

Sed rogationi tribuniciae adversarius quaerebatur] Repone, *sed largitioni tribunitiae adversarius quaerebatur.* RHEN. Reposui *largitioni* auctoritate vetustissimarum editionum, et Pall. codicum membranaceorum primi ac tertii. Alias secundus ex illis *lationi tribunitiae adversarius parabatur.* GEBH. Borbet. *largitioni.* cui duo meliores Pall. et Vossiani, Rott. Flor. et Helm. faciunt secundas, nos quoque, licet obnuntiante Glareano. 2, [41, 2.] de Cassio captum ex Hernicis agrum divisuro: *Largitione consulem periculosas libertati opes struere.* Item [eodem cap. §. 4.] *Consul alter largitioni resistebat.* 3, [1, 3.] de Aemilio consule, legis agrariae suasore: *Tribuniciis se jactare actionibus principem civitatis*, *et largiendo de alieno popularem fieri.* 4, [44, 9.] *Stetitque in eadem sententia*, *ne qua largitio*, *cessura in trium gratiam tribunorum*, *fieret: nec tum agrum plebi*, *sed sibi invidiam quaeri.* J. FR. GRON. *rogationi*, quod olim nonnullis excusis insederat, in nullo meorum codicum obvium habui. *largitioni*, praeter utrumque Voss. a Gronovio memoratum, praeferunt Florent. Lovel. quinque, Leid. 1. Harlej. uterque, Haverk. Fragm. Hav. et Klock. Et ita edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Eidem lectioni suos quoque subfragari testatur Cl. Hearnius. Reliqui Msti non multum ab lectione illa in diversum discedunt, sed aperte eamdem firmant. Nam *lationi* est in

propter bella simulabant parari ducem, sed largitioni tribuniciae adversarius quaerebatur. Cum Ca- 2 millo creati tribuni militum consulari potestate, L. Furius Medullinus sextum, C. Aemilius, L. Valerius

Portug. *ragitioni* in Leid. 2. *largitione* in Gaertn. V. supra ad 3, 1, 3. Deinde *adversarius parabatur* Harlej. 2. et Portug. Verum ea vox hic repetita est ex membro praecedenti.

§. 2. *Cum Camillo creati tribuni militum consulari potestate*] Ex sententia Cl. Perizonii, superius proposita hoc lib. ad c. 1, 2. quae etiam verior videtur, hic jam est quartus Camilli tribunatus consularis secundum Livium. Nam ex ejus opinione tertium supra gessisse narratur c. 14. ubi vide, quae ad §. 5. notantur. Ceterum tres posteriores voces non adparent in Lovel. 4. Mox Furio *Marci* praenomen tribuit, ejusque cognomen *Medullinus* omittit Lovel. 2. Praeterea *sexto*, pro *sextum*, est in Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. V. supra hoc libro c. 16, 1.

L. Valerius Publicola, Sp. Postumius, P. Cornelius iterum] Pronomen Valerii hic *L.* est; sed initio libri sequentis [c. 1, 8.] anno CCCLXVI. in plerisque codicibus *Au.* legitur, et anno CCCLXVIII. [c. 5, 7.] rursus *L.* non *A.* habetur, ubi tertium fit tribunus militum. Paullo autem post hunc locum [c. 28, 2.] *L. Valerius* legatus Delphos mittitur, haud dubie alius a tribuno. De *P. Cornelio* major est dubitatio, *Cossumne*, an *Scipionem* velit. *Scipio* prioris anni fuit tribunus militum; cui si continuatus honos esset, Livius forte innuisset, quanquam id aliquando omittit. Sin *Cossus* fuit, jam hic non *iterum*, sed *quartum*, esset: ideoque de neutro quicquam definio. GLAR. Valerii praenomen deest in vetustioribus edd. Primus Aldus vulgari curavit *L. Valerius*, quod idem constanter praeferunt codd. mei, et hoc loco, et 6, 5, 7. ut contra in plerisque praenomen *Auli* est 6, 1, 8. Verum, ibi etiam *L. Valerium* reponendum esse, verisimilis est conjectura Sigonii: non modo enim, ut observat, *Auli* praenomen Valerii non tulerunt; verum etiam, si forte alicubi tulisse reperiantur, Valerius ibi *iterum* tribunus militum dicitur. Alter autem eodem praenomine, qui eamdem dignitatem antea obtinuit, non memoratur. *L. Valerius* autem, qui c. 28, 2. legatus Delphos missus esse dicitur, a L. Valerio Publicola tribuno militum diversus fuit, ut recte Glareanus suspicatur. Plutarch. refert in Camillo p. 133. τρεῖς ἄνδρας ἐκ τῶν ἀρίστων θεωροὺς electos esse. Verisimile itaque fit, per *L. Valerium* intelligendum esse L. Valerium Potitum, qui quadriennio ante tribunus militum quintum fuerat, teste Livio hoc lib. c. 14, 5. quemadmodum per ejus collegas L. Sergium et A. Manlium illi intelligendi, qui eamdem dignitatem triennio ante gesserunt, teste Livio c. 16, 1. Praeterea *Publicola*, non, ut ultimam Gruteri secutae recentiores edd. praeferunt, *Poplicola*, habent omnes libri scripti, quos secutus sum. V. tamen supra hoc lib. ad c. 8, 1. [2, 8, 1.] Tum *S. Postumius* Port. V. ad 9, 1, 1. Quo autem cognomine P. Cornelius adpellatus fuerit, utrum *Scipionis*, an *Cossi*, incertum est. Aeque autem Cossus

Publicola, Sp. Postumius, P. Cornelius iterum.
3 Principio anni tribuni plebis nihil moverunt, donec M. Furius Camillus in Faliscos, cui id bellum mandatum erat, proficisceretur. differendo deinde clanguit res: et Camillo, quem adversarium maxime
4 metuebant, gloria in Faliscis crevit. Nam, quum primo

ac Scipio anno priori tribunatum gessisse memorantur c. 24, 1. Ex eo igitur pro Cosso nullum argumentum peti potest, ut Glareanus fecit, quod honorem Cornelio continuatum esse Livius non memoret. Neque, si *Cossus* fuerit, non *iterum*, sed *quartum* jam tribunus dici necessario debet. Hunc magistratum quidem P. Cornelius Cossus obtinuisse dicitur 4, 56, 2. quatuordecim annis antea; c. 58, 6. duodecim annis antea, et hoc lib. c. 24, 1. anno proximo. at quis praestabit, omnibus illis locis eumdem P. Cornelium Cossum indicari? Praesertim quum Livius nullo loco, nisi hic, iterati honoris notam addiderit. Quin, si semper idem intelligendus, cur hinc eximeretur *P. Cornelius Cossus?* qui unum et viginti annos ante tribunus fuisse dicitur supra 4, 49, 1. Immo ne necesse quidem est, ut vel Scipio, vel Cossus intelligatur, tacente Livio. Commode enim etiam Maluginensis intelligi potest. Quae Corneliorum familia hoc tempore floruit, et *Publii* praenomine usa est. Certe is triennio ante tribunus memoratur supra c. 16, 1. adeoque nunc commode iterum eam dignitatem adipisci potuit. Video equidem, Pighium in Annal. hujus anni tribunum *P. Cornelium Scipionem* vocasse p. 220. Cornelio autem Maluginensi modo memorato iterati honoris notam addidisse p. 216. Verum nihil habet, quo alterutrum probare possit. Utrumque tantum conjectura nititur. Paullo ante *Claudius Aemilius* habent edd. principes, pro quo Aldus, consentientibus manu exaratis libris, *C. Aemilius* reposuit. Saepe librarii indocto errore *Claudius*, pro *Cajus*, dederunt. Ita supra 4, 21, 6. infra hoc lib. c. 28, 6. c. 32, 2. 6, 2, 6. c. 27, 4. 7, 27, 3. aliisque locis.

§. 3. *Tribuni plebis nihil moverunt*] *Tribuni nos mil.*? *nichil moverunt* Fragm. Hav. a m. 1. Mox *in Faliscos* non est in Portug. Hinc *erat mandatum*, transpositis vocibus, legit Harlej. 2.

Quem adversarium maxime metuerant] *quod adversarium* Haverk. Vox autem *adversarium* deficit in Harlej. 2. et Portug. At supra de Camillo est hoc cap. *Largitioni tribuniciae adversarius quaerebatur*. Tum *metuebant* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. Alterum in nullo scripto, sed contra in omnibus excusis, obviam fuit.

§. 4. *Sed timor longius progredi prohibuit. Mille fere*] Vet. lib. *Sed, timore longius progredi prohibente, mille fere passuum* etc. SIG. Vet. lib. Sigonii ex meis concinunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et a m. 1.

primo moenibus se hoſtes tenerent, tutiſſimum id rati, populatione agrorum atque incendiis villarum coëgit eos egredi urbe; sed timor longius progredi prohibuit. Mille fere paſſuum ab oppido caſtra 5
locant; nulla re alia fidentes ea satis tuta eſſe, quam difficultate aditus, asperis confragosisque circa, et partim artis, partim arduis viis. Ceterum 6

Fragm. Hav. ex illis vero, quos Hearne Oxonii consuluit. cod. C. [Veith.] *sed timor longius progredi prohibet* obfert Lovel. 2. Omnes alii, et inter eos integerrimi codd. stant pro vulgato; quod etiam verius puto. Alibi enim oratio in parva membra intercisa Livio in primis placuit. Ita infra 21, 36, 5. *Digressus deinde ipse ad locum visendum. haud dubia res visa* etc. Ubi Gronov. invitis libris conjicit, *Digresso deinde ipsi etc. haud dubia res visa.* Sed nihil mutandum eſſe monebo, et quibusdam exemplis vulgatum tueri conabor. Paullo ante *se hoſtes moenibus tenerent* alio ordine Lovel. 4. ubi pronomen *se* omisit Lovel. 3. Praeterea *villarum incendiis*, trajectis dictionibus, Harlej. 2. Portug. et Haverk.

§. 5. *Mille fere passuum ab oppido caſtra locant*] *Mille fere passum* Florent. Leid. 1. et Klock. quomodo forte librarii per crasin pro *passuum* dederunt. Eam enim contractionem in genitivo plurali nominum quartae declinationis probare videtur Voſſius 4. Gramm. 18. V. etiam Pierium ad Virgil. 6. Aen. 653. Si autem admittenda est, potius eam poëtis, qui numeris suis adſtricti erant, quam orationis prosaïcae scriptoribus convenire judico. Ceterum alii librarii, nescientes, quid ea scriptura sibi vellet, eamque legibus grammaticorum adversari credentes, dederunt *Mille fere passus.* Ea scriptura superest in Voſſ. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed vulgatum *Mille passuum*, quod servant reliqui scripti, omnesque typis inpressi, verum est. Et ita saepe Livius locutus est. Supra 3, 60, 3. *Caſtris mille passuum ab hoſte positis copias continebat.* 23, 44, 7. *Mille fere passuum inter urbem erant caſtraque.* (* 28, 2, 3.) 38, 21, 1. *Quatuor ferme millia armatorum ad tumulum imminentem viae, minus mille passuum a caſtris, occupandum mittunt.* 43, 11, 5. *Ne quis ultra mille passuum ab Roma abesset.* Ita *mille equitum* infra 21, 61, 1. *Transgressus Iberum Hasdrubal cum octo millibus peditum, mille equitum. Mille talentûm* 37, 1, 5. *Vel senatui liberum arbitrium de se permitterent, vel mille talentûm darent.* Quo utroque loco plura vide. Rationem autem locutionis optime aperuit J. Fr. Gronovius de Pecun. Vet. 1, 10. quem vide.

Nulla re alia fidentes, ea satis tuta esse; quam difficultate aditus] *Fidenates*, pro *fidentes*, Haverk. Deinde *difficultate additus* idem cod. Quomodo saepe librarii lapsi sunt. V. supra ad 4, 57, 11.

Asperis confragosisque circa, et partim arctis, partim arduis viis] *asperis et fragosisque circa* Lovel. 2.

Camillus, captivum indicem ex agris secutus ducem, castris multa nocte motis, prima luce aliquanto superioribus locis se ostendit.
7 Trifariam Romani muniebant. alius exercitus proelio intentus stabat. Ibi inpedire opus conatos hostes fundit fugatque; tantumque inde pavoris Faliscis injectum est, ut, effusa fuga castra sua, quae propiora erant,

asperis confragosisque et circa Lovel. 4. Tum *partim in arctis, partim arduis* Lovel. 5. *partim in arctis, partim in arduis* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Gaertn. [Veith.] Sed utroque loco *τὸ in* perperam repetitum est ex praecedentis vocis litera finali *m*. V. infra ad 37, 11, 4. *arcis*, pro *arctis*, praeferunt Leid. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. *artis* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. et Gaertn. quod sibi quoque in Palat. optimo inventum fuisse, Gebhardus monet, ac probat supra ad 3, 6, 3. V. supra ad Liv. 2, 50, 8. *et partem arduis viis* Lovel. 2.

§. 6. *Castris multa nocte motis*] *castris in illa nocte motis* Lovel. 4. [Veith.] *castris in ultima nocte motis* Lovel. 2. *castris ultima nocte motis* Oxon. L. 1. apud Hearnium. Verum haec lectio ex grammatici interpretatione nata videtur, quae olim margini adscripta perperam inde in contextum migravit, ejecta vera scriptura. Infra 35, 4, 5. *Multa nocte solitus erat movere castra*. Cic. de Senect. 14. *Convivium vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem, quam maxime possumus, vario sermone producimus*. l. 2. ad Q. Fratr. Ep. 9. *Multa nocte veni ad Pompejum*. Curtius 6, 11. *In multam noctem quaestionis exspectavit eventum*. Ita *multa dies* supra 3, 60, 8. *Postquam multa jam dies erat, neque movebatur quidquam ab hoste*. 27, 11, 9. *Romani ab sole orto in multum diem stetere in acie*. ubi tamen melius *in multum diei* ex Mstis revocavit J. Fr. Gronovius. *multa lux* apud Curtium 4, 13. *Multa lux, inquit, est; instructam aciem hostis admovit*. *Castris motis*, ut *castra movere*. V. supra ad 4, 46, 9. Paullo ante, pro *indicem*, Gaertn. habet *iudicem*, frequentissimo librariorum peccato. V. supra ad 3, 62, 4. c. 71, 7. ad Epit. Liv. 4. ad 4, 45, 2. 5, 22, 8. 6, 14, 13. c. 27, 6. 7, 35, 7. c. 37, 2. 8, 15, 7. c. 18, 7. 9, 1, 7. (* c. 23, 14.) et alibi. V. etiam Cel. Graevium aliosque ad Sueton. Caes. 17. et Dukerum ad Flori 1, 9, 1. Similiter *indicium* et *iudicium*, ut et *indicare* et *iudicare* inter se commutantur. V. ad 7, 39, 5. et ad Epit. Liv. 63.

Prima luce aliquanto superioribus se ostendit] Omissus in Asulanica editione est ablativus *locis*, *aliquanto superioribus locis se ostendit*. RHEN. An plures ante Rhenanum editiones Asulanicae sive Aldinae Livii prodierint, nescio. Unam ego novi anni 1518. quae omnino *τὸ locis* recte exhibet. Idem etiam exhibent omnes, quas vidi, edd. ut et codd. scripti. *aliquañ*, id est *aliquando*, pro *aliquanto*, est in Gaertn. V. ad 2, 19, 5. *se superioribus locis ostendit*, trajectis vocibus, habet Lovel. 2.

praelati, urbem peterent. Multi caesi vulneratique, 8
priusquam paventes portis inciderent. castra capta; praeda ad quaestores redacta cum magna militum ira: sed, severitate imperii victi, eamdem virtutem et oderant, et mirabantur. Obsidio inde urbis, et 9
munitiones, et interdum per occasionem inpetus oppidanorum in Romanas stationes, proeliaque par-

§. 7. *Trifariam Romani muniebant*] *munibant* Voss. a m. 1. V. Cl. Corte ad Sallust. Catil. 61, 8. Verum archaïsmum hunc, qui nonnumquam apud optimi aevi poëtas obvius est, ut forte Sallustio, ita minime Livio (* l. Sallustium, Livium) decere arbitror. Tò *Romani* deest in Gaertn. [*Romani imminebant* Veith.]

Alius exercitus proelio intentus stabat] *alius exitus* Gaertn. Voces *exercitus* et *exitus* nonnumquam librarii commutarunt. Exempla v. supra ad 3, 8, 9. c. 26, 4. 7, 34, 14. (* 22, 13, 5.) et alibi. Deinde *proelio intentus instabat* priscae edd. usque ad Aldum, qui restituit *stabat*. Et id praeferunt omnes scripti. Supra 3,60,7. *Quum per totum diem stetissent intenti ad certamen.*

Inpedire opus conatos hostes fundit fugatque] Alio ordine *hostes conatos* Harlej. 2. et Portug. *conantes hostes* edd. antiquae; pro quo Aldus dedit *conatos*. Et ita est in omnibus scriptis, nisi quod, aberrante librariorum manu, *conatus* habeant Florent. et Gaertn. Primi editores hic *conantes* τῷ *conatos* substituerant eodem errore, quo datum est *inopinantes*, pro *inopinati*. V. ad 21, 52, 10. Praeterea *fudit fugatque* edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Tantumque inde pavoris Faliscis injectum est] *tantumque inde Faliscis pavoris* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Tò *est* autem deficit in Harlej. 2. et Portug.

Castra sua, quae propiora erant, praelati] *quae propriora erant* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 4, 17, 5. Deinde *qui propiora erant* Gaertn. Tum *palati* Lovel. 2. V. infra ad 38, 27, 2. *predati* Harlej. 2. *praeterlati* edd. Ascensii annorum 1513. et 1516. et Paris. anni 1529. altera lectione in marginem rejecta. Sed lectio ea ex interpretis expositione nata est. *praelati* enim est praeterlati, praeterlapsi. V. Gebh. ad Liv. 2, 14, 7. et J. Fr. Gronovium ad Liv. 29, 32, 8.

§. 8. *Castra capta, praeda ad quaestores redacta*] Copulam inserit Leid. 2. exhibens *praedaque ad quaestores. ad quaestores* autem ut 4, 53, 10. *Venditum sub hasta consul in aerarium redigere quaestores jussit.* Sed *ad quaestorem* dixit hoc lib. c. 19, 8. *Ingentique praeda est potitus, cujus pars maxima ad quaestorem redacta est.*

Sed, severitate imperii victi, eamdem virtutem et oderant] *sed etiam severitate imperii victi* Lovel. 2. *sed severitate imperii ducti* Leid. 2. et Lovel. 1. eodem errore, quo *victor* et *ductor* inter se saepissime commutantur. De quo vide, quae notavi ad Silii 9, 199. (* ad Liv. 7, 3, 9.) Tum *tandem virtutem* Haverk. V. infra ad 7, 35, 12.

§. 9. *Per occasionem inpetus oppi-*

va fieri; et teri tempus, neutro inclinata spe; quum frumentum copiaeque aliae ex anteconvecto largius obsessis, quam obsidentibus, subpeterent. Videbatur-

danorum in Romanas stationes proeliaque parva fieri] Vox *oppidanorum* exsulat ab Portug. quae constanter in reliquis servatur. Tum *praedaque parva* Harlej. 2. aperta librarii aberratione. *parvaque proelia* Lovel. 4. Praeterea Cl. Ant. Perizonius copulam *que* in contextu Liviano transversa virgula delevit, unde verosimile fit, eum vocem *impetus* casu patrio accepisse, et jungere voluisse *per occasionem impetus.* Quod ferri posset, si idonea codicum auctoritate niteretur. Nunc vero, quum in servanda conjunctione conspirent libri scripti, eam inducendam non puto. Ita *per occasionem* absolute erit dictum, quod Livio est familiare. Supra 1, 5, 5. *Rem inmaturam nisi aut per occasionem, aut per necessitatem aperiri noluerat.* c. 11, 1. *Antemnatium exercitus per occasionem ac solitudinem hostiliter in fines Romanos incursionem facit.* c. 53, 7. *Per occasionem eum incautos invasurum.* 7, 7, 1. *Res per occasionem gesta egregie est.* 21, 35, 10. *Jam nihil ne hostibus quidem, praeter parva furta, per occasionem tentantibus.* 22, 15, 5. *Ubi vagos passim per vicos Numidas vidit, per occasionem etiam paucos occidit.* 25, 24, 10. *Ne qua intestina fraus per occasionem oriretur.* c. 38, 12. *Ut postmodo praeparati incautos, armati inermes atque etiam sopitos, per occasionem adgredi possetis.* 30, 3, 10. *Spem fecerant castra hostium per occasionem incendendi.* c. 4, 8. *Tandem relatum responsum, quibusdam iniquis per occasionem adjectis.* V. alia exempla infra ad 31, 48, 2. Mox vocabulum *spe* non adparet in Leid. 2. Deinde *subpeteret*, pro *subpeterent*, Lov. 4. Port. et Hav. [Veith.]

§. 10. *Videbaturque aeque diuturnus futurus labor, ac Vejis fuisset*] *Videbatur aeque*, omissa copula, Harlej. 2. et Gaertn. Verum τὸ *que* interceptum puto a proximo vocabulo. Tum *diuturnus labor futurus* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *et Vejis* Portug. et Haverk.

Ni fortuna imperatori Romano simul et cognitae rebus bellicis virtutis specimen maturam victoriam dedisset] Legendum *simul et cognitae rebus bellicis virtutis specimen et maturam victoriam dedisset.* RHEN. Particulam *et* ante *maturam* ex Borbet. interposuit Rhenanus, et habetur in Vossianis: quae tamen hic dissociabilia copulat. Victoriam dare fortuna potest: at, ut dicerent Romani, *fortunam* viris praestantibus *dedisse specimen virtutis*, numquam cuiquam in mentem venit. Occasiones et eventa fortunae; facta et opera et consulta praeclara animis et viris, datas a fortuna occasiones intelligentibus, adsignabant. Hinc Scipio ad legatos Antiochi [37, 45, 11.] *Romani ex iis, quae in Deûm immortalium potestate erant, ea habemus, quae Dii dederunt. Animos, qui nostrae mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus, gerimusque.* Metellus Numidicus apud Gellium 1, 6. *Dii immortales virtutem approbare, non adhibere debent.* Horatius 1. Epist. 18, 112.

— — *Aequum mi animum ipse parabam.*

Cicero 3. de Nat. Deor. [36.] *Atque hoc quidem omnes mortales sic habent, externas commoditates, vineta, segetes, oliveta, ubertatem*

que aeque diuturnus futurus labor, ac Vejis fuisset; ni fortuna imperatori Romano simul et cognitae rebus bellicis virtutis specimen et maturam victoriam dedisset.

frugum et fructuum, omnem denique commoditatem prosperitatemque vitae ex Diis se habere: virtutem autem nemo umquam acceptam Deo retulit. Nimirum recte: propter virtutem enim jure laudamur, et in virtute recte gloriamur; quod non contingeret, si id donum a Deo, non a nobis haberemus. Superbe, ne dicam stulte. Sed sic sentiebant, meliorum nescii. Sic mox [cap. eodem.] *Judicium hoc omnium mortalium est, fortunam a Deo petendam, a se ipsa sumendam esse sapientiam.* Isocrates ad Demonicum. *Ἡγοῦ κράτιστον εἶναι παρὰ μὲν Θεοῦ εὐτυχίαν, παρὰ δ' ἡμῶν αὐτῶν εὐβουλίαν.* Praeterea specimen virtutis, quod hic editum est, non fuit ad cognoscendam et probandam Camilli bellicam artem: non enim acie, non corona, non operibus, non legitimo furto aut strategemate, sed admiratione fidei justitiaeque Falerios cepit. Haec duo vitia vulgatae scripturae nullis fomentis possunt leniri. Sensum Livii teneo. duas res Camillo victoriam dedisse. primam, quod modeste res humanas aestimantem decebat, fortunam nominat. alteram, quod honestum imperatori, specimen virtutis ipsius, spectatae et probatae alia re, quam proprie militari: hoc et verum, et novum, atque mirum (nam militarem plerumque laudem sequitur victoria) et unice huc congruens. Ad eam sententiam verba sic aptabamus: *ni fortuna imperatoris Romani simul, et cognitae re non bellica virtutis specimen, ei maturam victoriam dedisset.* Est autem figura loquendi veteribus frequens, ut, exprimendo quid non fuerit, subjiciant cogitandum lectori, quid fuerit. Vir eruditissimus, postquam hanc cum eo conjecturam communicassem, subjiciebat, se malle legere: *incognitae rebus bellicis.* quod in hoc seculum et Romam corruptam belle congruit; non eam, quam hactenus enarrat Livius. J. FR. GRON. quem etiam v. in Epist. ad N. Heinsium, edita a Cel. Burmann. in Syllog. Epist. tom. 3. p. 251. Legendum esse *imperatoris Romani*, facile quis adsentiatur Gronovio, cum ex illis, quae de fortuna ac virtute disputat, tum quod librarii e compendiaria scriptura *Imp. Rom.* pro suo captu vel arbitrio dativum potuerunt facere pro genitivo. Hearnius quoque se hic in duobus codd. *ei* invenisse testatur, et Guilielm. c. 4. Quaest. Plaut. Capt. etiam alibi *ei*, sed alia significatione, quam hic est, in *et* mutatum esse ostendit. Sed conjectura, qua Gronov. pro *rebus bellicis* substituit *re non bellica*, longius recedit a lectione omnium Mstorum, quam ut ei sine haesitatione subscribi possit. Verum est, quod hic, et in epist. ad N. Heins. dicit, non acie, non operibus, non insidiis, non oppugnando, quae proprie res bellicae sunt, sed justitiae ac fidei exemplo Faliscos a Camillo subactos esse. Sed nihil magnopere obstare puto, quo minus *res bellicae* hic pro bello ac tota ratione illius tractandi, gerendi, atque administrandi accipi possit; ut quum dicitur *res frumentaria, nummaria, uxoria, pastoria.* Ita in scriptura recepta tolerabilis sensus esse potest; ni fortuna imperatori Romano dedisset specimen virtutis, id est, fidei et ju-

1 XXVII. Mos erat Faliscis, eodem magiſtro liberorum et comite uti: simulque plures pueri,

stitiae, ut cap. seq. dicit Livius, olim in ipso bello, eoque gerendo cognitae; quam uti Falisci, ira odioque adversus Romanos efferati, nec iis similes, se, si idem casus sibi datus fuiſſet, hoſtibus non praeſtituros fuiſſe sciebant, ita neque a duce eorum exspectaverunt. DUK. *fortuna imperatoris Romani* praefert Fragm. Hav. a m. 2. *fortuna imperatoris Romano* Leid. 2. et Gaertn. *i fortuna imperatori Romani* Haverk. Deinde *simul ut cognitis rebus bellicis* Harlej. 2. *simul ut cognitae rebus bellicis* Portug. et Haverk. *simul et cognitae rebus I bellicis* Fragm. Hav. Denique *et maturam victoriam dedisset* omnes codd. mei, nisi quod *τὸ et* a m. 2. erasum sit in Lovel. 5. et Fragm. Hav. Similiter etiam ante Rhenanum edidit Aldus. Inter errata tamen priorem lectionem revocavit. *ei maturam victoriam dedit* Oxon. L. 1. et C. quos Hearne laudat. Illud *ei* ex conjectura restituit Gronov. Solent autem voculae *et* atque *ei* in Mſtis commutari. V. infra ad 41, 15, 6. Cl. Clericus vulgatam scripturam tuetur, sed brevitatem hic, ut et alibi, Livium obscurum reddidiſſe putat. Sensum autem hoc modo supplet: *ni fortuna imperatori Romano dedisset* occasionem oſtendendi *specimen virtutis rebus bellicis* jam *cognitae*, sed in aliis, quae ad magnanimitatem pertinent, nondum satis hoſtibus perspectae. Nescio, an aliis hanc expositionem adprobaturus sit: mihi certe plurimum displicuit. Nam, praeterquam quod nemo nimiam brevitatem inter dotes aut vitia Livii retulerit, ut tamen concedamus, id quod Clericus contendit, brachyologiam interdum Livium obscurum reddidiſſe, si ea fuerit mens, quam vir doctus exiſtimat, nihil obscurius, immo nihil ineptius ac vitiosius dici poſſe, fatendum est. Quis enim, nisi a Clerico doctus, crediſiſſet, *fortuna dedit specimen* notare, fortuna dedit occasionem oſtendendi specimen? Praeterea an dicendo *virtus rebus bellicis cognita* simul indicatur, virtutem aliis rebus nondum cognitam eſſe? Deinde quam bella haec conjunctio, *dedit specimen et victoriam*, pro dedit occasionem oſtendendi specimen, et dedit victoriam? sensus communis exegiſſet, ut si *specimen* notaret occasionem oſtendendi specimen, ei juncta *victoria* similiter notaret occasionem oſtendendi victoriam. quod ferri nequit. Solito felicior hic fuit Doujatius, qui verba retineri poſſe censet, ut intelligantur duo fuiſſe, quae celerem Camillo victoriam praeſtiterint: et fortuna, quae scilicet occasionem praebuit oſtendendae fidei et humanitatis antea incognitae, et simul specimen paulo ante ab eo editum satis cognitae virtutis bellicae. Ego etiam vulgatum servandum puto, et simul cum eo *τὸ et* a Rhenano insertum, quod secundum Gronovium hic diſſociabilia copulat. Verum illud non pro *atque*, sed pro *etiam*, adeoque specimen non casum quartum eſſe, ut voluiſſe videtur Gronovius, sed primum, puto; ut ita jungantur *fortuna simul et specimen*, totiusque loci hic sensus sit; tantum abest, ut, quemadmodum futurum videbatur, aeque diuturnus ad Falerios, atque ad Vejos fuerat, labor exſtiterit, ut contra ne longus quidem fuiſſe dici poſſit; fortuna enim simul et virtus victoriam etiam maturam

quod hodie quoque in Graecia manet, unius curae demandabantur. principum liberos, sicut fere

seu celerem dedit. Alibi etiam viris doctis fraudi fuit, quod non adtenderint ad illam, vulgo tamen notam, significationem τοῦ *et*. V. infra ad 43, 14, 2. Si quis tamen cum Gronovio *cognitae rebus bellicis virtutis specimen* servari non posse existimet, minori mutatione legere poterit *ui fortuna imperatori Romano*, vel etiam *imperatoris Romani, simul et cognitae re non bellica virtutis specimen et maturam victoriam dedisset*. Ego tamen editam lectionem servandam puto.

§. 1. *Magistro liberorum et comite*] V. Wouwerium de Polymathia c. 4, 18. DUK *ac comite* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2.

Plures pueri, quod hodie quoque in Graecia manet, unius curae demandabantur] Scribo *hodieque in Graecia*. Non hic modo, sed et l. 1, 26. *Id hodieque publice semper refectum manet*. Ut Suetonius Tito [2.] *Statuam ex ebore equestrem, quae Circensi pompa hodieque praefertur*. Ubi etiam vulgo fecerant *hodie quoque*. Nec video rationem, quare illud aurea aetate neminem dicere potuisse contendat Scioppius. J. FR. GRON. *hodieque* optimae latinitatis esse, docuerunt viri docti. Sed quaeri potest, an inde consequatur, nunquam licere dici *hodie quoque*, et pro eo omnibus locis scriptorum veterum, etiam contra libros Mstos, legendum esse *hodieque*? quae videtur fuisse sententia Gronovii. Non video rationem, nec cur pro eo, quod est in Liv. 31, 7, 9. *Minima accessio semper Epirus regno Macedoniae fuit, et hodie est*, jubeat scribi, *et hodieque est*. Nam *hodie* pro hoc tempore, et usque ad hoc tempus rectum est. Cic. in Lucullo 1. *In eodem tanta prudentia fuit in constituendis temperandisque civitatibus, tanta aequitas, ut hodie stet Asia Luculli institutis servandis*. Quum variat scriptura librorum, et alii *hodieque*, alii *hodie quoque* habent, semper praetulerim *hodieque*. Sed nondum mihi persuadere possum, non dici Latine *hodie quoque*. In l. 1. §. 1. D. de Contrah. emt. quaedam edd. habent: *Sed an sine nummis venditio dici hodie quoque possit, dubitatur*. aliae, *hodie quae*. In libro Florentino inducta est litera *a* in *quae*, ut sit *hodieque*. Recte ita emendatum esse puto. DUK. Locus Scioppii, ubi neminem aurea aetate *hodieque* dixisse adfirmat, exstat in Infam. Famiani pag. m. 55. quem etiam v. in judic. de stil. histor. p. 58. At eum errasse, monuerunt Cellarius in cur. poster. p. 63. et Ol. Borrich. in Cogitat. de ling. Lat. p. 275. et Analect. p. 37. illud *hodieque* scriptoribus, qui aurea aetate linguae Latinae vixerunt, in usu fuisse evincentes, non modo exemplo Vitruvii 10, 7. sed et duobus Cic. ex 1. de Orat. 22. et 5. in Verr. 25. totidemque Livii nostri ex 1, 17, 9. *Hodieque in legibus magistratibusque rogandis usurpatur idem jus, vi ademta*. et 5, 4, 14. *Etruriam omnem adversus nos concitare voluerunt, hodieque id moliuntur*. Et hinc tantum non probant conjecturam Gronovii, qui *hodieque*, pro *hodie quoque*, Liv. 1, 26, 13. et pro *hodie* 31, 7, 9. sed utroque loco ex conjectura, restituit. Addo similiter *hodieque*, pro *hodie quoque*, Gronovium Livio reddere conatum fuisse 40, 12, 10. eamque vocem integram superesse 42, 34, 2. *Pater mihi jugerum agri reliquit et parvum tugurium, in quo*

fit, qui scientia videbatur praecellere, erudiebat.
2 Is quum in pace instituisset pueros ante urbem lusus exercendique caussa producere; nihil eo more

natus educatusque sum; hodieque ibi habito. Obcurrit etiam in lapide, tempore Claudii imperatoris sculpto, apud Gruter. p. 602. col. 2. *EQUESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTUM. L. VESTINUM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQUE. IN. REBUS. MEIS. DETINEO.* V. etiam Isaac. Voss. ad Melam 3, 6. p. 544. ed. ult. Quemadmodum autem apud Livium, ita etiam alibi, librariorum culpa *hodieque* partim in *hodie*, partim in *hodie quoque*, abiit. V. viros doctos ad Valer. Max. 2, 2, 6. et 5, 6, 2. Facillime enim *quoque* in *que*, et contra *que* in *quoque* in manuscriptis ob similitudinem ductuum, quibus utraque vox per compendium scribi solet, abire potuerunt. Nam pro *quoque* olim scribebatur *q*;, pro *que* autem *q*;. Et hujus erroris infinita supersunt exempla in codicibus vetustis. Hinc quidam eorum perperam habebant *connubium quoque*, pro *connubiumque*, 1, 9, 2. *hi quoque* c. 32, 1. *paucis quoque* c. 50, 9. *eum quoque* Ep. l. 2. *loco quoque* 2, 30, 9. *uno quoque* c. 42, 8. *cessissent quoque* c. 47, 3. *multiplicatus quoque* 3, 36, 5. *eodem quoque* 8, 8, 14. *uno quoque* c. 16, 2. *denunciatum quoque* c. 19, 3. *exutus quoque* 3, 42, 5. *liberi quoque* c. 44, 2. *dona quoque* c. 58, 8. *simul quoque* c. 62, 8. et passim. Et ita saepius *que*, pro *quoque*, viri docti emendarunt. V. Rhenan. ad Liv. 29, 25, 12. Gronov. ad 2, 40, 12. ad 44, 5, 13. et ad Epit. Liv. 47. et Torren. ad Valer. Max. 1, 1, 1. p. 10. Contrarii quoque erroris plura notavi exempla in scriptis obvia. Ita dederunt librarii *nuncque*, pro *nunc quoque*, 1, 17, 6. *muroque* c. 36, 1. *minimisque* 2, 2, 2. *eosque* c. 4, 2. *suasque* c. 6, 3. *consulesque* c. 45, 1. *cumque* c. 51, 2. *ducesque* 3, 49, 3. *consulibusque* c. 55, 11. *concordiaeque* c. 65, 7. et alibi. V. etiam Cl. Corte ad Plin. 4. ep. 19. Et hinc etiam *quoque*, pro *que*, non raro a viris doctis Livio aliisque restitutum est. V. Sigon. ad Epit. Liv. 67. J. Fr. Gronov. ad 21, 8, 5. c. 58, 1. 22, 17, 6. c. 26, 3. 27, 14, 13. 29, 22, 4. (*30, 18, 9. 34, 17, 5.) et Perizon. ad Valer. Max. 2, 9, 8. Ceterum hoc loco omnes codices in vulgatum conspirant, praeterquam quod tota vox *quoque* exsulet a Leid. 2. et Lovel. 1. quare nihil etiam mutandum existimo. Praeterea *τὸ unius* etiam non comparet in Portug. et Haverk. Sed, transpositis dictionibus, *curae unius* praefert Harlej. 2. *unius cura* Gaertn. Tum *demandabantur* Harlej. 2.

Principum liberos erudiebat] Apud Priscian. l. 8. [p. 823.] Alpheus Avitus l. 2. Excellentium.

Tum literator creditus
Ludo Faliscûm liberos,
Caussatus in campi patens
Extraque muri ducere,
Spatiando paullatim trahit
Hostilis ad valli latus.

KLOCK. *principium liberos* Leid. 2. a m. 1. et Lovel. 3. V. supra ad 2, 27, 12. Quos autem hic *principum liberos*, infra *liberos regis* vocavit Liv. 42, 47, 6. *Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitae ejus insidiantem: eadem Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis.* ubi disquirunt

per belli tempus intermiſſo, tum, modo brevioribus, modo longioribus spatiis, trahendo eos a porta, lusu sermonibusque variatis, longius solito,

viri docti, utrum hoc loco alios, quam ibi, auctores secutus fuerit. Livii narrationi hoc loco consentit Alpheus Avitus, a Klockio ad partes vocatus, in cujus verbis lege *creditos*. etiam Aurel. Vict. de Vir. Inl. 23. *Furius Camillus quum Faliscos obsideret, ac ludi literarii magiſter principum filios ad eum adduxisset.* Frontin. 4, 4. 1. qui similiter, ut Alpheus, *liberos Faliscorum* vocavit. παῖδας αὐτῶν, scilicet Φαλερίνων, Plutarch. in Camill. p. 133. et Zonar. 7. Ann. 22. Idem etiam conligi potest ex Valer. Max. qui *plurimos et nobilissimos pueros* vocat 6, 5, 1. quemadmodum παῖδας οὔτ' ὀλίγους οὔτ' ἀφανεῖς Dio Coccej. in Excerpt. Peiresc. p. 578.

§. 2. *Quum in pace inſtituisset, pueros ante urbem lusus exercendique caussa producere*] *quum pace inſtituisset* Lovel. 5. Portug. et Haverk. Sed τὸ *in* interceptum est ab ultima litera vocis proxime praecedentis. V. infra ad 10, 13, 3. *quum in pace reſtituisset* Lovel. 1. [*liberos* pro *pueros* Veith.] Tum *lusus exercendi caussa* Lovel. 4. et Harlej. 2. [Veith.] Sed conjunctionem servant reliqui omnes.

Nihil eo more per belli tempus intermisso] *nihil eo more per belli tempus intermisse* Harlej. 2. *nihil eo more per belli tempus intermissum* Voſſ. 1. *nihil ex more per belli tempus intermisso* Leid. 2. et Lovel. 2. *nihil ex more per belli tempus intermissum* Lovel. 1. *nihilomore* etc. Florent. a m. 1. in quo recentior emendavit *nihilominus*. An locum corrumpendi caussa exſtitit, quod librarius *nihil*, pro *non*, poni ignoraret? Id tamen Livio frequens est. V. infra ad 37, 54, 23.

Dum modo brevioribus, modo longioribus spatiis trahendo] Parva res est, sed ad integritatem Livii et percipiendam hujus loci sententiam neceſſaria, legendum esse; *tum modo brevioribus*, id est, poſtquam id scelerati consilii cepit. *Dum* non potest ferri, nisi *trahendo* mutes in *trahit*. nec enim verbum, quod ei respondeat, ullum adest. J. FR. GRON. Omnes noſtri in vulgatum conspirant. At Cl. Hearne auctor est, ex Oxoniensibus suis L. 2. et N. Gronovio *tum* emendanti adſtipulari. Error hic, qui facillime ex inperita pronunciatione verba praeeuntis oriri potuit, alibi etiam in libris scriptis obcurrit. V. infra ad 40, 42, 7. Praeterea *brevibus* habet Haverk. Sed Harlej. 2. ordine mutato praefert *modo longioribus*, *modo brevioribus spatiis*. et ita Lovel. 5. nisi quod vocem *modo* primo loco omittat. Vox *spatiis* deficit etiam in Haverk.

Trahendo eos a porta lusu sermonibusque variatis] *trahendo lusu eos a porta*, trajectis vocibus, Leid. 2. et Lovel. 1. *ab porta* Haverk. et Portug. Praeterea *lusibus sermonibusque* Harlej. uterque; quasi voces junctas diverso numero poni librariis religio foret. *lusus sermonibusque* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. 4. 5. Portug. et Fragm. Hav. sed tres poſteriores tantum a m. 1. Verum litera initialis vocis sequentis perperam in fine praecedentis a scriba repetita est. V. infra ad 28, 25, 2.

ubi res dedit, progressus, inter stationes eos hostium castraque inde Romana in praetorium ad Ca-
3 millum perduxit. ibi scelesto facinori scelestiorem
4 sermonem addidit: *Falerios se in manus Romanis tradidisse; quando eos pueros, quorum parentes capita*

Progressus, inter stationes hostium castraque inde Romana] Utique *intra*, praesertim cum eadem praepositio et *τὸ castra* regat. De differentia horum v. ad l. 35, 11. J. FR. GRON. Licet nihil adjuvent libri scripti, puto tamen Gronovium recte *intra stationes hostium castraque* legendum conjecisse. Frequentissimum id est in libris scriptis, ut voces *int'*, sive *inter*, et *int̄*, sive *intra*, ob similitudinem ductuum, quibus ambae per compendium scribuntur, negligentia et culpa librariorum confundantur. Quaedam exempla notavi ad Silii Ital. 14, 465. Adde Gronov. ad Liv. 21, 5, 16. et quae notavi ad 1, 12, 1. c. 14, 3. c. 26, 11. c. 32, 3. c. 43, 4. 2, 5, 2. c. 8, 4. c. 10, 13. c. 25, 5. c. 36, 4. 3, 60, 6. c. 68, 7. 4, 4, 3. et 6. c. 9, 6. c. 15, 3. c. 43, 3. c. 44, 2. c. 45, 8. c. 49, 9. c. 53, 13. c. 61, 5. 6, 9, 11. c. 14, 11. c. 34, 3. c. 40, 4. 7, 10, 10. c. 29, 7. 8, 25, 5. 9, 12, 3. c. 13, 8. 25, 24, 15. ubi alia videnda. In his vocibus etiam nunc erratur apud Columell. 9, 14. *Ut tineae, si adparuerint, everrantur, papiliones exsecentur, qui plerumque inter alvos morantes apibus exitio sunt.* Ubi ex optimo cod. Sangerm. legendum *intra alvos*. Ceterum de differentia praepositionum *inter* et *intra* agit etiam Gronov. ad Liv. 1, 10, 7. Pari modo *super* et *supra* commutari solent. V. infra ad 23, 36, 6. Ceterum *progressos* praefert Lovel. 2. [*castra inde* Veith.]

§. 3. *Scelesto facinori scelestiorem sermonem addidit*] *addit* Voss. ambo, Leid. 1. Lov. quinque, Port. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Id ab aliis ideo mutatum fuisse videri posset, quod modo praecesserit *perduxit*. Sed, si eam ob caussam fecerunt, id nullo jure factum esse, patebit ex illis, quae notantur supra ad 3, 46, 9. Quum tamen optimus Florent. *addidit* servet, eique quidam libri concinant, potius existimo, culpa librarii syllabae *di* geminationem omissam esse. Alibi *addit* et *addidit* commutantur in scriptis. V. ad 2, 24, 6.

§. 4. *Falerios se in manus Romanis tradidisse*] *Faliscos* Harlej. 2. Portug. Haverk. et edd. vetustae ante Aldum, quod ex glossemate natum puto. Forte enim margini adscriptum fuerat, per *Falerios* indicari *urbem Faliscorum*. Alibi saepe *Falisci*, nomen populi, pro *Faleriis*, nomine urbis, a librariis et antiquis editoribus ponuntur. V. supra hoc lib. c. 10, 2. c. 14, 7. etiam hoc cap. ad §. 9. et ad §. 11. Tum ad 6, 7, 4. Praeterea Cl. Jac. Perizon. ad Valer. Max. 6, 5, 1. De nomine urbis et incolarum ejus v. Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 537. Praeterea *in manibus* Voss. 1. et Lovel. 1. *in manus Romanorum* Hearnii Oxon. C. Utrumque male. Supra 1, 54, 10. *Donec orba consilio auxilioque Gabina res regi Romano sine ulla dimicatione in manum traditur.* Deinde *Romanis in manus tradidisse* alio ordine Gaertn.

Quando eos pueros] *eo, quod eos pueros* ed. Parm. *quod eos pueros* reliquae editiones principes,

ibi rerum sint, in potestatem dediderit. Quae ubi Ca- 5
millus audivit, *Non ad similem*, inquit, *tui nec po-*
pulum, nec imperatorem, scelestus ipse cum scelesto
munere venisti. Nobis cum Faliscis, quae pacto fit hu- 6
mano, societas non est. quam ingeneravit natura, utris-

quod Aldus primus mutavit in *quando*. Et ita praeferunt omnes scripti. Alterum autem ex alicujus expositione marginali natum est, cui adscriptum fuerat, *quando* hic pro *quod* poni. V. infra ad 35, 22, 3. Ex eadem caussa saepe ei substituitur *τὸ quoniam*. V. infra ad 9, 8, 5. Saepissime autem *quando* pro quod, quoniam, apud Livium obvium esse, infra videbimus ad 40, 9, 1.

In potestatem dediderit] *in potestate* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. et edd. antiquae, pro quo Aldus *in potestatem* substituit. Hoc modo *dedere in ditionem* supra est 1, 38, 2. *Deditisne vos populum Collatinum in meam populique Romani ditionem? Dedere in fidem, in potestatem* infra 39, 54, 7. *Dedidisse se prius in fidem, quam in potestatem populi Romani.* Nihil frequentius est in libris scriptis, quam literam *m*, quae plerumque linea transversa, literae proximae inposita, notari solet, tum in media voce, tum praesertim in fine, negligentia scribarum perperam vel omitti, vel addi. V. ad 2, 14, 4. Deinde *dederit* Lovel. 1. 2. 5. et Gaertn. quod et ipsum erranti librario adscribendum puto, ob reliquorum codicum dissensum. Alibi etiam voces *dedere* et *dare* commutantur. V. infra ad 39, 50, 9.

§. 5. *Non ad similem, inquit, tui nec populum nec imperatorem scelestus ipse*] *cui*, pro *tui*, Harlej. 2. Similitudo literarum *c* et *t* librarium in errorem praecipitavit. Male etiam ultima vox omittitur in Haverk.

§. 6. *Nobis cum Faliscis, quae pacto fit humano, societas non est*] *quo pacto fit* Voss. 2. et Lovel. 3. Erroris hujus originem v. ad 4, 47, 3. *quae pacto sit humano* Leid. 2. *quae facto fit humano* Florent. V. ad 4, 4, 10. *Tò fit* deest in Lovel. 1. [*Nihil cum Faliscis* Veith.]

Quam ingeneravit natura, utrisque est, eritque] *quam generavit natura* Fragm. Hav. a m. 1. quod recte a manu altera emendatum est. Prima enim syllaba *τοῦ ingeneravit* elisa erat a litera finali vocis prioris. Similia librariorum peccata v. supra 3, 10, 11. c. 38, 13. hoc lib. c. 7, 2. c. 34, 9. 6, 10, 2. c. 40, 4. 7, 4, 3. c. 38, 3. 8, 16, 1. c. 19, 9. c. 21, 5. (*10, 34, 1. c. 35, 4. c. 42, 3. c. 43, 13. c. 45, 4.) et alibi. Similiter saepe praepositio *in* absorberi solet a litera *m*, qua vox praecedens desinit. V. ad 10, 13, 3. Praeterea *quam ingeneravit natura utriusque, est, eritque* Lovel. 4. 5. Portug. Harlej. 2. Haverk. [Veith.] et Mediol. editio anni 1505. quod Ascensianae annorum 1513. et 1516. et Parisina anni 1529. habent in margine. Male. Non enim per *naturam* intelligitur cujusque hominis indoles et ingenium; sed id, quod Cicero aliique *Deum sive matrem rerum omnium* vocarunt. Nam per *societatem, quam ingeneravit natura* ea intelligitur, quae profluit ex jure naturae. *quam ingeneravit natura virtusque, est, eritque* obferunt Gaertn. et

que est, eritque. Sunt et belli, sicut pacis, jura: juſteque ea, non minus quam fortiter, didicimus gerere.
7 *Arma habemus, non adversus eam aetatem, cui etiam captis urbibus parcitur: sed adversus armatos, et ipsos, qui, nec laesi, nec lacessiti a nobis, caſtra Romana ad*
8 *Vejos obpugnarunt. Eos tu, quantum in te fuit, novo scelere viciſti: ego Romanis artibus, virtute, opere, ar-*
9 *mis, sicut Vejos, vincam.* Denudatum deinde eum,

Fragm. Hav. etiam non bene. Verbum *ingenerare* obcurrit etiam apud Cic. in Fragm. l. 3. Academ. apud Nonium Marc. v. *Ingeneraretur. In tanta animantium varietate homini ut soli cupiditas ingeneraretur cognitionis et scientiae.* et Orat. 2. Agrar. 35. *Non ingenerantur hominibus mores.* Mox *sicut et pacis jura*, inserto τῷ *et*, Leid. 2. Lovel. 4. et Gaertn. a m. 1. quod tamen hic locum habere non poſſe, per se patet.

§. 7. *Non adversum eam aetatem, cui etiam captis urbibus parcitur*] Ita primus edidit Frobenius 1531. eumque recentiores omnes secuti sunt. Sed priores praeferunt *adversus*. Et ita invenio in Voſſ. 2. Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. V. infra ad Epit. Liv. 47. Deinde *aetatem eam*, mutato ordine, Lovel. 1. et Leid. 2. Tandem *cui etiam capitis* Harlej. 2. eodem errore, quo *capita*, pro *capti*, supra habuimus 2, 16, 9. Mox *lacessiti ab nobis* Portug. a m. 1. et Haverk. *lacessiti a vobis* Gaertn. V. ad 34, 2, 3. Denique *oppugnaverunt* edd. vetuſtae. Aldus poſtea ejus loco reposuit *oppugnarunt*: idque servant omnes manu exarati.

§. 9. *Denudatum deinde eum, manibus poſt tergum inligatis*] Forte *alligatis*. Solent enim hoc uti pro simplici. Florus 2, 11. *Sed alligati miraculo fuere, quum catenas morsibus et ore tentassent.* V. ad 7, 24, 4. J. FR. GRON. Tò *eum* deest in Leid. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. Sed, ea voce transposita, *denudatum eum deinde* praeferunt Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] Deinde *poſt tergum ligatis* Portug. Lovel. 4. et Haverk. *poſt terga ligatis* Harlej. 2. *poſt terga religatis* scribendum eſſe, conjecit Clar. Ant. Perizonius. At supra Livius dixit 1, 28, 10. *Exinde duabus admotis quadrigis, in currus earum diſtentum inligat Mettum.* ubi etiam unus et alter cod. *alligat*. Verbum *adligare*, pro simplici ligare usurpatum, reſtituendum etiam Colum. 11. de re ruſt. 2. *Bonus operarius prati jugerum desecat, nec minus mille ducentos manipulos unus alligat.* Ita optimus cod. Sangerm. Vulgo editur *obligat*. *reſtrictis poſt terga manibus* dixit Frontin. 4, 4, 1.

Reducendum Falerios pueris tradidit] Ita Aldus primus edidit. Et recte. Consentiunt enim omnes scripti, uno excepto Lovel. 4. qui, ut ante Aldum edebatur, *Faliscos* praefert. V. supra hoc cap. §. 4.

manibus post tergum inligatis, reducendum Falerios
pueris tradidit: virgasque eis, quibus proditorem
agerent in urbem verberantes, dedit. Ad quod spe- 10
ctaculum concursu populi primum facto, deinde a
magistratibus de re nova vocato senatu, tanta mu-
tatio animis est injecta, ut, qui modo, efferati
odio iraque, Vejentium exitum pene, quam Cape-
natium pacem, mallent, apud eos pacem universa

Quibus proditorem agerent in urbem verberantes] *qui proditorem* Lovel. 5. Tum ultima vox non adparet in Harlej. 2. et Portug. Eam etiam non habet Frontin. 4, 4, 1. *Magistrum virgis agendum ad parentes tradidit pueris.* Sed servat Valer. Max. 6, 5, 1. *Senatus censuit, ut pueri, vinctum magistrum virgis caedentes, in patriam remitterentur.* et Aurel. Vict. de vir. Ill. 23. *Vinctum eum iisdem pueris in urbem redigendum et verberandum tradidit.* Nihil itaque mutandum.

§. 10. *Deinde a magistratibus de re nova vocato senatu*] *deinde a magis de re nova* Lovel. 1. *deinde a^c^ magis de re nova* Voss. 1. *deinde ac magis de re nova* Leid. 2. et Lovel. 5. *deinde et magis de re nova* Lovel. 4. *deinde ac mag̅ de re nova* Harlej. 1. *deinde a mag d'e nova* Klock. *deinde a magis de re nova* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. [*deinde et magnis de re nova* Veith.] *deinde a magistratu de re nova* vett. editiones. Sed lectionis, quae nunc vulgo exstat, auctor fuit Aldus, cum quo faciunt reliqui codices. Praeterea *senatu vocato*, alio ordine dictionum, Lovel. 5. Paullo ante idem Aldus primus edidit *concursu populi primum facto*, quum antea vulgaretur *primo facto*. Et Aldo consentiunt omnes codices, nisi quod *primum facte* praeferat Harlej. 1. V. hoc lib. ad c. 16, 1.

Tanta mutatio animis est injecta] *est animis injecta* Harl. 2. *animis est invecta* Gaertn. Sed *injicere mutationem*, ut *injicere contentionem* 3, 64, 6. ubi plura vide. *injectus* autem et *invectus* etiam aliis locis in Mstis commutantur. V. infra ad Liv. 9, 40, 14. [*animi* Veith.] Tum *qui nō efferati odio* Haverk. Adparet, librarium compendia *mō*, id est *modo*, et *nō*, id est *non*, perperam commutasse. Ita et alibi peccatur. V. supra ad 4, 56, 6. et infra ad 9, 11, 11. Tota ea vox deerat in Lovel. 3. et in contextu Lovel. 2. cujus tamen posterioris margini adscribitur.

Vejentium exitum pene] Vet. lib. *exitium*. SIG. Valeant libri Sigoniani, qui ingerunt *exitium*. Hoc libro [c. 44, 7.] Camillus ad Ardeates: *Non recuso eundem Ardeae rerum mearum exitum, quem Romae habui.* 6, [18, 9.] Manlius: *An exitum Cassii Maeliique exspectem.* Cicero Phil. 2, [1.] *Te miror, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorrescere.* ad Famil. lib. 15. Ep. 11. *Tibi velim hi sint exitus, quos mereris, et quos fore confido.* Ubi vides etiam in bonam partem dici. Justinus 14, [4.] *Talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis.* Suetonius in Ne-

11 posceret civitas. Fides Romana, justitia imperatoris, in foro et curia celebrantur: consensuque omnium legati ad Camillum in castra, atque inde permissu Camilli Romam ad senatum, qui dede-
12 rent Falerios, proficiscuntur. Introducti ad senatum ita locuti traduntur: *Patres conscripti, victoria, cui nec Deus, nec homo quisquam invideat, victi a vobis et imperatore vestro, dedimus nos vobis; rati,*

ron. [46.] *Daturos poenas sceleratos, ac brevi dignum exitum facturos.* J. FR. GRON. *exitium* ex meis praeferunt Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. apud Hearnium Oxon. N. Latinii Neapolit. et ed. Mediolan. anni 1505. Malim tamen cum Gronovio et libris integrioribus *exitum,* id est, finem, excidium. Supra 1, 48, 7. *Malo regni principio similes propediem exitus sequerentur.* 40, 5, 5. *Prospicientes animo exitum incauti a fraude fraterna juvenis.* Florus 2, 2. *Pulcherrimo exitu Thermopylarum et Leonidae famam adaequavit.* Ita *exitus* Latinis, et ἔξοδος Graecis pro morte ponuntur. V. Cl. Elsneri Observ. ad Lucae Evang. 9, 31. et Bauldr. ad Lactant. de mortib. Persecut. c. 1. quod *exitum vitae* plene dixit Liv. 39, 51, 12. *Hic vitae exitus fuit Hannibalis. Exitus* autem et *Exitium* alibi saepe commutantur in libris scriptis. V. Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 55, 6. et viros doctos ad Valer. Max. 1, 6, 10. (*Burm. ad Suet. Aug. 94. Tib. 53.) Neque miramur, ita olim librarios peccasse, quum neque hodie, quorum cura libri typis descripti prodeunt, satis diligenter ab hoc errore caveant. Ita nupera Amstelaedamensis Livii editio infra praefert 25, 16, 11. *Quando res quoque Romana, quae prope exitum clade Cannensi venisset, in dies melior atque auctior fieret.* ubi scripti et editi constanter legunt *prope exitium.* Hoc loco autem etiam ὁμοιοτέλευτον *Vejentium exitium* ingratius auribus accidit.

Quam Capenatium pacem] *Capenatum* Voss. 2. Lovel. 4. et Fragm. Hav. Sed altera forma, quam defendunt reliqui scripti et omnes typis inpressi, supra dixit hoc lib. c. 8, 4. *Auctum est bellum adventu repentino Capenatium atque Faliscorum.* ubi duo tantum codd. *Capenatum* praeferunt. Et ita *Laurentium*, *Fidenatium*, *Vejentium*, *Privernatium* potius, quam *Laurentum*, *Fidenatum*, *Vejentum*, *Privernatum* Livius dicere solitus est. V. supra hoc lib. ad c. 15, 11. Mox *pacem universam poscerent civitas,* pro *universa posceret,* Lovel. 1. a m. 1.

§. 11. *Qui dederent Falerios*] Ita primus iterum Aldus vulgari curavit: neque aliter est in scriptis meis; nisi quod Lovel. 4. praeferat *Faliscos.* quomodo etiam priores edd. habent. [et Veith.] V. supra hoc cap. ad §. 4. Voces *qui dederent* etc. *ad senatum* deerant in Lovel. 3. Cui errori ansam dedit repetitio τῶν *ad senatum.* V. ad 9, 11, 11. Paullo ante *celebratur,* pro *celebrantur,* Lovel. 2. Alii tamen omnes vulgatum tuentur.

quo nihil victori pulchrius est, melius nos sub imperio vestro, quam legibus nostris, victuros. Eventu 13
hujus belli duo salutaria exempla prodita humano generi sunt. Vos fidem in bello, quam praesentem victoriam, maluistis: nos, fide provocati, victoriam ultro detulimus. Sub ditione vestra sumus. Mittite, qui arma, 14
qui obsides, qui urbem patentibus portis accipiant. Nec vos fidei nostrae, nec nos imperii vestri poenitebit.

§. 12. *Victoria, cui nec Deus, nec homo quisquam invideat*] *victoriam* Florent. quasi construendum foret *nos dedimus victoriam*, a verbo *dare*; quum sit a verbo *dedere*, et jungi debeant *victi victoria*. Prius *nec* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Mox in verbis sequentibus *a vobis et ab imperatore vestro* Haverk. addita praepositione *ab*. Et solitum fuisse Livium eam repetere, infra videbimus ad 6, 28, 6. Hic tamen, reliquis, et inter eos optimis, codicibus invitis, a vulgato non recedo. Ceterum haec loquendi forma Doujatio nova et hypallagen redolens vocatur; non enim victoriae, sed victoribus invideri solere. Verum eadem forma Cicero aliique optimi scriptores infinitis locis usi sunt, *invidere* non tantum *homini* dicentes, sed et *rei*. Ita *invidere honori* Liv. 38, 47, 5. et Cic. orat. 2. Agrar. in fin. *invidere laudi et gloriae* 2. de Orat. 51. *invidere fortunae* ibid. c. 52. *invidere gloriae* Valer. Max. 5, 1, 10. et Curtius 6, 9. Ipsum illud *invidere victoriae* obcurrit apud Petron. in Satyr. 80. *Adtulissem mihi damnatas manus, si non inimici victoriae invidissem.* Cui similes loquendi formae novae videntur, nae ille parum in lectione optimorum scriptorum profecit.

Sub imperio vestro, quam legibus nostris] *quam sub legibus nostris* Harlej. 2. et Haverk. *quam sub legibus vris*, id est *vestris*, Gaertn. V. ad 4, 58, 4. Verum hic quoque sine consensu meliorum codicum illud *sub* recipere non audeo. Paullo ante *victori* deficit in Lovel. 4.

§. 13. *Duo salutaria exempla prodita humano generi sunt*] *duo salubria exempla prodita* Lovel. 2. *duo exemplaria prodita* Leid. 2. invitis reliquis. Praeterea *generi humano prodita*, serie vocum mutata, Lovel. 4.

Nos, fide provocati, victoriam ultro detulimus] Secunda vox non comparet in Voss. 2. Sed *nos fidem provocati* habet Gaertn. Voces *victoriam maluistis: nos fide provocati* exsulant a Portug. sed errore librarii, cui obfendiculo fuit vocis *victoriam* repetitio. V. infra ad 9, 11, 11.

§. 14. *Sub ditione vestra sumus. Mittite, qui arma*] *Sub dictione vestra* Fragm. Hav. a m. 1. ut saepe alibi. Τὸ *vestra* deficit in Haverk. Deinde *Mitte, qui arma* Leid. 2. Alterum tamen a manu emendatrice margini adscriptum est.

Qui urbem patentibus portis accipiant] *capiat* Voss. 2. *capiant* Lovel. 3. Deinde *nec vos imperii vestri* Haverk. *nec nos imperii nostri*

15 Camillo et ab hostibus et a civibus gratiae actae. Faliscis in stipendium militum ejus anni, ut populus Romanus tributo vacaret, pecunia imperata. Pace data, exercitus Romam reductus.

1 XXVIII. Camillus meliore multo laude, quam

quum

Gaertn. Utrumque mendose. V. ad 34, 2, 2.

§. 15. *Ut populus Romanus tributo vacaret, pecunia imperata*] *ne populus Romanus* Voss. 1. et Lovel. 3. *ut populi Romani tributo vacaret* Lovel. 4. sed prima vocula abest a Leid. 1. Harlej. 1. et Gaertn. Tum *pecunia impetratata* Voss. 1. a m. 1. Paullo ante *et ab hostibus et ab civibus* Portug. et Haverk. Prius *et* deest in ed. Parm. Praeterea praepositio *in* desideratur in Lovel. 5.

Exercitus Romam reductus] Mediam vocem non agnoscunt Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *deductus* Haverk. Utrumque *deducere* et *reducere* in hac re Livius adhibuit. V. infra ad 6, 26, 8. Sequor itaque et plures et meliores codices, ac nihil mutandum existimo.

§. 1. *Quam quum triumphantem albi per urbem vexerant equi*] Cuperus ad Auct. de Mortib. Persec. c. 16. bene respondet Freinsh. qui disputat, non recte quosdam tradere, Camillo vitio datum, quod albis equis triumphaverit. DUK. Freinsh. in Indice Flori v. *Equum* Livium nihil aliud his verbis indicasse docet, quam si dixisset, *quam quum triumpharet*, et mentem ejus tantum fuisse, ut compararet gloriam eam, quam in Faliscis tanta fide et justitia Camillus pepererat, cum triumpho, quem alibi fortibus factis quaesierat: errasse itaque Godelevaeum, qui ita Livium explicat, quasi vitio datum fuerit Camillo, quod albis equis usus sit in triumpho. Alios enim, sed in primis poëtas, dicendo *albi per urbem vehunt equi*, triumphum circumloqui solitos esse. Quod de poëtis aliisque dicat, verum est. Id etiam verum est, Livium hic comparare velle gloriam sive laudem, quam Camillus ad deditionem adactis Faleriis reportavit, cum ea, quam expugnatis Vejis retulit. At simul negari nequit, Livium nominatim memorando *albos equos* respexisse ad invidiam, quam Camillum contraxisse, curru albis equis juncto urbem invehendo, supra dixit c. 23. ubi factum illud *parum non civile modo, sed humanum etiam visum*, et *Jovis Solisque equis aequiparari dictatorem in religionem etiam tractum* fuisse addit: quum victoriam nunc partam eam esse testentur Falisci, *cui nec Deus nec homo quisquam invideat*, cap. praec. Errat etiam eodem loco Freinshem. ubi, probaturus equos triumphantium albos fuisse, laudat Florum 1, 5, 6. Verum ibi Florus tantum tradit, *inde*, id est, a Tuscis, esse, *quod aureo curru, quatuor equis triumphatur*; sed de colore equorum nihil addit. Eos tamen post Camillum a triumphantibus albos adhibitos fuisse, recte ex locis, quae laudavit, colligitur. Erravit itaque Plutarch. in Camillo, scribens non modo nullum imperatorum priorum id fecisse, sed insuper

quum triumphantem albi per urbem vexerant equi, insignis justitia fideque, hostibus victis, quum in urbem rediisset, tacite ejus verecundiam non tulit senatus, quin sine mora voti liberaretur: crate- 2
ramque auream donum Apollini Delphos legati qui ferrent, L. Valerius, L. Sergius, A. Manlius, missi

etiam nullum insequentium Camilli exemplum imitatum esse, p. 131. *Τά τε ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ τέθριππον ὑποζευξάμενος λευκοπῶλον ἐπέβη, καὶ διεξήλασε τῆς Ρώμης, οὐδενὸς τοῦτο ποιήσαντος ἡγεμόνος πρότερον, οὐδ᾽ ὕστερον.* Errorem hunc Plutarchi jam castigavit Freinshem. ad Curtium 3, 3, 2. quae pars animadversionum ejus in ultima edit. recisa est. Maderus vero ad Onuphr. Panvin. de Triumpho c. 1. p. m. 1367. suspicatur, verba Plutarch. non ad equos albos, sed ad currum, quo Camillus usus est, referenda esse, quem ex aliqua Jovis aede desumtum esse a Camillo arbitratur. Ceterum *triumphantes albi equi* Florent. De caussa hujus erroris librarii v. ad 6, 3, 8. *triumphantem alibi per urbem vexarent equi* Lovel. 4. *alibi*, pro *albi*, etiam Lovel. 5. a m. 1. Paullo ante, transpositis vocibus, *multo meliore laude* exhibet Gaertn.

Tacite ejus verecundiam non tulit senatus] Lego *taciti*. quamvis tacentis ipso adspectu admoniti nihil prius habuerunt, quam ut voto fungerentur. Non sustinuerunt vel tacentem videre. Cic. act. 1. [in Verr. 11.] *Id enim consilii mihi profecto taciti dabatis.* J. FR. GRON. Cic. Orat. 1. Catilin. 8. *Quid exspectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis?* Omnes tamen codd. in *tacite* conspirant, nisi quod *tacitae* sit in Lovel. 3. Praeterea *liberarentur* Lovel. 5. ut vox *senatus*, tamquam conlectivum nomen, cum verbo plurali construatur. V. ad 4, 58, 4. Sed reliqui omnes adversantur; quare huic uni eam lectionem obferenti credere nimis audax ac temerarium foret.

§. 2. *Crateramque auream donum Apollini*] V. quae supra notantur hoc lib. c. 25, 10. *crateraque auream* est in Lovel. 5. Conjunctio *que* exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1. Etiam vox *Delphos*, quam agnoscunt omnes codd. deerat in vetustioribus edd. Verum recte eam receperunt ed. Parm. et postea Aldus; hinc autem reliqui. Mox *legatos qui* praefert Lovel. 4. a m. 1. *legatis qui* a m. 2. *legatique* Lovel. 2.

L. Valerius, L. Sergius, A. Manlius] De his legatis v. supra hoc lib. ad c. 26, 2. Ceterum *A. Manilius* Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. *A. Manillius* Lovel. 1. *A. Mamillius* Portug. *A. Manulius* Lovel. 5. *A. Manilus* Harlej. 1. V. infra ad 34, 53, 2.

A piratis Liparensium excepti devehuntur Liparas] Praepositio *a* deest in Gaertn. *ab piratis* habent Portug. et Haverk. Tum *Lipatentium* Gaertn. *Lipatensium* Lovel. 5. *Liparentium* Leid. 2. et Lovel. 3. Hinc *devenitur* Fragm. Hav. Ita *veho* et *venio* eorumque

longa una nave, haud procul freto Siculo a pira-
3 tis Liparensium excepti, devehuntur Liparas. Mos
erat civitatis, velut publico latrocinio partam prae-
dam dividere. forte eo anno in summo magistratu
erat Timasitheus quidam, Romanis vir similior,
4 quam suis. qui, legatorum nomen, donumque, et

composita in scriptis confundi, supra vidimus ad 3, 23, 3. Adde ad 4, 11, 2. c. 12, 9. et alibi. Tandem *Liparus* Gaertn. Sed *Liparae* numero plurali aeque, ac singulari *Lipara*, sive apud Silium 14, 57. more Graecorum *Lipare*, formatur. Jul. Obseq. de Prodig. c. 89. *Ad insulam Liparas mare efferbuit.* ubi hanc lectionem contra Scheffer. *Liparam* reponentem, recte defendit Doct. Oudendorp.

§. 3. *Velut publico latrocinio partam praedam dividere*] *publico latrocinio in partam praedam* Harlej. 2. Portug. et Haverk.

Forte eo anno in summo magistratu erat Timasitheus] *sorte* Voss. 2. Lovel. 3. et Neap. Latinii. Id si placet, verba ita erunt distinguenda: *praedam dividere sorte. Eo anno in summo magistratu.* Saepius autem vocabula haec *sorte* et *forte* in libris scriptis confundi solent. V. supra ad 1, 9, 15. Ob aliorum tamen in vulgatum conspirantium consensum nihil mutandum censeo. Deinde *eo anno* perperam omittitur in Leid. 2. et Lovel. 1. vox *summo* in Lovel. 4. Tum *Thimasitheus* legunt Voss. ambo, Lovel. 5. et Haverk. *Thimasicheus* Lovel. 2. *Thimatheus* Leid. 2. et Lovel. 1. *Timasiteus* Fragm. Hav. a m. 1. Sed nihil muto. *Τιμασίθεος* enim etiam vocatur Diod. Sicul. 14. Bibl. p. 445. Nomen autem apud Graecos obvium esse, evincunt *Τιμησίθεος*, Cleomenis frater, Lacedaemonius apud Herodot. 5, 72. aliique eodem nomine dicti, quos memorat Inl. Cuperus in Apoth. Hom. p. 296. Mox *Romanus*, pro *Romanis*, Lovel. 4. et *ver*, pro *vir*, sine sensu Haverk.

§. 4. *Donumque et Deum, cui mitteretur, et doni caussam veritus ipse*] *intelligens* desideratur Livii in exemplaribus, vel quid simile, hoc modo, *et doni caussam intelligens: veritus ipse*, etc. PIGH. in Annal. ad ann. CCCLIX. p. 220. Post septimam vocem desiderari *intelligens*, vel quid simile, monet Pighius. Quid igitur *veritus?* An obscurum est dici, Timasitheum legatorum nominis, donique, et Pythii, et causae doni, hoc est, victoriae et religionis populi Romani, reverentiam ipsum habuisse, et habere suos docuisse? J. FR. GRON. Recte Gronovius. *Vereri* hic est venerari, revereri. Liv. 39, 37, 17. *Veremur quidem vos, Romani, et, si ita vultis, etiam timemus; sed plus et veremur et timemus Deos inmortales.* Cic. 1. ad Q. Fratr. Epist. 3. *Quam meus Cicero et amabat, ut fratrem, et jam, ut majorem fratrem, verebatur.* 9. ad fam. Epist. 5. *Magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus.* Ovid. 5. Trist. El. 6, 31.

Ceditur et caecis, et quos praetexta verendos,
Virgaque cum verbis imperiosa facit.

Deum, cui mitteretur, et doni cauſſam veritus ipse, multitudinem quoque, quae semper ferme regenti est similis, religionis juſtae inplevit: adductosque in publicum hospitium legatos, cum praesidio etiam navium Delphos prosecutus, Romam inde sospites reſtituit. Hospitium cum eo senatusconsulto est fa-

3. ex Pont. Eleg. 1, 143.

Curia cum Patribus fuerit stipata verendis.

Ceterum *cui mitterentur* Leid. 2. qui etiam non agnoscit *τὸ ipse*. At ceteri codd. in vulgatum conspirant. Insuper duae voces *et Deum* aberant a Lovel. 5.

Quae semper ferme regenti est similis, religionis juſtae inplevit] *quae ferme semper* Fragm. Hav. Tum *regenti similis est* Haverk. Tandem *juſtae religionis inplevit* Leid. 2. Sed voces *religionis juſtae* male omittuntur in Gaertn. sola vox *religionis* in Lovel. 1.

Adductosque in publicum hospitium legatos, cum praesidio etiam navium] *adductos*, omiſſa copulante particula *que*, Lovel. 2. *adductusque* Gaertn. et Haverk. *abductosque* Lovel. 5. et Portug. Solent verba *abducere* et *adducere* paſſim in libris scriptis confundi. V. infra ad 27, 29, 1. Tum *hospitium* deficit in Lovel. 4. Insuper *etiam cum praesidio*, in aliam seriem digeſtis dictionibus, praefert Lovel. 5. At, voce inserta, *deinde cum praesidio etiam* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Mox *persecutus* Lovel. 5. V. ad Epit. Liv. 99.

Romam inde sospites reſtituit] *hospites* praeferunt Florent. et Leid. 2. Sed alibi etiam hae voces commiscentur a librariis. V. (* ad 22, 1, 17.) Bentlej. ad Horat. 3. od. 8, 14. Deinde *reſtuit* Harlej. 1.

§. 5. *Hospitium cum eo senatusconsulto est factum*] Primam vocem omittunt Lovel. 2. 3. 4. et 5. a m. 1. Voſſ. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Deest etiam in Gaertn. qui insuper praefert *quom eo senatusconsultum est factum.* et ita Lovel. 2. in marg. ac Lovel. 4. nisi quod in illis *cum eo* sit. *cum eo senatusconsultus est factum* Lovel. 3. Vox *hospitium* intercepta fuiſſe videtur a praecedenti *sospites.* Deinde quum per notas scriptum foret *S. C.* indocti librarii id non adsecuti reddiderunt *senatusconsultum*, vel *senatusconsultus;* quum deberent *senatusconsulto.* unde etiam factum ut SOC legatur in Florent. V. ad 38, 60, 1. Porro *cum eo senatusconsultum factum est* Harlej. 2. *cum senatusconsulto est factum* Voſſ. 1. *tum senatusconsulto est factum* Lovel. 1. *Hospitium tum senatusconsulto factum est* Leid. 2. *Hospitium eo senatusconsulto factum est* Haverk. *ex senatusconsulto est factum* Lovel. 5. *factum est* etiam Portug.

Donaque publice data] *donoque publice datum* Gaertn. *donum publice data* Portug. *donaque publice datum* Fragm. Hav. a m. 1. *donum publice datum* a m. 2. quod idem servat etiam Haverk. *donumque publice datum* Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. ac C. In tabula, partim Graeca, partim Latina, quam edidit Gruter. in Inscript. p. 503. ΞΕΝΙΑΤΕ ΑΥΤΟΙΣ. ΚΑΤΑ. ΤΟ. ΔΙΑΤΑΓΜΑ. ΤΟΠΟΝ. ΠΑΡΟΧΗΝΤΕ. ΤΟΝ.

ctum, donaque publice data. Eodem anno in Aequis varie bellatum: adeo ut in incerto fuerit et apud ipsos exercitus et Romae, vicissent, victine
6 essent. Imperatores Romani fuere ex tribunis militum C. Aemilius, Sp. Postumius. Primo rem communiter gesserunt: fusis inde acie hostibus, Aemi-

TAMIAN. TON. KATA. ПОΛΙΝ. ΤΟΥΤΟΙΣ. ΜΙΣΘΩΣΑΙ. ΑΠΟΣΤΕΛΛΑΙΤΕ. ΚΕΛΕΥΩΣΙΝ. Quod ita Latine redditur: *MUNUSQUE. EIS. EX. FORMULA. LOCUM. LAUTIAQUE. Q. URB. EIS. LOCARE. MITTERE Q.* ** ubi in tabula Latina *munus* dicitur, quod in Graeca dictum fuerat ξένια. Saepissime tamen Livio in hac re numerus pluralis placuit. Infra 27, 4, 7. *Legatos cum donis ad regem misit.* etc. *Dona tulere togam, et tunicam purpuream, sellam eburneam, pateram.* 30, 17, 13. *Munera, quae legati ferrent regi, decreverunt: sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis, et lato clavo tunicis* etc. 31, 11, 11. *Dona ampla data, quae ferrent regi, vasa aurea argenteaque, toga purpurea, et palmata tunica* etc. 45, 14, 6. *Munera ex senatusconsulto emere regulo quaestor jussus ex centum pondo argenti.* c. 44, 14. *Munera ei ex sestertiis * jussa dari, et vasorum argenteorum pondo quinquaginta.* Quum itaque optimi codd. hic quoque vulgatum servent, id probandum esse, nullus dubito.

Eodem anno in Aequis varie bellatum] *Eodem bello* Lov. 2. Tum *cum Aequis* Lovel. 5. *in Aequos* Haverk. quod dictum esse potest, quemadmodum *bellum in Italiam,* de quo infra v. ad Epit. Liv. 21. Quum tamen reliqui codd. constanter *in Aequis* servent, duorum et quidem istorum codicum auctoritas haud tanti ponderis videtur, ut vulgatum mutemus. *in Aequis* est in regione, in agro Aequorum. 2, 60, 1. *In Aequis inter consulem ac militem comitate ac beneficiis certatum est.* Similiter *in Volscis, in Vejentibus,* 2, 31, 1. *Dum haec in Volscis geruntur.* c. 34, 4. *In Volscis Pomptinoque ne emi quidem potuit.* c. 43, 5. *In Vejentibus quidem nihil dignum memoria gestum est.* 5, 10, 2. *Bellum multiplex fuit eodem tempore, et ad Vejos, et ad Capenam, et ad Falerios, et in Volscis.* c. 13, 1. *Anxur in Volscis brevi receptum est.* utroque proximo loco in quibusdam etiam codd. *in Volscos* inveni. Pariter *in Volsco.* V. supra ad 2, 59, 5.

Adeo ut in incerto fuerit] *ut in incertu* Portug. a m. 1. *ut in incerte* Leid. 1. *ut in incertum fuerit* Lovel. 1. et 2. *ut incertum fuerit* Leid. 2. *ut incerto* Harlej. 2. et Haverk. Sed voculam *in* elisit prima syllaba vocabuli sequentis. Pari modo peccatum erat supra 1, 17, 9. 4, 13, 7. c. 23, 3. hoc libro infra c. 49, 9. 8, 6, 3. c. 33, 6. et alibi. *ut incertum* autem ex alterius lectionis interpretatione natum est. *in incerto fuerit* omnino genuinum est. Sallust. in Catil. 41. *Allobroges diu in incerto habuere, quidnam consilii caperent.* ubi videndus est Cl. Cortius. Talia sunt, *in facili, in dubio, in obvio esse,* similiaque alia, de quibus v. ad Liv. 3, 8, 9. ita *in incerto relictum est* 8, 6, 3. *Exanimatum auctores quoniam*

lium praesidio Verruginem obtinere placuit, Postumium fines vastare. Ibi cum, incomposito agmine 7
neglegentius ab re bene gesta euntem, adorti Aequi, terrore injecto, in proximos compulere tumulos: pavorque inde Verruginem etiam ad praesidium alterum est perlatus. Postumius, suis in tu- 8

non omnes sunt, mihi quoque in incerto relictum sit.

Vicissent, victine essent] *victive essent* Portug. errore ex similitudine literarum *n* et *u* in scriptura Longobardica nato. Similiter erratur etiam supra 2, 40, 13. infra hoc lib. c. 54, 1. (* c. 40, 7.) 6, 14, 10. 8, 7, 4. (* 9, 45, 3. 10, 33, 3.) ac pluribus locis. Vel etiam librario displicuit, particulam dubitandi priori loco omitti. De quo v. supra ad 2, 8, 8. Infra 7, 25, 4. *Ut dubii discesserint, in castra Galli, Graeci retro ad naves, victos se, an victores putarent.* (* 9, 23, 4. c. 32, 3.) Val. Max. 3, 2, 8. *Victores, an victi discederent, incerti abierunt.* Ita malo ex Mstis. V. supra ad 4, 55, 8.

§. 6. *C. Aemilius, Sp. Postumius*] *Claudius Aemilius* edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. ad 5, 26, 2. Sed Aemilii praenomen non comparet in illis, quae has vetustiores sequuntur. At recte primus Aldus reposuit *C. Aemilius*, cum quo etiam faciunt omnes, quibus utor, codices. Et sane cur Aemilius cognomine privaretur, quod in Postumio collega non omittitur?

Primo rem communiter gesserunt] *rōne*, pro *rem*, male Haverk. Hinc *incommuniter* Florent. Sed prima syllaba ejus vocis nata est ex litera finali vocis praecedentis. V. ad 5, 23, 5. Mox non melius Haverk. *fusis inde ab hostibus.* ut nec Voss. 1. et Leid. 2. *fusis inde acie hostium.* Lovel. 4. praefert *fusis inde ac fugatis acie hostibus.* Verum vocibus *ac fugatis* subjiciuntur notae, indices, eas perperam scriptas ac delendas esse. Tum *obtinere placuit* etc. *pavorque inde Verruginem* desunt in Harlej. 2. Sed repetitio τοῦ *Verruginem* librario fraudi fuit. V. infra ad 9, 11, 11.

§. 7. *Ibi eum incomposito agmine negligentius ab re bene gesta euntem*] *Ibi ēim*, sive *enim*, Lovel. 2. Tum *in conspectu agmine* Portug. a m. 1. *incompositio agmine* Haverk. Deinde *neglegentius* Leid. 1. et optimus Florent. V. ad 2, 11, 4. Tandem *eundem* idem Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. 1. et Klock. errore, ut videtur, ex vitiosa dictantis pronunciatione orto. V. infra ad 7, 16, 3.

In proximos compulere tumulos] *contulere* Portug. aberratione manifesta scribae, quomodo hoc genus hominum saepe peccavit. (* v. ad 23, 17, 8.) Ita confuderunt verba *extulit* et *expulit*. V. Cel. Burmann. ad Nason. 6. Fast. 245. *protulit* et *propulit*. V. viros doctos ad Valer. Max. 1, 4, 2. *detulit* et *depulit*. V. quae notavi ad Silii Ital. 9, 395. Mox *inde in Veruginem*, addita media voce, Lovel. 5. Sed ea perperam repetita est ex vocis praecedentis compendio *iñ*, sive *inde*. V. ad 37, 31, 4.

§. 8. *Quum concione advocata ter-*

tum receptis, quum concione advocata terrorem increparet ac fugam; fusos esse ab ignavissimo et fugacissimo hoste; conclamat universus exercitus, merito se ea audire, et fateri admissum flagitium: sed eosdem conrecturos esse, neque diuturnum id
9 gaudium hostibus fore. Poscentes, ut confestim inde ad castra hostium duceret, (in conspectu erant

rorem increparet] *errorem* Voss. 2. Passim ita lapsi sunt librarii indocti. V. infra ad 24, 30, 6. Paullo ante *in tutum receptis suis*, alio verborum ordine, Voss. 2. *in tutum receptū* male praefert Haverk. In verbis sequentibus *ab ignavissimo ac fugacissimo* Florent. Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. uterque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav.

Conclamat universus exercitus, merito se ea audire] *exercitus universus* Lovel. 1. et Leid. 2. Deinde *se audire ea* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Mox *et fateri et admissum* Haverk.

Sed eosdem correcturos esse] *correpturos esse* male Lov. 3. Fragm. Hav. a m. 1. et apud Hearnium Oxon. N. Alibi ita peccarunt librarii. V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 94, 7. et supra dicta ad Liv. 2, 28, 5. (* ad 29, 27, 14.) *corrigere* non tantum est verbis, sed etiam, ut hoc loco, factis emendare. V. Cel. Burmann. ad Ovid. 5. Fastor. 311. Proprie autem *corrigere* est in rectum, in melius restituere. V. eundem Cortium l. l. et ad Jugurth. 3, 2. [*diurnum* Veith.]

§. 9. *Ea in conspectu erant posita in plano*] Antiqua lectio *et in conspectu erant*. Suspicor, simpliciter scribendum, *in conspectu erant*. RHEN. Vet. lib. *et in conspectu erant posita in plano*. SIG. Sigonius putat legendum, *et in conspectu*. At mihi placet, si abolita parenthesi legatur, ut habetur in Pall. duobus atque editione Camp. *quae in conspectu erant posita in plano*. Palat. sec. refert, *quae et in conspectu erant posita*. Andreas vero edidit, *et ea in conspectu erant posita*. GEBH. Vetustissimae edd. praeferunt *et ea in conspectu*; pro quo Aldus subposuit *ea in conspectu*. quod superest in Lovel. 5. a m. 2. Rhenani deinde emendationem Frobenius anno 1535. recepit. *et in conspectu* praeferunt Florent. a m. 1. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. 5. a m. 1. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] *quae in conspectu* Florent. a m. 2. Voss. 2. et Lovel. 3. *quae et in conspectu* Haverk. Rhenanum verum vidisse puto, quod, nisi fallant excerpta, servant Leid. 2. et Harlej. ambo. Adparet, indoctis librariis id nimis abruptum visum fuisse, ideoque eos id varie supplere conatos esse. Sed, Livio frequens esse, ita abruptas, certe connexione defectas, parentheses facere, observat Gronov. infra hoc lib. ad c. 32, 8. ubi etiam Rhenano de hujus loci vera lectione consentit. Plura infra v. ad 40, 57, 3. Insuper Klockius etiam vocem *posita* uncis circumscripserat, quasi eam a mala manu additam, ideoque resecandam, et locum ita legendum crederet, *ea in conspectu erant in pla-*

posita in plano) nihil poenae recusabant, ni ea
ante noctem expugnassent. Conlaudatos corpora 10
curare, paratosque esse quarta vigilia jubet. et ho-
stes, nocturnam fugam ex tumulo Romanorum ut
ab ea via, quae ferebat Verruginem, excluderent,
fuere obvii: proeliumque ante lucem (sed luna
pernox erat) commissum est: et haud incertius

no. Verum τὸ *posita* in omnibus superest scriptis et inpressis, et passim etiam in hac re adhiberi solet. Supra 1, 21, 2. *Castra, non urbem positam in medio, ad sollicitandam omnium pacem, crediderant.* 22, 24, 2. *Castra, quae in monte alto ac tuto loco posita fuerant.* 38, 13, 11. *In finibus Pisidarum posita est urbs.*

Nihil poenae recusabant, ni ea ante noctem expugnassent] *nihil poenae recusabatur* Haverk. Verum de hoc errore, saepissime in Mstis obvio, infra agam ad 38, 40, 1. Tum *nisi ea ante noctem* Haverk. V. ad 23, 1, 8. *nisi ante noctem ea* Lovel. 2. *ni ea nocte* Lovel. 4. *ni I ea ante noctem* Fragm. Hav. a m. 2. [*ni ea autem nocte* Veith.] Tandem *expugnasset* Harlej. 2.

§. 10. *Proeliumque ante lucem (sed luna pernox erat) commissum est*] *proelium ante lucem*, omissa conjunctione *que*, Haverk. qui etiam *pronox* praefert errore scribae. Passim enim compendia scribendi non adsecuti librarii τὰ *per*, *prae* et *pro* inter se commutarunt. V. infra ad 9, 10, 7. Voce *pernox* etiam alibi Livius usus est. Infra 21, 49, 9. *Praesensum tamen est, quia et luna pernox erat, et sublatis armamentis veniebant.* 32, 11, 9. *Nocte itinera fieri jubet: et pernox forte luna erat.* Similiter Plinius 2. H. N. 9. *Luna alias pernox, alias sera, et parte diei solis lucem adjuvans.* Ovid. 7. Metam. 268.

Addit et exceptas Luna pernocte pruinas.

ubi videndus est Inl. N. Heinsius. Paullo ante hoc §. *Conlaudatosque corpora curare, paratosque esse*, pro *Conlaudatos corpora curare* Gaertn. *et non ab ea via*, pro *ut ab ea via*, Lovel. 3.

Et haud incertius diurno proelio fuit] Ita primus edidit Cl. Jac. Gronovius, quem Clericus secutus est. Et illa etiam lectio exstitit in Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Harlej. 2. et Gaertn. Antea vulgati praeferunt *proelium fuit*, quod servant reliqui scripti, et inter eos optimi. Neque aliter Hearne in Oxoniensibus invenisse videtur, qui, monens Gronovium edidisse *proelio*, nullius eorum consensum memoravit. Utrumque dici potest, *haud incertius diurno proelio*, et *haud incertius diurno proelium fuit.* V. supra ad 3, 9, 4. Sed *proelium* nunc displicuisse videtur, quod mox praecesserit. Posset etiam tota vox omitti, et ex praecedentibus intelligi. Quum tamen in ea servanda conspirent omnes codices, et Livius easdem voces repetere passim soleat, ut supra vidimus ad 1, 3, 9. nihil mutare audeo. Praeterea *incertius divino* Haverk. *incertius diuturno* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3.

11 diurno proelio fuit. Sed clamor Verruginem perlatus, quum caſtra Romana crederent obpugnari, tantum injecit pavoris, ut, nequidquam retinente atque obsecrante Aemilio, Tusculum palati fu-
12 gerent. Inde fama Romam perlata est, Poſtumium exercitumque occisum. Qui, ubi prima lux metum insidiarum effuse sequentibus suſtulit, quum perequitaſſet aciem, promiſſa repetens, tantum in-

5. et Gaertn. Sed soliti sunt librarii has voces inter se commutare. V. supra ad 4, 12, 10. c. 24, 6. et alibi. etiam Cel. Burm. ad Suet. Aug. 64.

§. 11. *Quum caſtra Romana crederent obpugnari, tantum injecit pavoris*] *expugnari* Harlej. 2. et Portug. quomodo alibi saepe in Mſtis peccatur. V. infra ad 21, 57, 6. Tum *tantum ingessit pavoris* iidem Harlej. 2. et Portug. ut et Lovel. 4. et 5. [Veith.] Ita etiam alibi lapsi sunt scribae socordes. V. (* ad 34, 62, 6.) Cel. Burmann. ad Nason.5.Metam.346. Similiter commutantur voces *congessit* et *conjecit*. V. supra ad 3, 38, 7. Locutionem autem *injicere pavorem* antea inluſtravi ad 2, 36, 3. Verbum *injecit* perperam deficit in Lovel. 3.

Nequidquam retinente atque obsecrante Aemilio, Tusculum palati fugerent] *nequiquam* hic et mox §. 13. Leid. 1. sed hoc loco tantum Florent. V. infra ad 40, 47, 9. *nec quicquam* Lovel. 3. et Voſſ. 2. Tum *palati* quidem edd. principes Rom. anni 1472. ac Parm. Sed eam secuti *palantes* subſtituerunt; pro quo Aldus recte *palati* revocavit. Et ita praeferunt omnes scripti. V. supra ad 1,11,1.

§. 12. *Poſtumium exercitumque occisum*] *Poſtumium inexercitum occisum* Harlej. 2. *Poſtumium inexercitumque occisum* Portug. Sed prima syllaba τοῦ *inexercitum* male repetita est ex ultima litera vocis praecedentis. V. hoc lib. ad c. 23, 5.

Qui, ubi prima lux metum insidiarum etc. *suſtulit*] *Quibus prima lux* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. *Quibus ubi prima lux* Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.]

Metum insidiarum effuse sequentibus suſtulit] Hoc non videtur accipi poſſe, nisi de Romanis, ut hi dicantur *effuse secuti hoſtes fugientes*. Sed e sequentibus adparet, tum nondum fugiſſe hoſtes. Etiam, quod paullo ante dicit, *haud incertius diurno proelio fuit* obſcuram ac difficilem sententiam habet. Mihi plane tenebrae sunt in hoc loco. DUK. Vir doctus ad marginem editionis Curionis scribendum conjicit *ab effuse sequentibus*. Verum ita dubium manet, utrum jugendum exiſtimet *metum insidiarum ab effuse sequentibus*, id est, metum insidiarum, quem injiciebant effuse sequentes, quo sensu *metus*, *terror*, *timor ab aliquo* Livio frequens est. An vero *ab effuse sequentibus suſtulit*. Et haec forte ratio est, cur Livius maluerit sine praepositione efferre.

Ut non ultra suſtinuerint impetum

jecit ardoris, ut non ultra ſuſtinuerint inpetum
Aequi. caedes inde fugientium, qualis ubi ira ma- 13
gis, quam virtute, res geritur, ad perniciem ho-
ſtium facta est; triſtemque ab Tusculo nuncium,
nequidquam exterrita civitate, literae a Poſtumio
laureatae sequuntur: victoriam populi Romani eſſe;
Aequorum exercitum deletum.

XXIX. Tribunorum plebis actiones quia non- 1

Aequi] *ſuſtinerent* Hearnii Oxon. L. 1. *ſuſtinuerunt* Harlej. 2. *non ita ſuſtinuerunt* Klock. Paullo ante *tantum metum injecit ardoris* Lovel. 5. in quo manus altera duas prioris insiticiae vocis literas delevit, ut solum superſit, *tantum tum injecit ardoris*. Sed vox *metum* ex praecedentibus tota repetita est.

§. 13. *Triſtemque ab Tusculo nuncium* etc. *literae a Poſtumio laureatae*] Liv. 45, [1, 6.] *Tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, reddidisse laureatas literas dicitur.* Ammian. l. 16. sub finem. *Laureatas literas ad provinciarum signa mittebat, se inter primores versatum cum odiosa sua jactatione significans.* KLOCK. V. Lindenbrog. ad eum locum, Salmas. ad Lamprid. in Alex. Sev. 58. et Brodaeum 1. Miscell. 33. Ceterum *a Tusculo* Voſſ. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. contra *ab Poſtumio* Portug. et Haverk. Paullo ante *res* deficit in Lovel. 2. Tum *ad perniciem hoſti facta est*, pro *hoſtium*, praefert Leid. 2. et Lovel. 1. Sed voces *facta est* iterum exsulant a Lovel. 2.

Victoriam populi Romani esse; Aequorum exercitum deletum] *victoria populi Romani esse Aequorum exercitum deletum* Gaertn. *Aequorumque exercitum*. Haverk. *ex Aequorum exercitum deletum* Portug. cujus librarium *et Aequorum* scribere voluiſſe, veriſimile reddit Haverk. lectio; nisi forte *exercitum* scribere incipiens animadverterit, se vocem *Aequorum* omisiſſe, eamque, altera imperfecta relicta, et non deleta, adjecerit. V. supra ad 2, 34, 9. Nihil itaque mutandum. Ellipsis enim conjunctionum in Livio admodum frequens est.

§. 1. *Tribunorum plebis actiones quia nondum invenerant finem*] *creationes quia nondum finem invenerant* Lovel. 4. *creationes quia nondum invenerant finem* Lovel. 5. *actionesque nondum invenerant finem* Haverk. *actionesque nondum ibi venerant finem* Gaertn. Voculas *que* et *quia* commutari in scriptis, mox exemplis docebo hoc cap. ad §. 3.

Plebs continuare latoribus legis tribunatum] Palat. pr. *relatoribus*. quasi qui eſſent iterato-latores. Palat. vero tertius *delatoribus*. GEBH. *relatoribus* etiam Lovel. 5. Sed *plebs comitia relatoribus legis tribunitie* Voſſ. 2. et Lovel. 2. Ex *cōtinuarelatoribus*, serie continua scripto, illud *comitia relatoribus* inperitia scribae natum eſſe patet. Inde etiam colligi potest, primam syllabam τοῦ *relatoribus*, quod Gebhard. in

dum invenerant finem, et plebs continuare latoribus legis tribunatum, et Patres reficere intercessores legis adnisi sunt. sed plus suis comitiis
2 plebs valuit. quem dolorem ulti Patres sunt, senatusconsulto facto, ut consules, invisus plebi magistratus, crearentur. Annum post quintum de-

Palat. pr. invenit, mihique in Lovel. 5. obvium fuit, ex praecedentis vocis syllaba desinente repetitam esse. V. infra ad 37, 41, 5. Praeterea Gebhardus supra ad 2, 55, 2. *plebes* legendum esse ex membr. Palat. monuit. Verum nostri omnes scripti *plebs* servant; mox vero unus tantum Portug. habuit *plebes valuit.* reliqui similiter *plebs* retinent. Deinde *latoribus legibus* Harlej. 2. V. infra ad 22, 8, 7. Tandem *tributa*, pro *tribunatum*, Lovel. 4. et 5. a m. 1.

Reficere intercessores legis adnisi sunt] *annixi sunt* Lovel. 1. 4. Leid. 2. et Voss. 1. a m. 2. *admissi sunt* Lovel. 5. a m. 1. Harlej. 2. Haverk. et Portug. a m. 1. qui *adnissi sunt* praefert a m. 2. *admi sunt* Leid. 1. *amissi sunt* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed *adnisi sunt* rectum est. V. ad 2, 50, 9. Eam etiam scripturam servant Florent. Lovel. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. Neque aliud voluisse puto librarium Harlej. 1. qui dando *audnisi sunt* duplicem lectionem *annisi*, cujus tamen litera secunda *n* male mutata est in *u*, et *adnisi* jungere voluit.

§. 2. *Quem dolorem ulti Patres sunt*] *quo dolentes Patres* Lovel. 2. et 4. Tum *Patres ulti sunt* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Vox *ulti* deficit in Leid. 1. ejus loco *uti* est in Lovel. 3. *multi* in Florent. Sed ejus capiti adcrevit perperam vocis praecedentis litera finalis. V. ad 37, 29, 8.

Ut consules, invisus plebi magistratus, crearentur] *ut consules invisi plebi crearentur* Leid. 2. invitis reliquis, qui receptam lectionem tuentur; nisi quod Voss. 1. praeferat *ut consules Lucretius Flavus Sergius, invisus plebi magistratus, crearentur.* Lovel. 4. *ut consules, Lucretius Flavius et Sergius, invisus plebi magistratus, crearentur.* Lov. 5. *ut consules Lavius Sergius, invisus plebi magistratus, crearentur.* Verum nullus non videt, librariis eorum codicum inposuisse repetitionem τοῦ *consules*, atque inde factum esse, ut omnia media omitterent, sed paucis jam vocibus scriptis errorem deprehendisse, et addidisse, quae perperam transiluerant, non tamen deletis, quae antea exararant. Alia exempla v. ad 2, 34, 9. c. 51, 4. 3, 2, 9. c. 13, 8. c. 56, 11. 4, 7, 7. 6, 26, 4. 7, 2, 13. aliisque locis.

L. Lucretius Flavus] Praenomen, quod omnes editi recte servant, deerat in Voss. utroque, Lovel. quinque, Harlej. utroque, Leid. utroque, Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. Sed interceptum esse censeri debet ab nominis gentilis litera initiali. V. etiam mox §. 5. et ad 9, 8, 13. (*Epit. Liv. 48.) Similiter praenomen *M.* sive *Marcus*, excidit ante vocem ab eodem elemento incipientem infra 40, 34, 1. At vicissim nomen gentile *Lucretius* non habet Haverk. Deinde *Flavius* male legunt Voss. 2.

cimum creati consules L. Lucretius Flavus, Ser.
Sulpicius Camerinus. Principio hujus anni, fero- 3
citer, quia nemo ex collegio intercessurus erat,
coortis ad perferendam legem tribunis plebis, nec
segnius ob id ipsum consulibus resistentibus, om-
nique civitate in unam eam curam conversa, Vi-

Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et edd. principes. *Falvus*, transpositis literis, Leid. 1.

Servius Sulpicius Camerinus] *Servilius* unus Lovel. 2. *Sergius* omnes reliqui codices, quos consului, vel quorum habeo excerpta, simul cum Hearnii Oxon. L. 2. B. et C. et edd. antiquis usque ad Frobenium, qui anno 1531. recte *Servius* substituit, quod praenomen est, quum *Sergius* sit nomen gentis. Saepissime etiam in emendatissimis et optimae notae codicibus ita peccatur. V. Casaub. Ursinum, aliosque ad Sueton. in vit. Galbae 4. infra ad Liv. 6, 18, 1. c. 22, 1. c. 27, 2. 7, 9, 3. et alibi. (*10, 1, 1. 45, 17, 3.)

§. 3. *Principio hujus anni ferociter, quia nemo*] Vox *anni* non comparet in Leid. 2. quasi ex praecedenti §. facile intelligi posset. Eamdem tamen tuentur omnes reliqui, manu et typis exarati. Tum *ferociterque nemo* Gaertn. Alibi saepissime *que* et *quia* in scriptis commutantur. Origo ejus erroris est similitudo notarum, quibus utraque vocula in Mstis exaratur *q*², id est *quia*, et *q;*, id est *que* Alia exempla supra v. 3, 4, 8. hoc cap. §. 1. infra 6, 9, 6. c. 19, 3. 7, 26, 11. c. 28, 4, c. 40, 12. 8, 17, 2. c. 24, 3. 9, 2, 15. c. 16, 7, (* c. 26, 14. c. 31, 5. c. 46, 2. 37, 26, 2.) et saepe infra.

Coortis ad perferendam legem tribunis plebis] *coorti ad perferendam legem tribuni plebis* Lovel. 4. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Praeterea *exortis* Gaertn. Sed emphasin hic puto in voce *coortis*, quae indicat, omnes simul exortos esse. Saepe haec vocabula a librariis commutantur. V. supra ad 1, 16, 1. 2, 43, 4. 3, 11, 1. hoc lib. c. 12, 7. et 6, 18, 3. (*10, 1, 8. 22, 47, 4. 40, 2, 1. c. 24, 5.) Stant etiam pro vulgata lectione reliqui codd. nisi quod *cohortis* sit in Florent. Leid. 1. et Haverk. vitiosa illorum temporum, quibus librarii vixerunt, orthographia. V. ad 2, 17, 2. Tum *ad preferendam legem* Lovel. 2. V. ad 38, 28, 8. *ad perferendum legem* Gaertn. invitis reliquis scriptis et omnibus inpressis.

Vitelliam coloniam Romanam in suo agro Aequi expugnant] *Vitellam* legendum censuit Sigonius in prima ed. Scholiorum. Verum in iteratis editionibus scholion illud delevit, priori etiam lectione reducta, quum antea emendationem suam in contextum recepisset. V. quae supra notantur ad 2, 39, 4. *Viteliam* est in Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. et Haverk. *Viteliam* (m. 2. emendatum est *Vitelia*) *colonia Romana in suo agro, quam Aequi expugnaverunt* Portug. *quam Aequi expugnaverunt* praefert etiam Harlej. 2. *quam Aequi expugnaverant* Gaertn. Sed *expugnaverunt*, sine τῷ *quam*, habet Haverk. *expugnabant* Lovel. 2. *expugnarant* Lovel. 4. [Veith.] *expugnaverant* Lovel. 5. Se etiam

telliam coloniam Romanam in suo agro Aequi ex-
4 pugnant. colonorum pars maxima incolumis, quia
nocte proditione oppidum captum liberam per a-
5 versa urbis fugam dederat, Romam perfugere. L.
Lucretio consuli ea provincia evenit. is, cum ex-
ercitu profectus, acie hostes vicit; victorque Ro-
6 mam ad majus aliquanto certamen redit. Dies di-
cta erat tribunis plebis biennii superioris A. Vir-
ginio et Q. Pomponio: quos defendi Patrum con-

expugnarunt in Oxon. L. 2. *expugnabant* in C. reperisse Hearne monuit. Praeterea *coloniam Romanam cum suo agro* Lovel. 5. *coloniam agro in suo Romanam* alio ordine Gaertn. Denique *consulibus resistentibus* etc. *quia nocte proditione oppidum* omittit librarius Harlej. 1.

§. 4. *Colonorum pars maxima incolumis*] *colonorumque pars* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] *colonorum ea pars* Gaertn.

Proditione oppidum captum liberam per aversa urbis fugam dederat] *captum oppidum* Harlej. 2. Tum *per adversa urbis* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *per adversa fugam urbis dederat* Harlej. 2. Male. Vulgatum servandum esse, probant illa, quae supra notantur ad 4, 22, 4. Mox *profugere*, pro *perfugere*, Lovel. 2. V. infra ad 37, 57, 2.

§. 5. *L. Lucretio consuli ea provincia evenit*] Praenomen deficit in Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 2. Deinde *provincia venit* Lovel. 1. 2. 5. Voss. ambo, et Leid. 2. Male. V. supra hoc lib. ad c. 12, 6.

Acie hostes vicit] *vincit* Florent. Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *ad majus aliquando*, pro *aliquanto*, Leid. 1. qualem errorem jam supra habuimus 2, 19, 5. ubi ex vitiosa dictantis pronunciatione ortum esse conjecimus. V. etiam ad 3, 8, 9. 5, 26, 6. 9, 7, 4. (*c. 46, 3.) Adde Cel. Burm. ad Suet. Aug. 65. Sed praepositio *ad* omittitur in Lovel. 4. Tandem *redit*, pro *rediit*, Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Saepe ita variare codices, infra dicam ad 36, 35, 2. Hic codicibus praeeuntibus auscultavi. Primi editores et librarius Harlej. 2. qui solus ab aliis omnibus dissentit, *rediit* dedisse videntur, quia praecessit *vicit*, quemadmodum contra alii supra *vincit* reposuerunt, quod alterum τῷ *redit* convenire non posse sibi persuaderent. Sed vide, quae supra notantur ad 3, 46, 9.

§. 6. *Dies dicta erat tribunis plebis biennii superioris A. Virginio*] *Dieque dicta erat tribunus plebis* Gaertn. *Dies dicta erat tribunus plebi* Leid. 1. *tribunus plebis* habet etiam Lovel. 3. *tribunis plebi* Harlej. 1. V. ad 2, 42, 6. Praeterea *Lucio Verginio* Gaertn. *Verginio* etiam Florent. Leid. 2.

sensu ad fidem senatus pertinebat. neque enim eos aut vitae ullo crimine alio aut gesti magistratus quisquam arguebat, praeterquam quod, gratificantes Patribus, rogationi tribuniciae intercessissent.
Vicit tamen gratiam senatus plebis ira; et pessimo 7
exemplo innoxii denis millibus gravis aeris condemnati sunt. id aegre passi Patres. Camillus pa- 8
lam sceleris plebem arguere: *quae, jam in suos versa, non intelligeret, se pravo judicio de tribunis inter-*

et Lovel. 1. ac 2. V. ad 2, 17, 1. Mox *Pompilio*, pro *Pomponio*, Lovel. 3.

Aut vitae ullo crimine alio, aut gesti magistratus quisquam arguebat] *aut jure ullo crimine alio* Lovel. 1. *aut jure ullo crimineve alio* Leid. 2. Tum *quisque arguebat* Leid. 1. et Haverk. Sed *que* et *quam* saepe in Mstis commutantur. V. supra hoc lib. ad c. 22, 3. Hinc etiam passim *Quisque* et *Quisquam* commiscentur infra hoc lib. c. 44, 1. 6, 4, 5. c. 25, 3. Deinde voces *alio aut gesti magistratus quisquam arguebat* desunt in Haverk. Denique *aut gestratus quisquam* habet Gaertn.

§. 7. *Vicit tamen gratiam senatus plebis ira: et pessimo exemplo* etc. *condemnati sunt*] *Vicit senatus plebis ira gratiam tamen pessimo exemplo* Gaertn.

§. 8. *Non intelligeret, se pravo judicio de tribunis intercessionem sustulisse*] *non intellegeret* Florent. et Leid. 1. quomodo passim in Terentio et Sallustio viri docti ediderunt. De hac ratione scribendi v. Dausquej. Orthogr. part. 2. hac voc. et Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 9. 21. et alibi. Similiter scribebatur *neglego*, pro *negligo*. V. ad Liv. 2, 11, 4. Tum *parvo judicio* Leid. 2. et Gaertn. Ita saepe lapsi sunt scribae. V. infra ad 29, 37, 16. Hinc *intercessione sustulisse* Haverk. Paullo ante *in suo versa*, pro *in suos*, Harlej. 2. Male. *in suos* est in homines sui ordinis, in plebejos. Supra 4, 9, 5. *Tutores, in ea quoque re partium memores, ad suum tendere.* ubi vide, quae notantur.

Quod, intercessione sublata, tribuniciam potestatem evertissent] In exemplari Vormaciensi non est *quod*. Conjicio simpliciter legendum *sustulisse, intercessione sublata tribuniciam potestatem evertisse*. RHEN. Tò *quod* in nullo etiam meorum codicum superest. *sustulisse, intercessione sublata tribuniciam potestatem evertisset* Lovel. 2. et 5. *sustulisse, intercessione sublata tribuniciam potestatem evertissent* praeter edd. Rom. anni 1472. et Parm. praeferunt Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo a manu altera interpolatum est, *sustulisse, et intercessione*. quomodo etiam praefert Lovel. 4. [Veith.] sed *sustulisse, et intercessione sublata tribuniciam potestatem evertisse* Harlej. 2. et Haverk. Denique, quemadmodum Rhenanus ex conjectura emendat, exhibent Florent. Harlej. 1. Gaertn.

cessionem sustulisse; intercessione sublata, tribuniciam
9 *potestatem evertisse. Nam, quod illi sperarent, effre-*
natam licentiam ejus magistratus Patres laturos, falli
eos. Si tribunicia vis tribunicio auxilio repelli nequeat,
10 *aliud telum Patres inventuros esse.* Consulesque in-
crepabat, quod fide publica decipi tribunos eos

et Portug. Idque verum puto. Neque necesse est, ut τὸ *et* interponatur; quod Livius omittere amat. Hearnius hic nihil ex Oxoniensibus notavit. An ergo ii omnes quoque Rhenani lectionem, quam Frobenius anno 1535. et post eum omnes recentiores editores receperunt, probant?

§. 9. *Nam quod illi sperarent, effrenatam licentiam ejus magistratus Patres laturos, falli eos*] *Nō, quod illi sperarent, effrenatam licentiam ejus magistratus Patres laturos: falli eos* Leid. 2. et Lovel. 1. Sed librarius *Nā*, ut scribi solet, et *Nō* perperam confudit. V. ad 8, 27, 2. Deinde male etiam *quod illi exspectarent*, et *Latinos*, pro *laturos*, est in Haverk. *quae illi sperarent* Lovel. 3. Tum *magistratus ejus*, transpositis dictionibus, Lovel. 2. Mox etiam *inventuros Patres* Lovel. 4.

§. 10. *Quod fide publica decipi tribunos eos taciti tulissent*] *decipit tribunos* Leid. 1. in fine vocis repetita prima litera dictionis sequentis; quod passim obvium est. V. infra ad 40, 7, 8. Tum *taciti retulissent* Haverk. Male. Liv. 35, 19, 1. *Hannibal, non adhibitus in consilium, primo eam contumeliam tacitus tulit.* Paullo ante *increpat*, pro *increpabat*, Lovel. 4. [*incepat* Veith.]

Haec propalam concionabundus] Ita primus edidit Aldus, quum in vetustioribus esset *Haec palam.* Aldi lectionem veriorem esse, evincit adsensus omnium codicum, qui pariter observant, nisi quod *prolatam*, pro *propalam*, sit in Klock. Et amat Livius vocem *propalam.* Supra 3, 35, 7. *Propalam obviam ire cupiditati parum ausi.* c. 37, 8. *Non modo non ire obviam injuriae, sed propalam licentiam suam malle, quam omnium libertatem.* 6, 17, 1. *Audiebantur itaque propalam voces exprobrantium multitudini.* 10, 20, 4. *Itaque jam propalam duces loqui, extemplo eundum in Samnium esse.* 23, 14, 8. *Itaque ubi senatum metus cepit, si propalam tenderent, resisti multitudini concitatae non posse.* ubi olim similiter peccabatur, et Gronovius veram scripturam restituit. V. quae ad eum locum notantur. Apud alios etiam scriptores librarii *propalam* in *palam* mutarunt. V. Cel. Burm. ad Suet. Aug. 64.

§. 1. *Ne aliter descenderent in forum, quum dies ferendae legis venisset*] Pall. duo *cum dies esset ferendae legis.* At Camp. *cum dies deferendae legis venisset.* GEBH. Omnia haec verba deficiunt in Leid. 2. *ne aliter descenderent* praefert Leid. 1. et Harlej. 1. *ne alii descenderent in forum* Lovel. 3. *ne aliter descenderet* Gaertn. et Fragm. Hav. forte quod praecesserit *senatum.* Sed mox sequitur *meminissent*, et *nati essent.* Et solet Livius vocem *senatus* ut conlectivam considerare, eique adjectivum ac verbum plurale addere. V. ad 4, 58, 4. Tum *quum dies*

taciti tulissent, qui senatus auctoritatem secuti essent. Haec propalam concionabundus in dies magis augebat iras hominum.

XXX. Senatum vero incitare adversus legem 1
haud desiſtebat: *ne aliter descenderent in forum, quum dies ferendae legis venisset, quam ut qui meminissent,*

esset ferendae legis Voſſ. 2. et Lovel. 3. *quum dies ferendae legis advenisset* Hearnii Oxon. C. Quod ex interpretis expositione marginali receptum eſſe videtur. Simile gloſſema in Gebhardi Palat. sec. supra erat 3, 6, 5. (*et infra 40, 6, 1.) Vulgatum verum est. Supra 1, 9, 10. *Ubi spectaculi tempus venit.* 2, 61, 8. *Antequam praedicta dies veniret, morbo moritur.* 4, 44, 10. *Quum dies venit, caussa ipse pro se dicta, quindecim millibus aeris damnatur.* 6, 20, 1. *Adprobantibus cunctis, diem Manlio dicunt.* etc. *Quum dies venit*, etc. 23, 49, 1. *Ubi ea dies venit, ad conducendum tres societates aderant hominum undeviginti,* 38, 50, 10. *Donec dies dicendae caussae venit.* 40, 6, 1. *Forte luſtrandi exercitus venit tempus.* 43, 8, 9. *C. Lucretium, ubi dies, quae dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt.* c. 16, 8. *Diem ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui poſtquam venit.* 45, 29, 1. *Ubi dies venit, quo adesse Amphipoli denos principes civitatium jusserat.* Et alibi saepe. Eadem locutio *dies venit* in scriptis JCtorum passim obvia est. V. Brisson. de Verb. signif. in v. *Venire, pro adesse.* Similiter Petron. in Satyr. 26. *Venerat jam tertius dies, id est, liberae coenae exspectatio.*

Quam ut qui meminissent] Haec etiam desiderantur in Portug. a m. 1. et ab altera margini adscripta sunt. *quam qui sibi meminissent pro aris* habet Haverk.

Pro aris focisque et Deûm templis] *et templis*, omiſſa voce *Deûm*, Hearnii Oxon. B. Male. Stant enim pro vulgato omnes alii codices scripti et editi, et ipse Livius saepissime *templa Deûm*, vel *Deorum*, memoravit. Supra 1, 29, 6. *Templis tamen Deûm temperatum est.* c. 56, 1. *Minus tamen plebs gravabatur, se templa Deûm exaedificare manibus suis.* 3, 17, 11. *Arcem urbis, templa Deorum, penates publicos privatosque, hoſtibus dedi.* Infra hoc cap. §. 6. *Capitolium, aedem Veſtae, cetera circa templa Deorum oſtentantes.* c. 41, 4. *Circumferentes oculos ad templa Deûm arcemque, solam belli speciem tenentem.* c. 49, 3. *In conspectu habentes fana Deûm, et conjuges, et liberos.* c. 53, 9. *Capitolio, arce incolumi, ſtantibus templis Deorum.* 8, 33, 21. *Propter quem Deûm delubra pateant, arae sacrificiis fument.* 24, 21, 10. *Praebeat sacra arma pro patria, pro Deûm delubris, pro libertate se armantibus.* c. 23, 1. *Circa omnia fana Deûm supplicaverunt.* 26, 9, 7. *Matronae in publicum effusae circa Deûm delubra discurrunt.* 27, 51, 7. *Discursum inde ab aliis circa templa Deûm, ut grates agerent.* 28, 42, 11. *Aliter moenia patriae, templa Deûm, aras et focos defendent.* 31, 26, 10. *Templa Deûm dirui atque incendi jussit.* 38, 51, 13. *Templa Deûm cum populo Romano circumiit.* 45, 44, 6. *Biduum petiit, quo templa Deûm urbemque et hospites amicosque viseret.* Et pluribus aliis locis.

sibi pro aris focisque et Deûm templis ac solo, in quo
2 *nati essent, dimicandum fore. Nam quod ad se privatim adtineat, si suae gloriae sibi inter dimicationem patriae meminisse sit fas, sibi amplum quoque esse, urbem*

§. 2. *Quod ad se privatim adtineat*] *ad se privatum* Harlej. 1. Male. Non enim se privatum hic obponit sibi magiſtratum gerenti; sed se sejunctim a communi omnium civium cauſſa. Liv. 37, 36, 1. *Legatus, poſtquam nihil aequi in consilio inpetrare se censebat, privatim P. Scipionis tentare animum est conatus.* Cic. pro Quinct. 4. *Neque interea verbum ullum interposuit Naevius, aut societatem sibi quidpiam debere, aut privatim Quinctium debuisse.* Perperam etiam *a se privatim* Leid. 1.

Sibi amplum quoque esse] *sibi amplam* Voſſ. 2. Lovel. 3. Gaertn. Fragm. Hav. Neapol. Latinii, et vetuſtae edd. quasi referendum foret ad praecedens *suae gloriae.* Verum recte Ascenſius anno 1513. *amplum* subſtituit, quod servant reliqui codd. Supra 2, 9, 4. *Porsena tum regem esse Romae, tum Etruscae gentis regem, amplum Tuscis ratus.* 28, 42, 21. *Non quia reipublicae id utile, sed quia tibi amplum et gloriosum censes esse.* ubi vide, quae J. Fr. Gronovius notavit. Paullo ante *inter dimicationem meminisse patriae*, alia dictionum positura, Harlej. 2. Portug. et Haverk. In verbis sequentibus *a se captam*, pro *ab se*, Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. et Haverk. invitis reliquis, qui vulgato adhaerent, nisi quod in Leid. 1. sit *ad se captam*, errore librarii, sed unde potius *ab*, quam *a*, in exemplari suo ab eo inventum fuiſſe conligitur.

Quotidie se frui monimento gloriae suae] *quotidieque* Haverk. Deinde *frui momento gloriae* Leid. 2. Alibi ita saepe peccatur. V. infra hoc lib. ad c. 52, 1. Reliqui libri nihil mutant, nisi quod plerique cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. habeant *monumento.* V. Dausquej. in Orthogr. part. 2. hac voc. Tum *suae gloriae* Lovel. 4. et editt. vetuſtae usque ad Aldum, qui ordinem primus invertit. Cum Aldo autem ſtant ceteri Mſti, nisi quod *τὸ suae* desit in Voſſ. 2.

Ante oculos habere urbem, latam in triumpho suo] *ante oculos suos habere* Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. Damnat similes locutiones Vorſt. de Latin. merit. suspect. c. 10. et *tollere oculos, extendere manus, tenere linguam*, non *oculos suos, manus suas linguam suam*, dicendum contendit. Fateor, ita plerumque scriptores locutos esse; alterum tamen ita in genere damnare non audeo, quum quaedam hac forma apud optimos auctores notaverim. Non memorabo nunc *Ego meis oculis vidi*, et *Vidi oculos ante ipse meos*, quae memoravit Quinctil. 8. Inſt. Orat. 3. p. 699. et 9, 3. p. 812. Id enim propter emphasin ita efferturé V. quae notavi ad Silii 16, 645. Sed certe huc facit illud Ovidii 4. ex Ponto Epiſt. 4, 36.

Intendent aures ad tua verba suas.

Ne tamen, quis uniuscujusque linguae genius sit, non ex oratione ligata, sed soluta, aeſtimandum eſſe, excipiatur, ut Vorſtius l. l. fecit; en alterum Livii

bem ab se captam frequentari, quotidie se frui monumento gloriae suae, et ante oculos habere urbem latam in triumpho suo, insistere omnes vestigiis laudum suarum. sed nefas ducere, desertam ac relictam ab Diis inmor- 3 *talibus incoli urbem; et in captivo solo habitare po-*

34, 2, 4. *Ego vix statuere apud animum meum possum, utrum pejor ipsa res, an pejore exemplo agatur.* Et ita Cic. 3. in Verr. 12. *Considerate cum vestris animis vosmet ipsi, ecquem putetis.* Pro Cluent. 25. *Si cum animis vestris longo intervallo recordari C. Staleni vitam et naturam volueritis.* 4. ad. fam. Ep. 5. *Coepi ego mecum sic cogitare.* Non tamen hoc loco codicum illorum, quos memoravi, lectio placet. Nam et plures et integriores lectionem vulgatam defendunt; et mox etiam *gloriae suae* praecessit. Ceterum *τὸ habere* deficit in Leid. 2. Praeterea *ante oculos urbem habere* est in plerisque vett. edd. usque ad Aldum, qui ordinem inmutavit, consentientibus scriptis, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

§. 3. *Relictam ab Diis inmortalibus incoli urbem*] *a Diis* Voss. 1. Leid. 2. Gaertn. et edd. vett. Aldo priores. *ab Dis* Florent. et Leid. 1. V. hoc lib. ad c. 14, 4. Tum *urbem incoli* Lovel. 1. et Leid. 2. Mox in verbis proximis *hospitari* eaedem edd. pro quo Aldus *habitare* substituit, quod superest in omnibus scriptis meis.

Et victricem patriam victa mutari] Vetus volumen habet *et victrice patria victam mutari.* Idem videtur sensus. RHEN. Optima haec lectio, *et victrice patria victam mutari*, stabilitur auctoritate Pall. duorum meliorum. at sec. *victrici patriam victam mutari.* Inversa vero forma editiones priscae *victricem patriam victa mutari.* GEBH. Quae huic adnotationi praescribitur lectio, in edd. ante Rhenanum et Frobenianam anni 1535. constanter superest, nisi quod Mediolanensis anni 1505. praeferat *victorem patriam victa mutari.* Verum neutra earum lectionum in ullo scripto superest. *Victrici patriam victam imitari* Haverk. Alibi etiam verba *mutari* et *imitari* a librariis confundi solent. V. supra ad 4, 4, 11. *victricem patriam victam mutari* Lovel. 2. Sed interdum verba *mutare* et *mutuare* inter se confunduntur. V. Cortium ad Sallust. Jug. 18, 5. *victricem patriam invictam mutari* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Fragm. Hav. [*ut victricem patriam in victam mutari* Veith.] *victrice patriam invictam mutari* Portug. a m. 1. qui a m. 2. praefert *victa patriam invictam mutari.* Reliqui omnes exhibent, quemadmodum Rhenanus in Wormaciensi et Gebhardus in duobus optimis Palatinis invenerunt, *victrice patria victam mutari.* Utrumque eodem sensu dici potest *mutare patriam victricem victa*, et *mutare patria victrice victam.* Priori locutione res praesens, quae abjicitur, casu quarto; res absens, quam acquirimus ejus loco, casu sexto ponitur: posteriori autem contra, res praesens sexto; absens quarto casu. Utriusque locutionis exempla v. apud Lambin. ad Horatii 1. od. 16, 25. et viros Cel. Bentlej. ad Horatii 2. od. 16, 19. et Burmann. ad Nason. 7. Metam. 59. Priorem etiam inlustrat Cl. Cortius ad Sall.

pulum Romanum, et victrice patria victam mutari.
4 His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque, quum ferretur lex, agmine facto in forum venerunt: dissipatique per tribus, suos quisque tribules prensantes, orare cum lacrimis

Catil. 58, 15. Ea autem utitur Livius infra 9, 12, 2. *Inter quae se media lapsos victoriae possessionem incerta pace mutasse.* Duplex illa loquendi ratio etiam obtinet in verbis *pensare* et *compensare*. V. Cel. Burmann. ad Vellej. Paterc. 2, 12, 5. Quum autem posterior *victrice patria victam mutari* minus obvia sit, et pro ea ſtent plures ac melioris notae codices, eam recte a viris doctis probatam et in contextum receptam eſſe arbitror. (* *mortem cum vita commutare* Cicero 4. ad fam. 5.)

§. 4. *His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque*] Scribe ex auctoritate veterum librorum: *His adhortationibus Patres concitati, principes, senes, juvenesque.* SIG. Hanc quidem scripturam inmisit editionibus Livii Sigonius, subleſtum, at solemne, nactus suffragium solius Palat. sec. Nam vetuſtiores codices, qua scripti, qua cusi, *His adhortationibus principes concitati Patres, senes juvenesque.* GEBHARD. Et hic male Sigonius e fatuis libris Livio consuluit. Quid eſt enim illud, *Patres principes, senes juvenesque?* quae iſta gradatio? Noſtri meliores et quicquid eſt vetuſtiorum: *principes concitati Patres seniores.* Unde scribendum, unica litera mutata, ut Curio et Gryphius ediderant: *His adhortationibus principis concitati Patres, senes, juvenesque.* Cujus *principis?* Furii Camilli. 6, [1, 4.] *Caeterum quo primo adminiculo erecta erat, eodem innixa M. Furio principe stetit.* Similiter 7, [1, 9.] *Fuit enim vir vere unicus in omni fortuna, princeps pace belloque.* J. FR. GRON. Stigmoso Sigonii codici ex meis libri pejoris notae Harlej. sec. Portug. et Haverk. adhaerent. *His adhortationibus Patres concitati principes senesque* praeferunt Lovel. 4. et 5. [Veith.] *His adhortationibus principes conctati Patres senesque* Leid. 1. *His adhortationibus principes concitati Patres senesque* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. Fragm. Hav. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. *His adhortationibus principes concituti Patres, senes juvenesque* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. a m. 2. *His adhortationibus principes conciti Patres juvenes senesque* Florent. Verba *concire* et *concitare* passim librarii confuderunt. V. ad 9, 37, 1. *His adhortationibus principis concitati Patres senesque* Oxon. C. apud Hearnium, qui se in codd. suis B. L. 2. et N. inveniſſe teſtatur *His adhortationibus principis concitati Patres, senes juvenesque*; quod recte Gronovius probavit, et ante Curionem ac Gryphium jam in contextum receperunt Frobenius anno 1535. Hervagius anno 1539. et Vascosanus anno 1542. illis enim priores *principes* etiam exhibuerunt. Sive intelligat Gronovius, revera Camillum principem senatus

coepere, *Ne eam patriam, pro qua fortissime felicissi-* 5
meque ipsi ac patres eorum dimicassent, desererent, Ca-
pitolium, aedem Vestae, cetera circa templa Deo-
rum ostentantes. *Ne exsulem, extorrem populum Ro-* 6
manum ab solo patrio ac Diis penatibus in hostium ur-

a censoribus lectum fuisse, sive potius tantum praecipuae auctoritatis inter reliquos senatores exstitisse. Ita *P. Valerius omnium consensu princeps belli pacisque artibus* vocatur supra 2, 16, 7. *principes* memorantur 3, 6, 8. *Adfecti plerique principes, Patrum major pars, militaris fere aetas omnis.* 6, 11, 3. *M. Manlius Capitolinus nimius animi, quum alios principes sperneret, uni invideret, eximio simul honoribus atque virtutibus, M. Furio. principes civitatis* 25, 4, 3. *Multos postea principes civitatis judicium de se populi passos.* de quibus v. Cl. Wesseling. 1. Observat. 8.

Quum ferretur lex, agmine facto in forum venerunt] *quum feretur lex* Portug. *quum fertur lex* Harlej. 2. Tum *venerunt in forum* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Dissipatique per tribus suos quisque tribules prehensantes] Vet. lib. *prensantes.* S[r]G. Similiter etiam omnes mei praeter unum Haverk. qui *prehensantes* retinet. V. supra ad 4, 48, 11. Praeterea *partibus, suos quisque tribules* Lovel. 5. *per partes suas, quisque tribules* Hearnii Oxon. L. 1. *tribulos* Leid. 2. et Gaertn. *tribunos* Lovel. 4. [Veith.]

§. 5. *Pro qua fortissime felicissimeque ipsi ac patres eorum dimicassent*] *fortissimo* Harlej. 1. *fortissimeque ipsi* Voss. 2. et Portug.

Aedem Vestae, cetera circa templa Deorum ostentantes] Vox *circa* omittitur in Voss. 2. *cur cura* pro ea exhibet Portug. *circa* sine casu ponere, Livio frequentissimum est. V. infra ad 9, 2, 7. Id non adsecutus librarius Leid. 2. *cetera circa templum Deorum* dedit. Deinde *obtestantes* Gaertn. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. in margine. [Veith.] Ita alibi nonnumquam scribae peccarunt. Supra 2, 42, 10. ejusdem erroris exemplum habuimus.

§. 6. *Exsulem, extorrem populum Romanum ab solo patrio*] *exterrem* Portug. forte respiciens ad originem vocis. *exsulem extorremque* Voss. 2. Lovel. 3. et Haverk. Sed alii conjunctionem ignorant, quam Livius passim omittere solet. V. supra ad 3, 9, 4. Tum *a solo patrio* Gaertn. et excusi ante Aldum. *ab solo patricio* Leid. 1. Mox *ab Diis penatibus*, pro *ac Diis*, Lovel. 2. quod, si plures codd. accederent, non displiceret. Ita enim saepe Livius praepositiones iterare, copula non inter posita, solitus est. V. ad 38, 18, 12.

Ut melius fuerit, non capi Vejos, ne Roma desereretur] *ut melius non campi Vejos* Portug. ad cujus marginem vox *fuerit* a manu altera adjecta est. Deinde *deseretur* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Scriptum fuerat *des'retur*, vel *deser'etur.* omissa autem nota factum est *deseretur.* V. supra ad 2, 56, 7. Similiter *deseremus*, pro *desereremus*,

bem agerent; eoque rem adducerent, ut melius fuerit,
7 *non capi Vejos, ne Roma desereretur.* Quia non vi
agebant, sed precibus, et inter preces multa Deorum mentio erat, religiosum parti maximae fuit. et
legem una plures tribus antiquarunt, quam jusse-
8 runt. Adeoque ea victoria laeta Patribus fuit, ut

infra est in Mstis 5, 53, 5. et contra ea addita praeter mentem Livii *desererent* factum est in quibusdam codd. pro *deserent*, infra hoc lib. c. 52, 14. Paullo ante *rem abducerent*, pro *adducerent*, Gaertn. et Lovel. 4. quomodo saepe aberrarunt librarii. V. infra ad 27, 29, 1.

§. 7. *Quia non vi agebant*] *Qui non vi agebant* Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. Ita alibi saepe peccatur. V. infra ad 36, 33, 5. *ut*, pro *ui*, est in Lovel. 3. V. ad Liv. 4, 51, 6. Praeterea in verbis sequentibus *parti fuit maximae*, mutato ordine, praefert Gaertn.

Et legem unam plures tribus antiquarunt, quam jusserunt] Cur *unam*? quasi vero multae leges promulgatae, una tantum antiquata esset, reliquae latae. Lex haec est promulgata de commigrando Vejos. Quare legendum est, *et legem una plures tribus*, id est, uno consensu. Sic supra de hac lege [hoc cap. §. 1.] *Senatum vero incitare adversus legem haud desistebat.* Item, *Quum dies ferendae legis venisset.* SIG. Rectissime *et legem una plures tribus antiquarunt* editio Campani; absque qua non tam propere meam credulitatem Sigonio addixissem. GEBH. Bene sic Sigonius, cum haberetur *unam*, sed perperam interpretatur *una*, id est, uno consensu. Nam *una* non adverbii more usurpatur, ut cum ponitur pro *simul*, sed significat unius tribus numero vicisse antiquantes. Quare enim *religiosum maximae parti fuit*, si omnium fuit consensus? Sic 2, [7, 2.] *Silvani vocem eam creditam; haec dicta, uno plus Etruscorum cecidisse in acie, vincere bello Romanum.* Valerius Max. in eadem narratione: *uno plus Etrusci cadent, Romanus exercitus victor abibit*, l. 1, 8. Tale est apud Plautum Amphitr. [2, 1, 63.] *Mihi quidem uno te plus etiam est, quam volo.* J. FR. GRON. Laberius apud Macrobium [2. Saturn. 7.]

— — — nimirum hoc die
Uno plus vixi mihi, quam vivendum fuit.

Cicero 4. Acad. 25. *In columba plures videri colores, nec esse plus uno.* JAC. GRON. *legem unam plures* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *legem unam tum plures* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Sed recte viri docti *legem una plures tribus.* Et ita fuit in Lovel. 2. et utroque Harlej. nisi excerpta fallant. Certe Hearne monuit, se eam lectionem in L. 2. et N. reperisse. Illam autem recte Gronov. adversus Sigonium exposuit. Ita Plaut. in Casina 2, 6, 7. *Te uno adest plus, quam ego volo.* Praeterea *antiqua quam jusserunt* Leid. 1. *antiquam jusserunt* Voss. 2. Lovel. 2. in con-

postero die, referentibus consulibus, senatusconsultum fieret, ut agri Vejentani septena jugera plebi dividerentur; nec patribus familiae tantum, sed ut omnium in domo liberorum capitum ratio haberetur; vellentque in eam spem liberos tollere.

XXXI. Eo munere delenita plebe, nihil certa- 1

textu, (in margine enim recte emendatur *antiquarunt*, *quam*) Lovel. 3. 4. 5. et Gaertn. *antiquari jusserunt* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Non viderunt indocti librarii, voces *antiquare* et *jubere* hic sibi obponi, et in hac re sollemnes atque ordinarias esse, quarum *antiquare legem* est eam rejicere; *jubere legem*, eam recipere ac probare. Vide Brisson. de Formul. l. 2. p. 131. et 133.

§. 8. *Adeoque ea victoria laeta Patribus fuit*] *Adeo ea victoria* Gaertn. *Adeo quod ea victoria* Harlej. sec. Error hic passim in Mstis obvius est. V. supra ad 2, 41, 8. Deinde *ea victoria laeta victoribus Patribus fuit* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. Verum omnino vox *victoribus* ex margine in contextum inrepsit.

Referentibus consulibus, *senatusconsultum fieret*] *deferentibus consulibus* Gaertn. Alibi saepe ita librarios peccare solitos fuisse, infra videbimus ad 21, 6, 5. *referentibus consules* Lovel. 1. V. ad 10, 10, 2. Tum *senatusconsultus fieret* Lovel. 4. V. supra hoc lib. ad c. 13, 5.

Ut agri Vejentani septena jugera] *agri Vejentini* Lovel. 5. *agri Vejentum* Hearnii Oxon. L. 2. Sed ita potius dicendum erat *agri Vejentium*, qua forma alibi hanc vocem efferre Livius consuevit. V. supra hoc lib. ad c. 15, 11. Et ita hoc loco praeferunt etiam Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed sequor potius fidem optimorum codd. qui vulgatum tuentur. Supra Liv. hoc lib. c. 21, 10. *In aede Junonis*, *quae in Vejentana arce erat*. c. 24, 5. *Quum pulcherrima urbs Veji agerque Vejentanus in conspectu sit*. et c. 25, 12. *Eum praedam Vejentanam publicando sacrandoque ad nihilum redegisse*. Infra etiam c. 32, 8. *Die dicta ab L. Appulejo tribuno plebis propter praedam Vejentanum*. et alibi.

Sed ut omnium in domo liberorum capitum ratio haberetur] *sed et omnium* Harlej. 2. et Haverk. errore librariorum, qui alibi saepe has voculas confuderunt. V. ad 21, 28, 8. Vitiosum illud *et* deinde in aliis codicibus ulterius corruptum, et pro eo *etiam* vel per compendium *et* datum est. Ita habent Lovel. 4. 5. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. [Vejth.] Solent autem voculae *et* atque *etiam* commutari. V. infra ad 22, 47, 9. Ceterum voces *vellentque in eam spem liberos tollere* non comparent in Leidens. 2. Praeterea *ne patribus*, pro *nec*, est in Lovel. 4. V. ad 3, 47, 7.

§. 1. *Eo munere delinita plebe*] *delenita plebe* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. Et ita edidit Cl. Hearne. Licet autem

tum eſt, quo minus conſularia comitia haberentur.
2 creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius,

in variis lectionibus mutatae scripturae rationem reddere neglexerit, id tamen, jam codicum meorum teſtimonio firmatum, servavi. Alibi etiam ea vox, et inde declinata alia *delenimentum* apud Livium corruptae exſtant, et inscitia librariorum in *delinitus* et *delinimentum* abierunt. Ita 1, 57, 1. *Rex Romanus tum ipse ditari, exhaustus magnificentia publicorum operum, tum praeda delinire popularium animos studebat.* ubi legendum puto *delenire*, id eſt, mitigare, placare. Superius enim c. 56, 1. dixerat, plebem minus gravari, se templa Deûm manibus suis exaedificare, quam quum ad alia opera, foros in circo faciendos, cloacamque maximam agendam, traducebatur: nunc itaque praeda animos popularium *delenire* ſtudebat. 4, 51, 5. *Aptissimum tempus erat, vindicatis seditionibus, delenimentum animis, Bolani agri divisionem, objici.* Ita praeferentibus Voſſ. utrique et Leid. 1. pro *delinimentum*, credo. Plebs ibi aegre ferebat, rogationes de commodis suis promulgatas, factione patriciorum obſtante, ferri non poſſe; et contra leges, quibus ordinis sui delicta punirentur, confeſtim accipi et exerceri; ut autem haec ira mitigaretur, agrum Bolanum inter eos dividi oportuerat: recte itaque id *delenimentum* vocat. Eodem mendo Ovidium liberavit Cel. Burmann. Epiſt. 17. Her. 23.

Crimen erat nostrum, si delenita fuissem.
Quum sim rapta, meum quid, nisi nolle, fuit.

Raptum crimini sibi verti poſſe Helena agnoſcit, si voluntate rapta fuiſſet, aut si, poſtquam rapta eſſet, cum raptore in gratiam rediiſſet, ipsi mitigata, placata foret. V. inſuper Cel. Burmann. ad Phaedr. prolog. l. 3, 44. Eodem verbo utitur etiam Amm. Marcell. 28, 1. *Commonitorium repertum est manu scriptum Hymetii, petentis, ut obsecrata ritu sacrorum sollemnium numina erga se imperatores delenirent.* Supersunt etiam loca apud Livium, ubi, quum vulgo *delinitus* et *delinimentum* edatur, in scriptis quibusdam *delenitus* et *delenimentum* inveni, et tamen veriorem receptam lectionem judico. De illis infra ad 39, 11, 2. commodior agendi locus erit, ubi vide.

Quo minus consularia comitia haberentur] Haec verba a m. 1. deerant in Portug. Sed a manu emendatrice poſtea margini addita sunt. At totus hic §. 1. et ultima verba cap. praec. *vellentque in eam spem liberos tollere* exsulant a Leid. 2. negligentia scribae, cui occaſionem dedit repetitio vocis *haberetur*, *haberentur*. V. ad 9, 11, 11.

§. 2. *Creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius*] Dionysius l. 1. [p. 61.] ubi chronographica tractat, hunc annum a primis conſulibus aït eſſe centesimum undevicesimum: quibus si addideris annos, quibus Roma sub regibus fuit, reperies annum ab Urbe condita trecentesimum sexagesimum tertium. Recte igitur biennio poſt Camillus supputat trecenteſimum sexagesimum quintum [infra hoc lib. c. 54, 5.] contra atque senes paullo poſt [c. 40, 1.] supputant, imo quam Plutarchus in

cui Capitolino postea etiam fuit cognomen. Hi consules magnos ludos fecere, quos M. Furius dictator

Camillo [p. 139.] atque adeo quam Plinius l. 31, 1. si codices non fallunt. GLAR. Vide Dodwell. in notis ad Chronolog. Graeco Roman. quae subjicitur Dionysio Halic. ad ann. ante Chr. nat. 388. Huic autem consuli perperam *Marci* praenomen tribuitur in Lovel. 2.

M. Manlius, cui Capitolino postea fuit cognomen] Palat. duo *postea etiam fuit cognomen*. GEBH. Duo Pall. meliores et Voss. alter *postea etiam fuit cognomen*. Nempe alterius Capitolini Quinctii dudum multa mentio facta fuerat. J. FR. GRON. In Manlii praenomen *Marcus* conspirant omnes libri, scripti et excusi, cui tamen Diodor. Sic. l. 14. p. 449. *Auli*, Dionys. Hal. l. 1. p. 61. *Titi* praenomen tribuere, observat Pighius in Annal. Rom. ad ann. 361. p. 222. Verum in nomine gentili dissentiunt. Nam *Manilius* vocatur in Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Haverk. et Fragm. Hav. *Mallius* in Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Mamilius* in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Sed passim ita errant librarii. V. ad 2, 43, 11. et infra ad 34, 53, 2. Deinde *cui Capitoliñ postea fuit cognomen* Lovel. 1. *cui Capitolinus postea fuit cognomen* Lovel. 2. *cui Capitolinum postea fuit cognomen* Voss. 1. et Leid. 2. Male. V. Gronov. supra ad 1, 3, 7. et quae notavi ad Silii 11, 58. Deinde vocem *etiam*, quam Gronovius in contextum recepit, praeter unum Voss. 2. ab eo jam memoratum, eique plerumque consentientem Lovel. 3. nullus meorum codd. agnoscit; exsulat etiam ab Hearnii L. 2. B. N. et C. Ea vox autem, si admittenda sit, utrum addita fuerit, quod Quinctius similiter Capitolini cognomen habuerit, quemadmodum Gronovius existimat, vehementer dubito. An non simplicius videtur, Livium eo indicare voluisse, eidem M. Manlio postea aliud nomen, et quidem *Capitolini* inpositum fuisse? Supra 4, 26, 2. *T. Quinctius L. F. Cincinnatus (eidem et Penno cognomen additur) et C. Julius Mento consules facti*. Ceterum si Livius addendo *postea* indicare voluit, M. Manlium, antequam Gallos Capitolium scandentes deturbarit, et arcem Romanam ab imminente periculo servarit, *Capitolini* cognomen non habuisse, diversa sentit a Dionys. qui 1. Antiq. p. 61. jam Manlio consuli id tribuit. Ne quis vero per prolepsin id factum putet, ex Fastis Capitolinis constat, jam alios ante hunc M. Manlium et Capitolium ab eo defensum *Capitolini* cognomen habuisse. Ita A. Manlius, qui apud Liv. 4, 61, 1. tribunus militum consulari potestate fuisse, et 5, 8, 1. eam dignitatem iterum gessisse dicitur, in Fastis illis *A. MANLIVS. A. F. CN. N. VVLSO. CAPITOLIN.* vocatur. Livius itaque indicare voluisse videtur, eum cognomen *Capitolini*, quod multo prius in ea familia fuit, quia fortassis Manliae gentis domus celeberrima in Capitolio stetit, quae cum ipso postea damnata interiit, multo praeclarius reddidisse; quemadmodum conjicit Pighius in Annal. ad ann. 361. p. 222. sive cognomen *Capitolini*, olim majoribus inditum, defensione Capitolii ab nocturna Gallorum obpugnatione ei confirmatum esse. V. infra ad 9, 16, 13. Denique *cognomen fuit*, alio ordine, legit Haverk.

3 voverat Vejenti bello. Eodem anno aedes Junonis Reginae, ab eodem dictatore eodemque bello vota, dedicatur: celebratamque dedicationem ingenti ma-
4 tronarum studio tradunt. Bellum haud memorabile in Algido cum Aequis gestum est, fusis hostibus prius pene, quam manus consererent. Valerio,

Quos M. Furius dictator voverat Vejenti bello] *quos idem Furius dictator* Hearnii Oxon. L. 2. Puto, pro *M. Furius*, primo scriptum fuisse *iñ Furius*, id est *inde Furius*; quomodo librarios peccasse, vidimus supra ad 4, 52, 4. Certe *inde* hic exhibet Lovel. 4. [Veith.] *iñ* Lovel. 5. Ex *inde* vero, sive *ide*, postea factum esse *idē*, sive *idem*; nam, et hoc modo eos errare solitos esse, antea vidimus ad 1, 19, 7. *quos M. Furius Camillus dictator* praefert Oxon. B. apud eumdem Hearnium. Sed nullus ex meis Furii dictatoris cognomen *Camillus* exprimit. quare vel a librario unius istius codicis sponte additum, vel ex margine in contextum inrepsisse puto. Insuper vox *voverat* negligentia scribae deest in Harlej. 1. ejus loco *foverat* habet Gaertn. quem errorem ex inperite verba praeeuntis pronunciatione profluxisse existimo. Alibi ita peccatum, docet N. Heinsius in epist. ad Gronov. quam edidit Cel. Burmann. in Syntagm. Epistol. tom. 3. p. 522.

§. 3. *Eodem anno aedes Junonis Reginae ab eodem dictatore eodemque bello vota*] Vocem *anno* neglegenter omisit librarius Leid. 2. Deinde perperam scribitur *aedes jusionis regiae* in Gaertn. Vox *Reginae* sine caussa iterum exsulat ab eodem Leid. 2. Tum *eoque bello vota* habet Gaertn.

Celebratamque dedicationem ingenti matronarum studio tradunt] Omnia haec verba exsulant a Voss. 2. *celebrantemque dedicationem* praefert Voss. 1. *celebrantemque dedicatonem* Lovel. 1. a m. 2. pro quo manus altera emendavit *celebrantemque dedicatorem*. Et ita praefert Leid. 2.

§. 4. *Bellum haud memorabile in Algido cum Aequis gestum est*] Vocabula *haud memorabile* in ultimum locum trajiciunt Portug. et Haverk. Neque aliter obfert Harlej. 2. nisi quod insuper omittat τὸ *est*. [*Bellum in Algido* Veith.]

Fusis hostibus prius pene] *fusis hominibus*, sive, ut compendio scribitur, *hoīb'*, Gaertn. Alibi voces *hostes* et *homines* in libris priscis commisceri solent. V. infra ad 23, 37, 11. Voces *haud memorabile* ex praecedentibus post τὸ *fusis* rejiciunt Lovel. 4. et 5. Tum *pene prius* alio ordine est in Lovel. 4.

Valerio, quod perseverantior caedendis in fuga fuit] Vet. lib. *caedendis hostibus in fuga*. SIG. Intrusit Sigonius ex codice recentissimo τὸ *hostibus*, quod respuunt Pall. duo meliores, atque etiam editiones vetustissimae binae. GEBH. Ex omnibus meis unus itidem recentissimus Haverk. τὸ *hostibus* servat, quam vocem ignorant reliqui, et cum iis etiam codices, quos Hearno Oxonii consuluit. Et potest commode abesse, quum modo prae-

quod perseverantior caedendis in fuga fuit, trium-
phus; Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, de-
cretum est. Eodem anno novum bellum cum Vol- 5
siniensibus exortum: quo propter famem pestilen-
tiamque in agro Romano, ex siccitate caloribusque
nimiis ortam, exercitus duci nequivit. ob quae Vol-

cesserit, unde hic cogitatione suppleri debet. Recte itaque eam, quam Sigonius receperat, sustulit iterum Gronovius, quem supra v. hoc libro ad c. 24, 10. Praeterea *Valerioque perseverantior* Lovel. 3. V. ad 2, 41, 8. *perseverantia* Leid. 2. *perseverantur* Haverk. Tum *credendo*, pro *caedendis*, Gaertn. qui voluisse videtur *caedendo in fuga*, ut ex praecedenti *hostibus* hic repetatur *hostes*. *Credere* et *cedere*, quomodo olim pro *caedere* indocti librarii, non distinguentes literam *e* et diphthongum *ae*, scripserunt, saepe commutari, supra vidimus ad Liv. 3, 21, 3.

Manlio, ut ovans ingrederetur urbem, decretum est] *Mallio* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Mamilio* Harlej. 2. et Portug. *Manilio* Lovel. 1. 2. 4. et Haverk. V. supra hoc cap. §. 2. Deinde *urbem* non comparet in Gaertn.

§. 5. *Novum bellum cum Volsiniensibus exortum*] *Vulsinii* et *Vulsinienses* scribendum est ex lapidibus Capitolinis. Porro autem *Salpinatium*, de quibus ambigit Glareanus, meminit Fabius Pictor in vulgatis ejus fragmentis. SIGON. *Volsinensibus* Voss. ambo. *Volscinensibus* Gaertn. *Volsscinensibus* Harlej. 2. *Vulscinensibus* Leid. 2. *Vulscinentibus* Haverk. *Vulscinien sibus* Lovel. 2. 4. et Portug. *Vulsinensibus* Lovel. 1. *Vulsiniensibus* Leid. 1. Lovel. 3. et Fragment. Hav. Similiter in Oxon. N. et C. atque, ut testatur, in edit. Romana principe Hearne invenit. V. etiam ad cap. seq. §. 2. Eam autem scribendi rationem Sigonius etiam infra defendit ad 7, 3, 7. et ad 9, 41, 6. Sed, utramque *Volsinienses* et *Vulsinienses* probam esse, ex Cellarii 2. Geogr. Antiq. 9. p. 456. docet Cl. Dukerus ad Flori 1, 21. in princ. Ejusdem etiam sententiae fuit Cluverius 2. Ital. Ant. 3. p. 556. V. etiam Dempsteri Etrur. Regal. 4, 16. ubi et *VOLSINIENSES* vocari in lapide apud Gruter. p. 385. n. 1. monuit, addens frequentiori usu *Vulsinienses* vocari.

Quo propter famem etc. *ortam exercitus duci nequivit*] *qui propter famem* Voss. 1. et Leid. 2. *quo propter famam* Haverk. Tum *exortam* Florent. In Mstis saepe ita variari, supra dixi ad 4, 45, 7. Verum hoc eodem §. *bellum exortum* praecessit; ideoque nunc minus placet. Deinde *duci nequeunt* Leid. 2. *duci nequiit* Haverk.

Ob quae Volsinienses, Salpinatibus adjunctis] *Volsiniensium* meminit Plinius [3, 5.] in descriptione Hetruriae: *Volsinii* oppidi Ptolem. [3, 1.] *Salpinates* qui sint, mihi nondum compertum. GLAR. Salpinatium quis praeter Livium meminerit, non invenio. Fabius Pictor enim, quem Sigonius supra laudavit,

sinienses, Salpinatibus adjunctis superbia elati, ul-
6 tro agros Romanos incursavere. Bellum inde duobus populis indictum. C. Julius censor decessit: in ejus locum M. Cornelius subſectus. quae res poſtea religioni fuit; quia eo luſtro Roma eſt capta.
7 Nec deinde umquam in demortui locum censor sub-

fraudibus et inpoſturis Annii Viterbiensis vitam debet. Is autem Salpinatium mentionem fecit l. 2. de Aureo Seculo pag. m. 430. Salpinum quoque quo situ fuerit, incertum eſſe, fatetur Cluver. 2. Ital. Ant. 3. p. 557. Conjicit tamen, ultra Volsinios poſitum fuiſſe, quia, narrante Liv. cap. seq. Romani Volsinienses prius adgressi sunt. Opibus quoque clarum fuiſſe, ex societate Volsiniensis belli colligit. Dempſterus etiam in Etruria Regali Salpinates ne memoravit quidem. *Scalpinatibus* eſt in Florent. Mox *in superbia elati* Haverk. *superbiā elati* Leid. 1. Sed saepius dictum eſt, hujus codicis scribae sollemne fuiſſe, notam literae *m* in fine vocum perperam vel addere, vel detrahere. Ita tamen hoc loco praefert etiam Florent. *superbia elatus*, ut *successu elatus*, de quo infra v. ad 37, 12, 4. Mox *ultro Romanos agros*, alio ordine, Lovel. 2. *ultra agros Romanos* Lovel. 5. V. infra ad 30, 16, 3.

§. 6. *Bellum inde duobus populis indictum*] *Bellum deinde duobus populis* Lovel. 1. Leid. 2. et Portug. *Bellum deinde in duobus populis* Haverk. Suspicor, librarium duplicem lectionem exprimere, et scribere voluisse *Bellum deinde iñ duobus populis*. Notam vero voci *iñ*, id est *inde*, addere neglexiſſe. Tum *indictum est* Leid. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.]

C. Julius censor decessit] *Cajus* non est in veteri libro. RHENAN. Cum C. Julio censore collega fuit L. Papyrius, ut 9, [34, 20.] P. Sempronius tribunus plebis recitat adverſus App. Claudium cenſorem. GLAR. Praenomen deest etiam in Lovel. 4. et Gaertn. [Veith. qui *Tullius*] *G. Julius* vocatur in Portug. *Gn. Julius* in Fragm. Hav. *Gnaeus Julius* in Hearnii Oxon. N. in cujus tamen margine *C. Julius* emendatur. Et recte. Id enim praenomen non modo reliqui codd. hoc loco, sed omnes etiam infra 9, 34, 20. agnoscunt. Insuper *Cnaei* praenomen in gente Julia sub republica inauditum fuit. In verbis sequentibus vox *postea* deficit in Lovel. 2. quae in aliis omnibus constanter exstat, et etiam hoc loco commodiſſima est, ut addita ratio. *quia eo lustro Roma est capta*, docet. Id enim duobus annis postea accidit, adeoque tum demum religioni eſſe incipere potuit. Tum *quod eo lustro* Lovel. 3. V. ad 38, 36, 4. Hinc vocula *eo* non adparet in Leid. 1. et Lov. 2. Tandem *capta est* alio ordine edd. Aldo priores.

§. 7. *Nec deinde umquam in demortui locum censor subſicitur*] *Nec inde umquam* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *inde* autem pro *deinde* alibi usurpatur. V. ad 42, 55, 6. Ob reliquorum tamen codicum consensum in vulgatam scripturam, primam

ficur. consulibusque morbo inplicitis placuit, per
interregnum renovari auspicia. Itaque, quum ex 8
senatusconsulto consules magistratu se abdicassent,
interrex creatur M. Furius Camillus; qui P. Cornelium Scipionem, is deinde L. Valerium Potitum in-
terregem prodidit. ab eo creati sex tribuni militum 9

syllabam τοῦ *deinde* culpa scribarum omissam puto, quomodo etiam aliis locis lapsi sunt. V. mox ad §. seq. et infra ad 36, 24, 10. Praeterea *umquam in locum inde mortui* Haverk. Sed prima syllaba τοῦ *inde* nata est ex ultima litera vocis praecedentis *locum*, quod et alibi frequens est. V., ad 37, 1, 2. posterior autem syllaba male a voce sequenti divellitur. *umquam mortui inde locum* Voss. 1. τῷ *de* in voce *inde* non modo iterum a voce *mortui* disjuncto, et proxime praecedenti *in* adposito; sed et insuper vocibus trajectis. manus 2. tamen τὸ *de* expungendum indicavit, ac legendum esse *mortui in locum*, quod et praefert Leid. 2. et Lovel. 1. *umquam in mortui locum* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. [Veith.] *umquam in locum mortui* Portug. Nihil muto. Infra 9, 34, 17. *Collegam subrogabis, quem ne in demortui quidem locum subrogari fas est.* Et mox *Demortuo collega C. Julio censore.* ubi etiam similiter in uno codice peccatur. 23, 21, 7. *In locum P. Scantinii demortui.* (* 26, 23, 7. 27, 8, 4. 39, 45, 8.) Auct. Epit. Liv. 49. *Perseo demortuo, Adramytti se educatum.*

Consulibus morbo inplicitis] *inplicatis* Voss. 1. Eadem varietas etiam infra obcurrit 6, 21, 7. ubi quaedam vide. At supra est 1, 31, 5. *Donec ipse quoque longinquo morbo est inplicitus.* 3, 2, 2. *Intra castra quies necessaria morbo inplicitum exercitum tenuit.* 7, 23, 2. *Scipione gravi morbo inplicito, Gallicum bellum Popillo extra ordinem datum.* 23, 34, 11. *Non tam in periculosum, quam longum morbum inplicitum diu ad belli vim sustinendam inutilem fore.* 28, 24, 1. *Scipio ipse gravi morbo inplicitus.* 39, 56, 2. *P. Sempronius propraetor diutino morbo est inplicitus.*

§. 8. *Quum ex senatusconsulto consules magistratu se abdicassent*] *ex senatu consulto* Gaertn. Tum vox *consules* deficit in Lovel. 2. cujus compendium *cos* vel *cons.* intereceptum est a vocis praecedentis compendio *sen. cons.* Praeterea *se magistratu abdicassent* Hav. et edd. Aldo priores. [*creatus* Veith.] Mox *is inde L. Valerium*, pro *deinde*, Voss. 2. Verum neque hic uni testi fidem habendam puto. V. supra ad §. praec.

§. 9. *Consulari potestate. Ut etiamsi* etc.] Rotundissima est oratio, quam sic distinguas oportet: *Ab eo creati sex tribuni militum consulari potestate, (ut etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia magistratuum reipublicae esset) Calendis Quintilibus magistratum occepere*, etc. JAC. GRON. Distinctio, quae recte

consulari potestate; ut, etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia magistratuum reipublicae esset.

1 XXXII. Kalendis Quinctilibus magistratum occepere L. Lucretius, Ser. Sulpicius, M. Aemilius, L. Furius Medullinus septimum, Agrippa Furius,

2 C. Aemilius iterum. Ex his L. Lucretio et C. Ae-

Cl. Gronovio displicuit, primum adparuit in Elzeviriana Heinsi editione. Ante ita interpungebatur: *ab eo creati sex tribuni militum consulari potestate ut etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset, copia magistratuum reipublicae esset. Kalendis* etc. Et eam fere recep.

Etiamsi cui eorum incommoda valetudo fuisset] *valitudo* Voss. ambo, Leidens. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et vetustae edd. V. supra ad 3, 6, 9. Mox *copia* deest in Haverk. *copiam* praefert Florent. cujus ultima litera ex principio vocis sequentis perperam repetita est. V. ad 40, 7, 8. *esset* in Leid. 2. et Lovel. 1. desideratur.

§. 1. *Kalendis Quinctilibus magistratum occepere L. Lucretius, Ser. Sulpicius, M. Aemilius*] *mag.* pro *magistratum*, Leid. 1. *magis* Lovel. 1. et Fragm. Hav. *mag*ˢ. Klock. quo *magistratus* librarius indicare voluisse videtur. Praeterea *accipere* Voss. 2. et Leid. 2. *cepere* Klock. *accepere* Florent. Voss. 1. Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. Nihil muto. Utrumque, et *magistratum*, et *occepere*, probum est. Supra hoc lib. c. 9, 1. *Extemplo novos tribunos militum creandos esse, qui Kalendis Octobribus magistratum occiperent.* Etiam 3, 55, 1. *Consules creantur L. Valerius, M. Horatius, qui extemplo magistratum occeperunt.* Et ita passim. De verbo *occipere* v. Gebhard. ad Liv. 1, 7, 6. et quae infra notantur ad 31, 50, 6. Praeterea *Laelius Lucretius* Gaertn. Ita alibi quoque pro *L.* sive *Lucius*, indocti librarii scribere soliti fuere. Exempla v. supra 3, 12, 8. infra hoc cap. §. 8. Plura habes ad 29, 7, 2. Tum *Servilius Sulpicius* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. De hoc etiam errore, qui saepe in libris scriptis obvius est, v. infra ad Epit. Liv. 72. Deinde *M. Mamilius* Portug. *M. Manilius* Harlej. 2. *C. Manilius* Haverk. Verum reliqui omnes in vulgatum recte conspirant.

L. Furius Medullinus septimum, Agrippa Furius, C. Aemilius] Omnia haec vocabula desunt in Leid. 2. et Klock. cui librariorum errori occasionem dedit repetitio vocis *Aemilius*, quemadmodum repetitio vocis *Furius* caussa exstitit, ut τὰ *Medullinus septimum*, *Agrippa Furius* omitterentur a scriba Gaertn. Vox *Medullinus* sola non adparet in Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Fragm. Hav. *Medulinus* praeferunt Portug. Lovel. 1. 4. et Haverk. Sed duplice *ll* hanc vocem constanter scribunt Fasti

milio Volsiniensis provincia evenit: Salpinates Agrippae Furio et Ser. Sulpicio. Prius cum Volsi- 3
niensibus pugnatum est: bellum numero hostium ingens, certamine haud sane asperum fuit. Fusa concursu primo acies in fugam: millia octo armatorum ab equitibus interclusa, positis armis, in deditionem venerunt. Ejus belli fama effecit, ne se 4

Capitolini. Denique *septimo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra hoc lib. c. 16, 1.

§. 2. *L. Lucretio et C. Aemilio Volsiniensis provincia evenit*] *Livio Lucretio* Leid. 1. Lovel. 2. et Fragm. Hav. Error hic frequens est in Mstis, ut *Lucius* praenomen reddatur per *Livius*. V. supra ad 2, 49, 10. Deinde *Lucretio*, *Aemilio* quaedam veterum editionum, aliae *Lucretio et Aemilio*, aliae *Lucretio et Claudio Aemilio*. Infinitis locis apud Livium praenomen *Cajus* in nomen gentile *Claudius* socordia librariorum abiit. V. supra hoc lib. ad c. 26, 2. et ita §. praec. *Claudius Aemilius iterum*, pro *C. Aemilius*, habent omnes editi ante Aldum. Tum *Volsinensis* Voss. 2. et a m. 1. etiam Voss. 1. *Vulsinensis* Portug. *Volscinensis* Gaertn. *Vulscinensis* Leid. 2. *Vulscienensibus* Haverk. *Vulciniensis* Harlej. 2. *Vulsciniensis* Lovel. 1. et 2. *Vulsiniensis* Florent. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. et Fragm. Hav. quomodo etiam passim hoc capite variant librarii. V. ad cap. praec. §. 5. Mox *Sapinates*, pro *Salpinates*, Florent. *Sappinates* Leid. 1. et ita hic aliique codd. mox §. 4.

§. 3. *Bellum numero hostium ingens, certamine haud sane asperum*] *bellum in numero* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Sed praepositio nata est ex proximè praecedentis vocis litera finali. V. ad 37, 11, 4. Deinde *certamen haud sane asperum* Gaertn. et omnes editi ante Aldum, qui *certamine* vulgavit, concinentibus reliquis scriptis.

Millia octo armatorum ab equitibus interclusa, etc. *in deditionem venerunt*] *octo millia* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *in dedicationem* Leid. 1. Lovel. 1. et Portug. a m. 1. V. infra hoc libro ad c. 48, 4. *ad deditionem venerunt* Harlej. 2. Sed *in deditionem venire* etiam infra dixit 9, 20, 4. *Obsidibus L. Plautio consuli datis in deditionem venerunt.* ubi alia ejus locutionis exempla vide. Paullo ante voces *in fugam* exsulabant a Lovel. 4.

§. 4. *Ejus belli fama effecit*] *fama efficit* Lovel. 1. a m. 1. *fama fecit* Lovel. 4. *fame efficit* Leid. 1. *fame fecit* Fragm. Hav. Quum olim voces una serie scriberentur *famaeffecit*, imperite postea divisae fuere hoc modo *famae fecit*. Quum autem etiam pro diphthongo *ae* simplex *e* scriberetur, factum est *fame fecit*. Vulgatum probum est. Mox etiam *Sappinates* Florent. Harlej. 1. et Leid. 1. V. ad §. 2. hujus capitis.

Moenibus armati se tutabantur] *moenibus armatis* Harlej. 2. Sed ultima litera τοῦ *armatis* ei adhaesit ex principio vocis

pugnae committerent Salpinates. moenibus armati se tutabantur. Romani praedas passim et ex Salpinati agro, et ex Volsiniensi, nullo eam vim arcente, egerunt: donec Volsiniensibus fessis bello ea conditione, ut res populo Romano redderent, ſtipendiumque ejus anni exercitui praeſtarent, in

sequentis. V. ad 28, 25, 2. *moenibus se armati* Lovel. 2. Tum *se tuebantur* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Haverk. Leid. pr. a manu interpolatrice, et Hearnii Oxon. N. in margine: quod ex gloſſa natum videtur. Praefero *tutabantur*, qua voce saepius usus eſt Livius. Supra 2, 49, 9. *Non ad praesidium modo tutandum Fabii satis erant.* 3, 6, 5. *Per se ipsi Hernici cum Latinis res suas tutarentur.* c. 7, 1. *Deserta omnia sine capite sine viribus Dii praesides ac fortuna Urbis tutata est.* c. 22, 5. *Ubi quum Volsci, quemadmodum quieti vallo se tutarentur, pararent.* 5, 2, 6. *Egregiis muris situque naturali urbem tutantes.* ubi vide. 6, 26, 1. *Vera arma verasque vires, quibus ab ira Romanorum vestra tutaremini, invenistis.* 7, 38, 6. *Qui nec se nec sua tutari possint.* V. etiam infra ad 28, 20, 1. ubi etiam alibi haec verba in Mſtis confundi docebimus.

Praedas passim et ex Salpinati agro et ex Volsiniensi, nullo eam vim arcente, egerunt] Vocula *et* priori loco deeſt in Lovel. 4. Voſſ. 1. et Leidens. 2. [Veith.] sequens vocula *ex* in Voſſ. 2. Sed puto librarios ductuum similitudine deceptos alterutram omisiſſe. Et sane tanta ductuum adfinitas eſt, ut saepe inter se commutentur. V. infra ad 26, 45, 1. Similiter *ex* a praecedenti *et* eliditur infra 6, 7, 4. (* 30, 4, 7.) Alibi etiam τὸ *et* a sequenti *ex* interceptum eſt. V. infra ad 44, 43, 3. *sed* pro *et* praefert Harlej. 1. solito scribarum errore, qui passim voculas has confuderunt. V. infra ad 21, 26, 6. Tum *ex Salpinate agro* Lovel. 1. Leid. 2. et Voſſ. 1. qua forma supra erat hoc lib. c. 12, 5. *In Capenate agro hostes nulli extra moenia inventi.* (* 27, 4, 15. ubi vide.) 33, 26, 8. *Aedes Feroniae in Capenate de coelo tacta erat.* Reliqui ſtant pro vulgato. Ita *Arpinati* casu sexto Cic. maluit 7. ad fam. ep. 23. *Tantum quod ex Arpinati veneram.* 14. ep. 7. *Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana.* 5. Tuscul. 26. *Si quis recordari velit, se aliquando in Arpinati nostro gelidis fluminibus circumfusum fuisse.* Eadem forma etiam Liv. supra hoc libro c. 16, 2. *Capenati bello occupatos videbant Romanos.* 8, 11, 14. *Ut dodrantem ex Privernati complerent.* c. 12, 3. *Quum aliquot menses stativa in agro Antiati habuisset.* 22, 1, 10. *In Antiati metentibus cruentas in corbem spicas cecidisse.* Quamvis autem frequentior sit altera forma, hanc tamen perperam barbarismi accusari, docet Voſſius 4. Gramm. 12. Mox τὸ *ex* secundo loco deficit in Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. et Haverk. quod iterum a praecedenti *et* interceptum puto. Sed vulgatum etiam hic malo, quod Livius ita praepositiones iterare soleat. V.

viginti annos induciae datae. Eodem anno M. Cae- 6
dicius de plebe nunciavit tribunis, se in nova via, ubi nunc sacellum est, supra aedem Vestae, vocem noctis silentio audisse clariorem humana, quae magistratibus dici juberet, Gallos adventare. Id, ut 7
fit, propter auctoris humilitatem spretum, et quod

infra ad 6, 28, 6. Deinde *nullo vim arcente*, τῷ *eam* omisso, Harlej. 2. *nullo eam viam arcente* Lovel. 3. et Voss. 2. sollemni scribarum errore. V. infra ad 32, 9, 8. *nullo eam vi arcente* Fragm. Hav. *nullo jam vim arcente* Haverk. et Portug. Similiter alibi etiam in Mstis librarii variant. Tale exemplum supra habuimus 2, 62, 2. (* 40, 12, 10.)

§. 5. *Ea conditione, ut res*] *Ea contione* Gaertn. sollemni scribarum errore. V. supra ad 4, 12, 7. Mox *res populi Romani* Lovel. 5.

Stipendiumque ejus anni exercitui praestarent] *stipendium quod* Voss. 2. De hoc errore supra v. ad 2, 41, 8. Deinde *illius anni exercitui* vett. edd. usque ad Aldum, qui, consentientibus scriptis, dedit *ejus*. *ejus exercitui anni* perperam trajectis vocibus praefert Haverk. Denique *praepararent* Leid. 2. Sed *praestare* recte supra exposuit Klockius ad 2, 18, 11. Mox *in X. annos*, pro *in viginti*, altera numeri denarii nota omissa, Portug. *in XV. annos* Lovel. 4. [Veith.]

§. 6. *M. Ceditius de plebe nunciavit*] *Caedicius* ex Capitolinis tabulis et Graecorum monumentis scribendum. Plutarchus de Fortuna Romanorum [p. 319.] *Μάρκον Καιδίκιον* vocat, ubi de hac re agit. SIG. V. Sigonium etiam supra ad 2, 52, 6. Ceterum *M. Edicius* Fragm. Hav. *M. Cedius* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *M. Ceditius* Leid. 1. et Portug. *M. Caecilius* Lovel. 4. Reliqui *M. Cedicius*, vel *M. Caedicius*, ut Sigonius voluit. Apud Zonar. 7. Ann. 23. vocatur *Μάρκος Καίδικος*. Sed *Κεδίκιος* non tantum apud Appian. in Excerpt. Peiresc. p. 557. verum etiam apud Plutarch. in Camill. p. 135. Ita Suidas quoque *Κεδίκιος. ὄνομα κύριον.* Apud eumdem tamen Plutarch. loc. quem Sigon. laudavit, vulgo editur *Μάρκῳ καὶ Δεκίῳ*, diphthongi vestigiis manifestis existentibus. Et nomen hujus gentis *Caedicius* in Fastis Capitolinis scribitur, in quibus consul memoratur anno urbis 497. *Q. CAEDICIVS. Q. F. Q. N. IN. MAG. MORT.* Paullo ante *Eo anno*, pro *Eodem*, Lovel. 4. V. ad 10, 10, 6. In verbis sequentibus autem *in novam viam*, pro *in nova via*, Florent. et Lovel. 2. ac 4.

§. 7. *Propter auctoris humilitatem spretum, et quod longinqua, eoque ignotior, gens erat*] *adventoris humilitatem* Voss. 1. sed in margine emendatum postea est *auctoris*. Tum *et quia longinqua* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 4. 5. Portug. et Haverk. [*qui a longinqua* Veith.] *eo quia longinqua* Harlej. 2. *q*, id est *quia*, et *qͻ*, id est *quod*, librariis non bene adsecutis notas, vel eas perperam confundentibus, saepe in Mstis com-

longinqua, eoque ignotior, gens erat. Neque Deorum modo monita, ingruente fato, spreta; sed humanam quoque opem, quae una erat, M. Furium
8 ab urbe amovere. qui, die dicta ab L. Appulejo tribuno plebis propter praedam Vejentanam, filio quo-

mutantur. V. infra ad 38, 36, 4. Deinde *eòque innotior* Leid. 1. et Fragm. Hav. *eo ignotior* Voff. 1. et Leid. 2. *eo ingnotior* Lovel. 1. *eo q*? *ignotior*, id est *eo quod*, Gaertn. V. supra ad §. 5.

Neque Deorum modo monita, ingruente fato, spreta, sed humanam quoque opem, quae una erat] Omnia haec verba deficiunt in Haverk. Caussa errandi librario exstitit vocis *erat* repetitio. V. infra ad 9, 11, 11. Solam vocem *modo* omisit Lovel. 5. a m. 1. Praeterea *incongruente fato* Fragm. Hav. *incongruente facto* Voff. 2. et Lovel. 3. *Factum* et *Fatum* saepissime commutari solent. V. supra ad 3, 40, 9. Deinde *humanam quoque spem* Hearnii Oxon. L. 1. (* v. ad 36, 33, 3.) Denique ultima vox *erat* non comparet in Leid. 2. Paullo post *ammovere*, id est *admovere*, pro *amovere*, Gaertn. Ita saepe peccare librarios, infra videbimus ad 40, 55, 5.

§. 8. *Die dicta ab L. Apulejo tribuno plebis*] *Appulejo*, ut dixi. SIG. *ab Lelio Apuleo* Leid. 2. V. supra ad 2, 42, 2. et hoc cap. §. 1. *ab L. Appuleo* Lovel. 1. a m. 1. et Lovel. 2. *ab L. Apulejo* Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. De orthographia hujus nominis v. supra ad Epit. Liv. hoc lib. [*quae die dicta* Veith.] Mox *praedam Vejentinam* Lovel. 4. V. hoc lib. c. 30, 8. Tum *adulescente* Florent. V. ad 6, 34, 11.

Accitis domum tribulibus et clientibus, quae magna pars plebis erat] Pall. duo, MSS. et vetus editio *tribulibus clientibusque*. GEBH. In optimis MSS. et antiquissimis edd. τὸ *et* non habetur. Inde Ascensius *clientibus, quae m.* Sed scribendum: *accitis domum tribulibus clientibusque* (*magna pars plebis erat*) *percontatus*. Ut pridem Moguntini ediderunt. Frequens Livio ita abruptas, certe connexione defectas, parentheses facere. Hoc l. 5, 28, 9. *Poscentes, ut confestim inde ad castra hostium duceret*, (*in conspectu erant posita in plano*) *nihil poenae recusabant*. Etsi Sigonianus *et in consp.* Andreas *et ea in conspectu*. 9, [35, 2.] *Flectit paullulum in clivos agmen*, (*aspreta erant strata saxis*) *inde signa in hostem obvertit*. 10, [2, 6.] *Inde esse ostium fluminis praealti*: (*Meduacus amnis erat*) *eo invectam classem subire*, etc. Palladius Februario c. 17. *Hispanus* quidam *mihi hoc genus novae insitionis ostendit*: (*ex Persico se adserebat expertum*) *salicis ramum*, etc. Ita MSS. Vulgo *quod ex Persico*. J. FR. GRON. *demum*, pro *domum*, Klock. Tum *tribulibus et clientibus, quae magna pars plebis erat*, ut vulgo editur, Harlej. 1. Portug. et Haverk. Atque ita primum apud Aldum invenio. *tribulibus eo clientibus, quae magna pars plebis erat* Florent. *tribulibus*

quoque adolescente per idem tempus orbatus, quum, adcitis domum tribulibus clientibusque, (magna pars plebis erat) percunctatus animos eorum, responsum tulisset, *se conlaturos, quanti damnatus esset, absolvere eum non posse*, in exsilium abiit: precatus 9
ab Diis inmortalibus, *si innoxio sibi ea injuria fieret*,

et clientibus, quae magna pars plebis erant Harlej. 2. Sed ita legendum videtur, *qui magna pars plebis erant.* Id tamen non placet; nam *clientibus quae pars erat* ad eam formam dictum erit, qua infra obcurrit c. 34, 1. *Celtarum, quae pars Galliae tertia est, penes Bituriges summa imperii fuit.* V. infra ad 32, 30, 6. *tribulibus clientibus, magna pars plebis erat* Lovel. 2. *tribubus clientibusque, magna pars plebis erat* Lovel. 4. 5. et Hearnii Oxon. L. 1. *tribulibus, quod quia magna pars plebis erat* Voss. 2. *tribulibus clientibusque, quod quia magna pars plebis erat* Lovel. 3. *tribulibus clientibusque, magna pars plebis erat* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. uterque. Neque aliter praeferunt vetustissimae edd. Et hanc etiam lectionem Gronovius veriorem docuit; ita tamen, ut insuper voces *magna pars plebis erat* parentheseos notis incluserit, ut antea Moguntini fecerant, praeterea docens, simili modo abruptas parentheses Livio frequentes esse. Ita supra 2, 6, 6. *Primus eques hostium agminis fuit, (praeerat Aruns Tarquinius filius regis) rex ipse cum legionibus sequebatur.* (* 24, 3, 3.) Plura similia videri possunt infra ad 40, 57, 3. Sed *tribubus clientibusque, quae magna pars plebis erat* Gaertn. et Fragm. Hav. *tribulibus clientibusque, quae magna pars plebis erat* edd. Ascensii anni 1513. et 1516. Et ita videri posset pronomen *quae* a praecedenti particula *que* absorptum fuisse; quod alibi non raro accidit. V. infra ad 29, 6, 8. Verius tamen puto, τὸ *quae* insertum esse ab illis, qui orationem Livianam male cohaerere existimabant, ut ita melius eam connecterent. Saepissime enim has similesque voculas interposuerunt, qui stilo Liviano minus adsueti erant. Hujus rei infra ad 34, 56, 1. plura exempla videri possunt.

Conlaturos, quanti damnatus esset, absolvere eum non posse] *collocaturos* Lovel. 3. V. ad 10, 32, 5. Hinc *quanti damnaretur* Lovel. 4. *quanti esset damnatus* Gaertn. Deinde *absolvere cum non posset* Fragment. Hav. Frequenter τὰ *cum* et *eum* in Mstis commutantur. V. supra ad 4, 19, 2. [*posset* Veith.]

§. 9. *Precatus ab Diis inmortalibus, si innoxio sibi ea injuria fieret*] Has preces sic expressit Suidas [v. Ἀχίλλειος εὐχή.] Ὁ Κάμιλλος εὔξατο τὴν Ἀχίλλειον εὐχὴν, ἐπιποθῆσαι Ῥωμαίους Κάμιλλον ἐν καιρῷ. ἀπήντησε δὲ αὐτῷ οὐ πολὺ ὕστερον. SIG. Verba haec Suidam mutuatum esse ex Appiano, cujus Fragmentum ex biblioth. Peiresc. Valesius edidit p. 549. monuit ad dictum locum Kusterus; votum autem illud Achilleum inlustrat Vales. ad loc. Appiani. Ceterum *a Diis inmortalibus* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. Tum *innoxia sibi ea injuria* idem Gaertn. *inno-*

primo quoque tempore desiderium sui civitati ingratae facerent. absens quindecim millibus gravis aeris damnatur.

1 XXXIII. Expulso cive, quo manente, si quidquam humanorum certi est, capi Roma non potuerat; adventante fatali urbi clade, legati ab Clusinis

xios sibi eam injuria Leid. 1. Sed ultima litera vocis *innoxios* adhaesit ex principio vocis sequentis. V. ad 28, 25, 2. ultima vero *τοῦ eam* itidem nata est ex prima syllaba sequentis vocabuli. V. ad 3, 48, 5.

Absens quindecim millibus gravis aeris damnatur] Similiter Plutarch. in Camillo p. 135. Ὦφλε τὴν δίκην ἐρήμην, τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσαν· ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον χίλιαι δραχμαὶ καὶ πεντακόσιαι· ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον. Etiam Zonaras 7. Ann. 22. Ἐρήμην δ' ἑάλω, καὶ ψῆφος συνηνέχθη κατ' αὐτοῦ τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι. Sed, si locus integer est, summam inmensum auget Appian. in Fragm. quod Vales. ex bibliotheca Peiresciana edidit p. 546. Καὶ ὁ δῆμος, ἐκ πολλοῦ τὸν ἄνδρα ἀποστρεφόμενος, ἐζημίωσε πεντήκοντα μυριάσιν, οὐκ ἐπικλασθείς, οὐδ' ὅτι πρὸ τῆς δίκης αὐτῷ παῖς ἐτεθνήκει. Ceterum *quindena millibus* Lovel. 1. et Leidens. 2. Tum *damnatum* Fragm. Hav.

§. 1. *Si quidquam humanorum certi est, capi Roma non potuerat*] *certi esset* Portug. et Haverk. qui iidem cum Lovel. 2. et 4. etiam praeferunt *non poterat*. Sed *non potuerit* exhibent excusi, ut et *est certi*. Aldus primus *certi est* et *potuerat* substituit, concinentibus ceteris manu exaratis. Alio ordine *Roma capi* est in Lovel. 4.

Adventante fatali urbi clade] Malim *fatali urbis clade*. Et habet antiquum exemplar *s* literam superadditam. RHEN. Quasi Latine non recte diceretur, *adventat urbi clades*, Rhenanus contra omnes codices et MSS. et cusos infulsit *urbis*. GEBH. *adventanti fatali urbi clade* Gaertner. et vetustae edd. *adventante fatali urbe clade* Leid. 2. et Harlej. 2. *adventanti fatali urbis clade* Harlej. 2. [?] *adventante fatali urbis clade*, ut Rhenanus volebat, Lovel. 4. 5. Portug. Haverk. et HearniiOxon. C. [Veith.] Et ita etiam ediderunt Moguntini, quum Ascensius anno 1513. et 1516. dedisset *adventante fatali urbi clade*, quod etiam Aldus, et postea recentiores alii receperunt. Neque aliter est in optimis codd. quare eam lectionem cum Gebhardo praefero, sive vocem *urbi* referas ad τὸ *adventante*, ut is fecit, sive, quod verius videtur, ad τὸ *fatali*.

Legati ab Clusinis veniunt, auxilium adversus Gallos petentes] *Clusivis* Portug. et Haverk. *ab Clusinisi veniunt* Leid. 1. et Harlej. 1. *ab Clusiis missi veniunt* Lovel. 2. *a Clusinis veniunt* Lovel. 4. et editi ante Aldum. Deinde *adversus Gallos*

veniunt, auxilium adversus Gallos petentes. Eam 2
gentem traditur fama, dulcedine frugum maximeque
vini, nova tum voluptate, captam, Alpes transisse,
agrosque ab Etruscis ante cultos possedisse: et in- 3
vexisse in Galliam vinum inliciendae gentis caussa
Aruntem Clusinum, ita corruptae uxoris ab Lucu-

auxilium petentes Leidens. 2. et Lovel. 1. *versus*, pro *adversus*, est in Lovel. 2. V. ad 10, 35, 17.

§. 2. *Eam gentem traditur fama*, etc. *Alpes transisse*] *tradit fama* Gaertn. et Lovel. 2. reliquis invitis. Quare existimo, neglegentia librariorum omissam esse notam, qua ultimae duae literae τοῦ *traditur* per compendium scribi solent *tradit*. V. infra ad 10, 10, 1. De locutione autem, *traditur eam gentem transisse*, v. supra ad 1, 31, 8. *fama* autem hic accipiendum videtur casu sexto.

Nova tum voluptate captam Alpes transisse] *nova tn̄ voluptate* solito errore. V. exempla ad 22, 17, 5. *nova cum voluptate* Harlej. 2. Lovel. 5. et Portug. De hoc etiam scribarum peccato v. ad Epit. Liv. 48. circa finem. *novitatum voluptate* Lovel. 3. Deinde *transivisse* Leid. 2. Male. Amat enim Livius in hoc verbo contractionem. V. ad 27, 19, 10. *transisse Alpes*, vocibus transpositis, Lovel. 4.

Agrosque ab Etruscis ante cultos possedisse] *ante Etruscis cultos* Haverk. omissa praepositione *ab*. Alibi ita Livium loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 6, 11, 4. Hic tamen uni isti cod. fidem non habeo. *ante ab Etruscis cultos* Harlej. 2. et Portug.

§. 3. *Et invexisse in Galliam vinum inliciendae gentis caussa Aruntem Clusinum*] Hoc loco perperam distincta est editio Asulanica. Ego sane malim, *At invexisse in Galliam vinum*. Certe quod in scripto codice, pro *et*, *ut* legitur, particulam *at* suprascriptam habet. Tum sic distingue, *At invexisse in Galliam vinum illiciendae gentis causa, Aruntem Clusinum*. Et quae sequuntur. RHEN. Voculas *at* atque *et* saepissime inter se in Mstis confundi, infra videbimus ad 36, 35, 7. Loco τοῦ *et* Florent. praefert *ut*. Solent et hae particulae inter se commutari in Mstis. V. ad 21, 28, 8. Quum tamen omnes reliqui Msti, quibus utor, in vulgatum conspirent, neque aliam lectionem ex Oxoniensibus suis Hearne adnotarit, ac denique vulgata scriptura commodum sensum praebeat, nihil etiam mutandum puto. Editio Asulanica sive Aldina, cujus distinctionem recte erroris arguit Rhenanus, ita interpungebat, *illiciendae gentis caussa. Aruntem Clusinum* etc. Non tamen sola ita peccavit. Eumdem enim errorem inveni in omnibus ante Aldum vetustis inpressis, praeterquam in Veneta anni 1498. et Ascensianis anni 1513. et anni 1516. in omnibus etiam post Aldum usque ad Rhenanum, praeterquam in Frobeniana anni 1531. Praeterea *iniūxisse in Galliam*, id est *injunxisse*, praefert male Gaertn. Tum *alliciendae gentis* Portug. et Haverk. Sed τὸ *illicere* etiam alibi Livius utitur. Infra 10, 17,

mone, cui tutor is fuerat ipse, praepotente juvene, et a quo expeti poenae, nisi externa vis quae-
4 sita esset, nequirent. hunc transeuntibus Alpes ducem, auctoremque Clusium obpugnandi fuisse. Equi-

6. *Inlicite lucro mercatorem, ut sequatur agmen.* Et ita Cic. de Amic. 14. *Nihil esse, quod ad se rem ullam tam inliciat et tam adtrahat, quam ad amicitiam similitudo.* Justin. 31, 6. *Civitates socias confirmabat, dubias inliciebat.* 38, 3. *Omnes has gentes, Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante inlexerat.* Τῷ *illiciendae*, tamquam minus noto librariis, *alliciendae* ex marginali expositione subpositum arbitror. Denique *Arruntem* Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. Gaertn. Klock. et Haverk. V. mox ad §. seq. et supra ad 1, 34, 2. Eadem etiam lectionum diversitas obtinet apud Lucan. 1, 606. ubi Doct. Oudend. edidit

— — *Arruns dispersos fulminis ignes*
Colligit.

At Cortius *Aruns*. Scripti autem nunc *Arruns*, nunc *Aruns*, unus quoque *Arrons* praefert. Ceterum similibus inlecebris, quibus Aruns Gallos, postea etiam Narses Longobardos permovit, ut in Italiam descendere vellent, teste Paullo Warnefridi 2. de Gest. Longobard. 5. ubi, pariter verbum *inlicere* adhibens, inquit. *Simulque multimoda pomorum genera, aliarumque rerum species, quarum Italia ferax est, mittit, quatenus eorum ad veniendum animos posset inlicere.* Et hoc animo etiam Moïses speculatoribus mandabat, ut fruges Palaestinae secum adferrent, lib. Numer. c. 13.

Aruntem Clusinum ira corruptae uxoris ab Lucumone, cui tutor is fuerat] Sermo est relationibus satis impeditus. Lucumonem intelligimus uxoris tutorem fuisse, aut Aruntis; non autem Aruntem Lucumonis. Hunc autem repetit Livius, quod videbatur longius hyperbaton. GLAR. Glareanus intelligit, Lucumonem aut Arunti, aut uxori Aruntis ab se corruptae tutorem fuisse, cum tamen intelligendum sit, Lucumoni Aruntem tutorem puero fuisse. Id enim aperte scribit Plutarchus in Camillo his verbis [p. 135.] Ἄρρων Τυῤῥηνὸς ἀνὴρ ἐπιφανὴς ἦν ἐπίτροπος παιδὸς ὀρφανοῦ, πλούτῳ τε πρώτου τῶν πολιτῶν, καὶ θαυμαζομένου κατ' εἶδος Λουκούμωνος. Et paullo post [p. 136.] Οὗτος πολὺν χρόνον ἔλαθε διεφθαρκὼς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ διεφθαρμένος ὑπ' ἐκείνης. †. „Glareanus dubitavit, et Sigonio ansam dedit inquirendi. Sed nulla apud eum est gratiarum actio." †. SIG. *ab Lucurcione* corrupte Haverk. a *Lucumone* Gaertn. *ab Luculone* Lovel. 5. a m. 1.

Cui tutor is fuerat: ipso praepotente juvene] Sequenda vetusti libri lectio, sicque distinguenda sententia: *cui tutor is fuerat ipse, praepotente juvene.* RHENAN. *cujus tutor* Leid. 2. Male. Supra 1, 34, 12. *Postremo tutor etiam liberis regis testamento institueretur.* Deinde *tutor ipse fuerat is ipse* Florent. Sed recte Rhenanus *tutor is fuerat*

dem haud abnuerim, Clusium Gallos ab Arunte, seu quo alio Clusino, adductos: sed eos, qui obpugnaverint Clusium, non fuiſſe, qui primi Alpes transierint, satis conſtat. ducentis quippe annis an-

ipse, mutata etiam diſtinctione. Et ita servant Voſſ. 1. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. Idem etiam Hearne in Oxoniensibus inveniſſe videtur, qui similiter edidit, et nullius tamen eorum diſſensum notavit. De pronominibus *is ipse* junctis v. infra ad 28, 3, 7. Praeterea *praeponente juvene* perperam Leid. 1. [*ipso praepotente* Veith.]

Et a quo expeti poenae, nisi externa vis quaesita esset, nequirent] Voculam *et* ignorat Gaertn. Deinde *ab quo* Portug. *ex quo* Haverk. Tum *expeti poene* etc. *nequiret* Gaertn. et Haverk. *poena nequiret* Fragm. Hav. a m. 1. [*expeti poenam* Veith.] Denique *nisi vis externa petita esset* Harlej. 2. et Haverk. *ui externa vis quaesita esset* Lovel. 2. V. ad 9, 5, 3.

§. 4. *Hunc transeuntibus Alpes ducem auctoremque Clusium obpugnandi fuisse*] *hunc transeuntem Alpes ducem* etc. *fuisse* Harlej. 2. Deinde *Clusinum obpugnandi* Lovel. 3. et Leid. 2. Notat quidem Cl. Hearne, *Clusinum* quoque vocari apud Orosium 2, 19. Sed forte ibi similiter *urbem Clusii*, *quae nunc Tuscia dicitur*, legendum.

Equidem haud abnuerim, Clusium Gallos ab Arunte, seu quo alio Clusino adductos] *Et quidem haud abnuerim* Lovel. 2. et Gaertn. V. infra hoc libro ad c. 51, 3. *Equidem nec abnuerim* Lovel. 3. et Voſſ. 2. *Equidem abnuerim* Haverk. *ānuerim*, id eſt *annuerim*, Fragm. Hav. Alia hujus peccati exempla v. infra ad 36, 34, 6. *abnumerim* Harlej. 1. An forte scriba more antiquo dare voluit *abnuverim* eadem forma, qua *pluvit* saepissime in scriptis Livianis obvium eſt? V. supra ad 1, 31, 1. Similia alia praesertim apud poëtas antiquissimos obvia, qui literam hanc *v* interponebant, ut syllabam brevem producerent, v. apud Merulam ad Ennii Fragm. p. 163. Deinde, trajecta voce *Gallos*, *Clusium ab Arunte*, *seu quo alio Clusino*, *Gallos adductos* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *ab Arrunte* Florent. Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Portug. et Gaertn. V. ad §. praec. Praeterea *seu quovis alio* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Male. V. supra hoc lib. ad c. 13, 4. Denique *abductos* Hearnii Oxon. B. De quo errore v. infra ad 27, 29, 1.

§. 5. *Non fuisse, qui primi Alpes transierint*] *primum* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Paullo ante *obpugnaverunt* Lovel. 2. *expugnaverunt*, pro *oppugnaverint*, editi usque ad Aldum, qui alterum reſtituit, ſuffragantibus omnibus scriptis.

Urbemque Romam caperent, in Italiam Galli transcenderunt] *urbemque Romanam* Haverk. quod, non raro in libris scriptis corruptum, saepius Gronovius Livio reſtituit. V. infra ad Epit. Liv. 49. Hic vero, nullo codicum conſentiente, vulgatum verius puto. *caperet* habet Harlej. 2. Tum *in* praepositio exſulat a Lovel. 3. Deinde

te, quam Clusium obpugnarent, urbemque Romam
6 caperent, in Italiam Galli transcenderunt: nec cum
his primum Etruscorum, sed multo ante cum iis,
qui inter Apenninum Alpesque incolebant, saepe
7 exercitus Gallici pugnavere. Tuscorum ante Ro-
manum imperium late terra marique opes patuere.
mari supero inferoque, quibus Italia insulae modo

transcenderant Hearnii Oxon. N. Librarius Voss. 1. verae scripturae ignarus admodum fluctuavit. In contextu dedit *transcenderent*, pro quo in margine emendavit *transcenderunt*. Sed et hanc lectionem sibi displicere literae *u* notam subjiciendo indicavit. *transcenderent* erat in Lovel. 1.

§. 6. *Nec cum his primum Etruscorum, sed multo ante*] Vide et hoc genus sermonis. Dubium enim non est, quin dicere velit, non cum his Hetruscorum, qui hoc tempore Clusium aliaque circa Tusciae loca possidebant, Gallos pugnasse, sed cum iis Hetruscis, qui inter Apenninum Alpesque incolebant. Sed haud scio, an hujusmodi dubitationes proprie nostri sint propositi. GLAR. Nescio, quid in his tantopere Glareanum moratum sit, ut genus loquendi videndum atque observandum monuerit. Non credo miram ipsi visam fuisse constructionem *cum his Etruscorum*, pro *cum his Etruscis*; passim enim id obvium est et apud Livium et apud alios. per *hos Etruscorum* autem intelligit Clusinos, de quibus modo verba fecerat; et id monuit ipse Glareanus. Docet hic Livius, bellum cum Clusinis non primum fuisse, quod a Gallis in Italia gestum sit; sed jam diu antea bellatum fuisse cum illis Etruscorum, qui inter Apenninum et Alpes consederunt. Ceterum *nec* deficit in Lovel. 5. *primo* praefert Haverk. V. ad 5, 16, 1. Tum *Tuscorum* Lovel. 3. V. §. seq. et ad 2, 47, 6. Deinde voces *primum Etruscorum, sed multo ante cum iis* non adparent in Lovel. 4.

Qui inter Apenninum Alpesque incolebant] *qui Apenninum Alpesque incolebant* Leidens. 2. Non sequor. *incolere* hic absolute ponitur sine casu. Infra 1, 1, 3. *Euganeisque, qui inter mare Alpesque incolebant, pulsis.* 21, 31, 5. *Incolunt prope Allobroges.* ubi plura vide. Ceterum *Appenninum* semper scribunt vetustae editt. et quidam veterum codicum. Idem etiam in optimo Medic. et aliis Plinii codicibus obcurrere, notavit Cl. Corte ad Plin. 5. Ep. 6, 2. Sed male. V. Dausquej. Orthogr. part. 2. hac voce. Mox *pugnare*, pro *pugnavere*, Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 1. *oppugnavere* Gaertn.

§. 7. *Tuscorum ante Romanorum imperium late terra marique opes patuere*] Est in codice veteri *ante Romanum imperium*, non *Romanorum*. RHENAN. *ante Romanum imperium* praeferunt etiam omnes manu exarati, quibus utor. Insuper *Etruscorum* est in Lovel. 2. V. modo ad §. praec. Deinde *opes paruere* male Fragm. Hav.

cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento; quod alterum Tuscum communi vocabulo gentis, alterum Hadriaticum mare, ab Hadria Tuscorum colonia, vocavere Italicae gentes. Graeci 8
eadem Tyrrhenum atque Hadriaticum vocant. Ii in 9
utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras: prius cis Apenninum ad inferum mare,

Ita variatur apud Cic. in Orat. pro Rege Dejot. 5. Dicendo autem opes *late terra marique patuisse* indicat, eas summas, et per magnum spatium terra marique extensas fuisse.

Quibus Italia insulae modo cingitur, quantum potuerint] *quibus Italiae insulae modo angitur* Portug. *quibus Italia insula modo cingitur* Leid. 1. Deinde *quantum potuerunt* Harlej. 2. et Portug.

§. 8. *Graeci eadem Tyrrhenum atque Adriaticum vocant*] *eandem* Harlej. 1. Deinde *Tyrrheni* Voss. 2. *Tirrenum* Fragm. Hav. *Tirenum* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Gaertn. Postea *atque Adriaticum mare vocant* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 1. 4. 5. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] Ceterum pro *Adriaticum* Cluverius legebat *Hadriam* 1. Ital. Ant. 18. p. 136. vel *Adriam* 4. Ital. Ant. 17. p. 1331. Ratio est, quod sinus hic maris Graecis proprie ὁ Ἀδρίας πόντος, vel simpliciter ὁ Ἀδρίας, eorumque imitatione Latinis nonnumquam *Hadria* vocetur. Vide Cellar. Geogr. Ant. 2, 9. p. 403. Praeterea verba praecedentia *alterum Hadriaticum mare ab Hadria Tuscorum colonia vocavere Italicae gentes* desunt in Gaertn. negligentia scribae ob repetitionem vocum *gentis* et *gentes*. V. infra ad 9, 11, 11. Ibidem *Atriaticum* et *Atria* scribit Florent. Ubique autem *Hadria* et *Hadriaticum* scripsi. et ita etiam inveni in edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 24, 10, 10.

§. 9. *Ii in utrumque mare vergentes incoluere urbibus duodenis terras*] Est in codice veteri *et in utrumque mare vergentes*. RHEN. Voculam *ii* non agnoscunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et quaedam ex vett. edd. quam Aldus iterum addidit, ut habent edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Et in utrumque mare*, ut Rhenanus in suo reperit, servant etiam Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. 5. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. *Et in utrum mare* Lovel. 3. Deinde *vergente* Harlej. 2. Tum *incoluerunt* Gaertn. Tandem *urbibus duodenis citra* Voss. 2. et Lovel. 3. *urbibus duodenis trans* Leid. 2. quae scriptura ex non intellecto compendio *t'ras* nata videtur. Certe *terras*, pro *trans*, contrario errore paullo post hoc eodem §. praefert Gaertn. V. etiam ad 6, 28, 8.

Prius cis Apenninum ad inferum mare, postea trans Apenninum totidem] *prius cis Apenninum totidem*, reliquis omissis, Lovel. 1. 3. et Voss. 2. Erroris hujus caussa fuit repetitio vocis *Apenninum*. V. ad 9, 11, 11. *postea trans totidem*,

postea trans Apenninum, totidem, quot capita ori-
10 ginis erant, coloniis missis: quae trans Padum
omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui sinum
11 circumcolunt maris, usque ad Alpes tenuere. Al-

neglecta voce *Apenninum*, Leid. 2. quasi ea intelligenda foret ex praecedentibus, quemadmodum infra 44, 8, 6. *Supra rupem ingentes gurgites facit*, et *infra*, *prorutam in mare evolvendo terram*, *praealtas voragines.* ubi plura vide. Quum tamen alii omnes vulgatae lectioni subscribant, (nisi quod *terras*, pro *trans*, praeferat Gaertn. V. ad verba praec.) eam etiam servandam arbitror.

Quot capita originis erant, *coloniis missis*] *quod capita* Florent. Leid. 1. Haverk. et quaedam ex vett. edd. usque ad Ascensium, qui anno 1513. recte *quot* restituit, ut Romae anno 1472. et Parm. editum fuerat. V. infra ad 44, 1, 1. Deinde *colonis missis* Harlej. 2. et Haverk. a m. 1. De hoc errore infra v. ad 36, 19, 2. (* 41, 5, 9.)

§. 10. *Quae trans Padum omnia loca*, *excepto Venetorum angulo*] Vox *quae* deficit in Lovel. 4. [Veith.] *qui trans Padum* habent Leid. 1. et Gaertn. ut, licet *coloniis* praecesserit, hic tamen coloniarum incolae intelligantur Ita infra 8, 11, 12. *Latium Capuaque agro multati.* Ubi v. Gronovium. Duorum tamen eorum codicum auctoritas levior est, quam ut eam sequar. Praeterea *omnia alia loca*, media voce addita, Leid. 2. et Lovel. 1. Tandem *Enetorum angulo* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Similiter supra 1, 1, 3. ubi *Heneti* memorantur, *Enetum* et *Enetos* praeferunt Voss. ambo, Leid. ambo, Portug. et Gaertn. Quin et, quum ibidem *Venetorum* mentio fit, *Eneti* similiter est in Voss. 2. Sed alteri Graecis Ἐνετοί, alteris Οὐένετοι sive Βένετοι vocantur, quos propterea *Henetos* et *Venetos* a Latinis adpellari oportet. V. Cluver. Ital. Ant. 1, 17, p. 125. *Veneto angulo* est in Lovel. 4.

Qui sinum circumcolunt maris] *qui sinum circumvolvit maris* Leid. 2. ut ad praecedens *angulo* referatur. Sed praestat vulgatum. Infra 31, 41, 4. *Is timor omnes*, *qui circumcolunt Boeben paludem*, *relictis urbibus*, *montes coëgit petere.*

§. 11. *Alpinis quoque ea gentibus haud dubie origo est*] Ita editum vidi Romae anno 1472. ac Parmae. Post eas autem editiones ita iterum vulgavit Ascensius anno 1513. quum mediae, quas vidi, perperam legerent *Alpinis quoque ea tangentibus.* Cum Ascensio autem sentiunt omnes scripti; nisi quod *Alpinis ea quoque gentibus* alio ordine habeat Lovel. 2. Praeterea *haud dubia origo est* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] quomodo *haud dubii hostes*, pro *haud dubie*, Gronovius infra restituit 34, 43, 5. ubi plura vide. Verum optimi codd. hic constanter vulgatum servant. Et ipse Livius infinitis locis illo *haud dubie* uti solitus est. V. infra ad 34, 2, 6. ut et supra a l 3, 24, 3. Similiter *haud dubie robur*, pro *haud dubium*, in Curtio refingendum censet Modius ad 3, 9, 2. quod Leid. et Voss. 1. codicum Mstorum auctoritate firmari, ex variantibus lectionibus Curtii constat.

pinis quoque ea gentibus haud dubie origo est, maxime Raetis: quos loca ipsa efferarunt, ne quid ex antiquo, praeter sonum linguae, nec eum incorruptum, retinerent.

Maxime Rhetis] *Taciis* Lovel. 4. Harlej. 2. [Veith.] et Portug. a m. 1. qui a m. 2. habet *Reciis*. et ita est in Leid. 2. et Lovel. 5. a m. 2. quum ante *Raciis* legeretur. Sed *Retiis* praeferunt Voss. ambo, Harlej. 1. Lovel. 1. 3. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *Rhetiis* editiones usque ad Frobenium, qui anno 1535. *Rhetis* primus dedit. *Rhaetiis* Florent. *Raetiis* Leid. 1. In his contrarius commissus est error, quam supra §. 9. ubi *colonis*, pro *coloniis*, dederant librarii. De Raetis v. Cluver. 1, Ital. Ant. 16. p. 111. qui p. 114. docet, antiquiores auctores omnes scripsisse per diphthongum in prima syllaba Ῥαιτοι, *Rhaeti*; posterioris autem seculi scriptores per vocalem η, Ῥητοι, *Rheti*, alios vero, Graecam adspirationem in litera R aversantes, scripsisse *Raeti* et *Reti*. Cellarius autem in Geogr. Ant. 2, 7. p. 334. varios lapides adtulit, unum etiam temporis Tiberiani nummum, in quibus *Raetus* scribitur; at contra pro altera orthographia Hadriani nummum *RHETICVS. EXERCITVS.* praeferentem ex Spanhem. de praestant. et usu numism. diffIert. 9. p. 843. edit. sec. Verum in tertia editione praestantissimi istius operis differt. 13. p. 630. idem nummus ex Erizz. p. 248. et Tristan. tom. 1. p. 473. emendatius hac inscriptione vulgatur *EXERCITVS. RAETICVS. S. C.* quemadmodum etiam Inl. Mediobarbus eumdem vulgarat p. 178. Quam proxime itaque ad optimi cod. Leidens. 1. scripturam *maxime Raetis* exhiberi curavi. Illa enim, quae nunc circumfertur, etiam in optimis editionibus, scriptura *Rhetis* non est seculi Liviani. (v. ad Epit. Liv. 136.)

Quos loca ipsa efferarunt] Palat. tertius *efferrent*. male. Ceterum locus ingenia format, durus indurat. Florus 3, 2. de septentrione loquens, *Nihil hac plaga*, inquit, *infestius. atrox coelum, proinde ingenia*. Justinus 2, 1. *Quanto Scythis sit coelum asperius, quam Aegyptiis, tanto et corpora et ingenia esse duriora*. Mollis vero et placidus emollit quoque barbariem. Florus de Gallis 2, 11. *Ut frugum semina mutato solo degenerant, sic illa genuina feritas eorum Asiatica amoenitate mollita est*. GEBH. Liv. 45, 30, 7. *Frigida haec omnis duraque cultu et aspera plaga est: cultorum quoque ingenia terrae similia habet. ferociores eos et adcolae barbari faciunt, nunc bello exercentes, nunc in pace miscentes ritus suos*. V. de Gallograecis seu Galatis orationem Cn. Manlii infra l. 38, 17. Et ita ferociora Hannibalis et militum ejus ingenia nihil aliud, quam hiberna in Campania et urbe Capua, fregisse atque emolliisse, passim scriptores Romani monuerunt. Alia v. apud Rupert. ad utraque Flori loca a Gebhardo laudata. Recte itaque vulgo editur *efferarunt*, id est, feriores reddiderunt. Neque aliter codd. quibus utor, nisi quod *efferarent* habeat Voss. 1. ex quo, una litera extrita, formatum est *efferrent* quod praeferunt Lovel.

1 XXXIV. De transitu in Italiam Gallorum haec accepimus. Prisco Tarquinio Romae regnante, Celtarum, quae pars Galliae tertia est, penes Bituriges summa imperii fuit. ii regem Celtico dabant.
2 Ambigatus is fuit, virtute fortunaque quum sua,

3. et Palat. 3. Gebhardi. Sed *efferare* eo sensu est etiam supra 2, 23, 4 *Promissa barba et capilli efferaverant speciem oris.* 5, 27, 10. *Efferati odio iraque.* 23, 5, 12. *Hunc, natura et moribus inmitem ferumque, insuper dux ipse efferavit.* 25, 26, 10. *Ita adsuetudine mali efferaverant animos.* 34, 24, 4. *Moribus ritibusque efferatioribus, quam ulli barbari, inmanes belluae vivunt.* 37, 54, 21. *Massilienses jam pridem efferassent tot indomitae circumfusae gentes.* Praeterea *quos loci ipsa* Lovel. 3. *quos loca ipsi* Harlej. 2. Mox *ne quis ex antiquo* Fragm. Hav. Tum *et praeter sonum linguae* Harlej. 2. Insuper *nec tum inconruptum* Lovel. 4. Tandem *retinent*, pro *retin'ent*, vel *retinerent*, Leid. 2. Vide ad 40, 14, 3.

§. 1. *De transitu in Italiam Gallorum haec accepimus*] *Gallorum in Italiam* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Gaertn. Deinde *hoc accepimus* Leid. 2. Harlej. 2. Haverk. et Fragm. Hav. Passim voculae *hoc* et *haec* in Mstis commutantur. V. Freinsh. indicem Curtian. v. *Hic.* viros doctos ad Nason. 13. Metam. 203. et infra ad Liv. 8. 23, 3. Pari modo etiam *ad haec* et *ad hoc* confundi solent. V. infra ad 21, 52, 10.

Ii regem Celtico dabant] V. Gronov. 2. Observ. 3. in fine. DUK. *Celtis dabant* Voss. 2. et Lovel. 3. reliquis invitis, qui *Celtico* servant, nisi quod *Celtigo* sit in Harlej. 1. *Celtica* vocatur Plinio 4. H. N. 17. *Ab eo ad Garumnam Celtica, eademque Lugdunensis.* Straboni Κελτική. Sed is eo nomine universam Galliam intelligit. Quemadmodum autem sub voce *Celtica* intelligitur *regio*, ita sub *Celticum* intelligi potest vel *corpus* vel *imperium*, vel quid simile.

§. 2. *Ambigatus is fuit*] *Ambigarus* Harlej. 2. et Portug. *Ambiganis* Haverk.

Fortunaque tum sua, tum publica praepollens] Est in codice veteri *fortunaque cum sua, tum publica.* RHEN. *tum sua* retinent Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed cum Rhenani codice faciunt Florent. Leid. 1. Lovel. 1. et Harlej. uterque. V. infra ad 6, 23, 3.

Quod in imperio ejus Gallia adeo frugum hominumque fertilis] Exigit Palatinorum MSS. biga τὸ *in*. Infra c. 47. habent duo MSS. Pall. *Interim arx Romae Capitoliumque ingenti periculo fuit.* c. 52. *An gentilitia sacra ne bello quidem intermitti, publica sacra et Romanos Deos etiam in pace deseri placet?* GEBH. MSS. Andreas, Bec. aliique: *quod imperio ejus.* Cur mutarunt? quasi non sit, imperante illo. Plinius 7, 3. *Nobis diligentior notitia principatu Claudii contigit.* 29, 1. *Eadem aetas Neronis principatu ad Thessalum transiluit.* Suetonius Julio 5. *Tribunatu militum,*

tum publica, praepollens, quod imperio ejus Gallia adeo frugum hominumque fertilis fuit, ut abundans multitudo vix regi videretur posse. Hic magno 3
natu ipse jam, exonerare praegravante turba regnum cupiens, Bellovesum ac Sigovesum, sororis

qui primus Romam reverso per suffragia populi honor obtigit. Et Vespasiano 2. *Tribunatu militum in Thracia meruit.* Non opus refingere utrobique cum Torrentio: *Tribunus militum.* est enim alterius sensus aeque bene expressus. Augusto [100.] *Id opus sexto suo consulatu exstruxerat.* Vespasiano [24.] *Consulatu suo nono tentatus in Campania motiunculis levibus.* Tacitus 1. Hist. [48.] *Vinius proconsulatu Galliam Narbonensem severe integreque rexit.* J. FR. GRON. Codicum, quos laudat Gronovius, lectionem ex meis firmant Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. ex illis vero, quos Cl. Hearne Oxonii consuluit, B. L. 1. et 2. Et recte eam locutionem exposuit Gronovius. Similiter fere, ut hic *imperio ejus*, pro eo imperante, quum is imperium obtineret, ita etiam *ludis*, pro eo die, quo ludi edebantur, supra habuimus 2, 36, 1. Ut tamen de veritate hujus lectionis dubitem, illud efficit, quod eam tantum in minoris auctoritatis codicibus repererim: quum contra *in imperio ejus* servent Florent. Voss. ambo, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. et Harlej. 1. quibus concinunt Hearnii Oxonienses reliqui N. et C. Similiter etiam Aldus, qui primus ita edidit, in suis codd. invenisse debuit. Id vero me incertiorem reddit, quod saepissime soliti sint librarii pronomen *in* ante voces, ab eadem syllaba, vel a syllaba *im* incipientes, perperam vel addere, vel omittere. Prioris erroris exempla v. supra ad 4, 6, 11. Posterioris ad 3, 41, 6. Si tamen pronunciandum sit, potius Gronovii lectionem praeferrem, quam propterea in contextu servavi.

Fertilis fuit, ut abundans multitudo vix regi videretur posse] *fertilis fuit et abundans, ut multitudo* Voss. 2. et Lovel. 3. Deinde *multitudo Gallorum vix regi* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed illud *Gallorum* ex margine male adscitum est. Per se id satis intelligitur: unde etiam recte meliores libri ignorant. *multi vi regi* Lovel. 5. a m. 1. Denique *regi videretur posse fore* Voss. 1. sed ultimae voci adjectis notis, quae eam perperam scriptam esse indicant.

§. 3. *Bellovesum ac Sigovesum*] *Bellonesum* Harlej. 2. hic et mox §. seq. *Bellonessum* hic Lovel. 4. *Bellonesum* §. seq. At *Belloveum* Leid. 2. V. etiam ad cap. seq. §. 4. Deinde *Signovesum* Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. et hic et §. seq. *Sigonessum* Lovel. 3. *Signonesum* Lovel. 4. Praeterea *et* pro *ac* Lovel. 1. Harlej. 2. Portug. Haverk et priscae edd. Aldus *ac* consentientibus reliquis scriptis substituit. Paullo ante *praegravante turba exonerare* Lovel. 2. qui idem mox ignorat τὸ *regnum*. at *cupiens regnum* habet Lovel. 4.

§. 4. *Excirent, ne qua gens arcere advenientes posset*] *ex-*

filios, inpigros juvenes, missurum se esse, in quas
4 Dii dedissent auguriis sedes, ostendit. Quantum
ipsi vellent numerum hominum, excirent, ne qua

scirent Klock. *exirent* Leid. 2. Sed mox §. proximo sequitur, *Is, quod eis ex gentibus abundabat, excivit.* Deinde *venientes* Voss. 2. Harlej. 1. et Portug. Praeterea *possent* Fragm. Hav.

Tum Sigoveso sortibus dati Hercinii saltus] *Tunc* Voss. 1. et Leid. 2. V. ad 2, 12, 15. Deinde non tantum *Signoveso* codd. §. praec. laud. sed etiam *signo verso* Lovel. 4. *Segoveso* Leid. 1. Klockian. et Fragm. Hav. Quae verior forte videri potest scriptura, quod plura hodie Gallorum Germanorumque nomina propria supersint, quae tribus illis literis *Seg* incipiant, ut *Segonax*, *Segestes*, *Segimerus*, *Segimundus* et similia. Non aliter etiam erat in Florent. a m. 1. quod postea in *Sigovoso* mutatum est. Tum *sordibus* Klock. qui error ex vitiosa verba praeeuntis pronunciatione ortus videtur. Denique *Hercinici saltus* Lovel. 5. et Haverk. *Ercinei saltus* Fragm. Hav. *Hercinei saltus* Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Portug. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Hercynei* eis proximae edd. pro quo *Hercynii* reposuit Curio, *Hercinii*, ut nunc vulgo editur, Vascosanus anno 1543. Sed Graecis Ἑρκύνιος δρυμὸς passim scribitur, ut et in optimis scriptorum Latinorum editionibus *Hercynia silva*, quam scripturam etiam hic recepi, licet *Herciniam* dicendam esse ex origine vocis Germanicae contendat Cluver. 3. German. Ant. 47. Utrum enim Livio et aliis vetustis scriptoribus Latinis origo illa Germanica nota fuerit, recte dubitari potest, quum potius videantur secuti esse orthographiam Graecorum, qui constanter per literam υ scripsere.

Belloveso haud paullo laetiorem in Italiam viam Dii dabant] *Belueso* Lovel. 5. *Beloveso* Portug. *Belloneso* Lovel. 4. et Harlej. 2. Deinde *aut*, pro *haud*, Portug. De quo errore v. ad 28, 2, 11. Illud postea ulterius corruptum, et, pro *aut*, datum est *aūt* in Lovel. 2. 3. *autē* in Lovel. 5. *autem* in Voss. 2. et Gaertn. [Veith.] Nam et has voces nonnumquam commutare librarii consueverunt. V. supra ad 4, 42, 6. Similiter *autem*, pro *haud*, male datum est infra 7, 11, 6. *ante* praefert Lovel. 4. Tum *laeticiorem* Harlej. 1. quomodo idem codex peccarat supra 2, 1, 2. V. alia similia ad ejusdem libri 2, 15, 6. (* 38, 37, 6.) *liberiorem* Lovel. 2. Hinc *in Italia* Lovel. 4. Mox *viam* non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. et Portug. unde legendum conjici posset *laetiorem Italiam Dii dabant*, ejecto τῷ *in*, quod tum natum foret vel ex ultima litera vocis praecedentis. V. infra ad 37, 11, 4. vel, si *ī Italiam* per compendium scriptum fuisset, ex prima litera vocis sequentis. Certe contra, *Italiam trajecit*, pro *in Italiam*, in Msto esse, infra videbimus ad Epit. Liv. 84. Potius tamen est, ut nihil mutemus, et dicamus, vocem *etiam* elisam esse ab ultimis literis vocis *Italiam*. Denique *Di dabant* Florent. et Leid. 1. V. supra hoc libro ad c. 14, 4. *hii dabant* Lovel. 4.

§. 5. *Is, quod eis ex populis abundabat*] Scribe *Is, quod*

gens arcere advenientes poſſet. Tum Sigoveso sortibus dati Hercynii saltus: Belloveso haud paullo laetiorem in Italiam viam Dii dabant. Is, quod

ejus ex populis abundabat. quod ejus, id eſt, partem, quae abundabat ex populis ejus, hoc eſt, Ambigati regis, avunculi. RHEN. Quis umquam Latine dixit *abundare ex populis*, nisi Livius hoc in loco? Imo vero ne Livius quidem, si emendate locus legatur, prout in veteribus libris legitur, sic: *Is, quod ea gens populis abundabat*. SIG. Andreas et MSS. *Is quod ejus*, ut ex Borb. quoque profert Rhenanus. Juntas: *quod ei ex populis abundabat*. Me delinivit olim codicum Sigonii: *quod ea gens populis abundabat*. Intelligebam *gentem* ipsam Italiam; quam quia notum erat jam tum populis frequentem eſſe, et cultoribus abundare, ille quoque multitudine suorum succinctus ire voluit, et ex Celtarum populis compluribus delectum egit. Sic Florus 2, 7. *Sequutae sunt statim Africam gentes, Macedonia, Graecia, Syria.* Easdem vero delicias facit Virgilius 10. Aen. [201.]

Mantua dives avis. sed non genus omnibus unum.
Gens illi triplex, populi sub gente quaterni.
Ipsa caput populis.

Ubi non modo Servius deerrat ipse, *tribus* et *curias* interpretando, sed et doctissimum Cluverium induxit in errorem, 1. Antiq. Ital. 26. auſum dicere, eam orationem secum non congruere, et miris conſtructam fabulis, quasi Mantua diceretur caput Mantuae. Ego vero *gentem triplicem* intelligo tres regiones, ut l. 45, [29.] habes a Paullo in quatuor regiones diſtributam Macedoniam: *populos*, urbes, oppida, conventus in singulis regionibus: quorum omnium Mantua caput. Sic Strabo de Sybari l. 6. [p. 263.] *Τοσοῦτον δ' εὐτυχία διήνεγκεν ἡ πόλις αὕτη τὸ πλέον, ὡς τεττάρων μὲν ἐθνῶν τῶν πλησίον ὑπῆρξε, πέντε δὲ καὶ εἴκοσι πόλεις ὑπηκόους ἔσχε.* Ovidius 2. [Metam. 215.]

Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt.

Noſter 4, [49, 3.] *Simul Aequos triennio ante accepta clades prohibuit Volanis, suae gentis populo, praesidium ferre.* Ibidem inferius [c. 56, 5.] *Caput rerum Antiates esse: eorum legatos utriusque gentis populos circumisse:* Volscorum et Aequorum puta. 6, [12, 4.] *Aut non ex iisdem semper populis exercitus scriptos, quamquam eadem semper gens bellum intulerit.* 7, [26, 15.] *Cujus populi autem cujusque gentis classis fuerit, nihil certi est.* Pomponius Mela 1, 21. *Una gens, aliquot populi et aliquot nomina.* Juſtinus 7, 1. *Adunatis gentibus variorum populorum.* Hinc scias, summum poëtam, qui nihil eſt molitus inepte, non *ταυτολόγως* dixiſſe in sexto [v. 706.]

— — Innumerare gentes populique volabant.

Liv. 42, [30, 1.] *In liberis gentibus populisque plebs utique omnis fere.* 45, [31, 3.] *In omnibus Graeciae gentibus popu-*

ejus ex populis abundabat: Bituriges, Arvernos,

lisque. Notandum quoque, Servium nonnumquam citare libros Varronis *de gente populi Romani.* Ad 7, [176.] *Ut Varro docet in libris de gente populi Romani, in quibus dicit, quid a quaque traxerint gente per imitationem.* Ad 9, [603.] *Italiae disciplina et vita laudatur: quam et Cato in Originibus et Varro in gente populi Romani commemorat.* Facit et Arnobius l. 5. [p. 161.] et Augustinus de Civ. Dei 18, 2. et 13. et l. 22, 28. et Sosipater [l. 1. p. 100. et alibi.] Valerius Max. 9, [1. ext. 6.] *Gentis Aegyptiae populus.* Hinc revincitur et conjectura Lipsii, l. 25, 16. *Omnium populorum praetoribus, qui ad Poenum in illo communi Italiae motu descissent, persuasisse.* Sic omnes scripti et impressi. Quomodo *omnium populorum*, inquit Lipsius? certe de solis Lucanis sermo: itaque lego *omnium popularium*, 4. Epistol. Quaest. Ep. 16. At nos intelligimus praetores omnium populorum Lucanae gentis. Sic *Latini populi*, l. 1, 51. et *populi Latinorum* c. 31. Sic 2, [38, 6.] cum clades *gentis Volscorum* dixisset, mox addit: *instigando suos quisque populos effecere, ut omne Volscorum nomen deficeret.* Quemadmodum et, de quo quaerimus, loco 25, [16, 14.] *Ut omne nomen Lucanum in fide ac societate Romana sit.* 9, [42, 11.] *Id aegre passi Hernici, concilium omnium populorum habentibus Anagninis, omnes Hernici nominis populo Romano bellum indixerunt.* Ergo et l. 2, 64. *Ingens vis hominum ex omnibus Volscis Aequisque populis in castra venit:* perperam et ex malorum libb. suasu τὸ *populis* delet Sigonius. Sic *Samnitium populi*, l. 10, 14. *Etruscorum*, l. 29, 36. *Istriae*, l. 41, 11. De Achaeis, 32, [22, 2.] *Et jam non singuli tantum, sed populi universi inter se altercabantur: tamen inter magistratus gentis certamen nihilo segnius.* Haec omnia mihi videbantur confirmare scripturam licet improbatorum saepe codicum: nam et eruditione captum istorum correctorum superat, et negari non debet, multa etiam ex iisdem utiliter monuisse Sigonium. Amico tamen nostro, viro nobili et eruditissimo, tam suspecta erat Sigoniani codicis fides, ut ne hic quidem ei credere auderet. Retinebatque vulgatam, quae esset tamquam temperamentum verborum sequentium, excivisse Bellovesum Bituriges, Arvernos, Senones etc. non scilicet omnes, sed *quod iis ex populis abundabat:* nam hanc et his populis Livius dixit, et aliis plurimis scimus fuisse novarum sedium quaerendarum et coloniarum deducendarum caussam. Neque hanc sententiam vulgatae dari posse olim me fugerat: ideo in contextu eam abolere veritus sum: et si cui magis placet, per me fruatur. Possis etiam conjicere: *quod septem ex populis abundabat.* Septem populi sunt, quorum nomina apponit. J. FR. GRON. *Is, quod ea gens populis abundabat* apud me superest in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertner. et Haverk. apud Hearnium autem in Oxon. C. Eam lectionem erudite inlustravit Gronovius. Ne tamen eam recipere audeam, illud obstat, non modo quod fere non, nisi in minoris auctoritatis codicibus, reperiatur, verum etiam quod rei veritati adversari videatur. Tantum enim abest, Italiam, regnante

Senones, Aeduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos,

Prisco Tarquinio, quo tempore Bellovesus eo profectus est, populis frequentem fuisse, et cultoribus abundasse, ut id ne in haec quidem tempora, quibus ultimi Gallorum Alpes transcenderunt, convenire, vel de Italia a Gallis nondum possessa vere praedicari posse existimem. Clusinos certe, quibuscum Senones bellum gesserunt, agros latius possidere, quam colere, testantur Galli infra hoc lib. c. 36, 3. *Si Gallis egentibus agro, quem latius possideant, quam colant, Clusini partem finium concedant.* Vulgatum *Is quod eis ex populis abundabat* aut in nullo codice extat, aut in uno tantum Harlej. 1. ex quo in excerptis nihil notatum video, licet hic codex conlatus sit cum editione ita praeferente. Proxime tamen accedit lectio Lovel. 3. *Isque eis ex populis abundabat*, solito ac frequenti errore. V. ad 2, 41, 8. Verum *Is, quod eus ex populis abundabat* Florent. *Is, quod ejus ex populis abundabat* habent Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. Klock. Fragm. Haverk. et Hearnii Oxonienses, praeter unum modo memoratum, omnes. Neque aliter inveni in edd. Rom. ann. 1472. et Parm. Et hanc lectionem probavit Cl. Jac. Gronovius in adnotationibus ineditis, *τὸ ejus* referens ad *praecedens numerum hominum*, atque observans, ita passim duo haec pronomina jungi solere; de quo infra videbimus ad 8, 37, 8. (*31, 4, 2.) Lectionem hanc aliter exposuit Rhenanus, *τὸ ejus* referens ad Ambigatum. *abundare ex populis*, quemadmodum fere Cic. 15. ad Attic. Ep. 15. *Quum ex reliquis, quae Nonis Aprilibus fecit, vel abundare debeam, cogor mutuari.* Hanc itaque scripturam in contextum recepi.

Bituriges, Arvernos, Senones, Aeduos] Vox *Senones* olet mendum: ita enim fiet, ut Senones et primi et ultimi Alpes transcenderint, si quidem subjicit [cap. seq.] *Tum Senones recentissimi advenarum.* Forte *Santones* reponendi pro *Senonibus* sunt. SIG. Senones etiam inter hos fuisse, ut Livii referunt exemplaria, minime credibile est, siquidem post omnium reliquorum in Italiam transitum tandem ipse postea [c. 35, 3.] sic scribit Livius: *Tum Senones, recentissimi advenarum, ab Utente flumine usque ad Aesim fines habuere.* Alius igitur populi nomen ab ipso Livio eo loco insertum fuisse, arbitror; quod postmodum in *Senones* corruptum. CLUVER. 1. Ital. Ant. 24. p. 238. *Bituries* Lovel. 2. *Lut'iges* Lovel. 5. Tum *Avernos* Leid. 2. Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *Arvenos* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *Arvennos* Leid. 1. Harlej. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. et Klock. Deinde *Sennones* Lovel. 2. 5. *Senones* omnes reliqui codd. constanter: quare viris doctis, eorum loco *Santones* reponentibus, adsentiri non audeo. Neque video, quid obstet, quo minus in prima hac colonia, quae ex variis gentibus constitit, cum reliquis proficisci potuerint in Italiam, qui ex Senonibus abundabant, licet ultima colonia ex solis Senonibus constiterit. Deinde vocem *Aeduos* omittit Voss. 2. At M. Ant. Sabellicus de Vetust. Aquilej. l. 2. p. m. 62. coloniae hujus Gallorum in Italiam deductae mentionem faciens et *Senones* et *Aeduos* omisit. *Heduos* habent Lovel. 5. Portug.

excivit. Profectus ingentibus peditum equitumque
6 copiis, in Tricaſtinos venit. Alpes inde obpositae erant;

Haverk. et vett. edd. *Eduos* Klochian. et Lovel. 2. Sed *Aeduos* potius scribendum eſſe nomen hujus gentis, ex antiquis monumentis probat Cellar. 2. Geogr. Ant. 2. p. 136. Utrumque probare videtur Dausquej. in Orthogr. parte 2. in v. *Aeduicus*.

Ambarros, Carnutes, Aulercos] *Sambirros* Florent. a m. 2. ubi prima litera repetita eſt ex fine vocis praecedentis. *Animbares* Harlej. 2. et Portug. *Aminbares* Haverk. *Ambratos* Gaertn. *Ambarras* Leidens. 2. *Ambaros* Leid. 1. *Ambarios* Lovel. 2. *Ambarcos* Lovel. 3. *Annibares* Lovel. 4. *Annibaries* Lovel. 5. Deinde *Carnates* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *Caurintes* Lovel. 3. *Carmites* Lovel. 4. Tandem *Amlercos* Voſſ. 1. et Leid. 2. *Aulecros* Harlej. 2. *Auletros* Haverk. et Portug. a m. 1. *Aulereos* Lovel. 4.

In Tricastininos venit] *in Tricaspinos* Florent. Voſſ. 1. Leid. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et C. et vetuſtae edd. usque ad Venetam anni 1495. quae *Tricastinos* recte vulgavit. *in Triscalpinos* Gaertn. *in Triscapinos* Lovel. 1. *in Claspinas* Lovel. 2. *in Triaspinas* Lovel. 5. a m. 1. pro quo m. 2. emendatur *in Transalpinos*. neque aliter eſt in Lovel. 3. Voſſ. 2. Portug. et Haverk. *in Transalpinas* Lovel. 4. et Harlej. 2. *intirocastrinos* Leid. 2. Sed *Tricastini* ex Hannibalis in Italiam itinere notiſſimi sunt. V. Livium ad 21, 31, 9. Silium Ital. 3, 466. et alios. Paullo ante *peditum copiis equitumque* Lovel. 4.

§. 6. *Alpes inde obpositae erant, quas inexsuperabiles visas haud equidem miror*] *appositae erant* Fragm. Hav. et Lovel. 5. a m. 1. Sed solent haec verba confundere librarii. V. supra ad 2, 61, 4. Deinde *inexsuperabiles minus haud equidem miror* Leid. 2. Praeterea *inexpugnabiles* editt. ante Aldum, qui alterum recepit, concinentibus omnibus scriptis.

Nulla dum via, quod quidem continens memoria sit, nisi de Hercule fabulis credere libet, superatas] Ego germanam hujus loci lectionem eam eſſe exiſtimo, quae in priscis aliquot exemplaribus eſt ejusmodi: *nulla dum via (quod quidem continens ulla memoria sit) nisi ab Hercule (si fabulis credere libet) superatas.* ita ut hanc totam sententiam duae parentheses includant. Praeterea malim etiam *quo de quidem continens*, quam *quod quidem*, ut ſit elegans et usitata verborum transgressio. SIG. Et totum illud, quod hic affert e priscis exemplaribus Sigonius, spernendum, et inprimis conjectura, *quo de quidem*. Non adsecutus eſt vir doctiſſimus figuram illam loquendi, *quod memoria sit:* pro eo, quod factum eſſe memoria sit. Ut 3, [13, 1.] *Premebat reum praeter vulgatam invidiam crimen unum, quod M. Volscius Fictor testis exstiterat.* Quod admiſſum eſſe, teſtis fuerat Volscius. Eodem libro [c. 10, 11.] *Quia id fides abierit.* id eſt, id factum eſſe. 21, [10, 9.] *Et id de quo verbis ambigebatur, uter populus foedus rupisset, eventus belli, velut aequus judex, unde jus stabat, ei victoriam dedit.* 23, [16, 15.] *Vis*

erant; quas inexsuperabiles visas haud equidem miror, nulla dum via (quod quidem continens memoria sit, nisi de Hercule fabulis credere libet) su-

equidem ausim affirmare, quod quidam auctores sunt. 30, [26, 7.] *Augurem duos et sexaginta annos fuisse, quod quidam auctores sunt.* Vel etiam *memoria id, testis id, fides id, judex id, auctor id,* est ejus rei. Plautus in Captivis 3, 4, 81.

Garriet, quod neque pes unquam neque caput compareat.

Ubi perperam Lambinus *quo*, Acidalius *quoi* voluere. Ellipsis est praepositionis *Ad* vel *In*. Terentius Andr. 3, 2, 42. *Et id spero adjutores Deos.* J. FR. GRON. Priscis exemplaribus Sigonii consentiunt meorum Harlej. 2. Portug. Lovel. 2. 4. 5. Gaertn. et Haverk. Hearnii etiam Oxon. C. [Veith.] nisi quod in paucis abeant in diversa. Nam τὸ *quod* deest in Gaertn. Verum id videtur vox sequens *quidem* intercepisse. Hinc *conveniens*, pro *continens*, est in Lovel. 2. Tum *nulla*, pro *ulla*, est in Lovel. 4. [Veith.] Sed Lovel. 5. et Gaertn. non agnoscunt τὸ *ulla* a Sigonio interpositum. Deinde *de Hercule* servat Harlej. 2. *ab Hercules* habet Haverk. ultima litera vocis *Hercules* perperam repetita ex prima immissae voculae *si*; de quo errore v. infra ad 28, 25, 2. Denique *credere licet*, pro *libet*, Haverk. quae verba nonnumquam in membranis antiquis confundi solent. V. infra ad 25, 38, 4. Ceterum recte ὁ πάνυ Gronovius vulgatam lectionem adversus Sigonium tuetur, eamque constanter firmant integerrimi meorum codicum, ut et alii praeter superius memoratos, nisi quod *continua*, pro *continens*, et *de Herculi fabulis credere* sit in Florent. sed posterius a manu 2. *de Herculis fabulis credere* in Lovel. 1. Voss. 1. et Leidens. 2. Neque a vulgato ferme discedunt vetustiores edd. usque ad Mediol. anni 1495. quae *vi* pro *via* dedit, idem etiam aliis nonnullis recipientibus, cujus loco recte Ascensius jam anno 1510. *via* restituit. In eo tamen discedunt Rom. anni 1472. et Parm. quod praeferant *quod quidem continens memoriae sit*, quomodo Cl. Ant. Perizonius in margine scribendum conjecit, adjecto conjecturae firmandae loco Livii ex hoc l. 5, 39, 8. *Timorique perpetuo ipsum malum continens fuit.* Verum *malum fuit continens timori* notat, malum proxime secutum fuisse timorem, inter malum et timorem nullum fuisse intervallum; quo sensu hoc loco *res continens memoriae* accipi nequit. Eadem opera etiam laudare potuisset illud Livii 45, 29, 12. *Dardanis repetentibus Paeoniam, quod et sua fuisset, et continens esset finibus suis.* Potius igitur vulgatum probo, et *quod quidem continens memoria sit* accipio, pro quod quidem memoria contineat. Ita *pertinens sit*, pro pertineat, infra est 28, 44, 17. *Illa longa oratio nec ad vos pertinens sit.* Hujus periphrasis plura exempla conlegit Vechner. in Hellenol. 2, 9.

§. 7. *Ibi quum velut septos montium altitudo teneret Gallos*] *Sed quum* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] At reliqui recte in vulgatum conspirant, nisi quod *Si-*

7 peratas. Ibi quum velut septos montium altitudo teneret Gallos, circumspectarentque, quanam per juncta coelo juga in alium orbem terrarum transi-

bi quum sit in Florent. et Leid. 1. prima litera ex praecedentis vocis ultima repetita; quamvis etiam voces illae ibi inter se commutentur, ubi erroris eadem ratio reddi nequit. V. supra ad 1, 57, 10. Deinde *spretos*, pro *septos*, Voſſ. 2. et Lovel. 3. invitis ceteris codd. Denique Cl. Hearne observat, Pontanum in Hiſtor. Danic. l. 1. p. 43. ubi hunc locum laudat, dediſſe *terreret*. Verum omnes noſtri receptae lectioni adhaerent. Quare hanc varietatem vel operis typographicis, vel ipsius Pontani calamo aberranti tribuo. Certe veteres etiam librarii alibi saepe ita lapsi sunt. V. infra ad 23, 1, 10.

Circumspectarentque, quanam per juncta coelo juga in alium orbem terrarum transirent] Particula *que* et vox *terrarum* exſulant a Leid. 2. poſterior tantum a Lovel. 4. *in alium orbem irent* habet Florent. Mox *regio*, pro *religio*, eſt in Gaertn. V. infra hoc lib. c. 54, 3.

Quod adlatum est, advenas quaerentes agrum ab Salluviorum gente obpugnari] Antiqua lectio, *ab Salvium gente oppugnari*. Opinor Livium scripsisse *Salyum*. Nam iſtam gentem *Salyes* appellant auctores caeteri. RHEN. Strabo l. 4. [p. 185.] *Salyes*, inquit, *inter Rhodanum Alpesque possident agrum ad quingenta stadia*. Plin. 3, 5. *Ligurum*, inquit, *celeberrimi ultra Alpes Salyi*. Ita variegatum nomen eſt et declinatione et literis. Nam et hic *Saluvii* legitur, et *Salvii*. Forsitan hinc et *Salassii*, quorum in Italia meminit Ptolemaeus [3, 1.] Salussiorum etiamnum nomen in Italia manet vicinum Liguribus. Haec ideo nobis annotantur, quod videmus, aliter atque aliter apud diversos scribi. Caeterum si hoc in loco pergam de Rhaetis, item de Celtarum populis dicere, res nullum inveniet finem. Sed hoc non agimus. GLAR. Varie in hoc nomine deerrarunt librarii. *ab Sagunte oppugnari* eſt in Lovel. 4. Sed praecipua varietas eſt in nomine gentis. Nam *Saluviorum* habet Harlej. 1. et edit. Mogunt. *Saluvinorum* Harlej. 2. et Gaertner. *Salviniorum* Hearnii Oxon. C. *Salvinorum* Lovel. 2. *Savinorum* Lovel. 1. *Salaminorum* Haverk. *Saliniumorum* Portug. a m. 1. *Salinium* a m. 2. *Samnorum* Leid. 2. *Saluum* Florent. et Voſſ. 1. poſteriori codici addita nota, alterum crus prioris *u* delendum ac *Salium* legendum eſſe, pro quo *Salinorum* emendatur in margine. *Saluvum* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *Salvium* Fragm. Hav. Klock. et ed. Frobeniana anni 1535. *Salyum* Leid. 1. *Salviorum* Lovel. 5. et edd. vetuſtiſſimae. *Salluviorum* Frobeniana anni 1531. *Salyum* denique, ut Rhenanus conjecit, et Leid. 1. praefert, recepit Curio, ex quo reliqui servarunt. Populum Galliae Narbonensis indicari inde conſtat, quod Massilienses in eorum regione conſediſſe dicantur. Et forte iidem sunt, qui cap. seq. sub *Salluviorum* nomine memorantur. Jam autem vel hoc loco legendum eſt cum Rhenano *Salyum*, quomodo hic populus adpellatur apud Strabonem l. 4. p. 178. et seqq. vel *Salluviûm*, aut *Salluviorum*, qui cum Liguribus et

rent, religio etiam tenuit, quod adlatum est, advenas quaerentes agrum ab Salyum gente obpugnari. Massilienses erant hi, navibus a Phocaea profecti. 8

Vocontiis memorantur in Fastis Triumphal. ad ann. 630. et 631. et Massiliensibus vicini fuisse dicuntur apud Amm. Marcell. 15, 11. ubi videndus est Vales. quod idem de Salyibus praedicat Livius 21, 26, 3. *Salyes* autem et *Salluvios* eumdem populum fuisse, docet Cellarius in Geogr. Ant. 2, 2. p. 150. V. etiam infra ad Epit. Liv. 60. et 73. Insuper *τὸ quod* deficit in Voss. 2. et Lovel. 3. quemadmodum *agrum* in Gaertn. verum, transpositis dictionibus, *agrum quaerentes* habet Lovel. 1. Tum *a*, pro *ab*, servant Portug. et Haverk.

§. 8. *Massilienses erant, in navibus a Phocide profecti*] Haec verba si legisset Liviomastix ille Cajus Caesar, non solum hic Patavinitatis arguisset Livium, sed etiam soloecismi. Quis enim umquam Latine scientium dixit *profectus sum in navi*, et non potius, *profectus sum navi?* Sic paullo ante *Profectus ingentibus peditum equitumque copiis.* Non dixit *cum copiis*. Igitur scribe et distingue, germanam hoc loco lectionem restituturus, *Massilienses erant hii, navibus a Phocide profecti.* Librarius oscitans, non recte distinguendo verba, quum non intelligeret, quid sibi vellet *hii navibus*, scripsit *in navibus.* RHEN. *Massilienses erant, in manibus profecti* Voss. 1. *Massilienses erant mavibus profecti* Klock. *Massilienses erant, in navibus profecti* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et Hearnii Oxon. N. et C. cujus B. solus praefert *Massilienses erant hi, in navibus profecti.* Unus Florent. *Massilienses erant ii, navibus profecti.* Cujus auctoritate quum emendatio Rhenani firmetur, (*ii* enim, *hii*, et *hi* in Mstis promiscue scribi solent) eam etiam non spernendam esse existimo. Est autem *Massilienses erant hi*, vel *ii*, eodem modo dictum, quo paullo ante hoc cap. *Ambigatus is fuit.* (* v. ad 32, 3, 3.) In eo tamen ab Rhenano dissentio, quod vulgatam scripturam soloecismi arguat. Non video enim, cur magis displicere debeat *profecti in navibus*, quam *ire in equis* apud Ovid. 1. Art. Amat. 214.

Quatuor in niveis aureus ibis
equis.

ubi v. Cel. Burmann. et *ire in rheda* apud Martial. 3. Epigr. 47.

Faustine, plena Bassus ibat
in rheda,
Omnes beati copias trahens
ruris.

Similiter, quamvis *profectus ingentibus copiis* et talia plura saepissime obcurrunt, de quibus infra v. ad 22, 9, 5. non minus tamen etiam dixerunt *profectus cum ingentibus copiis.* Infra 26, 41, 2. *Ipse cum quinque millibus sociorum ab Tarracone profectus ad exercitum est.* 21, 51, 7. *Inde cum exercitu suo profectus ad Trebiam flumen collegae conjungitur.* 24, 30, 1. *Marcellus cum omni exercitu profectus in Leontinos.* 25, 13, 4. *Hanno ex Bruttiis profectus cum exercitu.* et alibi saepe. Observandum autem est, si in his similibusque locutionibus non

Id Galli fortunae suae omen rati adjuvere, ut, quem

adsint praepositiones, eas per ellipsin omissas esse, et subintelligi debere.

A Phocide profecti] *a Phocaea* legendum ex primo libro Herodoti [c. 142.] atque adeo ex ipso Livio. Nam l. 4. decados quartae [c. 9, 1.] ubi de Emporiis, Hispaniae urbe, differit, *Jam tunc Emporiae*, inquit, *duo oppida erant, muro divisa. Unum Graeci habebant, a Phocaea, unde et Massilienses, oriundi.* etc. Eodem modo l. 6. de secundo bello Pun. [c. 19, 11.] ubi primum P. Scipio copias Emporiis exposuit. Pro quo notandum, *Phocaeam* esse Ioniae urbem in Asia, unde denominativum *Phocaeus*, Graece *Φωκαιεὺς* apud Herodotum [1, 164.] apud alios etiam *Φωκαεὺς*, Latine *Phocaeenses* tetrasyllabon. In Strabonis Graeco codice depravate reperias *Φωκεῦσι*, pro *Φωκαιεῦσι*, de Ionibus. Porro de Phocaeensibus his est adagium *Φωκαιέων ἀρὰ*, id est, *Phocaeensium exsecratio*. *Phocis* autem regio, non civitas, est Graeciae, longe mari a Phocaea, proxime Boeotiam, in qua Delphi oppidum, Apollinis oraculo clarum. Unde denominativum *Φωκεὺς* vel *Φωκικὸς*, et adagium *Φωκέων*, sive *Φωκικὴ ἀπόνοια Phocensium desperatio*. Hinc Latinis erroris occasio in *Phocaeensis* et *Phocensis* sive *Phocidensis*, ut multos Romanorum vel non attendisse, vel ignorasse id discrimen putem. Nam et Ovidius *Phocaïcus* a *Phocaea* Ioniae urbe dixit 6. Metam. [9.] et *Phocaeus* a *Phocide* Graeciae regione 5, [276.] de Pyreneo tyranno. et 11, [348.] *Phocaeus Anetor*. et Aul. Gell. 10, 16. ex Julio Hygino similiter *ex terra Phocide* aït, ubi de origine Massiliensium, qui, non ex *Phocide* Graeciae regione, sed a *Phocaea* Ioniae urbe pulsi ab Harpago Cyri praefecto, in hanc concesserunt Galliae regionem. GLAR. *Phocaea* legendum est, non solum propter rationes, quas alii afferunt, qui ita emendandum duxerunt, sed etiam, quia ita est in exemplaribus priscis. SIG. Edidi *Phocaea*, quia Pall. tres *Phoce*. Et expresse illam lectionem vulgavit Andreas. GEBH. Recte Sigonius e priscis *Phocaea*. nam et MSS. Pall. *Phoce*, Voss. *Phoca*, Helm. prorsus *Phocaea*. Et Andreas olim edidit. Ne vulgatam quis Livii errorem putet. J. FR. GRONOV. *a Phocide*, ut vulgo typis excusi servarunt usque ad Gronovium, licet interim Sigonius in suis editionibus errorem hunc mutaverit, in nullo meo inveni; Hearne etiam non nisi in uno Oxon. B. reperisse se testatus est. *a Phoice* habet Florent. *a Phoca* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *a Phoce* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *a Phocea* Klockian. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *a Phocaea* Harlej. 1. quod se quoque in Oxon. L. 1. 2. N. et C. obvium habuisse Hearne profitetur. Differentiam inter *Phocis*, ejusque denominativum *Phocensis*, et *Phocaea*, atque hujus denominativum *Phocaeensis*, recte ad hunc locum docuit Glareanus, ut et interdum a Latinis voces *Phocis* et *Phocaea* confusas fuisse. V. etiam (* ad 38, 39, 12.) Hortens. et Doct. Oudendorp. ad Lucani 3, 340. Insuper Cel. Jac. Gronovium ad Gellii 10, 16. et Holsten. ad Stephan. Byz. de Urbib. in v. *Φώκαια*. et *Φωκίς*. Denique Scalig. ad Hieronym. Chron. Euseb. num. 1417.

primum in terram egressi occupaverant, locum pa-

Fortunae suae omen rati adjuvere, ut, quem primum in terram egressi occupaverant locum] *fortunae suae omne rati* Lovel. 3. *fortunae suae esse rati* Lovel. 4. *fortunae suae omen esse rati* Lovel. 5. *fortunae suae esse omen rati* Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. Sed certiores codd. vocem *esse* non agnoscunt. Deinde *quam primum in terram egressi* Leid. 2. Lovel. 1. a m. 1. et Haverk. *in terra egressi* Gaertn. Denique *occupaverunt* Harlej. 2. et Haverk. *occupaverint* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. *occuparent ut locum* Portug. sed τῷ *ut* additis notis, quibus librarii vocem perperam scriptam, ideoque inducendam esse indicare solent.

Locum patentibus silvis communirent] Lege *patientibus Salvis*, aut *Salyis*, haud dubia conjectura. Alioquin verborum Livii nullus esset sensus. Quid enim est *locum patentibus silvis communire*. Inter Tricastinos autem et Salyos Cavares soli intercedunt; per quos itinere facto, Galli in fines Salyorum pervenerunt, et Phocenses in condenda ibi Massilia vel certe inchoanda adjuverunt, in munienda, inquam, Massilia, *invitis* quidem *Salyis*, sed *patientibus*, quoniam advenas Graecos Gallicis auxiliis adjutos prohibere non poterant. Igitur si qua Livio fides habetur, condita est Massilia in Salyorum aut Salyum finibus, gentis Ligusticae. Contra Trogus, et, qui ex Trogo epitomen fecit, Justinus in 43, [3.] afferunt in *regis Segorejorum finibus* statutam esse Massiliam, *inter Ligures et feras gentes Gallorum*, id est, Cavares et Vocontios, et locum a rege ipso genero datum: quos Segorejos vel Rejos Justinus etiam *Ligures* appellat: sive regno Segorejorum Salyi continebantur, sive potius Segoreji pars Salyorum erant, eisve attribuebantur. HADR. VALES. in Notit. Galliarum voce *Massilia* p. 318.

Ipsi per Taurinos saltusque Juliae Alpis transcenderunt] M. Ant. Sabellicus l. 2. de vetustate Aquilejae [p. m. 64.] propterea, quod hic mentio fit *Alpis Juliae*, dubitat, an *Taurinorum* nomine Livius Tauriscos intelligat illos, qui Noricis et Carnis vicini fuere. Et tandem affert argumenta, quibus clarum evadit, per proximas Alpes non ita procul a Massiliensibus Gallos in Italiam transisse. Putatque Juliam Alpem appellatam a foro Julii, quod subjectum a parte, quae Galliam spectat, commemoretur. Caeterum ego non arbitror, id temporis ullum oppidum fuisse hoc nomine, quum nullusdum Romanorum Alpes transisset. Et apparet sic dictum *Forum Julii*, quemadmodum appellatum est *Forum Cornelii*, *Forum Sempronii*, *Forum Neronis*, et, quod nobis propinquius est, *Forum Tiberii* supra Augustam Rauricam ad Rhenum vergens, unumquodque conditoris sui sive praesidentis vocabulo. Itaque dicturus mihi fuisse Livius videtur, *saltusque ejus Alpis, quam nunc Juliam appellat*, sicut mox dicit, *Ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt*. Proinde fieri potest, ut jam olim scriptura vitiata fuerit (nam consentit Vormaciense exemplar cum vulgatis editionibus) sic stante sinceriore lectione: *ipsi Taurino saltu invias Alpeis transcenderunt*. Sequitur enim [cap. seq.] *Eodem saltu, favente Beloveso, quum transcendisset Alpes*. Non dicit *Iisdem*

tentibus silvis communirent. ipsi per Taurinos
9 tusque invios Alpes transcenderunt: fusisque

saltibus. Et praeceffit: *Nulla dum via superatas*. Conjecturas, quibus adducor, ut librarium hallucinatum putem, dum majusculas literas vetuftiffimorum exemplarium partim non agnoscit, partim agnitas perperam connectit, referre piget. RHEN. *Juliae Alpis* eo in tractu, haud scio, num quis alius auctor praeter Livium meminerit. Certe Cornelius Tacitus [3. Hift. 8.] *Julias* vocat *Alpes*, quae versus Carnos sunt. Nisi in Livio sit anticipatio, quod mihi non placet. Ideoque facile affentior D. Beato Rhenano, hunc locum recte reftituenti, ut legatur, *ipsi Taurino saltu invias Alpes transcenderunt*. GLAR. Vet. lib. *ipsi per Taurinos saltus Juliasque Alpis transcenderunt*. Itaque affentior Rhenano acutissimo viro, qui locum hunc ita legit, *ipsi Taurino saltu invias Alpis transcenderunt*. Siquidem subjicit Livius: *Alia subinde manus Caenomanorum, vestigia priorum sequuta, eodem saltu cum transcendisset Alpes. Juliae* autem *Alpes* aut nullae umquam, aut per ea certe tempora non fuerunt. SIG. Mira haec *Julia Alpis*: et quomodo jam tunc sic dicta? an προλήψει Livius anticipat? Poffet, sed video *Julias Alpes* in Carnis et Rhaetis, non illic, poni. Corruptio eft; et bonus meus codex *saltus qua mlie ante Alpes*. Alterutra emendatio vera: sive *Taurinos saltus, qua minime altae Alpes*, (res enim ita habet) sive *qua inviae ante Alpes*. LIPS. Centur. 1. ad Belgas Epift. 93. Affentiuntur Glareanus Sigoniusque Beato Rhenano reponenti, *ipsi Taurino saltu invias Alpis transcendit*. Sed, si impune omnia immutare, pervertere per

affeclarum etiam applausus
quae non intelligimus, pro
sa! quid salvum integru
superabit in auctoribus? I
sec. *per Taurinos saltus Ju*
que Alpis. At Andreas ed
per Taurinos saltusque J
alte Alpis. Campanus vero
per Taurinos saltusque J
Alpes transenderunt. Gl
Juliae Alpis emendarunt
dudum viri docti in *invia*
pis. Caeterum scripsiffe Li
per Taurinos saltumque i
Alpis persuadebant pusillo
sequentia *eodem saltu*; ni
etiam 39, [45, 6.] scriptur
ret, *Galli Transalpini pe*
tus ignotae ante viae in Ita
transgressi. Verum tamen
loco singularis numerus *sa*
que magis convenit. *Saltu*
tem Livius passim in omn
ftoria sua vocat anguftias via
praecelsis praeruptisque
ac silvis utrimque septas.
VER. 1. Ital. Ant. 22. p.
quem etiam v. ibid. c. 33. p
ipsi per Taurinos saltusqu
liae Alpis transcenderunt, q
admodum olim legebatur,
vant Florent. Voff. uterque,
dens. 1. Lovel. quinque, Fr
Hav. Hearnii Oxon. B. e
Rom. anni 1472. *ipsi per*
rinos saltusque Juriae
transcenderunt Harlej. 1.
per Taurinos saltus Julia
pis transcenderunt Leid. 2
per Taurinos saltus Juli
Alpes transcenderunt Har
et Portug. *ipsi per Taurino*
tus Juliasque Alpes tran
dunt Gaertn. *ipsi per Tau*
saltus Juliosque Alpis tran
derent Haverk. *ipsi per T*
nos saltusque Juliasque
transcenderunt se in ma
Oxon. N. inveniffe Hearn
ftatur; cui etiam in codd.

Tuscis haud procul Ticino flumine, quum, in quo consederant, agrum Insubrium adpellari audissent,

2. et C. obvium fuerat *ipsi Taurino saltu invias Alpes transcenderunt.* Gaudent. Merula 2. de Antiq. Gallor. Cisalpin. 8. lectionem, quae ante Rhenanum passim obtinuit, defendit, et docet, saltum Juliae Alpis ab ipsis Alpibus Juliis diversum esse; et quidem Saltum Alpis Juliae incipere a Tricastinis, et in Tricorios descendentem viatorem sistere in Alpibus Cottiis: nullum tamen scriptorem laudavit, qui hunc saltum Juliae Alpis ab Alpibus Juliis diversum memorarit. Neque Rhenani conjectura placet, licet eam Glareanus ac Sigonius probaverint. Optimi enim codices et plerique alii *τα per* et *que*, quae ipse delet, constanter servant. An itaque ex vestigiis integerrimorum Mstorum legendum *ipsi per Taurinos saltusque inviae Alpis transcenderunt?* quod ipsum Doujatio quoque in mentem venisse video. Quod vero Doujatius etiam *Cottiae Alpis*, pro *Juliae Alpis*, conjiciat, in ea conjectura id ipsi obstabit, quod praeter alia etiam in *Juliae Alpis* obstare Rhenanus docuit; nempe eam Alpium partem nondum hoc tempore illud nomen habuisse, quum Cottius demum tempore Augusti et postea vixerit. Vide etiam, num emendandum sit proxime ad primae ed. Rom. apud Gebhardum (cui ex illis, quas vidi, consentit Parm.) lectionem *ipsi per Taurinos saltusque inviae ante Alpis transcenderunt. transcendere* autem *per saltus Alpis*, scilicet in Italiam. Ita *transcendere per ruinas muri*, scilicet in urbem, Liv. 36, 34, 4. *Hostes partim per ruinas jacentis muri transcendere conantur, partim scalis adscensus tentant.* Ejusdem quoque editionis lectio permovere posset, ut scribatur *ipsi, per Taurinos saltusque invios,* (nempe qui apud Taurinos erant) *Alpes transcenderunt. Transcendere Alpes*, ut mox cap. seq. *Quum transcendisset Alpes, ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, considunt. transcendere sepem, vallum, murum, ruinas.* Liv. 6, 2, 11. *Transcendentibus sepem incendio absumtam.* 42, 63, 6. *Eodem tempore, quo ipse transcendere ruinas conaretur.* Epit. Liv. 48. *Murum primus omnium transcendit.* Tacit. 5. Hist. cap. ult. *Ne Germanicae legiones et Gallica juventus Alpes transcenderet.* Plinius 36. H. N. 1. *Caedimus montes trahimusque, nulla alia quam deliciarum caussa, quos transcendisse quoque mirum fuit.* V. etiam quaedam ad 40, 9, 9. Vocem *saltus* ejusque significationem apud Livium inlustrat etiam Cluver. 3. Ital. Ant. 10. p. 1080. Eodem sensu vocem hanc etiam usurpavit 9, 2, 7. *Saltus duo alti angusti silvosique sunt, montibus circa perpetuis inter se juncti. jacet inter eos, satis patens, clausus in medio, campus herbidus aquosusque, per quem medium iter est. Sed antequam venias ad eum, intrandae primae angustiae sunt.* ubi quod antea *saltum altum angustum silvosumque* vocarat, postea *angustias* dicit.

§. 9. *Fusisque acie Tuscis*] *Etruscis* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. L. 2. Sed passim ita variant codices. V. supra ad 2, 47, 6.

Quum, in quo consederant, agrum Insubrium adpellari audissent] *cum, in quo*, pro *cum* sive *quum*, Fragm. Hav. Sed

cognomine Insubribus pago Aeduorum: ibi, omen sequentes loci, condidere urbem: Mediolanum adpellarunt.

solent passim hae voculae in Mstis confundi ob literarum similitudinem. V. supra ad 4, 19, 2. Et quidem eo magis id hoc loco factum, quod indoctus librarius id pronomen necessarium credebat propter sequens *quo*. Verum saepe id eleganter omitti, infra videbimus ad 23, 15, 4. Interim tamen inde etiam factum esse censeri debet, ut scriba Haverk. dederit *quum locum*, *in quo*. quin et ipse ille Fragm. Hav. *eum*, *in quo consederant loco*, *agrum*. Praeterea *in quo sederant* Voss. 1. Verbum *consederant* deficit in Lovel. 2. 4. et 5. a m. 1. Denique *agrum Insubrium apopulari* Lovel. 3. *agrum subrium adpellari* Lovel. 4. et 5. a m. 1. ubi prima syllaba vocis *Insubrium* absorbetur a litera finali vocis praecedentis. V. supra hoc lib. c. 27, 6. *agrum Insuberem adpellari* legendum censet Pighius in Annal. ad ann. 531. p. 129. Sed omnes codices vulgatam lectionem tuentur. Infra 30, 18, 1. *In agro Insubrium Gallorum cum Magone Poeno signis conlatis pugnarunt.*

Cognomine Insubribus pago Heduorum] Subauditur *existente*. Sensus est. apud Heduos quoque pagum fuisse, qui *Insubrium* diceretur. RHEN. Subauditur, *existente*, inquit Rhenanus. Scribe potius *cognominem*. Virgilius 6. Aen. [383.]

—— *gaudet cognomine terra.*

Ubi addit Plautum in Bacchid. Servius. J. FR. GRON. Hoc modo edidit etiam Frobenius anno 1531. eumque secuti recentiores lectionem illam servarunt usque ad Sigonium. Si autem haec scriptura genuina est, dicendum foret, ultimam literam τοῦ *cognominem* interceptam esse a primis duabus vocis sequentis *Insubribus*; de quo erro[re] infra v. ad 37, 29, 5. Malim tamen nihil mutare, quum quod codd. in lectionem receptam consentiant, et Livium alibi vocem *cognominis* usurpasse non observaverim; tum quod saepius participium verbi substantivi apud Livium subintelligi soleat, ut ipse Gronovius aliquoties ad Livium docuit. V. supra ad 4, 47, 7. Ceterum *cognomine et Insubribus pago* Lovel. 2. *cognomine Insubrio pago* Lovel. 3. Miror, viros doctos, qui supra hoc cap. recte *Aeduos* dederunt, hic tamen omnes alteram orthographiam *Heduorum* tam patienter tulisse. Reposui itaque *Aeduorum*. V. supra ad §. 5.

Omen sequentes loci condidere urbem: Mediolanum adpellarunt] Habet vetus codex *Mediolanium*. RHEN. *Mediolanium* etiam Florent. Harlej. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. Straboni etiam ac Ptolemaeo nomen hujus urbis Μεδιολάνιον formari, observat Cluver. 1. Ital. Ant 24. p. 240. Receptam tamen lectionem servo, in quam consentiunt maxima pars codicum, et inter eos plerique integriores: quin et ipse Livius *Mediolanum*, non *Mediolanium*, vocat infra 34, 46, 1. *Mediolanum appellaverunt* Lovel. 2. [*Mediolanumque appellaverunt* Veith.] *Mediolanumque appellarunt* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Gaertn. addita copula conjungente, quasi

XXXV. Alia subinde manus Cenomanorum, 1 Elitovio duce vestigia priorum secuta, eodem saltu, favente Belloveso, quum transcendisset Alpes, ubi

sine ea oratio Livii minus cohaereret: quum tamen, Livium ita saepe loqui solitum fuisse, norint, qui lectione ejus adsueti sunt. Ita supra 1, 2, 6. *Secundum inde proelium Latinis, Aeneae etiam ultimum operum mortalium fuit. Situs est, quemcumque eum dici jus fasque est, super Numicium flumen. Jovem Indigetem adpellant.* c. 1, 2. *Brevi stirps quoque virilis ex novo matrimonio fuit: Ascanium parentes dixere nomen.* Ita plures codd. pro *cui Ascanium.* V. Gronov. ad eum locum. Praeterea *nomen sequentes loci* Fragm. Hav. [Veith.] Alibi saepe *nomen* et *omen* in Mstis commutantur. V. N. Heinsium ad Claudiani 1. in Eutrop. 491. Salvagn. ad Ovid. Ibin 101. et Bentlej. ad Horatii 3. od. 14, 2. Insuper *omen sequente loci* Haverk. qui etiam *condere*, pro *condidere*, exhibet.

§. 1. *Alia subinde manus Cenomanorum*] Atque hinc existimo, quosdam erroris sumsisse ansam, ut hoc loco pro *Cenomanorum* substituerint *Germanorum*, non attendentes hic antea de Belloveso utique Gallo dictum, Taurino saltu per invias Alpes duxisse suos, subsecutos autem eodem saltu Cenomanos. quod de Germanis, qui in Tricastinos non venerant, intelligi non potest. Praeterea hic Gallorum in Italiam transitus describitur, non aliorum populorum. Primum autem Livius commemorat septem Celtarum populos cum Belloveso venisse in Italiam: post hos Cenomanos, tertio Salvios, quarto Bojos Lingonesque, ultimo Senones, qui Romam delevere. Fortassis et inde decepti, quod sensum auctoris non recte perceperunt. Non enim Livius vult dicere, Cenomanos ibi transcendisse Alpes, ubi Brixia ac Verona sunt, sed, postquam per Bellovesi vestigia in Italiam venerint, consedisse ad ea loca, (videlicet superioribus occupatis per priores) ubi nunc Brixia ac Verona, quae quidem antea Libuorum erant. Et Plinius 3, 19. Brixiam Cenomanorum urbem fatetur, quemadmodum et Ptolemaeus [3, 2.] et Livius quoque l. 2. de bello Macedonico [c. 30, 6.] GLAR. In nonnullis Livii exemplaribus *Germanorum* habetur vocabulum. unde doctis etiam viris controversia mota, utrum vocabulum magis genuinum sit. quippe in tabulis quoque marmoreis triumphorum ovationumque ducum Romanorum, quae Romae in Capitolio etiam nunc visuntur, ita scriptum est. *M. CLAVDIVS. MARCELLVS. COS. DE. GALLEIS. INSVBRIBVS. ET. GERMANEIS. ISQVE. SPOLIA. OPIMA. RETTVLIT. DVCE. HOSTIVM. VERDVMARO AD. CLASTIDIVM. INTERFECTO. AN. DXXXI.* Verum quam doctissime Carolus Sigonius in Fastis suis monet, *Germanorum* heic nomine intelligi eos, quos Polyb. 2, [22. et seqq.] Plutarchus in Marcello [p. 299.] et Orosius 3, 13. vocant *Gaesatas* Gallos: qui ab Insubribus mercede ad hoc bellum adversus Romanos e Gallia Transalpina conducti fuerant. *Cenomanos* autem in Italia Gallos socios fuisse Romanorum, non hostes, disertis verbis testatur ibidem

nunc Brixia ac Verona urbes sunt, (locos tenuere

Polybius [c. 24.] Sed nomen id gens ex Gallia in Italiam secum attulit, quidpe testibus Caesare belli Gallici comment. 7, [75.] et Plinio 4, 18. ac Ptolemaeo [2, 8.] in descriptione Galliae *Aulercorum* duo potissimum fuerunt in Gallia genera, contermina sibi invicem, quorum alteri cognominabantur *Eburovices*: unde caput eorum, *Mediolanum* quondam, hodieque in Normannia vocatur detorto gentis vocabulo *Evreux*. Alteri dicebantur *Aulerci Cenomani*: quorum caput, apud Ptolemaeum *Vindunum*, hodie adpellatur *Le Mans*, et regio ipsa *le Maine*. Illi cum aliis supra memoratis populis *Insubrium* gentem in Italia constituerunt, caputque gentis *Mediolanum*. Hi patrio nomine, quod domo attulerant, retento juxta eos, quos domi etiam conterminos consanguineosque habuerant, consederunt. Plinius 3, 19. *In mediterraneo regionis Decimae coloniae, Cremona, Brixia, Cenomanorum agro; Venetorum autem Ateste. Venetos Trojana stirpe ortos auctor est Cato. Cenomanos juxta Massiliam habitasse in Volcis.* Ab oceano ac septemtrionalibus Galliae partibus profectos heic juxta Rhodanum amnem et Massiliam aliquantulum subsedisse, antequam in Italiam transgrederentur, c. 22. [1. Ital. Ant.] ostensum. Horum nomen quum Graecis etiam auctoribus Polybio, Straboni ac Ptolemaeo scribatur per ε, *Κενομανοί*, miror, quosdam contendere, apud Livium scribendum esse per *ae*, *Caenomani*. Nihil item est, quod quidam ex Plinii exemplaribus docent, geminato *nn* legendum esse ubique *Cenomanni*. quidpe utraque scriptio recta probaque est. Sic enim in Germania gens inter Rhenum, Moenum, et Danubium, modo *Alemani*, modo *Alemanni* scripta reperitur. Sic qui Graecis dicuntur *Βρεττανοί*, Latinis sunt *Britanni* et unico *n*, *Britones*. Sic denique *Germani* quoque dici poterant *Germanni*. quod ipsum propius ad Germanorum sive Teutiscorum linguam accessisset: quibus singulare *ein German*, multitudinis numero fuit *di Germannen*, et *Germünner*. CLUVER. 1. Ital. Ant. 26. p. 250. et 251. *Germanorum* praeferunt omnes codices, non mei tantum, sed etiam quinque Oxonienses, quos Hearne adhibuit, et tres Vaticani optimae notae, quos consuluit Dominic. Georgius. V. eum de antiq. Italiae Metropolibus c. 2. p. 17. Sed consentiunt viri docti, lectionem vitiosam, eique substituendum esse *Cenomanorum*, quod jam Basileenses anno 1555. ac Sigonius receperunt. Quin et Sigonius nominatim Glareani conjecturam in prima Scholiorum editione probavit; quod tamen in recentioribus, incertum quam ob caussam, subpressum est, licet tamen ea emendatio in contextu servata sit: rectius, quam factum est a secutis editoribus, qui vitiosum *Germanorum* retinuerunt; donec iterum Gruterus in postrema edit. *Caenomanorum* daret: quomodo deinde recentiores omnes vulgarunt. Sed, vocem illam non per diphthongum *ae*, sed per simplicem literam *e* scribendam esse, recte Cluverius docuit, quae orthographia etiam passim alibi apud Livium recipitur. Quare de vera scribendi ratione dubitare non debebat Cellarius in Geogr. antiqua 2, 9. p. 433.

Elitovio duce priorum vestigia secuta] Antiqua lectio *Etitovio duce*. et adscripsit in mar-

Libui) considunt. post hos Salluvii, prope anti- 2

gine quidam *Eciovio.* RHEN. Legendum puto *Litavico duce.* quod nomen est l. 7. comment. apud Caesarem [c. 37. et seq.] atque etiamnum hodie manet in Gallia. GLAR. *et Titonio duce* Voss. 1. Lovel. 5. et Gaertner. *et Ticonio duce* Leid. 2. et Lovel. 1. *Zetonio duce* Lovel. 4. *Citonio duce* Voss. 2. Lovel. 3. Haverk. et Hearnii Oxon. C. *et Citonio duce* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et tres optimae notae Vaticani apud Georgium l. l. *et Titovio duce* Leid. 1. *Ettovio duce* Harlej. 1. *Etytovio* Florent. et Klock. *Elitonio* Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. qui idem *Atonio* in L. 2. *Iconio* in B. et *Aelitovio* in ed. Rom. principe invenit. Omnes vero edd. quibus usus sum, etiam Rom. anni 1472. *Elitovio duce* servant. Non displicet Glareani conjectura *Litavico duce*, quam etiam veram credidit Doujatius. Nisi forte verius sit *Litovico.* (* prius tamen malo. v. Misc. Obs. Vol. 5. T. 3. p. 77.) Deinde *vestigia prioris secuta* Haverk. Mox etiam *Beloviso* Leid. 1. et Harlej. 1. Et ita olim fuerat in Florent. pro quo postea *Belbaeso* substitutum est. *Belloviso* Klock. *Belloneso* Lovel. 4. *Beloveso* Portug. *Boloveso* Haverk. V. supra ad cap. praec. §. 3.

Quum transcendisset Alpes] Vet. lib. *transcendissent.* Quod probo, quia sequitur etiam *considunt.* Caenomani, inquit, cum transcendissent Alpes, ubi nunc Brixia et Verona sunt, (eos locos ante Lebui tenuere) considunt. SIG. Non necessaria est emendatio. Liv. 26, 18, 6. *Civitas prope inops consilii comitiorum die tamen in campum descendit, atque in magistratus versi circumspectant ora principum.* Ibid. c. 21, 16. *Super haec exercitus Romanus iratus, partim quod cum imperatore non devectus ex provincia esset, partim quod in oppidis hibernare vetiti erant, segni fungebantur militia. transcendissent* tamen etiam habent libri Vaticani apud Georgium de Antiq. Ital. Metropolibus c. 2. DUK. *transcendissent* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et codd. tres Vaticani apud Georgium l. l. Similia plura vocabula Livium collective usurpare solitum fuisse, infra videbimus ad 35, 26, 9. Optimi meorum vulgatum defendunt; sed facile linea transversa, qua ταχυγράφοι loco τοῦ n uti solent, perperam vel omitti, vel addi potuit.

Ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt] Cluver. 1. Ital. Ant. 26. p. 251. dicit, verendum fore, ne pro *Verona* legendum sit *Cremona*, quia Plinius 3, 19. *Veronam* Raetorum et Euganeorum oppidum vocet, *Cremonam* contra in Cenomanorum agro sitam esse tradat, nisi Justin. 20, 5. ubi oppida enumerat, quae Galli in Italiam transgressi condiderunt, omissa *Cremona*, *Brixiam* cum *Verona* conjungeret, nisi item Catullus carm. 68. *Brixiam Veronae* pronunciaret *matrem.* Conjicit itaque, *Veronam* ab Euganeis Raetisque potuisse primum condi, post vero ab Cenomanis occupari, et nova colonia augeri, ut Mantuae quoque accidit. V. etiam eumdem Cluver. 1. Ital. Ant. 16. p. 116. Quod Cluverius rejecit, recoxit postea Scipio Maffejus in dissertatione lingua Italica conscripta dell' antica condizion di Verona, anno 1719. Venetiis edita, ubi Justinum hallucinatum, distichon Catulli supposititium et

quam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ti-

inter spuria referendum, Ptolemaeo, qui 3. Geogr. 1. inter *Κενομανῶν πόλεις* memorat *Οὐήρωνα*, nullam fidem habendam, hic denique apud Livium *Cremona*, pro *Verona*, legendum esse contendit; quam praecipitem ac calidam temeritatem a nullo umquam prudenti critico probatum iri confido. Non diu postea etiam Dominicus Georgius sententiae ejus obposuit Exercitationem historicam de antiquis Italiae Metropolibus lingua Latina Romae editam anno 1722. qua inter alia testatur, se in tribus optimae notae codicibus Vaticanis constanter *Brixia ac Verona urbes* invenisse; et multis insuper totam sententiam Maffeji erudite refellit. omnes etiam codices mei nihil hic a recepta lectione recedunt, nisi quod in uno Gaertn. *Brisia* sit, pro *Brixia*, sollemni errore librariorum, passim literas *s* et *x* confundentium. De quo eorum lapsu plura infra v. ad 26, 19, 4.

Locos tenuere ibi: considunt] Locum pristinae lectioni restitueris, si legas et distinguas: *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere Libui, considunt.* RHEN. Iidem, qui priorem emendarunt temere, meo quidem judicio, hunc quoque corruperunt, pro *Libui* reponentes *ibi.* Nec obstat, quod et Plinius [3, 17.] et Ptolemaeus [3, 1.] Libuis Vercellas attribuant. Verisimile est enim, ante Gallorum adventum latiores fines habuisse eos. In codicibus Ptolemaei magis pudendo errore *Lybici* legitur. GLAR. Omnes etiam codices mei conspirant in emendationem Rhenani, nisi quod *Libii considunt* sit in Harlej. 2. et Haverk. (quod prope ad *Libicos* Plinii 3, 17. et *Λιβικοὺς* Ptolem. 3, 1. accedit) *Libii sunt* in Lovel. 5. *libri sunt* in Lovel. 4. *ibi considunt* vero in Portug. a m. 2. Nec differunt codices Vaticani a Georgio consulti, nisi quod hoc modo distinguant *urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt post hos.* Emendationem eamdem Rhenani probant etiam edd. vett. usque ad Aldum, qui primus quidem *locos tenuere. ibi considunt: post hos* in contextum admisit; sed inter errata retulit, legendum esse *Libui considunt*, quomodo iterum eum secuti ediderunt, usque ad Frobenium, qui anno 1531. Aldinam lectionem *ibi considunt* revocavit. Locum hunc tentavit quoque Cluverius, quem v. ad verba sequentia. Tentavit etiam Gronovius Dissert. Epist. in T. Livii loca quaedam Geogr. Ep. 1. p. 8. quae inter varias dissertationes ad finem Livii conspiciuntur: ubi viri Celeberrimi sententia videri potest.

§. 2. *Post hos Salluvii: qui prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem, petiere Apenninum*] In hiis verbis errata complura latent. In primis nescio, an, pro *Salluvii qui*, scribendum sit *alii Libui.* Vetustum exemplar habet *Post hos Salluvii qui.* Deinde habet non *prope*, sed *praeter.* Postremo dumtaxat habet, *circa Ticinum amnem Poeninon.* Ut satis liqueat, verbum *petiere* postea additum ab aliquo, qui voluerit sententiae corruptae succurrere. Ego dictionem *Poeninon* quoque ex veteri codice eradendam puto. Nam indubie parum peritus aliquis librarius pro *dein Boji* scripsit *Peninon*, quod in archetypo fortassis erat *Penivoji*, *v* litera pro *b* posita. Mox versum est in *Apenninum*, et adjectum

cinum amnem. Penino deinde Boji Lingonesque

verbum *petiere*, ut consisteret sententia. Quare et sic lego, *Post hos Saluvii, praeter antiquam gentem Laevos Ligures incolentes circa Ticinum amnem. Dein Boji Lingonesque transgressi.* Subauditur vero verbum *Post hos Salluvii*, scilicet *transcenderunt Alpes.* Porro scio nominari *Poenina juga* apud Tacitum [1. Hist. 61.] et *vallem Poeninam*, quae vulgo *Vallesia* dicitur, in veteri inscriptione [apud Gruterum p. 876. n. 6.] Sed locum hic ea vox non habet. RHEN. Et hunc quoque locum idem Beatus egregie restituit: quamquam id obscurum est, num *Salluvii* cum *Salviis Salibusque* idem sit populus. *Levos* item *Ligures* non memini fere apud auctores legere. GLAR. Dici non potest, quam hic locus mendose legatur, ita ut nec sententiae sanitas exstet, neque verborum. His autem incommodis ope unius veteris libri, longe omnium, quos legi, optimi, subvenimus, in quo ita est: *Post hos Salvii, qui, praeter antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes citra Ticinum amnem expulere. Poenino deinde Boji, Lingonesque transgressi.* Sensus est: Post Caenomanos Salvii Alpes transgressi sunt, qui omnes citra Ticinum amnem incolentes, praeter antiquam gentem Laevos Ligures, expulere. Post hos Boji, Lingonesque Alpes Poenino transgressi etc. Est enim propositum auctori nostro ostendere, qui Galli qua parte Alpium transgressi sint, et, quibus populis pulsis, qua in parte Italiae consederint. Itaque Bituriges, inquit, et Arverni, Taurino saltu Alpes transgressi, agrum Insubrium tenuerunt. Eodemque saltu Caenomani cum transcendissent Alpes, Lebuorum loca occuparunt. Post hos Salvii transgressi, praeter Laevos Ligures, reliquos, qui citra Ticinum amnem incolunt, expulerunt. Deinde Boji Lingonesque, Poenino transgressi, Etruscos Umbrosque agro pellunt, ita tamen, ut se intra Apenninum continerent. Quod ad singulas voces pertinet, in vet. lib. est modo *Saluvii*, modo *Salvii*, qui iidem a Plinio *Salyi*, ab aliis *Salyes* nominantur. *Laevi Ligures* etiam cum diphthongo sunt in veteribus libris, de quibus Plinius 3, 17. *Ex Liguribus Laevi ac Marici condidere Ticinum non procul a Pado, sicut Boji trans Alpes profecti Laudem Pompejam.* Porro autem alii habent *Poeninon*, alii *Poenino*, quas voces inducendas esse censet Rhenanus. Ego autem probo magis *Poenino*, ut duas vias, quibus Galli in Italiam venerint, ostendat, *Taurino saltu et Poenino jugo.* De quo Liv. 21, [38,6.] sic: *Miror ambigi, quanam Hannibal Alpes transierit, et vulgo credere Poenino, atque inde nomen et jugo Alpium inditum, transgressum.* Et post: *Neque certe montibus his ab transitu Poenorum ullo Veragri incolae jugi ejus norunt nomen inditum, sed ab eo, quem in summo sacratum vertice Penninum montani appellant. Laevos Lebuosque* Polybius Λάους et Λεβεκίους vocat 2, [17.] SIG. Recte membranae nostrae, in quibus est, *incolentes circa Ticinum amnem, Poenino deinde Boji Lingonesque transgressi.* Neque aliter Sigonius, cujus notas ad hunc locum vide. MOD. MSS. Gothofr. habet *Levōs Ligēs incolentes circa Ticinum amnem Peni ñ deiñ Boji Linguonesque*

transgressi, quum jam inter Padum atque Alpes om-

transgressi. Lego: *qui praeter antiquam gentem Laevos, omnes Ligures incolentes circa Ticinum amnem pepulere. Peninum deinde Boji.* BLOCK. Sigonius subvenire huic foedissime corrupto loco ait ex libro omnium, quos se legisse memorat, optimo: *Post hos Salvii, qui, praeter antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes citra Ticinum amnem expulere. Poenino deinde Boji Lingonesque transgressi.* Emendationum rationes require apud ipsum. Pall. pr. ac tertius *Salivii.* Sec. *Salivi.* Andreas *Salluvii.* Camp. *Salvii.* Deinde illi iterum duo, *circa Ticinum amnem pene noti. Deinde Boji Lingonesque.* At sec. *qui prope antiquam gentem Laevos Ligures incolentes citra Ticinum amnem expulere.* (superscriptum *partie*) *Poenino deinde Boji.* Superscriptum quoque *Peninum.* Locus neque heri neque hodie depravatus, quem hoc modo edidit Andreas *circa Ticinum amnem Peninum. deinde Boji Liguresque.* Alio Camp. *qui prope antiquam gentem Levos Ligures incolentes debellavere circa Ticinum amnem. Poeni deinde Boji Ligonesque.* GEBH. Sigonii lectio uti satis sana ac genuina sit, vehementer ego adhuc vereor: utique, quum nulli umquam alias *Salvii* seu *Salluvii*, nulli *Libui* seu *Lebui* populi memorentur in Italia: quorum hi corrupto haud dubie sunt vocabulo ii, qui Polybio dicuntur *Λεβέκιοι*, *Lebecii*, Ptolemaeo ac Plinio *Libici*, vel, ut alia Plinii exemplaria habent, *Libicii* et *Libitii.* Quapropter hunc locum, miserrime ab omnis Geographiae imperitissimis Grammaticis jam olim dilaceratum sic resarcire coner. *Alia subinde manus Cenomanorum, Elitovio duce vestigia priorum sequuta, eodem saltu, favente Belloveso, quum transcendissent Alpes, ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere. Post hos Libici, ex Salviis orti, prope antiquam gentem Levos Ligures, incolenteis circa Ticinum amnem considunt.* Vocem, quae hinc sequitur, *petiere*, ii de suo inseruerunt, qui proximum vocabulum *Poenino* sive *Pennino* verterunt in *Apenninum.* quod ipsum nullo pacto heic consistere posse, quam disertissime ex continuo subsequenti liquet oratione; ubi *Boji* tandem *Lingonesque, quum jam inter Padum atque Alpeis omnia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruscorum modo, sed etiam Umbrorum agros* inter Padum et Apenninum occupasse narrantur. *Libicos* autem *ex Salviis* fuisse *ortos* Plinius quoque testatur 3, 17. Laevis vero, (sive Gallis, ut vult Polybius [2, 17.] seu Liguribus, ut placet Plinio [3, 17.] fuisse conterminos, ex eodem simul Plinio, simulque Polybio et Ptolemaeo patet. Nam *Λαίους καὶ Λεβικίους*, id est, *Laevos atque Lebecios*, Polybius circa ortus sive fonteis Padi, in laeva amnis ripa, coluisse tradit: Ptolemaeus autem et Plinius Libicorum oppidum faciunt *Vercellas*; Laevorum vero Ligurum *Ticinum*; quod nunc *Pavia* dicitur. Hanc igitur veram atque germanam Livii fuisse scriptionem omnino ego mihi persuadeo. CLUVER. 1. Ital. Ant. 22. p. 226. Locus olim vexatus. Legebatur in editis: *Salluvii, qui prope antiquam* etc. *amnem petiere Apenninum. Deinde Boji.* Sed τὸ *qui* et *petiere* boni scripti omnes respuunt, habentque etiam *Penino*, nec

nia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruscos

non *praeter antiquam*, ut indicavit Rhenanus. Qui male, *alii Libui*, pro *Salluvii;* nam Gallici populi nomen requiritur, qui vicinos Libuis Laevos Ligures ad Ticinum habitantes sit adortus. Jam *Pennino* inducendum non esse subscribo Sigonio. Nec vero recte ex praecedenti periodo hujus sententiam integrat Rhenanus subaudito verbo *transcendunt:* nam et propius aliud intervenit *considunt*, nec Livius modo praeter hos Laevos Liguresque transcendisse vult Gallorum gentem, sed eorum etiam pulsorum sedem occupasse. At quem librum veterem longe optimum commendat Sigonius, unde et profert, *Salluvii qui*, moxque *Ticinum amnem expulere;* is meo judicio debet hic inter pessimos censeri. *expulere* Livii non est, qui voluit ex sequenti membro post τὸ *amnem* subaudiri *agro pellunt*, quemadmodum et *transgressi.* quod ut minus animadverteretur, interjecta in causa fuere, quae orationem obscurant. Ita ergo scripsit ille: *Post hos Salluvii, praeter antiquam gentem Laevos, Ligures incolentes circa Ticinum amnem, Pennino deinde Boji Lingonesque transgressi, quum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruscos modo, sed etiam Umbros, agro pellunt.* Ut videas nihil deesse, nisi quod commode κατ' ἔλλειψιν ad intellectum refertur, omissis iis, quibus producitur ambitus orationis, ipsa, ut cohaerent, considera: *Post hos Salluvii* (eodem Taurino saltu transgressi) *Laevos et Ligures circa Ticinum; deinde Boji Lingonesque Pennino transgressi, Etruscos et Umbros agro pellunt.* Adde Sigonium. Libuorum Laevorumque et Ligurum meminit etiam noster 33, [37, 6.] *Quos non adepti Pado repente ratibus trajecto, Laevos Libuosque quum pervastassent, redeuntes inde Ligurum extremo fine*, etc. Neque offendat quemquam, quod hic appellantur iisdem nominibus illa loca incolentes, quum istic pulsi dicuntur. Nam Galli etsi homines bonam partem expulissent, nomen ejectae gentis subiere. Quod in multis accidit coloniis Romanis. Sic Carthaginem Capuamque transscripti, atque ex illis, etsi origine Romanis, postea nati, Carthaginienses et Campani vocabantur, non Romani. Unde Strabo l. 5. [p. 216.] *Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παραλαβόντες καὶ πέμψαντες ἐποίκους πολλαχοῦ, συνεφύλαξαν καὶ τὰ τῶν προεποικησάντων γένη· καὶ νῦν Ῥωμαῖοι μὲν εἰσιν ἅπαντες, οὐδὲν δ' ἧττον Ὀμβρικοί τέ τινες λέγονται καὶ Τυῤῥηνικοί, καθάπερ Ἐνετοὶ καὶ Λίγυες, καὶ Ἴνσουβροι.* Cluverius ita corrigebat, *ubi nunc Brixia et Verona urbes sunt, locos tenuere. Post hos Libici ex Salviis orti, prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem considunt.* J. FR. GRON. Et hic etiam locus varie admodum in MStis legitur. Primo *et post hos*, addita ab initio vocula, habent Voss. 2. et Lovel. 3. Verum ea videtur nata esse ex varia lectione olim ad marginem notata, sed deinde in contextum perperam recepta. Scriptum enim fuisse puto *considunt, ēt*, ut indicaretur, legi in codicibus vel *considunt*, vel *consident*; postea vero librarium, qui nesciebat, quid illo *ēt* indicaretur, suprascriptam lineam omisisse, atque τὸ *et* ad sequentia retulisse. Deinde *Salluvii* Voss. 1. et Harlej. 1. *Saluvii* Voss. 2. Leid. uterque, et

modo, sed etiam Umbros, agro pellunt: intra Apen-

Lovel. 1. *Sallinii* Fragm. Hav. *Sallini* Harlej. 2. et Haverk. *Salivii* Lovel. 3. *Salvini* Lovel. 2. *Salvinii* Lovel. 4. et 5. *Salluii* Florent. *Salvii* Gaertn. et Portug. quae eaedem fere lectionum varietates supra in Mstis obcurrerunt cap. praec. §. 7. unde in eam incidi conjecturam, eamdem etiam gentem hic indicari, et *Salyes* legendum esse. Quo tempore prima Gallorum colonia in Italiam proficiscebatur, Salyes sedes habebant circa Rhodanum, et Phocaeensium colonos armis regione sua arcere conabantur. Nunc vero, popularium exemplum secuti, ipsi quoque partem civium ad novas sedes in Italia quaerendas miserunt. *Salluvios*, et *Salyes* eamdem gentem fuisse dicto loc. monui. *Salyes* tamen, quam *Salluvii*, malo, quia Livius hanc gentem ita adpellat etiam infra 21, 26, 3. *Praeter oram Etruriae Ligurumque, et inde Salyum montes pervenit Massiliam.* Alia quidem forma *Salyi* memorantur 31, 10, 2. *Excitis Salyis, Ilvatibusque et ceteris Ligustinis populis.* Sed convenit inter viros doctos, locum hunc mendosum esse. Eadem tamen forma *Salyes* vocantur *Salyi* apud Florum 2, 3, 5. et 3, 2, 3. Ubi viri docti videndi sunt. Etiam apud Plin. 3, 4. *Oppida Latina Aquae Sextiae Salyorum, Avenio Cavarum.* at *Sallyi* apud Plin. 3, 5. *Ligurum celeberrimi ultra Alpes Sallyi, Deceates, Oxubii.* Jam autem, horum sive *Salyum*, sive *Salyorum*, sive *Sallyorum*, coloniam in Italiam deductam esse, inde patet, quod urbs Italiae Transpadanae Vercellae ob iis orta sit, teste Plin. 3, 17. *Vercellae Libicorum ex Sallyis ortae.* quo loco Joh. Harduinum hanc scripturam servasse miror, quum utroque superiori loco *Salluviorum* et *Salluvii* ediderit. Miror insuper, eum, Cluverii sententiam secutum, ad hunc locum adnotasse, Libicorum gentis, *quae ex Salluviis ortum traxit*, caput Vercellas fuisse; quum jam recte Cel. Jac. Gronovius in Differt. Epist. in T. Livii loca quaedam Geogr. Ep. 1. p. 9. docuerit, non totam Libicorum gentem, sed tantum unam ejus urbem Vercellas ex Salyis ortam esse. Idem autem Cel. Gronovius hic legendum censebat *Post hos Salassi.* Et convenit certe, Salassos sitos fuisse in Gallia Cisalpina, ortos etiam fuisse secundum Catonem apud Plin. 3, 20. ex gente Taurica; quam originis Gallicae esse, multis probare nititur Cluver. 1. Ital. 11. p. 87. Quo minus tamen huic conjecturae adsentiri queam, illud obstat, quod vox *Salassi* nimium a vulgata lectione recedat, neque facile in similia vocum monstra, qualia hic in Mstis obvia sunt, abiisse inveniatur. Tum voculam *qui*, quam J. Fr. Gronov. bonos scriptos omnes respuere monet, apud me tamen superest in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Eam tamen delendam esse adsentior. Hinc *praeter*, quod Rhenanus et Sigonius in suis invenerunt, in nullo meorum superest, qui omnes servant *prope*; nisi quod *proten* sit in Florent. Postea *Leves Ligures* Voss. 2. Leid. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *citra Ticinum* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. *citra Ticinium* Lovel. 5. Insuper *amnem petiere* Fragm. Hav. [Veith.] *amnem*

penninum tamen sese tenuere. Tum Senones, re- 3
centissimi advenarum, ab Utente flumine usque ad

expulere Haverk. Tandem *Poenino* deest in Fragment. Hav. [Veith.] *Pevino* ejus loco praefert Haverk. *Ponino* Harlej. 2. *Poeninonde Boji* Florent. *Poeninon* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. ambo. *Poeniñ* Harlej. 1. *Peni vero* Lovel. 2. 4. 5. et Gaertn. *pene noti* Voss. 2. et Lovel. 3. *Poenino* unus tantum Portug. Hearne vero testatur solum Oxon. C. legere *Apenninum* pro *Poenino*, at reliquos exhibere, ut edidit, id est, *Post hos Salluvii, prope antiquam gentem Laevos, Ligures incolentes circa Ticinum amnem. Poenino deinde.* Georgius autem in tribus optimae notae Vaticanis invenit *post hos Salivi, qui prope antiquam gentem Lenos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem.* An itaque legendum? *Post hos Salyes*, scilicet quum transcendissent Alpes eodem saltu, *prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem*, scilicet considunt. *Poenino deinde* etc. Vide insuper, num legi possit, *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt, et post hos Salyes* (sive, ut Gronovius conjicit, *Salassi*) *prope antiquam gentem Laevos Ligures* etc. Loco etiam manum admovit Doujatius, qui, sola interpunctione mutata, eum proxime ad mentem Cluverii redigere voluit. Sed, ut pateat, quanta negligentia Livium tractarit, proponit deinde, quemadmodum legendum atque interpungendum censuerit; at ita ejus lectio a vulgato ne minimum quidem differt. Verum ex ipsius expositione colligi potest, ita distinguendum putasse: *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere. Libui considunt post hos Salluvii prope antiquam gentem Laevos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem. Pennino deinde Boji* etc. Addit enim, hic describi tertiam Gallorum in Italiam inruptionem, qua Libui Salluviorum pars narrantur juxta antiquos Ticini accolas Laevos Ligures sedes occupasse, et *Libuos Salluvios* per adpositionem dici, ut *Galli Senones*. Verum huic conjecturae, qua Libui auctoritate Plinii Salluviorum coloni statuuntur, idem obstat, quod ex sententia Cel. Jac. Gronovii, emendationem Cluveri refellentis, Harduino obstare modo dictum est.

Poenino deinde Boji Lingonesque transgressi] Quidam codices habent *Ligures*, sed errant. Boji autem Galliae haud dubie priscus populus, quippe qui cum Lingonibus in Italiam hic tot ante secula venisse tradantur, ubi in immensam potentiam creverunt, ita ut cum Romanis exercitibus saepe conflixerint, idque multis annis, ut ex tertia quartaque decade apud Livium late patet. Postremo autem a Romanis ejecti supra Tauriscos ad Danubium habitarunt. Rursus tempore Marii una cum Cimbris ac Helvetiis, ut Strabo scribit l. 7. adversus Romanos pugnavere, atque etiam tum victi, ad tempora usque C. Caesaris vicini Helvetiis in parte aliqua Hercyniae sylvae, ut quidam credunt, manserunt: cum quibus postea contra Caesarem tulerunt arma: ubi rursus victi, deprecantibus Caesarem Heduis, quod egregia virtute erant cogniti, ut ipse aït, in antiquam remearunt patriam, relicta, ut verisimile est, ad Danubium

Aesim fines habuere. Hanc gentem Clusium, Ro-

prole aliqua, unde quidam Boëmos ac Bavaros dictos volunt. Haec pluribus verbis, quam oportuit, egimus, ne temere libri emendarentur, si quando non congruentia de Bojis apud auctores inveniantur, propter tot ejus populi mutationes. GLAREAN. Quam varie τὸ *Poenino* in codd. vetustis scribatur, ad verba praecedentia vidimus. In optimis et recentissimis hodie editionibus *Poenino* circumfertur, nisi quod Doujatius *Penino* exprimi curarit. Sane diphthongus *oe* placuit illis, qui Alpium hanc partem a transitu Hannibalis et Karthaginiensium sive Poenorum nomen habere existimarunt; quam opinionem Livius rejecit, docens potius a Deo, qui in summo vertice sacratus erat, nomen habuisse, 21, 38, 9. Eum autem *Peninum* dictum esse, infra videbimus dicto loco. quare hic etiam *Penino* cum Doujatio recepi. *Ligures* autem praeferunt edd. principes, pro quo primus Aldus *Linguones* reposuit; et ita est in Leid. 1. Reliqui exhibent *Lingones*, quae vera etiam scribendi ratio est. Quod autem Glareanus Bojos Cimbrorum in expeditione adversus Romanos tempore Marii socios fuisse ex Strab. probare conatur, vereor, ne negligenter nimis Strabonem consuluerit, qui l. 7. p. 293. expresse narrat, Bojos olim silvam Hercyniam incoluisse; Cimbros autem, quum in eum locum inpetum facerent, a Bojis repulsos ad Istrum et Scordiscos, inde ad Teuristas et Tauriscos, tum ad Helvetios abiisse, ex qua gente Tigurini et Tugeni arma cum iis conjunxerunt.

Quum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur] *omnia tenerent* Hearnii Oxon. B. De quo lapsu scribarum infra v. ad 39, 22, 8.

Intra Apenninum tamen sese tenuere] *intra Apenninum montem*, addita ultima voce, Leid. 2. et Lovel. 1. Ceterorum eam vocem ignorantium consensus indicat, ex margine in contextum migrasse. Hinc *tum*, pro *tamen*, Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. *inde* ejus loco est in Haverk. Sed de hoc errore actum est supra hoc libro ad c. 18, 8. Deinde *se retinuere* Gaertn. Sed *tenere* hic est continere. V. supra ad 3, 2, 1. Paullo ante *non Etruscos modo*, *sed Umbros*, pro *sed etiam Umbros*, idem Gaertner. Sed respicienda sunt, quae dixi ad 2, 6, 1.

§. 3. *Ab Ufente flumine usque ad Athesim fines habuere*] De alio loquatur flumine oportet, quam quod Plinius 3, 5. ad Anxur describit. Hic enim de Venetorum regione loqui videtur. Meminit Boccatius, sed ex hoc Livii loco adjutus, nullum alioquin ex auctoribus adducens testimonium. GLAR. De Senonum finibus loquitur. Est autem mendum in nomine utriusque fluminis. Nam *Ufens* est in ora Campaniae ad Tarracinam, ut aït Plinius [3, 5.] *Athesis* ad Veronam, quae nihil ad Senonum fines attinent. Mihi autem dubium non est, quin sit legendum, pro *Athesim*, *Aesim*. Etenim l. 5. [p. 227.] Strabo sic aït: *Antea Aesim flumen Galliae terminum faciebant*, *rursus Rubiconem. Aesis inter Anconem labitur et Senogalliam*, *at Rubicon inter Ariminum et Ravennam: uterque in Adriaticum influit pelagus.* Idem fere Plinius [3, 14.] et Ptolemaeus [3, 1.] De *Ufente* in iis locis flumine nihil adhuc comperi. Veteres libri habent *Utente*; mira inter se con-

mamque inde, venisse comperio. id parum certum

sensione. Videndum est autem, quid sit, quod Mela [2, 4.] ait: *A Truento flumine Senogallia maritima est ad Aterni fluminis ostia.* SIG. Membranae, omisso illo *ad, usque Athesim fines habuere.* et sic amant loqui historici. MOD. Modius e suo libro ejicit *τὸ ad.* Sigonius autem legendum hariolatur *Aesin.* Pall. duo *Esin.* Palat. sec. habet *Helsam*: sed supra additum *Hesim.* quod secutus editor Campanus. GEBH. Mirari satis nequeo eorum ignorantiam atque stuporem, qui hodie quoque in Livii exemplaribus hoc loco curant typis perscribi *ab Usente ad Athesim;* quorum amnium hic in Rhaetis ac Venetis fluebat, vulgo nunc *Adige* dictus, Veronam urbem secans: ille in Novo Latio apud Terracinam oppidum in mare inferum effunditur. Sane haud falsus hic testis est doctissimus Car. Sigonius; qui testatur, antiqua exemplaria mira consensione habere *ab Utente.* Sic quidpe ipse passim in celeberrimis Italiae, Galliae et Britanniae bibliothecis reperi. Graecam autem flexionem in hoc vocabulo Romani haud dubie acceperunt ab Ravennatibus Graecis, e Thessalia quondam huc transgressis. CLUV. 1. Ital. Ant. 28. p. 301. Typis hactenus vulgata exemplaria, ut supra dictum, mendose referunt *ab Usente flumine usque ad Athesin.* Ex quibus amnibus ille in Latio apud Tarracinam oppidum, hic in Rhaetia ac Venetia apud Tridentum ac Veronam fluit. Legendum esse *ab Utente,* ut pleraque manuscripta habent exemplaria; cumque esse amnem, qui, Ravennam urbem ab septemtrionibus abluens, vulgo nunc vocatur *Montone*, infra in Umbria pluribus docebitur. De *Aesi*, qui nunc XII. millia ab Ancona in mare influens vulgo adpellatur *Fiume Esino*, satis supra c. 22. in summa Galliae Cisalpinae descriptione dictum est. CLUV. 1. Ital. Ant. 29. p. 310. Eamdem lectionem Cluverius etiam verbo probavit 1. Ital. Ant. 22. p. 225. Ceterum *Utente* plerique etiam meorum servant. Nam *Usente* tantum est in Fragm. Hav. in Portug. et in Lovel. 5. sed in duobus ultimis a m. 2. et inter versus in Harlej. 1. In Klock. ab initio scriptum fuerat *Utente;* sed secundae literae nota expunctionis adjecta erat, ut esset *ab Vente.* Praeterea *τὸ ad* deest in Modii membranis. Ita Liv. 44, 5, 6. *Succisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis prolabi eum leniter cogebat.* V. Cl. Corte ad Sallust. Jug. 19, 7. Florus 2, 2. in princ. *Quum a terra fretum usque venisset.* Verum omnes mei constanter eam voculam agnoscunt, praeter solum Harlej. 1. quare etiam vulgatum praeferendum puto. Deinde *Athesim flumen* Fragm. Hav. Sed additam vocem *flumen*, quam nullus praeter hunc unum codex agnoscit, similiter ex margine adsumtam puto, quemadmodum *τὸ montem* §. praec. *Athesim* Harlej. 1. *Thesim* Voss. 2. *Hesim* Klock. *Hesum* Lovel. 4. *Esum* Lovel. 5. *Eusin* Lovel. 2. *Helsam* Portug. *Helsci* Harlej. 2. *usque Auresim* Gaertn. Reliqui *Aesim* vel *Aesin* praeferunt. Denique vox *fines* exsulat a Leid. 2. ut *habuere* ponatur pro *habitavere;* quemadmodum apud Ovid. Ep. 7. Her. 15.

Ut terram invenias, quis eam tibi tradet habendam.

2. Fastor. 289.

Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades.

est, solamne, an ab omnibus Cisalpinorum Gallo-
4 rum populis adjutam. Clusini, novo bello exterriti, quum multitudinem, quum formas hominum invisi-

Silium 8, 370.

Quique Anienis habent ripas, gelidoque rigantur Simbruvio.

Ubi v. quae notavi. Adde Inl. N. Heinsium ad Nason. 4. Met. 773. et Cl. Corte ad Sall. Catil. 6, 1. Verum uni huic codici fidem habere, ejusque auctoritate receptam lectionem mutare, nimis temerarium puto.

An ab omnibus Cisalpinorum Gallorum populis adjutam] Praepositionem *ab* non agnoscit Leid. 2. quemadmodum vox sequens *omnibus* deficit in Oxon. L. 1. et C. Sed *omnibus eis Alpinorum Gallorum populis* praeferunt Leid. 2. Portug. et Gaertn. V. mox ad §. seq. Error hic ortus est ex similitudine literarum *e* et *c* in scriptura Langobardica. V. infra ad 39, 35, 8. Praeterea *aduitam*, pro *adjutam*, Gaertn. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. et hac menda ex adfinitate literarum *iu* et *ui* profluente. V. infra ad 9, 1, 8. Paullo ante *Romamque deinde venisse* editt. principes, pro quo Aldus *inde* substituit, probantibus ejus emendationem omnibus scriptis meis. Voculae hae saepe in Mstis confundi solent. V. infra ad 36, 24, 10. [*Romamque venisse* Veith.]

§. 4. *Cum multitudinem, tum formas hominum inusitatas cernerent*] Arridet vetus lectio *cum multitudinem, cum formas hominum inusitatas cernerent.* RHEN. Lege ex veterum librorum fide *cum multitudinem, cum formas.* SIG. Mallem *invisitatas.* V. Lipsium 2. Epistolic. Quaest. Epist. ult. Marcellin. 28, [4.] *Quorum magnitudo saepius delicata non sine taedio praesentium, ut antehac invisitata, laudatur assidue.* et 31, [3.] *Quod invisitatum antehac hominum genus modo ruens, ut turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum, apposita quaeque convellit.* etc. KLOCK. Gronovius in Livio, partim e scriptis, partim e conjectura, pro *inusitatus* saepe substituit *invisitatus.* Similiter in Justino 18, 1. pro *Romanos vincentes jam inusitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere proelio coëgit.* et 25, 1. pro *Elephantos* etc. *inusitatas barbaris formas*, legit *invisitata*, et *invisitatas.* Miror, qui factum sit, ut non modo hunc locum, sed etiam alios intactos praeterierit. DUK. Omnes etiam mei *cum multitudinem, cum formas.* [*tam formas* Veith.] Infra (* 10, 24, 14.) 39, 37, 15. *Ut in aequo essent, nos fecimus, quum leges iis nostras dedimus, quum, ut Achaei concilii essent, effecimus.* Passim elegantiam in repetitione similium vocularum Livius captavit. Ita *ubi jus, ubi injuria opus sit* 2, 3, 3. *pugna jam in manus, jam ad gladios venerat* eodem lib. c. 46, 3. *jam duces, jam milites utrimque congressus quaerere* 7, 40, 2. (* 10, 43, 10. ubi vide) *dum domi, dum togati sint* 3, 10, 13. (* 22, 60, 15. ubi male mutabatur.) *sed virium spe, sed manu erat obtinendum* ibid. c. 11, 2. *si vos urbis, si vestri nulla cura tangit* c. 17, 3. ubi vide. *plus levitatis, plus licentiae habere* unus codex supra ibid. c. 21, 5. *ut ho-*

tatas cernerent et genus armorum, audirentque, saepe ab iis, cis Padum ultraque, legiones Etruscorum fusas, quamquam adversus Romanos nul-

minum, ut civium numero simus 4, 4, 12. *Adeone effeminata corpora militum nostrorum esse putamus, adeo molles animos* 5, 6, 4. *Sic libris fatalibus, sic disciplina Etrusca traditum esse* hoc lib. c. 15, 11. ubi vide. *Quum parum precibus, parum caussa proficerent* 8, 32, 16. *Ita instruxit aciem, ita omni arte bellica firmavit* c. 36. 4. (* 25, 6, 19.) *ibi signa, ibi aciem esse debere, ubi rex esset* 31, 24, 13. *ne ullus modo sumtibus, ne luxuriae sit* 34, 3, 9. ubi vide. *tam pio, tam necessario officio fungeretur* 34, 50, 4. ubi iterum vide. *quod fraude capti, quod a cive potissimum suo forent* 37, 12, 8. *ut tempus, ut locus postulabat* 40, 39, 8. ubi vide. *nisi reficere naves, nisi instruere navalibus sociis coepissent* 42, 45, 6. et similia alia passim. (* 40, 10, 5.) Insuper *formas hominum invisitatas* Leid. 1. et Hlock. [*inusitatas* Veith.] Gebhardus supra dixit hoc libro ad c. 17, 8. Lipsium, qui hanc vocem Livio aliquot locis restituere conatus est 2. Epist. Quaest. Epist. ult. jam dudum eam ob caussam ab aliis inrisum fuisse. At viros doctos talium censuram insuper habuisse, inde patet, quod idem vocabulum ejusque simplex *visitatus* partim probarint, partim cum Livio, tum aliis scriptoribus, ubi socordia scribarum passim in *inusitatus* et *usitatus* degeneravit, vel ex ingenio vel ex codicum auctoritate restituerint. Vide, quae viri docti notarunt ad Plauti Epidic. 4, 1, 12. Pseud. 2, 4, 37. et Trinumm. 3, 3, 39. viri Cel. Graevius et Dukerus ad Flori 4, 2, 81. idem Graevius ad Cic. Orat. 11. Philipp. 1. Davis. ad Cic. 1. de Divin. 42. Gronovius ad Liv. 4, 33, 1. 27, 39, 8. et 45, 42, 12. ad Gellii 3, 9. Cel. Burmann. ad Sueton. Aug. 43. et quos ibi laudavit. Idem vocabulum duobus adhuc aliis locis hoc libro Livio ex fide optimorum codicum restituendum censeo. ut c. 37, 2. *Invisitato atque inaudito hoste ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente, nihil extraordinarii imperii aut auxilii quaesivit.* Ita praeferunt quatuor codd. optimi. c. 45, 4. *Urbis obpressae ab hoste invisitato inauditoque adeo nihil miseriti sunt.* ubi ita plures codd. legunt. Sed praesertim multis locis Curtii codices eam vocem servarunt. Ita 5, 5, 7. *Invisitata simulacra, non homines, videbantur.* Ita tres exhibent codd. 8, 9, 16. *Animalia invisitata ceteris gentibus, nisi invecta.* Ita unus codex. 9, 1, 4. *Magnitudinis invisitatae reperere serpentes.* Sic iterum unus codex. §. 13. *Junctum erat flumini nemus, opacum arboribus alibi invisitatis.* Sic quatuor codd. c. 6, 7. *Impleat armis virisque totum orbem; classibus maria consternat, invisitatas beluas inducat.* ubi unus cod. ita praefert.

Ab iis cis Padum ultraque legiones Etruscorum fusas] *Padum cis ultraque* Voss. 1. Sed vulgatus ordo praestat. V. infra ad 44, 8, 6. *eis*, pro *cis*, est in Haverk. V. ad §. praec. Tum *legiones Tuscorum* Voss. 2. V. supra ad 2, 47, 6. *Etruscorum legiones* edd. vett. usque ad Aldum, qui ordinem mutavit, consentientibus codd. scriptis.

lum eis jus societatis amicitiaeve erat, nisi quod Vejentes consanguineos adversus populum Romanum non defendissent, legatos Romam, qui auxilium ab
5 senatu peterent, misere. De auxilio nihil inpetratum. legati tres M. Fabii Ambusti filii missi, qui senatus populique Romani nomine agerent cum Gallis, ne, a quibus nullam injuriam accepissent, socios populi Romani atque amicos obpugnarent.
6 Romanis eos bello quoque, si res cogat, tuendos

Adversus Romanos nullum eis jus societatis amicitiaeve erat] Observa usum praepositionis *adversus*. Ita infra 10, 11, 13. *Se, quamquam, bello cum Samnitibus suscepto, necessaria jam facta adversus Romanos fides sit, tamen obsides dare paratos esse.* (* 29, 8, 2.) 45, 8, 4. *Quum et bello patris tui interfuisses, et pacis postea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminisses.* Mox vocula *quod* deest in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *Veje gentes*, pro *Vejentes*, Leid. 1. et Fragm. Hav.

§. 5. *Legati tres M. Fabii Ambusti filii missi*] Vocabulum *tres* non est in codice vetusto. RHEN. Vocula *tres* deest etiam in Florent. Voss. 2. Leid. utroque, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Klock. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 1. B. et N. [Veith.] Contra Fabii Ambusti praenomen *M.* deficit in Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. quod etiam in Oxon. L. 2. deficere, Hearne observat. Ex hac lectionum varietate colligi potest, vocem *tres* olim per notas *III.* scriptam fuisse; ob similitudinem autem ductuum inter hanc notam et literam *M.* factum esse, ut alterum ab altero interceptum sit. (* v. ad 22, 37, 8.) Mox cap. seq. §. 6. *tres nobilissimos fortissimosque Romanae juventutis*, legatos innuens, memorat Livius. Et in fine ejusdem cap. *trium Fabiorum* iterum meminit. Similiter et Aurel. Vict. in Vir. Inl. 23. *Missi sunt Roma tres legati, qui Gallos monerent, ut ab obpugnatione desisterent.* Plut. in Camill. p. 136. Ἐπέμφθησαν δὲ τοῦ Φαβίων γένους τρεῖς ἄνδρες εὐδόκιμοι, καὶ τιμὰς μεγάλας ἔχοντες ἐν τῇ πόλει.

Senatus populique Romani nomine agerent cum Gallis] *Τὸ que* non est in Voss. utroque, Leid. 2. et Lovel. 1. ac 3. *senatus et populi* habent vetustae editt. Aldus *populique* dedit, cum quo faciunt reliqui calamo exarati. Deinde *Romani agerent nomine* habent Lovel. 1. et Gaertner. At vocem *agerent* omittit Harlej. 2.

Socios populi Romani atque amicos obpugnarent] *socios populi Romani ipsi oppugnarent* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *socios populi Romani atque amicos ipsi oppugnarent* Gaertn. [*socios atque amicos Po. Ro. ipsi oppugnarent* Veith.] Sed τῷ *ipsi* hic locus esse nequit, quod recte in

eſſe. sed melius visum, bellum ipsum amoveri, si poſſet; et Gallos, novam gentem, pace potius cognosci, quam armis.

XXXVI. Mitis legatio, ni praeferoces legatos, 1
Gallisque magis quam Romanis similes, habuiſſet.
quibus, poſtquam mandata ediderunt in concilio
Gallorum, datur responsum: *Etsi novum nomen au-* 2
diant Romanorum, tamen credere viros fortes eſſe, quorum auxilium a Clusinis in re trepida sit inploratum.

aliis deeſt. Paullo ante *ab quibus* Portug. et Haverk.

§. 6. *Romanis eos bello quoque, si res cogat, tuendos esse*] *Romanis et eos quoque bello* Lovel. 4.5. Harlej. 2. et Portug. [*Rom. et eos bello quoque* Veith.] *Romanis et eos bello quove* Gaertn. *Romanis et eos quocumque bello* Haverk. Neque hic τὸ *et* admitti poteſt, quod indicat, alios etiam fuiſſe, quos Romani se bello defenſuros similiter Gallis minati sunt, quales tamen nulli fuerunt. Idem etiam indicare poteſt Leid. 2. et vett. edd. scriptura *Romanis eos quoque bello*, si *quoque* ad *eos* referas. Ambiguitatis itaque vitandae cauſſa *eos bello quoque* scripsit Livius, ut Aldus edidit, et optimi manu exarati servant. Mox *potius pace*, transpositis vocibus, Leid. 2. et Lovel. 1. Pro *cognosci* autem m. 2. sed tamen antiqua, in Florent. qui ita etiam ab initio scriptum exhibuerat, emendabatur *cognoscendam*.

§. 1. *Postquam mandata ediderunt in concilio Gallorum, datur responsum*] *postq;* Harlej. 1. Tum *in consilio Gallorum* Lovel. 5. Portug. et Haverk. Vulgatum praeferendum, ut indicetur, legatos Romanorum non in senatu quodam Gallorum, sed potius in universi iſtius populi Gallorum conventu auditos eſſe. V. Gronov. infra ad 44,2,5. Deinde *datum responsum* Gaertner. *responsum datur* Fragm. Hav. Vox *datur* deficit in Lovel. 4. Paullo ante *Gallis magis*, omiſſa conjunctione *que*, idem cod. [Veith.] Tum *habuissent*, pro *habuisset*, vetuſtae quaedam edd. Mediol. annorum 1480. 1495. et 1505. et Veneta 1498.

§. 2. *Etsi novum nomen audiant Romanorum, tamen credere viros fortes esse*] *etsi novum nomen audiunt* Gaertn. reliquis invitis. Quamvis saepe τὸ *etsi* indicativo jungatur, attamen, etiam apud Livium, non numquam subjunctivum recipit. Infra hoc lib. c. 42,7. *Etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidissent.* ubi plura videri poſſunt. *audiant tamen credere Romanorum*, mutato verborum ordine, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Denique *credere viros fortissimos esse* Hearnii Oxon. L. 2.

Quorum auxilium a Clusinis] *quorum auxilia* Leid. 2. reliquis invitis; quibus tanto libentius adhaereo, quod vulgo *auxilium* pro ope, *auxilia* pro militibus auxiliariis poni, gram-

3 *et, quoniam legatione adversus se maluerint, quam armis, tueri socios, ne se quidem pacem, quam illi adferant, adspernari, si Gallis, egentibus agro, quem latius possideant, quam colant, Clusini, partem finium*
4 *concedant: aliter pacem inpetrari non posse. Et responsum coram Romanis accipere velle: et, si negetur*

matici observent; licet forte poëtae hoc discrimen minus religiose obſervarint. V. Cel. Burmann. ad Naſon. 11. Metam. 387. Salluſtius tamen ita loquitur l. 6. Hiſtor. in orat. Cottae in princ. *Quorum alia toleravi, partim repuli Deorum auxiliis et virtute mea.* Etiam Livius 2, 34, 3. *Adeo finitimorum odia longinquis coëgerant indigere auxiliis.* Infra cap. seq. §. 1. *Adversus Fidenatem ac Vejentem hostem, aliosque finitimos populos ultima experiens auxilia.* (*38, 12, 3.) Tum *ab Clusinis* Portug. et Haverk. *in Clusinis* Leid. 1. *in Clusivis* Harlej. 2.

§. 3. *Et quoniam legatione adversus se maluerint, quam armis, tueri socios*] *ē*, id eſt *est*, pro *et*, praefert Gaertn. Alibi saepe ita peccant scribae in libris vetuſtis. V. infra ad 7, 40, 1. Deinde *legationē* Florent. a m. 1. Leid. 1. et Gaertn. Tum *maluerit* idem Leid. 1. et Harlej. 1. Priori loco perperam addita eſt virgula, quae poſteriori per errorem omiſſa eſt. *maluerunt* Lovel. 4. et 5. V. ad 9, 15, 5.

Gallis egentibus agro, quem latius] *Gallis se agentibus* Harlej. 1. *Gallis gentibus agrum* Lovel. 4. et 5. *Gallis egentibus agrum* Harlej. 2. Portugal. et Gaertn. [Veith.] Sed *τὸ quem* cauſſam fuiſſe, ut indocti librarii *ägrum*, pro *agro*, darent, patere poterit ex illis, quae notata sunt ad 4, 44, 5. Mox *possiderant*, pro *possideant*, Harlej 2. et Portug. In poſteriori tamen literae *r* nota addita eſt, qua indicari solet, aliquid delendum eſſe.

§. 4. *Responsum coram Romanis se accipere velle*] Eſt in codice vetuſto *accipere velle*, non *se accipere velle.* RHEN. *Tò se*, quod non agnoscit Rhenani codex, exſulat etiam apud me a Voſſ. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. 2. et Harlej. 1. Saepius autem id omitti solere, intelligi poteſt ex illis, quae supra notantur ad Liv. 1, 23, 5. Optimorum igitur codicum fide id etiam hic expunxi. Praeterea *coram iisdem Romanis dimicaturos*, reliquis omissis, Voſſ. 1. Cur errori occasionem dedit vocis *coram* repetitio. V. ad 9, 11, 11. *coram a Romanis se accipere* Lovel. 2. *coram ab Romanis dimicaturos* mediis etiam neglectis Portug. Verum m. 2. in contextu emendatum *coram Romanis*; verba vero, quae deerant, margini adscripta sunt. *contra ab Romanis se accipere* praefert etiam Harlej. 2. *coram ab Romanis se accipere.* Haverk. *contra a Romano* Lovel. 4. a m. 1. pro quo *a Romanis* inter versus m. 2. emendatur. Verum, has lectiones ex scribarum aberratione natas eſſe, sensus ipse evincit.

Ut nunciare domum possint] Eſt in codice vetuſto *ut nunciare domum possent.* RHEN. *possent* etiam omnes noſtri. Verum *et*

ager, coram iisdem Romanis dimicaturos, ut nunciare domum possent, quantum Galli virtute ceteros mortales praestarent. Quodnam id jus esset, agrum a possessoribus petere, aut minari arma? Romanis quaerentibus, et, *quid in Etruria rei Gallis esset?* quum illi *se in armis jus ferre*, et *omnia fortium virorum esse*, fero-

nunciare legit Gaertn. sollemni lapsu librariorum. V. infra ad 21, 28, 8. Denique ***donum***, pro ***domum***, Haverk. V. hoc lib. ad c. 20, 8.

§. 5. *Quodnam id jus esset, agrum a possessoribus petere*] *Quodnam id jus esse* Portug. Sed sequitur mox, *quid in Etruria rei Gallis esset*, eadem forma. Recte itaque reliqui vulgatum servant. Deinde *ab possessoribus petere* Portug. et Haverk.

Ecquid in Etruria rei Gallis esset] Vet. lib. *et quid*, quod probo. SIG. *et quid in Etruria* etiam edd. Rom. anni 1472. Parm. et omnes scripti mei, nisi quod Haverk. *et quidem* praeferat. Similiter etiam *et quid* in suis fuisse Hearne monuit. Ita apud Flor. 3, 10, 11. *si vult, veniat, inquit, et, quid ad illum, quid agat nostra Germania.* Passim illa *ecquid* atque *et quid* in Mstis confundi solent. V. supra ad 3, 11, 12. c. 68, 5. 4, 3, 8. c. 40, 8. 5, 52, 1. 7, 15, 2. 23, 12, 16. c. 13, 1. 36, 34, 8. 39, 47, 3. Adde Gronov. ad Liv. 21, 42, 1. et 25, 11, 15. aliisque locis. Cl. Corte ad Plin. 3. Epist. 20, 11. et Gifan. Indic. Lucret. v. *Et quantis.* Similiter confunduntur etiam *et quando* et *ecquando.* V. infra hoc lib. ad c. 44, 2. *et quod* atque *ecquod*, infra hoc lib. c. 48, 6. Praeterea *quid rei in Etruria Gallis esset* Fragm. Hav. *quid in Etruria Gallis rei esset* Lovel. 4. *quid in Etruria Gallis esset rei* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *quid in Etruria regi Gallis esset* perperam Lovel. 1. Supra 1, 48, 1. *Quid hoc, inquit, Tarquini, rei est.*

Quum illi, se in armis jus ferre] *quum illis ei in armis*, perperam disjunctis connexisque literis, et una etiam addita, Harlej. 1. *quum ille, se in armis* Leid. 2. *Tò illi* abest a vetustioribus editis, quod adscivit Aldus. In nullo meorum codicum deficit.

Omnia fortium virorum esse, ferociter dicerent] *fortiter dicerent* Hearnii Oxon. C. quod librarii memoriae ex praecedenti *fortium* adhuc haesisse videtur; quamvis ceteroquin etiam *fortis* et *ferox* saepe in scriptis commutari soleant. V. infra ad 28, 42, 4. et mox §. seq. Alibi quidem *ferociter* pro fortiter ponitur. V. ad 3, 39, 7. Hic tamen potius malo sensu accipi debet. Supra 2, 55, 11. *Multis ferociter dictis sententiis, vicere seniores.* Similiter 36, 13, 8. et c. 24, 12. Et ita *ferocius clamitare* 2, 55, 5. *Quo ferocius clamitabat, eo infestius circumscindere et spoliare lictor.* Mox *accensis utriusque animis*, pro *utrimque*, male est in Haverk. Praeterea *proelium confertur*, pro *conseritur*, Lovel. 2. et 4. V. supra ad 3, 17, 10.

§. 6. *Ibi, jam urgentibus Romanam urbem fatis, legati contra jus gentium arma capiunt*]

citer dicerent, accensis utrimque animis ad arma
6 discurritur, et proelium conseritur. Ibi, jam urguentibus Romanam urbem fatis, legati contra jus gentium arma capiunt. nec id clam esse potuit, quum ante signa Etruscorum tres nobilissimi fortissimique Romanae juventutis pugnarent. tantum emi-
7 nebat peregrina virtus. Quin etiam Q. Fabius, eve-

Ibi nam urgentibus Leid. 2. Saepe τὰ *nam* et *jam* perperam a librariis commutantur in codicibus vetustis. V. infra ad 9, 17, 5. Deinde *urguentibus* Leid. 1. De qua scribendi ratione vide, quae olim notavi ad Silii 6, 265. (* v. ad 5, 48, 1.) Adde Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 24, 3. et quos ibi laudavit. *urgentibus Romanis urbem fatis* Lovel. 2. *urgentibus Romanis, verberatis legatis contra jus gentium* Lovel. 4. et 5. a m. 1. in quo a m. 2. *urgentibus Romam fatis, legati contra jus gentium* emendatur. *urgentibus Romanam urbem fatis, verberatis legatis contra jus gentium* Hearnii Oxon. C. quod nullus Romanorum umquam Gallis objecit. Immo, legatos Romanorum jus gentium violasse, Livius infra agnoscit mox hoc cap. *Postulatumque, ut pro jure gentium violato Fabii dederentur.* c. 51, 7. *Clades num ante exorta est, quam gentium jus ab legatis nostris violatum?* 6, 1, 6. *Quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset.*

Tres nobilissimi fortissimique Romanae juventutis] *nobilissimi ferocissimique* Leid. 2. De hoc errore modo dixi ad §. praec. *fortissimique viri Romanae juventutis* Lovel. 2. et Haverk. Sed vox *viri* a librario addita est, quam reliqui omnes ignorant. Supra 3, 27, 1. *Magistrum equitum dicit L. Tarquitium patriciae gentis, sed qui, quum stipendia pedibus propter paupertatem fecisset, bello tamen primus longe Romanae juventutis habitus esset.* Mox *tum*, pro *tantum*, Lovel. 4. V. ad 7, 2, 8.

§. 7. *Q. Fabius evectus extra aciem*] Fabii praenomen omittitur in Leid. 2. quod tamen requiri puto, ut distinguatur a duobus fratribus, qui simul legati missi erant. Idem praenomen ei tribuitur infra 6, 1, 6. Ejus loco *que* erat in Lovel. 1. a m. 1. qui idem etiam mox *quo*, pro *equo*, praefert: at *qui* erat in Lovel. 2. et 4.

Ducem Gallorum ferociter in ipsa signa Etruscorum incursantem] *in ipsa Etruscorum signa* Lovel. 4. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *eum incursantem*, addita voce, Haverk.

Latus transfixum hasta occidit] Primae editt. *perlustrans fixum hasta occidit* sine sensu, pro quo Aldus edidit *per latus transfixum hasta occidit.* Et ita ex meis Florent. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. Quod etiam Hearne in codd. quos Oxonii consuluit, L. 2. B. et C. se invenisse testatur. Et hanc lectionem post Aldum receperunt omnes usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui praepositionem *per*

ctus extra aciem equo, ducem Gallorum, ferociter in ipsa signa Etruscorum incursantem, per latus transfixum hasta, occidit: spoliaque ejus legentem Galli agnovere, perque totam aciem, Romanum legatum esse, signum datum est. Omissa inde in Clu- 8
sinos ira, receptui canunt, minantes Romanis. Erant, qui extemplo Romam eundum censerent. vice-

omisit. Gronovii scripturam etiam expressit Joh. Clericus. Et videtur eam quoque probare Harlej. 1. ex quo nihil in excerptis meis adnotatum invenio, ut et codices Hearnii L. 1. et N. de quibus itidem silet. Et quidem *transfixus latus* dictum foret, ut *incensus animum* 22, 12, 5. Quum tamen ei loco viri docti controversiam moveant, et ipsum genus loquendi potius apud poëtas, qui in his Graecos imitantur, quam apud historicos, certe quam apud Livium, obcurrat, (v. etiam infra hoc lib. ad c. 41, 8.) vulgatum revocavi, tanto magis, quod ne Gronovius quidem mutationis rationem reddiderit, unde scriptura illa non tam ipsi, quam errori operarum, tribuenda videtur. Et sane alibi Livius praepositionem addidit. Supra 2, 6, 9. *Contrario ictu per parmam uterque transfixus.* c. 20, 9. *Ut et uno ictu transfixum per latus occiderit Mamilium.* c. 46, 4. *Tuscus incautum gladio per pectus transfigit.* 26, 15, 15. *Per adversum pectus transfixus.* Et ita aliis locis.

Spoliaque ejus legentem Galli agnovere] *spoliaque ejus legentes Galli* Voss. 2. Male. Nam ipse Fabius ducis Gallorum a se interfecti spolia legit. id facientem agnovere Galli. Plutarch. in Camill. p. 136. *Ὡς δὲ [Κόϊντος Ἄμβουσος] ἐπικρατήσας τῇ μάχῃ, καὶ καταβαλὼν ἐσκύλευε τὸν ἄνδρα, γνωρίσας ὁ Βρέννος αὐτὸν ἐπεμαρτύρατο θεούς.* Ita Romulus Caeninensium regem in proelio obtruncatum spoliat l. 1, 10. T. Herminius a se occisum Mamilium l. 2, 20. Cornelius Cossus Larti Tolumnio exsangui detrahit spolia l. 4, 19. Valerius Corvus Gallo provocatori l. 7, 26. Praeterea *cognovere* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 2. Non placet. Frequenter librarii in his verbis commutandis peccarunt. V. supra ad 2, 40, 4. (*34, 56, 9.) Inl. N. Heinsium ad Nason. 2. Metam. 183. Cel. Burman. ad 4. Metam. 291. et 10. Met. 719. et Cortium ad Plinii 5. Ep. 17, 6. Mox *perque tota acie* Leid. 1. Fragm. Hav. et Lovel. 2. *per quae tota acie* Lovel. 4. et 5. a m. 1.

§. 8. *Omissa inde in Clusinos ira, receptui canunt*] *deinde* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Ita saepe peccant librarii. V. infra ad 36, 24, 10. *ira ceptui canunt* Leid. 1. prima syllaba τοῦ *receptui* elisa a vocis praecedentis ultima. *irae, receptui canunt* Harlej. 1. *ira, receptui canere* Portug.

Vicere seniores, ut legati prius mitterentur questum injurias] Vocula *ut* deerat in Voss. 1. contextu, sed postea margini adscripta est. Deinde *quesitum injurias* Leid. 2. qui etiam *po-*

cere seniores, ut legati prius mitterentur questum injurias postulatumque, ut pro jure gentium violato
9 Fabii dederentur. Legati Gallorum quum ea, sicut erant mandata, exposuissent, senatui nec factum placebat Fabiorum, et jus postulare barbari videbantur. sed, ne id, quod placebat, decerneret in
10 tantae nobilitatis viris, ambitio obstabat. Itaque,

stulantumque, pro *postulatumque*, aberrans exhibet. Paullo post *dederentur Fabii*, alio ordine, Haverk. *Fabii viderentur* Lovel. 3.

§. 9. *Sed, ne id, quod placebat, decerneret in tantae nobilitatis viris, ambitio obstabat*] Non muto. Valde malim tamen *decernerent*, ut referatur ad Patres. J. FR. GRON. Si *decernerent* cum Gronovio legatur, eodem modo dictum erit, quo *senatus cogitaverunt*. De eo autem late supra dictum est ad 4, 58, 4. Quum tamen nullus codicum scriptorum, quos aut ego, aut alii consuluimus, hanc conjecturam probet, recte vir eximius se non mutare professus est. Quamvis enim ita saepissime, non tamen semper, Livius locutus est. Ceterum *decernere* est in Lovel. 1. *decerneret*, id est *decerneretur*, in Lovel. 5. Insuper *in tantae nobilitatis viros* Lovel. 2. Male. *Decernere in aliquo* etiam alibi apud Livium obvium est. Infra 28, 43, 8. *Illud nec tibi in me, neu mihi in minoribus natu animi sit, ut nolimus quemquam nostri similem evadere civem*. Ita Gronov. ex optimis scriptis emendavit, et tantum non omnes mei praeferunt, pro quo olim edebatur *in minores natu*. ubi plura vide. Quid autem *ambitio* sit, optime exposuit Gronovius ad 45, 36, 8. Intellige igitur, non ambitionem ipsorum Fabiorum, sed senatorum, quibus sententiam dicendi jus in senatu erat. Paullo ante *nec factum Fabiorum placebat*, transpositis vocabulis, Voss. 2. Conferenda est cum hac Livii narratione illa, quae est apud Plut. in Camill. p. 137. et quae in multis differens exstat apud Diod. Sicul. 14. Bibl. p. 454.

§. 10. *Ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptae*] Legendum omnino *accipiendae*. quomodo enim *acceptae* de re futura? T. FABER. Adhaereo Gronovio, vulgatum defendenti ad Liv. 9, 18, 4. ac docenti, *acceptae* hic exponendum esse, si accepta esset, si acciperetur. Eam autem patris expositionem probat etiam Cl. Jac. Gronovius ad Liv. 31, 7, 1. V. plura ad locum priorem notata. Omnes codices mei constanter hoc loco receptam scripturam servant, nisi quod in uno Leid. 2. perperam legatur *Gallico bello accepto*. Et ita a m. 2. praefert Fragm. Hav. Quem errorem ex eadem caussa derivandum puto, ex qua et alios similes ortos esse supra monui ad 4, 44, 5.

Tribuni militum consulari potestate in sequentem annum crearentur] Scribe *in insequentem annum*. RHEN. Pauci tantum meorum codd. et quidem nonnisi minoris auctoritatis libri, cum vetustis editionibus faciunt;

ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptae, cognitionem de postulatis Gallorum ad populum rejiciunt. ubi tanto plus gratia atque opes valuere, ut, quorum de poena agebatur, tribuni militum consulari potestate in insequentem annum crearentur. Quo facto, haud secus quam di- 11
gnum erat, infensi Galli, bellum propalam minan-

neque alii, quam Voss. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. ex Hearnii autem Oxoniensibus unus tantum C. Contra *in insequentem annum*, ut Rhenanus scribendum monuit, et ante Rhenanum in contextum receperunt edd. Rom. anni 1472. Parm. et Aldus, eorumque, sed praesertim Aldi, exemplo Coloniensis anno 1525. Cervicornus anno 1528. et Ascensius anno 1530. praeferunt etiam Florent. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Quod idem statuendum de reliquis Oxoniensibus, quorum Hearne non meminit. V. plura supra ad 4, 30, 12. Paullo ante *gratia atque opere valuere* Lovel. 5. Male. *opes* hic sunt splendor, dignitas, potentia. V. ad 4, 8, 5. Deinde *ut*, *quorum de poena ageretur*, pro *agebatur*, Leid. 2. et Lovel. 1. Librarii, cujus hominum generis stupor olim maximus fuit, credidisse videntur, *τὸ agebatur* referendum ad voculam *at*, ideoque mutasse in *ageretur*.

§. 11. *Haud secus*, *quam dignum erat*, *infensi Galli*, *bellum propalam minantes*] *infensus ira* 1, 53, 10. Non damnarem *incensus*, si qui scripti haberent. Cap. seq. *Galli flagrantes ira*. et *incendi ira* ubique. DUK. *haud secus ac dignum erat* Voss. 1. in quo tamen inter versus *quam*, pro *ac*, emendatum exstat, ut servant omnes reliqui; nisi quod *quam* desit in Lovel. 5. a m. 1. Perperam autem *τὸ haud* omisit scriba Harlej. 1. Deinde *propalam* etiam deficit in contextu Portug. cujus tamen postea margini adscriptum est. Denique *minitantes* vetustiores, quas vidi, editiones; cujus loco Aldus dedit *minantes*. Et id exhibent omnes scripti mei. Etiam Klockius se idem in cod. suo invenisse notavit.

§. 12. *P. Sulpicius Longus*] Lege *Q. Sulpicius Longus*. Ita enim vocatur tum in veteribus libris, tum apud Diodorum [l. 14. p. 452.] tum etiam apud Macrob. 1. Saturn. [16.] tum apud Gellium 5, 17. SIG. Recte Sigonius *Q. Sulpicius* scribendum monuit. Et ita non modo praeferunt omnes codd. scripti, tum Hearnii Oxonienses, tum mei, nisi quod *Quintius Sulpicius* solito errore habeat Gaertn. (v. ad 3, 1, 1.) verum etiam omnes typis exarati usque ad Frobenium, qui primus anno 1531. perperam *P. Sulpicius* substituit, sed verisimiliter operarum errore: nisi id dedita opera fecisse existimandus sit, quia infra c. 47, 9. et 48, 8. ubi hujus ejusdem Sulpicii mentio obcurrit, constanter in libris scriptis et editis omnibus *P. Sulpicius* dicitur. Ceterum Sigonius, pro hac emendatione etiam Diodorum laudans, integriorem ejus codicem

12 tes, ad suos redeunt. Tribuni militum cum tribus Fabiis creati Q. Sulpicius Longus, Q. Servilius quartum, Ser. Cornelius Maluginensis.

1 XXXVII. Quum tanta moles mali instaret, (adeo obcaecat animos fortuna, ubi vim suam ingruen-

videre debuit, quam nunc habemus. In Diodoro enim nomen ejus mendosum exstat. Unde Pighius in Annal. ad ann. CCCLXIII. p. 224. qui et ipse *Q. Sulpicius* restituendum vidit, emendationem hanc Diodori testimonio non firmavit, sed pro Diodoro laudavit Plutarchum. Vereor tamen, ne is quoque in hac re erraverit. Video enim, Plutarchum duobus locis in vit. Camill. p. 143. Sulpicium tribunum militum memorasse; sed simul etiam utroque loco praenomen ejus omisisse.

Q. Servilius quartum, P. Servilius Maluginensis] In vocibus *P. Servilius* foede erratum est. Neque enim *Maluginensis* est *Serviliorum* cognomen, sed *Corneliorum*. Erravit autem librarius, quia, cum *Servius Cornelius* esset scripturus, *Servilius* scripsit. Quo errore nihil est in libris manuscriptis frequentius. Emendandum est autem *Ser. Cornelius Maluginensis:* primum quia Diodorus [l. 14. p. 451.] in hunc annum nominat *Σερούιον Κορνήλιον Μαλούγωνα.* Deinde quia *Ser. Cornelium Maluginensem* per haec tempora tribunum militum septies fuisse invenio in tabulis Capitolinis: qui numerus ex Livio colligi non potest, nisi hunc annum numeremus. Id autem ex sequenti descriptione cognosci poterit.

AN. CCCLXXXVII. *Ser. Cornelius* [Liv. 6, 38, 2.] lapides Capitolini addunt, *Maluginens. VII.*

CCCLXXXV. *Ser. Cornelius* [6, 36, 3.] lapides Capitolini addunt *Maluginens. VI.*

CCCLXXVI. *Ser. Cornelius Maluginensis* [6, 27, 2.]

CCCLXXIV. *Ser. Cornelius Maluginens. IIII.* [6, 22, 1.]

CCCLXXII. *Cornelius Maluginensis III.* [6, 18, 1.] mendose tamen *II.* legitur.

CCCLXX. *Ser. Cornelius.* [6, 6, 3.]

CCCLXV. *Ser. Cornelius Maluginensis* [5, 36, 12.] qui mendose *P. Servilius Maluginensis* dicitur.

Quando ergo nullus alius annus invenitur, quo *Ser. Cornelius Maluginensis* primum tribunatum gesserit, cum hoc anno gessisse dicendum est. SIG. Prioris tribuni nomen est *Q. Builius quarto* in Haverk. *Quintius Servilius quarto* in Gaertn. *Q. Servilius quarto* in Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. Alterius *P. Servilius Maluginensis* in omnibus modo memoratis codd. et cum illis etiam Florent. et Lovel. 4. Quum ita jam erratum esset, et secundum eam lectionem duo Servilii Quintus et Publius hoc anno tribunatum gessissent, ulterius deinde erratum est in Harlej. 1. et Portug. atque ex his duobus tribunis unus factus est hoc modo *Q. Servilius Maluginensis.* Sed recte

tem refringi non vult) civitas, quae adversus Fidenatem ac Vejentem hostem aliosque finitimos populos, ultima experiens auxilia, dictatorem multis tempestatibus dixisset; ea tunc, invisitato atque in- 2
audito hoste ab Oceano terrarumque ultimis oris

Sigonius, errore deprehenso, legendum vidit *Q. Servilius quartum, Ser. Cornelius Maluginensis.* quam conjecturam non modo probat Pighius in Annal. ad ann. CCCLXIII. p. 224. Verum etiam, ut Hearne testis est, codd. Oxonienses. Verisimile tamen puto, Virum Clariss. hic falli; fidem enim habere nequeo adfirmanti, omnes codd. suos Sigonio consentire, quum neque meorum, neque aliorum ullus emendationem illam probent. Ceterum quoniam Glareanus non advertit lapsum hoc loco a librariis commissum, ipse contra inprudens in errores novos incidit infra 6, 22, 1. et c. 27, 2.

§. 1. *Ubi vim suam ingruentem refringi non vult*] Omittit Campanus provocabulum *suam.* Porro Palat. sec. *ubi vim suam ingruentem restringi non vult.* Quasi esset *restringere*, retardare, sufflaminare, atque impedire. Alia est ejus significatio verbi apud Ovid. 12. Metam. 542.

— — quid me meminisse malorum
Cogis? et obductos annis restringere luctus?

GEBH. *vim suam ingruentem exstingui* Leid. 2. *vim suam ingruentem restringi* Lovel. 1. 4. Harlej. uterque, et Haverk. [Veith.] Nihil mutandum. Caesar 7. Bell. Gall. 56. *Disposito equitatu, qui vim fluminis refringeret.* Ita *refringere opes Teutonicas* Propert. 3. El. 2, 43.

Aut quibus in campis Mariano proelia signo
Stent, et Teutonicas Roma refringat opes.

ubi videndus est Passerat. *refringere* et *restringere* etiam alibi in Mstis commutantur. V. Cl. Corte ad Plin. 3. Epist. 13. Praeterea *ut vim suam* Lovel. 4. et 5. V. ad 24, 15, 1.

Adversus Fidenatem et Vejentem hostem] Parvi momenti est, quod monebo: nihilominus tamen omittendum non censui, praeter codicem Haverk. qui praefert *Fidenatem Vejentemque*, reliquos, quibus utor, legere *Fidenatem ac Vejentem*, quomodo etiam Hearne invenit in Oxon. L. 2. et C. Neque aliter habent edd. vetustae usque ad Parisinam anni 1573. quae prima dedit *et Vejentem.* Veterem scripturam revocandam judicavi.

§. 2. *Ea tunc inusitato atque inaudito hoste*] *eā* Harlej. 1. *eo* Gaertner. Praeterea *invisitato* Florent. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Klock. quod probum ac genuinum esse, evincit sequens *atque inaudito.* V. supra hoc libro ad c. 35, 4. [*inusitato* Veith.] Ceterum verba *atque inaudito* perperam exsulant ab Hearnii Oxon. B. *invisitato atque* neglegenter omittit editio Doujatiana.

Ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente] *ultimis horis* Lovel. 1. 5. Voss. 1. et Leid. ambo. Similiter variant codd.

bellum ciente, nihil extraordinarii imperii aut au-
3 xilii quaesivit. Tribuni, quorum temeritate bellum contractum erat, summae rerum praeerant: delectum-

Nasonis 14. Met. vers. ult. ut ibi viri docti notant. Etiam infra apud Liv. 6, 14, 8. c. 31, 5. 8, 22, 6. et aliis locis. Contrario errore *oris*, pro *horis*, quidam codd. infra praeferunt 6, 4, 10. Et passim soliti fuere librarii, adspirationem male vel addere, vel abjicere, praesertim autem in initio vocum. V. infra ad 35, 26, 7. Verum vocem *oris* omittit librarius Fragm. Hav. quod ferri posset. Nam ita *ultima* vel *ultimae terrarum* infra est 28, 39, 14. *Ut Hispaniam non Ibero amne tenus, sed qua terrarum ultimas finit oceanus, domitam armis habeatis.* ubi vide, quae notantur. Quum tamen reliqui omnes eam vocem servent, illam etiam non delendam puto. *terrarum ultimae orae*, ut infra 21, 10, 12. *Si nemo deposcat, devehendum in ultimas maris terrarumque oras.* Praeterea *bellum vehente* Lovel. 5. a m. 2. Ceterum idem, quod hic Livius, de Gallis etiam praedicavit Florus 1, 13. *Ab ultimis terrarum oris et cingente omnia Oceano ingenti agmine profecti.* Ad quem locum a Cel. Dukero laudatus Spanhem. ad Callim. Hymn. in Delum v. 174. ea de re consulendus est. Paullo post *nihil extraordinarii imperii auxilii quaesivit*, omisso τῷ *aut*, Harlej. 1. Sed voculam illam interceptam reor a prima syllaba vocabuli sequentis.

§. 3. *Quorum temeritate bellum contractum erat*] Palat. pr. *ceptum erat.* Tert. *certum erat.* GEBH. *bellum ceptum erat* etiam Voss. 2. et Lovel. 3. reliquis obnitentibus, qui constanter vulgatum tuentur. Id autem verius est. Ita *contrahere proelium* infra 35, 28, 10. *Priusquam contraheretur certamen, nox intervenit.* 36, 45, 1. *Mox idem et qui prope terram cum Eumene contraxerant certamen, fecerunt.* Frontin. 2. Strat. 4, 3. *Quum vidisset contractum proelium, subitus ex diverso se ostenderet.* Similia sunt *contrahere amicitiam, odium, rixam*, et hujus generis alia, passim apud optimos scriptores obvia. Illud *coeptum* sive *ceptum* natum videtur ex glossa, quod deinde errore librarii abiit in *certum*.

Delectumque nihilo accuratiorem] Bona lectio turbatur dissensu codicum MSS. e quibus Pall. duo, *qui delectum nihilo accuratiorem.* Sec. vero, *qui delectum quoque nihilo accuratiorem.* GEBH. *dilectumque* Florent. Leid. 1. et Klock. V. ad 37, 51, 7. *quod lectum quoque nihilo accuratiorem* depravatissime Haverk. qui tamen forte dare voluit *qui delectum quoque nihilo accuratiorem*, ut praeferunt Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 1. et Portug. [Veith. nisi quod *accusatorem*] *qui delectum nihilo accuratiorem* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *qui dilectum nihilo accuratiorem* Fragment. Hav.

Quam ad media bella haberi solitus erat] *ad melia bella* Leid. 2. *medius* hic est mediocris. Supra 2, 49, 5. *Sequebatur turba cognatorum sodaliumque, nihil medium, nec spem*

ctumque nihilo adcuratiorem, quam ad media bella haberi solitus erat, (extenuantes etiam famam belli) habebant. Interim Galli, poſtquam accepe- 4
re, ultro honorem habitum violatoribus juris huma-

nec curam, sed inmensa omnia volventium animo. 6, 14, 13. *Adparebatque, nec veri indicii gratiam mediam, nec falsi offensionem fore.* 45, 35, 5. *Intacta invidia media sunt; ad summa ferme tendit.* (* v. Ursin. ad Colum. Praef.) Et hoc sensu servari poſſet vulgata lectio apud Ovid. 8. Metam. 620.

— — tiliae contermina quercus
Collibus est Phrygiis, medio circumdata muro.

ut *modico muro*, quod alii exhibent, ex gloſſa natum sit. Quum tamen viri docti in praeſtantioribus plerisque *modico* se inveniſſe teſtentur, pro altero pertendere nolo. Tum *solitus erat haberi*, alio ordine, Voſſ. 2. *haberi solitus*, omiſſo τῷ *erat*, Lovel. 1. et Leid. 2. *haberi sollicitus erat* Harlej. 1. qui error etiam alibi committitur. V. supra hoc lib. ad c. 22, 5.

§. 4. *Violatoribus juris humani*] V. P. Fabrum 2. Semeſtr. 1. DUK.

Elusamque suam legationem esse] *clusamque* Leid. 1. *clausamque* Portug. a m. 1. Tum *suam* non adparet in Harlej. 2. At *legationem suam* trajectis vocibus exhibent Florent. Voſſ. duo, Leid. duo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Paullo ante *post*, pro *postquam*, neglegentia librarii Harlej. 2. Tum *acceperunt*, pro *accepere*, Lovel. 4.

Flagrantes ira, cujus inpatiens est gens] Repone *cujus impotens est gens*. RHEN. Sic [*impotens*] Aldus, et Juntas, et Curio, poſteaque omnes: et confirmat non solum Borbet. Rhenani: sed et alii complures scripti. Et sic Liv. 29, [9, 9,] *Pleminius impotens irae.* 30, [42, 17.] *Ex insolentia, quibus nova fortuna sit, impotentes laetitiae insanire.* At Andreas Romae dedit *impatiens*, secutique Mediol. Ven. Tarv. Becbar. Mog. Ascens. Savet. Ovidius de Ajace 13. Met. [3.] *Utque erat impatiens irae.* Quem locum opportune mihi subjecit N. Heinsius, unicum noſtrum et Muſarum delicium. Appulejus 4. Met. [p. 156. ed. Elmenh.] *Et, impatiens indignationis, capite quassanti fremens.* J. FR. GRON. Utrumque dici poteſt *inpatiens irae* et *inpotens irae*, et etiam apud Livium aliosque obvium eſt. Prius infra obcurrit 6, 16, 3. *Sed invicta sibi quaedam patientissima justi imperii civitas fecerat.* 21, 31, 10. *Quum aquae vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est.* 39, 9, 1. *Urbis magnitudo capacior, patientiorque talium malorum ea celavit.* c. 13, 11. *Si qui minus patientes dedecoris sint, pro victimis inmolari.* Et eodem cap. §. 14. *Captari aetates et erroris et stupri patientes.* Appulej. 4. Metam. p. 151. *Denique tanti doloris inpatiens populi circumfluentis turbelis inmisceor.* Poſterius infra 8, 39, 2. *Neque pugnae neque fugae satis potentes caeduntur.* 9, 14, 5. *Vanissimam increpans gentem, quae suarum inpotens rerum*

ni, clusamque legationem suam esse, flagrantes ira, cujus inpotens est gens, confestim signis convulsis, citato agmine iter ingrediuntur. Ad quorum praetereuntium raptim tumultum quum exterritae urbes ad arma concurrerent, fugaque agrestium fieret, Romam se ire, magno clamore significabant; qua-

aliis modum pacis ac belli facere aequum censeret. 23, 16, 6. *Ut potentes rerum suarum atque urbis Poenum inde pro Romano acciperent.* ubi plura alia videri possunt. Et quidem prius defendit Inl. N. Heinsius ad Nason. 13. Metam. 3. quem etiam v. in Syll. Epist. a Cel. Burmann. editarum tom. 3. Ep. 95. ut et ad Silii 6, 253. et 10, 244. Mihi tamen posterius genuinum videtur. Nam ita praeferunt apud me uno ore Florent. Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Klock. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxonienses omnes. Breviter nondum viri docti ullum codicem memorarunt, in quo *inpatiens* invenerunt. Miror itaque Heinsium ad Ovidii l. l. *Mstorum* et veterum editionum auctoritate illud *inpatiens* defendere conatum fuisse. Non dubito tamen, quin, si viveret, ejus patrocinium relicturus fuisset, quum nunc audiat, omnes Mstos ei lectioni adversari; quod tantum non promisit in laud. ad Gronovium epistola. Vide, quid epist. seq. ipsi Gronovius responderit. Ceterum *cujus inpotens gens est*, transpositis dictionibus, Harlej. 2. et Gaertn. quorum posterior mox perperam obfert *inter ingrediuntur*, pro *iter*; quomodo etiam peccabatur supra 2, 50, 6. 3, 46, 7. et infra 8, 24, 10. Eadem ratione etiam *interim* et *iterum* confundi in codd. scriptis, infra videbimus 10, 18, 1. *iter adgrediuntur* Lovel. 2. Infra 40, 22, 1. *Tertio die iter est ingressus.*

§. 5. *Longe ac late fuso agmine inmensum obtinentes loci*] Pall. tres et Campani ed. *immensa obtenentes loca.* GEBH. *inmensa obtinentes loca* etiam Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et apud Hearnium Oxon. L. 1. B. N. et C. Reliqui vulgatum servant, quod etiam praeferendum puto. Infra 21, 33, 7. *Multosque turba, quum praecipites deruptaeque angustiae essent, in inmensum altitudinis dejecit.* Ita contra *exiguum campi* 27, 27, 3. *Exiguum campi ante castra erat.* Ejusdem generis sunt *multum diei, medium autumni, reliquum noctis,* et similia, de quibus dicam ad Liv. 27, 2, 9. Insuper malim *longe ac late effuso agmine.* V. ad 41, 7, 10. Facile autem prima syllaba *ef* elidi et intercipi potuit partim ab ultima praecedentis vocis litera, partim a prima τοῦ *fuso*. V. infra ad 39, 6, 2. Paullo ante *quocumque ibant*, pro *quacumque*, Lovel. 4. V. infra ad 38, 7, 3.

§. 6. *Nunciisque Clusinorum, deinceps inde aliorum populorum*] *deinceps deinde* Portug. Harlej. 2. et Haverk. Sed solent passim τὰ *inde* et *deinde* confundi. V. infra ad 36, 24, 10. Vocula *inde* omittitur in Leid.

cumque ibant, equis virisque longe ac late fuso agmine inmenſum obtinentes loci. Sed, anteceden- 6
te ſama nunciisque Clusinorum, deinceps inde aliorum populorum, plurimum terroris Romam celeritas hoſtium tulit. quippe quibus, velut tumultuario 7
exercitu raptim ducto, aegre ad undecimum lapi-

2. et Lovel. 1. Verum nihil mutandum. Similiter duae hae particulae junguntur Ciceroni in Bruto c. 90. *Prima caussa publica, pro Sex. Roscio dicta, tantum commendationis habuit, ut non ulla esset, quae non digna nostro patrocinio videretur. deinceps inde multae, quas non minus diligenter elaboratas et tamquam elucubratas adferebamus.* Junctae hae particulae indicant, poſt Clusinos idem etiam alios populos Romam nunciaſſe, ita tamen ut eorum nuncii non simul advenerint, sed alii poſt alios, prout adventum Gallorum senserant. V. supra ad 2, 47, 11. Perperam voces *deinceps inde aliorum* omittuntur in Gaertn. Praeterea *populorum aliorum* habet Fragment. Hav.

Plurimum terroris Romam celeritas hostium tulit] *terroris primum* Lovel. 1. *primum terroris* Lovel. 4. 5. Voſſ. 1. et Leid. ambo. [Veith.] Olim videtur per compendium scriptum fuiſſe *pl imum*, ex quo non adtendentes librarii fecerunt *primum*, quum debuiſſent *plurimum. terroris plurimum* transpositis vocibus habet Leid. 2. Deinde *Romanis celeritas hostium tulit* Voſſ. 2. et Lovel. 3. *celeritas hostium Romam tulit* Lovel. 4.

§. 7. *Aegre ad undecimum lapidem obcursum est*] Vox *aegre*, quam reliqui omnes servant, socordia librariorum deficit in Lovel. 4. et Hearnii Oxon. C. Deinde *ad pidem* Florent. *ad XIm lapidem* Leid. 1. *ad decimum lapidem* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Male. Eutrop. l. 1. cap. ult. *Victos Romanos undecimo milliario a Roma apud flumen Alliam secuti.* Id etiam ex Plutarcho conſtat in Camillo p. 137. ubi *undecimum lapidem* exprimit per *σταδίους ἐννενήκοντα*. Si autem octo ſtadia unum milliare effecerint, et Romani ad decimum lapidem Gallis obcurrissent, non *ἐννενήκοντα*, sed *ὀγδοήκοντα* dicere debuiſſet, quemadmodum fecit Diod. Sicul. l. 14. p. 454. *Καὶ διαβάντες τὸν Τίβεριν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἤγαγον τὴν δύναμιν σταδίους ὀγδοήκοντα.* Potius tamen adhaereo quum modo memoratis scriptoribus, tum reliquis Livii Mſtis, quam Diod. Sic. qui non dedita opera res Romanas descripsit, et in eo etiam peccavit, quod proelium trans Tiberim commiſſum fuiſſe scribat. V. etiam Cluver. 2. Ital. Ant. 10. p. 709. Ceterum Plutarchus l. l. numero rotundo usus eſt. Undecim enim milliaria efficiunt octoginta et octo ſtadia, si cuilibet milliari octo ſtadia tribuuntur, quemadmodum plerumque fieri solet, teſte Strab. 7. Geogr. p. 322. *Λογιζομένῳ δὲ, ὡς μὲν οἱ πολλοὶ, τὸ μίλιον ὀκτοστάδιον* etc. At si pro milliari supputamus octo ſtadia et trientem ſtadii, ut aliis placet, undecim milliaria efficiunt nonaginta et unum ſtadium duasque trientes. Verum utra etiam sub-

dem obcursum est, qua flumen Allia, Crustuminis
montibus praealto defluens alveo, haud multum in-
8 fra viam Tiberino amni miscetur. Jam omnia con-
tra circaque hostium plena erant, et nata in vanos

putatio placeat, patet nonaginta Plutarchi stadiis potius *undecim* Livii *lapides*, quam *decem* convenire. [*lapidem* omittit Veith.] Denique *concursum est* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. reliquis invitis, qui recte vulgatum tuentur. V. infra ad 36, 24, 4. Paullo ante *τὸ velut* deficiebat in Lovel. 4.

Qua flumen Allia] *Alia* scribe, ut dixi. SIG. *Alia* scribunt etiam Voss. 2. Lovel. 2. 3. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad Epit. Liv. hoc lib. Deinde *ea parte*, *qua flumen* Fragment. Hav. a m. 1. Sed additae voces pro interpretis glossemate habendae sunt. Nam *qua* est qua parte, sive ea parte, qua. 8, 36, 9. *Incessit deinde*, *qua duxit praedae spes*, *victor exercitus*. V. supra ad 1, 38, 6. (* h. l. c. 47, 2. 21, 28, 4. 22, 14, 11. 35, 4, 4. c. 23, 8.) Adde Sanctium in Minerva 4, 4. sive de Ellipsi Nominum, in v. *Partes*. Ita Ovid. 2. ex Ponto Ep. 10, 26. loco mox laudando, ubi etiam variant scripti. Similiter *quacumque* supra hoc cap. *Quacumque ibant*, *equis virisque inmensum obtinentes loci*.

E Crustuminis montibus praealto defluens alveo] Scribe, *qua flumen Allia Crustuminis montibus praealto defluens alveo haud multum infra viam*. non *haud multo*. RHEN. Praepositio, quam Rhenanus delet, non adparet etiam in ullo codice. Tum *Crustumnis montibus* Leid. 2. *Crustumenis montibus* Portug. et Gaertn. *Crustumeniis montibus* Haverk. V. supra ad 1, 9, 8. Hinc *palto*, id est *peralto*, Lovel. 4. sollemni librariorum errore. V. ad 9, 10, 7. De voce *praealtus* v. ad Epit. Liv. 7. Transpositis literis *praelato alveo* est in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 3. et ed. Parm. quomodo librarii et aliis locis in codicibus vetustis lapsi sunt. Ita supra hoc lib. c. 12, 6. Epit. Liv. 7. (* 10, 2, 5. 21, 54, 1.) V. quae notavi ad Silii Ital. 3, 418. et Doct. Oudendorp. ad Frontin. 1, 7, 2. Vulgatum hic verius est. Exiguum enim amnem Alliam esse constat, qui proinde *praealto* ac profundo *alveo*, non *praelato* esse potuit. Denique *defluente* Harlej. 2. et Portug. Sed errore scribarum; quos quid in errorem conjecerit, supra v. ad 4, 44, 5. et c. 47, 3. Eamdem ob caussam mox §. seq. datum *horrenda cuncta compleverant sono*, pro *horrendo*.

Haud multum infra viam Tiberino amni miscetur] *haud multum*, quomodo Rhenanus pro *haud multo* rescribi jussit, servant omnes mei. Utrumque dici potest. Plinius 19. H. N. 3. *In Perside*, *aut Media*, *et Armenia nascitur large*, *sed multo infra Cyrenaïcum*. contra 9. H. N. 8. *Nisi multum infra rostrum os illi foret*. Adhaerendum itaque Mstis. Deinde *infra viam Tiberinam* Lovel. 1. 2. Leid. 1. et Voss. 2. Male. intelligitur enim *via Salaria*, ut docet Cluver. 2, 10. p. 708. et 709. *Tiber amni* est in Portug. a m. 2. erasa priori lectione. *Tiberi amni* Lovel. 4. Harlej. 2. Fragm. Hav. a m. 2. et Hearnii Oxon.

tumultus gens, truci cantu clamoribusque variis, horrendo cuncta compleverant sono.

XXXVIII. Ibi tribuni militum, non loco castris 1
ante capto, non praemunito vallo, quo receptus

N. in margine. [Veith.] Sed supra v. ad 2, 10, 11. Vox *amni* deest in Leid. utroque, et Lovel. 1. ac 2. Et censeri posset, eam abundare, quum nemo nesciret, Tiberim amnem esse. Non tamen delendam censeo; partim enim *Tiberinus amnis* videtur dici, ut *ostium Tiberinum*, quemadmodum supra dictum l. I. partim etiam alibi saepe *Anio amnis*, *Tiberis fluvius*, *Allia flumen* ac similia apud Livium obcurrunt. V. supra ad 2, 32, 2. partim denique in illis, qui *Tiberinam inmiscetur* exhibent, intermedium *amni* interceptum est ab ultimis praecedentis, et primis sequentis vocabuli literis. Deinde *miscet* Gaertn. et in margine Hearnii Oxon. N. Scriptum fuerat *miscet*. sed postea librarius notam suprascriptam neglexit; quod frequenter accidit. V. infra ad 10, 10, 1. *miscentur* Florent. *Imiscetur*, vel *inmiscetur* Lovel. 2. 4. 5. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et Oxon. L. 2. apud Hearnium. *immiscentur* Leid. 1. Nihil muto. Ovid. 2. ex Ponto Ep. 10, 26.

Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.

Plin. 3. H. N. 16. *Pars eorum et proximum portum fecit Brondulum, sicut Edronem Medoaci duo et fossa Clodia. His se Padus miscet.* et c. 25. *Inde XLV. M. passuum Taurunum, ubi Danubio miscetur Savus.* Curtius 9, 9. *Tertio jam die mixtum flumini subibat mare.* Tacit. 2. Ann. 6. *Servatque* (Rhenus) *nomen et violentiam cursus, qua Germaniam praevehitur, donec Oceano misceatur.* de Morib. Germ. 1. *Rhenus septentrionali oceano miscetur.* V. infra ad 8, 36, 5. Illud *t* vel *in* in initio vocis *miscetur* perperam repetitum puto ex ultima litera vocis praecedentis; quomodo etiam supra peccant codices 4, 6, 5. infra 8, 7, 2. et 9, 5, 6. (* 35, 8, 9.)

§. 8. *Nata in vanos tumultus gens*] *in varios* Lovel. 2. et Haverk. qui falsi arguuntur, non modo quod *clamoribusque variis* mox subjungatur, sed et aliorum omnium in vulgatam lectionem conspiratione. Alibi saepe haec vocabula a scribis in libris vetustis commutantur. V. infra ad 22, 7, 4. Praeterea *tumultos* Florent. a m. 1. et Leid. 1. V. ad 1, 15, 7. (* 9, 29, 2.) Paullo ante *Jam omnia ultra citraque hostium plena erant* Lovel. 5. a m. 2. quum a m. 1. datum fuisset *contra citraque*. Solent voces *citra* et *circa* in Mstis confundi. V. infra ad 21, 48, 6. Eo errore commisso sequebatur, *contra* mutandum esse in *ultra*. Sed recte reliqui omnes codd. *contra circaque* defendunt. *Contra* est e regione. V. Cel. Burm. ad Quinctil. 10. Instit. orat. 3. circa fin. et Vellej. Pat. 2, 76, 3. ubi eo sensu *contra* interdum casum adjunctum habere docet.

Truci cantu clamoribusque variis, horrendo cuncta compleverant sono] *truci cantu clamoribus variis*, sine conjunctione *que*, Portug. Deinde *horrenda cuncta* Harlej. 2. V. ad §. praec. Insuper *compleverat* Voss.

esset, non Deorum saltem, si non hominum, memores, nec auspicato, nec litato, instruunt aciem deductam in cornua, ne circumveniri multitudine

2. Lovel. 3. et editi ante Aldum, qui recte restituit *compleverant*, ut etiam praeferunt reliqui scripti. Qui hanc lectionem mutarunt, ferre non potuerunt, *gens compleverant* conlective dici, quod Livio tamen et in hac et in aliis vocibus familiarissimum est. V. supra ad 1, 3, 2.

§. 1. *Non praemunito vallo, quo receptus esset*] *non praemunitio vallo* Leid. 1. et Klock. Mox *non memores homines* alio ordine Leid. 2. et Lovel. 1.

Instruunt aciem diductam in cornua] Lege *deductam*: ut est in Vossianis. Hoc est parum densam, longiorem quam latiorem. Frontin. 1,6. *Iphicrates in Thracia cum propter conditionem locorum longum agmen deduceret.* J. FR. GRON. *Diducere* est distrahere, dividere, in partes scindere: de quo legi possunt, quae viri docti adnotarunt ad Justin. 15, 4. Silium 15, 187. et Lucan. 2, 294. et 3, 584. Livius tamen *diducere cornua*, pro in longum extendere ac porrigere, etiam dixit 28, 14, 15. *Ut cornu extenderent in sinistra parte, quemadmodum se tendentem a dextra vidissent.* etc. *Ita diductis cornibus.* et 31, 21, 14. *Ut extenuatam mediam diductis cornibus aciem Gallorum vidit.* Et Tacit. Agric. 35. *Superante hostium multitudine, veritus ne simul in frontem, simul in latera suorum pugnaretur, diductis ordinibus, quamquam porrectior acies futura erat.* Haec quoque eadem ratione emendanda sunt, si hic certa est conjectura Gronovii. Sed hoc vix putem. DUK. *deductam*, praeter Voss. utrumque jam a Gronovio laudatum, praeferunt etiam non modo Leid. 2. Lovel. 1. 2. 3. 5. Portug. a m. 1. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. verum etiam omnes vetustiores excusi usque ad Aldum, qui demum *diductam* ei substituit. Id autem servant Florent. Leid. 1. Lovel. 4. Harlej. ambo, Klock. Portug. a m. 2. et omnes Oxonienses, si eos diligenter Cl. Hearne consuluit. Ex edit. enim Romana princ. *deductam* proferens, de Mstis, quos adhibuit, silet, quod factum non oportuisset, si a recepta lectione dissentirent. Et quidem *deduci* dicuntur, quae perpetua serie in longitudinem extenduntur, et ita quasi extenuantur. Eo sensu *fila* dicuntur *deduci*, quum ex colo decerpta lana formatur in longa ac tenuia fila. Catull. carm. 65, 312.

Dextera tum leviter deducens
fila supinis
Formabat digitis.

Tibull. 1. El. 3, 86.

Deducat pleno stamina longa colo.

Ovid. Epist. 9. Her. 77.

Crassaque robusto deducis pollice fila.

V. Passerat. ad Catulli l. l. Hinc desumta eleganti metaphora *deducere carmina* apud Poëtas aliosque scriptores obvium est, de quo erudite, ut semper, Cel. Burmann. ad Nason. 1. Amor. Eleg. 14, 7. ubi laudat glossam adscriptam ad Ovid. 1. Trist. Eleg. 1, 39. in qua, pro *tractum est a filo, quod subtiliter de-*

hostium possent. nec tamen aequari frontes pote- 2
rant, quum extenuando infirmam et vix cohaerentem mediam aciem haberent. Paullum erat ab dex-

ducatur a caelo, vide, an non praestet *deducatur a colo* legere ex Tibulli l. l. quam, ut Iul. Heinsius volebat, *a tela*. Eadem metaphora *deducere mugitum*, pro in longum trahere, Frontino restituendum existimavit Doct. Oudendorp. ad 1, 5, 26. Et hoc sensu jam acies dicitur *deduci in cornua*, quando ipsa longe extenditur, et ita extenuatur, ut cornua late protendantur, sive, ut loquitur 2, 31, 2. cum cornua se latius pandunt, et acies parum apte introrsum ordinibus firmatur, ne, ut Livius hic inquit, multitudine hostium circumveniri possit. Hoc sensu eam vocem restituendam censeo Frontino 2. Strateg. 3, 12. ubi de Cleandrida Lacedaemonio, qui adversus Lucanos *densam instruxit aciem*, ut longe minoris exercitus speciem praeberet: *Securis deinde hostibus in ipso certamine deduxit ordines, et a lateribus circumventos eos fudit.* ubi vulgo legitur *diduxit*, quod servari nequit, nisi statuamus, cum aciem, quae hosti obversa erat, in duas partes divisisse, et ita in utraque latera Lucanorum inpetum fecisse. Ea enim vis est τοῦ *diducere*, ut notet separare, dividere, semovere. quo sensu jam eo verbo usus est Frontin. 2, 3, 8. *Ipsi, diductis in latera viribus, vacua fronte ex utraque parte circumvenerunt eum.* et 2,6,4. *Hannibal, quum ad Thrasymenum inclusi Romani acerrime pugnarent, diductis ordinibus fecit eis abeundi potestatem.* Ita vero aciem in cornua non *diduxerunt* tribuni, *infirmam* enim *et*, licet *vix*, attamen *cohaerentem mediam aciem* verbis sequentibus Livius memorat, quod frons nimis *extenuata* foret. Passim vero *deducere* et *diducere* in libris scriptis confundi solent. V. infra ad 21, 55,5. Praeterea *struunt aciem* Lovel. 4. Utrumque *struere* et *instruere aciem* in usu fuit. V. infra ad 42,51, 3. Hinc, quum vulgatum reliquorum codicum testimonio firmetur, id etiam verum ac genuinum esse puto. Paullo ante *nec inauspicato*, pro *nec auspicato*, Lovel. 3.

Ne circumveniri a multitudine hostium possent] Scribe *ne circumveniri multitudine hostium possent.* RHEN. Praepositionem, a Rhenano ex contextu ejectam, nullus meorum codicum servat: ejus tamen loco unus Lovel. 1. praefert *in multitudine*, quae ex prima vocis sequentis litera perperam repetita videtur. Trajectis vocibus *hostium multitudine* praeferunt Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *posset* etiam Lovel. 4. ut referatur ad praecedens *acies*. Verum vel ita etiam vulgatum servandum erit ob reliquorum Mstorum auctoritatem. *acies* enim aeque conlective accipi potest, atque *exercitus*, *cohors*, *globus*, et similia, de quibus v. ad 35, 26, 9. quamvis etiam *possent* respicere possit praecedens *cornua*.

§. 2. *Paullum erat ab dextera editi loci*] *Paullulum erat* Harlej. 2. a quo reliqui dissentiunt. Eadem scripturae varietas saepius in Mstis obvia est. V. infra ad 36, 9, 8. *Paulus erat* Lovel. 2. *Palus erat* Lovel. 1. 4. 5. Tum *a dextera* Voss. 1. Leid. 2. Lo-

tera editi loci, quem subsidiariis repleri placuit; eaque res, ut initium pavoris ac fugae, sic una sa-
3 lus fugientibus fuit. Nam Brennus, regulus Gallorum, in paucitate hostium artem maxime timens, ratus ad id captum superiorem locum, ut, ubi Galli cum acie legionum recta fronte concucurrissent, subsidia in aversos transversosque inpetum darent, ad

vel. 1. Gaertn. et editiones, quas vidi, Aldina priores. *ab dextra* Lovel. 2. et Fragm. Hav. Paullo ante *aequari fraudes*, pro *frontes*, perperam Gaertn. Mox *quam subsidiariis* Lovel. 4. et 5. qui dederant *Palus*.

Ut initium pavoris ac fugae, sic una; salus fugientibus fuit] Pall. duo *sic ima salus fugientibus fuit.* *ima salus* an quasi ultima atque extrema? GEBH. Omnes nostri *una salus* servant. *ima*, quod in duobus Palatinis Gebhardus reperit, quin ex aberratione natum sit, nemo dubitare potest; quare interpretatione molliri necesse non erat. Passim has voces librarii in Mstis commutarunt. V. infra ad 8, 6, 2. *una salus* est sola, unica salus. V. supra ad lib. 3, 69, 3. Tum *salus fugientium* solus Lovel. 4. [Veith.] sed *salus fugientibus*, pro salus fugientium, ut alia multa, de quibus v. ad 3, 46, 2. Vocula *sic* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. Paullo ante *τὸ res* exsulabat a Lovel. 5.

§. 3. *Brennus, regulus Gallorum, in paucitate hostium artem maxime timens*] *Brenus* Lovel. 4. 5. et Haverk. *Brenius* Harlej. 2. *Brennius* Portug. V. etiam infra hoc lib. c. 48, 8. Deinde *timens artem*, media voce praetermissa, Harlej. 2. *timens maxime artem* Voss. 2. Portug. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Insuper mox *ad id ratus*, transpositis iterum vocibus, Haverk. *raptum adit captum superiorem locum* Lovel. 4.

Ut ubi Galli cum acie legionum recta fronte concurrissent] Prima vocula *ut* deficit in Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. a m. 1. sed a sequenti elisam puto. *ibi*, pro *ubi*, habet Gaertn. V. infra ad 27, 5, 2. Tum *leta fronte* Fragm. Hav. a m. 1. *recta sponte* Voss. 2. *tecta fronte* Curio eumque secutae paucae edd. *concucurrissent* Florent. quod hujus unius cod. fide recepi, quum formam hanc perfectorum in compositis verbi *currere*, et quidem in ipso *concurrere*, Livio in usu fuisse supra viderimus ad 1, 12, 8. Eodem ducit altera scriptura *cucurrissent*, quae in Voss. 2. Leid. 2. a m. 1. Lovel. 2. 3. 4. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. superest, ubi prima syllaba *con* omissa esse potest ignorantia scribarum, qui ejus compendium ɔ vel 9 adsecuti non sunt.

Subsidia in aversos transversosque inpetum darent, ad subsidiarios signa convertit] *subsidia in adversarios signa convertit*, reliquis neglectis, Leid. 2. *subsidia in adversos* exhibent Voss. ambo, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragment. Hav. Male. *in aversos*

subsidiarios signa convertit: si eos loco depulisset, 4
haud dubius, facilem in aequo campi tantum superanti multitudini victoriam fore. adeo non fortuna modo, sed ratio etiam, cum barbaris stabat. In 5
altera acie nihil simile Romanis, non apud duces, non apud milites, erat. pavor fugaque occupaverat animos, et tanta hominum oblivio, ut multo major

inpetum dare, est eos a tergo invadere; *in transversos*, est a latere. et ita hic *aversi transversique* obponuntur rectae fronti. V. supra ad 4, 27, 8. Alibi saepe *aversus* et *adversus* commutantur. V. ad 2, 31, 6.

§. 4. *Haud dubius, facilem in aequo campi tantum superanti multitudine victoriam fore*] *haud dubium* Haverk. *haud dubiis* Lovel. 3. Deinde *superanti multitudini* Florent. a m. 1. (in quo postea *superante* m. 2. interpolatum est) Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Haverk. et Fragm. Hav. Similiter ediderunt Rom. anno 1472. Parm. Aldus, et multi recentiores usque ad Francofurtanos, qui anno 1578. substituerunt id, quod nunc vulgo exstat, *tantum superanti multitudine*. quod quidem non incommodum est, sed in nullo apud me codice exstat. *tantum superante multitudini* Gaertn. praefert, *tantum separante multitudine* Neapol. Latinii: cujus librarius dare voluisse videtur *tantum superante multitudine*, quemadmodum a m. 2. est in Portug. et multis Aldina prioribus codd. Mihi lectio, plurium et optimorum codicum fide stabilita, *facilem tantum superanti multitudini victoriam* praeferenda videtur, quam etiam in contextum recepi. *Superat multitudo*, quae superest, abundat. Liv. 3, 5, 1. *Quia superante multitudine hostes carpere multifariam vires Romanas adgressi sunt*. 5, 21, 4. *Superante multitudine ab omnibus locis urbem adgreditur*. Sallust. in Catil. 20. *Quis mortalium tolerare potest, illis divitias superare?* ubi v. Ciaccon. in Jugurth. 64. *Virtus, gloria, atque alia optanda bonis superabant*. ubi v. Cl. Cortium. Cic. 2. de Orat. 19. *In quo et deesse aliquam partem, et superare, mendosum est*. 5. de Finib. 15. *De eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt*. Plura infra v. ad 22, 49, 5. Praeterea ultima vox *fore* non adparet in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. et Gaertn. atque in margine tantum Fragm. Hav. visitur.

Non fortuna modo, sed ratio etiam cum barbaris stabat] *sed ratio cum barbaris*, sine τῷ *etiam*, Leid. 2. et Voss. 1. quorum posterioris tamen margini adscriptum est. V. supra ad 2, 6, 1. Deinde *in barbaris* Leid. 2.

§. 5. *In altera acie nihil simile Romanis, non apud duces, non apud milites, erat*] *In alteram aciem* praeferunt optimi codd. Voss. 1. Leid. ambo, Lovel. 1. 5. et Klock. Tum *non apud Romanos erat* Portug. Sed utramque lectionem hoc modo, *non apud milites Ro. erat*, exhibent Harlej. 2. Haverk. et

pars Vejos, in hostium urbem, quum Tiberis arceret, quam recto itinere Romam ad conjuges ac li-
6 beros fugerent. Parumper subsidiarios tutatus est locus. in reliqua acie simul est clamor, proximis ab latere, ultimis ab tergo, auditus, ignotum hostem

Lovel. 5. [*non apud milites Romanis erat* Veith.]

Et tanta hominum oblivio] Haud dubie *omnium*. V. ad l. 9, 8. J. FR. GRON. Omnino verum est, quod Gronovius conjecit, *omnium*. Saepissime ita variarunt librarii, voces *omnes* et *homines* infinitis locis commutantes. V. supra ad 3, 54, 6.

Ut multo major pars Vejos etc. *fugerent*] *Vejos confugeret* Voss. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. Si *Vejos confugerent* dedissent, quemadmodum est in Lovel. 1. id facile ferre potuissem. Nunc, ignorantiae scribarum, qui delicias Livianas, *pars fugerent*, odio habebant, aut non intelligebant, lectionem illam adscribendam esse, nullus dubito. Passim autem τὸ *pars*, tamquam conlectivum, cum plurali Livius construere solet. Supra 2, 53, 2. *Pars Sabinis eunt subsidio, pars Romanos toto inpetu intentos in castra adoriuntur*. 3, 24, 8. *Perculsos magna pars credebant tribunos*. 4, 27, 7. *Pars militum portarum stationes firmant, pars corona vallum cingunt*. 5, 21, 10. *Pars aversos in muris invadunt hostes, pars claustra portarum revellunt, pars inferunt ignem*. c. 29, 4. *Colonorum pars maxima incolumis Romam perfugêre*. Infra c. 41, 5. *Pars in proxima quaeque tectorum ruunt, pars ultima, velut ea demum intacta et referta praeda, petunt*. 6, 19, 2. *Magna pars vociferantur, Servilio Ahala opus esse*. ubi tamen aliter praeferunt codices. c. 21, 8. *Magna pars plebis incitata, ut praedatum in agrum Romanum exirent*. 9, 12, 8. *Pertinacior pars armata per aversam portam erupit, tutiorque eis audacia fuit*. c. 14, 9. *Simul undique adorti, quum pars fossas explerent, pars vellerent vallum*. 10, 5, 10. *Pars magna aggerem vallumque conscendunt*. c. 37, 9. *Pars intercessuros, ne novo exemplo triumpharet, ajebant*. Et hic male plerique codd. *ajebat*. 21, 27, 9. *Equorum pars magna nantes loris a puppibus trahebantur*. 25, 39, 3. *Pars semisomnos hostes caedunt, pars ignes casis stramento arido tectis injiciunt, pars portas occupant*. 30, 9, 6. *Pars maxima classem mittere jubent*. 31, 48, 6. *Magna pars senatus nihil praeter res gestas censebant spectare senatum debere*. 34, 57, 4. *Pars in Asia aut Lysimachiae apud regem fuerant*. 36, 16, 9. *Pars imperio parendum regis atque eundum censebant, pars subsistendum*. 37, 20, 4. *Non stratos, non infrenatos magna pars habebant equos*. et saepe alibi. V. Gronov. ad Liv. 34, 9, 6. et ad 36, 16, 6. Plura similia v. infra ad 35, 26, 9. Quin et eidem voci *pars* additur etiam adjectivum generis masculini numero plurali. Ita 27, 1, 12. *Pars in fugam effusi, pars in medio caesi*. ubi quidam codd. et vetustiores excusi male praeferunt *effusa* et *caesa*. Plura v. ad eum locum.

prius pene quam viderent, non modo non tentato
certamine, sed ne clamore quidem reddito, integri
intactique fugerunt. Nec ulla caedes pugnantium 7
fuit. terga caesa suomet ipsorum certamine in turba
inpedientium fugam. Circa ripam Tiberis, quo armis 8

§. 6. *Parumper subsidiarios tuitus est locus*] *Parumque subsidiarios* Lovel. 3. *Parum subsidiarios* Voff. 2. Male. Similiter etiam alibi lapsi sunt librarii. V. supra ad 4, 33, 2. Insuper vox *subsidiarios*, quae in reliquis omnibus supereft, exsulat a Leid. 2. et Lovel. 1.

Simul est clamor, proximis ab latere, ultimis ab tergo, auditus] *proximus* et *ultimus* Lovel. 2. 4. 5. et Harlej. 2. *praelatus* et *ultimus* Portug. a m. 2. qui a prima habuit *proximis* et *ultimus*. Et ita eft in Haverk. a m. 1. quum etiam *proximus* a m. 2. emendetur. *proximus* et *ultimo* Gaertn. [*acie similis est clamor proximus* Veith.] Praeterea *a latere* Gaertner. idem [Veith.] cum editis ante Aldum. Tum *a tergo* Voff. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. Gaertn. et Haverk. Mox *ignotum est prius*, pro *ignotum hostem prius*, Lovel. 3. Praeterea *non moto, non tentato certamine* Gaertn.

§. 7. *Nec ulla caede pugnatum fuit*] Alii hoc mutarunt, atque ita legunt: *Nec ulla caedes pugnantium fuit*. id quod ego non intelligo. Fortaffis autem propter sequentia continuo verba ita legere placuit. at etiam illa obscurum habent sensum, ideoque lectori consideranda sunt. GLAR. *Nec ulla caede pugnatum fuit* praeferunt omnes typis exarati usque ad Aldum, qui fubftituit alterum *Nec ulla caedes pugnantium fuit*. Et ita habent omnes, quos inspexi, codd. scripti; nisi quod *pugnatum*, pro *pugnantium*, sit in Leid. 2. culpa librarii. Sensus Livii eft, nullos in proelio caesos fuiffe; sed, quicumque perierunt, in fuga interfectos effe, quod certatim ruentium turba ac tumultu fuga inpedita, et hofti spatium trepidantes adsequendi datum sit. In verbis sequentibus, in quibus nihil difficultatis video, *sūmovet ipsorum certamine* eft in Lovel. 4. *suomet ipsorum certamine* in Lovel. 2. Deinde *τὰ in turba* non adparent in Lovel. 1. et Leid. 2. neque etiam in Hearnii Oxon. L. 1. Denique *impedimentum fugam*, pro *impedientium*, exhibet Voff. 2. *impedientium fugam circa fugam* Lovel. 1.

§. 8. *Quo armis abjectis totum sinistrum cornu defugit*] Lege *diffugit*. Nam *defugere* eft vitare aut recusare: ut *defugere auctoritatem, munus, sermonem*. Cicero 3. de Officiis [32.] *Octo millia hominum tenebat Annibal, non quos acie cepisset, aut qui periculo mortis diffugissent*. J. FR. GRON. *totum sinistro cornu* Gaertner. Tum *diffigit* Lovel. 4. V. ad 9, 28, 6. *profugit* Harlej. 2. Si quid mutandum eft, cum Gronovio praefero *diffugit*. Auctor l. 8. belli Gall. 35. *Ii, repentino malo perterriti, diffugiunt ad sua praesidia*. Cic. Orat. 2. Philipp. 42. *Metu perterriti repente diffugimus*. Horat. 1. od. 35, 26.

— — diffugiunt, cadis
Cum faece siccatis, amici.

abjectis totum siniſtrum cornu defugit, magna ſtrages facta eſt: multosque, inperitos nandi aut invalidos, graves loricis aliisque tegminibus hausere
9 gurgites. maxima tamen pars incolumis Vejos perfugit; unde non modo praesidii quidquam, sed ne
10 nuncius quidem cladis, Romam eſt miſſus. Ab dextro cornu, quod procul a flumine et magis sub monte ſteterat, Romam omnes petiere, et, ne clausis quidem portis urbis, in arcem confugerunt.

Ovidius 2. Faſt. 211.

Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt.

Contrario errore peccatum eſt apud Caesar. 1. Bell. Civ. 82. *Contra opinionem enim militum famamque omnium videri proelium diffugisse, magnum detrimentum adferebat.* ubi cum Cl. Davis. aliisque *defugisse* legendum puto. V. quae de utriusque vocis diversa significatione ad eum locum notavit.

Multosque, inperitos nandi aut invalidos, graves loricis aliisque tegminibus hausere gurgites] *multoque inperitos* Leid. 1. et Harlej. 1. Tum *aut invidos graves* Haverk. *aut invalidos hostes, graves* Voſſ. 1. Voci tamen *hostes* expunctionis notae subjiciuntur. Deinde *gravesque loricis aliisque tegminibus* Harlej. 2. Haverk. et a m. 2. Fragm. Hav. *teguminibus* eſt in Lovel. 2. V. ad 4, 39, 3.

§. 9. *Incolumis Vejos perfugit*] *Vejos incolumis* Lovel. 2. Tum *profugit* Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Sed vulgatum probum eſt. Infra 37, 57, 2. *Vulneratum ipsum cum paucis, sine lictoribus, Massiliam perfugisse, et intra triduum exspirasse.* Ubi plura vide.

Unde non modo praesidii quidquam, sed ne nuncius quidem cladis Romam est missus] *unde modo non praesidii* Gaertner. *unde non modo non praesidii* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed alterum *non*, quod non visitur in melioris notae codicibus, ex glossemate librarii additum eſt. Passim enim Livius *non modo*, sequente *ne quidem*, vel *sed ne quidem*, pro *non modo non*, usurpare solitus eſt. V. infra ad 25, 26, 10. Deinde *sed nec nuncius quidem* Voſſ. 2. et Gaertn. Male. V. supra ad 1, 10, 3. Tandem *Romam missus est*, transpositis vocibus, Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 10. *Ab dextro cornu, quod procul a flumine, et magis sub monte steterat*] *A dextro cornu* Gaertn. et Lovel. 4. *Ab dext'ro* Lovel. 5. a m. 1. Tum *quod procul ab flumine ē magis*, id eſt *est magis*, tribus vocibus sequentibus omiſſis, Portug. *et* atque *est*, praesertim per notas scriptum, saepe a librariis commutantur. V. infra ad 7, 40, 1. Denique *sub monte steterant* Fragm. Hav.

XXXIX. Gallos quoque velut obstupefactos mi- 1
raculum victoriae tam repentinae tenuit. et ipsi pa-
vore defixi primum steterunt, velut ignari, quid ac-
cidisset. deinde insidias vereri; postremo caesorum
spolia legere, armorumque cumulos, ut mos eis
est, coacervare. Tum demum, postquam nihil us- 2
quam hostile cernebatur, viam ingressi, haud mul-
to ante solis occasum ad urbem Romam perveniunt.
ubi quum praegressi equites, non portas clausas,

Ne clausis quidem portis urbis in arcem confugerunt] *Tò quidem* in Msto suo deesse, Klockius notavit. Ut ita simplex *ne* ponatur pro *ne quidem*. Infra 44, 36, 8. *Neque enim ne his cunctationem aperuerat suam.* Ubi vide. Quum tamen in aliis omnibus vox supersit, eam servandam judico. Praeterea *confugere* Leid. 2. *fugere* Lovel. 1. et 2. omissa prima syllaba, quod eam per compendium scriptam non intelligerent librarii, ut supra dictum est hoc cap. ad §. 3.

§. 1. *Gallos quoque velut obstupefactos*] Vox *velut* non adparet in vetustioribus excusis. Primus eam addidit Aldus, cui favent omnes scripti.

Pavore defixi primum steterunt] Magnus Gronóvius prima ed. notarum vocem *pavore* suspectam habebat, quod non satis convenire videretur. Agnoscebat enim, cur hic admiratione Galli stupescerent; sed, cur ei misceretur pavor, non satis videbat. Tentabat igitur, *et ipsi nova re defixi;* ita tamen, ut cum pertinaci contendere nollet. At in secundis curis omnia, quae huc contulerat, sustulit; et recte. *Pavorem* enim hic locum habere posse, patebit ex illis, quae N. Heinsius et ego notavimus ad Silii Ital. 16, 432. Praeterea *τὸ primum* exsulat a principibus editionibus. Posset etiam abesse, licet mox sequatur *deinde.* Eam enim vocem saepe usurpari, quamvis altera non praecesserit, docet Gronov. ad Liv. 34, 19, 8. Hic tamen recte ab Aldo vocem *primum* additam puto, quod in omnibus scriptis supersit. De voce *defixi* v. supra ad 3, 47, 6. Mox *ignari velut*, transpositis dictionibus, Lovel. 4.

Armorumque cumulos, ut mos eis est, coacervare] *armatorumque* male Voss. 2. Mox *τὸ eis* abest a Portug. Deinde *coacervavere* praefert Gaertn. Et ita *legere*, media longa, pro *legerunt*, accipi posset. Sed praecessit etiam *vereri*. Patet ergo errantis librarii lapsum esse. Alibi saepe locutiones infinitas ab indoctis librariis corruptas esse, supra dictum est ad 1, 50, 5. Ceterum, armorum cumulos coacervatos esse ad tropaea, observat Doujatius; alii ad comburendum. Hunc enim morem colligi ex Flori 2, 4, 5. *Viridomaro rege Romana arma Vulcano promiserant: aliorsum vota ceciderunt.* Verum id Romanis, non barbaris, usitatum fuisse, ibidem Freinshem. monet.

non stationem pro portis excubare, non armatos esse in muris, retulissent; aliud priori simile miracu-
3 lum eos sustinuit; noctemque veriti et ignotae situm urbis, inter Romam atque Anienem consedere, exploratoribus missis circa moenia aliasque portas,

Morem autem Gallorum ad eundem locum inlustrat Cl. Dukerus ex Caesar. 6. bell. Gall. 17. *Marti, quum proelio dimicare constituerunt, ea, quae bello ceperunt, plerumque devovent, quae superaverint, animalia capta inmolant, reliquas res in unum locum conferunt. Multis in civitatibus harum rerum exstructos tumulos* (emendat *cumulos*) *locis consecratis conspicari licet.*

§. 2. *Ad urbem Romam perveniunt*] Vocem *Romam* ignorat Gaertn. Quamvis autem Roma saepe per excellentiam Livio aliisque *urbs* dicatur, unum tamen testem audiendum non puto. *ad urbem Romanam* habent Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. Utrumque in usu fuit, *urbs Roma* et *urbs Romana*. V. ad Epit. l. 49. Non video itaque, cur a vulgato, quod et plures et meliores codices tuentur, discedendum foret. Tum *veniunt* Lovel. 5. Paullo ante *nihil usquam hostile conabatur*, pro *cernebatur*, culpa scribae est in Gaertn.

Ubi quum praegressi equites non portas clausas, non stationem pro portis excubare etc. *retulissent*] *ibi* Haverk. sollemni varietate. V. infra ad 27, 5, 2. Tum vox *quum* deficit in Harlej. 1. Deinde *non stationes pro portis* Hearnii Oxon. L. 1. et C. Infra c. 43, 2. *Ad omnes aditus stationibus firmatis, qua signa ferri videbant.* Sed satis patet, intelligi unam stationem ad quamque portam. Praeterea *progressi equites* habent vetustiores inpressi. Aldus postea substituit *praegressi*. Et ita servant omnes scripti. Recte. V. ad 9, 10, 7. Paullo post *aliud prioris simile* Lovel. 2. Sed ultima litera τοῦ *prioris* ex sequentis vocis initio huic adjecta est. V. ad 28, 25, 2. *Similis* cum secundo et tertio casu construi, infra videbimus 6, 13, 3. Tum *eos substravit*, pro *sustinuit*, Gaertn.

§. 3. *Inter Romam atque Anienem consedere*] Conjunctio *atque* deest in Lovel. 5. et Harlej. 2. *Romam atque amnem* habent vetustae edd. Aldus *Anienem* substituit. Et ita legunt omnes calamo exarati. nisi quod *Enientem* sit in Florent.

Exploratoribus missis circa moenia aliasque portas] *exploratores missi* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] et ita etiam est in Lovel. 4. a m. 2. quum a m. 1. scriptum fuisset *explorantes missi*.

Quaenam hostibus in perdita re consilia essent] Praepositionem non agnoscit Gaertn. *perdita in re* praefert Harlej. 2. quomodo Livium loqui amasse, supra vidimus ad 2, 19, 8. Reliquis tamen dissentientibus, id non recipiendum arbitror. *quaenam hostibus imperdita re consilia essent* Lovel. 3. hinc natum videtur *quaenam hostibus inpedita re consilia essent*, quod superest in Haverk. Male. *perdita res*, ut apud Cic. pro Caecin. 31. *Exoritur hic jam obrutis re-*

quaenam hostibus in perdita re consilia essent. Romani, quum pars major ex acie Vejos petisset, nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederet, complorati omnes, pariter vivi mortuique, totam prope urbem lamentis imple- 4

bus omnibus et perditis illa defensio. in Fragm. apud Amm. Marcell. 15, 5. *Quum ex saevis et perditis rebus ad meliorem statum fortuna revocatur.* Tacit. 3. Hist. 73. *Mox, quod in perditis rebus accidit, omnes praecipere, nemo exsequi.* Florus 4, 12, 35. *Varus perditas res eodem, quo Cannensem diem Paullus, et fato est et animo secutus.* Curtius 7, 11, 28. *Desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suae descendit in castra.* Livius ipse 25, 37, 1. *Vir unus res perditas restituit.* 26, 6, 15. *Nae tu perditas res Campanorum narras.* Terent. in Eun. 2, 2, 27.

Quibus re salva et perdita profueram, et prosum saepe.

rem impeditam et perditam jungit Terent. idem in Andr. 3, 5, 13.

Tu rem inpeditam et perditam restituas? hem quo fretus sim.

Verum res Romana post proelium infelix ad Alliam *perdita* magis, quam *inpedita* erat.

§. 4. *Romani, quum major pars ex acie Vejos petiisset, quam Romam, nec superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, credere, complorati omnes pariter vivi mortuique totam prope urbem lamentis impleverunt*] Antiqua lectio: *Romani cum pars major ex acie Vejos petisset, quam Romam, nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederent.* RHEN. Quamquam ferri haec lectio potest, nescio tamen, cur non antiqua, quae multo rectior est, restituatur, quae est: *Romani, cum pars major ex acie Vejos petisset, nec superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederent, comploratis omnibus pariter vivis mortuisque, totam prope urbem lamentis repleverunt.* SIG. Unum hic praeclare gessit Sigonius, quod removit additamentum impudentissimum, *quam Romam.* Caetera non ejusdem fortunae. MSS. bonae notae et Andreas *nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, crederent.* etsi statim post Andream sit mutatum: *nec superesse.* Mihi, si nihil aliud, id commendaret locus 34, [13, 8.] *Nunc quum duo praetores, quum consul, quum tres exercitus Romani Hispaniam obtineant, Carthaginiensium prope decem annis nemo in his provinciis sit.* Nec displicet τὸ *nemo crederent.* non magis quam 9, [2, 11.] *Quum alterum quisque magis mentis compotem ac consilii ducerent.* 24, [20, 14.] *Quum eorum nemo, qui ad lacum Averni adissent, aut ipsi venirent, aut nuntium literasve mitterent.* Si mavis *crederet,* non impedio. At illud crimen librarii Sigoniani non condonandum: *comploratis omnibus pariter vivis mortuis-*

5 verunt. Privatos deinde luctus ſtupefecit publicus pavor, poſtquam hoſtes adeſſe nunciatum eſt. mox ulu-

que: cum omnes ab Andrea ad poſtremum usque Curionem editi servarent, *complorati omnes pariter vivi mortuique totam prope urbem lamentis impleverunt.* Quis non videt hoc eſſe oppido elegantius? adscribi mortuis et absentibus vivis, qui mortui credebantur, quod in urbe vivi fecerunt, quia in caussa erant illi, cur hi facerent. Romanos, aït, qui fuerant in Alliensi acie, (cum multis partibus plures ex fuga se Vejos contuliſſent, Romam rediiſſet exigua manus, et praeter hanc, quicquid erat exterorum, periisse urbani crederent) dum absentes mortui pariter et vivi pro mortuis complorantur, omnia lamentorum complevisse. Quippeni? dum quisque suos desideratus moerore adficit et in luctum compellit? An soli *complere luctu locum* dicuntur, qui lugent? non et qui lugentur, quorum clades et amiſſio luctum facit? non et quorum crudelitas? Sed hunc non hic modo errorem errat Sigonius. V. ad l. 34, 6, 16. J. FR. GRON. Primo *Vejos petisset* Florent. Voſſ. ambo, Leid. 1. Harlej. ambo, Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] omnesque excusi usque ad Basileenses, qui anno 1539. *petiisset* primi receperunt, quod tantum non omnes recentiores editores servarunt. Sed priorem lectionem revocavi. Infra 7, 30, 2. *Quam si secundis rebus nostris petissemus.* ubi etiam unus male *petiissemus.* Tum voces *quam Romam*, quas viri docti non male delerunt, attamen apud me supersunt in Leid. 1. Harlej. utroque, Lovel. quinque, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragment. Hav. [Veith.] Deinde *nec superesse quemquam* etc. *crederent* Harlej. 2. Lovel. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. *nec quemquam superesse* etc. *crederent*, trajectis vocibus, Fragm. Hav. a m. 2. *nemo superesse quemquam* etc. *crederent* Voſſ. 1. Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Leid. 1. Fragm. Hav. a m. 1. et ex editionibus, quas vidi, Rom. anni 1472. Parm. Mediol. anni 1480. Tarvis. utraque, et Venetae anni 1495. et 1506. Prima autem Mediol. anni 1495. ex meis id mutavit. Id vero eodem modo dictum esse poteſt, quo *haud fere quisquam audebant*, *nec quisquam audebant*, et similia, de quibus agit Gronov. ad Liv. 36, 16, 6. [*nec superesse quicquam* etc. *crederet* Veith.] Hinc *Romam confugerant*, pro *refugerant*, Harlej. 2. Portug. et Haverk. Poſtea *plorantes omnes pariter vivi mortuique* [Veith.] Lovel. 4. et 5. a m. 1. in quo a m. 2. *complorantis omnibus pariter vivis mortuisque* interpolatum eſt. Sed *comploratis omnibus pariter vivis mortuisque*, ut in vet. lib. Sigonius invenit, praeferunt etiam Gaertn. et Fragm. Hav. Neque diſſentiunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. nisi quod trajectis vocibus habeant *vivis pariter mortuisque*. At bene hanc lectionem inprobat Gronovius, qui vulgatum, etiam optimorum ex meis auctoritate ſtabilitum, praefert, et recte vivos mortuosque urbem lamentis inplevisse dici docet, quoniam omnes pariter pro mortuis complorarentur, et ita cauſſa eſſent, cur urbs lamentis inpleretur. Eadem ratione *metus* dicitur *differre curam*, quia cauſſa eſt, cur dif-

ululatus cantusque dissonos, vagantibus circa moenia turmatim barbaris, audiebant. Omne inde tem- 6
pus suspensos ita tenuit animos usque ad lucem al-

feratur, infra 43, 1, 12. *Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendae Aquilejae curam.* (* 23, 27, 8.) Verum si ita legamus, quemadmodum legendum esse optime Gronovius evicit, incertum adhuc manet, quo vox hujus §. initialis *Romani* pertineat. De eo dubium haesisse Cel. Perizonium ex illis, quae in ora codicis sui adnotavit, patet. Primo enim notat, per vocem *Romani* in genere hic intelligi omnes Romanos per oppositionem Gallorum, et non tantum eos, qui in acie fuerant, adeoque non referendam esse ad *τὸ complorati*. Hoc si placeret, omnino Sigonianum *comploratis omnibus vivis pariter mortuisque* revocandum foret: quod tamen scribarum mangonium esse, optimorum codicum auctoritas docet; ideoque rejiciendum puto. Deinde, prius illud deserens, *Romani quum pars major Vejos petisset* exponit, quum pars major Romanorum Vejos petisset, adscripto etiam loco Aeliani ex 10. Var. Hist. 16. *Οἱ δὲ, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχον.* ad quem locum ex utriusque linguae scriptoribus plura exempla hoc genus loquendi inlustrantia laudavit, et insuper videnda monuit, quae notavit ad Sanctii Minerv. l. 4. p. 531. et 532. ubi inter plura alia etiam hunc Livii locum laudat. Sed perinde est, utrum posteriorem hanc Perizonii sententiam sequamur, an cum Gronovio *Romani* referamus ad *conclamati inpleverunt.* Insuper vox *totam* non exstat in Leid. 2. [*totam pene* Veith.] Denique *lamentorum inpleverunt* legendum conjicit Klockius. Livium ita loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 29, 14, 2. Verum et alterum Livio non minus frequens fuit. Supra 3, 69, 2. *Totam urbem ira inplevere.* Ad quem locum plura ejusdem locutionis exempla videri possunt. Nihil itaque muto, quod in illis, quae liberi sunt arbitrii, codices duces sequi conveniat, ac tutius sit. *implevē*, id est *implevere*, est in Lovel. 4.

§. 5. *Privatos deinde luctus stupefecit publicus pavor*] *obstupefecit* Haverk. cui soli parere temerarium foret. Silius 9, 122.

Ac membra et sensus gelidus
stupefecerat horror.

Paullo post *ululatos cantosque*, librarii errore, Portug. in quo etiam m. 2. emendatur *ululatus.* Deinde *circum moenia* Fragm. Hav. V. supra ad 4, 12, 9.

§. 6. *Omne inde tempus suspensos ita tenuit animos*] Sed nec hic locus totus satis patet. Trium temporum est hic ordo, et vis in illo *identidem.* Primo quidem adventu impetum Gallorum Romani Romae exspectabant, alioqui apud Alliam mansuros fuisse Gallos existimabant. Deinde sub occasum solis, cum ne tum quidem invaderent Urbem Galli, quod tamen exspectaverant Romani, in noctem dilatum consilium iidem existimabant Romani, quo plus pavoris illi inferrent. Denique lux appropinquans exanimabat, timorique, quem perpetuo habuerant, malum hoc, quod videlicet urbem invaserant hostes, continuum fuit, quum primum signa infesta portis illata sunt. Ve-

teram, ut idemtidem jam in urbem futurus videretur inpetus primo adventu, quo accesserant ad urbem. mansuros enim ad Alliam fuisse, nisi hoc consilii
7 foret. Deinde sub obcasum solis, quia haud multum diei supererat, ante noctem rati se invasuros; tum in noctem dilatum consilium esse, quo plus pa-

rum instituti nostri non est, his diutius immorari. GLAR. Vox *animos* non est in Voss. 2. et Leid. 2. Et videtur etiam abesse posse, quemadmodum abest infra 22, 59, 16. *Quum ii pro nobis proque iis, qui absunt, ita suspensi ac solliciti sint, quem censetis animum ipsorum esse, quorum in discrimine vita libertasque est?* Duo tamen hi codices non satis idonei auctores sunt mutandae receptae lectioni aliorum omnium consensu firmatae. Liv. 34, 27, 10. *Urbem relinquere, tam suspensis et incertis omnium animis, metuens.* Cic. 1. de Orat. 56. *Suspenso, inquit, animo et occupato Crassum tibi respondisse video.* 5. in Verr. 6. *Quum servitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiae fugitivorum videret.* Orat. 7. Philipp. 1. *Animus aberat a sententia, suspensus curis majoribus.* 16. ad famil. Ep. 3. *Ego valde suspenso animo exspecto primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis.* Curtius 9, 7, 20. *Ea ipsa res omnium animos exspectatione suspenderat.* et l. 10, 3. *Quid de ipsis quoque rex statuendum censeret, suspensa mente exspectarent.* Similiter aliquis dicitur *suspensus animi* esse 8, 13, 17. *Tot populos inter spem metumque suspensos animi habetis.* Ut autem hic *animi suspensi*, ita etiam animi dicuntur *pendere* infra 7, 10, 9. *Constitere inter duas acies, tot circa mortalium animis spe metuque pendentibus.* Ubi nihil mutandum puto, contra quam Sigonio visum fuit. Quin et non tantum *animi* dicuntur *suspensi* esse et *pendere*: verum etiam homines ipsi *pendere animi* et *animi suspensi* esse. V. Gronov. ad Liv. 7, 30, 22.

Ut identidem jam in urbem futurus videretur inpetus primo adventu] Videtur addenda praepositio: *a primo adventu.* ut significet ex illo tempore singula momenta sollicita hoc metu Romanis fuisse. J. FR. GRON. Praepositionem ignorant constanter codices: neque etiam ea opus esse puto. Non enim sensus est, a primo Gallorum adventu usque ad lucem alteram Romanos animi suspensos fuisse; quo minus enim ita capi possit, obstat *τὸ inde*, id est, ex quo ululatus cantusque dissonos vagantium circa moenia turmatim barbarorum audierant. Voculam *jam* omittunt Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. in qua tamen emphasis est, pro mox, statim. Ut supra 2, 29, 11. *Dictatorem creemus. Jam hic, quo nunc omnia ardent, conticescet furor.* V. Cel. Burmann. ad Nason. 7. Metam. 306. Ceterum in scriptis vulgo locus hic mendose exhibetur. Nam *primo adventus, qui accesserant ad urbem* est in Voss. 1. Leid. 1. et Lovel. 1. *primo adventu qui ac-*

voris inferrent. Poſtremo lux adpropinquans exanima- 8
re: timorique perpetuo ipſum malum continens fuit, quum ſigna infeſta portis ſunt inlata. Nequaquam tamen ea nocte, neque inſequenti die ſimilis illi, quae ad Alliam tam pavide fugerat, civitas fuit.
Nam quum defendi urbem poſſe, tam parva relicta 9

ceſſerant ad urbem in Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. Portug. Klock. Haverk. et Fragm. Hav. *primo adventu*, *qui acceſſerat ad urbem* in Harlej. 1. An forte legendum *primo adventu*, *quia acceſſerant ad urbem?* ut ita ultima litera τοῦ *quia* intercepta ſit a prima vocis ſequentis. Ita *peccati*, *quo defecimus* perperam datum erat, pro *quod defecimus*, infra 23, 8, 9. V. ſupra ad 4, 59, 11. Quamvis etiam alibi *qui* et *quia* ſaepe in Mſtis commutentur, ubi eadem erroris ratio dari non poteſt. V. ad 36, 33, 5. Minus ſatisfacit *primo adventu*, *quo acceſſerant.*

Manſuros enim ad Alliam fuiſſe] *ad Aliam* Florent. Voſſ. uterque, et Lovel. quinque. V. ſupra ad Epit. hujus lib. et mox §. 8.

§. 7. *Tum in noctem dilatum conſilium eſſe*] *tū*, vel *tamen in noctem dilatum conſilium eſt* Portug. Harlej. 2. et Haverk. V. ad 22, 17, 5. *in nocte* Florent. Paullo ante *Dictū ſub occaſum ſolis*, pro *Deinde ſub occaſum ſolis*, Haverk. Tum *multum haud diei ſupererat* alio ordine Lovel. 3. et *ſe rati invaſuros*, inmutato etiam ordine, Lovel. 5.

§. 8. *Poſtremo lux adpropinquans exanimare*] *Poſtero die lux* Gaertn. Τὸ *lux* non comparet in Voſſ. 2. Deinde *exanimari* Gaertn. *examinare* transpoſitis literis Leid. 2. Fragm. Hav. a m. 1. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. infra ad 37, 3, 2.

Quum ſigna infeſta portis ſunt inlata] *tum ſigna infeſta* edd. vett. ut et quaedam earum mox *illata ſunt.* Utrumque Aldus mutavit; cui conſentiunt omnes, quibus uſus ſum, libri ſcripti. Voces *quum*, ſive *cum*, et *tum* ſaepiſſime commutari ſolent in libris priſcis. V. infra ad Epit. l. 48. circa finem.

Similis illi, *quae ad Alliam tam pavide fugerat*, *civitas fuit*] Sordet illud *civitatem fugiſſe* ad Alliam. Forſitan *ſimilis illis*, *qui ad Alliam tam pavide fugerant*, *civitas fuit.* J. FR. GRONOV. Doujatius defendendae vulgatae lectioni adverſus Gronovium notat, non novum eſſe, *civitatem* dici pro civibus, civiumque potiori parti. Ceterum *ad Aliam* Voſſ. ambo, Lovel. quinque, et Fragment. Hav. V. paullo ante ad §. 6. Tum *pavide fuerat* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Haverk. ſaepius obvio ſcribarum errore. V. infra ad 27, 32, 6. *pavide fugeret* Leid. 1. et Lovel. 4. ac 5. [Veith.] Paullo ante *nequaquam tum*, pro *tamen*, Lovel. 2. et 5. V. ad 22, 17, 5. Hinc *illa nocte*, pro *ea nocte*, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *neque* deficit in Lovel. 3. Deinde *inſequenti dies*, pro *die*, Florent. Sed ſibilus fini vocis adcrevit ex initio ſequentis. V. ad 28, 25, 2.

manu, spes nulla esset, placuit, cum conjugibus ac liberis juventutem militarem senatusque robur
10 in arcem Capitoliumque concedere: armisque et frumento conlatis, ex loco inde munito Deos homi-
11 nesque et Romanum nomen defendere. Flaminem

§. 9. *Defendi urbem posse, tam parva relicta manu*] *defendi posse urbem* Leid. 2. Voss. 1. Lovel. 4. 5. et Harlej. 2. Deinde *tam prava relicta manu* Voss. 2. et Gaertn. V. ad 29, 37, 16. *tam parva relicta manus* Leid. 1. Sed prima litera vocis sequentis perperam repetita est in fine praecedentis *manu*. V. ad Liv. 28, 25, 2. *tam parva manu relicta* Leid. 2. Voss. pr. et Lovel. 1.

In arcem Capitoliumque concedere] Veteres libri *conscendere*. SIG. Eamdem lectionem ex meis praeferunt Voss. ambo, Leid. 2. Harlej. 2. Gaertn. Lovel. quinque, Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Idem de Oxoniensibus suis testatur Hearne, et de Neapol. Latinius. Sed *concendere* exhibet Harlej. 1. *concedere* servant Leid. 1. Florent. et Klock. quod mihi insuper habendum non videtur. Similiter *concedere in arcem* Liv. 4, 61, 6. *In arcem munitam natura globus armatorum concessit.* Curtius 5, 3. *Pluribus ad fugam animus fuit, magna pars in arcem concessit.* 8, 10. *Desperata urbis tutela concessere in arcem.* Et forte *conscendere* Sigonio placuit, quod Capitolium loco alto et in monte situm fuerit. Verum in simili situ loci etiam *concedere* usus est Liv. (*4, 22, 2.) 38, 2, 13. *Macedones parum loco freti ab Ethopia in altiorem deruptioremque undique tumulum concessere.* Quin etiam *conscendere* ex glossa atque interpretis expositione desumtum puto. Similiter enim in posteriori Curtii loco Voss. 2. *conscendere*, pro *concessere*, exhibere, viri docti monuerunt. Pari modo etiam commutantur *accedere* et *adscendere*. V. quae notavi ad Silii 13, 182. *decedere* et *descendere*. V. infra ad Liv. 36, 14, 4.

§. 10. *Armisque et frumento conlatis*] Ultima vox non est in Harlej. 2. librarii neglegentia omissa. *collato* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. et Haverk. idemque voluisse videntur scribae Florent. et Leid. 1. qui tamen aberrante manu *collata* dederunt. Utrumque admitti potest. Saepe enim adjectivum, duobus pluribusve substantivis diversi generis ac numeri junctum, proximo convenit. Supra hoc lib. c. 15, 12. *Decrevere legatos sortesque oraculi Pythici exspectandas.* ubi v. plura alia. Saepe etiam eo casu adjectivum plurale neutrum poni solet. Supra 4, 57, 6. *Exemplo fuit collegas eumque intuentibus, quam gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus essent.* ubi etiam ejus locutionis exempla videri possunt.

Ex loco inde munito Deos hominesque et Romanum nomen defendere] Scripserim *ex loco endomunito*. LIPS. ad Taciti 11. Ann. 19. Sic apud Vellejum 1, [15.] de Cassio Longino censore corruptum locum restituo. *Cui endomolienti* (theatrum scilicet) *eximia civitatis severitas et consul Scipio restitere.* KLOCK. Si proximus En-

sacerdotesque Vestales sacra publica a caede, ab incendiis procul auferre: nec ante deseri cultum eorum, quam non superessent, qui colerent. Si 12
arx Capitoliumque, sedes Deorum, si senatus, caput publici consilii, si militaris juventus superfue-

niana tempora vixisset Livius, aliqua species dari posset Lipsiano *endomunito*. Nunc aliter placuit fatis, et Livio etiam vulgatum placuisse credimus. 9, 44, 8. *Hostes secutos duo millia, inde locis munitis et ipsos consedisse.* Sic alibi. JAC. GRON. Vulgatam lectionem Livii defendit etiam Acidal. ad Tacit. l. l. ut et in margine Livii Cl. Jac. Perizonius, adscripto loco ex Liv. 5, 43, 3. *Atque inde, ex loco superiore inpetu facto, strage ac ruina fudere Gallos. endomunitus* foret *inmunitus*, et id pro admodum munitus, vel certe pro simplici munitus, quomodo hanc vocem apud Tacit. capiendam docet J. Fr. Gronovius. At *inmunitus* contrario sensu pro non munitus Livio poni solet. Infra 22, 11, 4. *Edictoque proposito, ut, quibus oppida castellaque inmunita essent, uti in loca tuta commigrarent.* Plerumque in his verbo simplici *munitus* contentus est Livius. Supra 2, 31, 6. *Relictis castris, quae munitissimis tenuerant locis, in adversas valles desiluere.* ubi quaedam vide. 7, 42, 4. *Inde ad quartum lapidem profectos, loco munito consedisse.* 22, 18, 5. *Transgressusque saltum super Allifas loco alto ac munito consedit.* 28, 37, 9. *Supra portum loco munito castra locant.* 32, 6, 2. *Loco munito relictis legionibus.* (* 35, 22, 8. ubi ita emendavi.) 38, 49, 1. *Quum montem hostes cepissent, loco munito se tenerent, nempe eundum ad hostes erat, si vincere vellem. communitus* dixit 30, 7, 3. *Syphax octo millium ferme inde spatio loco communito consedit.*

§. 11. *Sacra publica a caede, ab incendiis procul auferre*] *sacraque publica* Lovel. 1. et Leid. 2. a m. 2. inter versus. Deinde *ex caede, ab incendiis* Gaertn. a m. 1. Mox in verbis sequentibus *τὸ non* abest in Harlej. 2.

§. 12. *Si arx Capitoliumque, sedes Deorum*] *sedesque Deorum* Portug. Sed per adpositionem accipiendum est *Capitolium sedes Deorum.* quomodo *Capitolium domum Jovis optimi maximi* vocat 3, 17, 5. *In Capitolium currere, liberare ac pacare augustissimam illam domum Jovis optimi maximi decuit.* Infra hoc lib. c. 51, 9. *Confugimus in Capitolium ad Deos, ad sedem Jovis optimi maximi.* Cic. 4. in Verr. 58. *Illud Flamininus ita ex aede sua sustulit, ut in Capitolio, hoc est, in terrestri domicilio Jovis, poneret.*

Relictae in urbe utique peritarae turbae] *peritura* Harlej. 1. Et ita in margine Livii scribendum conjecit Cl. Ant. Perizonius. At nihil muto. Vulgatum enim commode potest servari. utique peritura erat seniorum turba, si cum militari juventute in Capitolium concessisset ob commeatuum inopiam, et ideo facilis erat jactura, qua reliquorum, ceteroquin simul cum iis moriturorum, vita redimebatur.

§. 13. *Nec his corporibus* etc.

rit inminenti ruinae urbis, facilem jacturam esse seniorum, relictae in urbe utique periturae turbae.
13 et, quo id aequiore animo de plebe multitudo ferret, senes triumphales consularesque simul se cum illis palam dicere obituros; nec his corporibus, quibus non arma ferre, non tueri patriam possent, oneraturos inopiam armatorum.

1 XL. Haec inter seniores morti destinatos jactata solatia. Versae inde adhortationes ad agmen ju-

oneraturos inopiam armatorum] *nec illis corporibus* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *nec hiis corporibus* Gaertn. *nec is*, id est *iis*, *corporibus* Voss. 2. Tum *honeraturos* Voss. 1. et Lovel. 1. V. supra ad 4, 13, 13. Insuper *nec tueri patriam*, pro *non tueri*, Lovel. 5. Malc. V. ad 8, 34, 10.

§. 1. *Versae inde adhortationes ad agmen juvenum*] *Versae inde orationes* Voss. 1. inter lineas deinde adscriptae sunt literae *ad*, ut sit *adorationes*, in margine demum adnotatum, alios legere *adhortationes*. Omissa adspiratione *adortationes* erat in Leid. 1. *ad ignem juvenum* dedit librarius Harlej. 2. Qui error facile ex compendio scribendi nasci potuit, si *agē* scriptum fuisse credamus.

In Capitolium atque in arcem prosequebantur] *atque arcem* Portug. et Harlej. 2. Sed, Livium praepositiones duplicare solitum fuisse, infra videbimus ad 6, 28, 6. *ac in arcem* Voss. 2. Malc. V. infra ad 10, 36, 17.

Urbis per trecentos sexaginta annos omnibus bellis victricis] Non admodum rotunda est haec annorum supputatio, sed ea potius, quae postea in Camilli oratione ad finem hujus libri exhibetur [c. 54, 5.] Erat enim hic annus ab urbe condita CCCLXV. Scio apud Plinium 33, 1. legi *CCCLXIV.* et apud Plutarchum [in vita Camilli p. 139.] *CCCLX.* at codicibus non confido. GLAR. Hunc numerum Glareanus putat esse mendose, quod hic annus non sit ab urbe condita CCCLX. verum CCCLXV. ut Livius aït paulo post in oratione Camilli; neque intelligit Romam dici hoc anno *per CCCLX. annos omnibus bellis victricem fuisse*, et recte dici. Nam a primo bello, quod anno quarto ab urbe condita gessit Romulus, ut aït Dionysius [l. 2. p. 100.] cum Sabinis, ad hunc anni numerantur CCCLX. post autem Camillum, cum Romam captam anno CCCLXV. aït, annos ab origine urbis, non a prima victoria, numerare: quamquam 7, [33, 6.] rhetorice aït, *conditae urbi aequalem victoriam esse.* † „Glareanus non dicit *mendose*; sed dicit *non rotundam supputationem.*" †. SIG. Minorem numerum neglexit Livius. Certum enim est, anno U. C. CCCLXIV. urbem a Gallis captam esse, ut demonstrat Dionysius Hal. l. 1. p. 61. et quidem περὶ τὰς θερινὰς τροπάς, ut aït Plutarchus in Ca-

venum, quos in Capitolium atque in arcem prosequebantur, commendantes virtuti eorum juventaeque urbis per trecentos sexaginta annos omnibus bellis victricis, quaecumque reliqua esset, fortunam.
Digredientibus, qui spem omnem atque opem secum 2
ferebant, ab iis, qui captae urbis non superesse
statuerant exitio; quum ipsa res speciesque misera- 3
bilis erat, tum muliebris fletus et concursatio incerta, nunc hos nunc illos sequentium, rogitantium-

millo [p. 137.] *post plenilunium.* Gellius c. 17. l. 5. Livius l. 6. initio. H. VALES. Certe Glareanus vel vitioso Plutarchi codice, aut minus adcurata ejus versione usus est, vel ipse parum diligenter ad verba ejus adtendit; dicit enim *Εἷλε τὴν Ῥώμην ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων ἐτῶν πλείονα βραχὺν χρόνον ἀπὸ τῆς κτίσεως ἔχουσαν. Cepit Romam paullo plures quam trecentos sexaginta annos, ex quo condita esset, numerantem.* Paullo ante *virtuti eorum invictaeque*, pro *juventaeque*, Lovel. 4. et 5. *virtuti eorum invictae* Lovel. 2.

Quaecumque reliqua esset, fortunam] *Τὸ reliqua* non exstat in Gaertn. Sed *quaecumque reliquissent* Florent. *quaecumque reliquisset* Neap. Latinii. Ejus erroris plura exempla v. ad 23, 29, 16. *q̄ncūq; reliqua esset* Haverk. Ceterum in eo tantum non omnes conspirant codices, quod praeferant *fortuna.* Certe ita est in Florent. Voss. utroque, Leid. utroque, Lovel. quinque, Harlej. 2. Portugal. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Neap. Latinii, et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Sed omnino error hic conferendus est in librarios, de cujus origine dixi ad 4, 44, 5. Ex meis unus hujus erroris inmunis est Harlej. 1. si excerptis, quibus utor, fides habenda sit.

§. 3. *Quum ipsa res speciesque miserabilis erat, tum muliebris fletus et concursatio*] *tum*, pro *quum*, Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. Fragm. Hav. a m. 2. et editi usque ad Aldum, qui vulgatae lectionis auctor exstitit, comprobantibus reliquis scriptis. V. ad 6, 23, 3. Praeterea *ipsas res spes miserabilis erat* Fragm. Hav. *ipsa re speciesque miserabilis erat* Flor. Sed ultima litera *τοῦ res* intercepta est a prima vocis sequentis. V. ad 37, 29, 5. Hinc *mulierum fletus* Lovel. 3. Tum *fletus concursatio* Lovel. 2. *fletus et cursatio* Haverk. Malc. Propria in hac re *concursare* et *concursatio* vocabula sunt. Liv. 9, 24, 12. *Concursantes per viam pavidos caedit.* V. Cel. Graevium ad Cic. Orat. pro Quinct. 16.

Rogantiumque viros natosque] Legendum *rogitantiumque viros.* RHEN. Recte. Et ita Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 1. Portug. Gaertn. Haverk. Fragment. Hav. a m. 2. et Klock. Emphasis est in frequentativo. Exprimit enim trepidationem rogantium, quae modo hos, mo-

que viros natosque, cui se fato darent, nihil, quod
4 humanis superesset malis, relinquebant. magna
pars tamen earum in arcem suos prosecutae sunt,
nec prohibente ullo, nec vocante: quia, quod utile obsessis ad minuendam inbellem multitudinem,
5 id parum humanum erat. Alia maxime plebis turba, quam nec capere tam exiguus collis, nec alere

do illos, percunctabantur, idque saepius. 4, 58, 13. *Quid jam integri esse in corpore loci ad nova vulnera accipienda? quid super sanguinis, qui dari pro republica posset? rogitantes.* Similem vim τοῦ *ostentare*, v. supra ad 2, 23, 4. Tota vox *rogitantium* deest in Voss. 2. neglegentia scribae ob similitudinem inter ultimas literas hujus et praecedentis vocis. *rogantiumque* vix superest in Flor. Leid. 2. Lovel. 2. 5. Harlej. 2. et Fragm. Hav. a m. 1. Eadem ratione variatur in membranis antiquis supra 4, 13, 12. Simili etiam modo commutantur *clamare* et *clamitare*. V. ad 2, 55, 6. *imperare* et *imperitare*. V. infra ad 21, 1, 3. *ostendere* et *ostentare* ad 28, 3, 11. (* *minari* et *minitari* 28, 19, 16. *tueri* et *tutari* 28, 20, 1.) Mox *nihilque humanis superesse malis* Lovel. 3. V. supra ad 2, 41, 8.

§. 4. *Magna pars tamen earum in arcem suos prosecutae sunt*] Legendum *in arcem persecutae sunt*. RHEN. *persecutae sunt* ex meis praeferunt etiam Klock. Lovel. 1. 2. 3. 5. Voss. ambo, Leid. 2. Portug. et Fragment. Hav. Alibi etiam *persequi* pro verbo simplici *sequi* et apud Livium et apud alios occurrit. Infra 25, 10, 7. *In arcem Romanos ad omnem adeundam simul fortunam persecuti fuerant.* Ita edebatur ante Sigonium, qui *prosecuti* substituit. 29, 31, 8. *Masinissa in montem perfugit. familiae aliquot persecuti sunt regem.* 45, 6, 7. *Ea cohors, persecuta regem fugientem, ne tum quidem abscedebat.* Ita primae aliaeque omnes praeferunt editiones usque ad Gronov. qui *prosecuta* edidit. Ovid. 4. Metam. 151.

Persequar exstinctum, letique miserrima dicar
Caussa comesque tui.

Ubi tamen Cel. Burmann. ex uno cod. *Prosequar* praefert. An itaque etiam hic servandum *prosecutae*, quod tuentur reliqui omnes? Errore autem scribarum voces *persequi* et *prosequi* innumeris locis in Mstis veteribus commiscentur. V. quae notantur ad Epit. Liv. 99. Ceterum *Magna tamen pars earum*, vocibus alio ordine positis, praeferunt Portug. et Haverk. At vox *tamen* deficit in Lovel. 2. invitis reliquis omnibus. Mox vero *nec revocante*, pro *vocante*, obfert Voss. 2. *nec vocant*, id est *vocantur*, Lovel. 2. Deinde *muniendam inbellem multitudinem* Lovel. 4. et 5. V. ad 6, 27, 8. *minuendum inbellem multitudinem* Lovel. 2. V. ad 40, 49, 1. *minuendam in bello multitudinem* Florent. V. ad 9, 15, 5.

§. 5. *Nec alere in tanta inopia frumenti poterat*] Dele τὸ

in tanta inopia frumenti poterat, ex urbe effusa vel-
ut agmine jam uno petiit Janiculum. inde pars 6
per agros dilapsi, pars urbes petunt finitimas, sine
ullo duce aut consensu, suam quisque spem, sua
consilia, communibus deploratis, exsequentes. Fla- 7
men interim Quirinalis virginesque Vestales, omis-
sa rerum suarum cura, quae sacrorum secum fe-

in. Tanta inopia nominandi casus est, quamquam suum cuique judicium relinquitur. T. FABER. Omnes nostri praepositionem servant, uno excepto Lovel. 4. qui Fabri conjecturae favet. Sed eam delendi necessitatem non video, invitis aliis omnibus. *exiguus collis* non poterat *alere* aliam turbam plebis. 2, 40, 6. *Potuisti populari hanc terram, quae te genuit, atque aluit?* 28, 12, 7. *Bruttius ager exiguus tanto alendo exercitui erat.* Cic. 1. de Nat. Deor. 26. *Quum agellus eum non satis aleret, ut opinor ludimagister fuit.* Nepos in Phocione 1. *Si mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet.* Ceterum *in tanta frumenti inopia* Harlej. 2. et Portug. *in tanta frumenti copia* Haverk. Paullo ante *Alia maxima plebis turba* Gaertn. pro *maxime.* Male. Non enim alia illa turba ex sola plebe, sed *maxime*, id est, inprimis, praecipue, ex plebe constabat. Eo sensu viri docti emendandum docuerunt Justin. 42, 5. *Scytharum maxime auxilio in regnum restituitur.* ubi perperam editur *maximo auxilio.* Simili lapsu etiam supra in uno cod. erat 3, 45, 5. *Quum multitudo Icilii maximo interventu resisti posse Appio crederet.* ubi recte *maxime* editur, et in aliis scriptis superest. V. quae ibi notantur. (* ad 10, 1, 5. 21, 38, 1. 40, 35, 13.)

Velut agmine jam uno petiit Janiculum] *petit Janiculum* Voss. 2. et Lovel. 3. V. infra ad 37, 45, 2.

§. 6. *Inde pars per agros dilapsi, pars urbes petunt*] *jam inde pars* Haverk. invitis ceteris omnibus scriptis et excusis. Et sane illud *jam* proxime praecessit. Praeterea *inde per agros dilapsi*, omisso τῷ *pars*, Leid. 2. Id etiam abesse posse docent, quae notavit Gronov. ad Liv. 3, 37, 8. Quum tamen in ea voce servanda conspirent reliqui libri, forte nasuta librarii diligentia omissa videri potest propter τὸ *dilapsi*, cui *pars* non convenire videbatur. At ita infinitis locis Livius loqui solitus est. V. infra ad 27, 1, 12. Mox *communibus exploratis*, pro *deploratis*, Leid. 2. *deplorantibus* Lovel. 2. *declaratis* Lovel. 4.

§. 7. *Omissa rerum suarum cura, quae sacrorum ferenda*] Pall. tres *quae sacrorum secum ferenda.* GEBH. MSS. *quae sacrorum secum ferenda.* Nescio quis deleverit. nam omnes habent vetustiores editi, nulla differentia, nisi quod quidam loco mutant: *quae secum sacrorum ferenda.* J. FR. GRON. Vocem *secum* constanter etiam servant omnes scripti, quibus utor, ut et Hearnii Oxonienses. Primus eam delevit Gruterus, in cujus jam prima editione non conspicitur. Sed vocem illam etiam o-

renda, quae (quia vires ad omnia ferenda deerant) relinquenda essent, consultantes, quisve ea locus
8 fideli adservaturus custodia esset; optimum ducunt, condita in doliolis sacello proximo aedibus flami-

mnes priores excusi agnoscunt; nisi quod in Aldo antiquioribus, in alium ordinem digestis vocabulis, inveniam *quae secum ferenda sacrorum*. Praeterea *cura*, *quaeque sacrorum* habent Leid. 2. et Fragm. Hav. Verum ita mox etiam legendum foret, *quaeque*, *quia vires;* ubi tamen nihil mutatur. Illud *que* male ex praecedenti *quae* repetitum est. V. ad 9, 1, 5. ex quo eodem *quae* sequenti etiam *que* praecedens alibi repeti solet. V. infra ad 6, 3, 3. *curaque sacrorum* Lovel. 4. Insuper *omissa suarum rerum cura* Harlej. 2. In verbis praecedentibus *virgines Vestales*, pro *virginesque*, praefert Leid. 2.

Quae (quia vires ad omnia ferenda deerant) relinquenda] Τὸ *ad* non comparet in Leid. 1. quasi voluerit scriba *vires omnia ferendi*, vel *ferendo*. Praeterea vox *ferenda* deficit in Hearnii Oxon. L. 1. quae, si plures concinerent, recte etiam abesse, et ex praecedenti intelligi posset. Nunc unum hunc codicem contra aliorum omnium testimonium audiendum non arbitror. Ceterum *quae (quia vires ad omnia ferenda deerant) q relinquenda* habet Voss. 1. Mox *consultantes* exsulat a Lovel. 4.

Quisve ea locus fideli adservaturus custodia esset] *quisne ea locus* Lovel. 2. cum edd. Rom. anni 1472. et Parm. V. supra hoc lib. c. 28, 5. *quive ea locus* Portug. et Fragm. Hav. Supra 2, 7, 10. *Adeone est fundata leviter fides, ut, ubi sim, quam qui sim, magis referat?* 6, 32, 5. *Qui, si qui alibi motus exstitisset, ad subita belli mitti posset.* ubi v. alia. Phaedrus 1. fab. 13, 6.

O qui tuarum, corve, pennarum est nitor!

ubi v. Cel. Burm. Adde Cl. Cortium ad Sallust. Catil. 44, 5. atque Arntz. ad Auct. de Orig. Gent. Rom. 21. Hic tamen duorum eorum codicum auctoritas levior est, quam ut sequi audeam. *quis ea locus* Haverk. *quisve ea loca* Gaertn. Deinde *fideli conservaturus custodia* Leid. 2. *fideli asservatus custodia* Gaertn.

§. 8. *Optimum ducunt, condita in doliolis sacello proximo* etc. *defodere*] Festus in *Doliola*. *Doliola, locus in urbe sic vocatus, quia, invadentibus Gallis Senonibus urbem, sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt, qua de caussa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.* Sed aliter Varro 4. de Ling. Lat. [p. 37.] *Est locus, qui vocatur doliola ad cloacam maximam, ubi non licet despuere, a doliolis sub terra. Eorum duae traditae historiae: quod alii esse ajunt ossa cadaverum: alii Numae Pompilii religiosa quaedam post mortem ejus infossa.* KLOCK. Florus 1, 13. *Quidquid religiosissimi in templis erat, partim in doliis defossa terrae recondunt, partim inposita plaustris secum auferunt.* Ceterum *optima ducunt* Leid. 2. *optimum dicunt* Lovel. 2. centies obvio errore. V. ad 38, 43, 1. Praeterea Cl.

nis Quirinalis, ubi nunc despui religio est, defodere: cetera inter se onere partito ferunt via, quae sublicio ponte ducit ad Janiculum. In eo clivo eas 9
quum L. Albinius, de plebe Romana homo, con-

Ant. Perizon. ad marginem Livii scribendum existimavit *condita doliolis in sacello proximo.* Caussam mutationis, quam nullam video, aperuisse vellem, ut judicandi locus esset.

Ubi nunc despui religio est, defodere] *ubi nunc despui religione defodere* Voss. 2. et Lovel. 3. sed scriptum fuerat *religio ē* per compendium, divisis vocibus, quae postea male cohaeserunt. *defendere* Fragment. Hav. a m. 1. et Lovel. 5. *de foedere* Haverk.

Cetera inter se onere partito feruntur via, quae] Legendum *ferunt via*, tametsi refragrante vetere scriptura. RHEN. *inter se cetera* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *honore partito* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. *honere partito* a m. 2. V. ad 36, 40, 9. Tum *feruntur via* Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 2. in quo a m. 1. fuerat *feriuntur*. Saepe ultimae illae literae *ur*, sive terminatio tertiarum personarum formae passivae, perperam a librariis adduntur. V. infra ad 39, 22, 8. *ferunt via*, ut Rhenanus voluit, habent reliqui codices; neque dissensisse videntur Oxonienses, ex quibus Hearne nihil notavit, licet *feruntur* in Romana ed. princ. inveniri monuerit. Ex editis autem *ferunt* ante Rhenanum jam exhibuit Frobenius anno 1531.

§. 9. *In eo clivo eas quum L. Albinus, de plebe Romana homo*] Valer. Max. 1, [1, 10.] *L. Alvanium* vocat, sed errore, ut puto, codicum. GLAR. Vet. lib. *L. Albinius.* Valerius item Maximus, ut est in manuscriptis, *Albinius* recte. Est enim nomen gentis plebejae, non cognomen patriciae *Postumiae.* SIG. *In eo clivo eos* Lovel. 4. Harlej. 2. et Portug. *eos*, flaminem nempe Quirinalem et virgines Vestales: quasi Livius ad dignius genus respexerit. Sed reliqui codices vulgatum tuentur. Similiter etiam Valer. Max. l. l. *Quum flamen Quirinalis virginesque Vestales sacra onere partito ferrent, easque, pontem Sublicium transgressas, et clivum, qui ducit ad Janiculum, descendere* (recte emendatum puto *escendere*) *incipientes, L. Alvanius, plaustro conjugem et liberos vehens, adspexisset.* Et ideo potius *eas*, quam *eos*, quia non Flaminem, sed virgines et sacra plaustro recepit. Infra, *Descendere uxorem ac pueros jussit, virgines sacraque plaustro inposuit.* Valer. ibid. *In id virgines et sacra inposita, omisso coepto itinere, Cerete oppidum pervexit.* Florus 1, 13. *L. Albinus, depositis uxore et liberis, virgines in plaustrum recepit.* Praeterea *L. Albinus* Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. quinque, Harlej. ambo, Portugal. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *L. Albinius* ex meis Florent. et Leid. 2. neque aliter praeferunt edd. Rom. anni 1472. et Parm. Varie etiam in hoc nomine apud Flor. et Val. Maxim. l. l. peccatum esse, ex iis constat, quae ibi viri docti monuerunt. Infra etiam 6, 30, 2. *M. Albinus*, pro *M. Albinius*, eodem errore praeferunt quidam codd. V. et-

spexiſſet, plauſtro conjugem ac liberos vehens inter ceteram turbam, quae inutilis bello urbe excedebat: 10 salvo etiam tum discrimine divinarum humanarumque rerum, inreligiosum ratus, sacerdotes publicos sacraque populi Romani pedibus ire, ferrique; se ac suos in vehiculo conspici; descendere uxorem ac pueros jussit, virgines sacraque in plauſtrum

iam supra ad 2, 33, 2. Denique vox *homo* deficit in solo Lovel. 4. Eam vel omitti, vel addi posse, patet ex illis, quae dicta sunt ad Epit. Liv. 2. Pluribus igitur et melioribus codd. nihil mutantibus adsentior.

Plaustro conjugem ac liberos vehens] Tibull. [1. El. 10, 51.]

Rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
Uxorem plaustro progeniemque domum.

Pall. vero hic *habens*, pro *vehens*, exprimunt. Neque aliter vetuſtiſſimae edd. GEBH. *habens* etiam Florent. Voſſ. 2. Leid. uterque, Lovel. quinque, Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] et editt. omnes usque ad Vascos. apud quem primum *vehens* obcurrit, quod, nisi ita etiam in Voſſ. 1. fuiſſe ejus excerpta indicarent, ex Valer. Max. adscitum exiſtimarem. Is enim similiter l. l. *plaustro conjugem et liberos vehens.*

Inutilis bello urbe excedebat] *ex urbe excedebat* principes edd. Et ita Livium loqui solitum fuisse, infra videbimus ad 37, 30, 9. Diſſentiunt tamen codices, quorum plerique, expuncta praepositione, habent *urbe excedebat*, quemadmodum Aldus primus edidit. Sed *urbe excedet* praefert Haverk. *urbem excedebat* Gaertn. Quod non dubitarem recipere, si alii adſtipularentur. Ita enim saepius Livius loqui amavit. V. quae supra notavi ad 2, 37, 8.

§. 10. *Inreligiosum ratus, sacerdotes publicos sacraque populi Romani pedibus ire, ferrique se ac suos in vehiculo conspici*] Diſtinguenda verba ita *pedibus ire, ferrique*, inde, *se ac suos in vehiculo conspici.* Nam *ire* ad *sacerdotes*, *ferri* ad *sacra* refertur. SIG. *pedibus ire, ferri*, omiſſa copula, Leid. 2. et Lovel. 1. quibus nullus consentit. Idem mox Leid. 2. cum Hearnii Oxon. N. praeferunt *se ac suos vehiculo conspici*, sine praepositione; quam etiam non agnoscunt vetuſtiores excusi, et Aldus demum addidit. Aldinam vero lectionem firmat reliquorum Mſtorum auctoritas. Ovid. 4. Triſt. El. 2, 47.

Hos super in curru, Caesar, victore veheris.

[*conspicit* Veith.] Praeterea *sacrataque populi Romani* Lovel. 5. quo eodem errore *sacratam*, pro *sacram*, in uno scripto et editis pluribus supra erat hoc lib. c. 25, 7. Paullo ante *salvo etiam tñ discrimine* Haverk. pro *tũ*, id eſt *tum*. V. infra ad 22, 17, 5. Tota vox *tum* deerat in Lovel. 2.

inposuit: et Caere, quo iter sacerdotibus erat, pervexit.

XLI. Romae interim, satis jam omnibus, ut in tali re, ad tuendam arcem compositis, turba seniorum, domos regressa, adventum hostium obstinato ad mortem animo exspectabat. qui eorum curules gesserant magistratus, ut in fortunae pristinae 1 2

Et Caere, quo iter sacerdotibus erat, pervexit] *et cetera ae quo iter* Harlej. 1. Tum *quo sacerdotibus iter erat* Harlej. 2. et Haverk. *quo iter erat sacerdotibus* primae editiones usque ad Aldum, qui voces in vulgatum ordinem digessit. Cum eo vero stant reliqui codd.

§. 1. *Turba seniorum domos regressa*] *domos ingressa* Haverk. In principio autem cap. *Romae imperium* Gaertn. pro *Romae interim*. et *Romae jam interim satis omnibus*, transpositis vocibus, Lovel. 2.

§. 2. *Qui eorum curules gesserant magistratus*] Ludovicus Dorleans ad Tacit. 1. Ann. p. 117. conjicit *at qui eorum*. Censeri potest, additam voculam *at* interceptam esse a syllaba finiente vocis praecedentis *exspectabat*. Quum tamen nullum ejus vestigium in ullo codice supersit, neque multum sensui confert, nihil etiam mutandum esse arbitror. *curules magistratus gesserant* alio ordine Gaertn.

Ut in fortuna pristina honorumque aut virtutis insignibus morerentur] Legendum *ut in fortunae pristinae*. RHEN. *fortunae pristinae* servant non modo omnes, quas vidi, editt. Rhenano priores, verum etiam omnes, quibus usus sum, codices scripti. Ceterum *ut haud in fortunae pristinae* Haverk. *ut fortunae pristinae* sine praepositione Lovel. 4. et 5. Eorum tamen posterior *in insignibus* praefert a m. 2. Tum *honorumque ac virtutis* Voss. 1. et Lovel. 1. *bonorumque ac virtutis* Leid. 2. *honorumque haud virtutis* Lovel. 3. ac Voss. 2. Saepius *aut* et *haud* inter se in Mstis commutari solent. V. infra ad 28, 2, 11.

Quae augustissima vestis est thensas ducentibus triumphantibusve, ea vestiti] MS. *tensas*. Et ita scribendum videtur. Diomedes enim [l. 1. p. 372.] Deorum vehicula *tensas* dici scribit, ne verbum turpe sonaret in sacris. Verumenimvero Servius ad Virgil. 1. Aen. [17.] ut *thensam* scribamus, clare praecipit. KLOCK. V. Rubenium 1. de re Vest. 21. DUK. *census ducentibus* Lovel. 4. et 5. a m. 1. *tensas ducentibus* sine adspiratione Florent. Leidens. 1. Harlej. 1. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. alii eam addunt. Omittitur etiam passim adspiratio in optimo Suetonii Msto Memmiano. V. in Caes. 76. in Aug. 43. et in Vespas. 5. et inprimis ad priorem locum Cel. Burmann. Adde Dausquej. Orthogr. part. sec. hac voce, et Schott. Nodor. Cicer. 4, 6. Tum *angustissima vestis* Lovel. 3. 5. Voss. 2. Leid. 1. Haverk. et Fragm. Hav. errore librarii. Supra 1, 8, 2. *Quum cetero habitu se augustiorem*, *tum*

honorumque aut virtutis insignibus morerentur, quae augustissima vestis est tensas ducentibus triumphantibusve, ea vestiti medio aedium eburneis sellis se-
3 dere. Sunt, qui, M. Fabio pontifice maximo praefante carmen, devovisse eos se pro patria Quiriti-
4 busque Romanis, tradant. Galli, et quia interpo-

maxime lictoribus duodecim sumtis fecit. ubi etiam Gaertn. eodem errore *angustiorem* praefert. Infra hoc cap. *Praeter ornatum habitumque humano augustiorem, majestate etiam simillimos Diis.* Et hic unus et alter *angustiorem* perperam obfert. V. etiam infra ad 8, 6, 9. c. 9, 10. et alibi. Deinde *triumphantibusque* Leid. 2. Ceterum hunc etiam locum tentavit modo memoratus Dorleans ad d. l. Taciti 1. Ann. p. 117. Legendum enim censet *queis augustissima vestis, ut est thensas ducentibus.* Sed vulgatum longe praestare judico. Vulgo minus nota constructio, *quae augustissima vestis est, ea induti*, pro *ea veste, quae augustissima est, induti*, forte ipsi displicuit, quae tamen saeplus apud Livium obcurrit. 21, 18, 10. *Vos enim, quod C. Lutatius consul primo nobiscum foedus icit, quia neque auctoritate Patrum, nec populi jussu ictum erat, negastis vos eo teneri.* pro *vos negastis, vos eo foedere teneri, quod C. Lutatius nobiscum icit.* 40, 20, 3. *Inquisitumque missi de iis, quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum cum Romanis.* ubi male cod. Voss. *sermonibus.* V. quae ad eum locum plura notantur.

Medio aedium eburneis sellis sedere] *media aedium* Leid. 1. et Portug. a m. 1. *Medium aedium*, ut *medium diei* 37, 29, 2. *Medio forte diei agrestis quidam ad praetorem adductus nunciat.* Vox *aedium* deest in Lovel. 4. et 5. a m. 1. Deinde *sellis eburnis* Lovel. 2. *eburnis sellis* Voss. uterque, Lovel. 1. 3. 4. 5. Leid. 1. Harlej. ambo, Portug. Gaertner. Haverk. qua forma id nomen frequentius apud poëtas, *eburneus* apud alios scriptores reperitur. Novi tamen, *Eburnus* cognomen vel agnomen gentis Fabiae fuisse, teste Fest. v. *Pullus. Pullus Jovis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod ejus natis fulmine icta erat.* Ad quem locum miror Anonymum, qui notas ad editionem Amstelaedamensem anni 1700. adjecit, Fabium Ambustum intelligendum esse, somniare potuisse. Allobrogici fratrem fuisse, putat Pighius in Annal. ad ann. DCXXIV. p. 25. alii Fabii Maximi Serviliani filium. V. Cel. Burmann. ad Quinctil. Declam. 3, 17. Ceterum praefero vulgatum hoc loco *eburneis sellis*, quod servant Leid. 2. et Florent. alibi enim ita hoc nomen Livius formavit. Infra 30, 15, 11. *Eximiisque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curuli, et scipione eburneo, toga picta et palmata tunica donat.* Ubi plura exempla vide.

§. 3. *M. Fabio pontifice maximo praefante carmen*] Si nihil variant scripti, observandus est usus verbi *praefari.* Nam Livio et aliis omnibus sollemnes et conceptas precationum, vo-

sita nocte a contentione pugnae remiserant animos, et quod nec in acie ancipiti usquam certaverant proelio, nec tum inpetu aut vi capiebant urbem, sine ira, sine ardore animorum ingressi postero die urbem patente Collina porta, in forum perveniunt, circumferentes oculos ad templa Deûm arcemque,

torum, et jurisjurandi formulas, quas alii subsequantur, recitare est *praeire*. Turbam locorum congesserunt Budaeus l. 34. D. de Jurejur. et Brisson. 1. de Formul. p. 61. et 107. DUK. Praenomen *M.* omittit Fragm. Hav. nomen *Fabio* Lovel. 3. cujus loco *filio* est in Florent. Deinde *prophante carmen* Lovel. 2. *prophetante carmen* Leid. 2. et Lovel. 1. quod et pro emendatione ad oram Voss. 1. adscriptum erat. Id autem ex errante glossatoris interpretatione natum puto, qui *praefari* hic futura praedicere, προφητεύειν, notare existimavit; quo sensu *praefari* Livius infra usus est 22, 1, 16. *Quemadmodum cordi esse divi carminibus praefarentur.* Ubi v. J. Fr. Gronov. *Praefari* hic idem est, quod *praeire verba* inquit 8, 9, 4. *Agedum, pontifex publicus populi Romani, praei verba, quibus me pro legionibus devoveam.* et saepe alibi. Aliud tamen exemplum, ubi *praefari* eo sensu usurpatur, non subcurrit.

Devovisse eos se pro patria Quiritibusque Romanis tradant] *devovisse eos pro patria se* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Dei• le iidem codd. cum Lovel. 4. et 5. *tradunt*. Male. V. infra ad 42, 66, 9. Ceterum Brissonius 1. de Formul. p. 62. testatur, se facile adduci, ut credat, Livium scripsisse, *devovisse se pro populo Romano Quiritibusque tradant*. Mihi aliter videtur. Nam ut hic *patriam et Quirites Romanos*, ita *rempublicam Quiritium et exercitum populi Romani Quiritium* memorat infra 8, 9, 8. *Sicut verbis nuncupavi, ita pro republica Quiritium, exercitu, legionibus, auxiliis populi Romani Quiritium legiones auxiliaque hostium mecum Diis manibus Tellurique devoveo.* (* 26, 2, 11.) Vulgatum etiam tuentur omnes codices, quamvis quidam, sed minoris auctoritatis, ordinem vocabulorum mutent. V. infra ad 22, 10, 2.

§. 4. *Nec tum inpetu aut vi capiebant urbem*] *nam*, pro *nec*, perperam Haverk. Deinde *tamen impetu* Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. *cum inpetu* Leid. 2. et excusi vetustiores. Primus Aldus *tum* reposuit, quod defendunt reliqui codices. Hinc *capiebantur urbem* Leid. 1. et Lovel. 2. 4. et Haverk. V. ad Liv. 39, 22, 8. Similis lectio erat in Lovel. 5. a m. 1. pro quo a m. 2. *capiebatur* emendatur; pro varia lectione autem *rapiebatur* margini adscribitur. Paullo ante *ab contentione pugnae*, pro *a contentione*, Gaertn. Portug. et Haverk.

Capiebant urbem, sine ira, sine ardore animorum ingressi postero die urbem] Voss. [1.] *postero die urbe*. Sed ea tota vox haud dubie resecanda est, quam, caussa non fuit Livio, cur in tam propinquo iteraret. J. FR. GRONOV. *urbem* dele. Glossema e-

5 solam belli speciem tenentem. Inde, modico relicto praesidio, (ne quis in dissipatos ex arce aut Capitolio inpetus fieret) dilapsi ad praedam vacuis ob-

nim est aut παρόραμα librarii, natum ex ea linea sup. *capiebant urbem*. T. FABER. *urbe* etiam Leid. 2. et Lovel. 1. At vocem *urbem*, quam Gronovius et Faber delendam censuerunt, omittunt etiam Portug. et Haverk. quibus tamen credere non audeo. Levior enim eorum auctoritas videtur, praesertim quum reliqui, et inter eos integerrimi etiam, codices vulgatum tueantur. Insuper ita fere repetit eamdem vocem Livius infra 6, 1, 1. *Quae ab condita u r b e Roma ad captam eamdem u r b e m Romani gessere.* Plura alia v. quum ad eum locum, tum etiam supra ad 1, 3, 9. Mox *patente porta Collina*, aliter conlocatis vocabulis, Portug. et Haverk. *patente Collonia porta* Lovel. 1.

Arcemque solam belli speciem tenentem] *arcemque totam* Florent. Tum *inbellis pacem* Lovel. 2. *belli pacem* Lovel. 4. *bellis pacem* Leid. 1. Lovel. 5. a m. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. in quo *belli pacem* a m. 2. interpolatum est. Olim voces, quae antea continua serie scribi solebant, male hoc modo divisae sunt *bellis peciem*, quod facile in *bellis pacem* conruptum est.

§. 5. *Ne quis in dissipatos ex arce aut Capitolio inpetus fieret*] Repone, *ne quae vis in dissipatos ex arce, aut Capitolio impetus fieret*. RHEN. Non intelligo caussam, quam Rhenanus habere potuit, ut *ne quae vis* reponeret, licet etiam ita forte in Msto suo invenerit, et *quivis* ac *quis* simili errore commutentur supra ad 3, 45, 2. Nostri omnes *ne quis* servant. Hearne etiam, Rhenani lectionem recensens, nullius tamen suorum codicum consensum memorat; ut, et eos in receptam scripturam conspirasse, verisimile sit. Si tamen Rhenani emendatio *ne quae vis* recipienda foret, quod non puto, mox τὸ *inpetus* delerem, quae vox etiam a Gaertn. exsulat, quod culpa librarii evenisse puto. Male etiam *faceret*, pro *fieret*, praefert Portug.

Vacuis obcursu hominum viis] Quid hoc? *viae vacuae* sunt *occursu hominum?* lego *occursu hostium*, vera emendatione, ut arbitror. T. FABER. *Hostes* et *Homines* a librariis commutari, verum est. V. infra ad 23, 37, 11. Quid tamen Fabro in vulgata lectione, pro qua stant omnes codices scripti et editi, displicere potuerit, nondum video. Nisi forte existimaverit *vacuis obcursu*, notare vacuis propter obcursum, quomodo Doujatius eum *vacuis obcursu hostium*, id est, propter hostes obcurrentes, emendasse observat. At *vacuis obcursu* hic est vacuis ab obcursu, in quibus nulli homines obcurrebant. Ut infra 36, 23, 6. *Ita ut nullum tempus vacuum dimicatione esset.* 38, 15, 3. *Vacuum hominibus et refertum rerum omnium copia oppidum diripuerunt.* Cic. 4. ad Fam. Ep. 4. *Non tu quidem vacuus molestiis, sed prae nobis beatus.* Epist. 14. *Quum propter eorum scelus nihil insidiis vacuum viderem.* Sallust. Fragm.

obcursu hominum viis, pars in proxima quaeque tectorum agmine ruunt; pars ultima, velut ea demum intacta et referta praeda, petunt. inde rursus 6
ipsa solitudine absterriti, ne qua fraus hostilis va-

l. 6. Histor. *Ceam insulam tenuit primo, adhuc hominibus vacuam.* V. viros doctos ad Ovidii 2. Fast. 103. et Cortium ad Sallust. Catil. 14. cum praepositione *ab* construxit Liv. 37, 13, 6. *Vacuo ab hostibus mari Samum trajecerunt.* Hoc sensu ergo viae erant vacuae obcursu hominum, quia, qui Romae remanserant, se continebant in aedibus. Vulgatum etiam recte Doujatius adversus Fabrum tuetur. Ejusdem Fabri conjecturam sibi quoque displicere, ad marginem Livii monuit Cl. Ant. Perizon. Ceterum *occurso* est in Florent. V. ad 1, 15, 7.

Pars in proxima quaeque tectorum ruunt] *in proxima quae tectorum* Harlej. 2. ubi *τὸ que* intercipitur a praecedenti syllaba *quae:* qualem errorem jam supra notavimus ad 1, 54, 7. Ceterum omnia haec verba deerant in Voss. 2. et Lovel. 3. neglegentia scribarum; cui occasionem dedit, quod vox *pars* mox repetatur. Alia exempla similis peccati infra v. ad 9, 11, 11. Contra vox *pars* deficit in Lovel. 2. *ruit* autem, pro *ruunt*, obfert Lovel. 4. quorum librariis fraudi fuisse videtur constructio *pars ruunt.* At mox eodem modo sequitur *pars petunt.* V. supra hoc lib. c. 38, 5.

Pars ultima, velut ea demum intacta et referta praeda, petunt] *pars ultima ea demum in tecta et ac referta praeda* Haverk. *refecta praeda* perperam praefert Lovel. 1. V. ad 37, 33, 2.

§. 6. *Absterriti, ne qua fraus hostilis vagos exciperet*] *exterriti* Leid. 2. Sed *inde absterriti* est, ab ultimis tectorum, quae antea petierant, absterriti. Supra 2, 35, 4. *Si, dispositis clientibus, absterrendo singulos a coïtionibus conciliisque, disjicere rem possent.* (* v. Gronov. ad 29, 7, 6.) Tum *vagos induceret* Voss. 1. altero tamen *exciperet* inter versus addito. *acciperet* Voss. 2. *accipere* et *excipere* saepe in Mstis confunduntur. V. supra ad 2, 47, 7. *exciperet*, quod servant reliqui, hic verum est. *Excipere* enim est ex insidiis ac per fraudem capere. Supra hoc lib. c. 28, 2. *A piratis Liparensium excepti devehuntur Liparas.* 7, 11, 7. *Palati a consule Poetelio haud procul Tibure excepti.* 9, 31, 6. *Si qua licentia populando effusus exercitus excipi ac circumveniri posset.* 10, 20, 5. *Dimittit equites, qui vagos praedatores in agros palantes excipiant.* 22, 32, 2. *Carpentes agmen, palatosque excipientes.* c. 42, 11. *Inter pabulatores excepti a Numidis fuerant.* 25, 34, 4. *Ut non vagos tantum exciperet, sed ipsis obequitaret castris.* (* 34, 13, 3.) Virgil. 3. Aen. 332.

Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.

6. Aeneïd. 173.

Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est)
Inter saxa virum spumosa immerserat unda.

Ubi Servius *exceptum* exponit

gos exciperet, in forum ac propinqua foro loca con-
7 globati redibant: ubi eos, plebis aedificiis obsera-
tis, patentibus atriis principum, major prope cun-
8 ctatio tenebat aperta, quum clausa, invadendi. ad-
eo haud secus quam venerabundi intuebantur in

obpressum insidiis. V. J. Fr. Gronov. ad Justin. 22, 8, 10. Quemadmodum autem hic *fraus exciperet*, ita *insidiis excipere* Virg. Ecl. 3, 17.

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis?

ubi v. Emmeneff. Quin et *excipere* est ex insidiis vel inopinato adgredi, licet non capiatur. Liv. 7, 11, 7. *Palati a consule Poetelio haud procul Tibure excepti intra portas compelluntur.* Paullo ante *inde cursus ipsa solitudine absterriti*, pro *inde rursus*, Klock. Saepius voces *cursus* et *rursus* commutantur culpa scribarum. V. quae notavi ad Silii 6, 258. et Cel. Burmann. ad Nemes. Cyneg. 197.

In forum ac propinqua foro loca conglobati redibant] *aglobati* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Librarii errarunt in compendio scripturae *ↄglobati*, id est *conglobati*; quod verbum Livius frequens usurpavit. Supra 2, 47, 5. *Missis ad consules nunciis, quo loco res essent, conglobati ad praetorium redeunt.* 6, 3, 6. *Neque se conglobandi, coëundique in unum datur spatium.* 10, 5, 9. *In ultimam castrorum partem conglobantur.* 24, 16, 3. *Rapto inter tumultum ferro conglobati, et ab tergo ceciderunt Poenos, et fugam inpedierunt.* 26, 40, 17. *Postquam eos ex variis caussis fortuna similis conglobaverat.* 44, 31, 9. *Pulsi enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in portis cecidissent.* Sallust. in Jug. 97. *Uti quosque sors conglobaverat, in nostros concurrunt.* Ubi v. Cl. Cortium, qui tum aliorum exempla laudavit, tum duo etiam Livii ex 22, 5, 8. et 25, 15, 15. Praeterea *rediebant* Voss. 1. Leidens. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. Haverk. et Fragm. Hav. Mirum, in hunc errorem optimos consentire.

§. 7. *Plebis aedificiis obseratis*] *obsecratis* Voss. 2. et Portug. a m. 1. *observatis* Harlej. 2. Haverk. a m. 1. et Klock. Infra 39, 14, 2. *Coenaculum super aedes datum est, scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in aedes verso.* 40, 7, 8. *Infamandae rei caussa januam obserari jubet.* (* ubi vide.) Florus 3, 6, 10. *Ipsas Propontidis fauces Porcius Cato sic obditis navibus quasi portam obseravit.* Ubi etiam eodem errore quidam codd. *observavit.* quod recte viri docti rejecerunt, invito quamvis Grutero, tum in notis ad Florum, tum 5. Suspic. 1. quem posteriorem locum inlustrandae codicis sui lectioni ad marginem Livii Klockius adscripserat. Eam tamen ex errore scribarum natam puto.

Major prope cunctatio tenebat aperta, quam clausa, invadendi] Tò *prope* exsulat a Lovel. 2. Deinde *tendebat* est in Voss. 2. Sed solent haec verba culpa scribarum in codd. antiquis commutari. V. ad 24, 28,

aedium veſtibulis sedentes viros, praeter ornatum habitumque humano auguſtiorem, majeſtate etiam, quam vultus gravitasque oris prae se ferebat, simillimos Diis. Ad eos velut simulacra ver- 9
si quum ſtarent, M. Papirius unus ex his dicitur

1. *tenuit* edd. principes; pro quo Aldus primus *tenebat* subſtituit. Et id servant reliqui scripti.

§. 8. *Intuebantur in aedium vestibulis sedentes viros*] Paullo ante dixit, eos *medio aedium* sediſſe, et *atria* patuiſſe. Sed *vestibulum* non erat in medio aedium, verùm extra aedes, ut docent Grammatici, et aliunde conſtat. Liv. 2, 48. et 49. *Jussi armati postero die ad limen consulis adesse.* etc. *Postero die arma capiunt, quo jussi erant conveniunt. Consul, paludatus egrediens, in vestibulo gentem omnem suam instructam agmine videt.* Igitur non propria significatione hic dicit *vestibula*. DUK. *medium vestibuli sedentes* Lovel. 3. *in aedium vestibuli sedentes* Voſſ. 2. Sed ultima vocis *vestibulis* litera intercepta eſt a prima sequentis. V. infra ad 37, 29, 5. Insuper τὸ *viros*, quod alii omnes codices tuentur, deficit in uno Leid. 2. Mox *habitum humano augustiorem* eſt in Lovel. 3. omiſſa conjunctione *que*. Sed insuper *habitum humano angustiorem* in Voſſ. 2. *angustiorem* etiam praeferunt Haverk. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. V. supra hoc cap. ad §. 2.

Majestate etiam, quam vultus gravitasque oris prae se ferebat, simillimos Diis] *majestatem etiam* etc. *simillimos* Florent. Voſſ. 2. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 4. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragment. Hav. Quod dictum videri poteſt, quemadmodum illud Virgilii 1. Aen. 588.

Restitit Aeneas, claraque in luce refulsit,
Os humerosque Deo similis.

Ubi id Servius Graecam figuram eſſe monuit. et 4. Aen. 558.

Omnia Mercurio similis, vocemque, coloremque,
Et crines flavos, et membra decora juventae.

Ubi iterum notat figuram eſſe *Similis membra, vocem, colorem.* Quum tamen similes locutiones raro apud scriptores orationis prosaïcae, inprimis autem apud Livium, obcurrant, ut jam supra monui hoc libro c. 36, 7. eam scripturam potius refero inter lapsus librariorum. Eamdem ob cauſſam etiam supra 3, 11, 13. rejeci scripturam Palat. tertii *omnes Tarquinios superbiam superat*, pro *superbia*, quae Atticam Venerem redolere Gebhardo videbatur. Praeterea *qua* Florent. Voſſ. 2. Leid. 1. Harlej. 1. Fragm. Hav. quod et ipsum aberrantium scribarum peccatum eſt. Deinde *gravitasque oris praeferebat* Voſſ. 2. Harlej. 2. Lovel. 2. 3. 5. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Quomodo Livium saepius loqui solitum fuiſſe, infra videbimus ad 27, 34, 5. (* ubi Gebh. teſtatur, ita etiam hic legi in Palat. 1.) Quum tamen optimae notae codices scripti *prae se ferebat* con-

Gallo, barbam suam, ut tum omnibus promiſſa erat, permulcenti, scipione eburneo in caput incuſſo iram

ſtanter legant, alterum probare non audeo. Denique *simillimos Dis* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc libro ad c. 14, 4.

§. 9. *Ad eos veluti simulacra versi quum starent*] *veluti* demum in Heinsii Elzeviriana inveni. Non modo enim omnes antiquiores editiones, sed et, quoscumque conſului, scripti exhibent *velut:* quod poſtliminio revocavi. V. etiam infra ad c. 44, 7. *Ad eos velut simulacra verum cum starent* Lovel. 4. *Ad eos velut simulacra Deorum starent* Lovel. 5. a m. 1. *Ad eos velut simulacra Deorum versi quum starent* Portug. et Gaertn. Florus 1, 13. *Sedentes in curulibus suis praetextatos senes velut Deos geniosque venerati.* Aurel. Vict. in Vir. Inl. 23. *Nobilissimos senum in curulibus et honorum insignibus primo ut Deos venerati, deinde ut homines despicati, interfecere.* Puto tamen vocem *Deorum* ex gloſſa inrepsiſſe, quam margini adscripsit, qui per *simulacra* ſtatuas Deorum intelligi putabat, quum potius ea voce innuitur obſtinatum eorum silentium et inmobilis conseſſus, quasi non homines vivi, sed simulacra forent. Plut. in Camill. p. 140. *Ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἄνδρας ἐν κόσμῳ καὶ σιωπῇ, θεώμενος ὡς οὔθ' ὑπεξανέστησαν ἐπιόντων πολεμίων, οὔτ' ὄψιν ἢ χρόαν ἔτρεψαν, ἀλλὰ ῥαθύμως καὶ ἀδεῶς ἐγκεκλιμένοι τοῖς σκίμποσιν, οὓς ἔφερον, καὶ προσβλέποντες ἀλλήλοις ἡσύχαζον.* V. etiam Zonar. in Ann. 7, 23. Et ita Orosius 2, 19. *Patentem Galli urbem penetrant, trucidant rigentes simulacrorum modo in suis sedibus senatores.* Ceterum *Ad eos velut ad simulacra Deorum versi*, iterum voce auctiores, praeferunt Harlej. 2. et Haverk. Ita quidem Livium praepositiones repetere in his similibusque locutionibus solitum fuiſſe, infra videbimus ad 6, 28, 6. His tamen codicibus fidere non audeo.

M. Papirius unus ex his] Hunc vocat in Camillo [p. 140.] *Μάριον Παπίριον* Plutarchus. Credo vitiose, pro *Μάνιον Παπίριον.* ut sit *M'. Papirius Crassus*, qui consul et tribunus militum fuit ante annos triginta. ex quo merito cum vocat senem honoribus perfunctum. SIG. Omnino Sigonius hic erravit. Nullus enim alius Papirius ex familia Craſſorum his temporibus Romae summum magiſtratum gessit, quam M. Papirius Craſſus, qui ante annos LIII. consulatu functus eſt, ut Livius supra narravit 4, 12, 1. Verum, ut demus, eum potius *Manii*, quemadmodum Diodor. Sicul. voluit, quam *Marci*, ut Livius aliique tradiderunt, praenomen habuiſſe; quominus tamen is intelligi poterit, temporum ratio obſtare videtur: praeterquam quod is etiam numquam tribunatum militum consularem obtinuiſſe legatur. Puto itaque Sigonium pro *Papirio Crasso* indicare voluisse *Papirium Mugillanum*, qui ante annos triginta tribunus militum conſulari poteſtate creatus eamdem dignitatem biennio poſt iterum geſſit, et ante annos viginti et unum conſul fuit. Verum ei et apud Livium 4, 45, 5. c. 47, 8. et c. 52, 4. et apud alios scriptores *Marci* praenomen tribuitur, id etiam ad poſteriorem Livii locum probante ipso Sigonio. Vulgata igitur scriptura apud Livium non mutanda eſt;

movisse; atque ab eo initium caedis ortum, ceteros in sedibus suis trucidatos. Post principum cae-

apud Plutarchum vero, pro *Παπειρίῳ Μαρίῳ*, non *Μανίῳ*, quemadmodum nunc vulgo in contextum receptum est, legendum videtur, sed *Μάρκῳ*, ut habet cod. Vulcobianus. In Bodlej. 3. *Μαρίῳ* servatur. Ceterum quem Livius et Plutarchus *M. Papirium*, Valerius Max. 3, 2, 7. *C. Atilium* vocat, ut etiam Klockius ad marginem Livii observavit.

Barbam suam, ut tum omnibus promissa erat, permulcenti] *ut cum omnibus* Haverk. V. infra ad Epit. Liv. 48. circa finem. Deinde *prolixa erat* Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Portug. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] Malc. Supra 2, 23, 4. *Ad hoc, promissa barba et capilli efferaverant speciem oris.* Ita Rhenanus, pro *prolixa barba*, emendavit, et plures atque integriores codd. praeferunt, quamvis alterum magis placeat Klockio. Sed vide, quae ibi notavi, et mox dicentur. 6, 16, 4. *Satis constat, magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promisisse.* 27, 34, 5. *Sed erat veste obsoleta capilloque et barba promissa.* 28, 35, 6. *Praeterquam quod suapte natura multa majestas inerat, adornabat promissa caesaries habitusque corporis.* 38, 17, 3. *Procera corpora, promissae et rutilatae comae, vasta scuta, praelongi gladii.* 44, 19, 7. *Sordidati, barba et capillo promisso, cum ramis oleae ingressi curiam, procubuerunt.* Ovid. 4. Trist. Eleg. 2, 33.

Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
Squalida promissis qui tegit ora comis.

Ubi v. Inl. N. Heinsium. Albinov. ad Liviam v. 85.

Vidimus, adtonitum fraterna morte, Neronem
Squalida promissa flete per ora coma.

Klockius supra l. l. ut *prolixus* eo sensu veteribus in usu fuisse probaret, laudavit tria exempla, primum ex Terent. Heaut. 2, 3, 49. secundum ex Virgil. Ecl. 8, 33. tertium ex Nepot. Datam. 3. Verum apud Terent. nuper Cel. Bentlej. *Capillus sparsus*, *promissus* legendum esse docuit. Apud Virgil. *promissaque barba* in optimis membranis exstare, N. Heinsius ad Ovidii l. l. (* et nunc ad ipsum Virg.) auctor est. Apud Nepot. vero in V. C. *barbaque erat promissa* se invenisse, testatur Gifan. in Indice Lucret. in v. *Prolixus*, idque a libris et censoribus adprobatum inlustrat ad eum locum Gebhardus. Is etiam, qui Nepot. Oxonii anno 1697. edidit, ita in MS. legi auctor est. Neque aliter exhibet editio Trajectina anni 1542. V. etiam, quae nuper Doct. van Staveren ad d. l. Nepot. notavit. De verbo *promittere* hoc sensu v. etiam Inl. N. Heinsium ad Silii 3, 534. Deinde *promulcenti* Gaertn. Eadem varietate *Promulcetque comas*, pro *Permulcetque*, in codd. Ovidii inveniri, viri docti observarunt ad 2. Metam. 733. Valer. Max. 3, 2, 7. *Barbam suam permulcenti Gallo scipionem vehementi ictu capiti inflixit.* Plutarchus id exprimit in Camill. p. 140. *προσαγαγὼν τὴν χεῖρα πράως ἥψατο τοῦ γενείου, καὶ κατῆγε τὴν ὑπήνην βαθεῖαν οὖσαν.* V. etiam Zonar. 7. Ann. 23. Mox *cepione*, pro *scipione*, est in Lovel. 4.

dem nulli deinde mortalium parci, diripi tecta, exhaustis injici ignes.

1 XLII. Ceterum, seu non omnibus delendae ur-

§. 10. *Post principum caedem nulli deinde mortalium parci*] *Prius principium caedem* Haverk. *principium* etiam Voss. 1. a m. 1. Lovel. 2. et Lovel. 5. a m. 1. Sed supra v. ad 2, 27, 12. Praeterea *nulli deinde mortalium parti* Harlej. 2. et Haverk. Paullo post *exhaustis inici ignes*, pro *injici*, Florent. Leid. 2. Harlej. 2. Lovel. 5. et Fragm. Hav. V. ad 2, 10, 9. *exausti inici ignes* Lovel. 2. *exhaustis inciti ignes* Lovel. 3. *exhaustis initii ignes* Leid. 1. et Lovel. 3. *exhaustis incignes* Harlej. 1.

§. 1. *Seu non omnibus delendi urbem libido erat*] Huic sententiae nihil deest. Sed quia manuscriptus codex habet *delendae*, plane credo scriptum a Livio fuisse *delendae urbis libido erat*. Nam hujusmodi constructio gerundii in *di* doctis non est ignota. RHEN. Legendum *delendae urbis*, ut habent Pall. duo optimi codices. GEBH. Supervacuum *τὸ omnibus*. Neque enim opus erat omnibus eam voluntatem esse: fieri poterat permultis conjicientibus ignem et vastantibus: denique paucae manus ad hoc sufficiebant. Rhenanus, quia in Borbet. *delendae*, suspicabatur *delendae urbis* legendum. Voss. [1.] *deinde urbem*, et in margine *delende*. Sed ipsum, quod Rhenanus suspicatur, in Voss. altero est, et binis Pall. melioribus. Sic quoque tamen adjumento est opus. Scribe, *seu non omnis delendae urbis libido erat*. Seu temere factum, ut non utique totam urbem subversam vellent. Sic 6, [2, 9.] *Quod prope omnem deletam a Gallis Romanam juventutem crederent*. 7, [35, 5.] *Cum eo hoste res est, qui hesterno die delendi omnis exercitus fortuna per socordiam usus non sit*. J. FR. GRON. *delendi urbem* servant ex meis Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Leid. 2. Gaertn. Portug. Haverk. [Veith.] et Hearnii Oxon. C. qui, quam lectionem reliqui codices habuerint, non memoravit. *delendae urbem*, Florent. Leid. 1. et Fragment. Hav. *delendae urbis*, ut Rhenanus voluit, et tres codd. apud Gronovium exhibent, etiam meorum Lovel. 2. 3. et Harlej. 1. *delendae urbis* autem dictum est, ut *ad delendam urbem* supra hoc lib. c. 21, 2. *Tuo ductu, inquit, Pythice Apollo, tuoque numine instinctus pergo ad delendam urbem Vejos.* ad *diruendam urbem* 1, 29, 1. *Legiones deinde ductae ad diruendam urbem*. Ejusdem generis est *divendenda praeda*, quemadmodum Gronov. legendum censuit, supra 1, 53, 3. *Ubi quum divendenda praeda quadringenta talenta argenti aurique refecisset*. ubi plura dicta sunt. V. etiam Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 22, 5. Deinde *omnis delendae urbis*, ut Gronovius ex conjectura emendavit, apud me firmat Harlej. 1. si ejus excerptis fidem habere possum. Ita *omnis urbis* erit totius, universae urbis. Hoc sensu vox *omnis* apud Livium non semel obcurrit. Supra 2, 33, 10. *Eodem anno Agrippa Menenius moritur, vir omni vita pariter Patribus ac plebi carus*. ubi plura habet Cl. Jac. Gronov. 3, 15, 8. *Solliciti reliquum noctis incertique, qui homines, quantus numerus hostium esset, in stationibus dis-*

bis libido erat, seu ita placuerat principibus Gallorum, et oſtentari quaedam incendia terroris caussa, si compelli ad deditionem caritate sedium sua-

ponendis ad opportuna omnis urbis loca egere. Ubi iterum J. Fr. Gronovius hujus loci emendationem propoſuit. 4, 10, 9. *Quinque consulatus eodem tenore gesti, vitaque omnis consulariter acta, verendum pene ipsum magis, quam honorem, faciebant.* Cic. de Senect. 18. *In omni oratione mementote, eam me laudare senectutem, quae fundamentis adolescentiae constituta sit.* Salluſt. in Jug. 13. *Fama tanti facinoris per omnem Africam brevi divulgatur.* Et paullo poſt eodem cap. *Omni Numidiae imperare parat.* Ubi v. Cl. Cortium. V. etiam Ciofan. ad Naſon. 4. Metam. 661. Ea lectio si placet, censendi sunt librarii plerique *omnibus*, pro *omnis*, eodem errore scripsiſſe, quo dederunt *penatibus*, pro *penatis; ordinibus*, pro *ordinis; hostibus*, pro *hostis;* et similia plura ejusdem generis, de quibus v. infra ad 22, 8, 7. Doujatius, retenta lectione, *non omnibus delendae urbis libido erat*, ſenſum ejus conſtitui poſſe putat, vel omnium Gallorum quasi conſenſu tacito, vel principum decreto, factum eſſe, ut non tota urbs, licet capta, incenderetur. Ad lib. autem 3, 15, 8. scribere suſtinuit, Gronovium locum hunc a se reſtitutum *jactasse:* quum tamen in verbis Gronovianis, neque hoc loco, neque ad l. 3, 15, ullum jactantiae veſtigium adpareat. Unde non sine ratione similem exprobrationem aegre tulit vir Cl. Jac. Gronov. in Respons. ad Cavillat. Fabretti p. 10. et poſtumam patris famam a falsa Thrasonici vitii objectione vindicavit. Ceterum patet, Doujatium haec verba ita accepiſſe, quasi Livius scripsiſſet *omnibus non delendae urbis libido erat.* Verum, praeterquam quod verba, si hic sensus eorum eſſet, in alium ordinem digerenda fuissent, *libido est non delendae urbis*, vel *non delendi urbem* non notat, libido eſt servandae urbis vel servandi urbem. Non enim, quicumque non delet, ideo servat. Contra probandum non eſt consilium Cl. Clerici, qui Gronovii conjecturam, *omnis delendae urbis*, nullius adhuc codicis auctoritate firmatam, in contextum recepit. Certe *non omnibus* commode accipi poteſt pro *nullis.* Saepius similis lotio *οὐ πᾶς non omnis* pro *οὐδεὶς nullus* apud scriptores sacros Novi Foederis obcurrit. Ita in Euang. Lucae 1, 13. *Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα.* in Euang. Matth. 24, 22. *Εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ.* et alibi. Quas similesque locutiones Vorſtius ad locutiones exemplo Hebraeorum formatas retulit. V. ejus libr. de Hebraïsm. N. Teſt. c. 25. p. 102. quomodo tamen optimos linguae Graecae auctores interdum locutos eſſe, nuper docuit Chr. Sigism. Georgius in Vindic. N. Teſt. ab Hebr. 3, 4, 12. Quin et idem genus loquendi Latinis in uſu fuit. Ita Rutil. 1. Itin. 393.

Cetera mendacis deliramenta catastae
Nec pueros omnes credere posse reor.

Ubi recte Cel. Burmann. *Nec omnes pueros* exponit, nullos pueros. quem etiam v. ibid. ad

2 rum obsessi poſſent; et non omnia concremari tecta, ut, quodcumque supereſſet urbis, id pignus ad ſlectendos hoſtium animos haberent; nequaquam perinde atque in capta urbe prima die aut passim

v. 446. His argumentis vulgatum *non omnibus* defendi poſſet, ideoque invitis libris in contextu Clerico mutandum non fuerat. Placet tamen Gronovianum *non omnis delendae urbis.* Verum, licet jam unius codicis teſtimonio ſtabilitum, nondum in contextum recipere auſus fui.

Compelli ad deditionem caritate aedium suarum] Vetus lectio *caritate sedum suarum.* RHEN. Vet. lib. *sedum*, quo pacto veteres locutos eſſe docet Priscianus l. 7. [p. 771.] *Frequentius*, inquit, *in Es terminata absque I inveniuntur, ut Vatum, pro Vatium. Virgilius in IV.* [*Aeneïd.* 464.]

Multaque praeterea vatum praedicta priorum.

Cicero pro Sextio [c. 20.] *Vestrarum sedum templorumque causa.* Eſt autem locus pro Sextio mendoſiſſimus. Nam vulgo legitur: *Te, patria, obtestor, et vos penates patriique Dii, me vestrarum sedium temporumque causa.* etc. cum et *testor*, et *sedum*, et *templorum* legendum sit. SIG. Editores variarunt. Rhenani lectionem receperunt Vascos. et Curio. Quos secuti priorem *aedium* revocarunt. Hinc poſtea Sigonio occasio data eſt denuo *sedum* vindicandi; cui tamen nemo dicto audiens fuit. Poſteriores enim editores *aedium* servarunt, usque ad Gruterum, qui *sedium* ſubſtituit. Ceterum, Rhenani et Sigonii codicibus Oxonienses suos consentire, Cl. Hearne teſtatur. In nullo tamen meorum, nisi in Florent. a m. 1. eam lectionem invenio. Nam *aedium*, ut fuerat ante Rhenanum, exhibent Harlej. 2. Portug. et Haverk. *sedium*, ut Gruterus edidit, Florent. a m. 2. sed tamen antiqua, Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. quod verum puto. *Sedes* interdum non tantum in genere patriam, locum, in quo moramur, verum etiam aedes, domicilium, aedificium, in quo habitamus, notat. Juſtin. 2, 11. *Statim regis praetorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi obpressi essent, in ipsius potissimum sede morituri.* Liv. supra cap. praec. §. 9. *Ab eo initium caedis ortum, ceteros in sedibus suis trucidatos.* Et eo sensu templa vocantur *sedes Deorum.* Supra 1, 55, 4. *Non motam Termini sedem* etc. *firma stabiliaque cuncta portendere.* ubi quaedam dicta sunt. Hoc lib. c. 39, 12. *Si arx Capitoliumque sedes Deorum superfuerit.* c. 50, 4. *Quod Jupiter optimus maximus suam sedem atque arcem populi Romani in re trepida tutatus esset.* 38, 43, 6. *Simulacra Deûm, Deos immo ipsos, convulsos ex sedibus suis, ablatos esse.* Solent autem voces *aedes* et *sedes* paſſim in Mſtis commutari. Illis, quae notavi ad 1, 55, 4. et ad 4, 20, 11. (* v. ad Epit. l. 11.) adde Cel. Burmann. ad Nason. 6. Faſtor. 258. Si quis tamen *sedum*, quod Rhenano et Sigonio placuit, praeferendum putet, per me licebit. Ita enim et *mensum*, pro *mensium*, in optimo codice invenit Gronov.

aut late vagatus est ignis. Romani, ex arce ple- 3
nam hostium urbem cernentes, vagosque per vias omnes cursus, quum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur, non mentibus solum consipe-

infra ad Liv. 29, 3, 5. Paullo ante *ostentare quaedam incendia*, pro *ostentari*, male est in Harlej. 2.

§. 2. *Id pignus ad flectendos hostium animos haberent*] *ad flectendum hostium animos* Portug. [Veith.] V. infra ad 40, 49, 1. In eodem cod. *τὸ cum* margini adscriptum erat eo loco *ad cum flectendum*. Nescio, quid eo addito librarius indicaverit, nisi forte legi voluerit *ad conflectendum*. Sed conspirant reliqui recte in vulgatum. *haberent* deficit in Leid. 2. In verbis praecedentibus male etiam idem Portug. *concremare tecta* praefert. Mox *perinde ac in capta urbe*, pro *atque*, Gaertn. Perperam. V. infra ad 10, 36, 17. [*proinde atque* Veith.] *Τῷ in* omisso, *perinde atque capta urbe* habent vetustiores typis descripti. Id postea ab Aldo additum superest in omnibus manu exaratis.

§. 3. *Vagosque per vias omnes cursus*] *per omnes vias* Voss. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *concursus* Haverk. *cursusque* Harlej. 2. et Portug.

Quum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur] *Τὸ aliqua* non adparet in Leid. 2. et Gaertn. quorum posterior etiam inverso ordine *clades nova* praefert. Infra hoc cap. §. 6. *Nec ullum erat tempus, quod a novae semper cladis alicujus spectaculo cessaret.* Lovel. 1. inepte praefert *quum alia atque alia aliqua parum parte nova clades oriretur.* Deinde *oreretur* Florent. Voss. 1. et Leid. 1. V. infra ad 23, 16, 7.

Non mentibus solum concipere] Utcumque hic consentiant quum scripta, tum typis excusa volumina, nisi nihil video, legendum est, *non mentibus solum concidere*, id est concidebant, *sed ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant.* Sic in fine decimi libri tertiae decadis Asdrubal [immo Hannibal] loquitur [c. 44, 7.] *Illo enim*, inquit, *vulnere concidimus.* RHEN. Tacitus postea dixit [3. Ann. 46.] *Neque oculis neque auribus satis competebant.* Ceterum apud Livium reponit *consipere* hic, pro *concipere*, vir literatissimus Justus Lipsius [1. Elector. 7.] nec hic tantum, sed etiam apud Agellium, an Aulum Gellium [7, 3.] *Vereri se ostendit, ne Patres, gaudio atque laetitia rerum gestarum prospere de statu mentis suae deturbati, non satis consiperent, neque ad recte intelligendum consulendumque essent idonei.* ubi male hactenus aeque, *non satis conciperent*, lectum fuit. Nos etiam in Novantiquis [Epist. 61.] idem verbum restituimus Fulgentio Mythologiarum scriptori, et, ubi legebatur [in praefat. l. 1. non longe a fine] *Rugaque Crispato multiplici supercilio, rancidum se quiddam consopire promittebat*, reponendum videri ex membranis monuimus *rancidum se quiddam consipere promittebat.* MODIUS. Alii *concidere*. Lipsius legit 1. Elect. 7. *consipere*, quo verbo Cato apud Gellium 7, 3.

re, sed ne auribus quidem atque oculis satis con-
4 ſtare poterant. Quocumque clamor hoſtium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae, et fragor ruentium tectorum avertiſſet, paventes ad omnia, animos oraque et oculos flectebant, velut

utitur. Sed *τὸ concidere* nec inprobum verbum. Seneca 2. controv. 7. *Subito furore collapsam patri mentem*. Ceterum Cicero id exprimit 2. ad Quint. Fratrem Ep. 3. *Ut neque mente, neque lingua, neque ore consisteret*. KLOCK. Fruſtra Juſtus Lipsius hic reponit *consipere* contra omnes codices MSS. et impreſſos. Pejus Rhenanus *concidere*. GEBHARD. Si placet Rhenani conjectura, *concidere mentibus* dictum erit, ut *concidere animis* apud Auctor. l. 8. belli Gall. 19. *Hostes concidunt animis, atque itineribus diversis fugam quaerant*. V. supra ad 1, 11, 3. *concidere* autem et *concipere* eadem ratione in Mſtis commutare potuerunt librarii, qua *praecipere* et *praecidere*. V. supra ad 2, 10, 4. Neque obſtare debet, quod *τῷ concidere* alia forma subjiciatur *constare poterant*, pro *constare posse*; saepe enim orationem infinitam sequi solet verbum finitum. V. Cel. Dukerum supra ad 2, 23, 11. Adde, quae notantur infra hoc lib. ad c. 47, 5. Praefero tamen Lipsianum *consipere*, quod aliquoties Senecae reſtituit magnus Gronovius. V. quae notavit ad 3. de Ira 13. de Conſtant. Sapient. 16. et 6. Nat. quaeſt. 29. quo ultimo loco eodem, atque hic, errore unus et alter codex *concipere*, pro *consipere*, exhibent. Et ita *non solum consipere* erit, non solum non consipere, quomodo *non modo*, pro non modo non, praesertim sequentibus vocibus *ne quidem*, vel *sed ne quidem*, quae hic etiam subjunguntur, saepe poni solet. V. infra ad 25, 26, 10. Ceterum in eodem erroris luto haerentes scripti omnes praeferunt *concipere*, quod pro *consipere* scribi potuit, partim quia altero illo notius verbum librariis erat, partim etiam quia verba praeiens minus diſtincte pronunciabat. V. ad 3, 23, 3.

Ne auribus quidem atque oculis satis constare] Ita *mente constare* Cic. 4. Tuſcul. 17. *Nec porro malum, quo aut obpressus jaceas, aut, ne obprimare, mente vix constes*. Eodem sensu *consistere* inluſtrat Cel. Burmann. ad Quinctil. Declam. 349. Aliter *mens constat*, vel *consistit* infra 8, 19, 6. *Vitruvio nec, ut vallo se teneret adversus validiorem hostem, sana constare mens; nec, ut longius a castris dimicaret, animus subpetere*. Ubi vide, et Cel. Burmann. ad Ovidii 1. Art. Am. 120.

§. 4. *Quocumque clamor, sonitus hostium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae*] Vox prior *sonitus* redundat: neque enim proprie *sonitus hostium* dicitur, sed *flammae*. Recte autem habebitur res, si sua cuique reddantur, *clamor hostium, ploratus mulierum, sonitus flammae*. Quod etiam veteres comprobant libri. SIG. Vocem *sonitus*, quam delendam monuit Sigonius, et, ut videtur, non male, servant tamen Florent. Voſſ. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. a m. 1. Lovel. 2. 3. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav.

ad spectaculum a fortuna positi occidentis patriae, nec ullius rerum suarum relicti, praeterquam corporum, vindices. tanto ante alios miserandi magis, qui umquam obsessi sunt, quod interclusi a patria obsidebantur, omnia sua cernentes in hoſtium po-

Eam transponens *quocumque clamor hostium, sonitus mulierum, puerorumque ploratus* praefert Lovel. 4. [Veith.] Contra omittunt eamdem Leid. 2. Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Hearne, qui tamen emendationem Sigonii in variis lectionibus memorat, non addidit, quae scriptura fuerit codicum Oxonienſium. Praeterea *mulierumque puerorumque ploratus* Harlej. 2. *mulierumque ac puerorum ploratus* Portug. *mulierum atque puerorum ploratus* Haverk. Meliores ſtant pro recepta lectione.

Fragor ruentium tectorum avertisset] Malim *advertisset*. ut 1, [12, 10.] *Adverteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri*. J. FR. GRON. *advertisset*, ut Gronovius volebat, inveni in Leid. 2. Lovel. 1. et Fragment. Hav. quod mihi quoque praeſtare videtur. V. quae notantur ad Livii l. l. 1, 12, 10. *avertissent* habet Lovel. 3. a m. 1. Utrumque ferri poteſt. V. ad 37, 29, 6. Quum itaque reliqui numerum singularem servent, uni pluralem ſubſtituenti credere iniquum foret. Mirum ingenium Doujatii, qui, quum ex eo vulgatae scripturae patrocinium quaeſiſſet, quoniam, quod ad unam partem advertit, ab alia avertit, secundam hanc rationem subdit: „quidni et ab his horrore aversi Romani?" Sane eo sensu *avertisset* hic capi non poſſe, cum docere potuiſſet τὸ *quocumque*. Tantum abeſt, ut ab his horrore aversi fuerint Romani, ut mox animos oraque et oculos flexiſſe dicantur ad illa loca, unde clamor hoſtium, mulierum puerorumque ploratus, sonitus flammae et fragor ruentium tectorum ad aures acciderant. Si *avertisset*, quod in optimis ac certiſſimis scriptis supereſt, servari debet, id capiendum erit a conſpectu aliarum rerum avertere ad se. Eo sensu ferri poteſt. V. infra ad 6, 23, 8. Mox *paventes sed ad omnia*, addito τῷ *sed*, Haverk. Deinde *animos oraque oculos flectebant*, pro *et oculos*, Voſſ. 2. *animos atque oculos* Lovel. 2.

Velut ad spectaculum a fortuna positi] *velut positi a fortuna ad spectaculum* Lovel. 3. et Voſſ. 2. *ab fortuna* eſt in Portug. et Haverk. Mox *praeterquam id corporum* Florent.

§. 5. *Tanto ante alios miserandi magis, qui umquam obsessi sunt, quod interclusi a patria*] Non scio, quomodo hoc dicat: nam idem quam plurimis accidit, ut ab hoſtibus in arcem compulsi omnia sua in hoſtium poteſtate eſſe, et tecta urbis incendi viderent. DUK. *miserandi magis, quam qui umquam* Portug. et Haverk. *miserandi magis, quod qui umquam* Harlej. 2. *qui numquam* Lovel. 3. Voſſ. 2. et Leid. 2. quomodo etiam vir doctus in margine edit. Curionis scribendum conjicit. Sed male. Romani *magis miserandi erant ante alios, qui umquam obsessi sunt*, non *qui numquam obsessi sunt*. Indicat, ob-

6 testate. Nec tranquillior nox diem tam foede actum excepit: lux deinde noctem inquietam insecuta est. nec ullum erat tempus, quod a novae semper cla-
7 dis alicujus spectaculo cessaret. Nihil tamen, tot onerati atque obruti malis, flexerunt animos, quin, etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidissent,

sidionem Romanorum, quam aliorum, miseratione digniorem esse, quod, licet obsessi, tamen a patria interclusi essent, quum alii in patria obsideantur. Praeterea *obsedissent* Kloch. Pari fere errore, ac *reliquerat* datum est, pro *reliqua erat*. V. infra ad Liv. 23, 29, 16. Tum *qui interclusi* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Vulgatum, pro quo stant uno ore optimi codd. unice verum est. Mox *hostium porte*, pro *potestate*, Lovel. 5.

§. 6. *Nec tranquillior nox diem tam foede actum excepit*] *die tam foede actum* Florent. Lovel. 1. et Leid. uterque. *diem foede aptum* Fragm. Hav. *Aptus* et *Actus* saepe culpa scribarum inter se commutantur. V. infra ad 40, 13, 6.

Lux deinde noctem inquietam insecuta est] Puto legendum, *nec lux deinde noctem*. T. FABER. Andreas *inquietem*. Quod facile probarem, si ejusdem sensus aliquid adjunxisset τῷ *lux*, nec proxime dixisset *nec tranquillior nox*. Cur idem in tam vicino bis diceret? Forte *Lux deinde noctem inquieta insecuta est*. J. FR. GRON. Faber, *nec lux deinde* scribendum conjiciens, etiam hic ex praecedenti *tranquillior* intelligi volebat; quasi foret: *Nec tranquillior nox diem tam foede actum excepit, nec lux deinde* (tranquillior) *noctem inquietam insecuta est*. Id tamen durius videtur. Quare, si quid mutandum, praefero, quod Gronovio in mentem venit *inquieta insecuta est*. Quae ejus conjectura licet nullius codicis auctoritate aperte probetur, clam tamen ei favent Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. qui praeferunt *inquietam secuta est*. Pro ultima enim litera τοῦ *inquietam m* scribendum *in*, idque inde disjunctum praeponi debet voci sequenti. Certe *insecuta est* servandum; alibi autem saepe *sequi* et *insequi* in libris scriptis confunduntur. V. supra ad 4, 30, 12.

Nec ullum erat tempus, quod a novae semper cladis alicujus spectaculo] Debet esse *nec ullum erat tempus*. RHEN. Casaub. ad Strab. l. 1. p. 65. disputans ἀεὶ apud Graecos non ubique esse *semper*, sed etiam eamdem omnium rationem denotare, etiam hunc Livii locum in eam sententiam laudat, ut in quo ita accipiatur *semper*. Eodem pertinent, quae Donatus adnotat ad hoc Terent. in Adelph. 3, 1, 6. *Numquam unum intermittit diem, quin semper veniat*. DUK. Caussam adnotationis Rhenani nullam video. Quemadmodum enim esse debere monet, praeferunt omnes, quas vidi, Rhenano antiquiores editt. Neque inde in diversa discedunt codd. nisi quod una voce auctiores Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nec ullum erat tempus inquietum* praeferant. Deinde *quod*

quamvis inopem parvumque, quem tenebant, collem, libertati relictum, virtute defenderent; et jam, 8
quum eadem quotidie acciderent, velut adsueti malis, abalienaverant ab sensu rerum suarum animos; arma tantum ferrumque in dextris, velut solas reliquias spei suae, intuentes.

novae Florent. *quod ad novae semper cladis alicujus spectaculo* Fragm. Hav. Tum *cessarent* Haverk. Secundi codicis librarius dare voluiffe videtur *ab novae*, ultimi *quo cessarent*. Reliquis tamen scriptis pro vulgato ftantibus, nihil muto. [*cladis spectaculo* Veith.]

§. 7. *Etsi omnia flammis ac ruinis aequata vidissent*] Lego *videbant*, quod, spero, probabis. T. FABER. Certe Fabri conjecturam probat Doujatius. Ego tamen vulgatum praeferendum puto. *Tò etsi* enim licet plerumque indicativum adsciscat, interdum tamen etiam subjunctivum admittit. Supra 3, 68, 9. *Sed me vera pro gratis loqui, etsi meum ingenium non moneret, necessitas cogit.* 5, 36, 2. *Datur responsum, etsi novum nomen audiant Romanorum, tamen credere viros fortes esse.* Cic. 6. ad famil. Epift. 4. *Nunc tantum videmur intelligere non diuturnum bellum: etsi id ipsum nonnullis videatur secus.* Caesar 6. Bell. Gall. 40. *Quoniam tam propinqua sint castra, etsi pars aliqua circumventa ceciderit, at reliquos servari posse confidunt.* Plura exempla v. apud Gerard. Joh. Voffium l. 7. Gramm. 67. Neque etiam plusquamperfectum pro inperfecto positum Fabro jufta cauffa effe poteft, cur locum hunc erroris sufpectum habeat. Ea enim tempora permutare, Livio et aliis optimis scriptoribus non insolens eft. V. J. Fr. Gronov. infra ad Liv. 34, 11, 2. Ceterum *omnia* deficit in ed. Parm. Tum *flammis et ruinis* legunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. Paullo ante *Nihil tum tot onerati*, pro *Nihil tamen*, Lovel. 4. V. ad 22, 17, 5. *Nihil tamen tū tot onerati* Lovel. 2. Sed vocula *tot* deeft in Harlej. 2. *flexere* etiam, pro *flexerunt*, obfert Gaertn. *fluxerunt* Lovel. 5. a m. 1. sollemni scribarum lapfu. V. Cel. Burmann. ad Quinctil. 1. Inftit. Orat. 8. p. 96.

Quem tenebant collem, libertati relictum, virtute defenderent] *quod tenebant* Haverk. Praeterea *libertate relictum* Lovel. 3. Tum *virtute* deficit in Voff. 2. Deinde *defenderant* exhibet Gaertn.

§. 8. *Et jam etc. abalienaverant ab sensu rerum suarum animos*] *etiam* una voce habent Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. de quo errore v. infra ad 39, 10, 6. Pro eo *et* exhibent Haverk. et Lovel. 2. errore inde orto, quod *etiam* breviter hoc modo *ēt* scriberetur, et suprafcriptam virgulam addere librarii omiferint. V. infra ad 22, 47, 9. Deinde *abalienaverant assensu* Fragm. Hav. *abalienaverant a sensu* Gaertn. Paullo poft alio ordine *arma ferrumque tantum* Harlej. 2. et Portug. *armaque ferrumque tantum* insuper Haverk.

1 XLIII. Galli quoque, per aliquot dies in tecta modo urbis nequidquam bello gesto, quum inter incendia ac ruinas captae urbis nihil superesse, praeter armatos hostes, viderent, nequidquam tot cladibus territos, nec flexuros ad deditionem animos, ni vis adhiberetur; experiri ultima, et inpetum fa-
2 cere in arcem statuunt. Prima luce, signo dato multitudo omnis in foro instruitur. inde, clamore

§. 1. *Inter incendia ac ruinas captae urbis nihil superesse praeter armatos hostes*] *incendia atque ruinas* Harlej. 2. *incendia et ruinas* Gaertn. a m. 1. Tum vox *hostes* exsulat ab Harlej. 2. Paullo ante *in tectis*, pro *in tecta*, Lovel. 2. Hinc *nec quicquam bello gesto*, pro *nequidquam*, Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. V. mox. *nec quicquam alibi bello gesto*, insuper inserta voce, Lovel. 3.

Nec quidquam tot cladibus territos] Verumne est, *non quidquam*, id est, nihil, *tot cladibus territos* fuisse Romanos, quos ipse Livius supra cap. praec. *ad omnia paventes* descripserat, et, quum alia atque alia parte nova aliqua clades oriretur, *mentibus consipere non potuisse* dixerat? Haec sibi contraria sunt, quae tamen non Livio, sed librariis ejusque editoribus, vitio verto. Scilicet ita primus edidit Frobenius anno 1531. et servant tantum unus et alter meorum codicum. Antea typis descripti exhibuerunt *nequidquam tot cladibus territos*. Et ita praeferunt etiam Florent. Lovel. 1. 2. 4. 5. Voss. 1. Leid. ambo, Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Galli quaedam incendia ostentarant *terroris caussa*, si compelli ad deditionem caritate sedium suarum obsessi possent. Territi etiam erant Romani ruina patriae, sed *nequidquam*, neque fructum, quem proposuerant, Galli ex terrore hostium perceperunt: non enim obsessi flexuri erant animum ad deditionem, ni vis adhiberetur. Et hinc modo dixerat *in tecta urbis nequidquam bello gesto*. Galli itaque frustra in tecta urbis bellum gesserant, et frustra Romanos tot cladibus terruerant. *nequidquam* enim hic est frustra. V. Cortium ad Sall. Catil. 20, 1. ubi monet, etiam unum suorum codicum *nec quicquam* a m. 1. praeferre, quomodo et plures meorum in verbis praecedentibus legunt. Eadem vocabula etiam alibi confunduntur. V. infra ad 9, 18, 5.

Inpetum facere in arcem statuunt] *inpetum facere arcem*, omissa praepositione, Leid. 1. *inpetum faceres arcem* Harlej. 1. *inpetum in arcem facere* Lovel. 5. Paullo ante *nisi vis adhiberetur*, pro *ni*, Lovel. 4. et Haverk. saepius obvio in libris scriptis errore. V. infra ad 23, 1, 8.

§. 2. *Multitudo omnis in foro instruitur*] *in foro instruit* Haverk. neglecta nota, qua ultimae literae *ur* indicari solent. V. infra ad 10, 10, 1. *in foro instituitur* Leid. 2. et Lovel. 1.

sublato ac teſtudine facta, subeunt. adversus quos Romani nihil temere nec trepide, ad omnes aditus ſtationibus firmatis, qua signa ferri videbant, ea robore virorum obposito scandere hoſtem sinunt: quo succeſſerit magis in arduum, eo pelli poſſe per proclive facilius rati. Medio fere clivo reſtitere: 3
atque inde ex loco superiore, qui prope sua sponte in hoſtem inferebat, inpetu facto, ſtrage ac ruina

Ita codices variare vidimus supra ad 4, 4, 4. Adde, quae infra notantur ad 8, 38, 8. Mox *nihil temere et testudine facta*, pro *ac testudine*, Lovel. 2. Sed *nil temere* Haverk.

Ad omnes aditus stationibusque firmatis] Debet eſſe *ad omnes aditus stationibus firmatis*. RHEN. Ita praeferunt etiam omnes editiones, praeter Ascensianam anni 1510. in qua sola *stationibusque* inveni. *stationibus firmatis* eſt etiam in omnibus scriptis, nisi quod *firmati* sit in Florent.

Qua signa ferri videbant, ea robore virorum obposito] *quo* et *eo* Harlej. 2. et Portug. *eo* etiam Lovel. 4. et Haverk. sed *quo* et *eo* mox sequuntur. *qua* ergo et *ea*, quemadmodum *qua* et *eadem* supra 4, 39, 2. *Nec perrumpere eadem, qua transierant, posse.* Alibi hae particulae saepe commutantur. V. infra ad 10, 14, 4. Tum vox *virorum* deficit in Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. Denique *apposito* Voſſ. 1. Lovel. 1. et Leid. 2. obvia varietate. V. supra ad Liv. 2, 61, 4.

Quo successerit magis in arduum] *quo quom successerit* Gaertn. Sed vox *quom* perperam ex praecedenti *quo* repetita eſt. Pro eo *quo cum successerit* dederunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *successerint* quaedam ex principibus edd. Praecessit *hostem*, quo hoc verbum referendum. Interdum quidem ei conlective sumto verbum plurale additur, ut infra videbimus ad 21, 41, 15. Hic tamen recte deinde Aldus repoſuit *successerit*. Id enim supereſt in omnibus scriptis, uno excepto Florent. qui similiter *successerint* obſert.

§. 3. *Qui prope sua sponte in hostem inferebat*] *quippe sua sponte* Fragm. Hav. Sed olim continua serie et per compendium scriptum fuerat *quippe*; ex quo deinde, omiſſa compendii nota, factum eſt *quippe*. Paullo ante *resistere*, pro *restitere*, Leid. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tum *ex loco superiori*, pro *superiore*, Lovel. 4.

Inpetu facto strage ac ruina fudere Gallos] Veniebat in mentem *strage*, *ut ruina*, id eſt, ſtrage, quae ruinae inſtar erat. Supra l. 4, 33. *Ruinae similem stragem eques, quacumque pervaserat, dedit.* Sed nihil muto invitis libris. DUK. *impetus facto* Harlej. 1. Sed litera finalis *s* priori voci adhaesit ob similitudinem primae literae vocis sequentis. V. supra ad 4, 33, 10. *in hostem inferebat impetum*,

fudere Gallos: ut numquam postea nec pars, nec
4 universi tentaverint tale pugnae genus. Omissa itaque

facta strage ac ruina Fragm. Hav. Deinde *inpetu, facta strage ac ruina* Lovel. 2. *inpetu facto ac ruina*, omissa media voce, Lovel. 1. et Leid. 2. Denique *fugere Gallos* Haverk. De quo errore scribarum v. infra ad 38, 17, 6. Mox verbis sequentibus *tentarent* Lovel. 2. an voluit *tentarint?* Insuper *tale genus pugnae* alio ordine Voss. 1. et Leid. 2.

§. 4. *Omissa itaque spe per vim atque arma subeundi*] *Amissa itaque spe* Harlej. 2. Portug. Lovel. 4. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Saepissime haec verba in Mstis vetustis commutantur. V. supra ad 2, 48, 6. Eadem autem multis etiam locis adeo parum significatione differre, ut, quid praeferendum sit, nescias, observat Celeberr. Burmann. ad Phaedr. 1. fab. 13, 10. Hic tamen *Omissa* praefero. Non modo enim pro hac scriptura stant praestantissimi codices, verum etiam Galli a Romanis repulsi videntur sponte dimisisse spem expugnandi Capitolii per vim atque arma. Et ita *omittere spem* recte praeferunt viri docti apud Curtium 3, 2. *Omissa omni alia spe, statuit ipse decernere.* quod et ipsum mallem ibid. l. 4, 1. *Territi tamen spem obtinendi Aegyptum non omiserunt.* Ita ibi plures exhibent codd. vulgo editur *amiserunt.* Et sic recte legitur apud Justin. 20, 3. *Paucitatem suam circumspicientes, omissa spe victoriae, in destinatam mortem conspirant.* (* Ita *omittere occasionem* Suet. Galb. 10. ubi alii *amitterent.*) Contra *amissa fugae spe* praestat apud Plin. 8. H. N. 7. *Pompejani elephanti, amissa fugae spe, misericordiam vulgi inenarrabili habitu quaerentes supplicavere.* Insuper *Omissa utique spe* Lovel. 5. V. infra ad 7, 28, 3. Ceterum *spe perinde atque arma obeundi* Gaertn. ex *perui*, id est *per vim*, exigua tantum aberratione fit *periñ*, id est *perinde*, ob similitudinem literarum *ui* et *in*. V. infra ad 9, 1, 8.

Quod in urbe fuerat, frumentum incendiis urbis absumserant] Videtur Livio satis fuisse *incendiis absumserant.* J. FR. GRON. *urbis*, quod expungebat Gronovius, in uno apud me deerat Leid. 2. Reliqui constanter tuentur. Neque aliam caussam, ob quam displicere potuerit, video, quam quod mox praecesserit. At ita supra erat c. 41, 4. *Nec tum inpetu aut vi capiebant urbem, sine ira, sine ardore animorum ingressi postero die urbem.* ubi quidem voci *urbem* posteriori loco controversia similiter mota est: sed vide, quae ibi dicta sunt. Praeterea *incendia urbis absumserant* Gaertn. Sed ita superius distinctio mutanda foret hoc modo: *obsidionem parant, cujus ad id tempus inmemores. et quod in urbe fuerat frumentum, incendia* etc. Sed praefero vulgatum, reliquorum omnium codicum fide stabilitum. Tum *assumserant* Leid. 1. Lovel. 3. 5. Harlej. 2. et Haverk. *adsumserant* Florent. V. infra ad 9, 17, 17. Paullo ante etiam *ad id tpris*, id est *temporis*, Gaertn. Ita supra 1, 50, 8. *Monitus a proximis, ut purgaret se, quod id temporis venisset.* 25, 23, 16. *Ubi id temporis visum, quo de die epula-*

que spe per vim atque arma subeundi, obsidionem parant: cujus ad id tempus inmemores, et, quod in urbe fuerat, frumentum incendiis urbis absum-

tis jam vini satias principiumque somni esset. Similiter *id cognominis* 7, 26, 12. *Id enim illi deinde cognominis fuit.* Ubi v. plura. Quum tamen alii codices vulgatum tueantur, id etiam loco non movendum censeo.

Et ex agris per ipsos dies raptum omne Vejos erat] Plenius foret *per eos ipsos dies.* An tamen interdum ita dixere *ipse*, pro *is ipse?* Cicero 10. ad Att. Ep. 14. *Nos autem ad haec, et ipsum certo fore, et, quae jam fiant, non esse leviora.* nimirum ut restituerentur damnati, de quo praecesserat. l. 12. Ep. 14. *Nam, pro malis, recte habebat, quamquam ipsum doleo.* Liv. 33, 16. *Eo neque cuncti convenere Acarnanum populi, nec ipsis, qui convenerant, idem placuit.* Curtius 5, [3.] de Sysigambi pro Madathe deprecante, *Ita deprecata est, ut ipsum excusaret, quod deprecaretur.* Florus 4, 10. *Quum fidem ipso fecisset.* An potius haec omnia corrupta? J. FR. GRON. Id verum est, alibi non raro pronomen *id* ante τὸ *ipsum* culpa librariorum omissum esse. Ita nonnulli codices exhibent supra 1, 5, 5. *Et expositos jussu regis infantes sciebat, et tempus, quo ipse eos sustulisset, ad ipsum congruere.* et 2, 42, 5. *Filius ejus, duumvir ad ipsum creatus, dedicavit.* Ubi tamen rectius *ad id ipsum* legi in vulgatis editionibus aliisque codicibus monui. 6, 27, 11. *Tribunos plebis fama ea ipsa irritaverat magis.* ubi plures codd. *fama ipsa.* 23, 18, 3. *Cohortes duae ad ipsum instructae intus.* Ita praeferunt edd. recentiores; aliae cum libris scriptis *ad id ipsum.* 28, 8, 3. *Sic ipsis diebus Machanidam e manibus suis elapsum.* Ita et hic praeferunt novissimae edd. pro quo Gronov. ex Mstis restituit *eis ipsis diebus.* Similiter in Epit. l. 49. unus tantum codex obsert. *Quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriae rex ob ipsum mendacium miserat, clam profugisset.* quum vulgo edatur *ob hoc ipsum mendacium.* Omnibus tamen illis locis, quae laudarunt partim J. Fr. Gronovius hoc loco, partim Cl. Jac. Gronovius ad Liv. 21, 55, 11. controversiam non moverim, praesertim ubi vulgata lectio librorum scriptorum patrocinio defenditur. Hinc etiam nihil mutandum puto infra 44, 1, 7. *Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac nominis Romani.* ubi Sigonius conjicit *ex dignitate eorum ipsorum.* Sane, quum *ipsum* pro me ipsum, ac se ipsum saepius ponatur, ut supra vidimus in praefat. §. 3. nullam video caussam, cur non eodem modo *ipsum* pro eum ipsum, vel id ipsum dicere liceat. Ὁ πάνυ Gronovius tamen aperte id damnavit in prima ed. notarum in addendis p. 745. Sed, quae ibi scripserat, recte in curis secundis expunxit, substitutis illis, quae hic conspiciuntur. Praeterea *raptum omen Vejos erat*, literis transpositis, Haverk. *raptum esse Vejos erat* Fragm. Hav. *raptum Vejos erat*, voce una omissa, Gaertn. *raptum omne Vejos ierat* Lovel. 2. V. ad 39, 21, 6.

§. 5. *Igitur exercitu diviso*] g°, id est *ergo*, pro *igitur*, Lovel. 2. V. ad 21, 40, 6. Tum ex-

serant, et ex agris per ipsos dies raptum omne Ve-
5 jos erat. Igitur, exercitu diviso, partim per finitimos populos praedari placuit, partim obsideri arcem; ut obsidentibus frumentum populatores agro-
6 rum praeberent. Proficiscentes Gallos ab urbe ad Romanam experiendam virtutem fortuna ipsa Ar-
7 deam, ubi Camillus exsulabat, duxit: qui moestior ibi fortuna publica, quam sua, quum Diis homini-

ercitu dimisso Leid. 2. invitis aliis omnibus. Ita alibi peccare librarii soliti sunt. V. infra ad 28, 2, 16. et ad 37, 45, 19.

Partim obsideri arcem] *partem* Portug. a m. 1. Si quid mutandum, mallem *partim obsidere;* et ita *partim* hic et verbis praecedentibus accipiam more antiquo pro *partem*, de quo infra v. ad 26, 46, 8. et ita tum *partem*, quod habet Portug. a m. 1. natum esse poterit ex glossa. *placuit partim* nempe exercitus *praedari*, *partim obsidere.* Invitis tamen codd. nihil muto. Mox verba *ut obsidentibus frumentum populatores agrorum praeberent* perperam desiderantur in Voss. 2. et Lovel. 3. *praebent*, pro *praeberent*, habet Harlej. 1, Sed scriptum fuerat *praeb'ent.* Additam autem notam neglegens librarius omisit. V. infra ad 40, 14, 3. *herent* est in Lovel. 4. [*haberent* Veith.] *populationes* in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

§. 6. *Proficiscentes Gallos ab urbe*] *Proficiscentes autem Gallos* Voss. 2. et Lovel. 3. Mox voces *ipsa Ardeam*, *ubi Camillus exsulabat*, *duxit. qui moestior ibi fortuna* desunt in Haverk. neglegentia scribae, cujus caussa fuit τοῦ *fortuna* repetitio. V. ad 9, 11, 11. *ubi Camillus erat*, pro *exsulabat*, est in Lovel. 2.

§. 7. *Qui moestior ibi fortuna publica*, *quam sua*, *quum Diis hominibusque*] *qui moestior in fortuna* Gaertn. qui etiam male τὸ *quum* omittit; quemadmodum etiam voculam *que* Lovel. 4.

Diis hominibusque accusandis senesceret] *senescere* recte Gronov. ad Liv. 29, 33, 9. exponit, se cum taedio et senio sustentare. 35, 34, 7. *Ne insontem indemnatum consenescere in exsilio sinerent.* (ita *senium* 7, 22, 5.) Livium vero imitatus creditur Florus 1, 22. *Sed hic* (nempe Camillus) *melior in capta urbe consenuit.* Nisi quod erret, Camillum, qui Ardeae exsulavit, in capta urbe, scilicet Vejis, consenuisse dicens, quem lapsum ibidem notarunt viri docti, et significationem τοῦ *consenescere* inlustrarunt. Plaut. in Sticho 1, 3, 63.

Prae moerore adeo miser at-
que aegritudine
Consenui.

in Trucul. 1, 1, 65. ex emendatione Acidalii:

Quem senium ac odiosum si-
bi esse memorabat mala
Babyloniensem militem, is
nunc dicitur
Venturus peregre.

Act. 2, 3, 12.

busque accusandis senesceret, indignando mirandoque ubi illi viri essent, qui secum Vejos Faleriosque cepissent, qui alia bella fortius semper, quam felicius, gessissent; repente audit, Gallorum exercitum ad- 8 ventare, atque de eo pavidos Ardeates consultare. nec secus quam divino spiritu tactus, quum se in mediam concionem intulisset, abstinere suetus ante talibus conciliis;

Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miserae miseria est.

V. Nonium Marc. in v. *Senium.*

Mirandoque ubi illi viri essent] Transpositis vocibus *ubi viri illi essent* Leid. 1. et Haverk. Sed τὸ *illi* deest in priscis edd. quod primus addidit Aldus, et omnes codd. etiam agnoscunt.

§. 8. *Repente audit Gallorum exercitum adventare, atque de eo pavidos*] *repente audivit* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *Gallorum adventaretque de eo pavidos* perperam Leid. 1. *Gallorum exercitum adventare, atque adeo pavidos* Gaertn. a m. 1. *adventare, deque eo pavidos* Lovel. 2. *adventare et de eo pavidos* Lovel. 4. *adventare, de eo pavidos* Lovel. 5.

Quum se in mediam concionem intulisset] *in mediam concionem contulisset* Port. Harl. 2. Lov. 4. 5. et Hav. [Veith.] Male. Supra 3, 5, 7. *Dum se temere magis, quam caute, in mediam dimicationem infert.* ubi alia exempla vide.

Abstinere suetus ante talibus conciliis] *abstinere his suetus* Lovel. 3. a m. 1. *abstinere is suetus* a m. 2. quod etiam inveni in Voss. 2. ut forte librarii illi dare voluerint *abstinere assuetus*, quod Hearnio in Oxon. B. obvium fuit, mihique in margine Lovel. 2. qui in contextu, ut et Lovel. 4. 5. et Portug. male praeferunt *abstinere veritus.* Sed *abstinere uetus*, omissa prima litera posterioris vocis, est in Leid. 1. *abstinere non solitus* in Harlej. 2. Praeterea *antea talibus conciliis* Leid. 2. *a talibus conciliis* Portug. *ab talibus conciliis* Harlej. 2. et Haverk. *a talibus consiliis* Lovel. 5. Non est necesse. Saepissime enim τῷ *abstinere* casum sextum, omissa praepositione, Livius addere solet. Supra 2, 54, 4. *Suadent, monentque, honoribus et administratione reipublicae abstineant.* c. 56, 7. *Quum Volero nihil, praeterquam de lege, loqueretur, insectatione abstinens consulum.* 3, 10, 7. *Inter cetera monitum, ut seditionibus abstineretur.* 7, 8, 5. *Castrorum obpugnatione abstinuere.* 21, 5, 9. *Hannibal proelio abstinuit.* 38, 32, 4. *Una denunciatione, ut bello abstinerent, finem inposuit.* 40, 7, 3. *Jocosa dicta in adversarios, ita ut ne ipsis quidem ducibus abstineretur, jactabantur.* 42, 29, 3. *Prusias Bithyniae rex statuerat abstinere armis.* Et ita etiam saepe Livius id verbum construere so-

1 XLIV. *Ardeates, inquit, veteres amici, novi etiam cives mei, quando et vestrum beneficium ita tulit, et fortuna hoc egit mea, nemo vestrum conditionis meae oblitum me huc processisse putet: sed res ac periculum commune cogit, quod quisque possit in re trepida praesi-*
2 *dii, in medium conferre. Et quando ego vobis pro tantis vestris in me meritis gratiam referam, si nunc cessavero? aut ubi usus erit mei vobis, si in bello non fue-*

litus est, licet insuper addiderit casum quartum. 1, 1, 1. *Duobus, Aenea Antenoreque, omne jus belli Achivos abstinuisse.* 8, 2, 7. *Ne Campani quidem his se armis abstinuere.* c. 19, 3. *Denunciatumque Samnitibus, ut eorum populorum finibus vim abstinerent.* c. 24, 18. *Quamquam Romano bello fortuna eum abstinuit.* Denique *talibus consiliis* Gaertn. Lovel. 2. Haverk. et antiquiores typis excusi: pro quo Aldus *conciliis* substituit, consentientibus reliquis scriptis. Et recte. Indicatur enim conventus, sive concio Ardeatium, quae non *consilium*, sed *concilium*, vocari debet. V. infra ad 44, 2, 5.

§. 1. *Novi etiam cives mei, quando et vestrum beneficium ita tulit*] *novi et cives mei* Voss. 2. et Lovel. 5. qui error ex compendio scribendi promanavit. V. infra ad 22, 47, 9. Deinde *et beneficium nostrum* Portug. et Haverk. infinitis locis obvio errore. V. infra ad 34, 2, 2. *et beneficium vestrum* Harlej. 2. *et vestrum benefactum* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Mox *fortuna hec egit mea*, pro *hoc egit*, Lovel. 5. et Fragm. Hav. *fortuna hoc ego id mea* Klock.

Conditionis meae oblitum me huc processisse] *huc proficisci* Lovel. 2. 4. ac Fragm. Hav. et ita Hearne in Oxon. L. 2. invenit. Vocula *me* deficit in Lovel. 5.

Sed res ac periculum commune cogit, quod quisque possit] *res atque periculum* Haverk. Tum *egit* Lovel. 4. sed, utraque quasi lectione servata, *coëgit* Gaertn. Denique *quod quisque potest* Portug. *quod quisquam potest* Harlej. 2. Alibi etiam *quisque* et *quisquam* in libris scriptis commutari solent. V. supra hoc lib. c. 29, 6. In verbis sequentibus *remedium conferre*, pro *in medium*, obgerit male Lovel. 4.

§. 2. *Et quando ego vobis pro tantis vestris in me meritis gratiam referam*] *Et quoniam* Harlej. 2. Quomodo interdum in libris scriptis peccatur. V. ad 29, 1, 8. Si quid mutandum, mallem *Ecquando ego vobis gratiam referam.* Nam *ecquando* atque *et quando* passim miscentur. V. supra ad 3, 67, 10. Similiter etiam *ecquis* atque *et quis.* V. supra hoc libro ad c. 36, 5. Invitis tamen libris receptam lectionem hoc loco mutare non sustineo. V. Gifanii Conlectanea in Lucretium v. *Et quantis.* Pronomen *vobis* deest in Lovel. 5. Mox *etsi nunc cessavero*, pro *si nunc*, Voss. 2. et Lovel. 3.

Si in bello non fuerit] *non ferit*, omissa litera, Leid. 1. et Portug. Pro quo ,, quod aperte

rit? Hac arte in patria steti; et, invictus bello, in pace ab ingratis civibus pulsus sum. Vobis autem, Ar- 3
deates, fortuna oblata est, et pro tantis pristinis populi Romani beneficiis, quanta ipsi meministis, (nec enim exprobranda apud memores sunt) gratiae referendae, et huic urbi decus ingens belli ex hoste communi pariendi. Quae effuso agmine adventat, gens est, cui natura 4
corpora animosque magna magis, quam firma, dederit.

vitiosum erat, scribae codd. Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. dederunt *foret.*

§. 3. *Vobis autem, Ardeates, fortuna oblata est*] *Votis, Ardeates, forta oblata est* perperam est in Voss. 2. *Votis* etiam in Lovel. 3.

Pro tantis pristinis populi Romani beneficiis] *pro tantis prolatinis populi Romani beneficiis* Florent. a m. 1. et Leid. 1. *pro tantis prolatis populo Romano beneficiis* Lovel. 2. *pro tantis prolatis populi Romani beneficiis* Voss. 2. Lovel. 3. 4. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. in margine, et Neap. Latinii. Hinc ipse Latinius conjecit, integram vocem, sive *pristinis*, sive *prolatis*, delendam esse; quae etiam deest in Harlej. 1. Contra utramque hoc modo exhibet Gaertn. *pro tantis pristinis prolatis populi Romani beneficiis.* Verum hujus codicis librario familiare fuit, sive variam lectionem, orae exemplaris sui adscriptam, sive glossam marginalem simul cum genuina lectione junctam exhibere. Mihi vulgatum non displicet. Quaenam autem pristina beneficia populi Romani in Ardeates intelligantur, colligi potest ex l. 4, 9. 10. et 11. Mox *quanti*, pro *quanta*, Lovel. 3.

Nec enim exprobranda apud memores sunt] Terent. in Andr. 1, 1, 16.

— — *nam istaec commemoratio*
Quasi exprobratio est inmemoris beneficî.

Cic. de Amic. 20. *Odiosum sane genus hominum officia exprobrantium, quae meminisse debet is, in quem conlata sunt, non commemorare, qui contulit.* Seneca 2. de Benef. 10. *Lacerat animum et premit frequens meritorum commemoratio.* Ceterum *exprobrando apud memores sunt* est in Voss. 2. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. sed *exprobrande* habet Florent. Insuper *etiam*, pro *enim*, legit Lovel. 4. V. ad 36, 41, 3. *Tò enim* deficit in edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Huic urbi decus ingens belli ex hoste communi pariendi] *huc urbi* Leid. 1. Praeterea *decus ingens bello ex hoste communi pariendi* Voss. 2.

§. 4. *Quae effuso agmine adventat, gens est*] *Qui effuso agmine adventat* constanter Florent. Lovel. 1. 2. 3. 5. Voss. ambo, Leid. ambo, Harlej. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. C. et Dominici Macri codex apud Latinium. Quorum omnium in

eo in certamen omne plus terroris, quam virium, ferunt.
5 *Argumento sit clades Romana. patentem cepere urbem; ex arce Capitolioque bis exigua resistitur manu. Jam obsidionis taedio victi abscedunt, vagique per agros pa-*

τὸ qui consensus efficit, ut suspicer, Livium scripsisse, *Qui effuso agmine adventant, gens est.*

Eo in certamen omne plus terroris, quam virium, ferunt] *Τὸ in* omittitur in Hav. Deinde *certamen ēē*, id est *esse*, Lov. 4. et Gaertn. Denique *plus terroris, quam virium, fuerunt* Fragment. Hav. Contrario errore hoc ipso cap. §. 2. quidam codd. praeferebant *ferit*, pro *fuerit*, omissa litera *u*, quam hic interserit codex laud. *ferunt*, pro *fuerunt*, perperam in codd. multis manu exaratis et typis excusis exstare, supra vidimus ad 3, 24, 10. Similiter errarunt operae typographorum in nonnullis edd. infra 6, 40, 12. scribae in codd. 7, 1, 8. 9, 14, 7. et alibi.

§. 5. *Ex arce Capitolioque quod bis exigua resistitur manu*] Legendum *ex arce Capitolioque bis exigua resistitur manu.* RHEN. *quod* a Rhenano expunctum in nullo meorum scripto superest. Forte *q*, sive *quod*, pro *q;*, sive *que*, tamquam varia lectio olim ad marginem adscriptum exstitit: nam voces hae commutari solent. V. ad 2, 41, 8. quam utramque postea alius scriba simul in contextum recepit. Eamdem voculam jam olim Aldus ex contextu Liviano expunxit. Mox tamen inter errata iterum recipiendam monuit. Insuper *restituitur* Lovel. 1. Paullo ante *Argumento sit clades. Romanā patentem cepere urbem*, pro *clades Romana. patentem*, perperam praefert Leid. 1. *Argumento sit clades. Romā patentem cepere urbem* Harlej. 1.

Vagique per agros palantur] *vagi agros pplantur*, id est *populantur*, Haverk. a m. 1. in quo a m. 2. interpolatur *polantur.* Aliis etiam locis *palari* et *populari* a scribis in codicibus vetustis permiscentur. Exemplum supra habuimus hoc lib. c. 13, 12. Vulgatum genuinum est. Supra 4, 46, 7. *Palati alii per agros passim multis itineribus Romam contenderunt.* 22, 52, 4. *Alii agmine, alii palati passim per agros Canusium perfugissent.* 44, 44, 6. *Magnam eos caedem praedamque, palatis passim per agros Romanis, facturos.* In verbis praecedentibus *abscendunt*, pro *abscedunt*, praefert Lovel. 3. V. ad 5, 4, 10.

Cibo vinoque raptim hausto repleti] *cibo vino raptim hausto* Leid. 2. Supra 2, 26, 3. *Fessi, tum itinere, tum populatione nocturna, magna pars in villis repleti cibo vinoque, vix fugae quod satis esset virium habuere.* 8, 16, 10. *Perpulit imperatorem, ut vino epulisque sopitos hostes adgrederetur.*

§. 6. *Ubi nox adpetit*] *Ubi vox adpetit* Haverk. qui error in libris scriptis frequens occurrit. V. quae olim notavi ad Silii Ital. 8, 210. et Cel. Burmann. ad Nason. Epist. 3. Her. 116. Adde infra ad 7, 28, 7. et ad 9, 24, 8. De verbo *adpetere* v. infra ad 10, 20, 9. *Et ubi nox adpetit*, addita prima voce, edd. Rom. anni 1472. et Parm.

Prope rivos aquarum] *ppr rivos*, id est *propter rivos*, Gaertner. quod verum, vulgatumque

lantur, cibo vinoque raptim hausto repleti. Ubi nox ad- 6
petit, prope rivos aquarum, sine munimento, sine sta-tionibus ac custodiis, passim ferarum ritu sternuntur, nunc ab secundis rebus magis etiam solito incauti. Si vo- 7

ex ejus glossa natum esse videtur. Epit. Liv. l. 49. *Lusitanos propter sese castra habentes caesos fatetur.* ad quem locum alia exempla hujus erroris librariorum videri possunt: ibidem etiam hoc sensu τὸ *propter* Livio frequens esse docui. Quo minus tamen eam lectionem in contextum recipere audeam, illud obstat, quod reliqui codd. omnes vulgatum constanter tueantur.

Sine munimento, sine stationibus ac custodiis, passim ferarum ritu sternuntur] *sine monumento* Lovel. 3. *sine monimento* Fragm. Hav. V. supra ad 4, 10, 6. Tum *sine statione ac custodiis* Gaertn. Sed non una *statione*, verum pluribus *stationibus* urbs vel castra firmanda erant, variis locis dispositis. Supra 3, 5, 4. *Vigiliae in urbe, stationes ante portas, praesidiaque in muris disposita.* Infra 9, 22, 3. *Securior ab Samnitibus agere, stationibus modo obpositis, ne qua vis in castra fieret.* c. 24, 5. *Fore, ut minus intentae in custodiam urbis diurnae stationes ac nocturnae vigiliae essent.* 25, 38, 16. *Exploratum habeo, non vigiliarum ordinem, non stationes justas esse.* Codicis tamen Gaertn. lectionem videtur probare locus infra 25, 39, 2. *Quum statio nulla pro portis, neque in vallo custodiae essent.* Ibi tamen potest intelligi unam stationem pro qualibet porta, adeoque plures in castris fuisse. *sine custodiis*, mediis duabus vocibus neglectis, pleraeque edd. vett. usque ad Mediol. anni 1505. et Aldum. Neque aliter Leid. 2. et Lovel. 1. quorum librariis duas voces ejusdem fere significationis jungi forte displicuit. Certe quod de C. Fabio Dorsone infra dixit Livius c. 46, 2. *per medias hostium stationes egressus*, id Florus exprimit 1, 13, 16. *per medias hostium custodias Fabium pontificem ab arce demisit.* Nihilominus utramque vocem junxit Livius 21, 14, 2. *Nudatam stationibus custodiisque solitis hostium esse urbem.* Caesar 1. belli Civ. 59. *Longiore circuitu custodias stationesque equitum vitabant.* Deinde *ferarum ritu feruntur* Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *ferarum ritus sternuntur*, prima litera τοῦ *sternuntur* perperam repetita in fine vocis praecedentis Fragm. Hav. a m. 1. V. infra ad 28, 25, 2. *ferarum ritis terruntur* Leid. 1. a m. 1. *ferarum ritu sterruntur* a m. 2. *ferarum ritu terrentur* Lovel. 4.

Ab secundis rebus magis etiam solito incauti] *a secundis rebus* Gaertn. *magis quam etiam solito incauti* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 7. *In animo est tueri moenia vestra, nec pati haec omnia Galliam fieri*] *in animo est ueri moenia* Harlej. 1. Sed ultima litera τοῦ *est* intercepit primam vocis proxime sequentis. V. supra ad 2, 44, 6. et infra hoc §. in fine. *in animo est velim ingenia* Lovel. 4. *velim*, pro *tueri*, est etiam in contextu Lovel. 2. *in animo est vel tueri moenia* Harlej. 2. et Portug. Tum *moenia nostra* Portug. V. ad 34,

bis in animo est tueri moenia vestra, nec pati haec omnia Galliam fieri, prima vigilia capite arma frequentes: me sequimini ad caedem, non ad pugnam. nisi vinctos somno, velut pecudes, trucidandos tradidero, non recuso eumdem Ardeae rerum mearum exitum, quem Romae habui.

2, 2. Deinde *hic omnia Galliam fieri* Gaertn. *haec omnia Gallorum fieri* Fragm. Hav. a m. 1. Vox autem *fieri* deficit in Leid. 2.

Nisi victos somno veluti pecudes trucidandos tradidero] *uinctos somno* Harlej. 1. Ex cujus lectionis vestigiis colligo, librarium scribere voluisse *vinctos somno*. Et ita praefert Florent. cum excusis Rom. anni 1472. ac Parm. quorum auctoritate id recepi. *Victus somno* recte dici, non ignoro. Plerumque tamen *victus* innuit, somno antea obnisum tandem ei cedere coactum fuisse. V. Broekhus. ad Tibull. 1. Eleg. 2, 2. Id autem de incautis Gallis dici nequit. Non displicet igitur *vinctos somno*, quod tum melius convenire, quum de somno jam ingravescente et membra adligante agitur, docuit Cel. Burmann. ad Nason. 11. Met. 238. ubi etiam N. Heins. locutionem *vinctus somno* multis erudite inlustrat. Adde Gifan. Conject. in Lucret. v. *Victus et Vinctus somno*, qui tamen *vinctus somno* suaviorem et in tenellis somnum; *victus* altiorem et graviorem, ex lassitudine puta aut alia qua molestia, sonare existimat. Infra 9, 30, 9. *In plaustra somno vinctos conjiciunt*. quomodo et ibi legendum Sigonius docuit, et plures codd. confirmant. V. quae eo loco notantur. Lucret. 4, 1021.

Somno devincti credunt extollere vestem.

Arnobius 5. contra Gent. p. 155. *Credimusne vinctos somno atque altissimi soporis oblivione demersos vinciendi copiam sui animalibus praebuisse terrenis.* Praeterea *veluti pecudes* demum exhibet Heinsii Elzeviriana editio, invitis omnibus, non modo excusis prioribus, sed etiam scriptis codicibus. Quare pristinam lectionem revocavi, quam etiam Cl. Hearne recepit. Similiter eadem editio errabat, recentioribusque errandi caussa erat supra hoc lib. c. 41, 9. et infra 6, 1, 2. Eumdem errorem etiam Clericus committebat 8, 25, 6. Eodem modo *sicuti*, pro *sicut*, Elzev. dedit mox cap. seq. §. 2. [*ubi victos somno velut* Veith.] Praeterea paullo ante *sequamini* est in Lovel. 2. ac 5. In verbis sequentibus *rerum earum exitum*, pro *mearum*, Florent. Sed ultima litera vocis *rerum* primam vocis sequentis intercepit. V. modo supra ad hunc ipsum §.

§. 1. *Persuasum erat, tantum bello virum neminem usquam ea tempestate esse*] *persuaderat* Haverk. *persuaserat* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Voss. 1. a m. 1. saepius in scriptis obvio errore. V. infra ad 23, 29, 16. Praeterea *tanto bello virum* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. ad verba sequentia. Tandem *usq; esse* Lovel. 5. V. infra ad 9, 26, 8.

Primae noctis silentio] Melior jucundiorque compositio est in vetusto volumine *primae si-*

XLV. Aequis iniquisque persuasum erat, tan- 1
tum bello virum neminem usquam ea tempeſtate
eſſe. Concione dimiſſa, corpora curant, intenti,
quam mox signum daretur. quo dato, primae silen-
tio noctis ad portas Camillo praeſto fuere. Egres- 2

lentio noctis. RHEN. Lectio, quae vulgo exſtat, in meorum solis Florent. et Lovel. 1. obvia fuit. *primo noctis silentio* praeferunt Hearnii Oxon. L. 1. et C. Rhenani codici diserte consentiunt Voſſ. 1. Leid. 2. et Klock. Eumdem ordinem vocabulorum observant reliqui omnes, qui tamen in voce *primae* mendosi sunt. Nam *prima silentio noctis* eſt in Leid. 1. *primo silentio noctis* in Voſſ. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, Portugall. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quae scriptura eam Rhenani non parum firmat, si cogitemus, passim ita librarios errare solitos fuiſſe, ut crederent adjectiva cum voce proxime vel praecedenti, vel sequenti genere numero et casu convenire debere, quae ad remotiora erant referenda. Hinc factum eſt, ut in verbis proximis dederint nonnulli *tanto bello virum*, pro *tantum bello virum*. Similiter *ad id tantis intentis Gallis*, pro *tantum*, infra c. seq. §. 1. *colloquia transacta res*, pro *colloquio*, c. 48, 8. *bellis malis*, pro *belli*, c. 49, 3. *antiqui belli decus*, pro *antiquum* c. 51, 10. *illa sacra quaedam*, pro *illi*, c. 52, 8. *novam urbem tam brevem*, pro *tam brevi*, c. 53, 9. Plura exempla supra v. ad 4, 44, 5. et ad c. 47, 3. infra etiam ad 6, 3, 8. Non dubitavi itaque, ordinem verborum a Rhenano indicatum, meorumque codd. fide ſtabilitum, in contextum recipere, secutus Vascosani exemplum, quem poſteriorum nullus audire dignatus eſt.

Ad portas Camillo praesto fuere] Ita praeferunt Florent. Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 1. et priscae editt. Aldus deinde vulgavit *cum Camillo praesto fuere*. quod inveni etiam in Lovel. 3. 4. 5. Voſſ. 2. Leid. 1. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Eamdem lectionem sibi quoque in Oxoniensibus suis obviam fuiſſe auctor eſt Cl. Hearne. Idem tamen Aldus in erratis *τὸ cum* delendum eſſe auctor fuit, in quo dicto ei audientes fuerunt proximi editores Colonienses et Cervicornus. Eos deinde secuti Parisini anno 1529. iterum *cum Camillo* receperunt, quod poſtea servarunt omnes usque ad Cl. Jac. Gronovium, qui anno 1678. praepositionem *cum* expunxit. Et recte. Nam ita Cicero, Terentius, Plautus aliique locuti sunt. Etiam Valer. Max. 3, 3. ext. 1. *Vetusto Macedoniae more regi Alexandro nobilissimi pueri praesto erant sacrificanti.* Curtius 6, 7. *Venienti in regiam praesto est.* 8, 13. *Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum praesto esset, sed armatus. Praesto esse cum aliquo*, sed alio sensu, obcurrit apud Juſtin. 1, 6. *Jubet omnes praesto cum securibus esse.*

§. 2. *Haud procul urbe, sicuti praedictum erat*] *haud procul ab urbe* Fragm. Hav. [Veith.] Sed alii omnes praepositionem ignorant. quae etiam neceſſaria non eſt. Liv. 24, 28, 1. *Quum*

si, haud procul urbe, sicut praedictum erat, castra Gallorum, intuta neglectaque ab omni parte nacti,
3 clamore invadunt. Nusquam proelium, omnibus

alii alio tenderent, nec procul seditione res esset. ubi plura vide. Deinde *sicut*, non *sicuti*, omnes scripti atque editiones usque ad Heinsii Elzevirianam, quae prima *sicuti* dedit, quod recentiores retinuerunt, nisi quod Cl. Hearne, eumque secuti Londinenses nuperi recte *sicut*, revocarunt. (* v. ad 36, 5, 2. Epit. 56.) Pari modo ex eadem Elzev. editione *veluti*, pro *velut*, non semel profluxit. V. ad cap. praec. §. 7. etiam *uti*, pro *ut*. V. infra hoc libro ad c. 53, 7. Insuper *praedae inde erat*, pro *praedictum erat*, Portug. *praedictum fuerat* antiquiores excusi, pro quo *erat* Aldus subposuit, adstipulantibus omnibus scriptis.

Castra Gallorum intuta neglectaque ab omni parte nacti, cum ingenti clamore invadunt] Pall. tres *ab omni parte nacti clamore invadunt*, expulsis duabus vocibus *cum ingenti*. GEBH. Gebhardo obsecutus est J. Fr. Gronovius, qui voces *cum ingenti* delevit. quomodo etiam MSS. praeferre supra testatur ad 2, 56, 4. Eae etiam non visuntur in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragment. Hav. Hearne etiam ex Oxoniensibus unum N. memorat, qui servat. *clamore invadere*, ut *clamore provolare* secundum Gronovium infra 7, 7, 8. *Consulto prius dictatore equites, permissu deinde ejus, relictis equis, clamore provolant ante signa.* ubi tamen ob codicum auctoritatem malo *clamore ingenti*. Ita *clamore procurrere* in Msto est 22, 47, 1. *Clamore procursum ab auxiliis.* ubi nunc editur *Clamore sublato*. Similiter *silentio audire* supra 3, 72, 1. *Consules quum Scaptium, non silentio modo, sed cum adsensu etiam, audiri animadvertissent. adsensu excipere* 8, 6, 7. *Adsensu populi excepta vox consulis tantum ardoris animis fecit.* Vulgatum tamen non ideo rejicitur, quasi ipsa locutio Livio indigna, aut alibi ab eo non usurpata esset: nam ipse ita fere loquitur infra 24, 31, 10. *Haec quum recitata essent, cum tanto clamore ad arma discursum est.* Ubi vulgo τὸ *cum* omissum erat. Plura eo loco notantur. Alterum igitur eam ob caussam recipitur, quoniam, id verius esse, plerorumque codicum consensus ostendit. *cum ingenti clamore* enim ex meis servant tantum Florent. Leid. 2. Lovel. 1. et Harlej. 1. Praeterea *intuta neclectaque* Leid. 1. V. supra ad 2, 11, 4. *neglictique* Gaertn.

§. 3. *Nusquam proelium, omnibus locis caedes est: nuda corpora et soluta somno trucidantur*] Pariter supra 2, 53, 2. *Intra vallum deinde caedes magis, quam proelium esse.* 25, 14, 10. *Caedes inde, non jam pugna erat, omnibus intra vallum permixtis.* 28, 16, 6. *Inde non jam pugna, sed trucidatio velut pecorum fieri.* Ceterum *caedis est* praefert Portug. quod sibi apud Justin. 12, 1, 9. et saepius supra obvium fuisse in Mstis Bongars. monuit. Et ita in optimo cod. Livii supra erat 3, 22, 9. V. etiam ad 4, 28, 7. Respicienda sunt, quae notantur ad 4, 25, 3. Praeterea *nulla corpora* Florent. errore librarii. (* v.

locis caedes est: nuda corpora et soluta somno trucidantur. extremos tamen pavor cubilibus suis excitos, quae aut unde vis esset, ignaros, in fugam,

Burm. ad Lucan. 2, 90.) *nudus* enim hic est inermis. Supra 1, 27, 8. *Circumduci Albanum exercitum, ut Fidenatium nuda terga invadant.* 3, 19, 6. *Arma vobis ademit, nudosque servis vestris et exsulibus objecit.* 28, 3, 11. *Dextras nudas ostentantes, ut gladios abjecisse adpareret.* 36, 5, 5. *Ne se nudos atque inermes Romano bello objiceret.* et alibi. *corpora soluta somno*, ut apud Ovid. 2. Fast. 333.

Utque videt somno comites vinoque solutos;
Spem capit in dominis esse soporis idem.

Similiter *solutus mero, laetitia.* V. Erhard. ad Petron. Satyr. 79. et Cel. Burm. ad Ovidii l. l. Ovid. 11. Met. 648.

— — rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.

ubi *solutum caput*, quod ex duobus veteribus probat N. Heinsius, inlustrari posset hoc Livii *soluta somno corpora.* illo Petron. 91. *Convertit ille solutum gaudio vultum.* atque illo Claudiani in Consul. Olyb. et Prob. 248.

Nunc pateras libare Deis, nunc solvere multo
Nectare corda libet.

Praeterea *trucidant* habet Haverk. Sed hic error in scriptis frequens est. V. infra ad 10, 10, 1. et hoc ipso §. in fine.

Extremos tamen pavor cubilibus suis excitos, quae aut unde vis esset, ignaros] *tum* vel *tũ*, pro *tamen*, Lovel. 3. 4. Gaertn. et Haverk. V. ad 22, 17, 5. Tum *cubilibus suis exactosque aut tantum vis esset* Voss. 2. et Lovel. 3. *e cubilibus suis excitosque aut unde vis esset* Neap. Latinii. Hinc ipse Latinius scribendum conjicit, *extremos tamen pavor e cubilibus suis excit, hosque aut unde vis esset.* In quibus verbis errorem ab operis typographicis commissum puto, et Latinium dedisse, aut, ut sensus constet, dare debuisse *hos quae aut unde vis esset.* His tamen inmorari necesse non est, quum lectio vulgata genium stili Liviani, ejusque consuetudinem continuandae orationis recte referat. *excitos cubilibus*, ut *excire sedibus*; de quo v. ad 5, 8, 7. *excitus somno;* de quo v. ad 7, 36, 2. quo loco laudavi exempla quaedam, quae etiam recte *ex somno excire* dici posse docent, ut et quae supra notantur ad praefat. §. 11. Hic tamen praepositionem non esse a manu Liviana, evincunt omnes codices mei eam ignorantes; nisi quod unus Florent. *pavore cubilibus excitos* obferat; unde verisimile fit, ejus quoque librarium *pavor e cubilibus excitos* dare voluisse. Praeterea male etiam *et ea unde vis esset* Lovel. 2. 4. et 5. [Veith.] *quae aut unde viis esset* Fragm. Hav. *qui aut unde vis esset* Gaertn. *quo aut unde vis esset* antiquiores, quas vidi, editt. pro quo Mediol. anno 1495. vulgarunt *quae aut unde vis esset.* Et ita reliqui scripti.

Ignaros in fugam, et quosdam in hostem ipsum inprovi-

et quosdam in hostem ipsum inprovidos tulit. magna pars in agrum Antiatem delati, incursione ab
4 oppidanis in palatos facta, circumveniuntur. Similis in agro Vejenti Tuscorum facta strages est: qui urbis, jam prope quadringentesimum annum vicinae, obpressae ab hoste invisitato inauditoque, adeo nihil miseriti sunt, ut in agrum Romanum eo

dos tulit] *ingnaros in fuga quosdam, et quosdam in hostem* Portug. *ignaros in fugam quosdam, et quosdam in hostem* Harlej. 2. et Gaertn. Verum supplementum id necesse non esse, et ab ingenio librarii, non a manu Livii, profectum esse, probant, quae Gronovius plura supra notavit ad 3, 37, 8. Praeterea *in hostes inprovidos tulit* Leid. 2. dissentientibus aliis omnibus, qui recte vulgatum servant. V. infra hoc lib. c. 50, 2. *improvisa* edd. Rom. anni 1472. Parm. Mediol. anni 1480. 1495. et quaedam aliae editiones. *improviso* Tarvis. utraque, Veneta anni 1495. et aliae. Sed recte *improvidos* dedit Mediol. anni 1505. ut omnes habent scripti. Infra 21, 55, 9. *Simul latebras eorum inprovida praeterlata acies est.* 2, 50, 6. *Quum inprovidi effuso cursu insidias circa ipsum iter locatas superassent.* 22, 19, 6. *Ut inprovidos incautosque universo simul effuso terrore obprimeret.* 26, 39, 7. *Velis tum forte, inprovidus futuri certaminis, Romanus veniebat.* et alibi.

Incursione ab oppidanis in palatos facta circumveniuntur] *in palantes facta* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et quaedam ex edd. antiquioribus. *in palantes* etiam Hearnii Oxon. C. sed insuper proxima voce *facta* omissa. [*in pallantes circumveniuntur* Veith.] Verum recte Aldus *in palatos facta* reposuit, quod servant reliqui mei. V. supra ad 1, 11, 1. Praeterea *circumveniunt* Haverk. eodem errore, qui paullo ante hoc ipso §. notatus est.

§. 4. *Similis in agro Vejenti Tuscorum facta struges est*] *acuscorum facta strages est* Harlej. 1. *Etruscorum facta strages est* Lovel. 2. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. supra ad 2, 47, 6. *Τὸ est* omittit Cl. Hearne, et in variis lectionibus nihil aliud notavit, quam Sigonium edidisse *facta strages est.* Verum omnes, quas vidi editiones, omnesque libri scripti praeter unum Lovel. 5. constanter illud *est* agnoscunt.

Oppressae ab hoste inusitato inauditoque] *obsessae* Lovel. 4. quomodo alibi etiam variant librarii. V. ad Epit. Liv. 57. *ab inusitato hoste* Lovel. 4. *ab hoste invisitato* Florent. Voss. ambo, Leid. 1. Lovel. 1. et Klock. quam lectionem etiam in contextum recepi. Et ita primo ad marginem Livii sui scribendum conjecit Cel. Jac. Perizonius; postea vero addidit, attamen saepe *inusitato* praecessisse. V. supra hoc libro ad c. 35, 4. Deinde *audito*, omisso etiam τῷ *que*, Leid. 1. et Harlej. 1. *inaudito* Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. Klock. et Fragm. Hav. a m. 1: *et inaudito* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2.

tempore incursiones facerent, plenique praedae Vejos etiam, praesidiumque et spem ultimam Romani nominis, in animo habuerint obpugnare. Viderant 5
eos milites Romani, vagantes per agros et congregatos agmine, praedam prae se agentes, et castra cernebant haud procul Vejis posita. inde primum 6
miseratio sui, deinde indignitas, atque ex ea ira

Portug. et Haverk. [*inusitato ut inaudito* Veith.]

Adeo nihil miserti sunt] *miseriti sunt* Leid. 1. Klock. et Voss. 1. in quo tamen expungendi signum literae antepenultimae *τοῦ miseriti* adjectum est. Verba sunt Servii ad Virg. 1. Aen. 597. *Et miseror et misereor unum significant; sed miseror accusativum regit, ut hoc loco. Item, Nec miseratus amantem est. Misereor genitivum. Unde est, Miserere animi non digna ferentis. et facit participium miseritus.* Eo autem participio *miseritus* utitur Terent. in Heaut. 3, 1, 54.

Sic me Di amabunt, ut me tuarum miseritum est, Menedeme, fortunarum.

apud quem aliis etiam locis obcurrit. Plaut. in Trinumm. 2, 4, 29.

Nam nunc eum vidi miserum, et me ejus miseritum est.

Sallust. in Catil. 33. *Saepe majores vestrum miseriti plebis Romanae decretis suis inopiae opitulati sunt.* ubi v. Cl. Cortium. Immo ipse etiam Livius 27, 33, 11. *Deos inmortales, miseritos nominis Romani, pepercisse innoxiis exercitibus.* ad quem locum videndus est J. Fr. Gronovius, qui alia ex Livio exempla laudavit; quorum ut et optimorum codicum fide hic etiam *miseriti* in contextum recepi. Mox sequens *ut* decst in Leid. 1. quod excidisse censendum est ob similitudinem literarum finalium in voce proxime praecedenti *sunt.* Ejusdem erroris alia exempla infra v. ad 37, 24, 13. Insuper *cursiones*, pro *incursiones*, Florent.

Plenique praedae Vejos etiam etc. *in animo habuerint obpugnare*] *plerique per devios etiam* Fragm. Hav. a m. 1. *plerique praedae vias etiam* Lovel. 5. *vias* quoque Lovel. 4. Tum *in animo habuerunt obpugnare* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 5. *Congregatos agmine, praedam prae se agentes*] *congregato agmine* Neap. Latinii. [Veith.] Et ita a m. 2. ex meis praeferunt Florent. et Fragm. Hav. lectione, quae prius exstiterat, penitus erasa. De caussa erroris v. ad 6, 3, 8. *congrassatos* perperam Lovel. 2. in contextu, altera lectione in marginem conjecta.

§. 6. *Inde primum miseratio sui, deinde indignitas, atque ex ea ira animos cepit*] *miratio sui* Leid. 1. et Lovel. 2. ac 5. a m. 1. Pari errore *mirabilis* et *miserabilis* passim in Mstis confunduntur. Ita apud Lucan. 4, 769. unus codd. Hamburgensium ab Heinsio excussus, qui

animos cepit, *Etruscisne etiam, a quibus bellum Gal-*
7 *licum in se avertissent, ludibrio esse clades suas?* Vix
temperavere animis, quin extemplo inpetum facerent: compressique a Caedicio centurione, quem sibimet ipsi praefecerant, rem in noctem sustinue-
8 re. Tantum par Camillo defuit auctor, cetera eo-

servatur in bibliotheca ecclesiae primariae, praefert,

> *Ut vero in pedites fatum mirabile belli*
> *Incubuit.*

Ubi recte editur *fatum miserabile.* Alia exempla v. apud Pierium ad Maron. 12. Aen. 252. N. Heins. ad Nason. 9. Met. 394. Cel. Burmann. ad 4. Met. 271. Doct. Torren. ad Valer. Max. 1,8. ext. 3. 3, 2. ext. 5. 4, 7, 4. et Oudend. ad Lucani 9, 832. (* *mirum* et *miserum* Victor. ad Cic. 4. ad fam. 5. sed adversatur Jac. Gronov.) *mutatio sui* Lovel. 4. Tum *demum indignitas* Leid. sec. et Lovel. 1. aliis etiam locis in Mstis obvio errore. V. infra ad 40, 22, 1. Denique *ex eo ira animos cepit* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *ex ira animos cepit* Portug. Sed *ea* intercidit ob similitudinem praecedentis *ex.* (* 35, 50, 7.)

Etruscis etiam, a quibus bellum Gallicum in se avertissent, ludibrio esse clades suas] Legendum *Etruscisne etiam, a quibus bellum Gallicum in se avertissent, ludibrio esse clades suas?* RHEN. *Etruscis etiam*, ut ante Rhenanum edebatur, servant Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. N. et C. Neque aliter est in Florent. a m. 1. in quo litera finalis vocis *Etruscis* a m. 2. expuncta est. *Etruscis et* Lovel. 5. ubi insuper *et* atque *etiam* confunduntur, de quo v. ad 22, 47, 9. *Clusinis etiam* Lovel. 2. quod ab interprete est. Verum *Etruscin etiam* praeferunt Leid. 1. et Harlej. 1. *Etruscisne* Portug. Deinde *ab quibus* Haverk. Tandem *ludibrio esset* Harlej. 1. Leid. 2. et Gaertn.

§. 7. *Compressique a Ceditio centurione*] Vet. lib. *ab Q. Caedicio.* SIG. *Compressique a Sedicio centurione* Lovel. 2. *compressique a Sedicicio centurione* Florent. pro quo *a Sedicio a centurione* manu antiqua factum est. *compressi a Q. Sedicio centurione* Leid. 2. *compressi a Q. Ceditio centurione* Klock. et Lov. 1. *compressique Caedidi-tio centurione* Harlej. 1. et Leid. 1. *compressique ab Q. Caedicio centurione* Port. Hav. et Hearnii Oxon. N. *compressique a Q. Caedicio centurione* Voss. 1. Lovel. 4. Harlej. 2. et Gaertn. *compressique a Quincio Cedicio centurione* Lovel. 5. Vulgatum vero superest tantum in Voss. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Caedicio*, non *Ceditio*, scribendum esse, jam supra Sigonius monuit ad 2, 52, 6. et hoc lib. c. 32, 6. Utrum vero Caedicius centurio fuerit ille M. Caedicius de plebe, qui, teste Liv. c. 32, 6. tribunis nunciavit, se noctis silentio vocem humana clariorem audisse, quae magistratibus dici juberet, Gallos adventare, ut Doujatius opinatur, admodum anceps ex-

dem ordine eodemque fortunae eventu gesta. quin etiam, ducibus captivis, qui caedi nocturnae superfuerant, ad aliam manum Tuscorum ad Salinas profecti, nocte insequenti ex inproviso majorem caedem edidere, duplicique victoria ovantes Vejos redeunt.

istimo. Certe si plurimis scriptis, qui ei praenomen *Quinti* tribuunt, credendum est, ab eo diversus fuisse censeri debet. Mox *quem ipsimet sibi praefecerant*, pro *sibimet ipsi*, Haverk. Tum *in nocte*, pro *in noctem*, Lovel. 4.

§. 8. *Tantum par Camillo defuit auctor*] *Tantumper Camillo* Flor. a m. 1. pro quo deinde emendatum est *Tantisper Camillum*. Mox *eodemque eventu*, omissa media voce *fortunae*, Leidens. 2. et Lovel. 1.

Ad aliam manum Tuscorum ad Salinas profecti] *Romanas Salinas* vocat 7, [19, 8.] SIG. Fuerunt ad Ostiam. Liv. 1, 33, 9. *In ora Tiberis Ostia urbs condita, salinae circa factae.* Has olim Vejentes exercuerunt: quibus victis a Romulo, inter leges pacis convenit, ut Vejentes a salinis abstinerent. Dion. Hal. l. 2. p. 118. *Τῶν ἁλῶν ἀποστῆναι τῶν παρὰ ταῖς ἐμβολαῖς τοῦ ποταμοῦ.* Plut. in Romulo p. 33. *Τῶν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐκστάντες ἁλοπηγέων.* Easdem simul cum agris et urbibus a Romulo ereptis tempore Anci Marcii vindicare Vejentes conati sunt, sed magno proelio *περὶ ταῖς ἁλαῖς circa Salinas* victi sunt; ex quo tempore omnia sine controversia Ancus retinuit. V. Dion. Hal. l. 3. p. 181. Hinc Salinas instauravit, quas propterea ab eo factas esse scripsit Liv. l. l. Eas autem videtur redemtoribus exercendas locasse, unde *salinarum vectigal instituisse* dicitur apud Aurel. Vict. in Vir. Inl. 5. Vectigal igitur instituit, quod redemtores salinarum solverent, non populus, qui salariam annonam emeret. Primum enim Livium censorem, inde *Salinatorem* dictum, Romanis vectigal salis inposuisse, recte contendit Cel. Burm. de Vectig. Pop. Rom. c. 6. p. 90. Regibus deinde ejectis, quum redemtores annonam salis magno pretio venderent, senatus, ut plebem sibi devinciret, salinas exercendas mandaverunt operis publicis, et constituerunt institores, qui salubriore pretio plebi divenderent, ut docuit J. Fr. Gronov. ad Liv. 2, 9, 6. Ceterum *manum Etruscorum* Lovel. 2. V. paullo ante hoc cap. §. 4. [*aliam* omittit Veith.] Tum *ad Sabinas profecti* perperam praeferunt Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2.

Nocte insequenti ex inproviso majorem caedem edidere] *noctem insequentem* Florent. Voss. uterque, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. a m. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *noctem in sequentem* ed. Ald. quae tamen in erratis *nocte insequenti* probat. Ceterum lectio *noctem insequentem*, licet tot codicum testimonio firmata, errantis tamen librarii culpa nata videtur. Primum voci *nocte* adhaesit litera *m* ex syllaba initiali vocis sequentis. V. ad 3, 48, 5. Quum autem jam *noctem*

1 XLVI. Romae interim plerumque obsidio segnis et utrimque silentium esse, ad id tantum intentis Gallis, ne quis hostium evadere inter stationes posset:

invaluisset, sequebatur etiam, ut *insequentem*, pro *insequenti*, dari deberet. *noctem insequentem* notaret totam illam noctem caedi edendae inpensam esse. Accusativus enim in his locutionibus temporis continuationem notat. V. infra ad 35, 40, 8. et ad 36, 4. *nocte insequente* est in Lovel. 2. V. ad 6, 21, 1. Praeterea *edideret* Leid. 1. *ediderat* Fragm. Hav. *ediderunt* Voss. 2. Lovel. 3. et priscae editt. pro quo Aldus vulgavit *edidere*.

Duplicique victoria ovantes Vejos redeunt] Ita recte Aldus emendavit. Priores praeferunt *publicaque victoria*, quae lectio etiam superest in Voss. utroque, Leid. 2. Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. *publicataque victoria* habet Harlej. 2. *publicique victoria* Leid. 1. Verum utramque lectionem jungens librarius Harlej. 1. dedit *dpubliciaque victoria*. Praeterea *redierunt* Lovel. 3. et Voss. 2. quorum scribis displicuisse puto *edidere* et *redeunt*. Ita tamen supra habuimus 3, 46, 9. *Domum se recepit*, *collegisque in castris scribit*. Ad quem locum plura exempla vide.

§. 1. *Plerumque obsidio segnis et utrimque silentium esse*] *obsidio plerumque segnis* Voss. 2. *signis* Leid. 1. et Haverk. Deinde *utrumque silentium* Leid. 1. et Lovel. 3. errore librarii. Facile autem has voces confundi in scriptis, observat Cel. Burmann. ad Nason. Epist. 4. Her. 106. Alia v. infra ad 21, 45, 1.

Ad id tantum intentis Gallis, ne quis hostium evadere inter stationes posset] *ad id tñ intentis Gallis* Haverk. Saepe *tñ*, id est *tamen*, et *tm̃*, id est *tantum*, a librariis commutantur. V. supra ad 3, 46, 1. *ad id tantis intentis Gallis* Leid. 2. V. ad cap. praec. §. 1. *ad id tantum Gallis intentis* edd. vetustae. Primus deinde Aldus *intentis Gallis* dedit, et ita scripti omnes. Tum *inter stationes evadere* transpositis dictionibus Lovel. 1. Leid. 2. Voss. 1. *evadere inter stationes suas*, addita ultima voce, Haverk. Saepe librarii pro lubitu hanc vocem modo addere, modo omittere soliti fuerunt. V. supra ad 2, 55, 5. 3, 8, 8. c. 10, 1. et Corte ad Plinii 4. Ep. 22, 1. Quum itaque exsulet hoc loco a reliquis omnibus scriptis, eam etiam non a Livio, sed librarii manu adjectam existimo. *invadere inter stationes* Lovel. 5. Deinde *possit* Leid. 2. et Lovel. 5. a m. 1.

Quum repente juvenis Romanus admiratione in se cives hostesque convertit] *tum repente* Leid. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa fin. Praeterea *admistratione*, id est *administratione*, Haverk. aberrante librarii manu.

§. 2. *Sacrificium erat statum in Quirinali colle genti Fabiae*] *Sacrificium erat statutum* praeferunt Florent. a m. 2. Voss. 1. a m. 2. Voss. 2. Lov. 1. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Port. Haverk. et Fragm. Hav. [Veith.] Similiter etiam Piër. Valerian. se in cod. Parrhasiano reperisse testatur ad Virg. 7. Aen. 612. Neque aliter praeferunt principes excusi, pro quo Me-

set: quum repente juvenis Romanus admiratione in se cives hostesque convertit. Sacrificium erat sta- 2
tum in Quirinali colle genti Fabiae. ad id faciendum C. Fabius Dorso, Gabino cinctu, sacra mani-

diol. anno 1495. reposuerunt *Sacrificium erat statum.* quod etiam receperunt Veneti anno 1498. Mediol. anno 1505. Ascensius anno 1513. et deinceps omnes recentiores: quas consulere Pighius neglexit, quum ad Valer. Max. 1, 1, 11. Livio restituendum moneret: nam ita jam diu ante eum natum editum fuit. Et recte. Stant enim pro hac lectione codd. reliqui, nisi quod pejus adhuc *Sacrificium erat institutum* praeferat Leid. 2. Ita infra 23, 35, 3. *Campanis omnibus statum sacrificium ad Hamas.* ubi plura vide. Insuper monet Valerianus l. l. vulgata Livii exemplaria praeferre *gentis Fabiae* genitivo casu; sed pro eo ex eodem cod. Parrhasiano legendum esse *genti Fabiae.* Nescio, quae vulgata Livii exemplaria vocet. Certe lectionem, quam memorat, in nullo libro, nec scripto, nec edito, obviam habui. *Fabiae genti* praeferunt vetustiores, quibus usus sum, typis descripti, pro quo Aldus *genti Fabiae* reposuit. Et id superest in omnibus calamo exaratis, nisi quod mendose Haverk. praeferat *in Quirali colligenti Fabiae.* Valer. Max. quidem servat lectionem Valeriano memoratam 1, 1, 11. *Ne statum Fabiae gentis sacrificium interrumperetur.* Et ita fere Livius infra c. 52, 3. *Sollemne Fabiae gentis in colle Quirinali obiit.* Verum hic *genti Fabiae* praeferendum est ob codicum consensum. V. infra ad 37, 23, 4.

Ad id faciendum C. Fabius, dorsum Gabino ritu cinctus, sacra manibus gerens] Borbetomagense volumen habet, *ad id faciendum C. Fabius Dorsuo gabo cinctus, sacra manibus gerens.* Diu me torsit hic locus, quem interpolatum videbam in vulgatis editionibus, quonam pacto germanae lectioni restitueretur. Lego *C. Fabius Dorsuo, Gabino cinctu, sacra manibus gerens, cum de Capitolio descendisset.* Porro *cinctus* substantive pro vestitu usurpatur, describuntque *Gabinum cinctum* esse togam, sic in tergum rejectam, ut una ejus lacinia revocata hominem cingat. Livius noster l. 8, [9, 9.] *Ipse cinctus,* inquit, *cinctu Gabino armatus in equum insiluit.* Jam vides, quid illis imposuerit, qui ante me castigaverunt Livium. M. Fabii Dorsuonis fit mentio l. 7, [28, 1.] his verbis: *Hos consules secuti sunt M. Fabius Dorsuo, Ser. Sulpicius Camerinus.* RHEN. *Dorso,* ut *Mento,* ut *Labeo,* scribendum ex veteribus libris et Valerio Max. [1, 1, 11.] et Vellejo l. 1, [14.] qui inquit, *Fabio Dorsone consule Paestum colonia deducta.* Praeterea libri quidam scripti habent *Gabinorum ritu cinctus.* Quam lectionem habet etiam Valerius Max. l. 1, [1, 11.] *C. Fabius Dorso,* inquit, *Gabino ritu cinctus, manibus humerisque sacra gerens.* et Livius l. 10, [7, 3.] *Incinctum Gabino cultu super telum stantem.* Ego tamen nihil mutandum censeo. Nam idem Livius l. 8, [9, 9.] de Decio ait. *Ipse incinctus cinctu Gabino.* Et Virgilius [7. Aen. 612.]

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino

bus gerens, quum de Capitolio descendisset, per medias hostium stationes egressus, nihil ad vocem cujusquam terroremve motus, in Quirinalem collem
3 pervenit. ibique omnibus sollemniter peractis, eadem revertens similiter constanti vultu graduque, satis sperans propitios esse Deos, quorum cultum

Insignis. Et Festus: *Procincta classis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu.* SIG. *et ad id faciendum*, addita prima vocula, Leid. 2. Deinde *M. Fabius dorsu Gabino cinctus* Lovel. 2. *L. Fabius dorso Gabino cinctus* Lovel. 4. *Cornelius Fabius ritu Gabini cinctus* Gaertn. *C. Fabius ritu Gabino cinctus* Harlej. 2. et Portug. *C. Sabinus dorso Gabino cinctus* Leid. 2. *C. Fabius dorsum Gabino cinctus* Fragm. Hav. et Neapol. Latinii. *C. Fabius Dorsuo Gabo cinctus* Florent. *C. Fabios Dorsuo Gabino cinctus* Leid. 1. *C. Fabius Dorsuo Gabino cinctus* Harlej. 1. *C. Fabius Dorso ritu Gabino cinctus* Haverk. *C. Fabius dorso Gabino cinctus* Voss. ambo, Lovel. 1. 3. 5. et Hearnii Oxon. L. 1. 2. ac B. *C. Fabius Dorso Gabino ritu cinctus* ejusdem Hearnii codex C. [*Gabinio cinctus* Veith.] *C. Fabius ritu Gabino cinctus* margo Lovel. 5. Quomodo fere Lucanus locutus est 1, 596.

Turba minor sequitur, ritu succincta Gabino.

Quemadmodum autem partim Rhenanus, partim Sigonius legendum monuerunt, etiam ante utrumque ex cod. Parrhasiano scribendum esse deprehendit Piërius Valer. ad Virgil. l. l. Gentis Fabiae cognomen *Dorso* esse, idque formari, ut *Mento*, *Pedo*, *Gulo*, *Fronto*, *Capito*, adde etiam *Naso*, quae ejusdem generis cognomina sunt, monuit Pighius ad Valer. Max. l. l. Ubi etiam videnda, quae viri docti de cinctu Gabino ex Servio et Isidoro notarunt. Adde Ferrar. 1. de re Vestiar. 14. Turneb. infra ad 8, 9, 9. et Noris. in Cenotaph. Pis. diss. 3, 7. Ceterum hunc Fabium perperam *pontificem* sive *ἱερέα* vocari apud Florum 1, 13. Dion. in Exc. Peiresc. p. 581. et apud Appian. in iisdem Exc. p. 557. et male etiam dici, non genti Fabiae statum, sed publicum sacrum fecisse, ad d. l. Flori observat Cl. Dukerus, ut et *Kaesonis* praenomen ei tribui apud Dion. idque, utpote in gente Fabia usitatum, Valesium probasse.

Nihil ad vocem cujusquam terroremve motus] *terroremque* Leid. 2. et Lovel. 1. quomodo saepe variant codd. V. infra ad 24, 10, 2.

§. 3. *Eadem revertens similiter constanti vultu graduque, satis sperans*] *eodem revertens* Lovel. 4. 5. a m. 1. Harlej. 2. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Male. *eadem* est per eamdem viam, nempe per medias hostium stationes, per quas egressus erat. V. supra ad 4,33,11. Deinde *constanti vultu statuque* Leid. 2. et Lov. 1. *constanti vultu statuque graduque* Voss. 1. Verum *constans status* non convenit. Denique *stans sperans* Leid. 2. *satis sperare*, ut *satis credere*, *satis*

ne mortis quidem metu prohibitus deseruisset, in Capitolium ad suos rediit, seu adtonitis Gallis miraculo audaciae, seu religione etiam motis, cujus haudquaquam neglegens est gens. Vejis interim non 4
animi tantum in dies, sed etiam vires, crescebant: nec Romanis solum eo convenientibus ex agris, qui

constare. V. infra ad 21, 8, 3. Paullo ante *ibi omnibus*, pro *ibique*, Lovel. 2.

Ne mortis quidem metu prohibitus deseruisset] *prohibitis* Voss. 2. Tum *deruisset* Harlej. 1. Mox *redit*, pro *rediit*, Fragm. Hav. V. infra ad 36, 35, 2.

Cujus haud quaquam negligens est] Vet. lib. *est gens*. SIG. Ita constanter scholion Sigonii in omnibus ejus editionibus concipitur, ex quo nihil aliud colligi posse videtur, quam vocem *gens* in prioribus edd. omissam, et auctoritate vet. lib. in fine addendam esse. Quomodo etiam Cl. Hearne accepit, in variis lectionibus notans, aliquot omittere vocem *gens*. Interim nullam vidi editionem, in qua τὸ *gens* deficit. Credo igitur Sigonium scholio praescribere voluisse *negligens gens est;* ita enim praeferunt Sigonio antiquiores excusi, idemque ordo verborum est in Florent. Voss. 1. Leid. utroque, Lovel. 1. et Gaertn. pro quo transpositis dictionibus ex vet. lib. reponebat *negligens est gens;* credo, ut ita aliquo modo evitaret ingratum sonum ex repetitione ejusdem syllabae *negligens gens:* quamvis ne sic quidem cacophonia satis evitetur, aut ubique ab ea diligenter Livius abstinuerit. Certe supra habemus 3, 34, 2. *Ire et legere leges propositas jussere*. Infra 7, 31, 8. *Data mandata, ut preces Campanorum Samnitibus exponerent.* 9, 9, 1. *Interea dedite, inquit, profanos nos, quos salva religione potestis*. Tale est illud (* Cic. 5. ad fam. Ep. 12. *historiam jam a te pene esse perfectam.*) Phaedri 1. Fabul. 14, 17.

Hoc pertinere vere ad illos dixerim.

Ac Justini 34, 1. *Legatis occulta mandata data sunt.* (* v. ad Liv. 8, 34, 5. 26, 46, 6.) Quare forsitan etiam ordo verborum, qui ante Sigonium receptus erat, revocandus est. Praeterea *aut quamquam* Leid. 1. *haud quamquam* Lovel. 3. 4. 5. et Haverk. Saepius *qua* et *quam*, *quaquam* et *quamquam* in Mstis culpa scribarum commutantur. V. ad 7, 26, 8. Insuper *neglegens* Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad 2, 11, 4. et c. 48, 7. Paullo ante *audaciae* deficiebat in Lovel. 5.

§. 4. *Non animi tantum in dies, sed etiam vires, crescebant*] *non animi tui in dies* Haverk. Sed per compendium scriptum fuerat *tm*, id est *tantum*. Id vero facile neglegentia librariorum in *tui* corrumpi potuit. Deinde *sed etiam in res crescebant* Gaertn. Error ortus est ex similitudine literarum *in* et *ui*. V. supra ad 3, 49, 6.

Qui aut proelio adverso, aut clade captae urbis palati fuerant] Repone, *qui a proelio adverso, aut clade captae ur-*

a proelio adverso aut clade captae urbis palati fue-
rant, sed etiam ex Latio voluntariis confluentibus,
5 ut in parte praedae essent. Maturum jam videbatur,
repeti patriam eripique ex hostium manibus: sed
6 corpori valido caput deerat. Locus ipse admone-
bat Camilli, et magna pars militum erat, qui du-
ctu auspicioque ejus res prospere gesserant: et Cae-

bis. J. FR. GRON. Vulgatum Doujatius praefert, et *proelio adverso* exponit per adversum proelium. Prius *aut* omittit Lovel. 2. Sed conjecturam Gronovii firmant Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Gaertner. Portug. et Fragm. Hav. quorum fide ita etiam edidi. *a proelio* autem est post proelium. V. infra ad 23, 6, 1. Deinde *fugati fuerant* quaedam ex vetustis edd. Pro quo Aldus, ed. Rom. anni 1472. ac Parm. secutus, *palati* reposuit, probantibus eam lectionem omnibus scriptis. Denique Cl. Jac. Perizonius in margine Livii scribendum conjecit *quo*, pro *qui*, idque exponit, in agros. Sed vulgatum, pro quo omnes stant scripti, optime servari potest.

Sed etiam ex Latio voluntariis confluentibus] Vox *voluntariis* deest in Voss. 2. Sed eam hoc modo, *confluentibus voluntariis*, transponit Harlej. 2.

§. 5. *Sed corpori valido caput deerat*] *valitudo* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Klock. *valitudinario* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. a m. 1. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. Paullo ante *eripique jam ex hostium manibus* Gaertn. inserto τῷ *jam*. Verum illud modo praecessit, *Maturum jam videbatur.*

§. 6. *Magna pars militum erat, qui ductu auspicioque ejus res prospere gesserant*] Vox *magna* deest in Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. sed *maxima pars* est in Lovel. 2. Deinde *pars militum erat, quae* etc. *gesserat* Portug. reliquis omnibus invitis. nisi quod Harlej. 2. pejus praeferat *qui gesserat.* Tum *ductu et auspicio* Haverk. Hinc *propere gesserant* Florent. (* v. ad 10, 2, 10.) Paullo ante *Locus ipse admouebat*, pro *admonebat*, Haverk. passim obvio errore. V. infra ad 9, 38, 12. *amonebat* Lovel. 2. V. ad 3, 4, 1.

Caeditius negare, se commissurum] Deest particula *et*, quam addere debes, *et Caeditius negare se commissurum.* RHEN. Video, inquit Caedicius, finis mei adest imperii. Atqui ego haud committam, ut mihi aut Deorum aut hominum quisquam imperium finiat potius, quam ipse memor ordinis mei deposcam imperatorem. GLAR. Τὸ *et*, a Rhenano additum, apud me tantum superest in Florent. Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. Contra illud nesciunt Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. ambo, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav.

Cur sibi aut Deorum aut hominum quisquam imperium finiret] *cursibus*, pro *cur sibi*, Voss. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Leid. 2. *casibus* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed utramque illam lectionem

dicius negare, se commissurum, cur sibi aut Deo-
rum aut hominum quisquam imperium finiret po-
tius, quam ipse memor ordinis sui posceret impera-
torem. Consensu omnium placuit, ab Ardea Ca- 7
millum adciri; sed antea consulto senatu, qui Ro-
mae esset. adeo regebat omnia pudor, discrimina-
que rerum prope perditis rebus servabant. Ingenti 8

jungens *cursibus ac casibus* praefert Gaertn. Tum *aut Deorum hominumve* editi ante Aldum, qui reposuit *aut Deorum aut hominum*. Et ita omnes scripti. Deinde *quicquam imperium finiret* Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *priusquam imperium finiret* pro varia lectione in margine adscriptum praefert Voss. 1. *finire* est in Florent.

Quam ipse memor ordinis sui posceret imperatorem] De quo proprie ordine loquatur, considerandum. GLAR. *ordo* hic pro statu, conditione, dignitate ponitur. Memor erat *ordinis sui*, id est, se tantum centurionem esse, ideoque universo exercitui praeesse non posse: postulaturum igitur imperatorem. Liv. 42, 33, 3. *Id modo deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* Mox eodem cap. §. 6. *Prohiberent consulem, quem cuique ordinem adsignari e republica esset, eum adsignare.* c. 34, 14. *Ordinem, quo me dignum judicent tribuni militum, ipsorum est potestatis.* Cic. 2. in Verr. 6. *Si cuiquam generi hominum, sive Siculorum, sive nostrorum civium; si cuiquam ordini, sive aratorum, sive pecuariorum, sive mercatorum probatus sit.* Curtius 6, 11. *Erat inter duces manu strenuus Belon quidam, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, provectus.*

§. 7. *Ab Ardea Camillum adciri*] *Camillum citari* Voss. 2. et Lovel. 3. Mox *antea consultos senatu* Haverk. Sed prima litera vocis *senatu* perperam in fine vocis praecedentis repetita est. V. ad 28, 25, 2. *ante*, pro *antea*, etiam editt. veteres, Aldo priores, invitis scriptis.

Discriminaque rerum prope perditis rebus servabant] *observabant* Haverk. quod ex glossa interpretis natum puto. *Servare* enim hic ponitur pro observare, quo sensu *servare diem* dixit supra 1, 50, 2. *Ipse Tarquinius diem quidem servavit; sed paullo ante, quam sol occideret, venit.* quod *observare diem* postea eodem cap. dixit: *Neque magis observaturos diem concilii, quam ipse, qui indixerit, observet.* Virgil. 2. Aen. 426.

— — — *justissimus unus*
Qui fuit in Teucris, et servantissimus aequi.

§. 8. *Pontius Cominius, impiger juvenis*] *Cominus* Vet. lib. et Front. 3, 13, [1.] quod probo. Plutarchus de Fortuna Romanorum [p. 324.] *Γάϊον Πόντιον* vocat. SIG. Sigonius videtur putasse, *C. Pontium Cominium* dictum, et *Cominus* cogno-

periculo transeundum per hostium custodias erat.
ad eam rem Pontius Cominius, inpiger juvenis,
operam pollicitus, incubans cortici, secundo Tibe-
9 ri ad urbem defertur. inde, qua proximum fuit a
ripa, per praeruptum, eoque neglectum hostium cu-

men fuisse. Sed hoc fortassis nusquam alibi legitur. Libri Frontini variant; ubi Oudendorp. videri potest. Nec tamen intelligo, quomodo nomina *Pontius Cominius* uni homini conveniant. Nam utrumque nomen gentis esse, constat e Valer. Max. aliisque. *Pontius Aquila* Suet. in Caes. 77. et Pollio ad Cic. 10. Ep. 33. *Postumus Cominius* Liv. 2, 18. et 33. et saepe in inscriptionibus. DUK. *Pontius Cōminius* Portug. Verum cum Sigonii vet. lib. facientes Lovel. 2. et Gaertn. *Pontius Cominus* praeferunt. Neque multum abeunt codd. qui *Pontius Quominus* legunt; quae scriptura mihi obvia fuit in Voss. utroque, Leid. 1. Lovel. 1. 3. 4. Harlej. 1. et Fragm. Hav. *portius cōminus* habet ed. Parmensis. Sed *Pontius Cominus* reliquae principes usque ad Frobenium, qui anno 1531. *Pontius Cominius* substituit: quomodo apud Frontin. restituendum esse, docuerunt ex Mstis Tennulius, Doct. autem Oudendorp. ex Plutarch. in Camill. p. 141. et ex Diod. Sicul. l. 14. p. 455. Apud Gellium etiam 17, 2. in omnibus, quas vidi, editionibus est, *Cominius*, *qua ascenderat*, vel *escenderat*, *descendit*. Neque tamen lectionis varietatem ex Mstis prolatam video. T. Pontium centurionem inmensarum virium memorat Cic. de Senect. 10. *Nec vos quidem T. Pontii centurionis vires habetis. num idcirco est ille praestantior.* Ad quem locum Aldus Manutius conjicit, eumdem fuisse huic Pontio Cominio. Verum id mihi anceps videtur. Alter enim apud Cic. *T. Pontius*, alter apud Plutarch. loco, quem Sigon. laudavit, *Γάϊος Πόντιος* vocatur. Ille apud Cic. *centurio* dicitur, hic apud Liv. *inpiger juvenis*, et quidem a Caedicio centurione missus, ideoque verisimiliter dignitate atque ordine inferior. Inprimis illius *vires* memorat Cic. at hunc viribus praestitisse, neque Livius, neque Diod. Sicul. neque Plutarch. neque ulli alii retulerunt. Paullo ante *per hostium custodiam*, pro *custodias*, Lovel. 2. et Harlej. 2. Ita mox *praeruptum eoque neglectum hostium custodiae saxum.* Sed reliqui omnes *custodias* servant. *Tò erat* etiam exsulat ab solis Leid. 2. et Lovel. 1. Mox *incumbans*, pro *incubans*, Lovel. 3.

§. 9. *Qua proximum fuit a ripa, per praeruptum, eoque neglectum hostium custodiae, saxum*] Perperam divisis vocibus *qua proximum futari pap praeruptum* praefert Leid. 1. *ab ripa* habent Portug. a m. 1. et Haverk. qui etiam legit *eo quod* sollemni errore. V. supra ad 2, 41, 8. Tum *neclectum* Florent. et Leid. 1. V. ad 2, 48, 7. Denique *hostiae custiae* Florent. *hostium custodia* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et editi usque ad Aldum, qui *custodiae* emendavit. Et ita alii libri scripti etiam servant.

Ad magistratus ductus, mandata exercitus edit] Primam

ſtodiae, saxum in Capitolium evadit: et, ad magiſtratus ductus, mandata exercitus edit. Accepto in- 10
de senatus decreto, ut et, comitiis curiatis revocatus de exsilio, juſſu populi Camillus dictator extemplo diceretur, militesque haberent imperatorem,

vocem omisit scriba Leid. 1. [*magistratum* Veith.] Deinde *mandata exercitus rupit edita* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *mandata exercitus edita* Leid. 1. *mandata exercitus sed ita* Harlej. 1. Prima litera *τῶν sed ita* adhaesit ex ultima praecedentis *exercitus*. V. infra ad 37, 29, 8. earum autem ultima ex litera initiali sequentis *Accepto*. V. ad 40, 7, 8.

§. 10. *Accepto inde senatus decreto, ut et, comitiis curiatis revocatus de exsilio*] Nota curiatis comitiis latam eſſe legem de reditu ac reſtitutione Camilli. l. 5, 52. *Comitia curiata, quae rem militarem continent.* Nempe, quia populus bellum jubebat, senatus auctor erat. In p. 178. [6, 21, 5.] *omnes tribus* bellum juſſiſſe dicit. at p. 123. [4, 30, 15.] *omnes centuriae* bellum *jussere*. Sic et p. 820. [42, 30, 10.] H. VALES. *Accepto inde ut est comitiis curiatis revocatus* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *Accepto inde sono ut ex comitiis curiatis revocatus* Voſſ. 2. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *Acceptos de comitiis curiatis revocatus* Leid. 1. et Harlej. 1. in quorum poſteriore pro varia lectione inter versus adscriptum eſt *comitiis centuriatis*. *Accepitque ab comitiis curiatis ut revocatus* Harlej. 2. et Portug. neque diſſentiunt Gaertner. et Haverk. nisi quod habeant *a comitiis*. *Accepitque a comitiis curiaciis ut* Lovel. 2. *Accepitque a comitiis curiaticis ut* Lovel. 4. et 5. a m. 2. in quo a m. 1. erat *Accepitque*. *Accepto inde so at comitiis curiatis* Florent. cum lacuna *Accepto iñ.... ut et comitiis curiatis revocatus* Klock. Puto olim per epitomen pro *senatus decreto*, scriptum fuiſſe *S. De.* vel *Se. De.* id autem quum non intelligerent librarii, inde natas eſſe lectiones, quae in Florent. Voſſ. 2. Lovel. 3. Fragm. Hav. Leid. 1. et Harlej. 1. visuntur, ejectis vel mutatis voculis *inde* atque *ut et*: in aliis fere codicibus *τὰ S. De.* vel *Se. De.* omiſſa, et ex reliquis vocibus quaevis lectionum monſtra, nullum commodum sensum reddentia, profluxiſſe. Vulgatum itaque verum eſt, quod in omnibus superfuit editis. Ceterum quis sensus sit eorum, quae Valesius ad hunc locum notavit, non plane adsequor. Per nebulam tamen videre videor, eum non intellexiſſe, quid sit, quod *comitia curiata rem militarem continere* dicantur. Immo quum inde id exponat, quod, quando populus bellum comitiis centuriatis aut tributis juberet, senatus tamen ejus rei auctores eſſe deberent, verisimile eſt, ipsum per *comitia curiata* intellexiſſe, quae a senatu in curia habebantur: quo nihil pejus poteſt. Tironibus notum eſt, ideo *comitia curiata rem militarem continere*, quia his comitiis de imperio militari magiſtratuum lex ferri solebat. Liv. 9, 38, 15. *Ei legem curiatam de imperio ferenti triste omen diem diffidit*, *quod Fau-*

quem vellent, eadem degreſſus nuncius Vejos con-
11 tendit: missique Ardeam legati ad Camillum, Vejos eum perduxere: seu (quod magis credere libet, non prius profectum ab Ardea, quam comperit legem latam; quod nec injuſſu populi mutari finibus

cia curia fuit principium. Magiſtratibus autem, *si legem curiatam non habent, adtingere rem militarem non licet*, ut inquit Cic. Orat. 2. Agrar. 12.

Jussu populi Camillus dictator extemplo diceretur] *jussu populi Romani* vetuſtae edd. At vocem *Romani*, quam nullus codd. agnoscit, optime Aldus expunxit. Sponte enim patet, non alium, quam populum Romanum, intelligi poſſe. Praeterea *extemplo dictator diceretur* Haverk. sed solus.

Militesque haberent imperatorem, quem vellent] De Camillo intelligendum, quem volebant milites, non alium. GLAREAN. Doujatius, hanc interpretationem Glareano sublegens, sed addens, non intelligendum eſſe, quemcumque ipsi eligere vellent, quia Camillus *dictator creatus erat comitiis habitis*, non adtendit ad verba finalia hujus capitis *lex curiata lata est, dictatorque absens dictus*, quae oſtendunt, id demum factum esse, poſtquam nuncius, Romam miſſus, Vejos reversus eſſet. Neque in praecedentibus etiam dicitur, Camillum jam dictatorem creatum fuiſſe, sed tantum nuncium senatus decretum ea de re accepiſſe. Immo an fuit Camillus *creatus comitiis?* In praecedentibus Livius narravit, senatus decretum factum eſſe, *ut jussu populi Camillus dictator diceretur*, non, ut a populo diceretur. (* 22, 14, 11.) Interdum vero populum deſignaſſe eos, qui et dictator et magiſter equitum dicerentur, conſtat ex Liv. 27, 5, 16. *Decrevit senatus, consul populum rogaret, quem dictatorem dici placeret: eumque, quem populus jussisset, diceret dictatorem.* Et poſtea. *Tribuni plebis rogarunt, plebesque scivit, ut Q. Fulvius dictator diceretur.* Et iterum. *Subveniret, diceretque, quem populus jussisset, dictatorem. Ita a Claudio consule Q. Fulvius dictator dictus, et ex eodem plebiscito et ab Q. Fulvio dictatore P. Licinius Crassus pontifex maximus magister equitum dictus.* Certe *numquam ante eam diem* dictatorem a populo creatum eſſe, ne hoc quidem Camilli exemplum excipiens, teſtatur Livius infra 22, 8, 6. Comitia igitur curiata habita fuisse intelligo, non ut iis Camillus dictator diceretur, sed ut ab exsilio revocaretur.

Eadem digressus nuncius Vejos contendit] Eamdem sententiam, de eodem loquens, expreſſit his verbis Quadrigarius, ut eſt apud Gellium 17, 2. *Cominius*, inquit, *qua ascenderat, descendit, atque verba Gallis dedit*, id eſt, latuit Gallos. Itaque *degressus*, non *digressus*, legendum. Quam vocem saepe depravatam apud Livium, saepe oſtendam. Eſt autem *degredi*, descendere. Item legendum paulo poſt [c. 52, 3.] *degressus ex arce.* SIG. Omnes noſtri, scripti et editi, in vulgatum consentiunt. Verius ta-

poſſet, nec, nisi dictator dictus, auspicia in exercitu habere) lex curiata lata eſt, dictatorque absens dictus.

XLVII. Dum haec Vejis agebantur, interim 1
arx Romae Capitoliumque in ingenti periculo fuit.

men eſſe videtur, ut cum Sigonio legamus *degressus*. Diod. Sic. l. 14. p. 455. id exprimit, *καταβὰς, ᾗπερ ἀνέβη*. Hearnius, qui *degressus* etiam edidit, et emendationis Sigonii meminit, attamen de lectione codicum Oxoniensium nihil adjecit. Plura supra dicta sunt ad 4, 17, 11. Praeterea *concedit* Lovel. 1. V. ad 8, 3, 1.

§. 11. *Quam comperit legem latam*] *quam compererit*, vel *comperit* Harlej. 2. et Haverk. Eadem ratione confunduntur *superant* et *superant*, id eſt *supererant*. V. supra ad 1, 25, 11. *prope* et *prope*, sive *propere*, infra 39, 31, 4. Pro *compererit* autem literis transpositis *comperiret* dedit librarius Gaertn. Paullo ante *liberet*, pro *libet*, eſt in Lovel. 2. quasi scriptum fuiſſet *lib'et*.

Quod nec injussu populi mutari finibus posset] Quid sit *mutari finibus* docet Gronov. 3. Obs. 1. Vellem, etiam explicuisset sensum hujus periodi, quem plane non adsequor. DUK. *non injussu populi* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nec jussu populi* Haverk. Sed primae literae *in* absorptae sunt a sequentibus *iu*. (* v. ad 37, 26, 8.) Locutionem *mutari sedibus* inluſtrat Gronov. 3. Observ. 1. V. etiam N. Heinsium et Cel. Burmann. ad Nason. 4. ex Ponto Epiſt. 14, 7. Mox verba *nec, nisi dictator dictus, auspicia in exercitu habere* desunt in Leid. 2. *haberet*, pro *habere*, exhibet Lovel. 2.

Lex curiata lecta est, dictatorque absens dictus] Debet esse *lex curiata lata est*. RHEN. *lex curiata lata est* quidam male mutarunt in *lecta est*. GLAR. Aldus eſſe videtur, qui mutavit. Nam in ejus tantum editione ut et proxima Coloniensi anni 1525. ita editum invenio. At sine dubio in Aldina ita datum eſt errore operarum: in τῷ *lecta* enim commodus sensus non eſt. Deinde *lex curacia* Lovel. 2. *lex curiatia* Lovel. 4. *lex curiaria* Lovel. 5. Hinc *dictatorque absens dictus* Harlej. 1. *dictatorêque absens dictus* Haverk. Sed vox *absens* exsulat a Voſſ. 2. *absens est dictus*, addita media voce, legit Lovel. 4.

§. 1. *Arx Romae Capitoliumque in ingenti periculo fuit*] Praepositionem ignorant Voſſianus et bini meliores Pall. Cornelius Nepos Datame [5.] *Eum magno fore periculo, si quid illo imperante in Aegypto adversi accidisset.* Qui sic complures, ut primus observavit Schoppius in Verisimilibus [4, 14.] Adde, quae ad 2, 22. notavimus. J. FR. GRON. Praepositionem *in* ex meis omittunt Voſſ. 2. Lovel. 3. et Haverk. quorum hic etiam, transpositis dictionibus, habet *fuit ingenti periculo*. Eamdem etiam deeſſe in duobus Palat. Gebhardus supra notavit ad 5, 34, 2. Et ita Cic. loquitur 6. ad Att. Epiſt. 1. *Equidem sum magna animi perturbatione.* Ubi etiam olim edebatur *in magna animi perturbatione*. Ita

2 namque Galli, seu veſtigio notato humano, qua

quo statu res sunt. de quo v. supra ad 3, 68, 3. Verum quum videam, praepositionem tantum negligi in tribus minoris auctoritatis codicibus, et, quos Gronov. binos meliores Pall. vocat, Gebhardus tantum simpliciter duos Pall. dixerit, omnino mihi persuasum eſt, *τὸ in* a manu Livii eſſe. Verisimilius enim videtur, eam vocem a paucis librariis omissam, quam a multis, et inter eos etiam optimorum codicum scribis, adjectam eſſe; praesertim quum in paucis illis facile intercipi potuerit a prima syllaba vocis sequentis *ingenti:* quemadmodum etiam factum fuiſſe supra vidimus 2, 22, 6. 8, 30, 8. (* 10, 25, 7.) Id etiam alibi saepe accidiſſe, infra videbimus ad 8, 33, 6. Non minus autem *esse in ingenti, in magno periculo, honore, gaudio,* quam *esse ingenti periculo,* optimis scriptoribus in usu fuiſſe, supra vidimus ad 2, 22, 6. Praeterea *arx Romae Capitolium* per adpositionem, omiſſa conjunctione *que*, Lovel. 2. *arx* pars erat Capitolini montis, unde *arcem Capitolii* saepe memorat Tacit. ut 3. Hiſt. c. 69. c. 71. et alibi. Saepiſſime vero *arx et Capitolium* diſtincte memorantur. Exempla sunt apud Liv. 1, 33, 2. 2, 7, 10. hoc lib. c. 51, 3. 6, 20, 9. 8, 33, 21. et saepiſſime. Quin et per particulam *aut* diſtinguuntur *arx aut Capitolium* 6, 20, 13. *Ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret.* et *arx*, sive *ἡ ἄκρα* dicitur *τῷ Καπιτωλίῳ προσεχὴς* eſſe apud Dion. Hal. 10. Ant. p. 640. Hinc vulgatum praeferendum puto. Ceterum *Dum haec ad Vejos agebantur* praeferunt edd. principes; pro quo recte Aldus subſtituit *Dum haec Vejis.* Quae enim cap. praec. narrata sunt, non tam ad Vejos, quam Vejis acta fuerunt. Et ita habent omnes scripti.

§. 2. *Namque Galli, seu vestigio notato humano, qua nuncius a Vejis pervenerat*] Rem hoc modo hisque verbis narrat Diodorus l. 14. [p. 455.] *Κομινιός τις Πόντιος ὑπέσχετο παραθαῤῥύνειν τοὺς ἐν τῷ Καπετωλίῳ· ὁρμήσας οὖν μόνος, καὶ διανηξάμενος νυκτὸς τὸν ποταμὸν ἔλαθε προσελθὼν τινα πέτραν τοῦ Καπετωλίου δύσβατον· καὶ ταύτῃ μόγις ἑαυτὸν ἑλκύσας ἐδήλωσε τοῖς ἐν τῷ Καπετωλίῳ περὶ τῶν συνηθροισαμένων εἰς Βοιοὺς, καὶ διότι καιρὸν τηρήσαντες ἐπιθήσονται τοῖς Κελτοῖς· οὗτος μὲν οὖν καταβὰς ᾗπερ ἀνέβη, καὶ διακολυμβήσας τὸν Τίβεριν, εἰς Βοιοὺς ἀνέστρεψεν. Οἱ δὲ Κελτοὶ κατανοήσαντες τὰ τοῦ προσφάτως ἀναβεβηκότος, συνετάξαντο κατὰ τῆς αὐτῆς πέτρας ἀναβῆναι νυκτός.* GEBH. *Nam Galli* Portug. et Haverk. Alibi *nam* et *namque* confundi solent. V. infra ad 7, 28, 7. et mox hoc cap. §. 4. Praeterea *ab Vejis* iidem codd. Portug. et Haverk.

Animadverso ad Carmentis saxum adscensu aequo] Id eſt, quod Carmentali portae imminet, ut Plutarchus in Camillo [p. 141.] aït, et Dionysius l. 10. [p. 640.] ubi de Capitolio ab App. Herdonio capto tradit. SIGON. Fanum vel aram Carmentis aut Carmentae, matris Euandri, fuiſſe sub Capitolio, vel in imo Tarpeji montis, tradunt antiqui. Dionysius l. 1. [p. 25.] *Καὶ βωμοὺς ἐθεασάμην ἱδρυμένους, Καρμέντῃ μὲν ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ περὶ ταῖς Καρμεντίσι πύλαις.* Solinus [c. 1.] *Pars infima Capitolini montis habitaculum Carmentis fuit,*

nuncius a Vejis pervenerat, seu sua sponte animad-

ubi Carmentis nunc fanum est. Sed *Saxum Carmentis* haud facile reperias. Turbant aliquid MSS. Voss. alter *saxos n ascensu.* Chiflet. *saxos ascensu.* Lege *saxorum*, vel *saxi.* hoc est ipsius montis, *Animadverso ad Carmentis* (puta, aram, vel fanum) *saxi adscensu aequo.* J. FR. GRON. In relatione hujus Gallorum incepti, quo fatale illud imperium pene confectum fuit, omnia sine dolis et hactenus aperte, nisi quod Galli nocte usi dicuntur, gesta fuisse Livius tradit. Idem facit in Camillo Plutarchus. Idem, quod scio, sequuntur alii historici. Quid igitur est, quod Cicero pro Caecina 30. Gallos circa cuniculum aggressos refert? *Ut si Galli a majoribus nostris postularent, ut eo restituerentur, unde dejecti essent; non, opinor, eos in cuniculum, qua aggressi erant, sed in Capitolium, restitui oporteret.* Procul dubio illic aberravit scribentis adtentio, quum Cicero scripserit *in colliculum.* Et palam est, quod intelligatur. JAC. GRON. Non video, quomodo adscensus, qualem mox describit Livius, *aequus* dici possit: nam, quemadmodum hujusmodi loca ubique *iniqua* dicuntur, quod non necesse est multis ostendi, ita et adscensus eorum potius *iniquus*, quam *aequus* est. Liv. 28, 16. *Quum hostis nequidquam subire iniquo adscensu conatus esset.* Et de iisdem *arduum* et *asperum* dici invenias. Si hic recte legitur *aequo*, non possum hoc aliter accipere, quam Gallos vidisse quidem difficilem fore adscensum, sed tamen sperasse, se aliquam illius rationem inventuros esse. Sed forte legendum *adscensu aliquo.* DUK. Libri editi nihil mutant, nisi quod in sola Mediol. anni 1505. quam suas lectiones sibi subreptas praeferre Parrhasius questus est, invenerim *animadverso ad Carmentis ascensu aequo*, omissa voce *saxum.* Ad quam respexisse puto Ascensium, in margine edit. anni 1513. aliarumque notantem: „alii, *saxum* non habentes, intelligunt *aedem.*“ Ita legendum censerem, si codicum fide lectionem hanc niti constaret. Nunc vero, quum eam in nullis libris invenerim, id foret Alexandri gladio nodum Gordium secare. *ad Carmentis saxos ñ ascensu aequo* Voss. 1. ut Gronov. monuit, verum librarius τῷ ñ notas subjungendo, id delendum esse, indicare voluit, ut legatur *ad Carmentis saxos ascensu aequo*, quemadmodum servant Leid. 1. et Lovel. 1. *ad Carmentis saxo ascensu aequo* Harlej. 1. Et ita erat in Florent. a m. 1. pro quo ex interpolatione deinde *saxu* factum est. *ad Carmentis saxa ascensu aequo* Leid. 2. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Hearnii Oxon. C. *animadverso acarmentis saxom ascensu aequo* Klock. Ex quo adparet, admodum verisimiliter sive potius εὐςόχως magnum Gronovium conjecisse *animadverso ad Carmentis saxorum ascensu aequo.* Scriptum fuerat *saxorū*; unde, coalescentibus duabus posterioribus literis, factum est *saxom*, quemadmodum pro *t're ruere*, id est *terrae ruere*, datum est in quibusdam Mstis *tremere* supra 4, 21, 5. Neque etiam displicet *animadverso ad Carmentis saxo adscensu aequo*, ut praeferunt Florent. a m. 1. et Harlej. 1. quomodo ex ingenio emendabat quoque Cl. Jac. Gronovius in notis Mstis, quas discipuli ex ore Livium in scholis domesticis exponentis exceperunt; ubi *saxum aequo adscensu* interpre-

verso ad Carmentis saxorum adscensu aequo, nocte sublustri, quum primo inermem, qui tentaret viam, praemisissent, tradentes inde arma, ubi quid iniqui esset, alterni innisi, sublevantesque in vicem
3 et trahentes alii alios, prout postularet locus; tan-

tatur saxum, in quo esset aequus adscensus. Eodem modo Ovidio dicitur *lato venabula ferro* Epist. 4. Her. 83. V. Cel. Burm. ad Nason. 2. Met. 107. Dicere etiam Livius potuisset *saxo adscensus aequi*, quemadmodum *acutae cuspidis hastam* Ovid. Ep. 3. Her. 119. V. Cel. Burm. ad Nason. 3. Met. 53. et quae supra notantur ad 3, 36, 2. Omnino alterutrius Gronovii lectio vera est: ita tamen, ut remaneat difficultas, quam notavit Cel. Dukerus, cui tollendae nihil opis est in codd. scriptis vel editis; omnes enim vulgatum servant, nisi quod *abscensu aequo* legat Fragm. Hav. *assensu aequo* Lovel. 4. et Haverk. Ceterum *Carmentis saxum* jactant quidem Just. Rycquius de Capitol. c. 2. et Marlian. 2. Topogr. Urb. Rom. 5. verum nullo veterum scriptorum testimonio probant. Contra fanum memoriae Carmentae a Romanis exstructum prior eorum profert ex P. Vict. et Sex. Rufo Region. VIII. Verum in illo, qui hoc loco mutilus est, nulla ejus mentio occurrit: hic vero *Templum Carmentale alias Carmentae* recenset. Fani Carmentis meminit etiam Gellius 18. N. A. 7. *Ei Domitio Favorinus noster quum forte apud fanum Carmentis obviam venisset.* Insuper si cum Cel. Jac. Gronov. *colliculum*, pro *cuniculum*, scribendum sit; scire velim, quid statuendum sit de altero loco Ciceronis, quem ad priorem Hottom. laudavit ex Orat. 3. Philipp. 8. *Adesse in Capitolio jussit: quod in templum ipse nescio qua per Gallorum cuniculum adscendit.*

Inermem, qui tentaret viam, praemisissent] *tentarent* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Quod si placet, *qui* accipiendum pro ut. V. supra ad 1, 43, 9. Integriores tamen codd. vulgatum servant, nisi quod *qui temptaretur iam* sit in Florent. Deinde *promisissent* idem Florent. a m. 1. Haverk. et Fragm. Hav. Sed passim praepositiones *prae*, *per*, et *pro*, tum simplices, tum cum aliis vocibus compositae, commutari solent. V. ad Liv. 9, 10, 7.

Tradentes inde arma, ubi quid iniqui esset, alterni innixi] *tradentes in arma* Voss. 2. et Lovel. 3. Passim *in* et *iñ*, sive *inde*, confundi, infra videbimus ad 10. 20, 6. Deinde *ubi quid iniquid esset* Leid. 1. *ubi quid hii qui essent* Fragm. Hav. *ubi quid hi qui essent* Lovel. 4. *hi qui*, pro *iniqui*, etiam Lovel. 5. a m. 1. Postea *alterum intuxi* Voss. 2. τὸ *innixi* deficit in Gaertn.

Sublevantesque in vicem et trahentes alii alios, prout postularet locus] *sublevantes in vicem* Harlej. 2. Tum *tradentes alii alios* Florent. Deinde *prout expostularet locus* Gaertn. Sed simplex *postulare* in hac re passim usitatum est. Infra 34, 6, 13. *Frumentum et cetera, quae belli usus postulabant.* 41, 20, 7. *Rhodiis, ut nihil unum*

to silentio in summum evasere, ut non cuſtodes solum fallerent, sed ne canes quidem, sollicitum animal ad nocturnos ſtrepitus, excitarent. Anseres 4 non fefellere, quibus sacris Junoni in summa inopia cibi tamen abſtinebatur. quae res saluti fuit.

insigne, ita omnis generis, ut quae usus eorum postulaverunt, dona dedit. Ovid. 2. ex Pont. Ep. 9, 55.

Utque tibi est animus, quum res ita postulat, arma
Sumere, et hostili tinguere caede manum.

Ubi Leid. cod. simili variatione *quum res expostulat* praefert. Plin. 28, 4. *Abstinere cibo omni aut potu, alias vino tantum aut carne, alias balineis, quum quid eorum postulet valetudo, in praesentissimis remediis habetur.* Quinctil. 10. Inſt. Or. 1. *Vox et actio decora, commoda, ut quisque locus postulabit.*

§. 3. *Ut non custodes solum fallerent*] παρεῤῥαθυμηκότας τῆς φυλακῆς, teſte Diodoro, d. l. GEBH.

Ne canes quidem, sollicitum animal ad nocturnos strepitus, excitarent] nec canes quidem Lovel. 3. 4. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] V. ad 1, 10, 3. Deinde *scitarent* Leid. 1. *sciscitarent* Lovel. 5. et Fragm. Hav. Puto, librarios dare voluiſſe *suscitarent.* Verum *excitarent* genuinum puto. Supra 1, 51, 8. *Turnum ex somno excitatum circumsistunt custodes.* Infra 7, 36, 2. *Offenso scuto praebuit sonitum: quo excitatus vigil quum proximum movisset.* 9, 37, 7. *Curati cibo corpora quieti dant, et quarta fere vigilia, sine tumultu excitati, arma capiunt.* 30, 6, 1. *Relucentem flammam primo vigiles Karthaginiensium, deinde excitati alii nocturno tumultu quum conspexissent.* 31, 24, 5. *Idem ibi somnus, eademque negligentia erat. Excitati nuncio trepido et praetor Atheniensium et Dioxippus.* Florus 1, 13. *Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, a summa rupe dejecit.* ubi v. Cl. Dukerum. Ovid. 1. Amor. Eleg. 6, 65.

Jamque pruinosos molitur Lucifer axes,
Inque suum miseros excitat ales opus.

Ceterum ad hiſtoriam Gallorum in Capitolium adscendentium oculos intendiſſe videtur Ovid. 11. Met. 598.

— — nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.

§. 4. *Quibus sacris Junoni in summa inopia cibi tamen abstinebatur*] *sacris Junonis* non modo omnes ante Ascensium editt. verum etiam codices, quotquot usus sum; ex Hearnii autem Oxoniensibus eamdem scripturam retinent L. 1. 2. B. et N. *quibus*, id eſt anseribus, *sacris Junonis*, ut Χῆνες ἱεροὶ τῆς Ἥρας Diod. Sic. l. 14. p. 455. Ovid. Ep. 10. Her. 10.

Isse sacros Martis sub juga panda boves.

Ita tantum non omnes codices

Namque clangore eorum alarumque crepitu excitus M. Manlius, qui triennio ante consul fuerat, vir

Msti, quos Heinsius consuluit, uno excepto, in quo a m. 1. erat *Marti*, quomodo ipse Heinsius malebat. An ergo et hic omnes libri manu exarati et typis inpressi antiquiores mendosi esse existimandi sunt, ac probandum est, quod Ascensius et post eum reliqui ediderunt? Deinde *τὸ cibi* deest in Haverk. Ita simpliciter *inopia* infra est 23, 19, 2. *Obsidio tamen continuata oppidanos praesidiumque ad ultimum inopiae adduxerat.* et mox eodem cap. §. 13. *Postremo ad id ventum inopiae est, ut lora detractasque scutis pelles, ubi fervida mollissent aqua, mandere conarentur.* Reliqui tamen codd. vocem *cibi* servant. Et sane ut hic *inopia cibi*, ita *inopia frumenti* supra est 2, 51, 7. *Inopia frumenti quamvis in praecipitia, dum celeriora essent, agebat consilia. inopia frugum* supra 4, 52, 4. *Pestilentem annum inopia frugum, neglecto cultu agrorum, excepit.* Praeterea *tum abstinebant* Lovel. 4. *tamen abstinebant* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 2. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra ad 38, 40, 1. Utramque lectionem jungens *abstinebant* praefert Gaertn.

Clangore eorum alarumque crepitu excitus M. Manlius] Male Palat. sec. *alarumque strepitu.* Ceterum *clangor* est quarumvis avium vox, ut notavi Crepund. 3, 23. emendans Ovid. 12. Met. 528.

> — — *ingenti circum clangore sonantem*
> *Aspexit.*

Claudianus.

> — — *avium clangore repertus.*

Diodorus l. 14. p. 455. *Χῆνες δ' ἱεροὶ τῆς Ἥρας τρεφόμενοι, καὶ θεωρήσαντες ἀναβαίνοντας κραυγὴν ἐποίουν.* GEBH. Aurel. Vict. in Vir. Inl. 24. *Quadam nocte, clangore anseris excitus, Gallos adscendentes dejecit.* Florus 1, 13. *Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, a summa rupe dejecit.* Colum. 8, 13. Anser *clangore prodit insidiantem, sicut etiam memoria tradit in obsidione Capitolii.* Proprie tamen aquilarum sonum *clangorem* dici innuit auctor Eleg. de Philomela v. 27.

> *Duum clangunt aquilae, vultur pulpare probatur:*
> *Et crocitat corvus, graculus ac frigulat.*

Supra 1, 34, 8. *Aquila suspensis demissa leniter alis pileum aufert, superque carpentum cum magno clangore volitans rursus capiti apte reponit.* Suet. in Domitiano 6. *Statuam ejus Romae insignis aquila circumplexa pennis clangores laetissimos edidit.* Hinc constat, quam vere Barthius ad Stat. 11. Theb. 518. scripserit, vocem *clangor* prope sigillatim gruum clamorem denotare. De gruibus interdum usurpari, non diffiteor. V. N. Heins. ad Claud. Bell. Gildon. 473. At, grues proprie *gruere*, anseres *gratitare*, innuit laudatus elegiae de Philomela auctor v. 19.

> *Cacabat hinc perdix, hinc gratitat inprobus anser,*
> *Et castus turtur atque columba gemunt.*

et v. 23.

> *Grus gruit, inque glomis cycni prope flumina drensant,*

bello egregius, armis adreptis, simul ad arma ceteros ciens, vadit; et, dum ceteri trepidant, Gal-

Accipiter pipat, milvus hiansque lipit.

Melius videtur, ut cum Gebhardo dicamus, *clangorem* quarumvis avium, certe quae reliquis magis sonorae sunt, adeoque etiam gruum, vocem indicare. *stridorem* anseribus tribuit Petron. Satyr. 136. *Tres anseres sacri forti ac veluti rabioso stridore circumsistunt trepidantem.* Deinde *alarumque strepitu*, quod Gebhardus in uno Palat. sec. invenit, apud me pariter in Lov. 5. et Gaertn. superest. Sed *nocturnos strepitus* modo memoravit. Passim hae voces commutari solent. V. infra ad 38, 17, 4. Insuper *excitatus* Voss. 1. Leid. 2. et Hearnii Oxon. N. Non probo. *excitare* enim paullo ante praecessit. *Excitus* autem hoc sensu commode dici, infra videbimus ad 7, 36, 2. Et has quoque voces *excitus* et *excitatus* a librariis confusas fuisse, docebunt, quae infra notabuntur, ad 28, 24, 4. Denique *Malius* Harlej. 2. *Mallius* Voss. 2. Lovel. 3. et Gaertn. *Manilius* Lovel. 4. et Haverk. V. ad Liv. 34, 53, 2. et hoc cap. §. 7. Paullo ante *Nam*, pro *Namque*, Lovel. 5. V. supra hoc cap. §. 2. Mox in verbis sequentibus *tò qui* deerat in Lovel. 1. ut verba haec *triennio ante consul fuerat* quasi per parenthesin dicta sint. V. supra hoc lib. ad c. 32, 8. Sed unum testem non audiendum censeo. *qui triennio ante consul fuit*, pro *fuerat*, praefert Leid. 2.

Armis adreptis, simul ad arma ceteros ciens] *abreptis* Leid. 1. sollemni scribarum errore. V. supra ad 2, 33, 7. *armis acceptis* Gaertn. Et haec etiam lectionis varietas nonnumquam in Mstis obvia est. V. viros doctos ad Valer. Max. 3, 3. ext. 1. et Cel. Burmann. ad Quinctil. 1. Inst. Or. 3. ut et Cel. Duker. ad Liv. 3, 70, 10. Adde, quae infra notantur ad 6, 8, 6. c. 16, 2. (* 21, 25, 3.) et alibi. Multo tamen frequentius ita ab iis peccatum est in verbis simplicibus *capere* et *rapere*. V. infra ad 6, 23, 5. *ereptis* Lovel. 3. Tum *simul*, quod in omnibus codicibus perstat, omittitur in vetustioribus excusis. Recte primus reposuit Aldus. Deinde, in alium ordinem vocibus digestis, *ciens ad arma ceteros* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Umbone ictum deturbat] Atqui et manum ejus amputasse narrat Diodorus [l. 14. p. 456.] *Μάρκος δέ τις*, inquiens, *Μάλλιος ἔνδοξος ἀνὴρ, ἐκβοήσας ἐπὶ τὸν τόπον, τῷ μὲν ξίφει τὴν χεῖρα τοῦ προσαναβαίνοντος ἀπέκοψε, τῷ δὲ θυρεῷ πατάξας εἰς τὸ στῆθος ἀπεκύλισεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πέτρας.* GEBH. Ex uno hoc duos efficit Plutarch. et alteri manum praecisam, alterum umbone proturbatum refert in Camillo p. 142. *Πάντων δὲ πρῶτος Μάλλιος, ἀπαντήσας δυσὶν ὁμοῦ τῶν πολεμίων, τοῦ μὲν ἔφθασε διηρμένου κοπίδα τῷ ξίφει τὴν δεξιὰν ἀποκόψας, τὸν δὲ θυρεῷ πατάξας εἰς τὸ πρόσωπον ὦσεν ὀπίσω κατὰ τῆς πέτρας.*

§. 5. *Cujus casus prolapsi quum primos sterneret*] Vet. lib. *cum proximos sterneret.* SIG. *Cui casus prolapsi* Harlej. 1. *Cujus caū prolapsi* Lovel. 4. *Cujus casu prolapsi* Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] *Cujus casū prolapsi* Portug. a m. 1. *Cujus casus plaxi* Fragm. Hav. *Cujus casus prolapsos cum proximos*

lum, qui jam in summo constiterat, umbone ictum deturbat. Cujus casus prolapsi quum proximos ster-

sterneret Florent. a m. 2. *primos*, quod Sigonio displicuit, in nullo neque meorum, neque Hearnii Oxoniensium codicum superest, immo in unica tantum inveni ed. Basil. anni 1555. Ceteroquin *primus* et *proximus* in Mstis frequenter miscentur. V. supra ad 1, 35, 2. infra ad 9, 6, 1. c. 15, 11. c. 39, 8. 28, 35, 3. 29, 14, 9. 35, 11, 9. c. 22, 3. Cl. Jac. Gronov. ad 2, 33, 7. et Cortium ad Sallust. Jug. 19, 2. Sed *proximos* servant omnes reliqui, nisi quod *ceteros* sit in Lovel. 2.

Armisque omissis saxa, quibus adhaerebant, manibus amplexos trucidat] *armis omissis* Harlej. 2. et Lovel. 4. Tum *adhaeserant* Lovel. 2. *inhaerebant* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] Cicero 2. de Nat. Deor. 39. *Quot genera, quamque disparia partim submersarum, partim fluitantium et innantium belluarum, partim ad saxa nativis testis inhaerentium.* Alterum tamen, pro quo stant reliqui, et inter eos integerrimi codices, praefero. Cic. 4. Acad. Quaest. 3. *Ad quamcumque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, tamquam ad saxum, adhaerescunt.* Orat. pro Sextio 8. *Ne Scyllaeo illo aeris alieni in freto ad columnam adhaeresceret, in tribunatus portum perfugerat.* Denique *trucidant*, praeter unum Lovel. 2. uno ore omnes, quos adhibui, codices, ut et editio Parm. in quo sensum non video, nisi forte hunc, quemadmodum unius prolapsi casus proximos straverit, ita proximos prostratos casu suo trucidasse alios. Sed sequor dictum Lovel. et reliquos editos, *trucidat* praeferentes, idque refero ad Manlium. Nam alterum illud mox sequetur his verbis, *ruina tota prolapsa acies in praeceps deferri.*

Jamque et alii congregati telis missilibusque saxis proturbare hostes] Et hunc locum corrumpit Palat. sec. *jamque alii congregati telis missilibus saxisque perturbant hostes.* Non putat dictum bene *saxum missile.* Nam *missile* est *βέλος*, quodcumque quod mitti potest. Apollinius 1, 994.

— — — τοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ
Πέτρας ἀμφιῤῥῶγας ἀερτάζοντες ἔβαλλον.

Florus 3, 8. *Primo impetu ingenti lapidum saxorumque nimbo classem operuerunt.* Euripides Bacchis 1094.

Πρῶτον μὲν αὐτοῦ Χερμάδας κραταβόλους
Ἔῤῥιπτον, ἀντίπυργον ἐπιβᾶσαι πέτραν.

Andreas edidit: *jamque et aliis conglobatis telis missilibusque saxis perturbare hostes.* Infra 23, 19. *Nuda corpora ad missilium telorum ictus praebentes.* 27, 18. *Ipsi contra saxa, quae locus strata passim, omnia ferme missilia, praebet, ingerere.* GEBH. Quam ex ed. Andreana lectionem notavit Gebhardus, etiam servant omnes typis excusi, quos vidi, usque ad Aldum, qui ei subposuit, quod nunc recte editur. *jamque et aliis congrati* Leid. 1. *jamque et alii*

ſterneret, trepidantes alios, armisque omissis saxa, quibus adhaerebant, manibus amplexos, trucidat. jamque et alii congregati telis missilibusque sa-

cognati Fragm. Hav. *jamque et aliis congregati* Harlej. 1. *jamque alii congregati* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *conglobare* alibi saepe Livius usus eſt. V. supra hoc lib. ad c. 41, 6. Nullis tamen scriptis eam lectionem agnoscentibus, *congregati* germanum eſſe puto, et alterum ex gloſſa natum. Praeterea *telis missilibusque et saxis* unus Lovel. 4. [Veith.] Sed reliqui omnes *telis missilibusque saxis*. Et recte. *lapides missiles* inter tela Romanorum supra memorantur. 1, 43, 7. *Quinta classis aucta, centuriae triginta factae: fundas lapidesque missiles hi secum gerebant.* 27, 15, 5. *Naves tormentis et saxis, omnique missilium telorum genere instruit.* Praesertim saxa a Romanis aliisque congerebantur in loca ardua, ut in subeuntes dejicerent, iisque se defenderent. Infra 9, 24, 5. *Per ardua ac prope invia in arcem ducit; pluribus quam pro numero virorum missilibus telis eo conlatis. Ad haec saxa erant, et temere jacentia, (ut fit in aspretis) et de industria etiam, quo locus tutior esset, ab oppidanis congesta.* 38, 19, 6. *Minima adparatus missilium telorum cura fuit, quod saxa adfatim praebituram asperitatem ipsam locorum credebant.* 44, 35, 21. *Romani ab ea multitudine, quae disposita in turribus stabat, omni genere missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur.* Tacit. 3. Hiſt. 27. *Densa testudine succedunt. Romanae utrimque artes: pondera saxorum Vitelliani provolvunt.* Deinde *perturbare hostes* Voſſ. uterque, Leid. 2. Lovel. quinque, Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 2. et C. [Veith.] sollemni aberratione. V. quae notavi ad Silii Ital. 9, 447. et Rhenan. ad Tacit. 11. Ann. 8. Adde Doct. Torren. ad Val. Max. 1, 8. ext. 8. *Proturbare* eſt propellere, dejicere, sive, quod mox praecessit, deturbare. Eodem tamen sensu etiam *perturbare* poni, Vorſtius Gifanii auctoritate evincere conatur ad Juſtin. 3, 4, 12. Verum loca, quae laudarunt, mendae suspecta sunt. Certe apud Caesar. 7. Bell. Gall. 81. *deturbare*, non *perturbare*, editur. apud Valer. Max. *proturbatus*, pro *perturbatus*, viri docti ex Mſtis vindicarunt. apud Juſtin. quidem editi nonnulli habent *perturbatus*, sed scripti *proturbatus* servant. Unus denique locus ex auct. ad Herenn. 4, 8. emendatione indigere videtur, in quo legendum puto, *praecipitem proturbetis ex ea civitate*. Ingenue tamen fateor, *perturbetis* etiam legi in cod. Mſto, quem servat bibliotheca Trajectina.

Ruinaque tota prolapsa acies in praeceps deferri] Et hic etiam simili aberratione *perlapsa acies* in Gaertn. V. ad 9, 10, 7. *Prolabi* eſt cadere in terram. Supra hoc lib. c. 21, 16. *Convertentem se inter hanc venerationem traditur memoriae prolapsum cecidisse.* 27, 32, 5. *Ibi equus pilo trajectus quum prolapsum per caput regem effudisset.* Deinde *defertur* Voſſ. ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. B. C. et margo codicis N. [Veith.] Nisi tot,

xis proturbare hostes, ruinaque tota prolapsa acies
6 in praeceps deferri. Sedato deinde tumultu, reli-
quum noctis (quantum in turbatis mentibus poterat,
quum praeteritum quoque periculum sollicitaret)
7 quieti datum est. Luce orta, vocatis classico ad
concilium militibus ad tribunos, quum et recte et

et inter eos primae notae, codices suaderent, vulgatae lectioni, cui ferme levioris tantum fidei Msti adhaerent, controversiam non moverem; nunc tamen a scriptis non recedendum puto, quamvis etiam alia forma praecesserit *proturbare*. Saepe enim in simili orationis forma verbo infinito subjicitur finitum. Supra 2, 23, 11. *In eos multitudo versa*, *ostentare vincula sua. Haec se meritos dicere. Postulare minaciter, ut senatum vocarent, curiamque ipsi circumsistunt.* ubi Sigonius *circumsistere* malebat. Sed vide, quae Cl. Dukerus ad eum locum notavit. c. 44, 5. *Praeceptis Appii moniti Patres et universi comiter ac benigne tribunos adpellare: et consulares partim gratia, partim auctoritate obtinuerunt.* ubi tamen *adpellare* contracte pro *adpellavere* capi potest. 3, 8, 1. *Inde paullatim defuncta morbis corpora salubriora esse incipere; versisque animis jam ad publicam curam P. Valerius Publicola consules creat.* 9, 40, 14. *Jam strage hominum armorumque insignium campi repleri, ac primo pavidos Samnites sua castra accepere.* (* 22, 47, 5. et 6. 34, 37, 1.) Contra verbo finito subjungitur etiam infinitum. Supra cap. praec. §. 6. *Locus ipse admonebat Camilli, et magna pars militum erat, qui ductu auspicioque ejus res prospere gesserant: et Caedicius negare, se commissurum* etc. 2, 55, 5. *Quo ferocius clamitabat, eo infestius circumscindere et spoliare lictor.* 8, 28, 3. *Perlicere adolescentem sermone incesto est conatus: dein minis territare, atque admonere fortunae: postremo nudari jubet.* (* v. Burm. ad Lucan. 4, 265.) Si quis tamen vulgatum pertinaciter defendendum existimet, non adversabor; praesertim quum ita etiam in Florent. esse, nunc tandem videam.

§. 6. *Sedato deinde tumultu*] *Sedatoque deinde* priscae edd. Primus Aldus expunxit *τὸ que*; cum quo etiam stant codd. scripti. *Sedato inde tumultu* Gaertner. V. infra ad 36, 24, 10. Paullo post, pro *turbatis mētibus*, sive *mentibus*, Leid. 1. et Harlej. 1. praeferunt *turbatis metibus*, Haverk. *turbatis moetbus*, id est *moenibus*.

§. 7. *Vocatis classico ad concilium militibus ad tribunos*] *revocatis* Leid. 2. Deinde *consulum* Lovel. 2. *ad consilium* Leid. 1. Lovel. 1. 4. Portug. et ed. Parm. Male. *concilium* enim hoc loco notat conventum, concionem. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5. At concio omnino *consilium* dici nequit, immo *concio* et *consilium* distinguuntur infra 9, 15, 1. *Dimissa concione consilium habitum.* Insuper *ab tribunis* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et

perperam facto pretium deberetur; Manlius primum ob virtutem laudatus donatusque, non ab tribunis solum militum, sed consensu etiam militari: cui 8
universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus, quae in arce erant, contulerunt. rem dictu parvam, ceterum inopia fecerat eam argumentum

Haverk. quod ferri poteft. Nam ita saepe consul aliive magiftratus non modo dicuntur *vocare senatum*, *consilium*, vel *in senatum*, *in consilium*, verum etiam *classico vocare ad concilium*, *ad concionem*. Infra 7, 36, 9. *Ubi ad praetorium ventum est, consul classico ad concionem convocat.* 8, 32, 1. *Haud multo post dictator advenit, classicoque extemplo ad concionem advocavit.* Non quasi revera ipsi ad concionem conveniendi signum classico dederint, sed id fieri jufferint per eos, qui huic rei praepositi erant. Liv. 8, 7, 14. *Quod ubi audivit consul, extemplo, filium aversatus, concionem classico advocari jussit.* Optimi tamen codd. ftant pro recepta lectione, quam etiam veriorem arbitror. Neque displicere debet *vocatis ad concilium ad tribunos*. Similiter enim infra 8, 7, 12. *Cum ovante gaudio turma in castra, atque inde ad praetorium ad patrem tendit.* (* v. ad 31, 42, 6.)

Quum et recte et perperam facto pretium deberetur] *recte et pperam*, sive *properam*, Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Tum *facto pretō* codex pofterior. Mox *Malius* Harlej. 2. *Mallius* Lovel. 3. Gaertn. et Voff. 2. V. paullo ante hoc cap. §. 4.

Non ab tribunis solum militum, sed consensu etiam militari] *non a tribunis solum* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. et editi ante Aldum. *ne a tribunis solum* Haverk. Deinde *sed etiam consensu* Voff. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 8. *Cui universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus* etc. *contulerunt*] Repudianda eft antiqua quorundam librorum lectio, qui habent *sex libras farris*, *sex quartarios vini*. Etenim Plutarchus in Camillo [p. 143.] ita vertit. *Σίτου μὲν ἡμίλιτρον, οἴνου δὲ κοτύλης Ἑλληνικῆς τέταρτον.* Eodem modo 7, [37, 3.] *Libras farris, sextarios vini contulerunt.* SIG. Omnes hic codices, alii magis, alii minus, mendosi sunt. *selibras fari sed quartarios vini* Leid. 1. *sex liberas farris et quartarios vini* Leid. 2. *sex libras farris et quartarios vini* Voff. ambo, Lovel. 1. 3. Gaertn. Klock. et Hearnii Oxon. B. C. et L. 1. *sex libras farris set quartarios vini* Harlej. 1. *sex libras farris sex quartarios vini* Lovel. 5. *sex libras farris sex quartarios vini* Lovel. 2. 4. Portug. Harlej. 2. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. L. 2. et N. Adparet, plerosque librarios genus loquendi non intellexiffe, et indefinitum, ut putabant, iis displicuiffe, quum tamen definite indicet Livius, quemque unam selibram farris et unum quartarium vini contuliffe. V. supra ad 4, 15, 6. *selibras* autem, non *sex libras*, legendum effe, evincit etiam locus infra 6, 17, 5. *Selibrisne farris gratiam servatori patriae relatam?* ubi ita

ingens caritatis, quum, se quisque victu suo fraudans, detractum corpori atque usibus necessariis
9 ad honorem unius viri conferret. Tum vigiles ejus loci, qua fefellerat adscendens hostis, citati: et quum in omnes more militari se animadversurum

etiam optimi praeferunt codd. in reliquis similiter, ut hoc loco, erratur. Praeterea *cum universi*, pro *cui universi*, Lovel. 5.

Inopia fecerat eam argumentum ingens caritatis] *inopiam fecerat eam* Florent. Tum *argumentum ingens pietatis* se in margine Oxon. N. invenisse, Hearne monuit. Liv. 7, 40, 3. *Omnes caritate cives, praecipue milites, et ante alios suum exercitum complexus.*

Se victu suo defraudans] Est *victu suo fraudans.* RHEN. *metu suo* Lovel. 5. a m. 1. et Gaertn. Praeterea *fraudans*, ut Rhenanus in cod. suo reperit, et ex mente ejus Frobenius anno 1535. edidit, superest etiam in omnibus meis. Supra 2, 10, 13. *In magna inopia pro domesticis copiis unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit.* Ubi plura vide.

Ad honorem unius viri conferret] Τὸ *viri* deest in Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *conferrent* Haverk. *deferret* Voss. 1. a m. 1. pro quo recte inter versus emendatur altera manu *conferret.* Ita mox verbis praecedentibus, *Cui universi selibras farris et quartarios vini ad aedes ejus, quae in arce erant, contulerunt.* 2, 10, 13. loco modo laudato. *Unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit.* 7, 37, 3. *Libras farris sextarios vini contulerunt.* Usurpatur etiam idem verbum de pecuniis, quae contribuuntur. Supra hoc lib. c. 20, 5. *Auctor erat stipendii ex ea pecunia militi numerandi, ut eo minus tributi plebes conferret.* Ubi vide.

§. 9. *Tum vigiles ejus loci, quos fefellerat adscendens hostis*] Mendosa dictio est *quos.* Scribe, *qua fefellerat ascendens hostis*, ut referatur ad praecedentes duos genitivos *ejus loci.* RHEN. *vigiles illius loci* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *vigiles hujus loci* Gaertn. Tum *quos fefellerat ascendens hostis*, ut ante Rhenanum legebatur, in uno inveni Haverk. pejus adhuc *quem fefellerat ascendens hostis* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *quem fefellerant ascendentes hostes* Lovel. 4. [Veith.] *quos fefellerant ascendentes hostes* Harlej. 2. Portug. Gaertner. et Hearnii Oxon. B. et C. Etiam *qua fefellerant ascendentes hostes* Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Fragm. Hav. Sed *fefellerat adscendens hostis* verum est. V. infra hoc libro ad c. 50, 2. Insuper *quã*, id est *quam*, *fefellerat* Harlej. 1. manifesta librarii aberratione, pro quo datum est *quem fefellerat* in codd. memoratis; et hinc iterum factum fuit *quos fefellerat*, ut vulgo ante Rhenanum exstitit. Sed recte Rhenanus *qua fefellerat*, ut servant Florent. Leid. 1. et Lovel. 2. *qua*, est qua parte. V. infra ad 10, 14, 4. Id autem recte convenit, licet praecesserit *ejus loci.* Liv. 7, 33, 10. *Illa omnia, qua nunc erectae micant hastae, patefacta strage vasta*

Q. Sulpicius tribunus militum pronunciaſſet; con- 10
sentiente clamore militum, in unum vigilem conjicientium culpam, deterritus, a ceteris abſtinuit: reum haud dubium ejus noxae, adprobantibus cunctis, de saxo dejecit. Inde intentiores utrimque 11

cernetis. 25, 21, 4. *Qua fugam inclinaturam credebat, omnia itinera insidere jubet.* 33, 29, 9. *Evastatis prius agris, qua ab Elatia duo diversa agmina iere.* 42, 1, 11. *Singula jumenta per oppida, iter qua faciendum erat, imperabant.* 45, 9, 5. *Omnia, qua Persarum prope inmenso spatio imperium fuerat, suae ditionis fecit.* (* 10, 5, 6. 35, 4, 4.) Cic. pro lege Manil. 9. *Medeam praedicant in fuga fratris sui membra in iis locis, qua se parens persequeretur, dissipavisse.* V. Cl. Cortium ad Salluſt. Jug. 38, 6. ad Catil. 57, 3. De verbo autem *fallere* absolute sine casu posito inferius videbimus ad 41, 2, 2. Mox *citati* exsulat ab Haverk.

P. Sulpicius tribunus militum pronunciasset] *Q. Sulpicius*, ut ante dixi. SIG. *P. Sulpicius* servant Voſſ. uterque, Leid. uterque, Lovel. quinque, Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. B. C. et N. [Veith.] Sed v. supra ad c. 36, 12. Praeterea *pronunciaret* Lovel. 2. 4. Harlej. 1. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. C. [Veith.] *pronunciet* Leid. 1. [*conferente clamore* Veith.]

§. 10. *In unum vigilem conjicientium culpam*] *in unum vigiliae* Harlej. 2. Tum *comicientium* Lovel. 3. *concientium* Florent. Leid. 1. et Harlej. uterque. *conicientium* Leid. 2. Gaertner. Lovel. 1. 2. 5. et Fragm. Hav. V. supra ad 2, 10, 9. Mox *ab ceteris abstinuit* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Fragm. Hav.

Reum haud dubium ejus noxae etc. *de saxo dejecit*] *rerum haud dubium* Leid. 1. quomodo librarii etiam alibi peccare soliti fuere. V. supra ad 2, 61, 6. 4, 42, 6. 6, 24, 8. 9, 8, 3. (* 26, 30, 12.) Adde Cel. Burm. ad Suet. Tib. 30. et Cortium ad Plin. 3. Epiſt. 9, 4. Non dissimili errore *rerum* pro *reorum* alibi datum eſt in Mſtis. V. ad 6, 16, 8. Deinde *se saxo dejecit* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *de saxo projecit* Voſſ. 2. a m. 1. Lovel. 4. Portug. et Haverk. [Veith.] Male. Infra 6, 20, 12. *Damnatum tribuni de saxo Tarpejo dejecerunt.* 7, 10, 3. *Me ex ea familia ortum, quae Gallorum agmen ex rupe Tarpeja dejecit.* Auctor. Epit. Liv. 59. *Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo praeteritus erat, de saxo dejici jussit.* Ubi alia exempla ex eodem scriptore vide. *Dejicere de saxo* autem dictum eadem forma, qua *devolare de tribunali*, et similia plura. Livium enim solitum fuiſſe, verbo cum praepositione composito eam ipsam praepositionem in regimine addere, supra vidimus ad praefat. §. 11.

§. 11. *Inde intentiores utrimque custodiae esse*] *Unde intentiores* Portug. *Unde intensiores* Haverk. (* v. Burm. ad Suet. Ner. 48.) *Inde* et *unde* saepe a scribis confunduntur. V. ad 39, 33, 5. *intentiores* autem, pro quo ſtant omnes reliqui Mſti,

custodiae esse; et apud Gallos, quia vulgatum erat, inter Vejos Romamque nuncios commeare; et apud Romanos, ab nocturni periculi memoria.

1 XLVIII. Sed ante omnia obsidionis bellique ma-
2 la fames utrimque exercitum urguebat; Gallos pe-

(nisi quod *interiores* sit in Lovel. 1.) omnesque impressi, Livius potius adhibere solet, quam alterum illud *intensiores*. *intentiores custodiae*, ut *intentior custodia*, sed alio sensu, infra 39, 19, 2. *Magistratibus Ardeatium praedicendum, ut intentiore eum custodia adservarent.* (23, 19, 11.) Deinde *intentiores utrisque custodiae esse* Voss. 2. et Lovel. 3. *intentiores utriusque custodiae esse* Gaertn. *intentiores utrique custodia esse* Leid. 1. ubi ultima litera τοῦ *custodiae* intercepta est a prima sequentis vocis *esse*. nam *intentiores utrique custodiae esse* Lovel. 5. Harlej. 1. et Fragm. Hav. quod eo sensu admitti posset, si *utrique* accipiatur casu tertio numero singulari, et intelligatur *utrique* nempe Gallis et Romanis. Adparet autem cuique, *utrique* et *utrique*, sive *utrimque*, facillime in Mstis confundi posse. V. infra ad 6, 31, 8. Neque existimandum est, si recipiamus *utrique*, non recte subjungi *apud Gallos*, *apud Romanos*. Livium enim in eadem periodo, ut orationem tanto magis variaret, subinde regimen mutasse, infra videbimus ad 38, 39, 10. Reliqui tamen, et inter eos optimus Florent. *utrimque* tuentur.

Quia vulgatum erat inter Vejos Romamque nuncios commeare] *quia solitum erat* Voss. 2. et Lovel. 3. *quia erat vulgatum* Lovel. 4. Deinde *inter Vejos et Romam* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *inde Vejos Romamque nuncios commeasse* Lovel. 2.

Et apud Romanos ob nocturni periculi memoriam] Codex Vormaciensis habet *ab nocturni periculi memoriam*. Lego *memoria*. Sicque dictum erit *ab nocturni periculi memoria*, ut *ab re male gesta*, et *ab rebus secundis*, et, quod hic mox sequitur, *ab incendiis torrido*. De quo loquendi modo supra admonuimus. RHEN. Vet. lib. *nocturni periculi memoria*. SIGON. Lectionem, quae ante Rhenanum exstitit, se in Oxon. B. N. et C. invenisse, Hearne monuit. *ob nocturni periculi memoria* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *nocturni periculi memoria*, omissa praepositione, Voss. 2. Lovel. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et Oxon. L. 2. apud Hearnium, [Veith.] *nocturni ppl'i memoria*, id est *populi*, Haverk. ubi librarius compendia *picli* et *ppl'i* perperam confudit. *ab nocturni periculi memoriam* Florent. Verum *ab nocturni periculi memoria*, quemadmodum Rhenanus recte, partim ex Msto, partim ex conjectura, emendavit, exhibent Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. Hlock. et Hearnii Oxon. L. 1. quod Gronovius in contextum recepit. Ejus autem lectionis illud, quod vulgo in primis editionibus circumferebatur, glossema esse existimari debet. V. Rhenanum supra ad 4, 31, 9. et quae notantur infra ad 24, 30, 1. et ad 26, 1, 3.

ſtilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos caſtra habentes, tum ab incendiis torrido et vaporis pleno, cineremque, non pulverem modo, ferente, quum quid venti motum eſſet. quorum intolerantis- 3
sima gens, humorique ac frigori adsueta, quum ae-

§. 1. *Ante omnia obsidionis bellique mala*] *antea* male Leid. 1. *ante obsidionis bellique omnia mala* Leid. 2. et Lovel. 1. *ante omnia obsidionisque mala* Lovel. 4.

Fames utrimque exercitum urgebat] Praefero, quod eſt in duobus scriptis Hearnii, *utrumque*. Si enim *utrimque* scripsisset Livius, crederem etiam dicturum fuiſſe *exercitus* numero plurali. DUK. *utrumque exercitum* Lovel. 2. Hearnii Oxon. C. et Neap, Latinii. Verum reliqui scripti mei ut et omnes typis exarati in receptum *utrimque* conspirant. Alibi *utrimque* et *utrumque* confunduntur in scriptis. V. infra ad 21, 45, 1. Deinde *oriebat* Harlej. 1. *urguebat* Leid. 1. et Lovel. 3. de qua scribendi ratione v. quae olim notavi ad Silii Ital. 6, 265. quibus adde Cortium ad Salluſt. Jug. 24, 3. et quos ibi laudavit. (* ad Liv. 5, 36, 6.)

§. 2. *Gallos pestilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos castra habentes, tum ab incendiis torrido*] *pestilentiae etiam* Haverk. Sed in fine vocis *pestilentiae* adhaesit prima litera sequentis *etiam*. V. infra ad 40, 7, 8. Hinc *tum lecto* etc. *tum ab incendiis* Lovel. 4. *tum loco* etc. *tum ab incendiis* Voſſ. 1. Lovel. 2. 5. a m. 1. Haverk. et excusi vetuſtiores. *cum loco* etc. *cum ab incendiis* Portug. V. ad 6, 23, 3. Deinde *jacentes inter tumultos* Lovel. 5. a m. 1. V. ad 7, 34, 9. *jacentes inter tumulos* Lovel. 2. 4. 5. a m. 2. Harlej. 1. *jacentes ter tumulos* Leid. 1. Ceterum per *tumulos* intelligi poſſe sepulchra mortuorum, tam Romanorum a Gallis intercmtorum, quam ipsorum Gallorum, peſtilentia absumtorum, nisi insepulta jacuiſſe cadavera Livius innueret, Doujatius exiſtimat. Verum potius intelligo ipsos colles, in quibus Roma urbs sita erat. In ipsa enim urbe caſtra posuerunt. Et Servius, *tumulum* collem et sepulchrum significare, docet ad Virg. 3. Aen. 22. Mox *torridos et vaporis plenos* Lovel. 4. [Veith.]

§. 3. *Quorum intolerantissima gens est, humorique ac frigori adsueta, tum aestu et angore vexati vulgatis velut in pecora morbis morerentur*] Vet. lib. *humori ac frigori assueta*. Vet. item lib. *cum aestu et algore vexata velut in pecua morbis moreretur*. Haec enim omnia referuntur ad vocem illam *gens*. Alii libri *languore*, non *algore*, habent. SIG. *tum aestu et languore vexati*, *vulgatis velut in pecua morbis* reſtitui, fidejubentibus tribus Palat. Nam vetus editio *angore*. Sigoniana *algore*, quod miror. Neque enim convenit narrationi. Etiam erat in iisdem tribus *pecua*, non *pecora*, quod tamen mansit in excusis. et 35, [21, 6.) iterum usurpat *pecua* Livius. GRUTER. Primum Sigonius *humori*, pro *humorique*, quod edebatur, et MSS. alii servant. perinde ut c. 49. *Sed Diique et homines*, ingerit, *sed Dii et homines*,

ſtu et angore vexata, vulgatis velut in pecua morbis,

quasi operae pretium sit. Deinde, *cum aestu et algore vexata*, etc. *moreretur*, pro eo quod erat, *tum aestu et angore vexati*, etc. *morerentur*. Addit, alios *languore*, non *algore*, habere. Hinc, admissis quibusdam, aliis repudiatis, finxere vulgatum. Et *vexata* quidem omnes apud me olim editi ante Curionem: omnes tamen, ut et MSS. *morerentur*: quatuor quoque membranacei ignorant τὸ *est*. Sic enim referunt *intolerantissima gens*, *humorique et frigori assueta cum aestu et angore*. Hinc nobis spes evadendi ex tam moleſta longaque periodo, quae et adscivit aliena, et sequentem capite mulctavit. Finire poſſumus superiorem orationem, et ponere τελείαν στιγμὴν poſt τὸ *adsueta*. Et dixerit hactenus, accidiſſe, ut utrumque exercitum fames, Gallos etiam peſtilentia urgeret, caſtra habentes loco cum inter tumulos jacente, tum pleno vaporis et incendiis torrido, sed et cinerem, non modo pulverem, simul ventus incubuiſſet, erigente et ferente, quae omnia nulli minus ferenda, quam Gallis, et humori et frigori adſuetis. *Quum*, pergit, *aestu et angore vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morerentur, jam pigritia singulos sepeliendi promiscue acervatos cumulos hominum urebant*. Quid autem commeruit, cur mutaretur τὸ *angore?* Suetonius Tiberio [49.] *Cn. Lentulum augurem metu et angore ad fastidium vitae ab eo actum*. Noſter 3, [6, 3.] *Ea colluvio mistorum omnis generis animantium et odore insolito urbanos, et agrestem confertum in arcta tecta aestu ac vigiliis angebat, ministeriaque invicem et contagio ipsa vulgabat morbos*. Volebam aliquando: *motum esset. Quorum intolerantissima gens, humori ac frigori assueta, quum aestu et angore vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morerentur: jam pigritia*. Ut Statius in 7. Thebaïdos [605.]

> — — *subeunt Tegeaea juventus*
> *Auxilio tardi*.

Quod si quis malit, sequatur. J. FR. GRON. *quorum intoleratissima* Voſſ. 2. et Lovel. 3. Sed scriptum fuerat *intolerātissima*. Errore deinde librarii nota suprascripta omiſſa eſt. V. infra ad 9, 18, 1. (* 26, 22, 14.) Ex eodem fonte ortum eſt, quod in Mſtis modo *cunctatius* ac *moderatius*, modo *cunctantius* ac *moderantius* scribatur; de quo v. Cel. Burm. ad Suet. Caes. 19. Hinc τὸ *est* tantum in Florent. Harlej. 2. Portug. et Haverk. inveni. Reliqui omnes, ut et quinque Oxonienses Hearnii, id verbum abjiciunt. Deinde, τῷ *que* deficiente, *humori ac frigori* Sigonii vet. lib. consentientes praeferunt Lovel. 3. Voſſ. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. *iemi ac frigori* Lovel. 2. Reliquorum itaque et inter illos optimorum auctoritas copulam servandam docet, sive accipere malis, pro *quorum intolerantissima*, *adsuetaque humori ac frigori*, sive pro *quorum intolerantissima*, *adsueta humorique ac frigori*, de quo videbimus ad 10, 30, 2. *umerique ac frigori* Leid. 1. qui error ex omiſſa a principio vocis adspiratione natus eſt. *umorique ac frigori* Florent. *hiemique ac frigori* Hearnii Oxon. B. quae lectio ex gloſſa profluxiſſe videtur. *virorumque ac frigori* in-

moreretur; jam pigritia singulos sepeliendi promi-

signi scribarum aberratione ejusdem Oxon. L. 2. *virorique ac frigori* Lovel. 4. et 5. a m. 1. Postea *quum aestu et algore* Lovel. 5. a m. 2. Harlej. 2. Haverk. et apud Hearnium Oxon. L. 1. quorum librarii duobus his diversis incommodis Gallos vexatos credidere, eaque hic jungenda esse, quemadmodum alibi saepe junguntur. Apud Horat. in Art. Poët. 413.

Multa tulit fecitque puer. sudavit, et alsit.

Plinius 14, 2. *Siccitate magis quam imbre, aestu quam algore vexantur.* Verum non adverterunt ad praecedentia, quibus describuntur tamquam humori ac frigori adsueti, ideoque aestus intolerantissimi. Servandum itaque *quum aestu et angore*, quod etiam in ceteris meis atque Hearnii Oxoniensibus superest, nisi quod perperam *aestu et languore* sit in Lovel. 3. *gestu et angore* in Lovel. 5. a m. 1. Et quidem *aestus* referri debet ad solem, qui incommodus magis est in convallibus ac loco, qui tumulis cinctus erat, *angor* autem ad vaporem ac cinerem vento motum, cujus utriusque intolerantissimi erant Galli humori ac frigori adsueti. Insuper, *gens* etc. *vexati* etc. *morerentur* Livio non indignam locutionem esse, ultro confiteor. *gens vexati*, ut *pars effusi;* de quo v. ad 27, 1, 12. *duo millia relicti*; de quo v. ad 37, 39, 12. *gens morerentur*, ut *gens Julia nuncupant*, de quo v. ad 1, 3, 2. An tamen hoc loco Livius ita loqui voluerit, dubito. Certe *vexata moreretur* Voss. 2. Leidens. uterque, Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et Voss. 1. a m. 2. *vexata moriretur* Lovel. 3. *vexata morerentur* Voss. 1. a m. 1. Hearnii Oxon. C. et editi, quos vidi, ante Froben. anni 1535. *vexato moreretur* in Oxon. N. *vexati moreretur* in B. *vexati morerentur* in L. 1. et 2. se invenisse, Hearne monuit. Ultimum etiam est in Florent. Si quis nihilominus *vexati morerentur*, quod editio modo memorata Frobenii recepit, trium ultimo loco memoratorum codicum fido recipiendum existimet, non multum adversabor. Ego tamen plerorumque codicum auctoritatem sequor. Denique *vulgatis velut in peccora morbis* Lovel. 5. *vulgatis velut in pecore morbis* Harlej. 2. *vulgatis velut impetu morbis* Leid. 2. et Lovel. 4. *vulgatis velut ipetu a morbis* Lovel. 1. Reliqui omnes mei et Hearnii codd. exhibent *vulgatis velut in pecua morbis*, nisi quod unus Lovel. 3. *veluti in pecua* praeferat. Antiquiores editi modo *veluti in pecora*, modo *veluti in pecua*, modo *velut in pecora* praeferunt usque ad Sigonium, qui *velut in pecua* reposuit. Et tamen proximi editores ei dicto audientes esse recusarunt usque ad Gruter. qui similiter recepit, et post eum recentiores omnes. Recte. Nam, a *pecu* formatum *pecua* Livio non insolitum esse, docet locus a Grutero productus, cui adde alium ex 26, 34, 5. *Pecua captiva, praeter equos, restituenda censuerunt dominis.* Eadem voce et alios usos esse, patet ex G. J. Vossio 4. Gramm. 17.

Pigritia singulos sepeliendi, promiscue acervatos cumulos hominum urebant] Τὸ *sepeliendi* culpa scribae omittitur in Leidens. 2. Deinde *promisce* Florent. et Leid. 1. V. supra ad 3, 47, 7.

Bustorumque inde Gallico-

scue acervatos cumulos hominum urebant: bustorumque inde Gallicorum nomine insignem locum fecere.
4 re. Induciae deinde cum Romanis factae, et conloquia permissu imperatorum habita: in quibus quum idemtidem Galli famem objicerent, eaque necessitate ad deditionem vocarent, dicitur avertendae ejus opinionis caussa multis locis panis de Capito-

rum nomine insignem locum fecere] Leid. 1. praefert *bustorum inde Galli quorum*, perperam una voce in duas divisa, et litera *c* in *qu* mutata; de quo v. ad 9, 2, 15. Hinc, quod forte sensum idoneum non redderet, una litera mutata factum *bustorumque inde Galli suorum*, quod habent Harlej. 2. Portug. a m. 1. Haverk. et Lovel. 2. 4. ac 5. a m. 2. in quo in a m. 1. pro *suorum* scriptum fuerat *eorum*. Sed pro eo *bustorumque inde Gallicorum suorum* habet Gaertn. Deinde *fecerant* Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. *fecerunt* Harlej. 2. Lovel. 2. 4. Portug. et Haverk. Ceterum originem nominis *bustorum Gallicorum* paullo aliter tradit Varro 4. de ling. Lat. p. 37. *Locus ad busta Gallica, quod, Roma recuperata, Gallorum ossa, qui possederunt urbem, ibi coacervata ac consita.* Eorum etiam meminit Liv. 22, 14, 11. *Illo ipso die media in urbe, qua nunc busta Gallica sunt, et postero die citra Gabios cecidit Gallorum legiones.*

§. 4. *Induciae deinde cum Romanis factae, et conloquia permissu imperatorum habita*] *factae, inde colloquia* Fragm. Hav.

Quum idemtidem Galli famem objicerent] *quum intenti Galli* Gaertn. Male. *idemtidem*, quod in ceteris constanter superest, Livius frequenter adhibuit pro subinde, saepe. Ita 4, 20, 8. *Magistratuum libri, quos linteos in aede repositos Monetae Macer Licinius citat idemtidem auctores.* 5, 25, 4. *Camillus idemtidem omnibus locis concionabatur.* et saepissime alibi. Deinde *obicerent* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 2. 3. 5. Haverk. et Fragm. Hav. V. ad 2, 10, 9.

Eaque necessitate ad deditionem vocarent] *eademque necessitate* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. obvia passim in Mstis diversitate scripturae. V. ad 10, 10, 6. Tum *ad dedicationem* Portug. Ita etiam supra in Mstis peccabatur hoc lib. c. 32, 3. 8, 12, 6. et alibi. Denique *vocare* Florent.

Dicitur avertendae ejus opinionis caussa multis locis panis de Capitolio jactatus esse] Id autem in quiete monuit Jupiter, inde *Pistor* dictus. Lactant. 1. Div. Inst. 20. *Eodem tempore Jovi quoque Pistori ara posita est, quod eos in quiete monuisset, ut ex omni frumento, quod haberent, panem facerent, et in hostium castra jactarent; eoque facto soluta est obsidio, desperantibus Gallis, inopia subigi posse Romanos.* KLOCK. *dicitur quod avertendae* etc. *panis* etc. *jactus est* Lovel. 1. Leid. 2. et Voss. 1. a m. 2. qui a m.

lio jactatus esse in hostium stationes. Sed jam ne- 5
que dissimulari, neque ferri ultra fames poterat. Itaque, dum dictator delectum per se Ardeae habet, magistrum equitum L. Valerium a Vejis abducere exercitum jubet, parat, instruitque, quibus haud inpar adoriatur hostes: interim Capitolinus 6
exercitus, stationibus vigiliisque fessus, superatis

1. habet *ēē*, id est *esse*. Verum hanc stribliginem non ipsius Livii, sed librariorum ejus esse, quilibet videt. *jactus* etiam est in multis edd. vett. *jactus* autem pro *jactatus*, v. ad 10, 37, 10. *dicitur* etc. *panes* etc. *jactatos esse* Harlej. 1. et Portug. a m. 1. V. supra ad 1, 31, 8. Aliis tamen codicibus dissentientibus, solis his obediendum non est. Sed *τὸ esse* deficit in Lovel. 2. 4. 5. [Veith.] Deinde *advertendae ejus opinionis caussa* Fragment. Hav. V. ad 6, 23, 8. *avertendae opinionis caussa*, una voce omissa, Leid. 2. *avertendae ejus oppi caussa* Fragm. Hav. *avertendae ejus obsidionis caussa* Hearnii Oxon. L. 1. Ceterum eamdem historiam etiam narrari ab Ovidio 6. Fast. 350, et Floro 1, 13. observat Doujatius.

§. 5. *Dum dictator delectum per se Ardeae habet*] *dum haberet* Leid. 2. Harlej. 2. et Lovel. 1. V. ad 1, 40, 7. Tum *dilectum* Voss. 1. Leid. 1. Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. V. ad 37, 51, 7. [*poterat. Jamque dum* Veith.]

Magistrum equitum L. Valerium a Vejis abducere exercitum jubet] *magistrum eq; i. Valerium* Leid. 1. *magistrum eque. i. Valerium* Harlej. 1. *magistrum eque L. Valerium* Florent. Vox *equitum* deficit in Lovel. 5. a m. 1. praenomen Valerii in Lovel. 2. Tum *ab eis* Leid. 1. *v* mutato in *b*. V. supra ad 4, 31, 9. *ab Vejis*, vel *Veis*, Voss. ambo, Leid. 2. Portug. Lovel. quinque, Haverk. et Fragment. Hav. Denique *ducere exercitum* Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 2. et Gaertn. Si quid mutandum, legerem *a Vejis adducere exercitum*, nempe Ardeam, ubi Camillus degebat: quae lectio superest in Lovel. 2. Ita *advocare ab armis* supra Rhenanus restituit 3, 16, 6.

§. 6. *Interim Capitolinus exercitus, stationibus vigiliisque fessus*] *Tὸ Interim* deficit in Harlej. 1. Tum *stationibus vigiliis fessus*, sine copula *que*, Leid. 2. Lovel. 5. et Harlej. 1. Atque ita se in Rott. Helm. et Voss. 1. invenisse, supra monuit Gronov. ad 4, 3, 12.

Superatis tamen humanis omnibus malis] *super tamen humanis* Klock. *superatis tū humanis* Lovel. 2. V. ad 22, 17, 5. *superatis tantum humanis* Voss. 2. An voluit librarius? *superatis tantum non humanis omnibus malis*. De quo v. ad 4, 2, 12. Potius tamen est, ut existimem, ob similitudinem notarum *tm̄ et tn̄* voces *tantum* et *tamen* in Mstis commutatas esse. V. ad 3, 46, 1. Praeterea *omnibus humanis malis* Lovel. 2. 4. et Gaertn. *omnibus humanis operibus malis* Hearnii Oxon. C. Mox *famā*, pro *famem*, Leid.

tamen humanis omnibus malis, quum famem unam natura vinci non sineret, diem de die prospectans,

2. Tum *ultra*, pro *unam*, Lovel. 2. et 4. [*ultra naturam* Veith.] Deinde *vinciri*, pro *vinci*, Harlej. 1.

Ecquod auxilium ab dictatore adpareret] *et quod auxilium* Voff. ambo, Leid. ambo, Lovel. 3. 5. Harlej. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. alibi saepius obvio errore. V. ad 5, 36, 5. *si quod auxilium* Lovel. 4. Harlej. 1. Portug. Haverk. Hearnii Oxon. L. 2. [Veith.] et primae editt. Aldina antiquiores. quod ex alterius lectionis expofitione margini adscripta in contextum videtur receptum. utraque lectione juncta *et si quod auxilium* Lovel. 2. Supra 1, 9, 5. *A plerisque rogitantibus dimissi, ecquod feminis quoque asylum aperuissent.* Infra 25, 11, 15. *Suas naves, quae sinu exiguo intus inclusae essent, quum claustra portus hostis haberet, ecquem ad modum inde in apertum mare evasuras.* Ita Gronov. emendandum censet, pro *et quemadmodum*, ut praeferunt optimi Mfti. Tum *a dictatore* Lovel. 1. Voff. 1. Leid. 2. Gaertn. et editi, quos vidi, usque ad Aldum; qui consentientibus reliquis scriptis *ab dictatore* fubftituit. Primis duabus vocibus erasis, *auxilium ab dictatore apparere* praefert Florent. a m. 2. Paullo ante *prospectant*, pro *prospectans*, Klockian. quod quidem recte referri poteft ad praecedens *exercitus*: saepius enim Livium eam vocem collectivorum more cum verbo plurali conftruxiffe, dictum eft supra ad 3, 28, 2. hic tamen vulgatum praeferendum puto, partim quod reliqui codices id firment, partim quod mox etiam sequatur *jussit*, non *jusserunt*.

§. 7. *Spe quoque jam, non solum cibo, deficiente*] Vocula *non* exsulat a Lovel. 3. Tum *deficienti* habet Lovel. 2. V. ad 6, 14, 13. Reliquorum tamen in vulgatum consensus efficit, ne quid mutandum censeam.

Et quum stationibus procederent] Mendosus locus eft. Emenda, *et cum stationes procederent.* RHEN. Vet. lib. aliquot, *et cum in stationes procederent.* SIG. *et quum stationes procederent* egregie Rhenanus ex Borbet. cum effet in editis *stationibus.* Profert Sigonius ex aliquot vett. libris *et cum in stationes procederent.* Quod probare cavebimus. Nam *stationes procedere* dicuntur, quae usque et usque continuantur, hic quidem ab iisdem, propter paucitatem propugnantium. Auctores illius scripturae non meminerant, ut *procedere* dicatur eleganter continuari, addi, connumerari, computari. Columella 8, 7. *Si fastidiet cibum, totidem diebus minuere oportebit, quot jam farturae processerint.* Sic in militaribus, *aera* vel *stipendia procedere.* Hoc ipso libro [c. 7, 12.] *Placere autem omnibus his voluntariam extra ordinem professis militiam aera procedere*, id eft, hanc extraordinariam operam valere ad implenda jufta ftipendia, quae juniores ex inftituto debebant, perinde ac si delectu conscripti aeftiva integra in caftris egiffent: continuari cum aliis, quae feciffent, aut facturi effent, ftipendiis ad contrahendum tempus emeriti. 25, [5, 8.] *Qui minores septem et decem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si septem et decem annorum aut majores*

ecquod auxilium ab dictatore adpareret; postremo 7
spe quoque jam, non solum cibo, deficiente, et,

milites facti essent. 27, [11, 14.] *Ne praeterita stipendia procederent iis, qui equo publico meruerant, sed dena stipendia equis privatis facerent.* Ne continuarentur illis, neque computarentur, quae jam fecissent, stipendia ad numerum complendum, sed tamquam tirones de integro inciperent merere. Frontinus 4. Strat. 1. *A Patribus deinde obtinuit, ne iis praeterita aera procederent.* Hoc est, ut in annis militiae aestimandis nihil eis prodessent praeteritae expeditiones: sed praestare omnes cogerentur, tamquam ex hoc tempore primum auspicati militiam, tantoque serius vacationem haberent. Non enim finirentur stipendia, eorumque tempus finitum esset, ut interpretantur: hoc enim praemium foret, non poena. Sic et *stipendium* unius *anni non procedere* dicitur, quo quis censetur non militasse. Valer. Max. 2, 7, 15. *Legioni enim neque stipendium anni procedere, neque aera dari voluit.* Hinc ad alia quoque adhibetur non minus eleganter. Cato de re rust. 148. *Quot dies per dominum mora fuerit, quo minus degustet, totidem dies emptori procedent.* id est, ei computabuntur et utiles erunt, ne citius incipiat debere. P. Scipio apud Gellium 5, 19. *Filium adoptivum procedere, quam si ex se natum habeat.* Sic enim libri veteres, non *prodesse*, ut nunc editur. Hoc est, aeque duci et computari in utilitatem patris adoptivi ad praemia patrum promerenda. Apud eundem 15, 8. Favorinus: *Is nunc flos coenae habetur inter istos, quibus sumtus et fastidium pro facetiis procedit.* Varro 2. de re Rust. 2. *Ut agni chordi duo pro una ove annumerentur, et si cui vetustate dentes absunt, item bina pro singulis ut procedant.* Ubi offendit Victorius, qui *procedere* pro numerari positum censet, quia greges ovium magni non bene numerari possunt, si eodem loco maneant: ideo solere pastores claudere gregem, et, dum emittunt, numerare, aliter enim fore, ut rursus confunderentur. Lepidum commentum. Immo *procedant* est valeant, computentur, ducantur, augeant numerum. J. FR. GRONOV. *et cum stationibus procederent*, ut ante Rhenanum legebatur, servant Voss. 2. Leid. uterque, Lovel. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. B. et C. *et cum a stationibus procederent* ejusdem Hearnii Oxon. N. *et cum istationes procederent* Haverk. quod pro *i stationes*, sive *in stationes*, positum videtur. *et cum stationes procederent* Flor. Voss. 1. a m. 1. (nam *stationibus* inter versus a m. 2. emendatur) Klock. et Hearnii Oxon. L. 1. et 2. Verbum *procedere* eo sensu, quo *aera*, *stipendia* dicuntur *procedere*, erudite inlustravit Gronovius. V. etiam, quae Inl. Heinsius ac Cel. Burmann. notarunt ad Ovid. Epist. 9. Her. 109. ut et Brisson. de Verbor. quae ad jus pertinent, significat. in v. *Procedere.* An tamen ea huc pertineant, admodum dubito. Si, ut mihi etiam videtur, lectio, quam restituit Rhenanus, servanda est, *procedere* alio sensu caperem. *arma prope obruebant infirmum corpus, cum stationes procederent;* ubi *stationes* sunt milites stationarii, sive quorum vices erant, ut stationem agerent. Hae *stationes procedebant*, quum

quum ſtationes procederent, prope obruentibus infirmum corpus armis, vel dedi, vel redimi se, quacumque pactione poſſent, jussit; jactantibus non obscure Gallis, haud magna mercede se adduci pos-
8 se, ut obsidionem relinquant. Tum senatus habi-

milites in ſtationem sive in locum adsignatum procederent. Et quidem, si cohortes aut manipuli inſtructi ac sub signis eo abirent, dicerentur *procedere*, quo sensu consules primo honoris initi die dicuntur *procedere*, de quo v. quae notavi ad Silii 6, 444. Certe *procedere* de militibus ex caſtris in aciem prodeuntibus obcurrit supra 3, 62, 6. *Postero die, simul instrui Romanam aciem Sabini videre, et ipsi jam pridem avidi certaminis procedunt.* etiam apud Silium Ital. 7, 525.

Quem postquam rapidum vidit procedere castris
Hinc Libys, hinc Fabius.

in aciem procedere dixit Liv. 4, 32, 10. *Quum Etrusci pleni animorum ab pristini diei meliore occasione, quam pugna, in aciem processissent.* *in medium campi procedere* ibid. c. 18, 3. *Utrimque acies inter bina castra in medium campi procedunt.* ubi *acies* dicuntur *procedere*, ut hoc loco *stationes*. *ad conloquium procedere* 7, 40, 3. *Corvus, omnes caritate cives, praecipue milites, et ante alios suum exercitum complexus, ad conloquium processit.* V. supra ad 1, 23, 6. Aliam plane lectionem profert Lovel. 2. *et quum in stationibus prociderent* exhibens; quem non audiendum censeo. Composita verbi *cedere* et *cadere* inter se commutari, infra videbimus ad 9, 24, 10.

Redimi se, quacumque pactione posset, jussit] Repone *possent*. RHEN. Vetus scriptura defendi poteſt nota in talibus ellipsi. Cap. praec. *Reliquum noctis, quantum in turbatis mentibus poterat, etc. quieti datum est.* Ejusdem generis sunt Terentiana illa, *quantum potest*, et *si quid potest*. DUK. *redemissae* Leid. 1. eodem fere errore, quo *is se* in *isset* abiisse infra monuit Cl. Jac. Gronov. ad Liv. 27, 27, 11. Tum *quacumque ratione* Hearnii Oxon. N. Deinde *possent*, quod Rhenanus maluit, habent Florent. Voſſ. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 5. Neap. Latinii, et editt. principes. Et ita videtur intelligendum *quacumque pactione possent* nempe magiſtratus redimere. Quo minus enim intelligam *quacumque pactione possent* nempe redimi, illud obſtat, quod ita etiam subintelligi deberet τὸ *exercitus*, de quo non tantum in praecedentibus, sed etiam in sequentibus, numero singulari locutus eſt. *posset* autem, quod apud Aldum primum invenio, apud me supereſt in Lovel. 3. et Gaertn. *posse* praeferunt Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 1. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed tota illa vox omittitur in Harlej. 2. Portug. Haverk. et Lovel. 4.

Se adduci posse, ut obsidionem relinquant] Obseſſum Capitolium fuit menses sex. Varro de vita pop. Rom. l. 2. (apud Non. Marcell. in *Genitivus pro ablativo.*) *Ut noster exercitus ita sit fugatus, ut Galli Romae*

tus, tribunisque militum negotium datum, ut pacifcerentur. Inde inter Q. Sulpicium tribunum militum et Brennum regulum Gallorum conloquio transacta res eſt, et mille pondo auri pretium populi gentibus mox imperaturi ſactum. Rei, foedissimae 9

et Capitolii sint potiti, neque inde ante menses sex cesserint. KLOCK. Ita et Orosius calamitatem Romanorum hoc tempore cum illa, qua a Gothis suo tempore adfecti sunt, comparans 2, 19. *Revera pares sunt et conferuntur inter se hae duae captivitates, illa sex mensibus desaeviens, et tribus diebus ista transcurrens.* Sed septem menses numerat Polyb. 2, 22. *Οὐ μόνον ἐνίκησαν μαχόμενοι Ῥωμαίους· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μάχην ἐξ ἐφόδου κατέσχον αὐτὴν τὴν Ῥώμην. Γενόμενοι δὲ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων ἐγκρατεῖς, καὶ τῆς πόλεως αὐτῆς μῆνας ἑπτὰ κυριεύσαντες, τέλος* etc. *εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανῆλθον.* Etiam Plut. in Camillo p. 144. *Οὕτως μὲν ἡ Ῥώμη παραλόγως ἥλω, καὶ παραλογώτερον ἐσώθη, μῆνας ἑπτὰ τοὺς πάντας ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γενομένη. Παρελθόντες γὰρ εἰς αὐτὴν ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον τῶν Κουιντιλλίων εἰδῶν περὶ τὰς Φεβρουαρίας εἰδοῦς ἐξέπεσον.* Ceterum *se obduci posse* Leid. 2. *se abduci posse* Voſſ. uterque, Leid. 1. Lovel. 1. 2. 4. Harlej. 1. Gaertner. et Fragm. Hav. V. ad 27, 29, 1. *adduci* hic eſt permoveri. Cic. 2. ad famil. ep. 10. *Non enim possum adduci, ut abs te postea, quam aedilis es factus, nullas putem datas.* 5. ep. 5. *Ego quae tua caussa antea feci, voluntate sum adductus, postea que constantia.* Valer. Max. 2, 9, 6. *Neque tristi judiciorum exitu compelli, neque honorum magnitudine adduci potuit, quo se blandiorem in administratione reipublicae gereret.* Curtius 10, 2. *Non hercule potest fieri, ut adducar, querendi simul omnibus hanc caussam esse.* Sueton. Tib. 21. *Adduci tamen nequeo, quin existimem, circumspectissimum et prudentissimum principem, in tanto praesertim negotio, nihil temere fecisse.*

§. 8. *Tum senatus habitus, tribunisque militum negotium datum*] *Cum senatus* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Hinc *datum negotium* editt. primae. Aldus ordinem primus mutavit: eique adsentiuntur Mſti.

Inter P. Sulpicium tribunum militum et Brennum] Legendum *inter Q. Sulpicium*, ut dixi. SIG. Hic iterum omnes codd. tum mei, tum Hearnii Oxonienses, [Veith.] *P. Sulpicium* servant. V. supra ad c. 36, 12. *tribunum mihi*, pro *militum*, habet Leid. 1. Tum *Brennium* Leidens. 2. *Brenium* Harlej. 2. Similiter peccarunt codd. supra c. 38, 3. Mox *colloquia transacta res* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 45, 1. *colloquiis transacta res* Lovel. 2.

Mille pondo auri pretium etc.] Eamdem pecuniae summam memorant etiam Valer. Max. 5, 6, 8. Plut. in Camillo p. 143. et Zonar. 7. Ann. 23. Nisi in numero differret, huc etiam referendum putarem locum Varron. ex l. 1. de vit. Pop. Rom.

per se, adjecta indignitas est. pondera ab Gallis adlata iniqua, et, tribuno recusante, additus ab inso-

apud Non. Marc. v. *Torquem. Auri pondo duo millia acceperint ex aedibus sacris, matronarum ornamentis, a quibus postea id aurum et torques aureae multae relatae Romam atque consecratae.* Sane non videtur pertinere ad factum matronarum, quae post captam urbem Vejos, quum aurum, unde Apollini votum solveretur, deesset, ornamenta sua contulerunt, ut Livius refert c. 25, 8. quo locum refert Coler. ad Val. Max. l. l.

§. 9. *Adjecta indignitas est. Pondera ab Gallis adlata iniqua*] *abjecta indignitas est* Fragment. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 37, 4. *adjecta dignitas est* Portug. Tum *a Gallis* Leid. 2. Gaertn. et Lovel. 1. ac 3. *Gallis*, omissa praepositione, Lovel. 4. Hinc *ablata iniqua* Florent. Leidens. 1. Lovel. 5. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 42, 6. *oblata iniqua* Hearnii Oxon. C. *abrepta iniqua* Lovel. 4. *allata in quae* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Additus ab insolente Gallo ponderi gladius] *additur* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *aditus* Lovel. 3. V. ad 4, 57, 11. Tota vox aberat a Lovel. 4. Deinde *insolente Gallo*, omissa praepositione, quaedam ex priscis edd. Sed eam primus adjecit Ascensius anno 1513. et servant, quos vidi, codices omnes. Verum *ab insolenti Gallo* praeferunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. invitis optimis. V. ad 6, 14, 13. Denique *ponderi* non adparet in Leid. 2. Verum similiter Florus 1, 13. *Quum, ad iniqua pondera addito adhuc gladio, superbe vae victis increparent.* etiam Plut. in Camillo p. 143. Ὁ δὲ Βρέννος οἷον ἐφυβρίζων καὶ καταγελῶν, ἀπολυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα, προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς.

Intoleranda Romanis vox, Vae victis esse] Festus hunc locum sic expressit. *Vae victis in proverbium venisse existimatur, cum Roma capta Senonibus Gallis aurum ex conventione et pacto pensum, ut recederent, quod, de iniquis ponderibus uno ex tribunis querente, Brennus dux Gallorum ad pondera adjecit gladium, et dixit, Vae victis. quem postea Furius Camillus quum insidiis circumventum concideret, et quereretur contra foedus fieri, eadem voce remunerasse dicitur.* SIG. Vinetus et Salmasius ad Flor. 1, 13. haec verba laudantes omiserunt *esse*, fortassis quod id ab alio inculcatum, non a Livio profectum putabant. Plautus quoque, Varro, et Festus, quorum loca dudum indicavit Erasmus in proverbio, *Quid nisi victis dolor?* dicunt *vae victis* sine verbo substantivo. Potest quidem suppleri *est*, vel *erit*, ut docet Sanctius 4. Min. 5. sed non magis necesse est vel hic, vel alibi usquam huic formulae verbum addi, quam quum dicunt *vae tibi*, *vae vobis*. Similis est sermo ἐλλειπτικὸς minantis in Livio l. 4, 49. *Malum quidem militibus meis.* DUK. Plut. in Camillo p. 143. Πυνθανομένου δὲ τοῦ Σουλπικίου τί τοῦτο; Τί γὰρ ἄλλο (εἶπεν) ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; καὶ τοῦτο μὲν οὖν ἤδη παροιμιῶδης λόγος γέγονε. Illud autem pro-

insolente Gallo ponderi gladius: auditaque intoleranda Romanis vox, *Vae victis esse.*

XLIX. Sed Diique et homines prohibuere re- 1

verbium Erasmus in Adag. Tit. *Vincere et vinci* ex Plutarchi loco concipit *Quid nisi victis dolor*, quum potius ex Livio, Festo, ac Floro concipi deberet *Vae victis*, ut ex Casaub. ad Polyb. 1, 6. observat Cl. Duker. ad Flori 1, 13, 17. Ceterum, pro Sulpicio, quem iniqua pondera questum Plutarchus dicit, Festus Ap. Claudium nominat, cujus locus ex schedis Farnes. ita integrius editur. *Cum, Roma capta a Senonibus Gallis, aurum ex conventione et pacto adpenderetur, ut recederent, quod iniquis ponderibus exigi a barbaris querente Ap. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adjecit gladium* etc. Eorum tamen, qui Sulpicium, hoc anno tribunum militum, memorant, sententiam veriorem esse ad d. l. censet Ant. Augustin.

§. 1. *Sed Diique et homines prohibuere*] Veteres plerique libri, *Sed Dii et homines.* SIG. V. C. habet, *Sed Dii quoque et homines* etc. ut legi possit, *Sed Dii quique et homines.* URS. *Sed Diique et homines* Palatinorum triga et vetus editio Andreae. Campanus vero *Sed Dii quoque et homines.* Quod cum peraeque in suo invenisset Fulvius Ursinus, vel a Sigonio percepisset, conjectat legendum, *Sed Dii quique et homines.* Valde coacte. GEBH. *Sed Dii et homines*, ut in suis Sigonius invenit, est in Voss. 2. et Lovel. 3. *Sed Dii quoque et homines*, ut vet. cod. Ursini habebat, praeferunt etiam Haverk. et Latinii Neap. ex cujus vestigiis is etiam *Sed Dii quique et homines* legendum conjicit. Sed potius *Dii quoque*, pro *Diique*, eodem errore datum puto, quo *hodie quoque*, pro *hodieque*, supra hoc lib. c. 27, 1. ubi plura vide. *Sed Diique hominesque* Fragm. Hav. Adparet, nasutis librariis displicuisse compositionem *Diique et homines*, pro *et Dii et homines*, existimantes non recte, sequente *et* hoc sensu, praemitti *τὸ que*, quod tamen Livio frequentissimum est. Supra 1, 43, 2. *Tela in hostem hastaque et gladius.* 2, 59, 7. *Eo pavore signaque et ordines turbavit.* 3, 43, 7. *Invidiaeque plena castra erant, et Romam ferri protinus Siccium placebat.* 4, 6, 7. *Quinctiorum, Cincinnatique et Capitolini, sententiae abhorrebant a caede.* c. 53, 12. *Quum ad omnem mentionem tribuni favor circumstantis populi plausuque et adsensu cum vocibus militum certaret.* 5, 51, 3. *Quum, victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homines Romani tenuerint, habitaverint.* 10, 30, 2. *Perusinorumque et Clusinorum caesa amplius tria millia.* ubi plura vide. Praeterea prima vox *Sed* deerat in Lovel. 2. Verum illa intercepta esse censenda est partim a literis ultimis praecedentis, partim ab initiali sequentis vocis. V. infra ad 39, 6, 2. Deinde *prohiberè* ex duobus Palat. emendat Gebhardus supra ad 1, 12, 1. Et ita praeferunt Lovel. 2. et 3. Saepe quidem librarios orationes infinitas in finitas mutare solitos fuisse, supra dictum est ad 1, 50, 5. hic tamen vulgatum non videtur loco movendum esse, quod omnes scripti mei uno ore ser-

demtos vivere Romanos. nam forte quadam, prius quam infanda merces perficeretur, per altercationem nondum omni auro adpenso, dictator intervenit; auferrique aurum de medio, et Gallos submoveri
2 jubet. Quum illi renitentes pactos dicerent sese, negat eam pactionem ratam esse, quae, postquam ipse dictator creatus esset, injussu suo ab inferioris juris magistratu facta esset: denunciatque Gallis, ut

vandum clamant. Mox male *Romanos* omittitur in Portug.

Nam forte quadam, prius-quam infanda merces perficeretur] *sorte quadam* Florent. Voss. 2. Lovel. 3. 4. et Harlej. 2. Malc. Passim ita librarios lapsos esse, supra vidimus ad 1, 9, 15. Praeterea *nefanda merces* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed in alteram lectionem conspirant reliqui codd. Deinde *proficeretur* Harlej. 1. Malc. V. infra ad 37, 6, 7. *perficerentur* nonnullae ex vetustioribus excusis.

Per altercationem nondum omni auro adpenso] *per altricationem* Gaertn. V. supra ad 4, 6, 1. Tum vox *omni* deficit in eodem Gaertn. et in Lovel. 5. a m. 2. *omnia auro appenso* Leid. 1. Sed in fine vocis *omnia* male repetitur litera initialis vocis sequentis. V. ad 40, 7, 8. *omnia appenso* Harlej. 1. Mox *auferendo aurum de medio et Gallos submoveri jubet*, pro *auferrique*, Gaertn. Reliqui omnes vulgatam lectionem defendunt, nisi quod vocula connectens *que* desit in Lovel. 5.

§. 2. *Quum illi renitentes pactos dicerent sese*] *Quum illi retinentes*, transpositis literis, Lovel. 1. Voss. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. Et hinc postea nata est lectio, quam in cod. suo invenit Klockius, *Quum illi retineri pacto dicerent sese*. Similiter *pacto*, pro *pactos*, etiam Lovel. 3. Curtius 6, 3. *Ego vero, milites, ad penates meos, ad parentem sororesque, et ceteros cives, vel renitentibus vobis erumperem*. ubi tamen Modius *retinentibus* malebat, quod etiam plures praeferunt scripti. Apulej. 3. Metam. pag. 43. Ed. Pric. *Statimque lictores duo de jussu magistratuum inmissa manu trahere me sane non renitentem occipiunt*. Ubi v. Priceum. Ibid. p. 49. *Luctantem me, ac diu renitentem praecedens facinus instaurare nova ostensione, lictores jussu magistratuum quam instantissime compellunt*. et p. 50. *Injecta manu me renitentem, lacrimisque rursum promicantibus crebro singultientem clementi violentia secum adtraxit*. qui alibi etiam hoc verbo usus est saepius.

Ab inferioris juris magistratu facta esset] *ab inferioris gradus magistratu* Lovel. 4. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] Sed *gradus* ex interpretatione vocis *juris* natum videtur. Hinc junctim *ab inferioris juris gradus magistratu* habet Gaertn. V. supra ad 4, 55, 5. adde mox ad §. seq. Corruptissime *ab inferioribus gradus magistratus fa-*

se ad proelium expediant. Suos in acervum conji- 3
cere sarcinas, et arma aptare, ferroque, non auro, recuperare patriam jubet, in conspectu habentes fana Deûm, et conjuges, et liberos, et solum patriae deforme belli malis, et omnia, quae defendi repetique et ulcisci fas sit. Instruit deinde aciem, 4
ut loci natura patiebatur, in semirutae solo urbis, et natura inaequali; et omnia, quae arte belli se-

cta esset praefert Haverk. *inferioribus*, pro *inferioris*, eodem errore, quo *hostibus*, pro *hostis*; *ordinibus*, pro *ordinis*, et similia alia passim obcurrunt. V. infra ad 22, 8, 7. In voce autem *magistratus* ultima litera nata est ex similitudine primae vocis sequentis. V. supra ad 4, 33, 10. Mox *denunciat Gallis*, pro *denunciatque*, Portug.

§. 3. *Suos in acervum conjicere sarcinas et arma aptare*] *Et suos*, priori voce a manu antiqua addita, Florent. Tum *et aptare arma* Fragm. Hav. *et arma* [a] *patre* Harlej. 1. Sed voluit librarius *parare*. nam *et arma parare ac aptare* habet Gaertn. V. modo ad §. praec. De locutione *arma aptare* v. infra 9, 31, 9.

Ferroque, non auro, recuperare patriam jubet] Modius ad Justini 1, 10, 1. *reciperare patriam* (in novissima Justini editione male *reciperari patriam* errore operarum editur) ex membranis legendum monuit. De verbo *reciperare* v. infra ad 7, 18, 1. Hic tamen et scripti et editi, quos consului, constanter vulgatum servant; neque ullam lectionis varietatem ex suis codd. Hearne notavit.

Fana Deûm, et conjuges, et liberos, et solum patriae deforme belli malis] *fana Deorum* Portug. et Haverk. Tum *ac liberos* Gaertn. *liberos*, conjunctione omissa, Haverk. Mox *bellis malis* Voss. 1. inter versus, Leid. ambo, Lovel. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra hoc lib. ad c. 45, 1. *belli malum* Gaertn.

§. 4. *Instruit deinde aciem, ut loci natura patiebatur, in semirutae solo urbis*] *Instituit deinde aciem* Lovel. 4. V. ad 4, 4, 4. *Instruit deinde acies* Haverk. Tum *ut loci naturam patiebatur* Leid. 1. Denique *semiruptae solo urbis* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. et Haverk. V. infra ad 10, 4, 7.

Quae arte belli secunda suis eligi praepararive poterant] *quae in arte belli* Fragm. Hav. a m. 1. *arte bellis* Leid. 1. ultima litera τοῦ *bellis* male repetita ex prima vocis sequentis. V. infra ad 28, 25, 2. Hinc *secunda sive legi* Lovel. 2. *secunda suis legi* Lovel. 1. [*suis* omittit Veith.] Tum *eligi, sperari, praepararive* Gaertn. Sed media vox est a mala manu. *elegi praepararive* Leid. 1. et Fragment. Hav. a m. 1.

§. 5. *Itaque magis, quam consilio, in Romanos incurrunt*] *itaque magis* Haverk. V. infra

cunda suis eligi praepararive poterant, providit.
5 Galli, nova re trepidi, arma capiunt, iraque magis, quam consilio, in Romanos incurrunt. Jam verterat fortuna, jam Deorum opes humanaque consilia rem Romanam adjuvabant. igitur primo concursu haud majore momento fusi Galli sunt, quam
6 ad Alliam vicerant. Justiore altero deinde proelio ad octavum lapidem Gabina via, quo se ex fuga contulerant, ejusdem ductu auspicioque Camilli vin-

ad 24, 16, 1. *ira magis*, sine conjunctione, Leid. 2. et edd. vetustae. Primus deinde Aldus τὸ *que* addidit, quod etiam servant reliqui scripti. Praeterea praepositio *in* deficit in Lovel. 5. Paullo ante *renovare trepidi*, pro *nova re*, Florent.

Jam verterat fortuna] *Jam venerat fortuna* Leid. 2. solito librariorum errore, qui et alibi *vertere* passivo sensu mutarunt in *venire*. V. supra ad 4, 6, 1. et infra ad 9, 17, 6. Mox *humanaque concilia*, pro *consilia*, Gaertn. Male. V. Gronov. ad Liv. 44, 2, 5.

Haud majore momento fusi Galli sunt, quam ad Alliam vicerant] *fusi sunt Galli* Gaertn. et edd. vetustae usque ad Aldum, qui primus edidit, ut nunc vulgo exstat. consentientibus aliis codd. Tum *ad Aliam* Voss. ambo, Lovel. quinque, et multi ex vetustioribus excusis. V. supra ad Epit. hujus libri. Quatuor autem voces, *quam ad Alliam vicerant*, desunt in contextu Portug. ejusdem tamen margini postea a manu altera adscriptae fuerunt.

§. 6. *Justiore altero deinde proelio ad octavum lapidem Gabina via etc. vincuntur*] *Justiorē alter deinde proelio* Leid. 1. aberrante librario. *Justiore alio deinde proelio* Lovel. 4. V. infra ad Epit. Liv. 50. et ita erat in Florent. a m. 2. in quo *Justiore alieno deinde proelio* a m. 1. scriptum fuerat. Τὸ *proelio* deest in Leid. 2. ut ex praecedenti repetatur *concursu*. Sed omnes alii vocem illam uno consensu retinent. Deinde *Gabinia via* Fragm. Hav. invitis reliquis, qui receptam lectionem servant, nisi quod *Gavina via* sit in Florent. et Leid. 1. commutatis literis *b* et *v*; quod frequens est in Mstis. V. ad 5, 24, 5. Ceterum, viam *Gabinam*, non *Gabiniam*, dictam esse, supra vidimus ad 2, 11, 7. Mox *quo sese ex fuga contulerant*, pro *quo se ex fuga*, Gaertn. Deinde vero *Istic caedes omnia obtinuit*, pro *Ibi*, Harlej. 1. *Ista caedes* Lovel. 2. *Ita caedes* Lovel. 4. et 5.

§. 7. *Triumphans in urbem redit*] Prima vox deest in Leid. 2. Tum *in urbem rediit* Lovel. 2. et Haverk. Alibi saepe ita variasse librarios, infra videbimus ad 36, 35, 2. Supra 4, 10, 7. *Consul triumphans in urbem redit, Cloelio duce Volscorum ante currum ducto.* c. 20, 1. *Dictator senatusconsulto jussuque populi triumphans in urbem rediit.* Et alibi saepe.

cuntur. Ibi caedes omnia obtinuit. castra capiuntur, et ne nuncius quidem cladis relictus. Dicta- 7
tor, recuperata ex hostibus patria, triumphans in urbem redit: interque jocos militares, quos inconditos jaciunt, Romulus ac parens patriae conditorque alter urbis haud vanis laudibus adpellatur. Ser- 8
vatam deinde bello patriam iterum in pace haud dubie servavit, quum prohibuit migrari Vejos, et tribunis rem intentius agentibus post incensam urbem,

Interque jocos militares, quos inconditos jaciunt] *interque locos militares* Florent. sollemni scribarum aberratione. V. ad 36, 14, 4. De jocis militum triumphantium v. ad 3, 29, 5. Deinde *faciunt* Leid. 1. Lovel. 2. 4. 5. Harlej. uterque, Portug. et Haverk. [Veith.] Non raro haec verba in Mstis commutantur. V. infra ad 41, 4, 2. Supra hoc lib. c. 15, 5. *Quisnam is esset, qui per ambages de lacu Albano jaceret.* Sueton. in Ner. 37. *Multasque nec dubias significationes saepe jecit, ne reliquis quidem se parsurum senatoribus.* *jactare* dixit supra 4, 53, 11. *Quum ex senatusconsulto urbem ovans introiret, alternis inconditi versus militari licentia jactati.* 28, 9, 18. *Notatum, eo die plura carmina militaribus jocis in C. Claudium, quam in consulem suum, jactata.* Sueton. in Caes. 51. *Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc disticho adparet, jactato aeque a militibus per Gallicum triumphum.*

Romulus ac parens patriae] *ac pater patriae* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. 4. 5. [Veith.] *ac pr̄ patriae* Klock. V. infra ad 7, 5, 7. Nescio, quid voluerit librarius Leid. 1. qui dedit *Romulus acparesunt patriae.*

Haud vanis laudibus adpellatur] *haud navis laudibus* Lovel. 5. transpositis perperam literis. Librarios autem saepe *navus* et *vanus* confudisse, dictum est ad Silii Ital. 1, 549. *appellantur* Gaertn. *appellabatur* Flor. Voss. ambo, Leid. ambo, Lovel. 1. 2. 3. 5. Harlej. ambo, Portug. Fragm. Hav. a m. 2. Hearnii Oxon. B. et vetustae edd. usque ad Basil. anni 1539. in qua *appellatur* primum inveni. quod in solis mihi obviam fuit Lovel. 4. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. Librariis displicuisse videtur temporum mutatio *redit* et *adpellabatur.* Sed v. Cl. Corte ad Sallustii Jug. 61, 3.

§. 8. *Quum prohibuit migrari Vejos, et tribunis rem intentius agentibus*] *quum prohibuit migrare* Leid. 2. *tum prohibuit migrari* Voss. 2. et Lovel. 3. [Veith.] *tum* et *quum*, sive *cum*, saepissime confundi solent. V. ad Epit. Liv. 48. Praeterea *tribunis remittentius agentibus* Leid. 1. *tribunis rem intentius gerentibus* Florent. quod Salvinius adjecta nota sibi non displicere indicavit. Sed caussam vulgati rejiciendi, pro quo stant omnes reliqui codd. non video. Infra 40, 44, 8. *Consul priusquam ullam rem publicam ageret.* Et

9 et per se inclinata magis plebe ad id consilium. eaque caussa fuit non abdicandae post triumphum dictaturae, senatu obsecrante, ne rempublicam in incerto relinqueret statu.

ita saepe. Passim haec verba a librariis confunduntur. V. ad 22, 28, 1. Paullo ante *interim*, pro *iterum*, Lovel. 1. V. ad 10, 18, 1.

§. 9. *Senatu obsecrante, ne rempublicam in incerto relinqueret statu*] *senatū obsecrante* Leid. 1. *senatus obsecrante* Portug. *senatus obsecravit* Lovel. 2. 4. 5. et Hearnii Oxon. C. Deinde *ut resp. in incerto relinqueret statu* Portug. *ne resp. in incerto relinqueretur statu* Harlej. 2. Olim per notas scriptum fuerat *R. P.* id vero utrum *respublica*, an *rempublicam*, reddendum foret, librarius ignoravit: quomodo eos etiam aliis locis erraſſe infra videbimus ad 10, 37, 16. Quum autem male prius elegiſſent, proclive etiam fuit *relinqueret* mutare in *relinqueretur*, quum ceteroquin et alibi ita peccare soliti sint. V. ad 39, 22, 8. *ne respu. incerto relinqueretur statu* Haverk. ubi praepositio *in* intercepta est a prima syllaba vocis sequentis. V. supra hoc lib. c. 28, 5. *senatus obsecravit tenere post, ne incerto relinqueret statu* Lovel. 5. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 2. *teneret post, ne incerto relinqueret statu* Lovel. 5. a m. 2. *teneret post, ne relinqueret in incerto statu* Lovel. 2. *temere post ne in certo relinqueret caū*, id est *casu*, Lovel. 4. a m. 1. *in incerto* a m. 2. *ne rem post in incerto relinqueret statu* Leidens. 1.

§. 1. *Ut erat diligentissimus religionum cultor*] *cultor religionum* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *religionis cultor* Harlej. 2. Portug. et Haverk. V. infra ad c. 55, 1.

Retulit, et senatusconsultum facit] Vet. lib. *retulit. Senatusconsultum fit.* SIG. Pall. duo hic monstra lectionum fovent; quibus ne exterream lectorum animos, miſſa facio. At sec. *retulit. Senatusconsultum fit.* Campan. edidit *et senatusconsultum fecit.* GEBH. *et senatusconsultum facit* plures et meliores. Sigonius *Senatusconsultum fit.* Sed consul quoque aut dictator senatusconsultum facit, quum dat operam, efficitque, ut fiat. Cic. 9. ad Attic. [ep. 15.] *Primas ejus actiones horreo: volet enim senatusconsultum facere, volet augurum decretum.* J. FR. GRON. *et Smc facit* Florent. et Klock. *et G. nicus facitque* Lovel. 3. *ex senatuscon. fit* Haverk. *ex senatusconsulto facit* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. et Portug. *et senatusconsultum fecit* Fragm. Hav. *et senatusconsulto facit* Lovel. 4. *et senatusconsulto*, omiſſa voce *facit*, Lovel. 2. Sed puto recte Gronovium adversus Sigonium vulgatam lectionem defendiſſe. Eam enim reliqui, et inter eos omnes melioris notae codices, probant. Supra 4, 11, 2. *Fabius et Aebutius consules, ut delerent prorsus ex animis hominum infamiam judicii, senatusconsultum fecerunt.*

§. 2. *Fana omnia, quod ea hostes possedissent*] *Quae fana omnia* Voſſ. 2. Tum *quod eo*

L. Omnium primum, ut erat diligentiffimus re- 1
ligionum cultor, quae ad Deos inmortales pertinebant, retulit; et senatusconfultum facit, *Fana omnia*, 2
quod ea hoftis poffediffet, reftituerentur, terminarentur,

hostes Portug. et Haverk. *quod ea hostes possedisset* Florent. sed *n* manu recenti addito factum eft *possedissent*. [*omnia ea quae hostes possedissent* Veith.] *quod ea hostis possedisset* Lovel. 1. Voff. 1. Leid. uterque, omnesque excusi usque ad Aldum. 2, 62, 3. *Ibi, quia hostis moenibus se tenebat, vastati agri sunt.* 3, 3, 6. *Hostem in agro non invenit.* ubi unus cod. *hostes*. c. 28, 4. *Ultro ex stationibus ac vigiliis territant hostem.* et hic duo *hostes*. c. 30, 8. *Minucius, contra Sabinos profectus, non invenit hostem.* c. 70, 4. *Priusquam hostis turbatos ordines reficeret, terga inpugnare hostium satius visum est.* 4, 18, 3. *Dictatori ac Romanis, quod detrectasset pugnam hostis, animi accessere.* 5, 45, 3. *Extremos tamen pavor cubilibus suis excitos in fugam, et quosdam in hostem ipsum, inprovidos tulit.* c. 47, 9. *Tum vigiles ejus loci, qua fefellerat ascendens hostis, citati.* 6, 24, 10. *Optimum visum est, pedestri pugna invadere hostem.* c. 31, 7. *Romano contra etiam in hostico morandi caussa erat, ut hostem ad certamen eliceret.* 7, 24, 6. *Inferenda sunt signa, et vadendum in hostem.* 8, 38, 2. *Castra in hostico incuriose ita posita, tamquam procul abesset hostis.* 27, 25, 14. *Haud dubia spe, si duobus exercitibus consularibus junctis commisisset sese hostis, debellari posse.* 28, 16, 7. *Quum hostis nequidquam subire iniquo adscensu conatus esset, haud difficulter sese tutati sunt.* Quibus ut et aliis locis pariter variant scripti. V. ad 6, 22, 2.

Restituerentur, expiarenturque] Andreas, *restaurarentur, terminarenturque, expiarenturque.* Omnes alii ante Gruterum, *restituerentur, terminarentur, expiarenturque.* Confultone is omiferit, an sit operarum error, haud scio. in binis certe, quas habeo, deeft: atque inde in tot aliis, quae ex iftis propagatae. Injuria profecto. Conceptis enim verbis finiebantur templa non modo augurii aut aufpicii cauffa, ut loquitur Varro in sexto [p. 66.] sed etiam quae perpetua conftituebantur aedificabanturque religionis cauffa. 1, [10, 6.] Romulus: *Templumque iis regionibus, quas modo animo metatus sum, dedico.* Hinc et *fines templares* apud Agrimenfores antiquos. Notus lapis Claudii. *AVCTIS. POPVLI. ROMANI. FINIBVS. POMOERIVM. AMPLIAVIT. TERMINAVITQVE.* J. FR. GRON. *restituerentur, terminarenturque*, ultima voce *expiarenturque* omiffa, Leid. 1. Sed eam intercepit similitudo proximae vocis *expiatioque*. *restituerentur, terminarenturque, expiarenturque* Harlej. 1. *restituerentur, immutarenturque expiarentur* Lovel. 5. *restituerentur, immutarenturque ac expiarentur* Lov. 4. et Harlej. 2. [Veith.] *restituerentur, initiarenturque ac expiarentur* Portug. *restituerentur, terminarenturque ac expiarentur* Haverk. *restituerentur, terminarentur, expiarentur* sine copula Gaertn. Ea au-

expiarenturque, expiatioque eorum in libris per duumvi-
3 *ros quaereretur. Cum Caeretibus hoſpitium publice fie-*
ret, quod sacra populi Romani ac sacerdotes recepiſſent,
beneficioque ejus populi non intermiſſus honos Deûm in-
4 *mortalium eſſet: ludi Capitolini fierent, quod Jupiter*

tem vel addi, vel, ut Livius saepius fecit, omitti poteſt. Sed, quum plerique codd. in illa ſervanda conſentiant, etiam non expungendam cenſeo. Ceterum *τὸ terminarentur*, a Grutero ejectum, sed recte a Gronovio reſtitutum, non tantum defenditur unanimi conſenſu codd. ſcriptorum ac priorum editionum, sed etiam auctoritate Plutarchi in Camillo p. 145. *Οἱ δὲ τοὺς ἱεροὺς τόπους ἀναλαβεῖν καὶ ὁρίσαι ταχθέντες ὑπὸ τοῦ Καμίλλου, συγκεχυμένων πάντων* etc.

Expiatioque eorum in libris per duumviros quaereretur] *expiatio eorum* Leid. 2. Lovel. 1. et Gaertn. Tum *exquireretur* Leidens. 2.

§. 3. *Cum Caeretibus publice hospitium fieret*] Gellius l. 16, 13. Caeretibus hoc tempore civitatem datam sine ſuffragio aït, ob conſervatorum sacrorum meritum. SIG. *Tum Caeretibus* edd. vett. pro quo Aldus deinde *Cum Caeretibus* ſubſtituit. et ita praeferunt etiam codd. omnes. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. Deinde *publicum hospitium fieret* Hearnii Oxon. N. Male. *publice* enim hic eſt publica auctoritate, nomine reipublicae. V. ad 4, 13, 8. Supra 1, 45, 2. *Quum consensum Deosque consociatos laudaret mire Servius inter proceres Latinorum, cum quibus publice privatimque hospitia amicitiasque de industria junxerat.* Exempla civitatium, quae publice hoſpitia jungunt, servant tabulae, quas edidit Tomasin. de teſser. Hoſpital. c. 2. Ceterum inverſo ordine vocabulorum *hospitium publice fieret* Florent. Voſſ. 1. Leid. ambo, Lovel. quinque, Harl. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quorum auctoritatem secutus sum.

Quod sacra populi Romani ac sacerdotes recepissent] Vox *Romani* deeſt in Portug. Deſunt etiam tres sequentes voces in contextu, sed m. 2. margini adſcriptae sunt.

Beneficioque ejus populi non intermissus honos Deûm inmortalium esset] Etiam hic tres priores voces *beneficioque ejus populi* deſunt in Portug. Deinde *honor Deûm inmortalium* Lovel. 2. 4. 5. Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. V. mox ad §. 7.

§. 4. *Ludi Capitolini fierent, quod Jupiter optimus maximus suam sedem atque arcem populi Romani* etc. *tutatus esset*] *ludi Capitolini ut fierent* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed recte *τὸ ut* ignorant meliores. Quod nunc sero adderetur, quum supra omiſſum sit §. 2. et 3. Id et alibi in proponendis senatusconſultis omitti solet. Supra 3, 21, 2. *Senatusconsulta fiunt, neque tribuni legem eo anno ferrent, neque consules ab urbe exercitum educerent.* quamvis tamen saepius addi non negem. V. quae ad eum locum notata sunt. Deinde *quod Jupiter maximam suam sedem* Voſſ. 1. Leid. 2. et Lovel.

optimus maximus suam sedem atque arcem populi Romani in re trepida tutatus esset: collegiumque ad eam rem M. Furius dictator constitueret ex iis, qui in Capitolio atque arce habitarent. Expiandae etiam vocis nocturnae, quae nuncia cladis ante bellum Galli-

1. Error ex eo natus videtur, quod per compendium scriptum fuerit *Jup. opt. max.* quemadmodum in Leid. 1. et aliis adhuc superest. *quod diu Jupiter optimus maximus* Lov. 2. 4. [Veith.] Praeterea *suam aedem atque arcem populi Romani* Hearnii Oxon. L. 1. Male. Passim enim templa Deorum vocari solent *eorum sedes.* V. supra hoc lib. ad c. 42, 1. *suam arcem atque sedem populi Romani* Lovel. 4. Tum *populo Romano* Lovel. 3. Voss. 2. et Gaertn. quasi id referendum foret ad verbum proximum *tutatus esset;* vel *arcem populo Romano* dictum esset, ut *auxilium populo Romano, munimentum libertati,* et similia plura, de quibus v. supra ad 3, 46, 2. Verum utro modo capiatur, etiam *sibi* pro *suam* dictum oportuisset. Quare, quum omnes codd. *suam* servent, hic etiam *populi Romani* praestare arbitror, quod etiam reliquorum Mstorum consensu defenditur. Error ex compendio scribendi *po. Ro.* ortus est. V. ad 39, 47, 10.

Collegiumque ad eam rem M. Furius dictator constitueret ex iis, qui in Capitolio atque arce habitarent] Romae collegia quaedam erant, in his *Mercurialium* et *Capitolinorum*, ut ex Epistolis ad Q. Fratrem [2. Epist. 5.] cognoscimus. Sed quinam erant illi *Capitolini?* id enim e libris erutum Ciceronis epistolas legentibus praelucebit. Etsi enim nostra non magnopere refert, hos intelligere: tamen, quia eum scriptorem merito docti et studiosi pervolutant, in quo si quid minus intelligunt, offenduntur, excutiendum mihi esse credidi. Erant igitur *Capitolini* collegium hominum Capitolium et arcem incolentium, ludosque Capitolinos celebrantium. Sed quia in hoc scribendi genere non oratorum artificiosa fide, sed auctorum literis omnia probantur: quod a nobis positum est, ex eorum velut tabulario et instrumento depromendum est. Livius igitur ita esse ut retulimus, hoc loco planum facit. TURNEB. 5. Advers. 28. *colloquium,* pro *collegium*, Lovel. 4. Tum vox *rem* omittitur in Leid. 1. Hinc *constituerat* praeferunt Harlej. 2. et Gaertn. Deinde *ex hiis* Voss. 1. Leid. 2. et Fragm. Hav. *ex his* Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 4. Gaertn. Portug. et Haverk. Tandem *habitaret* Portug. [*in capitolio arcem habitarent* Veith.] Huc pertinet locus Festi, jam etiam a Doujatio laudatus, in *Sardi venales. Sardi venales alius alio nequior. ex hoc natum proverbium videtur. quod ludis Capitolinis, qui fiunt a vicinis praetextatis, auctio Vejentium fieri solet, in qua novissimus quisque deterrimus producitur a praecone senex cum toga praetexta bullaque aurea, quo cultu reges soliti esse Etruscorum, qui Sardi adpellantur, quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia.* quo loco Jos. Scaliger legendum censuit *fiunt a vicanis praetextatis,* et per vicanos intelligit vici magistros.

cum audita neglectaque esset, mentio inlata, jussumque templum in Nova via Ajo Locutio fieri. Aurum, quod Gallis ereptum erat, quodque ex aliis

6

Verum Compitalitii ludi a magistris vicorum editi fuerunt, non autem Capitolini, quorum editioni praeerat collegium, constitutum ex iis, qui in Capitolio atque arce habitabant, ut Livius hoc loco refert; sive magister ejus collegii, ut colligendum videtur ex Asconio Pediano ad Cic. Orat. in Pison. 4. *Solebant autem magistri collegiorum ludos facere, sicut magistri vicorum faciebant compitalitios praetextati, qui ludi, sublatis collegiis, discussi sunt.*

§. 5. *Quae nuncia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque esset, mentio inlata*] *ante bellum Gallicum cum audita* Lovel. 5. Portug. et Hav. [Veith.] Sed vox *cum* ex ultimis literis vocis praecedentis perperam repetitis nata esse censeri debet. V. infra ad 9, 17, 9. Eadem lectio superest etiam in Lovel. 4. nisi quod ibi alio ordine *Gallicum bellum* legatur. Tum *neclectaque esset* Florent. et Harlej. 1. V. ad 2, 11, 4. Deinde *et mentio illata* idem Harlej. 1. Verum hic etiam *τὸ et* profluxit ex repetitione ultimarum literarum vocis proximae. V. infra ad 39, 18, 8. *mentio illius* praefert Voss. 1. [*nocturnaeque nunciae cladis* Veith.]

Jussumque et templum in Nova via Allocutio fieri] Antiqua lectio, *jussumque templum in Novaia locutio fieri.* Lego, *jussumque templum in Nova via Locutio fieri.* RHEN. *Ajo Locutio*, ut ante dixi. SIG. Pall. duo *visumque templum in Nova via Allocutio fieri.* Sed rectius habet hic vulgata lectio a doctis emendata. Marcus Varro Divinarum [lib. incerto apud Gell. 16, 17.] *Ajus Deus appellatus, araque ei statuta est, quae est infima Nova via, quod in eo loco divinitus vox edita erat.* Palat. sec. et Campani editio Deam pro Deo nobis substituunt: *Jussumque et templum Allocutiae in Nova via fieri.* Misere vero Andreas *templum in Nova via locatione fieri.* Quid aliter poterat in spissis barbarici tenebris. GEBH. *visumque templum* Voss. 2. errore etiam alibi in scriptis obvio. V. infra ad 9, 24, 4. *jussumque et templum* Leidens. 1. Lovel. 2. 4. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. [Veith.] Verum illud *et* partim ex ultima litera vocis praecedentis, partim ex prima sequentis natum est. Ita Victorius 6. Var. lect. 7. quum apud Varr. 6. de ling. Lat. p. 63. ederetur *Elicii Jovis visa ara in Aventino ab Eliciendo*, legendum censebat *Elicii Jovis ara.* ut tres priores literae *τοῦ visa* ex vocis praecedentis fine, ultima ex sequentis initio male a librariis repetitae fuerint. V. hujus erroris exempla infra ad 7, 7, 4. et 9, 6, 9. (* 22, 28, 11.) Contra voces partim a praecedenti partim a sequenti vocabulo scribarum culpa intercipi, infra videbimus ad 39, 6, 2. Praeterea *templum in loco jam novo fieri* Lovel. 1. Voss. 1. et Leid. 2. *templum in nova jam locatio fieri* Klock. a m. 1. pro quo *templum in novo jam loco fieri* a m. 2. emendatur. *templum in novo loco fieri* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] *templum innovat in Locutio fieri* Leid. 1. et Harlej. 1. *templum in Nova Alocutio fieri* Florent. a m. 1. et Fragm.

templis inter trepidationem in Jovis cellam conlatum, quum, in quae referri oporteret, confusa memoria esset, sacrum omne judicatum, et sub Jovis

Hav. a m. 1. Eorum codd. prior *templum innovari Locutio fieri* praefert a m. 2. posterior *templum in Nova via Alocutio fieri* itidem a m. 2. *templum in Nova via Allocutio*, vel *Allocucio fieri* Voss. 2. Lovel. 2. 3. et Gaertn. *templum Allocuciae in nova via fieri* Haverk. Sed recte Sigonius emendavit *templum in Nova via Ajo Locutio fieri*. V. quae supra notavit ad Epit. hujus libri.

§. 6. *Aurum, quod Gallis ereptum erat*] *quod a Gallis acceptum erat* Haverk. *quod a Gallis ereptum erat* Harlej. 2. et Portug. Male. Optimi enim et reliqui omnes codices stant pro vulgato. Cic. 1. de Offic. 14. *Eripiunt aliis, quod aliis largiantur.* Curt. 3, 10. *Irent, et inbellibus feminis aurum viri eriperent.* et ita passim. *quod Gallis erat ereptum* Lovel. 4.

Ex aliis templis inter trepidationem in Jovis sellam collatum] Repone *cellam*. ut 6, [4, 3.] *In Jovis cella constat ante pedes Junonis positas fuisse.* SIG. *in trepidationem* priscae edd. ultima syllaba τοῦ *inter* absorpta a prima vocis sequentis. Recte itaque Ascensius *inter trepidationem* anno 1513. edidit, quomodo etiam praeferunt omnes codices. Post eas voces additur verbum *erat* in Lovel. 2. Praeterea *in Jovis cellam* non modo servant omnes manu exarati, sed et typis descripti; ut nesciam, in qua demum editione *sellam* Sigonius invenerit. *Cella Jovis* memoratur etiam supra 3, 19, 7. *Quum hostes in arce, in Capitolio essent, exsulum et servorum dux, profanatis omnibus, in cella Jovis optimi maximi habitaret.* Infra 6, 29, 8. *Signum Praeneste devectum Jovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervae.* 7, 38, 2. *Legatos gratulatum Romam misere cum coronae aureae dono, quae in Capitolio in Jovis cella poneretur.* 10, 23, 12. *Ex eo, quod in publicum redactum est, aenea in Capitolio limina, et trium mensarum argentea vasa in cella Jovis posuerunt.* 44, 14, 3. *Petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis optimi maximi ponere liceret, permissum.* Sueton. in Aug. 30. *Ceteras aedes sacras opulentissimis donis adornavit; ut qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties sestertium una donatione contulerit. cella Apollinis Palatina* memoratur Plinio 37. H. N. 1. *Caesar dictator sex dactyliothecas in aede Veneris Genetricis dedicavit; Marcellus. Octavia genitus, in Palatina Apollinis cella unam.* Tales tres cellae in Capitolino templo memorantur; una Jovis, altera Junonis, tertia Minervae. V. Just. Rycquium de Capit. c. 13. In uno ergo templo plures Deos coli, sed quamlibet templi cellam uni tantum Deo dicari potuisse, juris fuit pontificii. Liv. 27, 25, 7. *Quum aedem Honori et Virtuti vovisset, dedicatio ejus a pontificibus inpediebatur; quod negabant, unam cellam amplius quam uni Deo rite dedicari.* Tandem *celatum* Lovel. 5. a m. 1. *relatum* a m. 2. Sed *referri* mox sequitur; et *conlatum* hic optime convenit; indicat enim aurum, ex variis tem-

7 sella poni jussum. Jam ante in eo religio civitatis

plis depromtum, simul in unam Jovis cellam latum fuisse.

Quum, in quae referri oporteret, confusa memoria esset, sacrum omne judicatum] *quum inique referri oporteret* Harlej. 2. et Gaertn. Contrario errore *in que*, pro *iniqua*, supra scribebatur in codd. hoc lib. c. 48, 9. *hi qui*, pro *iniqui*, c. 47, 2. *in quae deferri oporteret* Lov. 4. [Veith.] solito errore. V. ad 21, 6, 5. *in quae referri oportet* Florent. et Lovel. 3. V. ad 40, 14, 3. Deinde *confusa esset memoria* alio ordine Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Tandem *sacrum esse judicatum* Lovel. 2. et Gaertn. [Veith.] Sed *ēē*, seu *esse*, et *ōē*, seu *omne*, ob ductuum similitudinem facile commutari potuerunt, atque alibi non raro commutata sunt. (*36, 4, 6.)

Et sub Jovis sella poni jussum] Vir doctus in margine edit. Curionis scribendum conjicit *sub Jovis cella*. Et ita etiam hunc locum adducens eum laudavit Just. Rycquius de Capit. c. 21. Deinde Cl. Clericus quoque non modo eamdem conjecturam suo nomine proposuit, sed etiam in contextum Livii recepit. Miror tamen eum addere, *sub Jovis cella* scribendum esse, non *sella*, ut erat in edd. Gronovianis in 8. et in 12. annorum 1678. et 1679. quasi vero solae illae ita praeferrent, quum tamen nullam viderim editionem, (quinquaginta fere mihi sub oculis sunt) quae aliter exhibeat: nisi forte dicendum sit, Clericum ideo tantum duarum illarum mentionem fecisse, quod in recensendo Livio non aliarum rationem habuerit. Ceterum libri scripti, quibus utor, variant. *sub cella Jovis* est in Leid. 2. Voss. 1. Lovel. 1. 4. Harlej. 1. et Gaertn. *sub sella Jovis* in Florent. Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Si cum viris doctis priorem scripturam *sub cella Jovis* amplectimur, statuendum erit, pecuniam hanc positam fuisse in favissis sive thesauris, quae erant quasi cisternae subterraneae sub area Capitolina, adeoque sub cella sive aede Jovis. Earum meminit Gell. 2. N. A. 10. *Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Q. Catulus curator restituendi Capitolii dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere* etc. *sed facere id non quisse, quoniam favissae inpedissent. Id esse cellas quasdam et cisternas, quae in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quae ex eo templo collapsa essent, et alia quaedam religiosa e donis consecratis.* et Festus v. *Favissae. Sunt autem, qui putant, favissas esse in Capitolio cellis cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quae in templo vetustate erant facta inutilia.* Et huc forte referendus est locus Livii 7, 15, 8. *Auri quoque ex Gallicis spoliis satis magnum pondus saxo quadrato septum in Capitolio sacravit.* Forte, inquam, existimandum, sacratum a Sulpicio pondus illud auri fuisse in favissis Capitolinis. Certe praetor Achaeorum a Messeniis captus *in thesaurum publicum sub terra saxo quadrato septum* demissus esse dicitur infra 39, 50, 3. Favissas autem esse, quos Graeco nomine *Thesauros* etiam vocarunt, Q. Valerius Soranus testatur apud Gell. l. l. Non possum autem non, quin occasione locorum Gellii et Festi lucem accendere tentem uni vel alteri lapidi, edito a Fabretto in Inscript. Prior exstat p. 280.

adparuerat, quod, quum in publico deesset aurum,

SIGNA. TRANSLATA. EX
ABDITIS. LOCIS. AD
CELERITATEM
THERMARVM. SEVERIANARVM
.. AVDENTIVS.AEMILIANVS.V.C.CONS
CAP. CONSTITVIT. DEDICARIQVE
PRAECEPIT
CVRANTE. T. ANNONIO. CHRYSANTIO.
V. P.

Alter exstat p. 334.

TRANSLATA. EX. OBSCV
RO. LOCO. CVRANTE
IVNIO. GALLIENO. V. C. PP
POTIF. DEI. SOLIS. INVICTI
CVR. T. L. L.

Ipse Fabrettus fateri cogitur, se nescire, quid sibi velit haec clausula prioris lapidis SIGNA. TRANSLATA. EX. ABDITIS. LOCIS, et, ut crucem curiosis figeret, aliam et similem, cujus aeque ignorationem profitetur, exposuit. Verum, si quid in tantis tenebris adlucere possit, forte per *abdita loca*, et *obscurum locum*, unde *translata*, vel *signa translata* dicuntur, intelligendae sunt favissae templorum, *ubi*, teste Gellio, *reponi solebant signa vetera, quae ex templis conlapsa essent, et alia quaedam religiosa e donis consecratis*. Certe ex intimo templi sacrario Hadrianus Imperator Pompeji statuas eruisse narratur apud Appian. Alex. 2. bell. Civil. p. 481. *Χρόνῳ δὲ τὸν τάφον τόνδε ἐπικρυφθέντα ὅλον ὑπὸ ψάμμου, καὶ εἰκόνας ὅσας ἀπὸ χαλκοῦ τῷ Πομπηΐῳ περὶ τὸ Κάσσιον ὕστερον οἱ προσήκοντες ἀνέθηκαν, λελωβημένα πάντα καὶ ἐς τὸ ἄδυτον τοῦ ἱεροῦ κατενεχθέντα, ἐζήτησε καὶ εὗρεν ἐπ' ἐμοῦ Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐπιδημῶν, καὶ τὸν τάφον ἀνεκάθηρε, γνώριμον αὖθις εἶναι, καὶ τὰς εἰκόνας αὖ τοῦ Πομπηΐου διωρθώσατο.* Verum, ut ad Livium revertar, potius genuina videtur altera lectio *sub sella Jovis*, tum quod integriores eam servent codd. tum etiam quia Plinius auctor est, aurum hoc in solio Jovis reconditum fuisse, 33. H. N. 1. *Nec ignoro, duo millia pondo auri perisse Pompeji tertio consulatu e Capitolini Jovis solio, a Camillo ibi condita, et ideo a plerisque existimari, duo millia pondo conlata. Sed, quod accessit, Gallorum praeda fuit, detractum ab his in parte captae urbis delubris.* Effigies autem Jovis Capitolini non erat stans, sed sedens sella sive eburnea, sive aurea. V. Just. Rycquium de Capitol. c. 19. Sub illa itaque Jovis Capitolini sella aurum hoc positum est, quemadmodum libri Sibyllini sub basi Apollinis Palatini apud Sueton. in Aug. 31. *Solos retinuit Sibyllinos; hos quoque delectu habito: conditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi.* Ad quem locum Torrent. ex Dion. Cass. l. 44. p. 243. docuit, Caesari dictatori decretos a senatu honores, literis aureis in columnas argenteas inscriptos *ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Διὸς τοῦ Καπετωλίνου* conlocatos fuisse.

§. 7. *Jam ante in eo religio civitatis adparuerat*] *Jam aut*, id est *autem*, Lovel. 2. V. ad 27, 35, 7. Tum *in eo collegio civitatis* Haverk. *in eo religio civitas apparuerat* Leid. 2.

Quod quum in publico deesset aurum] In V. C. scriptum est, *quod cum inde publico deesset aurum*. Ut videatur fortasse legendum, *quod cum de publico deesset aurum*. URS. MS. Ursini *cum inde publico*. unde legit *cum de publico*. Ego vero *cum indu publico*, vel *endo publico*. KLO-

ex quo summa pactae mercedis Gallis confieret, a matronis conlatum acceperant, ut sacro auro abstineretur. Matronis gratiae actae, honosque additus, ut earum, sicut virorum, post mortem sollemnis
8 laudatio esset. Iis peractis, quae ad Deos pertinebant, quaeque per senatum agi poterant; tum

CKIUS. Pall. tres *aurum deesset*. Ceterum neque in editis, neque in calamo pictis reperi lectionem Fulvianam *quod cum inde publico deesset aurum*. unde facit *quod cum de publico deesset aurum*. Lectio vulgata recto stat talo, firmata quoque omnibus libris. Historiam vero sic narrat Diodorus 14, 117. [p.456.] *Λέγουσι δέ τινες καὶ διότι τὸν Χρυσοῦν κόσμον αἱ γυναῖκες εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν εἰσενέγκασαι, ταύτης ἔτυχον παρα τοῦ δήμου τιμῆς, ὥστ' ἐξουσίαν ἔχειν ἐφ' ἁρμάτων ὀχεῖσθαι κατὰ τὴν πόλιν.* Quam historiam confundit Diodorus cum illa, quae recitatur Livio superius c. 25. Et ignoscendum Graeco scriptori, in Romanis non nihil hallucinanti. GEBH. Latinius apud Hearnium legit *de publico*. Nihil mutandum est. Infra 26, 35, 2. *Nec pecuniae quidquam in publico esset*. Eadem ellipsi dicitur, qua *redigere in publicum* 4, 10, 6. DUK. *quod in publico* Haverk. omissa voce *quum*, quae intercepta est a praecedenti *quod*. (* v. ad 35, 15, 5.) Deinde *aurum deesset* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui per omnia vulgatum tuentur. Quemadmodum Ursin. in V. C. invenit, atque inde Livium emendandum conjecit, similiter etiam Latinius in Neapol. se invenisse, atque emendandum credidisse testatur. Miror vero, viros doctos, qui codd. manu exaratos versare consueverunt, non vidisse, illud *inde publico* ex errore scribarum natum esse pro *in publico*, pro quo datum erat *iñ publico*. Saepe enim ita peccatur in Mstis, ut *in* et *iñ*, sive *inde*, inter se commutentur. V. infra ad 10, 20, 6. At quis ferre potest Klockium, *indu publico*, vel *endo publico* legentem? quasi Livius Ennii aut Pacuvii, vel antiquiore tempore vixisset.

Ex quo summa pactae mercedis Gallis confieret] In edd. viri Cel. Jac. Gronovii annorum 1678. et 1679. operarum errore editum est *eo quo*, quod Amstelaed. nupera fideliter servavit. Deinde *peractae mercedis* Hearnii Oxon. L. 1. Librarius scriptum esse crediderat *pactae*. Pari modo *pagebant*, seu *peragebant*, et *pangebant*, seu *pãgebant*, commutantur infra 7, 2, 7. Similia alia v. ad 25, 7, 4. Voces autem sex priores deficiunt in Gaertn. Denique *conferretur* Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. N. et C. [Veith.] quod ex interpretis glossemate natum esse censeo. Pro eo corruptius *cum ferretur* scriptum exstat in Voss. 1. a m. 1. De quo errore v. supra ad 4, 24, 7. Quum autem illud *cum* sensus respueret, ei a m. 2. addita sunt stigmata, quibus aliquid delendum librarii indicare solent. Et ita *Gallis ferretur* praefert etiam Leid. 2. *conficeretur* Lovel. 4. *conficeret* Lovel. 3. a m. 1. *fieret*

demum, agitantibus tribunis plebem assiduis concionibus, ut, relictis ruinis, in urbem paratam Vejos transmigrarent, in concionem, universo senatu prosequente, escendit, atque ita verba fecit:

LI. *Adeo mihi acerbae sunt, Quirites, contentiones cum tribunis plebis, ut nec tristissimi exsilii sola-* 1

Lovel. 1. Vulgata lectio elegans ac proba est. Infra 38, 14, 10. *Quinque et viginti talenta se confecturum, prope ut diffidens pollicebatur.* ubi pari glossemate scripti et editi antiquiores praeferunt *se collecturum.* V. quae ibi notantur. Mox *conlatum* non adparet in Lovel. 2. De verbo *conferre* in hac re proprio v. ad 5, 25, 8.

Honosque additus, ut earum, sicut virorum, post mortem sollemnis laudatio esset] *honorque additus* Voss. 2. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. Portug. Fragm. Hav. et Haverk. Ita variant codd. etiam supra hoc cap. §. 3. *honosque additur* Florent. Deinde *sollemnis* deest in Harlej. 2. et contextu Portug. in cujus margine tamen exstat a m. 2. Sed dictionibus transpositis *laudatio solemnis* habet Lovel. 4. Hinc *laudatio fieret* Hearnii Oxon. C. Voces autem *ut sacro auro abstinerentur. Matronis gratiae actae honosque additus* perperam omittuntur in edd. principibus, quas omnes servant codd. Recte itaque additae sunt ab Aldo. Erroris caussa fuerat τοῦ *ut* iteratio. V. ad 9, 11, 11. Ceterum Livio, a quo paullo ante hoc §. Diod. Sic. dissentire Gebhardus docuerat, contra consentit Plut. in vita Camilli p. 133. *Καὶ ταύταις μὲν ἡ σύγκλητος ἀποδιδοῦσα τιμὴν πρέπουσαν ἐψηφίσατο, μετὰ θάνατον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι, καὶ ταῖς γυναιξὶ λέγεσθαι τὸν ἄξιον ἔπαινον· οὐ γὰρ ἦν εἰθισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖκα δημοσίᾳ τελευτήσασαν.*

§. 8. *Iis peractis, quae ad Deos pertinebant*] Prima vox omittitur in Harlej. 2. Alii omnes, praeter solum Harlej. 1. vulgatum servantem, habent *Hiis*, vel *His.* Tum *pertinerent* Haverk.

Tum demum agitantibus tribunis plebem assiduis concionibus] *dum demum* Leid. 2. qui error et alibi in Mstis obcurrit. V. infra ad 40, 42, 7. Tum *agitantibus tribunis plebis* Voss. 2. et Haverk. *agitantibus tribunis p.* ambigue est in Portug. *agitantibus tribunis ad plebem* Florent. Mox in verbis sequentibus *relictis muris*, pro *ruinis*, Lovel. 3.

Adscendit, atque ita verba fecit] *escendit* Harlej. 1. V. ad 2, 28, 6. [*ascendit* Veith.] *Camillus adscendit* Lovel. 1. 2. *adscendit Camillus, atque* Leid. 2. Τὸ *Camillus* etiam adscriptum erat margini Voss. 1. Praeterea *verba facit* Haverk. et Lovel. 2.

§. 1. *Contentiones cum tribunis plebis, ut nec tristissimi*] *conciones cum tribunis plebis* Florent. *conciones cum tribunis militum* Leid. 2. et Lovel. 1. *conciones* et *contentiones* alibi etiam confunduntur a librariis. V. supra ad 4, 6, 4. Praeterea vox

tium aliud habuerim, quoad Ardeae vixi, quam quod procul ab his certaminibus eram: et ob eadem haec, non, si me senatusconsulto populique jussu revocaretis,
2 *rediturus unquam fuerim. Nec nunc me, ut redirem, mea*

eum abest a Voss. 2. et Lovel. 3. ac sequentes per compendium *tr. pl.* scribuntur, ut eas reddendas esse librarii existimaverint *contentiones tribunorum plebis.* at reliquorum nihil mutantium consensus potior est. Abest etiam *τὸ ut* a Leid. 1. et Harlej. 1. Mox *quod Ardeae vixi*, pro *quoad*, Lovel. 2. V. ad §. 2. *quo Ardeae vixi* Lovel. 5. *quoad Ardeae jussi* Lovel. 3.

Et ob eadem haec, non, nisi me senatusconsulto populique jussu revocaretis, rediturus unquam fuerim] Argumenti vis insipida est. Non enim id agit, ut ostendat voluntatem sibi fuisse, non, nisi senatusconsulto populique jussu revocaretur, redeundi; quum stulta haec voluntatis professio esset, ac alio modo redire non posset. Deinde si haec ei voluntas fuit, cur deinde negat voluntatem suam mutatam, quum utique redierit senatusconsulto revocatus? quae mutata esse non potuit, si fecit, quod volebat. Itaque exosculor indicium Perizonii mei, existimantis Livium scripsisse: *et ob eadem haec, non si me senatusconsulto*, etc. sic nervosa est oratio, docetque, nullo modo Camillum ab exsilio redire voluisse ob odium contentionum, etiamsi senatusconsulto revocaretur. Hunc in modum rursus a Livio vim argumentandi video proferri l. 7, 10. *Injussu tuo, Imperator, extra ordinem numquam pugnaverim, non, si certam victoriam videam.* l. 38,57. *Quum illa, muliebriter indignabunda nihil de communi filia secum consultatum, adjecisset, non, si Ti. Graccho daret, expertem consilii debuisse matrem esse.* JAC. GRON. *et ob eadem et haec* Klock. Reliqui vulgatum servant, nisi quod *et ab eadem haec* sit in Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. et Hav. Recte autem Cl. Jac. Gronov. Perizonii conjecturam *non, si me senatusconsulto* probavit. Sed miror, eum nihil neque de suis neque de parentis vel codicibus vel vetustis editionibus addidisse, aut, quid iis invenerit, retulisse. Mihi illud *non nisi me* demum obvium fuit in Froben. ed. anni 1531. qua priores omnes, quas vidi, recte habent *non si me.* Neque aliter legunt ex scriptis meis Lovel. 2. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Hearnii Oxon. N. in margine. Quos omnes, aut certe plerosque, inter levioris fidei Mstos refero; verum eodem etiam ducit depravata reliquorum, etiam optimorum, codicum lectio. Nam *non si mille SICS*, id est *senatusconsultis*, habet Florent. *non simile senatusconsulto populique jussu* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *non simile sic populique jussu* Leid. 1. *non sim ille sic populique jussu* Harlej. 1. *non similes cum populi jussu* Klock. *non sine me senatusconsulti populique jussu* Lovel. 4. In quorum omnium nullo vel minima vestigia primae syllabae vocis *nisi* adparent; sed corrupte eorum librarii *si mille*, *simile*, vel *sim ille*, pro *si me*, dederunt. Illud autem *sic*, quod

mea voluntas mutata, sed vestra fortuna perpulit. quippe, ut in sua sede maneret patria, id agebatur; non ut ego utique in patria essem. et nunc quiescerem ac tacerem libenter, nisi haec quoque pro patria dimicatio esset; cui deesse, quoad vita subpetat, aliis turpe, Ca-

in duobus exstat, ut et ultima litera τοῦ *similes* et proxima vox *cum* nata sunt ex compendio *Se. C.* vel *S. Con*, quo vox *senatusconsulto* scribi solebat, et in quo saepissime scribae lapsi sunt. V. de eo infra ad 22, 10, 1. Quin et, omisso τῷ *consulto*, *senatus populique jussu* praeferunt Voss. 2. et Fragm. Hav. *senatusconsulti populique jussu* Gaertn. In uno Lovel. 3. omissa vocula *non*, inveni *nisi me senatus populique jussu*. In contextum itaque id, quod Perizon. conjecit, audacter recepi. *Si* in hac locutione est etsi. De eo v. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 85, 48. Ita Liv. 7, 32, 15. *Non, si mihi novum hoc Corvi cognomen Diis auctoribus homines dedistis, Publicolarum vetustum familiae nostrae cognomen memoria excessit.* (* v. Ryck. ad Tacit. 12. Ann. 37.) Terent. in Eunuch. 1, 1, 4.

Exclusit: revocat. redeam? non, si me obsecret.

Ovid. Epist. 7. Her. 174.

Nec te, si cupies ipse, manere sinam.

Praeterea *revocaveritis* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] *revocatis* Harlej. 1. Insuper *redditurus* Leid. 2. et Lovel. 3. ac 5. errore scribae. V. ad 8, 1, 3. Denique *numquam* Lovel. 3. ut ita adderet negationem, quam antea omiserat. [*unquam* omittit Veith.]

§. 2. *Nec nunc me, ut redirem, mea voluntas mutata, sed vestra fortuna, perpulit*] *Nec nunc mea, ut redirem, voluntas* Portug. a m. 2. Tum *voluntas muta* Harlej. 1. V. ad 9, 23, 1. *voluntas mutati* Lovel. 3. Deinde *pertulit* Harlej. 1. V. supra ad 3, 30, 5. (*24, 35, 5.)

Quippe, ut in sua sede maneret patria, id agebatur, non ut ego utique in patria essem] *sua in sede* Lovel. 5. Portug. et Haverk. V. ad 2, 19, 8. Sed eorum auctoritas non satis gravis, reliquis omnibus dissentientibus, qui vulgatum ordinem verborum tuentur. Unus Harlej. 2. sine praepositione habet *ut sua sede maneret.* Deinde *non utique ut ego* Voss. 1. et Leid. 2. *non ego utique in patria*, τῷ *ut* omisso, Lovel. 1.

Quiescerem ac tacerem libenter, nisi haec quoque pro patria dimicatio esset] *et tacerem* Harlej. 2. Lovel. 5. Portug. Haverk. et edd. vett. pro quo Parm. et Aldus *ac* substituerunt, et proximi servarunt. Basileens. deinde 1554. et mox Paris. iterum *et* dederunt. Id autem recentiores retinuerunt exceptis Cl. Jac. Gronovio et Joh. Clerico, qui iterum *ac* vulgarunt. Atque ita plerique et optimi codd. Tum *nisi hoc quoque pro patria dimicatio esset* Fragm. Hav. a m. 1. *nisi hic quoque* Gaertn. *nisi haec prope pro patria* Klock. Sed alibi etiam haec vocabula commutantur. V. infra ad 38, 17, 6.

3 *millo etiam nefas est. Quid enim repetiimus? quid obsessam ex hostium manibus eripuimus, si recuperatam ipsi deserimus? et quum, victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homi-*

Cui deesse, quoad vita suppetat, aliis turpe, Camillo etiam nefas est] *cui deest* Gaertn. *cui dimicatiō deesse* Lovel. 1. qui videtur dare voluisse *cui dimicationi deesse*. Sed *dimicationi* ex glossatoris interpretatione additum videtur. Tum *quod vita suppetat* Gaertn. V. ad 6,38,13. et modo hoc cap. §. praec. *quoad mea suppetat* Leid. 2. Sed illud *mea* olim in margine adscriptum fuerat, ut glossator ineptus indicaret, intelligendum esse *vita mea*, quum Livius in genere dixerit *quoad vita suppetat*, nempe cuique civi. Ineptior deinde alius, credens τὸ *mea* variam lectionem esse, eam vocem, altera ejecta, in contextum recepit. Praeterea *Camillo et nefas est* Portug. V. infra ad Liv. 22,47,9.

§. 3. *Quid enim repetiimus? quid obsessam ex hostium manibus eripuimus*] *repetimus* Florent. Leid. uterque, Lovel. 1. 3. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. L. 2. B. N. et C. et editt. vett. Sed ita mox simul dandum erat *eripimus*; quo modo etiam praeferunt Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. et excusi vetusti. Aldus deinde edidit *quid enim repetimus? quid* etc. *eripuimus*, ut in multis meorum codd. superest. Verum Froben. demum anno 1531. substituit *repetiimus* et *eripuimus*, ut habent Voss. ambo, si excerptis fidere possim, ac Lovel. 2. et 4. Et id verum est; jam enim patria repetita, et ex hostium manibus erepta erat. *repetimus* itaque datum est in optimis eodem errore, quo *subit*, pro *subiit*, et similia alia; de quibus v. ad 36,20,3. Adde, quae infra notantur ad 40,58,8. *repetivimus* et *ripuimus* habet Portug. a m. 2.

Si recuperatam ipsi deserimus] *reciperatam* Flor. quod verum esse videtur. V. infra ad 7,18,1. *recuperatam ibi deserimus* Lovel. 5. *ipsi recuperatam deserimus* Leid. 2. et Lovel. 1. *deseruimus* Gaertn.

Quum, victoribus Gallis, capta tota urbe, Capitolium tamen atque arcem Diique et homines Romani tenuerint, habitaverint] Prima vocula male deest in Haverk. τὸ *capta* in contextu Fragm. Hav. quasi cohaerere deberent *Gallis tota urbe victoribus*, et Livius vellet, Gallos victores per totam urbem vagatos fuisse. Sed recte vox *capta* eadem manu ad marginem adjecta est. Indicat enim Livius, quum Galli victores essent, nihilominus Deos et homines Capitolium tenuisse, licet tota urbs reliqua capta esset. Hinc patet etiam, male *Capitolium tm̃*, id est *tantum*, esse in Gaertn. Voces *tamen* et *tantum* ob similitudinem compendii, *tm̃* et *tñ*, quo scribi solent, saepe confunduntur in Mstis. V. supra ad 3,46,1. *Capitolium tum* Lovel. 4. V. ad 22,17,5. Deinde *Dii et homines* Lovel. 1. 4. Voss. 1. et Leid. 2. Male. V. ad 10,30,2. Insuper vox *Romani* deficit in Leid. 2. quomodo supra erat hoc lib. c. 49,1. *Diique et homines prohibuere, redemtos vivere Romanos.* Hic

nes Romani tenuerint, habitaverint; victoribus Romanis, recuperata urbe, arx quoque et Capitolium deseretur?; et plus vastitatis huic urbi secunda nostra fortuna faciet, quam adversa fecit? Equidem, si no- 4

tamen cum reliquis codd. servandum *homines Romani. homines* ut obponantur *Diis*, *Romani* ut obponantur *Gallis*. Hinc *retinuerint* Fragm. Hav. a m. 2. quod ex glossa ortum puto. *tenere* enim hic est retinere, obtinere, incolume servare. Ita supra 2, 1, 8. *Omnia jura, omnia insignia* regia *primi consules tenuere.* 4, 10, 9. *Concordiae pacisque domesticam curam, jura infimis summisque moderando, ita tenuit.* Et hoc sensu *tenere auctoritatem*, pro eam non amittere, Cic. dixit de Senect. 11. *Tantas clientelas Appius regebat et senex et caecus. Tenebat non modo auctoritatem, sed etiam imperium in suos.* Alibi etiam *retinere* τῷ *tenere* substituere librarii consueverunt. V. infra ad 36, 43, 1. Denique *tenuerint habitaverintque* Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Haverk. Et id dare voluisse videtur scriba Lovel. 2. qui tamen, altera voce omissa, tantum exhibet per errorem *tenuerintque.* Indignor, per librarios non licuisse Livio, suis frui deliciis. V. ad 9, 22, 6.

Arx quoque et Capitolium deseritur] Ita est in Lovel. 1. et editione Gronov. anni 1665. quem recentiores omnes secuti sunt, quum ipse viginti annis antea, ut et Dan. Heinsius apud Elzev. *deseratur* errore scribarum edidissent; quod tamen in Lovel. 2. [Veith.] quoque obvium fuit. *deseretur* praeferunt Florent. Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. 1. Fragm. Hav. et editio Mediol. anni 1480. cum omnibus, quas vidi, postea excusis, usque ad Dan. Heins. Neque multum abeunt reliqui codd. Nam *desereretur* est in Voss. 2. Lovel. 3. et, ut Hearne notat, in Oxon. B. C. in margine N. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Crediderant librarii scriptum esse *deser'etur*, et hinc ita dederunt. V. ad 2, 56, 7. *desererentur* habet Lovel. 4. *deserentur* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. *arx et Capitolium deserentur.* V. ad 1, 31, 7. Mihi tamen *deseretur*, quod in codd. melioris notae est, magis placet. V. ad 37, 5, 3. Id itaque cum signo interrogandi recepi.

Plus vastitatis huic urbi secunda nostra fortuna faciet, quam adversa fecit] To *secunda*, ut interpretamentum τῦ *nostra*, deleo. KLOCK. Saepe *suum* sive *nostrum* vocari, quod nobis favet, quod prosperum est, docuit Klockius supra ad 2, 30, 4. Ubique tamen invitis codicibus, qui hic omnes *secunda* servant, id Livio obtrudi non debet. Neque magis mirum videri potest, hic jungi *secunda nostra fortuna*, quam *iniquo suo tempore* supra 2, 23, 5. ubi *miserrimo ejus tempore*, *meliore meo tempore*, *tristissimo meo tempore* partim J. Fr. Gronovius, partim ego, tum ex Cic. tum ex Curtio, laudavimus, eorumque exemplis receptam lectionem adversus conjecturas virorum doctorum defendimus. Infra 31, 31, 12. *Tempore nostro adverso primi omnium Italiae populorum ad Hannibalem defecerunt.* Praeterea *vestra fortuna* est in Lovel. 5. Harlej. 2. et Haverk. [Veith.] Eadem varietas etiam

bis cum urbe simul positae traditaeque per manus religiones nullae essent, tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis, ut omnem neglegentiam divini cultus exemtam hominibus putem. Intuemini enim

infra est hoc cap. §. 7. V. ad 34, 2, 2. Deinde *faciet, quam adversa fecerit* omnes editt. usque ad Dan. Heinsium, qui *faciat, quam adversa fecerit* apud Elzev. vulgari curavit; sed verisimiliter errore operarum. Pro eo deinceps Gronovius anno 1665. *faciet, quam adversa fecit* substituit. Et eam scripturam servant omnes codd. quibus utor.

§. 4. *Si nobis cum urbe simul positae traditaeque per manus religiones nullae essent*] Pall. duo (adeo ut etiam in secundo superscriptum sit) *si nobis cum urbi.* Ut sit antiqua terminatione auferendi hic casus. Campanus exhibuit seculo suo, *Equidem si nobiscum in urbe simul positae.* Perperam, ut puer viderit. GEBHARD. Quam ex Campani ed. lectionem profert Gebhard. etiam firmat Florent. a m. 2. Sed neque mihi placet. *si vobis cum urbe* Harlej. 2. quo eodem modo *nostra* et *vestra* verbis praecedentibus commutata vidimus. *si nobiscum urbi simul positae* Lovel. 2. 3. *si vobiscum urbi simul positae* Lovel. 4. 5. *si vobiscum urbi positae simul* Haverk. *si nobis cum urbe simul positae* Voss. 2. Gaertn. Portug. Haverk. Fragm. Hav. et Voss. 1. a m. 2. qui ab initio habuit *cum urbem.* Illud *urbi*, quod in tot codd. superest, cum Gebhardo haberi potest pro ablativo, more antiquorum formato, apud quos similiter *parti*, *sorti*, et hujusmodi alia reperiuntur. V. Voss. 4. Gramm. 12. Quum tamen *urbe* supersit in optimis codd. alterum errantis librarii esse puto. Praeterea *religiones mille essent* Haverk.

Tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis] Haec omnia verba cum praecedentibus tribus *religiones nullae essent* exsulant a Fragm. Hav. a m. 1. sed scribae culpa. Insuper *τὸ tam* non adparet in Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, et Portug. [Veith.] Solet interdum ea vel alia ejusdem potestatis particula, sequente *τῷ ut*, subaudiri. V. Cel. Bentlej. ad Horat. 2. Sat. 3, 1. Verum quum hic praecesserit vox *tamen*, ab ea potius sequens illud *tam* interceptum videtur. Tum *ejusdem*, pro *evidens*, est in Harlej. 2. Scriptum videtur fuisse *euidēs*, unde literarum metathesi librarius fecit *eiusdē*. Deinde *unum*, pro *numen*, Leid. 2. Tandem *ac tempestate*, omissa adspiratione, Leidens. 1. V. infra ad 35, 26, 7.

Ut omnem negligentiam divini cultus exemtam hominibus putem.] Post vocem *omnem* plures alias inserunt nonnulli codd. quae huc non pertinent. Et quidem *conditam habemus, nullus locus in ea non religionum Deorum eat* est insertum in Voss. 2. *conditam habemus, nullus locus in ea non religionum Deorumque* in Leid. 1. [Veith.] *conditam hēbus: ut in ea nll'us locus sit non religionum Deor:* Portug. *communem conditam haberemus. nullus locus in ea non religionum Deorumque est* Lovel. 2. et 3. nisi quod posterior *Deorumque eat* praeferat. com-

horum deinceps annorum vel secundas res, vel adversas: invenietis omnia prospere evenisse sequentibus Deos, adversa spernentibus. Jam omnium primum Vejens bel- 6
lum (per quot annos, quanto labore gestum!) non

munem conditam habemus. multus locus in ea non religionum Deorumque Lovel. 4. ***omnem conditam urbem habemus. nullus locus ubi in ea non religionum Deorumque*** Lovel. 5. quae perperam huc translata sunt ex cap. seq. §. 2. Praeterea ***ut omnem in ea negligentia divini cultus*** est in Gaertn. ***neglegentiam*** habent Florent. et Leid. 1. ***neclegentiam*** Harlej. 1. V. supra ad 2, 11, 4. et mox ad §. 7.

§. 5. ***Intuemini enim horum deinceps annorum vel secundas res, vel adversas***] ***Intueamini*** Lov. 2. 4. et Hav. [Veith.] Tum vocula ***enim*** deficit in Leid. 2. Deinde ***eorum deinceps annorum*** Haverk. et Lovel. 2. ***omnium deinceps annorum*** Lovel. 4. 5. Harlej. 2. et Portug. [Veith.] Male. Nam ***hi anni*** sunt proximi anni. Supra 4, 4, 5. ***Hoc ipsum, ne connubium Patribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis***] ***his annis?*** (* 25, 31, 4.) 27, 11, 6. ***Et decretum, ut C. Hostilius praetor ludos Apollinis, sicut his annis voti factique erant, voveret, faceretque.*** 45, 24, 8. ***Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos.*** Cic. de Senect. 14. ***His paucis diebus pontifex maximus factus est.*** Ita et D. Lucas in Evang. 24, 18. ***Οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;*** in Act. Apost. 1, 5. ***Ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.*** Alibi et numerus additur. Liv. 4, 4, 3. ***Decemviros legibus scribendis intra decem hos annos et creavimus, et e republica sustulimus.*** Cic. Orat. 2. Philipp. 1. ***Ut nemo his annis viginti reipublicae fuerit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit.*** V. Cl. Cortium ad Sallust. Jug. 11, 6. et viros doctos ad Phaedr. 1. fab. 1, 10. Mox ***prospere evenire***, pro ***evenisse*** est in Haverk. Deinde ***aspernentibus***, pro ***spernentibus***, Harlej. 1. Sed prima litera ***a*** repetita videtur ex ultima vocis praecedentis. V. ad 37, 29, 8.

§. 6. ***Jam omnium primum Vejens bellum***] ***Nam***, pro ***Jam***, habet Hearnii Oxon. B. Eam particulam transitioni et connectendae orationi inservire, docuit Cl. Dukerus ad Flori Praefat. §. 2. Hic tamen vulgatum, quod in reliquis codd. superest, servo. Nam eodem modo et ***jam*** sumi constat. Liv. 38, 17, 8. ***T. Manlius, M. Valerius, quantum Gallicam rabiem vinceret Romana virtus, docuerunt. Jam M. Manlius agmine scandentes in Capitolium detrusit.*** Silius Ital. 14, 23.

Multa solo virtus. jam reddere foenus aratris,
Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho.

V. etiam Cl. Duker. l. l. et quos ibi laudavit. ***Jam*** autem et ***Nam*** saepe in Mstis confundi solent. V. quae notavi ad Silii 9, 242. Praeterea ***Jam primum omnium*** Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sed vox ***omnium*** deest in Voss. 2. et Lov. 3. Male. Liv. 1, 1, 1 ***Jam primum omnium satis constat, Troja capta, in ceteros saevi-***

ante cepit finem, quam monitu Deorum aqua ex lacu
7 *Albano emissa est. Quid haec tandem urbis nostrae clades nova? num ante exorta est, quam spreta vox coelo emissa de adventu Gallorum? quam gentium jus*

tum esse Trojanos. 6, 11, 7. *Primum omnium ex Patribus popularis factus.* 24, 10, 2. *Decretumque omnium primum, ut consules sortirentur, compararentve inter se.* 31, 5, 2. *Omnium primum eam rem Idibus Martiis P. Sulpicius consul retulit.* 32, 28, 1. *Omnium primum de provinciis consulum praetorumque actum.* 35, 28, 8. *Tum omnium primum agmen constituit.* 37, 36, 2. *Omnium primum filium ei sine pretio redditurum regem dixit* 41, 24, 3. *Primum omnium, tamquam non hic nobiscum fuisset, omnia scit et nunciat, quae occulte facta sunt.* 42, 1, 1. *Quum omnium primum de provinciis exercitibusque ad senatum retulissent.* c. 66, 2. *Primum omnium fuerat, ut non tereret tempus* 44, 18, 2. *Jam omnium primum a senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent.* c. 38, 5. *Jam omnium primum, quantum numero nos praestent, neminem vestrum ignorasse certum habeo.* 45, 12, 4. *Omnium primum id legere jubet.* c. 18, 1. *Omnium primum liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios.* V. etiam ad Epit. Liv. 48. Deinde *veniens bellum* Leid. 1. Olim corrupte scribebatur *Vehiens*, quae orthographia passim in membranis Livii exstat. V. supra ad 2, 43, 5. c. 46, 4. et alibi. Id autem parva mutatione facile in *veniens* abire potuit, et saepe etiam abiit. V. supra ad 4, 52, 7.

Per quot annos quanto labore gestum] *per tot annos, tanto labore gestum* Lovel. 2. et Hearnii Oxon. N. Alibi ita libri scripti variant. V. infra ad 24, 35, 4. Nihil muto. Ceteri enim codd. stant pro vulgato. Et id etiam per admirationem prolatum melius convenit. Cic. 1. Tuscul. 36. *Propagatione vitae quot, quantas, quam incredibiles hausit calamitates.*

Aqua ex lacu Albano emissa est] *missa est* Haverk. Male. V. supra hoc lib. c. 15, 4. *est emissa* Gaertn. Paullo ante *ceperit finem*, pro *cepit*, Lovel. 4. V. ad 40, 14, 11.

§. 7. *Quid haec tandem urbis nostrae clades nova? num ante exorta est*] *urbis vestrae clades* Voss. 2. et Lovel. 2. ac 3. [Veith.] V. supra hoc cap. §. 3. Et ita bis hoc ipso §. variant codd. Tum *cladis* habet Klock. V. infra ad 21, 57, 14. Vox etiam *nova* aberat a Fragm. Hav. a m. 1. Deinde *non ante exorta est* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Gaertn. et Haverk. [Veith.] Et ita in fine periodi signum interrogandi abjiciendum erit. Sed vulgatum servari magis convenit. Interrogatio enim acrius instat, et magis convincit. Saepe has voces commutari, vidimus supra ad 2, 40, 7. Adde, quae notantur ad 3, 38, 12. mox cap. seq. §. 6. 36, 3, 8. et var. lect. Curtianas 4, 6, 28. *merito exorta est*, pro *num ante*, Lovel. 2.

Spreta vox coelo emissa de adventu Gallorum] Malim *coelo missa*: vel quia proxime praecessit alterum. Et sic malunt passim veteres. 1, [20, 7.] *Prodi-*

ab legatis nostris violatum? quam a nobis, quum vindicari deberet, eadem neglegentia Deorum praetermissum? Igitur victi captique ac redemti tantum poena- 8
rum Diis hominibusque dedimus, ut terrarum orbi do-

gia fulminibus aliove quo viso missa. 7, [26, 4.] *Ut augurium coelo missum laetus accepit tribunis.* 26, [19, 4.] *Imperia consiliaque velut sorte oraculi missa.* 34, [50, 2.] *Ut eas voces, velut oraculo missas, in pectora animosque demitterent.* Idem vitium apud Senecam ad Polybium c. 33. *Aliud habebunt hoc dicente pondus verba velut ab oraculo missa.* Sic enim MSS. omnes Grutero teste: at vulgati, *emissa.* ad Marciam [c. 13.] *Et implevit oculos et aliquot voces flebiles misit.* 2. de Ira [11.] *Si missa esset vox publici adfectus.* Horat. [in arte Poëtic. 390]

— — nescit vox missa reverti.

Nec oblitus sum infra quoque legi [c. 55, 1.] *Rem dubiam decrevit opportune vox emissa.* J. FR. GRON. *de coelo emissa* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Justin. 5, 4. *Hunc, quasi de coelo missum, et ut ipsam Victoriam, contuentur.* Sed meliores praepositionem, quae mox sequitur, respuunt. Tibull. 1. Eleg. 3, 90.

Et videar coelo missus adesse tibi.

Praeterea *emissa* omnes, quos consului, codices constanter retinent. Supra 1, 54, 7. *Seu ira, seu odio, seu superbia insita ingenio, nullam eum vocem emisisse.* c. 58, 2. *Sex. Tarquinius sum; ferrum in manu est: moriere, si emiseris vocem.* Quinctil. 5. Instit. 8. *Si quae sint voces per vinum, somnum, dementiam emissae.* Ovid. 15. Met. 657.

Et placido tales emittere pectore voces.

Simplex *mittere* adhibet Livius supra 1, 31, 4. *Seu voce coelesti ex Albano monte missa, (nam id quoque traditur) seu aruspicum monitu.* 3, 50, 4. *Quaerentibus, quid rei esset, flens diu vocem non misit.* Ubi v. quae notantur. Caesar 1. belli Civ. 2. *Haec Scipionis oratio ex ipsius ore Pompeji mitti videbatur.* Justin. 42, 4. *Multis diebus non adloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur.* Curtius 4, 6. *Num genu posuit? num supplicem vocem misit?* Rutil. 1. Itin. 31.

Ipsi quin etiam fontes si mittere vocem,
Ipsaque si possent arbuta nostra loqui.

Valer. Max. 1, 8, 5. *Cui rei pro argumento miraculum adjicitur, ingens repente vox e proxima silva Arsia, quae ore Silvani in huncpene modum missa traditur.* Ubi v. Doct. Torren. et, quem ibid. laudat, Cl. Duker. ad Flor. 4, 10, 6. qui utrumque recte dici monuerunt. Si tamen codd. Mstorum accederet auctoritas, *missa* cum Gronovio praeferrem. Praeterea *septa*, pro *spreta*, est in Lovel. 5. a m. 1.

Gentium jus ab legatis nostris violatum, quam a nobis] *a legatis nostris* Gaertn. Lovel. 3. et editi ante Aldum, qui primus *ab legatis.* Tum *ab legatis vestris* Harlej 2. et Haverk. Mox

cumento essemus. Adversae deinde res admonuerunt re-
9 *ligionum. Confugimus in Capitolium ad Deos, ad sedem Jovis optimi maximi: sacra in ruina rerum nostrarum alia terrae celavimus, alia, avecta in finitimas ur-*

etiam *a vobis* Lovel. 2. Harlej. 2. et Haverk. *ab vobis* Portug. V. supra h. §. Deinde *quod a nobis* Gaertn. et Lovel. 4. quomodo et alibi in Mstis variari solet. Exempla v. ad 4, 46, 8. c. 57, 6. 6, 6, 17. (* 10, 33, 9.) et alibi. Hinc etiam commutantur *quam quod* et *quamquam*. V. ad 9, 36, 6.

Quum vindicari deberet, eadem negligentia Deorum praetermissum] *quum vindicari depereat* Leid. 1. *quum vindicati videret* Lov. 3. [*judicari* Veith.] Tò *quum* deficit in Lovel. 2. Tum *eadem neglegentia Deorum* Florent. Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra ad §. 4. *eadem negligentia qua Deorum* Harlej. 2. Portug. et Gaertn. *deberet, eorum praetermissum* Lovel. 5. a m. 1.

§. 8. *Captique ac redemti tantum poenarum Diis hominibusque dedimus*] *tantum de poenarum* Haverk. *tantum poenarum his hominibusque* Leid. 1. et Lovel. 2. a m. 1. *tantum poenarum hiis hominibusque* Lovel. 5. a m. 1. *tantum poenarum Dis hominibusque* Florent. V. ad 5, 14, 4. Ceterum ita ad hunc locum Donjatius. „Quando vero *redemti*? An cum mille pondo auri pacti sunt Gallis abeuntibus daturos? At persolutum non est illud aurum. An *redemti* armis? Sed hoc posterius fuit iis, quae mox dicuntur. An *redemti* ab exitio per haec mala? Quid si legamus *relicti*, a Diis nempe?“ Sed *redemti* servant omnes scripti et excusi, quod propterea non temere mutandum est. *redemti* sc. armis, vel *redemti* sc. ab exitio probari nequeunt. Id enim inter poenas, quas Romani Diis hominibusque dederunt, vix numerari potest. Simplicissimum est, ut dicamus, Camillum respicere ad pactum de redemtione atque discessu Gallorum initum. Quamvis enim Livius supra dixerit c. 49, 1. *Diique et homines prohibuere, redemtos vivere Romanos*. Camillus tamen augens potius, quam minuens, poenas, quas ob neglectam religionem Romani dederunt, eodem jure eos *redemtos* dicere potuit, quo id exprobrat Pontius Samnitium imperator infra 9, 11, 6. *Auro civitatem a Gallis redemistis: inter accipiendum aurum caesi sunt.* et Samnites in concilio principum Etruriae 10, 16, 6. *Habere adcolas Gallos, inter ferrum et arma natos, feroces quum suopte ingenio, tum adversus populum Romanum, quem captum a se auroque redemtum, haud vana jactantes, memorent.* Immo etiam M. Junius civis Romanus 22, 59, 7. *Majores quoque acceperamus se a Gallis auro redemisse.* et L. Valerius tribunus plebis 34, 5, 9. *Jam urbe capta a Gallis aurum, quo redemta urbs est, nempe matronae consensu omnium in publicum contulerunt.* Et sane, quamvis Camillus patriam ac cives ex manu Gallorum armis eripuerit, id tamen factum demum, postquam jam aurum, aut certe ejus pars Gallis pernumerata erat, quam demum victores Romani recceperunt. Infra 6, 14, 12. *Indignum facinus videri, quum conferendum ad redimendam civitatem a Gallis aurum fuerit, idem au-*

bes, amovimus ab hostium oculis. Deorum cultum, deserti ab Diis hominibusque, tamen non intermisimus. Reddidere igitur patriam, et victoriam, et antiquum belli decus amissum: et in hostes, qui caeci avaritia in

rum ex hostibus captum in paucorum praedam cessisse.

Adversae deinde res admonuerunt religionum] *Adversa deinde res admonuerunt* Leid. 1. et Harlej. 1. Praeterea *admonuerunt religionem* Florent. a m. 2. Lovel. 1. Leid. 2. et Portug. a m. 2. Malc. V. ad 2, 36, 6.

§. 9. *Confugimus in Capitolium ad Deos, ad sedem Jovis optimi maximi*] *in Capitolium ad Deos, in sedem Jovis* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde *Jovis optimi mag̃* Leid. 1. Sed Hearne in Oxon. C. *Jovis optimi maximi: magna sacra* se invenisse testatur. In verbis autem sequentibus *in ruinam rerum nostrarum* Oxon. C. et N. praeferre, idem auctor est: quomodo mihi quoque obvium fuit in Lovel. 5.

Alia terrae celavimus] Malim *terra*, quod et est in margine Vossiani. J. FR. GRON. *terra celavimus* usitatius dici, verum est. Quum tamen omnes, quos adhibui, codices vulgatum tueantur, (nisi quod *certe* sit in Lovel. 4.) neque aliam lectionem viri docti ex Mstis notarint, nescio, an satis idonea sit unius Voss. auctoritas mutandae receptae lectioni. Neque tamen *celare terrae* Patavinitati cuidam tribuo, ut faciendum conjicit Doujatius. Nam simili modo *condere terrae* dixit Lucan. 1, 606.

- - *Aruns dispersos fulminis ignes*
Conligit, et terrae moesto cum murmure condit.

Ubi quidem Cl. Corte *terra* edi jussit, sed incertum quorum codicum fide. Certe ultra viginti Mstorum ab Inl. Heinsio excussorum excerpta, quorum mihi copiam Cel. Burmann. fecit, possideo; at ex nullo eorum aliqua lectionis varietas memoratur: nihil etiam ex suis profert Doct. Oudendorp. Et sic *recondere terrae* Florus 1, 13. *Quidquid religiosissimi in templis erat, partim in doliis defossa terrae recondunt, partim inposita plaustris secum auferunt.* Ita optimos codices praeferre, viri docti ad eum locum monuerunt. Et ita *terrae procumbere, jacere, deponere, sternere* ac similia recte dici, N. Heins. et Cel. Burmann. multis docuerunt ad Nason. 3. Amor. El. 2, 25. Ceterum Doujatius ex Terentio proferens, *Si hoc celetur patri*, male fidem habuit Calepino suo, qui similiter legit in v. *Celare*. Locus exstat in Terentii Phorm. 5, 4, 6. Verum ibi vox *patri* non habetur. Nescio, unde factum sit, ut et Inl. N. Heinsius pariter locum Terentii laudarit ad Ovid. 4. Fast. 149. ubi ejus errorem jam Cel. Burmannus castigavit.

Alia avecta in finitimas urbes amovimus ab hostium oculis] Sex priora vocabula culpa librariorum deficiunt in Leid. 1. et Harlej. 1. *alia advecta* habent Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Hearnii Oxon. C. cujus codex B. praefert *evecta*. Sed *avecta* nempe ex templis, ex urbe Roma, quod eodem modo dictum est, quo *avolare Romam*. V. ad Liv. 1, 57, 8. Alibi autem *avehere* et *advehere* a scribis commutari, infra videbimus ad 9, 4, 1. Tum *in finitimas terras* Lovel. 2. Voss. 1.

pondere auri foedus ac fidem fefellerunt, verterunt terrorem fugamque et caedem.

1 LII. *Haec culti neglectique numinis tanta monumenta in rebus humanis cernentes, ecquid sentitis, Quirites, quantum vixdum e naufragiis prioris culpae cla-*

Leid. 2. Harlej. 2. et Portug. quae vox hic ex praecedenti versu perperam est repetita. Deinde *ammovimus* Portug. *admovimus* Gaertn. et Haverk.. Saepius ita peccatur in membranis antiquis. V. infra ad 40, 55, 5.

Deorum cultum, deserti ab Diis hominibusque, tamen non intermisimus] Transpositis vocabulis *Deorum cultum ab hostium oculis deserti ab Diis*, praefert Portug. a m. 1. *deserti a Diis* habent Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 3. et Gaertn. Deinde *tum non intermisimus* idem Gaertn. V. ad 22, 17, 5. Sed pro *tum* datum est *cum* in Leid. 2. V. ad Epit. Liv. 48. circa finem. At vox *tamen* deficit in Lovel. 4.

§. 10. *Reddidere igitur patriam, et victoriam, et antiquum belli decus*] *Redire igitur* scribae decrratione Leid. 1. et Lovel. 5. a m. 1. Sed vox *Reddidere* deerat in Lovel. 4. relicta lacuna. Tum *victoriam antiquum belli decus*, sine copula intermedia, Haverk. quasi ea per epexegesin dicerentur. *victoriam et antiqui belli decus* Harlej. 2. et Portug. V. supra ad c. 45, 1.

Foedus ac fidem fefellerunt, verterunt terrorem fugamque et caedem] *foedus atque fidem* Haverk. *foedus ac federa* Harlej. 2. et Portug. Tum *fefellissent* Leid. 2. Hinc *fugamque et cetera* Gaertn. Tandem voces *fefellerunt, verterunt terrorem fugamque et caedem* deerant in Voss. 2. et Lovel. 3. quemadmodum etiam paullo ante vox *caeci* in Lovel. 5. a m. 1.

§. 1. *Haec culti neglectique numinis tanta monimenta*] *Monimentum* a *monendo* proprie hic quadrat: quamquam quibusdam *momenta* etiam non displicet. Sed non mutaverim. GLAR. Cl. etiam Jac. Perizonius in margine Livii rogat, an non *momenta?* Ita olim Voss. 1. a m. 1. exhibuit, sed omnes scripti et ipse ille, quem memoravi, a m. 2. *monimenta* praeferunt, nisi quod alia orthographia *monumenta* sit in Leid. ambobus, Lovel. 3. 4. 5. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. *munimenta* autem in Florent. V. ad 4, 10, 6. Omnes etiam excusi, quos vidi, partim *monimenta*, partim *monumenta*, nullus *momenta* habet; et quidem *monumenta* verius esse videtur. Saepe autem librarios voces *monumenta* et *momenta* commutasse, docent exempla supra 1, 47, 6. 3, 12, 6. 4, 7, 10. c. 12, 9. 5, 30, 2. (* 21, 4, 2.) et alibi saepe. V. etiam viros doctos ad Valer. Max. 2, 6, 7.

Ecquid sentitis, Quirites] *en quid* Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 2. *et quid* Voss. uterque, Leid. 2. Lovel. 3. Gaertn. Portug. a m. 1. Haverk. Fragm. Hav. et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. *haec quid* Leid. 1. *nec quid* Florent. *haec quidem* Lovel. 4. et 5. a m. 1. Sed *ecquid* rectum est; quod saepe cum *et quid* ab indoctis librariis commutari, supra vidi-

disque emergentes paremus nefas? Urbem auspicato in- 2
auguratoque conditam habemus: nullus locus in ea non
religionum Deorumque est plenus: sacrificiis sollemnibus
non dies magis stati, quam loca sunt, in quibus fiant.
Hos omnes Deos, publicos privatosque, Quirites, defer- 3

mus hoc libro ad c. 36, 5. *ecquid* autem hic ponitur pro mera interrogatione. *ecquid sentitis* est, an sentitis. V. infra ad 27, 10, 2. Tum *sentiis* Florent. *sentiretis* Leid. 1. et Harlej. 1. qui iidem codd. etiam non agnoscunt vocem *Quirites*. Sed eam exclusam puto similitudine vocis sequentis. Supra 3, 11, 12. *Ecquid sentitis jam, vos, Quirites, Kaesonem simul civem et legem habere non posse.*

Vixdum ex naufragiis prioris culpae cladisque emergentes] *e naufragiis* Voss. uterque, Leid. uterque, Lovel. 3. Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. Idem quoque voluisse videtur Harlej. 1. librarius, qui tamen per errorem dedit *vixdum me naufragiis*, ultima litera vocis *vixdum* male repetita in initio sequentis. V. infra ad 37, 29, 8. *e naufragii prioris culpa* Lovel. 2. 4. 5. *culpa*, pro *culpae*, etiam Leid. 1.

§. 2. *Urbem auspicato inauguratoque conditam habemus*] *inauspicato* Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Haverk. Quomodo librarii, sermonis Latini inperiti, dedisse videntur, ut conveniret sequenti *inauguratoque*, nisi potius syllaba *in* duplicata esse censeri debeat ex praecedentis vocis litera finali; quemadmodum eam ob caussam *religionum inmemor*, pro *memor*, est in cod. infra hoc cap. §. 10. *etiam invisum*, pro *visum*, supra hoc lib. c. 23, 5. et *cohortium inultus est caedem*, pro *ultus est*, 3, 5, 11. (* 22, 60, 9.) V. quoque, quae infra notabo ad 37, 11, 4. Liv. 28, 28, 11. *Ne istuc Jupiter optimus maximus sirit, urbem, auspicato Diis auctoribus in aeternum conditam, fragili huic et mortali corpori aequalem esse.*

Nullus locus in ea non religionum Deorumque est plenus] *nullus in ea*, omissa voce *locus*, Voss. 2. et Portug. *nullus locus in re* Gaertn. Deinde *Deorum non religionumque est plenus* Lov. 1. *non Deorum, non religionum est plenus* Leid. 2. V. ad 40, 15, 5. *non religione Deorumque est plenus* Harlej. 2. qui dare voluisse videtur *non religione Deorum est plenus*. Nisi potius id eodem modo dictum sit, quo *plenum vulnerum ac pavore* supra hoc lib. c. 11, 14. Quum tamen reliqui in vulgatam lectionem consentiant, eam etiam servandam arbitror. Petron. in Satyr. 17. *Utique nostra regio tam praesentibus plena est numinibus, ut facilius possis Deum, quam hominem invenire.*

Sacrificiis sollemnibus non dies magis stati, quam loca sunt] Vox *stati* deficit in Lovel. 2. 4. et 5. a m. 1. [Veith.] *non dies magis statuti* Lovel. 1. et 5. a m. 2. et Hearnii Oxon. N. in margine. Saepius ita variant codd. scripti. V. infra ad 23, 35, 3. *non dies magis instituti* Harlej. 2. Portug. et Haverk. *non dies magis prostatuti* Leid. 2. *non dies magis instituta est* Gaertn. Sed, duabus vocibus coa-

turi estis? Quam par vestrum factum est, quod in obsidione nuper in egregio adolescente C. Fabio, non minore hostium admiratione, quam vestra, conspectum est; quum inter Gallica tela degressus ex arce sollemne Fabiae

lescentibus atque una tantum litera expuncta, *non dies magistati* praefert Harlej. 1. *non dies magistrati* Florent. *non dies magestati* Leid. 1. *non dies majestati* Fragm. Hav. a m. 1. Verum omnium pessime *non dies est magistratibus majestati* habent Voss. 2. et Lovel. 3. quae lectio inficeta inde videtur profluxisse, quod pro *magistrati*, ut quidam codd. habent, alii *magistratibus*, alii *majestati* emendaverint, et utramque hanc lectionem simul exprimendam judicaverint librarii. Vulgatum probum est, quod habet Fragm. Hav. a m. 2. et, nisi fallor, Voss. 1. Praeterea *quam loca sint* Haverk. *loca stata* vel *statuta sacrificiis* memorat Cic. de Arusp. resp. 15. *Multi sunt etiam in hoc ordine, qui sacrificia gentilicia illo ipso in sacello, statuto loco, anniversarii factitarint.*

§. 3. *Hos omnes Deos, publicos privatosque*] *Hos Deos*, media voce omissa, Leid. 2. *Nos omnes Deos* Haverk. Similitudo literarum majuscularum *H* et *N* erroris caussa fuit. V. infra ad 32, 20, 7.

Quam par vestrum factum est, quod in obsidione nuper] Scribe *vestro*. 28, [42, 20.] *Quam compar consilium tuum parentis tui consilio sit, reputa.* Aut, *Quam par vestrum factum isti, quod.* J. FR. GRON. Codices neque scripti neque editi favent. Quamvis itaque Doujatius Gronovii conjecturam probet, vide, num vulgatum defendi possit, si pronominis ellipsin statuamus, de qua infra plura dicenda erunt ad 23, 15, 4. Verum si nihilominus propter sermonis ambiguum locus non sanus esse videbitur, puto minori licentia refingi posse *Quam par vestrum factum ei est.* Ut *ei* exciderit ob primam literam τοῦ *est*, quae vox unica illa litera *ē* scribi solet. Ceterum *Modo par vestrum factum est* praeferunt Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. *Quam par vestrum est*, voce integra omissa, Voss. 2. Deinde *quod in obsidione et nuper* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Lovel. 4. [Veith.]

In egregio adolescente C. Fabio, non minore hostium admiratione, quam vestra, conspectum est] *adulescente* Florent. V. infra ad 6, 34, 11. Praeterea praenomen Fabii deest in Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Deest etiam in inpressis usque ad Aldum, qui addidit. Et ita habent reliqui codd. nisi quod *adolescente cum Fabio* habeat Leid. 1. *adolescente L. Fabio* Lovel. 4. *adolescente Cornelio Fabio* Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Gaertn. a m. 1. Saepe indocti librarii *Cornelius*, pro praenomine *Cajus*, dederunt. V. supra ad 3, 63, 8. infra ad 6, 2, 6. et 8, 17, 5. (* 35, 10, 3.) Tum *quam nostra* Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Gaertn. et Portug. Verum potius se excludens Camillus dicit *vestra*, utpote qui, eo tempore Ardeae degens, Fabii factum cum admiratione conspicere non potuit. Denique *conspectui est* Gaertn.

Inter Gallica tela degressus ex arce] *digressus* Florent. Voss.

gentis in colle Quirinali obiit? An gentilicia sacra ne 4
in bello quidem intermitti, publica ſacra et Romanos Deos etiam in pace deſeri placet? et pontifices flaminesque neglegentiores publicarum religionum eſſe, quam pri-

ambo, Leid. ambo, Lovel. quinque, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et vetuſtiores impreſſi; pro quo Sigonius, *degressus* legendum eſſe, supra monuit hoc lib. ad c. 46, 10. sed in contextum recipere neglexit, quod demum Gronovius anno 1665. fecit. V. superius notata ad 4, 17, 11.

Sollemne gentis Fabiae in colle Quirinali obiit] *in colle Quirinale obiit* Florent. *in colle Quirinali abiit* Voſſ. 2. Leid. ambo, Lovel. 3. 4. 5. a m. 1. et Fragment. Hav. a m. 1. *in collem Quirinalem abiit* Harlej. 2. Lovel. 5. a m. 2. Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. a m. 2. Verum ita legendum foret *ad sollemne gentis Fabiae in collem Quirinalem abiit.* vel, ut eſt in Lovel. 2. *sollemne gentis Fabiae peracturus in collem Quirinalem abiit.* Sed genuinum eſt, quod vulgo editur, auctoritate Voſſ. 1. Leid. 1. et Harlej. 1. firmatum. *obire sollemne* autem dictum eſt, ut *obire bellum* supra 4, 7, 2. *Quia duo consules obire tot simul bella nequirent.* *obire munera militaria* 44, 4, 10. *Omnia militaria munera ipse inpigre obiret.* *Obire rem privatam* Cic. pro leg. Manil. c. 17. *Ita clausa erant omnia maria, ut neque privatam rem transmarinam, neque publicam jam obire possemus.* *obire sacra* 2. de Legib. 8. *Nec ulla vitiorum sacra sollemnia obeunto.*

§. 4. *An gentilicia sacra ne in bello quidem intermitti*] *gentilicia sacra nos bello quidem* Leid. 1. et Harlej. 1. *gentilicia sacra ne bello quidem* in duobus Pall. se inveniſſe supra monuit Gebhard. hoc lib. ad c. 34, 2. et ita ex meis praeferunt Lovel. 2. 3. Voſſ. 2. Harlej. 2. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. [Veith.] et Portug. a m. 1. qui ab altera manu interpolatum praefert *gentilia sacra ne bello quidem.* Et ita habent etiam Lovel. 4. 5. Sed potius servandam praepoſitionem *in* puto, quod mox sequatur *in pace.* *gentilicia sacra*, ut *gentilicia sacrificia* apud Cic. de Aruſp. reſp. 15. *Multi sunt etiam in hoc ordine, qui sacrificia gentilicia illo ipso in sacello, statuto loco, anniversarii factitarint.* Ita olim illo loco edebatur, ubi nunc edd. Graeviana ac Gronoviana praeferunt *sacrificia gentilia:* qua tamen auctoritate non additur, ut forsitan erranti scribae tribuendum sit. Praeterea *intermissa* Lovel. 4. [Veith.] Mox in verbis proximis *publica et Romanos Deos*, media voce *sacra* neglecta, Florent. a m. 2. quasi eam Livius ex praecedenti repeti voluiſſet. Sed reliqui conſtanter tuentur. *publica sacra et eos Deos*, pro *et Romanos Deos*, Lovel. 5. Tum *τὸ etiam* non adparet in Voſſ. 2. Leid. 1. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Fragm. Hav. et Lovel. 2. 3. 4. 5. [Veith.].

Negligentiores publicarum religionum esse] *neglegentiores* Florent. et Leid. 1. V. mox ad §. 9. et supra ad 2, 11, 4. Tum *publicarum religioni* Leid. 1. et Harlej. 1. *Tò esse*, quod sequitur proxime, non eſt in Harlej.

5 *vatus in sollemni gentis fuerit? Forsitan aliquis dicat, aut Vejis ea nos facturos, aut huc inde missuros sacerdotes nostros, qui faciant: quorum neutrum fieri salvis*
6 *ceremoniis potest. et ne omnia generatim sacra omnesque percenseam Deos; in Jovis epulo num alibi, quam*

2. et Portug. Mox *privatos*, pro *privatus*, Harlej. 1. *privatis* Lovel. 5. a m. 1. Insuper *in sollemnibus*, pro *in sollemni* Lovel. 4.

§. 5. *Forsitan aliquis dicat*] *dicat aliquis* Lovel. 2. *aliquis dicit* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed recte reliqui vulgatum servant. Passim enim optimi scriptores *forsitan* construunt cum subjunctivo. Petron. in Satyr. 130. *Forsitan animus antecesserit corporis moram.* ubi v. Cel. Burmann. et Inl. N. Heinsium ad Nason. Epist. 4. Her. 53. et ita *forsan* etiam supra 3, 47, 5. *Quem decreto sermonem praetenderit, forsan aliquem verum auctores antiqui tradiderint.* ubi etiam male quidam codd. *tradiderunt*. Infra 9, 9, 7. *Ne illud quidem, quod quosdam forsitan moveat, refert.* et hic etiam unus et alter *movet*. 31, 31, 19. *Forsitan dicatis, bello Punico occupatis nobis* etc.

Aut Vejis ea nos facturos, aut huc inde missuros sacerdotes nostros] Ego ejiciendum censeo τὸ *ea*, quia *facere* pro sacrificare poni solet. KLOCK. *Facere* pro sacrificare saepius poni solet. V. infra ad 37, 3, 5. Non tamen propterea locutio haec ubique invitis scriptoribus obtrudenda, aut, qui *sacra facere* dixit, peccasse in linguam Latinam censendus est. Nam ita Cic. loquitur Orat. pro Balbo 24. *Sacra pro civibus civem facere voluerunt.* Liv. 1, 7, 12. *Ibi tum sacrum Herculi, adhibitis ad ministerium dapemque Potitiis ac Pinariis, factum.* Et ita *facere divinum* 8, 10, 13. *Ni moritur, neque suum, neque publicum divinum pure faciet, qui sese devoverit. facere piaculum* ibid. §. 14. *Telo hostem potiri fas non est; si potiatur, Marti suovetaurilibus piaculum fieri. facere rem divinam* Plaut. in Curcul. 4, 4, 2.

Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi.

Qui alibi etiam ita locutus est. Et quidem tanto minus nunc Klockio adsentiendum, quod omnes codices τὸ *ea* servent, quamvis tamen quidam parum in ea voce erraverint. Nam *Vejis eas nos facturos* habet Voss. 2. *Ve se an nos facturos* Harlej. 1. ubi ultima litera τοῦ *an* adhaesit ex principio vocis sequentis. reliquae literae manifesta vestigia vulgatae scripturae servant. Praeterea *ea nos Vejis facturos* edd. Aldina priores. *Vejis ea facturos nos* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Deinde *huc imissuros* Lovel. 5. *huc immissuros* Harlej. 2. *huc inmissuros* Portug. Sed quisque videt, errorem a librariis commissum esse, quod scriptum fuerat *huc iñ missuros* Plura hujus erroris exempla infra v. ad 10, 20, 6. [*inde* abest a Veith.] Denique τὰ *sacerdotes nostros* deficiunt in Harlej. 1.

§. 6. *Num alibi, quam in Capitolio*] *non alibi, quam* Leid. 2. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. [Veith.] V. ad

in Capitolio, pulvinar suscipi potest? Quid de aeternis 7 *Vestae ignibus signoque, quod imperii pignus custodia ejus templi tenetur, loquar? quid de ancilibus vestris, Mars Gradive, tuque Quirine pater? haec omnia in profano deseri placet sacra, aequalia urbi, quaedam vetustiora*

36, 3, 8. Totus autem hic §. 6. omittebatur in Harlej. 1. sine dubio librarii culpa. Ceterum Doujatius, epulum Jovis exponens, triumvirorum ac septemvirorum epulonum mentionem faciendo non adtendisse videtur, eos huic tempori non convenire. Nam triumviri epulones primum facti memorantur infra 33, 42, 1. *Romae eo primum anno triumviri epulones facti C. Licinius Lucullus tribunus, qui legem de creandis his tulerat, P. Manlius et P. Porcius Laeca. his trium viris, item ut pontificibus, lege datum togae praetextae habendae jus.* Ante eos institutos, adeoque hoc tempore, id, quod postea ad triumvirorum ac septemvirorum epulonum munus pertinuit, a pontificibus peractum est, teste Cic. 2. de Orat. 19. *Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem tresviros epulones esse voluerunt, quum essent ipsi a Numa, ut etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti.* Paullo ante *generatius*, pro *generatim*, Lovel. 2.

§. 7. *Quid de aeternis Vestae ignibus*] *Qui de aeternis* Leid. 1. Sed ultimam literam τῦ *Quid* intercepit prima vocis sequentis. V. infra ad 23, 8, 9.

Quid de ancilibus vestris, Mars Gradive, tuque, Quirine pater?] *quid de amciplicibus vestris* Leid. 1. *quid de anciplitibus vestris* Harlej. 1. *quid de ancilibus nostris* Hearnii Oxon. L. 1. *quid de antistibus nostris* Lovel. 4. *nostris* etiam Lovel. 3. qui insuper *quod* legit, pro *quid*. Non sine caussa Doujatius quaerit, cur ancilia ad Romulum sive Quirinum referantur, quorum usus a Numa? conjicit autem, forte caussam esse, quia Romulus bellicosus et Marte genitus. Non habeo certiora, quae in medium adferam: aliquid tamen conjecturis indulgebo. Memorabilis est hac in re locus Servii ad Virg. 8. Aen. 285. *Duo sunt genera Saliorum, sicut in Saliaribus carminibus invenitur, Collini et Quirinales, a Numa instituti, ab Hostilio Pavorii et Pallorii instituti.* Quamvis autem nulli fuerint Salii Pavorii et Pallorii, sed unice eos Servius vel is, quem sequitur, hausisse videatur ex male intellectis Livii verbis, quae exstant 1, 27, 7. ut ad eum locum dictum est; reperio tamen ibi memoratos *salios Quirinales*, quorum alibi vix mentio obcurrit. Per eos intelligendos existimat Vales. ad Excerpta Peiresc. p. 569. salios Collinos sive Agonales, a Tullo Hostilio votos et constitutos, quos ita dictos censet, eo quod in colle Quirinali, qui et Agonalis dictus est, sacra habebant. V. Fest. in v. *Agonium*, et in v. *Quirinalis collis.* Quid ergo si dicamus, aliam etiam obtinuisse olim opinionem apud Romanos, eos Quirinales dictos esse, quod Quirino sacri essent? quemadmodum Palatini, a Numa instituti, Marti, sive Marti et Herculi, ut aliis placet, sacri fuerunt. Et hanc

8 *origine urbis? Et videte, quid inter nos ac majores intersit. illi ſacra quaedam in monte Albano Lavinioque*

conjecturam videtur firmare locus Statii 5. Silv. 5, 128.

Monstrabunt acies Mavors Actaeaque virgo,
Flectere Castor equos, humeris quatere arma Quirinus,
Qui tibi tam tenero permisit plaudere collo
Nubigenas clipeos, intactaque caedibus aera.

Ubi indicat, Criſpinum a Romulo Salium electum fuiſſe. Diſputant viri docti, cur Romulus ibi sacerdotium saliare contuliſſe dicatur. Et suſpicatur ὁ πάνυ in Diatr. Stat. c. 50. elegantiſſime dici de Quirino, cum honores conferre patri suo sacratos. Sed quid si dicamus, proprie intelligi sacerdotium Salii Quirinalis, ex quorumdam opinione Quirino sacratum? quum ex hoc loco pateat, ancilia non tantum Martis Gradivi, sed et Quirini fuiſſe. Locum Statii de Salio Quirinali accipiendum eſſe, jam Gevartius docuit 5. Lection. Papin. 6. probante etiam Barthio.

Haec omnia in profano deseri placet sacra, aequalia urbi, quaedam etiam vetustiora] Pall. duo *aequa alia urbi, quaedam vetustiora.* GEBH. *in prophano deserri* Haverk. *in profano proferri* Leid. 2. et Lovel. 1. Deinde vox *sacra* deficit in Lovel. 2. Tum *et aequa alia sacra* Lovel. 4. *sacra aequa alia urbi* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 5. Harlej. ambo, Gaertn. Portug. et Fragm. Hav. Quam lectionem, quamvis tot tibicinibus fultam, attamen commentum librariorum eſſe puto, qui ita dediſſe videntur, quod mox sequatur *quaedam etiam vetustiora origine urbis.* Verum ipſos non intellexiſſe patet delicias Livianas et indolem ſtili ejus. Nam *sacra aequalia urbi, quaedam etiam vetustiora origine urbis* eodem exemplo dictum eſt, quo *virgis caedi, alii securi subjici* supra 3, 37, 8. ad quem locum erudite eam lectionem firmat Gronovius. Mox *et quaedam vetustiora*, addita copulativa, Lovel. 2.

§. 8. *Videte, quid inter nos ac majores intersit.*] Scribe. *Et videte, quid inter nos ac majores intersit.* RHENAN. Vet. lib. *ac majores nostros intersit.* SIG. *Et videte* non modo habent omnes codices, quos adhibui, sed et vett. edd. usque ad Aldum, qui primus τὸ *Et* omisit, et paucos habuit, qui praeeuntem sequerentur. Praeterea *t eternos*, pro *inter nos*, pessime Haverk. Tum *et majores intersit* Leid. 2. Harlej. 2. et editi ante Aldum, qui *ac majores* dedit. *et majores nostros intersit* Haverk. *ac majores nostros intersit* Portug. quod Sigonius in contextum recepit, sed a recentioribus recte neglectum eſt. Τὸ *nostris* enim et a plurimis, et ab optimis codicibus abeſt; et sine damno intelligi poteſt. V. supra ad 2, 55, 5.

Illi sacra quaedam in monte Albano Lavinoque nobis facienda tradiderunt] Antiqua lectio eſt *Lavinioque.* RHEN. Equidem ἐπὶ λόγῳ τινὶ Lavinium ſtatuit Dionyſius [l. 1. p. 45.] Videtur tamen Livius scripsiſſe *in monte Albano Laviniique.* Voſſ. prior, Andreas, et priſcae edd. *Lavinoque.* J. FR. GRON. *in monte Albano Lavinoque* praeter Voſſ.

quae nobis facienda tradiderunt. An ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiosum fuit: hinc sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus?

1. habent etiam Leid. 2. Lovel. 1. Portug. Gaertn. et Haverk. Reliqui *Lavinioque*, quod cum Gronovio in *Laviniique* mutari necesse non est. Nam *in monte Albano Lavinioque* dixit, pro *in monte Albano et in Lavinio. In Lavinio* autem, ut *in Alexandria* infra 42, 26, 7. *Ex Asia, qui circa socios reges missi erant, legati redierunt, qui renunciarunt, Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemaeum in Alexandria sese convenisse.* Ubi iterum Gronov. ex conjectura malebat *Ptolemaeum Alexandriae.* Sed v. quae ibidem notabo. (* 40, 4, 10.) Et quidem *in monte Albano Lavinioque* sive *et in Lavinio*, pro *et Lavinii*, contrario exemplo dictum, atque apud Sallust. occurrit in Jug. 33. *Producto Jugurtha verba fecit, Romae Numidiaeque facinora ejus memorat.* pro *Romae et in Numidia.* Praeterea *illa sacra quaedam* Haverk. et Fragm. Hav. a m. 1. V. ad c. 45, 1. *illis sacra quaedam* Harlej. 1. sequentis vocis litera initiali sibilante male repetita in fine vocis praecedentis. V. infra ad 28, 25, 2. Tum *tradiderunt facienda* Harlej. 2. Portug. et Haverk. Sacra, quae Romani in monte Latino facienda a majoribus acceperunt, nota esse puto. Sacra autem Lavinii peragenda *θεοῖς πατρῴοις*, sive *Diis Penatibus*, (v. Macrob. 3. Saturn. 4.) memorantur Dionys. 2. Ant. Rom. p. 115. *Τάτιος ἅμα Ῥωμύλῳ παραγενόμενος εἰς τὸ Λαβίνιον ἕνεκα θυσίας, ἣν ἔδει τοῖς πατρῴοις θεοῖς ὑπὲρ τῆς πόλεως θῦσαι τοὺς βασιλεῖς.* *Sollemne sacrificium* vocat Livius 1, 14, 2. Tatius *Lavinii, quum ad sollemne sacrificium eo venisset, concursu facto interficitur.* V. etiam Plut. in Romulo p. 32. His penatibus imperatores in provinciam profecturos ante sacrificasse, docet Servius ad Virg. 3. Aen. 12. Iisdem etiam ut et Vestae consules, praetores, seu dictatores, quum adeunt magistratum, Lavinii rem divinam fecisse, auctor est Macrob. 3. Saturn. 4. V. Doct. Oudend. ad Obseq. de Prodig. 83.

An ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiosum fuit] Sic scripti et editi. Sed hiat oratio. Scribo: *Quae ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiosum fuit, hinc sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus?* J. FR. GRON. Sed de sacris, quae ex hostium urbibus Romam translata non erant, Camillus non recte potest dicere, *hinc*, id est ex urbe Roma, Vejos ea transferemus, quum Romae non essent. Mihi sensus videtur esse, an, quum religioni sibi duxerint majores, sacra ex hostium urbibus Romam ad nos transferre, nos sacra nostra *hinc*, ab urbe Roma, sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus? DUK. Omnes codd. scripti et excusi conspirant in vulgatam lectionem, quam etiam sine emendatione Gronovii ferre possum. Immo, si diligenter adtendimus, emendatio illa adversari videtur sententiae Livii. Non enim dicit, sacra, quae ex urbibus hostium Romam translata sunt, Vejos sine piaculo transferri non posse; sed potius rogat, an, quum sacra omnia Romam transferre ausi non sint,

9 *Recordamini, agitedum, quoties sacra instaurentur,*
quia aliquid ex patrio ritu neglegentia casuve praeter-
missum est. Modo quae res, post prodigium Albani
lacus, nisi instauratio sacrorum auspiciorumque renova-
10 *tio, adfectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit? At*

et ideo pristino loco, ubi olim peragi solebant, peragere instituerint, attamen credant, sua sacra sine piaculo ex urbe Roma alio transferri posse? Non volebant secum Vejos transferre illa sacra, quae Romam transferri religiosum fuerat, verum sua sacra, quae Romae colebantur. Si quid mutandum, refingam, *An, si ex hostium urbibus* etc. Doujatius *religiosum est*, exponit religioni conveniens est. Ego plane contrario sensu accipio pro eo, quod religio sive superstitio fieri prohibet. Supra 2, 5, 3. *Campi fructum quia religiosum erat consumere, desectam cum stramento segetem magna vis hominum simul inmissa corbibus fudere in Tiberim.* Ubi vide. 6, 27, 5. *Censores alii vitio creati non gesserunt magistratum. tertios creari religiosum fuit.* Eodem sensu *religio est* et *religioni est* usurpari solent. V. ad 5, 13, 8. *religionem facere* dixit 9, 29, 10. *Traditur inde dictu mirabile, et quod dimovendis statu suo sacris religionem facere posset.* Si vocem sensu Doujatii accipias, vix stare poterit ratiocinatio Camilli. Si enim sacra transferri olim religioni conveniens fuerat, cur id iterum fieri piaculo foret. Neque ratio differentiae statui potest, quod sacra olim Romam translata fuerint, nunc Vejos in urbem hostium transferrentur. Urbs enim Veji, si ipsi etiam Romani eo migrarent, jam non amplius erat urbs hostium, sed patria Romanorum eveniebat. Ceterum *ad nostras ferri* Leid. 1. Olim una serie scriptum fuerat *nostrās-ferri:* evanescente deinde virgula suprascripta, literae male in suas voces divisae sunt. *ad nostra perferri* Florent. in quo deinde *per* erasum est. *ad nos ferri* Fragm. Hav. *ad vos transferri* Gaertn. Deinde *sacra* in Lovel. 4. [Veith.] *religiosum fuit* in Fragm. Hav. perperam deficiunt.

Hinc sine piaculo in hostium urbem Vejos transferemus] *sine periculo* Harlej. 2. quomodo saepe librariorum manus aberrasse, et, pro *piaculo*, *periculum*, notiorem vocem, nobis obtrusisse, monuit Cel. Burmann. ad Phaedr. 4. Fab. 25, 34. Ita et infra peccatur hoc cap. §. 13. Deinde *hostium urbem*, omissa praepositione, Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Tandem *transferimus* Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. et edd. principes. *transferremus* Voss. uterque. *transferemus* primum adparuit in Mediol. anni 1495. hinc in Veneta anni 1498. tum in Mogunt. omnibusque recentioribus.

§. 9. *Quoties sacra instaurentur*] *instaurantur* Leid. 2. et Lovel. 2. *restaurentur* Gaertn. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *restaurarentur* Harlej. 2. quod nihili verbum esse, hodie inter omnes constat. Varias doctorum de eo opiniones conlegit Guntherus in Latinit. restituta. Mox *ex p'mo ritu*, id est *ex primo*, Lov. 5. Tum *neglegentia* Florent. et Leid. 1. V. supra hoc cap. ad §. 4.

etiam, tamquam veterum religionum memores, et peregrinos Deos transtulimus Romam, et instituimus novos. Juno Regina, transvecta a Vejis, nuper in Aventino quam insigni ob excellens matronarum studium celebrique dedicata est die? Ajo Locutio templum, propter coe- 11

Nisi instauratio sacrorum auspiciorumque renovatio] *auspiciorumque revocatio* Lovel. 5. cum Portug. et Haverk. Saepissime haec duo vocabula commutari solent in Mstis. V. supra ad 3, 51, 7. Vulgatum hic verum est. Supra hoc lib. c. 31, 7. *Consulibusque morbo inplicitis placuit per interregnum renovari auspicia.* 6, 5, 6. *Ut renovarentur auspicia, res ad interregnum rediit.* Quod autem hic *renovationem auspiciorum* vocat, supra *repetere auspicia* dixit c. 17, 3. *Unam expiationem eorum esse, ut tribuni militum abdicarent se magistratu: auspicia de integro repeterentur, et interregnum iniretur.* V. Henr. Valesium infra ad 8, 30, 2. Vocula *nisi* male neglecta est a librario Haverk. sed ejus loco *ut* praefert Lovel. 5. Paullo ante *Modo quae res est* Lovel. 4. male addita ultima voce.

Adfectae Vejenti bello reipublicae remedio fuit] *Vejente bello* Harlej. 2. et Portug. Supra 2, 48, 5. *A Vejente hoste clades accepta.* 5, 5, 11. *Etruscum bellum pro Vejente concitatum.* infra 6, 2, 7. *Partem unam in agro Vejente Etruriae obposuit.* (* 26, 34, 10.) Verum et alterum in usu fuit. Supra 4, 58, 1. *Tempus induciarum cum Vejenti populo exierat.* ubi etiam quidam *Vejente.* hoc lib. c. 16, 2. *Vejenti quoque et Falisco et Capenati bello occupatos videbant Romanos.* 6, 14, 10. *Fundum in Vejenti, caput patrimonii, subjecit praeconi.* Quum itaque vulgatum tueantur quum plures, tum etiam meliores libri, illud mutandi caussa non est.

§. 10. *At etiam, tamquam veterum religionum memores*] *Atque etiam* edd. Rom. anni 1472. et Parm. *Ac etiam* Lovel. 2. et Haverk. Male. V. infra ad 10, 36, 17. *At enim* Harlej. 2. Verum saepius has voces librarii confuderunt. V. infra ad 36, 41, 3. Deinde *postquam* Leid 1. Lovel. 2. 4. Harlej. 2. Haverk. Portug. a m. 1. et Voss. 1. pro varia lectione in margine. [Veith.] Idem etiam Aldus in contextum recepit. Mox tamen in erratis iterum praetulit *tamquam*. Tandem *imemores*, id est *inmemores*, Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. Sed prima syllaba nata est ex vocis praecedentis litera finali. V. supra hoc cap. ad §. 2.

Et peregrinos Deos transtulimus Romam] Prima vocula non adparet in Lovel. 2. et Leid. 2. Sed supra v. ad 2, 44, 3. Potuit tamen hic excidisse ob similitudinem ultimarum literarum vocis praecedentis *memores*. Deinde *Romam transtulimus* idem Leid 2. cum Lovel. 2. Mox etiam *novos instituimus*, mutato ordine, idem Lovel. 2.

Juno Regina transvecta a Vejis nuper] *ab Vejis* Haverk. *transvecta Vejis* Harlej. 2. et Portug. Sed praepositionem intercepit ultima proximae vocis litera; quod alibi saepe factum

lestem vocem exauditam in Nova via, jussimus fieri:
Capitolinos ludos sollemnibus aliis addidimus; collegium-
12 *que ad id novum, auctore senatu, condidimus. Quid*
horum opus fuit suscipi, si una cum Gallis urbem Ro-
manam relicturi fuimus? si non voluntate mansimus in

est. V. supra ad 2, 34, 1. c. 59, 6. 3, 44, 8. 6, 38, 1. (* 10, 47, 4. 21, 49, 7. 22, 24, 8. 29, 10, 5. c. 34, 3.) et alibi. Eamdem ob caussam nonnunquam etiam praepositionem *e* excidisse, supra vidimus ad 3, 61, 8.

§. 11. *Ajo Locutio templum propter coelestem vocem*] Et hoc loco et paullo ante initium hujus orationis [c. 50, 5.] quidam, pro *Ajo Locutio*, emendarunt *Allocutio:* quam syncopam ego neutiquam probo. Meminit hujus Dei Aul. Gellius. 16, 17. GEBH. *Locutio* Klock. *Locutio* Florent. a m. 1. *locatum* a m. 2. *Locutio* etiam Voss. 1. a m. 1. Sed interpolatum a manu altera *Adlocutio*, ut etiam praeferunt Leid. 2. et Lovel. 1. *Allocutionis* Voss. 2. Lovel. 3. et Harlej. 1. *Allocutio* Leid. 1. Lovel. 2. Harlej. 2. et Gaertn. *Alocutio* Fragm. Hav. *Allocutiae* Lovel. 4. Portug. et Haverk. *Allocutione* Lovel. 5. a m. 1. ubi etiam manus altera *Allocutiae* subposuit. V. supra ad Epit. hujus lib. Mox *in Nova via* deest in Leid. 2. pro quo *et Nova via* praefert Haverk. *in Novam viam* Florent.

Capitolinos ludos sollemnibus aliis addidimus] *ludos Capitolinos* Lovel. 4. Tum *addimus* Leid. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. solito errore scribarum. V. supra ad 2, 24, 6. *addicimus* Haverk.

§. 12. *Urbem Romanam relicturi fuimus*] *relicturi sumus* antiquiores excusi. Primus deinde Aldus substituit *relicturi fuimus.* Et ita habent omnes scripti, praeter unum Gaertn. qui et ipse *sumus* habet. Alibi interdum ita erratur. V. mox ad verba sequentia. [*obsidiones* Veith.]

Si ab hostibus metu retenti sumus] *sed ab hostibus* Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] Sed male; magna enim emphasis est in repetitione τοῦ *si.* V. supra ad 3, 17, 3. Deinde *metu recenti* nullo sensu Lovel. 3. et Voss. 2. Tandem *fuimus*, pro *sumus*, Leid. 2. V. modo hoc §. ad verba praeced. Paullo ante *si voluntate*, omissa media negatione *non*, Gaertn. *si non voluntarie* edd. Rom. anni 1472. et Parm. Hac tamen voce alibi Livium usum non memini, qui passim pro ea dixit *voluntate.* V. supra hoc lib. c. 17, 9.

§. 13. *Quid tandem de sacerdotibus*] *quidquid* Haverk. eodem errore, quo alibi *quamquam* datum est a librariis, pro *quam.* V. infra ad 7, 5, 1. *quaequae*, pro *quae.* V. ad 3, 47, 2. Deinde *tantem* Florent. et Harlej. 1. ex quo *tantum* factum est in Leid. 1. Lovel. 3. et Fragm. Hav. *tamen* in Lovel. 4. 5. a m. 1. et Harlej. 2. *tñ*, id est *tamen*, in Lovel. 2. Gaertn. et Portug. quae vox saepe cum *tm̃*, id est *tantum*, commutari solet. V. supra ad 3, 46, 1. Paullo ante *De sacris loquimur et templis*, pro *et de templis*, Lovel. 5. Sed v. ad 6, 28, 6.

Capitolio per tot menses obsidionis? si ab hostibus metu retenti sumus? De sacris loquimur et de templis: quid 13
tandem de sacerdotibus? Nonne in mentem venit, quantum piaculi committatur? Vestalibus nempe una illa sedes est, ex qua eas nibil umquam, praeterquam urbs

Quanta piacula committantur] Incorrupta lectio, *Nonne in mentem venit, quantum piaculi committatur?* RHEN. Lectio, quae Rhenano displicuit, primum adparuit in ed. Ald. Omnes priores servant *quantum piaculi committatur.* Et ita fere codd. scripti, nisi quod *quantum piacula committatur* sit in Leid. 1. et *quantum periculi comitatur* in Haverk. *comitatur* autem habet et Gaertn. *Periculum* et *Piaculum* in Mstis commutari, supra vidimus hoc cap. §. 8.

Vestalibus nempe una illa sedes est] *Vestabulis* literis transpositis Voss. 2. *Vesta busta* Leid. 1. *Vestalibus namque illa una* Gaertn. *illa una* etiam vett. quas habeo, edd. usque ad Aldum, qui transposuit vocabula, consentientibus reliquis Mstis. *una illa sedis est* Leid. 1. Ita etiam variatur infra 9, 23, 1. Pari modo *aedis*, *caedis*, *cladis*, pro *aedes*, *caedes*, *clades*, et similia in Mstis Livii obvia sunt. Quorum pleraque tamen potius deerrantibus librariis, quam Livio, adscribenda esse puto. V. supra ad 4, 25, 3. *una a sedes*, omisso verbo *est*, Lovel. 5. a m. 1. sed insuper illud *a* manus altera induxit.

Ex qua eas nihil umquam, praeterquam urbs capta, movit] Expunge pronomen *eas*, et scribe, *ex qua nihil unquam, praeterquam urbs capta, movit.* RHEN. Pronomen *eas* aberat etiam a Florent. et ab excusis principibus, ac demum insertum est ab Aldo. Verum idem servant omnes reliqui codices, aut aliud vocabulum ejus loco. Et quidem *ex qua eas nihil umquam* praeferunt Voss. 2. Lovel. 3. 5. et Portug. a m. 2. qui a m. 1. *ex qua fas umquam* habuerat, quemadmodum etiam superest in Harlej. 2. et Lovel. 1. ac 4. *ex qua fas nihil umquam* Voss. 1. Leid. 2. Harlej. 1. Gaertn. Fragm. Hav. [Veith.] et Leid. 1. a m. 2. (in quo a m. 1. *ex qua eos nihil umquam* fuerat) *ex qua videlicet nihil umquam* Haverk. *ex qua face, nihil umquam* Lovel. 2. Constituat itaque lector, utrum optimum Flor. et cod. Rhenani sequi velit, quod malo, an receptam lectionem servare. Deinde *praeterquam urbe capta* Haverk. et Hearnii Oxon. N. *praeterquam capta urbe* Leid. 2. et Lovel. 1. *praeterquam urb̄ capta* Leid. 1. *praeterquam urbis capita* Harlej. 1. *praeterquam urbis capta* Lovel. 2. *priusquam urbs capta* Lovel. 4. 5. Portug. et Harlej. 2. [Veith.] *praeter urbs capta* Voss. 2. et Lovel. 3. Quod non spernendum arbitrarer, si plures codd. consentirent. Eleganter enim *praeter* pro praeterquam poni solet. Variis locis id in Mstis Livianis superest, ubi tamen in excusis aliter legitur. Supra 4, 59, 7. *Pronunciatum repente, ne quis, praeter armatus, violaretur.* ubi nunc vulgatur *praeter armatos.* 6, 13, 1. *Nulli rei, praeter numero, freta.* ubi nunc circumfertur *praeterquam nu-*

capta, movit. Flamini Diali noctem unam manere
14 *extra urbem nefas est. Hos Vejentes pro Romanis facturi estis sacerdotes, et Vestales tuae te deserent, Vesta? et flamen peregre habitando in singulas noctes*
15 *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet? Quid alia, quae auspicato agimus omnia fere intra pomoerium,*

mero. c. 37, 8. *Praeter patricius, nemo tribunus militum fuerit.* ubi etiam editur *praeter patricios.* 9, 8, 5. *Nec quidquam ex ea, praeterquam corpora nostra debentur Samnitibus.* Ita nunc circumfertur. Sed *praeter* est in Lovel. 4. 23, 15, 4. *Ut qui a principio mitis omnibus Italicis, praeter Romanis, videri vellet.* Etiam hic vulgatur *praeter Romanos.* 36, 4, 10. *De classe Karthaginiensibus remissum, praeter si quid navium ex foedere deberent.* ubi editur *praeterquam si quid.* c. 17, 12. *Satis undique provisum atque praecautum est, ne quid adversus vos in pugna, praeter hostis, esset.* nunc excusum exstat *praeter hostes.* Ovid. Epist. 17. Her. 162.

> *Nil illi potui dicere, praeter, Erit.*

Calpurn. Ecl. 4, 27.

> — — — *certe mea carmina nemo,*
> *Praeter ab his scopulis ventosa remurmurat echo.*

ubi v. Cel. Burmann. et quos ibi laudavit. Plinius 14. H. N. 19. *Prolibare Diis nefastum habetur vina. praeter inputatae vitis, fulmine tactae.* Ubi non opus est, ut cum Pintiano legamus *nefas habetur vino inputatae vitis.* Nam sensus est, inlicitum esse Diis prolibare vinum collectum praeterquam ex vite inputata, etiam ex vite fulmine tacta. Adde Cortium ad Sallustii Catil. 36, 2.

Flamini Diali noctem unam manere extra urbem nefas est] *Flamen diali* Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Deinde *ultra trinoctū unam manere extra urbem* Leid. 1. ex cujus vestigiis forte legendum conjicio *ultra noctem unam manere.* Certe *ultra trinoctium unum* inde effici nequit. Nam ne postea quidem tempore Augusti ultra binoctium abesse licuit, nisi propter adversam valetudinem longius spatium pontifex maximus indulsisset. Tacit. 3. Ann. 71. *Recitavitque decretum pontificum: quotiens valetudo adversa flaminem Dialem incessisset, ut pontificis maximi arbitrio plusquam binoctium abesset, dum ne diebus publici sacrificii, neu saepius, quam bis eumdem in annum. Quae principe Augusto constituta.* Quemadmodum vero ibi binoctii, hic autem unius tantum noctis mentio fiat, v. Pichen. ad eum locum.

§. 14. *Et Vestales tuae te deserent, Vesta*] *etiam Vestales deserent. Vesta et flamen* Gaertn. *et Vestales tuae desererent Vesta* Fragm. Hav. *desererent* etiam Leid. 1. et Harlej. 1. V. supra hoc lib. ad c. 30, 6. Ita mox *contraheret*, pro *contrahet*,

cui oblivioni, aut cui neglegentiae damus? Comitia curiata, 16
quae rem militarem continent; comitia centuriata, quibus consules tribunosque militares creatis, ubi auspicato, nisi ubi adsolent, fieri possunt? Vejosne haec transferemus? 17
an comitiorum caussa populus tanto incommodo in desertam hanc ab Diis hominibusque urbem conveniet?

eodem errore habebimus. *et Vestales tutos se adserent Vestae* est in Florent. a m. 2. in quo pro *tutos se* aliud quid olim lectum est, quod amplius legi nequit.

In singulas noctes quantum sibi reique publicae piaculi contrahet] Repone, *tantum sibi reique publicae piaculi contrahet.* RHEN. *singulas noctes* sine praepositione Harlej. 2. at voce auctiores *non in singulas noctes* Leid. 2. et Lovel. 1. *et in singulas noctes* Haverk. *quantum* vero, a Rhenano in *tantum* mutatum, superesse video in Voss. 2. Leid. 1. Lovel, 2. 3. 4. 5. Harlej. utroque, Portug. Gaertn. et Fragm. Hav. [Veith.] ex editis vero primus id Aldus admisit. Priores enim habent *tantum*; et ita est in Florent. Voss. 1. Leid. 2. Lovel. 1. Haverk. et Hearnii Oxon. L. 1. et 2. Illud *quantum* factum videtur ex praecedenti §. 13. *quantum piaculi committatur.* Deinde *sibi R. p.* omisso τῷ *que*, Leid. 1. Tum *piaculum contrahet* vetustae edd. usque ad Aldum, qui *piaculi* substituit; quod etiam praeferunt omnes scripti. Denique *contraheret* Voss. 2. Leid. 2. Lovel. 3. et ed. Parm. V. quae mox ad verba proxime praecedentia notata sunt.

§. 15. *Aut cui negligentiae damus*] *cui neclegentiae* Leid. 1. *cui neglegentiae* Florent. V. supra ad 2, 11, 4. *cui oblivioni autem, cui negligentiae damus* Lovel. 3. *aut* et *autem* saepe in Mstis commutantur. V. ad 4, 42, 6. Paullo ante *omnia vero*, pro *fere*, Lovel. 2. V. ad 21, 2, 4.

§. 16. *Comitia curiata, quae rem militarem continent*] *comitia decuriata* Lovel. 2. et Haverk. Deinde *rem militarem continet* Leid. 1. *rem militarem contine* Harlej. 1.

Comitia centuriata, quibus consules tribunosque militares creatis] *XXVII. comitia* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. *XXVIII. comitia* Klock. Verum, unde hae numerorum notae in contextum inrepserint, comminisci nequeo. Tum *quibus consules L. tribuni militares creatis* Leid. 1. *tribunosque militum* Harlej. 2. et Portug. Tum *creetis* Lovel. 2.

Ubi auspicato, nisi ubi adsolent, fieri possunt] *nisi auspicato, nisi ubi* Harlej. 2. Deinde *ubi fieri adsolent, possunt* idem Harlej. 2. et praeterea Portug. atque Haverk. *ubi fieri adsolent, fieri possunt* Lovel. 4. et 5. [Veith.] Tum *fieri possent* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 17. *Vejosne haec transferemus*] *Vejos nec haec transferemus* Leid. 1. *Vejosne hoc transferemus* Harlej. 2. *Vejosne haec transferremus* Voss. 1. *hinc*, pro *haec*, a manu recenti inter versus adscriptum erat in Florent. Deinde *transferimus* est in Lov. 5. *transferemur* in Florent.

In desertam hanc ab aliis

1 LIII. *Sed res ipsa cogit vastam incendiis ruinisque relinquere urbem, et ad integra omnia Vejos migrare, nec*
2 *hic aedificando inopem plebem vexare. Hanc autem jactari magis caussam, quam veram esse, ut ego non dicam, adparere vobis, Quirites, puto; qui meministis, ante Gallorum adventum, salvis tectis publicis priva-*

hominibusque urbem conveniet] Caeco apparet, legendum *ab Diis hominibusque*, ut habent omnes libri. GEBH. Lectio, quae notis Gebhardi praescribitur, non alibi a me inventa est, quam in prioribus editionibus Gruteri, qui ipse eam in posteriori emendavit. Ceterum *inde desertam* Leid. 1. Sed ultima syllaba τοῦ *inde* perperam repetita est ex prima vocis proximae. Vel etiam *iñ* pro *in* scriptum esse librarius credidit. Solent autem saepe hae voces commutari. V. ad 10, 20, 6. Tum *a Diis* Lovel. 1. 5. Voss. ambo, Leid. 2. et Gaertn. *a Dis* Leid. 1. V. supra hoc lib. c. 14, 4. *ab Diis hominibus*, absque copula *que*, Harlej. 2. Mox τὸ *urbem* non est in Haverk. Denique *conveniret* Gaertn. Paullo ante *a comitiorum caussa*, pro *an comitiorum*, Florent.

§. 1. *Sed res ipsa cogit vastatam incendiis relinquere urbem*] Libri omnes, scripti et cusi, *vastam incendiis*. quod rectius. GEBH. Quicquid scriptorum veterum est cum plerisque editis *vastam;* idque reposuimus. Ut et 23,30. *Itaque urbe a defensoribus vasta facile potiti sunt hostes.* Ita antiquissimus codex a m. 1. et conjecerat Lipsius ex *vastata*, quod habent vulgares calamo exarati, habebantque editi ante Sigonium, ex improbo libro suo *vacua* cum praefatione reponentem. Sallust. [in Jug. c. 48.] *Mons et ab natura et ab humano cultu vastus.* Liv. 10, [12, 8.] *Nec solum modo vastum hosti relictum.* Curtius 4, [1.] *Per loca jam inania et ingenti solitudine vasta fugiebant.* J. FR. GRON. *vastam* habent etiam omnes codd. mei, ut et Oxonienses, quibus Hearne usus est. *vastatam* prima editionum exhibuit Aldina, et inde tantum non reliquae recentiores usque ad Gronovium, qui recte veterem lectionem revocavit. Servius ad Virg. 1. Aen. 52. *Sane vasto pro desolato veteres ponebant, ponebant et pro magno.* Supra 3, 7, 3. *Quid in vasto ac deserto agro inter tabem pecorum hominunque desides sine praeda tempus tererent?* 4, 39, 9. *In castra Romana penetrat. Ubi quum vasta desertaque omnia, atque eamdem, quam apud hostes, foeditatem invenisset.* Sallust. in Fragm. Histor. apud Servium ad Virg. 8. Aen. 8. *Quippe vasta Italia rapinis, fuga, caedibus.* in Orat. M. Aemilii Lepidi idem Sallust. 1. Histor. §. 17. *Nisi adprobaveritis omnes proscriptiones innoxiorum ob divitias, cruciatus virorum inlustrium, vastam urbem fuga et caedibus. Vastatus* et *Vastus* saepe in Mstis commutari solent scribarum neglegentia. V. quae infra notantur ad 23, 30, 7.

Et ad integra omnia Vejos migrare] *et integra omnia* sine

tisque, stante incolumi urbe, hanc eamdem rem actam
esse, ut Vejos transmigraremus. Et videte, quantum 3
inter meam sententiam vestramque intersit, tribuni.
Vos, etiamsi tunc faciendum non fuerit, nunc utique
faciendum putatis: ego contra, (nec id mirati sitis prius,
quam, quale sit, audieritis) etiamsi tunc migrandum

praepositione Leid. 1. Harlej. 2. et Portug. a m. 1. Verum *τὸ ad* culpa librariorum omissum est. V. supra ad 3, 6, 7. Mox *plebem vexari*, pro *vexare*, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. a m. 2. et Fragm. Hav. [Veith.]

§. 2. *Ut ego non dicam*] *ut ego ita dicam* Harlej. 2. et Haverk. lapsu scribarum. *Τὸ ego* deficit in Lovel. 4. et 5. [Veith.] quemadmodum mox *vobis* in edd. Rom. anni 1472. ac Parm.

Hanc eamdem rem actam esse, ut Vejos transmigraremus] *hanc tandem rem* quaedam ex vetustioribus excusis usque ad Aldum, qui *hanc eamdem* reposuit, consentientibus scriptis, et edd. Rom. anni 1472. ac Parm. Alibi *eandem* et *tandem* librarii commutarunt. V. infra ad 7, 35, 12. Deinde *rem esse actam*, vocibus transpositis, Leid. 1. Tum vocula *ut* non adparet in Gaertn. quam alii omnes recte servant. In verbis praecedentibus *tante incolumi urbe*, pro *stante*, habet Leid. 2. *incolume* Lovel. 3.

§. 3. *Etiamsi tunc faciendum non fuerit, nunc utique faciendum putatis*] *etiam sim* Lovel. 3. et Voss. 2. Deinde *tunc faciundum* Leid. 1. V. ad 26, 36, 11. Tum *non utique faciendum putetis* Gaertn. *faciendum utique* Lovel. 5. Paullo ante *quantum in meam*, pro *inter meam*, Leid. 1. Scriptum invenisse videtur librarius *int' meam*, quod quum non intelligeret, pro eo dedit *in meam*. Eumdem errorem alibi saepe librarii commiserunt. V. infra ad 38, 57, 6.

Nec id mirati sitis, priusquam, quale sit, audieritis] *ne id mirati sitis* Voss. 1. et Leid. 2. *nec id migrati sitis* Harlej. 1. *nec id mirati scitis* Klock. lapsu librariorum, qui alibi saepe *sit* et *scit* commutare soliti fuerunt. V. Barth. ad Stat. 5. Theb. 456. et N. Heins. ad Nason. Ep. 12. Her. 87. *nec admirati sitis* Lovel. 5. *nec id admirati sitis* Lovel. 2. *nec id mirati sint* Florent. Deinde *audiveritis* edd. principes, pro quo primus Aldus substituit *audieritis*, quod servant omnes scripti. (* v. ad 34, 11, 5.)

Etiamsi tunc migrandum fuisset] *tũ migrandum* Lovel. quinque, Leid. 2. Portug. Klock. et Haverk. *tum migrandum* Leid. 1. Gaertn. et Fragm. Hav. Alibi saepe ita variarunt scribae librarii. V. ad 2, 12, 15. et mox ad §. seq. In verbis sequentibus *ruinas has relinquendas*, alio ordine vocabulorum, Haverk.

§. 4. *Quippe tum caussa nobis in urbem captam migrandi victoria esset*] Vox *Quippe* non adparet in Gaertn. Hinc *tunc* habent Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. V. modo ad §. praec. Deinde *ea,*

fuisset, incolumi tota urbe, nunc has ruinas relin-
4 *quendas non censerem. Quippe tum caussa nobis in urbem captam migrandi victoria esset, gloriosa nobis ac posteris nostris; nunc haec migratio nobis misera ac tur-*
5 *pis, Gallis gloriosa est. non enim reliquisse victores, sed amisisse victi, patriam videbimur. hoc ad Alliam fuga, hoc capta urbs, hoc circumsessum Capitolium necessitatis inposuisse, ut desereremus penates nostros,*

pro *caussa*, Gaertn. qui error partim ex non intellecto compendio scribendi, partim ex similitudine literarum *c* et *e* natus est. V. infra ad 38, 58, 11. Tum pronomen *nobis* omittitur in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. sed *vobis* pro eo praeferunt Lovel. 4. et Gaertn. V. ad 34, 2, 2. Hinc *in urbe captam* Haverk. *in urbem temptam* Portug. in contextu. Mox verbis proximis *gloriosa vobis ac posteris esset nostris* habent Haverk. et Lovel. 4. ac 5. [*vobis ac posteris vestris* et mox *vobis misera* Veith.]

§. 5. *Hoc ad Alliam fuga, hoc capta urbs*] Omnia haec verba desunt in Voss. 2. et Lovel. 3. sed sola librarii culpa, cui repetitio pronominis *hoc* fraudi fuit. V. infra ad 9, 11, 11. Praeterea *hoc ad aliam fugam* habet Leid. 1. *hec ad Aliam fuga* Lovel. 5. a m. 1. in quo postea *hoc* repositum est. *hoc ad Aliam fuga* Florent. Voss. 1. et Haverk. Sed, *Allia* scribendum esse, supra dictum est ad Epit. hujus lib. Deinde *haec capta urbs* Lovel. 4. 5. a m. 1. Harlej. 2. Portug. et Haverk. In verbis praecedentibus *viderimur*, pro *videbimur*, offert Leid. 1. *videremur* Harlej. 1. et Lovel. 2. ac 4.

Hoc circumsessum Capitolium necessitatis inposuisse, ut desereremus penates nostros] Pronomen *hoc* exsulat a Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. cujus loco *haec* est in Lovel. 4. Deinde *imposuit* legit Hearnii Oxon. L. 1. *imposuisset* Haverk. *imposuisse videtur* Hearnii Oxon. N. *imposuisse videretur* Harlej. 2. Gaertn. Portug. Hav. et Fragm. Haverk. a m. 2. [Veith.] Tum *ut deseremus* Lovel. 3. Gaertn. et Haverk. Sed scriptum fuisse videtur *deser'emus*; librarius autem non animadvertisse additam notam. V. supra hoc lib. ad c. 30, 6. *ut diesseremus* Leid. 1.

Exsiliumque ac fugam nobis ex eo loco consisceremus] *consciscerimus* Lovel. 1. *consciseremus* Gaertn. *conscisseremus* Leid. 1. *constiteremus* Leid. 2. et Haverk. *consisteremus* Lovel. 5. Pari fere errore *consisto*, pro *conscisco*, in uno codice supra erat 1, 32, 12. *Consciscere exsilium, fugam*, ut infra apud Liv. 10, 17, 2. *Cessere finibus, ac sibimet ipsi exsilium conscivere.* c. 34, 13. *Communi consilio aliquot circa urbes conscisse fugam.* 24, 26, 1. *Heraclea erat filia Hieronis, uxor Zoïppi, qui voluntarium consciverat exsilium.* 29, 36, 12. *Conscientia sibimet ipsi exsilium consci-*

exsiliumque ac fugam nobis ex eo loco consisceremus, quem tueri non possemus. et Galli evertere potuerunt Romam, quam Romani restituere non videbuntur potuisse? Quid restat, nisi ut, si jam novis copiis veniant, 6
(constat enim vix credibilem multitudinem esse) et habitare in capta ab se, deserta a vobis, hac urbe velint, sinatis? Quid? si non Galli hoc, sed veteres hostes 7
vestri, Aequi Volscive, faciant, ut commigrent Romam,

scentes. et apud Tacit. 3. Hist. 9. *Aut retro actae, deserta Italia, turpem fugam conscivissent.*

Evertere potuerunt Romam, quam Romani restituere non videbuntur potuisse] *evertere potuerint Romam* Lov. 2. *evertere Romam potuerunt* Gaertn. Deinde *non videbantur restituere potuisse* Harlej. 2. *non videbuntur restituere potuisse* Voſſ. 2. Lovel. 5. Portug. et Haverk. *restituere videbuntur non potuisse* Leid. 2.

6. *Quid restat, nisi ut jam novis copiis veniant*] Ita primum editum vidi in postrema Gruteri editione, sine dubio librariorum ac typographorum errore, quum in ea lectione commodus sensus non sit, licet similiter vulgari curarint omnes recentiores Livii editores. Vetustiores excusi non modo, verum etiam codd. scripti praeferunt *Quid restat, nisi ut, si jam*, quod iterum reſtitui. Hearne etiam notavit, se ita inveniſſe in Oxon. N. et C. ut et in edit. Sigonii, et in Perionii editione concionum Livianarum; quaſi non ita etiam haberent reliqui Mſti et editi omnes ante Gruterum, ejusque ἔκδοσιν postremam. Doujatius hic in vulgata lectione aliquid scabri latere deprehendit, sed ei rite medicinam facere neſcivit. Ut enim, quod morabatur, tolleret, in sequentibus voce adjecta legebat *velint, vos sinatis*. Aliter loco adfecto medendum eſſe, agnovisset, si vel priscas editiones, vel codices scriptos, quorum primicerio profeſſorum regiorum Lutetiae copia eſſe poterat, conſulere conlibuiſſet. Praeterea *jam nobis copiis veniant* Leid. 1. saepius obvio librariorum errore, qui paſſim literas *b* et *v* confundere conſueverunt. V. infra ad 28, 41, 10. *jam nobis cum copiis veniat* Lovel. 2. et 4. Sed praepoſitio recte ex more Livii abeſſe poteſt. V. ad 1, 14, 7.

Habitare in capta ab se, deserta a vobis, hac urbe velint] *capta a se* Voſſ. 1. Leid. 2. Lovel. 1. 5. et Gaertn. Tum *deserta a nobis* Voſſ. 2. Leid. 2. Lovel. 2. 3. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. Denique τὸ *hac* exsulat a Voſſ. 2. Harlej. 2. Portug. et Lovel. 4. [Veith.]

§. 7. *Quid? si non Galli hoc, sed veteres hostes vestri, Aequi Volscive, faciant*] *Quod si non Galli hoc* Harlej. 1. Quae lectio ferri poſſet. Alibi etiam haec pronomina in Mſtis commutantur. V. infra ad 38, 10, 1. Hic tamen vulgatum, pro quo reliqui stant scripti et omnes editi, deferen.

velitisne illos Romanos, vos Vejentes esse? an malitis hanc solitudinem vestram, quam urbem hostium, esse?

di nullam caussam video. De eleganti usu τοῦ *quid* in interrogationibus v. infra ad 28, 41, 12. *Quid si non Galli haec* Lovel. 4. Deinde *veteres hostes nostri* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. [Veith.] et vett. edd. usque ad Aldum, qui *vestri* recepit. Et ita non modo plures, sed et meliores codd. scripti. V. ad 34, 2, 2. Denique *Aequi Volscique* edd. vett. Aldus demum *Volscive* edidit. Et ita omnes calamo descripti libri. [*Volscique* Veith.]

Uti commigrent Romam] *ut commigrent* omnes scripti mei. *ut*, non *uti*, habent etiam omnes editi usque ad Dan. Heinsium, qui alterum apud Elzevirios substituit, quemadmodum etiam alibi *veluti* τῷ *velut*, et *sicuti* τῷ *sicut* subponere solitus est. V. supra hoc lib. ad c. 45, 2, Praeterea *migrent* edidit Campanus, teste Gebhardo ad Liv. 1, 34, 7. unde ipse ille *amigrent* scribendum conjicit. Sed v. quae ad eum locum notantur. *commigrent Roma* legit Lovel. 4.

An malitis hanc solitudinem vestram, quam urbem hostium esse] Quidam pro *an* legunt *non*. Sed ego haud satis intelligo, quid sibi per *solitudinem* velit: et, quae sequuntur, non admodum clara sunt. Utitur libro sequenti rursus hac voce de Volscis loquens [c. 12, 5.] *Quae nunc, vix seminario exiguo militum relicto servitia Romana ab solitudine vindicant*. GLAR. Sensus, quam se percipere non posse Glareanus ex his verbis fatetur, hic est. Si Aequi Volscique Romam commigrent a vobis relictam, nonne malitis Romae solitudinem hanc vestram esse, quam urbem hostium Vejos? *Solitudinem* autem iccirco aït, quia vastatam a Gallis Romam plebs deserere cupiebat, et Vejos transmigrare. Hoc autem vult is: Nonne relictis tum Vejis ad Romam occupandam recurretis? †. „Docere Glareanum nititur, sed is aeque intelligit, ac antea; hoc est, dicit se non intelligere, et vix credit, Sigonium, quid diceret, intellexisse. „ †. SIG. Veteres editiones *an malitis*. Sententiam aït esse hujus loci Sigonius talem: Si Aequi Volscique Romam commigrent a vobis relictam, nonne malitis Romae solitudinem, quam urbem hostium Vejos. Errat. Potius haec est mens: praeferre debetis desolatam urbem, quam permittere, ut illa ab Aequis Volscisque occupetur. Palat. sec. *Non equidem malitis, hanc solitudinem vestram, quam urbem esse hostium?* Sed τὸ *equidem* a sequenti periodo huc irrepsit. GEBH. Glareanus fatetur, se non intelligere, quid Livius sibi per *solitudinem* velit, nec, quae sequuntur, admodum clara esse. Sigonius hunc esse sensum aït: nonne malitis Romae solitudinem hanc vestram esse, quam urbem hostium Vejos? Cui merito respondet Glareanus, aeque nunc sibi lucere, atque antea, et vix credere, ipsum Sigonium, quid diceret, intellexisse. MSS. Andreas, Ven. Tarv. Mog. Asc. Savet. *an malitis*. Et sic legendum ratio evincit. Duo proponit pariter absurda et detestanda: ideo subjicitur: *non equidem video, quid magis nefas sit*. Ergo et nefas est illud, quod non intellexerunt, *malle hanc solitudinem, quam urbem hostium*

non equidem video, quid magis nefas sit. Haec scelera, quia piget aedificare, haec dedecora pati parati estis?

esse: nec poteſt ferri, *non malitis*, a Sigonio probatum. Neutrum enim debere illos malle vult Camillus. Si, inquit, poſteaquam vos ruderibus his et parietinis deceſſeritis, Vejosque migraveritis, tum non quidem Galli, sed alii Italiae populi, imprimis Aequi et Volſci, perpetui hoſtes, solum derelictum condendae urbis cauſa occupent, quid eſtis facturi? Utrum patiemini illos habitare, et inde adſciſcere nomen Romanorum, cum vos Vejentes diceminì; an placebit potius, locum hunc, ubi nunc eſt Roma, deſertum vacare, et manere vaſtitatem et solitudinem veſtrae ditionis, quam frequentari ab hoſtibus, illorumque urbem et habitationem reddi? Quorum utrumque cum sit abominandum, colligit inde, debere illos conſilium de migrando Vejos abjicere, et urbem incenſam ac vaſtatam reaedificare. J. FR. GRON. *non malitis*, pro quo recte Gronovius *an malitis* reſtituendum docuit, primum obcurrit apud Aldum, et inde, una excepta Saveteriana, in omnibus recentioribus. Eidem corruptae lectioni favent etiam plerique codices. Certe *non malitis* eſt in Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 1. 2. 3. Gaertn. Fragm. Hav. Hearnii Oxon. N. ac C. et Voſſ. 1, a manu interpolatrice, quum antea, *hanc malitis hanc solitudinem* scriptum fuiſſet. *non equidem malitis* in Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. Verum *equidem* ex sequenti periodo huc inrepſiſſe, recte Gebhardus monuit. Interim tamen, quod ita quidam codices exhibeant, cauſſa exſtitit, ut tota haec periodus omitteretur in Leid. 2. Vera itaque scriptura in solis apud me supereſt Harlej. 1. et Florent. a. m. 2. in quo *ammalitis* erat a m. 1. Ceterum expoſitionem Gronovianam inluſtravit ac firmavit Cel. Jac. Perizon. ad marginem Livii adscripto loco Plutarchi ex Camillo p. 145. *Ὄνειδος αὐτοῖς ἐσόμενον. ἄν τ' ὑπ' ἄλλων οἰκουμένην ὁρῶσιν ἐπηλύδων καὶ ξένων, ἄν τ' ἔρημον οὖσαν καὶ μηλόβοτον.* Insuper *hanc solitudinem nostram* eſt in Lovel. 4. *hanc solitudinem vestram* in Florent. solito scribarum errore. V. ad 8, 13, 15. *hanc solitudinem vestam, quam urbem hostium esse* in Leid. 1. quae scriptura suſpicionem injecit, forte legendum eſſe *solitudinem vastam*. Ita Cic. in Somn. Scipion. 6. *Vides habitari in terra raris et angustis in locis, et in ipsis quidem maculis, ubi habitatur, vastas solitudines interjectas.* Curtius 7, 5. *Ut vasta solitudo et sterilis humus, excussis etiam radicibus, linqueretur.* 10, 5. *Velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta torpebant.* Plinius 6. H. N. 12. *Asiae quoque magna portio, adposita septemtrioni, injuria sideris rigentis vastas solitudines habet.* et c. 17. *Ideo juxta vastae solitudines ferarumque multitudo, haud dissimilem hominum inmanitatem obsidens.* Alibi autem *vestra* et *vasta* inter se in membranis antiquis commutari solent. V. Cel. Burmann. ad Nason. 1. Amor. El. 1, 40. Si quis tamen vulgatum praeferat, ut ita Livius *solitudinem vestram* et *urbem hostium* obponat, non multum adversabor.

Haec scelera, quia piget reaedificare, haec dedecora pati parati estis] Antiqua exempla

8 *Si tota urbe nullum melius ampliusve tectum fieri possit, quam casa illa conditoris est nostri, non in casis, ritu pastorum agrestiumque, habitare est satius inter sacra*
9 *penatesque vestros, quam exsulatum publice ire? Majores nostri, convenae pastoresque, quum in his locis ni-*

ria habent *quia piget aedificare.* RHEN. *reaedificare* demum dedit Aldus, quod a Rhenano mutatum reduxit J. Fr. Gronovius, et postea servarunt recentiores. Nescio an bene. Non enim superest, nisi in levioris auctoritatis codd. Lovel. 1. 2. 4. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Reliqui omnes praeferunt *piget aedificare*, excepto uno Leid. 1. in quo est *piget te aedificare.* Hinc Rhenani lectionem revocandam censui, et quidem tanto magis, quia *τὸ reaedificare* non hujus aevi esse videtur. Certe hoc Livii exemplum, quo illi, qui Fabri Thesaurum auxerunt, id optimo aevo vindicare conati sunt, aeque incertum est, atque alterum Ciceronis ex 6. ad Attic. Ep. 1. recte ab ipsis rejectum. Ceterum *Haec scilicet, quia piget reaedificare, haec dedecora pati parati estis* Lovel. 5. a m. 2. et pro varia lectione in margine Portug. adscriptum fuit. Sed, vulgatum praeferendum esse, non dubito.

§. 8. *Quam casa illa conditoris est nostri*] *causa illa* Portug. a m. 1. *crisa illa* Gaertn. De casa Romuli, religiose a Romanis conservata, et, ne tempore periret atque intercideret, subinde refecta, v. Rycquium de Capitol. c. 44. Tum illud *est* non exstat in Lovel. 5. Harlej. 2. et Portug. Deinde *conditoris vestri* idem Portug. *vestri est conditoris* Lovel. 4. Sed caussam non video, cur Camillus sese exclusum vellet. Paullo ante *factum fieri*, pro *tectum*, habet Leid. 2.

Non in casis, ritu pastorum agrestiumque, habitare est satius inter sacra penatesque vestros] *nonne in casis* Haverk. sed ex interpretatione. *non* enim, ut saepe, hic est pro nonne. Supra 4, 4, 5. *Hoc ipsum, ne connubium Patribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis his annis.* ubi vide. Deinde *ritu pastorum agrestium*, omissa particula *que*, Lovel. 2. Hinc *est satris* Harlej. 1. qui *satis dare* voluisse videtur; quemadmodum peccatur infra 37, 4, 8. *est sanctius* Lovel. 4. 5. a m. 1. et Hearnii Oxon. L. 1. et C. Sed nihil mutandum. Supra 3, 70, 4. *Terga inpugnare hostium satius visum est.* 5, 20, 8. *Satius igitur esse, reconciliari eo dono plebis animos.* (* ubi vide.) 26, 29, 4. *Obrui Aetnae ignibus, aut mergi freto, satius illi insulae esse, quam velut dedi noxae inimico.* 37, 4, 8. *Acilio, quia id exspectari sciebat, satius visum est, inopinatam adgredi rem.* Tum *et inter sacra*, priori voce addita, Lovel. 4. 5. Harlej. 2. Portug. et Haverk. *cum sacris inter sacra* Lovel. 2. Insuper *penatesque nostros* Lov. 3. Voss. uterque, et Leid. uterque. Quam varietatem jam aliquoties hoc cap. habuimus, et mox etiam habebimus §. seq. V. ad 34, 2, 2. *penates vestros* sine copula exhibet Haverk. quasi per adposi-

bil, praeter silvas paludesque, esset, novam urbem tam brevi aedificarunt: nos, Capitolio, arce incolumi, stantibus templis Deorum, aedificare incensa piget? et, quod singuli facturi fuimus, si aedes nostrae deflagrassent, hoc in publico incendio universi recusamus facere?

tionem diceretur *sacra penates vestros*. Sed vulgatum, quod tuentur omnes alii codd. mutandi non satis justam cauſſam video. Virg. 2. Aen. 717.

Tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates.

Mox verbis sequentibus *exolatum publice ire*, pro *exulatum*, Leid. 1. et Florent. a m. 1.

§. 9. *Majores nostri, convenae pastoresque, quum in his locis nihil*] *Majores vestri convenae* Haverk. et Fragm. Hav. *Majores nostri convenere* Lovel. 4. et Gaertn. [Veith.] *Majores vestri convenere pastores* Lovel. 2. Deinde *quum his locis* sine praepositione *in* Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Gaertn. et Portug. [Veith.] Verum ea vel ab vocis praecedentis litera ultima intercepta eſſe poteſt. V. ad 10, 13, 3. vel in aliis codd. ex eadem nata eſſe poteſt. V. ad 37, 11, 4. Utraque enim lectio ferri poteſt. Praeterea *nihil* deerat in Fragm. Hav. a m. 1. Mox etiam *essent*, pro *esset*, habet Gaertn.

Novam urbem tam brevi aedificaverunt] *τὸ novam* deficit in Harlej. 1. vocula *tam* in Leid. 2. et Fragm. Hav. Tum *novam urbem tam brevē*, id eſt *brevem*, dedit scriba Leid. 1. de quo errore v. supra hoc lib. ad c. 45, 1. Deinde *aedificarunt* Voſſ. 2. Leid. 1. Lovel. 5. Harlej. uterque, Portug. Gaertn. Haverk. et Fragm. Hav. quorum auctoritatem secutus id in contextum recepi. Alibi enim saepe potius Livius contractionibus his usus eſt. V. infra ad 21, 44. 7.

Capitolio arce incolumi, stantibus templis Deorum, aedificare incensam piget] Antiqua exemplaria habent *aedificare incensa piget*. RHEN. *Capitolio, arce stantibus templis Deorum* Haverk. *Capitolio arceque incolumi, stantibus templis Deorum* Lovel. 4. [Veith.] Deinde *aedificare incensa piget*, ut Rhenanus in suo invenit, exhibent omnes mei, quod similiter admiſi; ut Camillus, qui Capitolium et arcem incolumem, stantia Deorum templa agnoscebat, non totam *urbem incensam*, sed *incensa urbis*, partes ejus, quae incendio deletae erant, aedificandas dicat. Et ita majorem adhuc exprobrabit diſſimilitudinem inter hujus temporis Romanos et majores eorum, qui novam urbem a fundamentis excitarunt, quum illos patriam, ne totam quidem in cineres redactam, instaurare pigeat.

Quod singuli facturi fuimus etc. hoc in publico incendio universi recusamus facere] *quod in singuli facturi* Leid. 1. unde conjici poſſet, librarium scribere voluiſſe *in singulis*, scilicet *incendiis*, quemadmodum praefert Lovel. 2. [Veith.] ut *singula incendia* opponantur *publico incendio*. Et ita ultima lite-

1 LIV. *Quid tandem? si fraude, si casu Vejis incendium ortum sit, ventoque (ut fieri potest) diffusa flamma magnam partem urbis absumat; Fidenas inde, aut Gabios, aliamve quam urbem quaesituri sumus, quo trans-*

ra τοῦ *singulis* intercepta erit a prima vocis sequentis ob similitudinem ductuum, ut saepe factum est. V. supra ad 4, 33, 11. Praefero tamen vulgatum *singuli,* quibus obponuntur *universi.* Deinde *facturi sumus* Lovel. 1. 5. Harlej. 2. et Portug. Mox *haec in publico* Lovel. 4. et 5. a m. 1. [*haec publico* Veith.] Tum *facere recusamus,* alio verborum ordine, idem Portug.

§. 1. *Si fraude, si casu Vejis incendium ortum sit*] *si casu, si fraude* Lovel. 5. Haverk. Harlej. 2. et Portug. Tum *incendium sit ortum* Haverk.

Ventoque (ut fieri potest) diffusa flamma magnam partem urbis absumat] *si vento* Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. copulativa *que* deficit etiam in Lovel. 5. Deinde *et fieri potest* Gaertn. quod eodem modo dictum esse potest, quo infra Gronov. ex Mstis restituit 27, 1, 2. *Praeda (et aliquantum ejus fuit) militi concessa.* ubi plura exempla vide. Quum tamen alii omnes codices vulgatum tueantur, unius illius librarium lapsum esse, potius credo. Solent autem saepius τὰ *ut* atque *et* in Mstis commutari. V. infra ad Liv. 21, 28, 8. Tum *diffusa flamma et magnam partem* Gaertn. Denique *magnam partem urbis adsumat* Leid. 1. *magnam partem urbis assumat* Voss. 1. Lovel. 1. 5. et Fragm. Hav. Verum et ita frequenter scribae peccarunt. V. infra ad 9, 17, 17.

Fidenas inde aut Gabios aliamve quam urbem] *Fidenas inde ac Gabios* Leid. 2. et Lov. 1. V. ad 21, 53, 3. Deinde *aliam quam urbem* Gaertn. et ed. Parm. *aliamne quam urbem* Portug. V. supra hoc lib. ad c. 28, 5. *aliamve aliquam urbem* Florent. a m. 1.

§. 2. *Nec haec terra, quam matrem adpellamus; sed in superficie tignisque caritas nobis patriae pendet*] *nisi haec terra* Lovel. 4. et 5. a m. 1. *Adeo nihil tenet solum patriae, nihil haec terra* a m. 2. cui lectioni sua inest elegantia; sed codicis auctoritas levior est, quam ut eam recipere ac probare audeam. *Adeone nihil tenet solum patriae et haec terra* Lovel. 2. *non haec terra* Portug. *nonne haec terra* Haverk. Particulae *nec* et *non* saepe inter se confunduntur in Mstis. Ita supra 3, 22, 7. et alibi. Hinc *quam Martem adpellamus*, transpositis perperam literis, Voss. 1. et Lovel. 1. Praeterea *tignisque caritas vobis patriae pendet* Gaertn. Portug. et Haverk. V. ad 34, 2, 2. Similis varietas infra obcurrit hoc cap. §. 5. et 7. *et ignis et caritas nobis patriae pendet* Lovel. 2. Vox *tignis* in Flor. erasa erat a m. 2.

§. 3. *Et quidem, fatebor vobis*] Vet. lib. *Equidem fatebor*

transmigremus? Adeo nihil tenet solum patriae, nec 2 *haec terra, quam matrem adpellamus; sed in superficie tignisque caritas nobis patriae pendet? Equidem, fate-* 3 *bor vobis, etsi minus injuriae vestrae, quam meae calamitatis meminisse juvat, quum abessem, quotiescum-*

vobis. SIG. *Et quidem*, ut ante Sigonium vulgo legebatur, servant Voss. 1. Leid. ambo, Lov. 1. 5. et Gaertn. *Etiam quidem* Lovel. 3. et Voss. 2. quod ex *Et quidem* corruptum est, quia librarius *Et quidem* scriptum crediderat. V. ad 22, 47, 9. Reliqui defendunt *Equidem;* quibuscum etiam Oxonienses suos facere, Hearne testatur. Non raro librarii voces *et quidem* atque *equidem* commutarunt. Tale exemplum supra habuimus hoc lib. c. 33, 4. alia etiam infra obcurrent 8, 20, 12. et 34, 5, 8. Similiter *et levat*, pro *elevat*, erat in antiquis edd. infra 9, 37, 6. et contra *efferitate* scribae dederunt infra, pro *et feritate*, 38, 49, 4. ubi plura vide. τὸ *Equidem* tamen hic ferri potest, licet etiam, a proxima voce *fatebor* disjunctum, referatur ad remotius *juvat*, vel *obcurrebant*. Non enim perpetua est observatio veterum grammaticorum apud Servium ad Virg. 1. Georg. 193. et alibi, existimantium *equidem* poni pro *ego quidem*, quum saepissime etiam alii, quam primae, personae jungatur. V. Gifanii Observ. in ling. Lat. v. *Equidem*. Certe supra erat hoc lib. c. 51, 4. *Equidem, si nobis cum urbe simul positae traditaeque per manus religiones nullae essent, tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis.* ubi cohaerent *Equidem adfuit*. quin et alibi *ego equidem*, vel *equidem ego* obcurrere apud optimos scriptores, observat Cl. Corte ad Sallust. Catil. 51, 15. ubi etiam *et quidem*, pro *equidem*, in nonnullis scriptis erat. Neque verius puto, quod aliis visum est, *equidem* poni pro *et quidem*, vel *atque idem*; similiter enim *et equidem* vel *equidem et* sibi obviam fuisse notavit idem Cortius ad Plin. 2, Epist. 12, 11. Et cur non dicimus, vocem compositam esse ex particula *e*, quae hic intendit significationem τοῦ *quidem*, ac fortius adfirmat, quemadmodum in *edurus*, *egelidus*, et similibus? (* v. Burm. ad Virg. 2. Aen. 77.) Illud tamen huic etymologiae adversatur, quod τὸ *e* intensivum in aliis vocibus, ut *egelidus*, *edurus* et similibus producatur, quum prima syllaba τοῦ *equidem* brevis sit. Vossius, secutus sententiam Prisciani, vocem simplicem esse existimat. V. quae notat 6. Gramm. 27. et in Etymol. ling. Lat. v. *Ego*. Praeterea *fatemur vobis* habuit Voss. 2. a m. 1.

Etsi minus injuriae vestrae, quam calamitatis meae, meminisse juvat] Est in veteri exemplari *quam meae calamitatis*. RHEN. Haec sic pronunciantur, quasi duae sint res diversorum generum, altera cujus juvet meminisse, altera cujus minus juvet. At revera non differunt, nisi quod priorem posterior necessario consecuta est: et utramque ex animo delere optimum civem Camillum voluisse putandum. Flagitat sensus, *etsi minus tam injuriae*

que patria in mentem veniret, haec omnia obcurrebant, colles, campique, et Tiberis, et adsueta oculis regio, et hoc coelum, sub quo natus educatusque essem. quae vos, Quirites, nunc moveant potius caritate sua, ut manea-

vestrae, quam meae. Aut *etsi minus qua injuriae vestrae, qua meae calamitatis meminisse juvat.* J. FR. GRON. Recepta scriptura ita exponi potest, etsi, quum exsilii mei mentionem apud vos facio, nolim hoc ita accipi, quasi ea re injuriam mihi factam vobis exprobrare velim: nam utique minus injuriae vestrae, quam meae calamitatis memini. Boni civis est ex animo delere memoriam injuriae a civibus acceptae; memoriam aliquam calamitatis, in quam ex injuria illa incidit, retinere, ac simul bonus civis esse potest. DUK. *si minus injuriae* Lovel. 5. Gaertn. Portug. et Haverk. Dein *quam calamitatis meae* alio ordine Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 2. 3. 4. 5. Harlej. uterque, Gaertn. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Similiter etiam Aldus edidit, post quem iterum mutavit Rhenanus ex Msto suo, cui adstipulantur ex nostris Florent. Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1. Qui ita dederunt, ferre non potuisse videntur minus gratum sonum *meae meminisse.* Ceterum Doujatius vulgatam scripturam adversus Gronovium defendere conatur, sed nihil in medium adfert, quo eam tueatur, nisi quod Gronovius ipse tamquam argumentum, ob quod vitii suspecta foret, proposuisset. Docere debuisset, quemadmodum injuria Romanorum et calamitas Camilli tamquam duae res diversorum generum considerari possint, quod prudenter vitavit. Sed v. Cel. Dukerum. Post haec verba est in Lovel. 4. *quippe sentiam tamen,* quae reliqui omnes ignorant, neque etiam conveniunt.

Quum abessem, quotiescumque patria in mentem veniret, haec omnia obcurrebant] *quum absem* Harlej. 1. neglecta duarum literarum repetitione. Deinde *in mentem patria veniret* Harlej. 2. et Portug. *patria in mentem venerat* Harlej. 1. et typis excusi vetustiores. Aldus demum *veniret* reposuit; quod servant omnes aliae membranae. Deinde *haec omnia concurrebant* Fragm. Hav. a m. 1. Sed recte mutatum *obcurrebant*, nempe menti vel animo. Infra 6, 19, 5. *Quum praeter vim et caedem nihil cuiquam obcurreret.* 25, 24, 12. *Atheniensium classes demersae et duo ingentes exercitus cum duobus clarissimis ducibus deleti obcurrebant.* 36, 35, 1. *Sed pudor, si irrito incepto abscederet obsidione, obcurrebat.* Et ita saepius quum Livius, tum alii, qui etiam *menti, animo obcurrere* dixerunt. (* v. ad 2, 49, 7.)

Colles, campique, et Tiberis, et adsueta oculis regio] *colles Capitoliumque* Haverk. invitis reliquis aliis. Tum voces *oculis regio* deerant in contextu Portug. sed a manu altera margini adscriptae sunt. *adsueta oculis religio* habent Leid. 2. Lovel. 1. et Haverk. saepius in scriptis obvio errore. V. infra ad 7, 29, 1. Adde Cl. Cortium ad Porcii Latron. declam. contra Sallust. c. 6. Deinde *regio, hoc coelum*, omissa copulativa *et*, Lovel. 5. Mox *sub quo natus et educatus*

tis in sede vestra, quam postea, quum reliqueritis ea, macerent desiderio. Non sine caussa Dii hominesque hunc 4 *urbi condendae locum elegerunt, saluberrimos colles, flumen opportunum, quo ex mediterraneis locis fruges deve-*

essem, pro *natus educatusque*, Voss. 2.

Quae vos, Quirites, nunc moveant potius caritate sua, ut maneatis in sede vestra] *quae nos, Quirites, nunc movent* Gaertn. *quae vos, Quirites, jure moveant* Portug. et Haverk. *moverant* est in Lovel. 3. Deinde *ut maneatis in caritate vestra* Gaertn. Verum animo librarii ejus vox *caritate*, quum hoc scriberet, ex proximo adhuc obversabatur.

Quam postea, quum reliqueritis ea, macerent desiderio] *quum reliqueritis eam* Florent. et Klock. ut referatur ad *τὰ sede vestra*. Utraque lectio commode ferri potest, et non malum sensum efficit. Si vulgatum praefers, litera ultima *τοῦ eam* adcrevit in Florent. ex vocis seq. initio; si contra, ab ea intercepta erit. Quin insuper litera *m* finalis a librariis passim vel additur, vel abjicitur. Deinde *macerant* Voss. 2. et Lovel. 3. qui voluisse videntur *macerãnt*, id est *macerarent*. Sed vulgatum genuinum est. *macerare* autem hic ad animum relatum notat angere, molestia ac dolore afficere. Ovid. Epist. 20. Her. 125.

Maceror interdum, quod sim tibi caussa doloris.

Terent. in Andr. 5, 3, 15.

Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectam hujus sollicito amentia?

Eunuch. 1, 2, 107.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.

Lucret. 3, 75.

Macerat invidia, ante oculos illum esse potentem.

eodem lib. v. 839.

Advenit id, quod eam de rebus saepe futuris
Macerat, inque metu male habet, curisque fatigat.

Id verbum a quodam per *angere* in margine expositum fuerat; ea deinde caussa exstitit, ut expositio illa in contextum recepta, atque *angerent et macerent* datum sit in Hearnii Oxon. N. Ex *angerent* deinceps, quod etiam alii, rejecto tamen *τῷ macerent*, receperant, factum est *agerent* in Klock. Voces *agere* et *ăgere*, sive *angere*, frequenter in membranis confundi, infra videbimus ad 29, 6, 7. Ex eodem illo *angerent* factum est *augerent* in Voss. 1. a m. 1. ea lectionum varietate, de qua supra dixi ad 4, 51, 6. Verum id a m. 2. mutatum est in *augeant*, quomodo etiam praeferunt Leid. 2. et Lovel. 3. qui tres codices etiam *desiderio* mutarunt in *desiderium*, id exigente ratione loquendi, quoniam *augeant* placuerat. Ita ex vitiosa scriptura vitiosior provenire solet. In Florent. a m. 1. legebatur *ageant*,

bantur, quo maritimi commeatus accipiantur; mare vicinum ad commoditates, nec expositum nimia propinquitate ad pericula classium externarum: regionum Italiae medium, ad incrementum urbis natum unice locum.
5 *Argumento est ipsa magnitudo tam novae urbis. trecen-*

inde postea factum est *angeant*, pro quo Salvin. conjicit legendum *angant*. Sed nihil muto.

§. 4. *Quo ex mediterraneis locis fruges devehantur*] *devehebantur* Haverk. *advehantur* Voss. 2. et Lovel. 3. Sed recepta lectio, quam firmat reliquorum codicum auctoritas, genuina est. *devehantur*, quia loca mediterranea altiora esse creduntur, quam mari vicina. Supra 4, 52, 6. *Maximos commeatus summo Etruriae studio Tiberis devexit.* Curtius 9, 8. *In fines Mallorum secundo amne devehitur.* Tacit. 3. Ann. 9. *Ab Narnia Nare, ac mox Tiberi devectus auxit vulgi iras.* Paullo ante alio ordine *hunc urbi locum condendae* Gaertn. *condendae locum hunc urbi* vetustiores, quas vidi, editiones. Primus Aldus vulgavit, ut nunc exstat. Et ita exhibent reliqui scripti. Praeterea *saluberrimi colles*, pro *saluberrimos*, Lovel. 2. et 3. quorum prior ultima hujus §. verba, ut his conveniant, ita exhibet, *ad incrementum urbis natum, unicus locus.* Sed vulgatum verum est. Nam per adpositionem dicuntur, *urbi condendae locum, saluberrimos colles* etc.

Nec expositum nimia propinquitate ad pericula] *nec expositum nimis propinquitate* Harlej. 2. Portug. et Gaertn. quam lectionem ab interpolatoribus natam, neque instituto Camilli convenire, facile deprehendet, qui diligentius ad sensum adtendit. Fatendo enim *non nimis expositum* esse, simul etiam agnovisset, aliquo tamen modo expositum esse, quae locum relinquendi idonea caussa tribunis ac plebi videri potuisset. Tum *ad periculum classium* Lovel. 2. et ed. Parm. Mox *regionum Italia medium*, pro *Italiae*, Portug.

§. 5. *Argumento est ipsa magnitudo tam novae urbis*] Ita etiam supra hoc lib. c. 33, 7. *Mari supero inferoque, quibus Italia insulae modo cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento.* c. 44, 5. *Argumento sit clades Romana.* et 39, 51, 10. *Mores quidem populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit.* Eodem modo Cic. pro Sext. Roscio 27. *Qua in re praetereo illud, quod mihi maximo argumento ad hujus innocentiam poterat esse.* Orat. 2. Philipp. 16. *Magno argumento est, me in utroque fuisse moderatum.* et alibi. Similiter *praedae esse.* V. supra ad 3, 29, 2. *documento esse.* V. ad 7, 6, 11. *monumento esse* 4, 16, 1. et 8, 11, 16. *religioni esse* 5, 13, 8. *exemplo esse* 4, 57, 6. *praemio, emolumento esse,* de quo dixi ad 24, 45, 1. (* *praesidio esse* v. ad 34, 11, 2.) *miraculo esse* habes 42, 62, 13. Et his similia multa apud Livium et alios passim obvia sunt. V. Cortium ad Sallust. Jug. 9, 2. Hic tamen in vulgatam lectionem, quae constanter in omnibus edd. superest, nullus meorum codicum consentit. Voces *unice lo-*

tesimus sexagesimus quintus annus urbis, Quirites, agitur: inter tot veterrimos populos tamdiu bella geritis; quum interea, ne singulas loquar urbes, non conjuncti cum Aequis Volsci, tot tam valida oppida, non universa Etruria, tantum terra marique pollens, atque inter

cum. *Argumento est ipsa magnitudo tam novae urbis* deficiunt in Harlej. 1. et Leid. 1. *Argumentatione est* habent Voss. 1. et Leid. 2. Similiter Lovel. 1. nisi quod in eo verbum *est* deficiat. *argumentario est* Lovel. 2. *q frumento est* Florent. Reliqui omnes uno ore exhibent *Argumentum est:* quod neque ipsum insuper habendum puto. Ita enim Livius etiam loquitur 3, 55, 9. *Quod etsi non jure fiat, tamen argumentum esse, non haberi pro sacrosancto aedilem.* Alia plura eadem forma dicta infra v. ad 24, 8, 20. Mox pronomen *ipsa* deficit in Lovel. 2.

Trecentesimus sexagesimus quintus annus urbis, Quirites, agitur] Ante haec verba in contextu Voss. 2. et Lovel. 3. est *inii quoto anno a Gallis Roma vastata sit.* In Leid. 1. et Fragm. Hav. *uni quoto anno a Gallis Roma vastata sit.* Gaertn. *quoto anno a Gallis Roma sit vastata.* In Lovel. 2. 4. et Hearnii Oxon. L. 2. et B. [Veith.] *quoto anno a Gallis Roma vastata sit.* Sed recte Cl. Hearne monuit, additamentum istud e margine in contextum inrepsisse, ubi adpositum erat, ut annus urbis conditae apertius indicaretur. Alia exempla, unde pateat, librarios lemmata olim margini adscripta in contextum recipere solitos fuisse, infra v. ad 7, 40, 4. Praeterea *tricentesimus sexagesimus quintus* Lovel. 3. et Gaertn. *trecentensimus sexagensimus quintus*, sive lapsu librarii *sexagensibus*, Harlej. 1. Eadem orthographia obcurrit in tabula aenea apud Grut. in Inscript. p. 204. l. 26. *QVOD. IN. EO. AGRO. NATVM. ERIT. FRVMENTI. PARTEM. VICENSVMAM. VINI. PARTEM. SEXTAM. LANGENSES. IN. POPLICVM. GENVAM. DARE. DEBENTO. IN. ANNOS. SINGOLOS.* p. 303. n. 2. *ANNO. TRIGENSIMO. CONSECRATIONIS. SVAE.* (* in nummo Galbae apud Casaub. ad Suet. Galb. 15.) Obvia etiam interdum est in optimo cod. Florent. V. supra ad 3, 71, 6. 7, 16, 7. et alibi. Eadem forma *formonsus, thensaurus* (* v. ad 39, 5, 3. *semenstris* ad 21, 43, 15.) ac similia in scriptis obcurrunt, de quibus v. Pierium ad Maron. Ecl. 2, 1. Vox autem *annus* deest in Gaertn. *annus vobis, Quirites, agitur* habet Haverk. *annus urbis agitur, Quirites* Voss. 1. Leid. 2. et Lovel. 1.

Inter tot veterrimos populos tam diu bella geritis] *veteranos populos* ex Oxon. L. 1. profert Hearnius. Per epitomen scriptum fuisse videtur *vetērmos*, et ex eo non intellecto ab indocto librario *veteranos* factum esse.

Tot tam valida oppida] *tot jam valida oppida* Portug. sollemni scribarum peccato. V. ad 21, 11, 12. *totam valida oppida* Harlej. 1. *totam validam oppida* Florent. a m. 1. *tot valida oppida*, una voce omissa, Flo-

duo maria latitudinem obtinens Italiae, bello vobis par
6 *est. Quod quum ita sit, quae (malum) ratio est, expertis alia experiri, quum jam, ut virtus vestra transire*

rent. a m. 2. Leid. 2. et Hearnii Oxon. B. *tam valida oppida*, omissa vocula *tot*, Lovel. 1. Male. Amat enim Livius voces has *tot tam* jungere. Infra 25, 24, 13. *Tot bella cum Karthaginiensibus tanto cum discrimine gesta, tot tam opulenti tyranni regesque.* c. 37, 13. *Ad haec tot tam necopinata primo omnium incerti stupentesque referunt pedem.* Ad quem utrumque locum videndus est J. Fr. Gronovius. (* 21, 9, 3. 28, 28, 12.) Alibi addita copula *tot ac tam* dixit. Infra 8, 12, 4. *Anno insigni victoria de tot ac tam potentibus populis.* ubi vide. Mox *nč universa Etruria*, id est *nunc universa*, Lovel. 5. Sed passim *nč et nō* commutantur. V. infra ad 9, 7, 5.

Tantum terra marique pollens, atque inter duo maria latitudinem obtinens Italiae] Prima vox deest in Leid. 2. quam alii omnes servant. Deinde *latitudinem continens Italiae* Lovel. 5. *latitudinem obtinens Italia* Lovel. 4. et Fragm. Hav. [*Italiam* Veith.] Mox verbis sequentibus *bello nobis par est*, pro *vobis*, Lovel. 2. et Gaertn. V. supra hoc cap. §. 2. Ceterum, quum nulli fuerint Etrusci inter Apennium Alpesque, quum a Senonibus obpugnaretur Clusium, Romaque caperetur, idque fateri videatur Livius supra hoc lib. c. 33. et c. 35. non recte Livium nunc tradere, Etruscos inter duo maria latitudinem obtinere] Italiae, docuit Cluver. 1. Ital. Ant. 22. p. 228.

§. 6. *Quod quum ita sit, quae (malum) ratio est, expertis alia experiri*] Hic subesse ulcus, praeter ipsum genus loquendi, ostendunt MSS. codices. Nam et Voss. et Helm. et Rott. *expertis latos alia experiri.* Margo autem Vossiani pro *latos* satis antiqua manu exhibet *lares*. Fortassis: *quae, malum, ratio est, expertis lares alios experiri.* Tentare sedes alias, quam quas tam diu feliciter experti sumus. *Alios expertis*, ut Horatio [2. Epist. 1, 240.]

— — *aut alius Lysippo duceret aera.*

Phaedrus [l. 3. in Prolog. 41.]

Quod si accusator alius Sejano foret.

J. FR. GRON. Idem Gronovius in priori edit. notarum ad Liv. 7,37. legendum existimabat, *Quod quum ita sit, quae, malum, ratio est, expertos, alia experiri.* eorumque verborum hunc sensum esse statuebat; quod quam verum sit expertos, nempe Romanos. Sed ea recte in editione iterata induxit. *expertis latos alia experiri* etiam superest in Klock. Atque ita quidem scriptum esse in Voss. 1. docent me ejus excerpta, verum ita, ut simul τῷ *latos* adjectae sint notae, quae vocem illam abundare, ac delendam esse indicant; lectionis vero ad marginem adscriptae nulla fiat mentio. Ut forte, nisi mea me excerpta fallant, Gronovius non satis adtentus Vossianum pro alio codice, in cujus margine *lares* pro *latos* exhibebatur, memorarit. Recte vero *alia expertis* exponit. Ita enim et Cic. loquitur 11. ad famil. Ep. 2. *Nos ab initio*

alio poſſit, fortuna certe loci hujus transferri non poſſit?
Hic Capitolium eſt, ubi quondam capite humano invento 7
responsum eſt, eo loco caput rerum summamque imperii

spectasse otium, nec quidquam aliud libertate communi quaesisse, exitus declarat. ubi videndus eſt Manut. Apulej. in Apolog. p. 317. ed. Elm. *Quid igitur est? cuivis clare dilucet, aliam rem invidia nullam esse.* ad quem locum consulendus eſt Stewich. ut et Colvius ad 3. Metam. p. 53. Etiam Munker. ad Lactant. Narrat. fabul. 14. Fab. 18. Vechner. in Hellenol. l. 1. part. 2, 18. p. 181. Ex adſcriptis autem exemplis patet, τὸ *expertis* non dandi, sed auferendi casum eſſe. Doujatius tamen adfirmare ſuſtinuit, *alius illi* phraſin Graecam eſſe, pro *alius ab illo.* Verum Graeci dicere solent ἄλλος ἐκείνου per ellipſin praepoſitionis ἀπό: quos imitati Latini dixerunt *alius illo* per ellipſin praepoſitionis *ab.* Vide, praeter Manut. l. l. Cl. Lamb. Bos. de Ellipſ. ling. Graecae p. 300. ἄλλος ἐκείνῳ, vel *alius illi* apud Graecos ac Latinos nondum inveni. In his autem *expertis* accipiendum eſt paſſive, ut supra 1, 34, 12. *Ut, per omnia expertus, postremo tutor etiam liberis regis testamento institueretur.* 3, 2, 5. *Tutum receptum ad expertam clementiam fore.* c. 44, 3. *Desponderat filiam L. Icilio tribunicio, viro acri, et pro caussa plebis expertae virtutis.* 35, 45, 6. *Nihil enim aequi ab Romanis inpetrari posse, satis expertum esse.* ubi etiam quaedam vide. Ex aliis, similiter locutis, scriptoribus exempla, quae in promtu sunt, non congero: quaedam videantur apud Rittershus. ad Gunter. Ligur. l. 2. v. 74. et Voſſ. 5. Gramm. 6. Alia etiam verba deponentia Livium paſſive usurpaſſe, infra videbimus 24, 8, 14. Clericus supplet per vocem *haec*, ut ita jungat, *quae ratio est expertis* haec, *experiri alia.* Ei favere videtur ordo verborum, qui eſt in Fragm. Hav. *ratio est expertis experiri alia.* Ego tamen cum Gronovio malo *expertis alia experiri.* Praeterea *quae mala ratio est* perperam Lovel. 2.

Ut virtus vestra transire alio possit, fortuna certe loci hujus transferri non possit] Vet. lib. *transferri hinc non possit.* SIG. *et virtus vestra transire alio possit* Fragm. Hav. Eodem modo alibi librarios peccaſſe, infra dicemus ad 21, 28, 8. *ut virtus vestra transire alia possit* Leid. 1. *ut virtus transire alio possit,* una voce exsulante, Leid. 2. et Lovel. 1. *ut virtus vestra alio transire possit* Gaertn. *ut virtus nostra alio transire possit* Lovel. 2. *ut virtus vestra transire possit,* alia voce omissa, Klock. Tum *hujus* deeſt in Lovel. 2. cujus loco *illius* exhibet Lovel. 4. [*loci illius sic transferri* Veith.] Deinde *transferri hinc non possit,* ut in vet. lib. Sigonius invenit, etiam apud me eſt in Lovel. 5. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. Id etiam codd. Oxonienses praeferre, Hearnius auctor eſt. At optimi quique et alii omnes τὸ *hinc* non agnoscunt. Recte igitur Cel. Jac. Gronovius vocem illam, quam Sigonius ac recentiores receperunt, iterum expunxit. *fortuna certe loci illius transfieri non possit* habet Leid. 1. Similiter *fieri* et *ferri* commutantur supra 2, 49, 3. 3, 14, 6. 4, 2, 1. c. 49, 6. 6, 40, 18. 7, 16, 8. 8, 2, 6.

fore. hic, quum augurato liberaretur Capitolium, Juventas Terminusque maximo gaudio patrum nostrorum moveri se non passi. hic Vestae ignes, hic an-

c. 11, 3. (* 9, 45, 7. 33, 13, 10. 36, 1, 4.) V. etiam Harduin. ad Plin. 28, 2. *fortuna certe loci hujus transire non possunt* Klock.

§. 7. *Ubi quondam capite humano invento responsum est*] *a capite humano invento responsum est* Voss. 2. Leid. ambo, Lovel. 1. 3. 5. et Fragm. Hav. Sed praepositio ab indoctis librariis addita est. Ipse enim Livius supra 1, 55, 6. narravit, id cecinisse *vates, quique in urbe erant, quosque ad eam rem consultandam ex Etruria acciverant.* A cujus narratione differt quidem Dionys. Halic. ita tamen, ut tradat, portentum illud interpretari non potuisse vates indigenas, sed id fecisse Etruscum, ad quem Tarquinius Superbus legatos miserat. V. 4. Antiq. p. 257. et seqq. Non ergo ipsum caput id respondit.

Eo loco caput rerum summamque imperii fore] *caput rerum, summa imperii fore* Haverk. *caput rerum summaque imperii fore* Fragm. Hav. et edit. Tarvisina utraque. ut librarii *summa imperii*, pro *summum imperium*, eadem ratione dictum esse credidisse videantur, qua *ultima orientis, finitima Umbriae, superiora Macedoniae*, et similia, de quibus infra agam 37, 58, 8. Sed sequor reliquos codices, qui vulgatum tuentur. *Summam imperii* autem, ut *summa belli gerendi, summa rerum*, de quibus infra v. ad 8, 26, 6.

Hic quum augurato liberaretur Capitolium] Id est, partes ejus aliis Diis dicatae exaugurarentur. V. Cel. Dukerum ad Flor. 1, 7, 8. *hinc* Lovel. 3. ut referatur ad *moveri*, quod sequitur. Sed receptum *hic* verius esse, et praecedentia et sequentia docent. Solent autem hae voculae commutari. V. ad 26, 13, 13. Tum *augurato* Lovel. 4. Deinde *libaretur* Lovel. 2. et 5. ubi librarii additam notam *lib'aretur* omiserunt.

Juventas Terminusque maximo gaudio patrum nostrorum moveri se non passi] Unius tantum Termini meminit Livius supra 1, 55, 3. *Quum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere. Idque omen auguriumque ita acceptum est; non motam Termini sedem, unumque eum Deorum non evocatum sacratis sibi finibus, firma stabiliaque cuncta portendere.* Etiam Ovidius 2. Fastor. 669.

Terminus, ut memorant veteres, inventus in aede
Restitit, et magno cum Jove templa tenet.

Similiter Lactantius 1. Divin. Instit. 20. *Quum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum Deorum sacella essent, consuluit eos per auguria, utrum Jovi cederent; cedentibus ceteris, solus Terminus mansit.* Neque aliter Servius ad Virg. 9. Aen. 448. *Quum omnes Dii libenter inde migrassent, Terminus solus, hoc est, limitum Deus, abscedere noluit, sed illic remansit.* Unde igitur factum dicemus, ut Livius nunc

cilia coelo demissa, hic omnes propitii manentibus vobis Dii.

LV. Movisse eos Camillus quum alia oratione, 1

Juventatis et Termini meminerit? *Juventas Terminusque* etc. *moveri se non possit* habet Haverk. *inventas Terminusque moveri se non passi* Lovel. 3. *Juventas Terminus qui moveri se non posse annuit* Lovel. 4. *inventus Terminusque moveri se non posse* Lovel. 1. et Leid. 2. *inventus Terminus moveri se non posse* Voss. 1. a m. 2. et Lovel. 1. Hinc conjectura nasci posset, forte legendum esse: *hic, quum augurato liberaretur Capitolium, inventus Terminus maximo gaudio patrum nostrorum movere se non posse.* Neque ad vulgatum defendendum facere potest, quod locus Livii eodem modo, quo nunc editus exstat, reperiatur in excerptis ex Nonio, quae Gothofred. auctoribus linguae Latinae subjunxit p. 1339. Ultima enim pars istius loci, quae agit de Juventate, in ipso Nonio non exstat, ut a recentiori aliquo additam esse credibile sit, qui, quum Nonius tantum discrimen inter voces *Juventus*, *Juventa et Juvenilitas* dederit, docere voluit, quemadmodum ab his omnibus differret *Juventas*. Et idem sensisse videtur Gothofr. qui partem illam interposito unco a reliquis distinxit. Verum quum in loco Liviano reliqui, quibus usus sum, codices constanter *Juventas Terminusque moveri se non passi* servent, vulgatum mutandi nulli auctor ero. Verius itaque puto, Livium hic alios auctores secutum esse, quam quos supra l. 1, 55. consuluerat. Id enim Livio interdum accidisse, saepius viri docti observarunt. V. infra ad 42, 47, 6. Ceterum *patrum vestrorum* Voss. 2. Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. et Harlej. 1. [Veith.] V. supra ad §. 2.

Hic ancilia coelo demissa] *ancilicia* Harlej. 1. Deinde *dimissa* Florent. Leid. ambo, Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. et excusi principes; pro quo jam Veneti anno 1495. *demissa* recte vulgarunt. V. ad 34, 50, 2. Alio etiam ordine *coelo ancilia dimissa* vel *demissa*, editi usque ad Aldum, cui vocabula in ordinem, qui nunc obtinet, trajicienti favent omnes scripti. Mox *manentibus nobis Dii*, pro *vobis*, Voss. 1. Lovel. 1. 2. 5. Portug. et Haverk. V. supra hoc cap. ad §. 2. *manentibus Dii nobis* alio insuper ordine Fragm. Hav.

§. 1. *Movisse eos Camillus tum alia oratione, tum ea, quae ad religiones pertinebat, maxime dicitur*] *Movisset os Camillus* Leid. 1. *Movisset hos Camillus* Harlej. 1. *Movisse eos Camillum* etc. *dicitur* Haverk. de qua locutione v. supra ad 1, 31, 8. Quum tamen alii codices vulgato adhaereant, lectionem hanc potius ex librariorum errore natam, quam a Livii manu profectam, arbitror. Deinde *cum alia oratione, tum ea* Leid. 1. Harlej. 1. Gaertn. Hearnii Oxon. B. et ed. Aldina cum reliquis recentioribus usque ad ultimam Gruteri, quae iterum recepit *tum alia oratione.* Eam autem servant reliqui codd. et posteriores editores secuti sunt, unde iterum occasio data est Cl. Ant. Perizonio in margine Livii conjiciendi, *cum alia* scribendum esse. V. ad 6, 23, 3. *cum alia ratione* Harlej. 2. *tum alia ra-*

tum ea, quae ad religiones pertinebat, maxime dicitur. sed rem dubiam decrevit vox opportuna emissa; quod, quum senatus post paullo de his rebus in curia Hostilia haberetur, cohortesque, ex praesidiis revertentes, forte agmine forum transirent, centurio

tione editi ante Aldum. V. infra ad 35, 25, 9. Insuper *ad religionem pertinebant* Portug. a m. 1. *ad religionem pertinebat* a m. 2. Et ita praeferunt Harlej. 2. et Lovel. 5. a m. 2. Sed numero plurali etiam supra utitur hoc lib. c. 50, 1. *Omnium primum, ut erat diligentissimus religionum cultor, quae ad Deos inmortales pertinebant, retulit.* 1, 31, 6. *Religionibusque etiam populum inpleret.* c. 32, 2. *Aut neglectis religionibus, aut prave cultis.* Et mox eod. cap. §. 5. *Quoniam Numa in pace religiones instituisset.* 3, 57, 7. *Colebanturque religiones pie magis, quam magnifice.* Infra 6, 1, 9. *Nulla de re prius, quam de religionibus, senatum consuluere.* c. 5, 6. *In civitate plena religionum res ad interregnum rediit.* c. 41, 4. *Quid de religionibus atque auspiciis loquar.* et saepe alibi.

Rem dubiam decrevit opportune vox emissa] *vox opportune emissa* Voss. ambo, Leid. 2. Lovel. 1. 2. Harlej. 2. Portug. Gaertn. Haverk. Fragm. Hav. omnesque editiones, quas vidi, usque ad Aldinam, quae prima dedit *opportune vox emissa.* et ita est in Florent. sed *vox opportuna emissa* Leid. 1. Lovel. 3. 4. 5. et Harlej. 1. [Veith.] quam lectionem recepi. Quum enim Liv. 1, 31, 4. dixerit *voce coelesti missa*, Valer. Max. 1, 8, 5. *ingens vox missa*; cur hoc loco Livio dicere non liceret *vox opportuna emissa?*

Quod, quum senatus post paullo de his rebus in curia Hostilia haberetur] *quodcumque senatus* Leid. 1. Similiter *ubicumque*, pro *ubi quum*, supra erat in Msto 3, 7, 5. *nam quum senatus* Lovel. 2. 4. [Veith.] *quā quum senatus* Gaertn. *qui quum senatus* Lovel. 5. a m. 1. pro quo emendatur *quia quum senatus* a manu altera. Et ita praeferunt Harlej. 2. Portug. et Haverk. varietate alibi etiam in Mstis obcurrente. V. infra ad 38, 36, 4. Tum *paullo post* Gaertn. Male. Infra 22, 60, 16. *Hannibalem post paullo audistis, castra prodi et arma tradi jubentem.* Ubi v. Gronovium.

Cohortesque ex praesidiis revertentes] Copula *que* non adparet in Leid. 2. Lovel. 1. Portug. et Fragm. Hav. Deinde *ex praediis* Florent. Voss. 1. a m. 1. Leid. 1. Lovel. 3. Gaertn. et Fragm. Hav. a m. 1. *ex praesidio* Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. et Fragm. Hav. a m. 2. *e praesidio* dixit etiam Val. Max. loco, quem ad verba seq. laudat Modius. fuisse τάγμα φυλακῆς ἡμερινῆς aït Plutarch. in Camillo p. 145. Nihilominus Livium *ex praesidiis* dixisse puto, quod retinent codd. nonnulli, partim scriptura aliorum *ex praediis* corrupte praeferentium eodem ducit. Mox voces *in comitio* deficiunt in Leid. 2. et Lovel. 1.

§. 2. *Signifer, statue signum: hic manebimus optime*] Plutarchus in Camillo [p. 145.] sic

in comitio exclamavit: *Signifer, statue signum: hic*
manebimus optime. qua voce audita, et senatus, *acci-* 2
pere se omen, ex curia egressus, conclamavit, et plebs
circumfusa adprobavit. Antiquata deinde lege, pro-
miscue urbs aedificari coepta. Tegula publice prae- 3

vertit: *Καὶ τὸν φέροντα πρῶτον τὸ σημεῖον μεγάλῃ φωνῇ προσαγορεύσας, ἐκέλευσεν αὐτοῦ μένειν, καὶ τὸ σημεῖον τίθεσθαι. Κάλλιστα γὰρ ἐνταῦθα καθιδεῖσθαι καὶ μένειν.* Valerius vero Maximus idem sic tradit [1, 5, 1.] *Ominum etiam observatio contactu aliquo religionis innexa est; quoniam non fortuito motu, sed divina providentia constare creditur. Quae effecit, ut, urbe a Gallis disjecta, deliberantibus Patribus conscriptis, utrum Vejos migrarent, an sua moenia restituerent; forte eo tempore e praesidio cohortibus redeuntibus, centurio e Comitio exclamaret, Signifer, statue signum, hic optime manebimus. Ea enim voce audita, senatus se accipere omen respondit, e vestigioque Vejos transeundi consilium omisit. Quam paucis verbis de domicilio futuri summi imperii confirmata est conditio! Credo, indignum Diis existimantibus, prosperis auspiciis Romanum nomen ortum Vejentanae urbis appellatione mutari; inclitaeque victoriae decus modo abjectae urbis ruinis infundi.* MOD. *hic manebimus optimum* Leid. 1. Et id voluisse videtur scriba Harlej. 1. qui tamen lapsus *hic manebimus optimam* dedit. Vox *optime.* quam tamen et Plutarch. et Valer. Max. servant, deest in Lovel. 2. Hearnii Oxon. L. 1. apud quem contra, vocibus aliquot auctiores, L. 2. et C. exhibent *hic manebimus optime.* *Eo miles gratior est prosecutus.* Quod etiam in Lovel. 4. inveni. [ita etiam Veith.]

Qua voce audita, et senatus, accipere se omen, ex curia egressus, conclamavit] Quae ex Brissonio ad inlustrandam formulam, *accipere se omen*, hoc loco descripserat Modius, omittenda duxi, quum commode apud eum legi possint 1. de Formul. p. 90. et non magis faciant ad intellectum horum verborum, quam omnium aliorum, quibus ad eamdem formulam respicitur. Ceterum *quam voce audita* Harlej. 1. Tum *et* deficit in Lovel. 3. Hinc *accipere se omne*, transpositis literis, Voss. 2. et Lovel. 3. Similiter *omina* et *omnia* in Mstis commutari, videbimus ad Epit. Liv. 117. Deinde *ex curia egressis* Haverk.

Et plebes circumfusa adprobavit] Conjunctio *et* deficit in Lovel. 5. Harlej. 2. Portug. Haverk. et Fragm. Hav. Pro ea *ut* erat in Klock. Sed *τὸ et* requirunt praecedentia *et senatus conclamavit.* Deinde *plebis circumfusa* Lovel. 2. *plebs circumfusa* reliqui omnes codd. mei. Neque aliter habent editiones usque ad Francofurtanam anni 1578. quae, errore typographorum, dedit *plebis circumfusa,* ex quo mox Modius fecit *plebes circumfusa*, quod recentiores retinuerunt. Sed veterem lectionem reduxi.

Antiquata deinde lege, promiscue urbs aedificari coepta]

bita est: saxi materiaeque caedendae, unde quisque
vellet, jus factum; praedibus acceptis, eo anno aedi-
4 ficia perfecturos. Festinatio curam exemit vicos
dirigendi, dum, omisso sui alienique discrimine, in

Antiquati lege, voce media omissa, Voss. 2. *Antiqua deinde lege* Haverk. qui error ex numero illorum est, de quibus infra dicam ad 10, 37, 2. Tum *promisce* Florent. Leid. 1. Harlej. 1. et Fragm. Hav. a m. 1. V. supra ad 3, 47, 7.

§. 3. *Tegula publice praebita est*] Diodorus 14, 117. [p. 456.] *Ῥωμαῖοι δὲ, τῶν μὲν οἰκιῶν κατεσκαμμένων, τῶν δὲ πλείστων πολιτῶν ἀπολωλότων, ἔδωκαν ἐξουσίαν τῷ βουλομένῳ καθ' ὃν προῄρηται τόπον οἰκοδομεῖν καὶ δημοσίας κεραμίδας ἐχορήγουν, αἳ μέχρι τοῦ νῦν πολιτικαὶ καλοῦνται.* GEBH. *Regula* Leid. 2. Lovel. 1. 4. et Gaertn. Similitudo literarum *r* et *t* errori caussa exstitit. V. ad 6, 34, 4. 34, 39, 5. et 11. 36, 37, 2. Hinc etiam factum est, ut *regere* et *tegere* in Mstis permutentur. V. ad 37, 11, 3. *recta* et *tecta*. V. ad 3, 6, 3. *rogatus* et *togatus*. V. ad 3, 50, 10. *parere* et *patere*. V. ad 9, 18, 7. *tute* et *rure*. V. ad 7, 5, 9. *clarus* et *elatus*. V. ad 7, 31, 6. *movere* et *movete*. V. ad 8, 6, 4. *clarum* et *datum*. V. ad 9, 29, 5. (* *reptare* et *tĕptare*. v. ad 21, 36, 1. *ira* et *ita*. v. ad 24, 16, 1.) et similia passim.

Saxi materiaeque caedendae, unde quisque vellet, jus factum] *et saxi materiaeque* Leid. 2. *saxa materiaeque* Gaertn. *saxi materiaque caedendo eunde quis vellet* Florent. sed *eundem* a m. 2. Per *materiam* autem intelligendum est lignum, quo in exstruendis aedibus opus erat. Infra 6, 2, 11. *Vapore etiam ac fumo, crepituque viridis materiae flagrantis ita consternavit hostes.* 26, 9, 4. *Rates ad trajiciendum exercitum, in magna inopia materiae, aegre comparantem.* 28, 45, 21. *Die quadragesimo quinto, quam ex silvis detracta materia erat, naves instructae armataeque in aquam deductae sunt.* 36, 22, 10. *Ager Heracleensis, paluster omnis frequensque proceris arboribus, benigne ad omne genus operum materiam subpeditabat.* 38, 3, 11. *Nam et copiam in propinquo materiae ad aggeres excitandos et cetera opera esse.* Cic. 5. in Verr. 18. *Reliqua est materies. hanc Rheginis, ut ipsi dicunt publice, quod Mamertini materiem non habent, imperavisti.* Justin. 36, 3. *Neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur, nec materiam ullam sustinet, nisi quae alumine illinatur.* V. Jac. Gothofr. ad l. 15. Cod. Theod. de Extraord. sive sordid. Tennul. ad Frontini 1, 5, 1. et Cortium ad Sallust. Jug. 18. Praeterea *unus quisque vellet*, pro *unde quisque*, Harlej. 1.

Praedibus acceptis, eo anno aedificia perfecturos] *prae edibus acceptis* Fragm. Hav. *preciis acceptis* Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Haverk. [Veith.] *pretiis acceptis* Lovel. 5. et Hearnii Oxon. N. et C. in cujus ejusdem L. 1. erat *praediis acceptis*, eodem errore, quo *principiis* scriptum est pro *principibus*. V. quae infra notantur ad 21, 60, 7. Deinde *praedibus accepto eo anno* Leid. 1. et Lovel. 3.

vacuo aedificant. Ea eſt cauſſa, ut veteres cloacae, 5 primo per publicum ductae, nunc privata paſſim subeant tecta; formaque urbis sit occupatae magis, quam divisae, similis.

Denique *aedificia perfecturis* Voſſ. 2. Lovel. 3. 5. a m. 2. Harlej. 2. Gaertn. Portug. et Fragm. Hav.

§. 4. *Festinatio curam exemit vicos dirigendi*] Diodorus [l. 14. p. 456.] *Ἁπάντων οὖν πρὸς τὴν ἰδίαν προαίρεσιν οἰκοδομούντων, συνέβη τὰς κατὰ πόλιν ὁδοὺς ϛενὰς γενέσθαι καὶ καμπὰς ἐχούσας. διόπερ ὕϛερον αὐξηθέντες, οὐκ ἠδυνήθησαν εὐθείας ποιῆσαι τὰς ὁδούς.* GEBH. *Festinatio exemit curam*, trajectis vocabulis, Voſſ. 2. et Lovel. 3. Deinde *victos dirigendi* Leid. 1. *vi eos dirigendi* Gaertn. Mox *omisso suo alienoque discrimine*, pro *alienique*, Haverk. et Lovel. 2.

§. 5. *Ea est caussa, ut veteres cloacae, primo per publicum ductae, nunc privata passim subeant tecta*] Cl. Ant. Perizon. in margine Livii malebat *Ea est caussa, quod* etc. *subeunt tecta, formaque urbis est occupatae similis*, invitis omnibus scriptis, niſi quod in uno Gaertn. sit *quod subeant*, pro *ut*. Sed potius ſi dem habeo omnibus reliquis codd. vulgato adhaerentibus, quam uni receptam lectionem mutanti; praesertim quum saepius prisci scriptores *τὸ ut* adhibuerint, ubi hodie vel *quod*, vel verbum infinitum adhiberi solet. Ita supra 1, 49. 4. *Eo accedebat, ut in caritate civium nihil spei reponenti metu regnum tutandum esset.* Cic. de Senect. 6. *Ad Ap. Claudii senectutem accedebat, ut caecus esset.* Nepos in Hannib. 1. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes virtute superarit.* V. Vorſtium de Latin. falso susp. c. 24. Sciopp. Auctar. ad Grammat. Philosop. c. 6. et Schulting. ad Quinctil. Declam. 1, 2. et ad Calpurn. Flacc. Declam. 22. Ceterum vox *cloacae* omittitur in Leid. 2. cujus ejusdem principium periit in Harlej. 1. in quo tantum *acae* supereſt. Deinde *primū per publicum ductae* Leid. 2. et Lovel. 1. Hinc *formaque sit urbis*, transpositis vocibus, Lovel. 2. In fine capitis *diversae*, pro *divisae*, habet Harlej. 1. Interdum ita librarii in membranis vetuſtis peccarunt. V. infra ad 10, 33, 10.

Im Verlage dieser Handlung sind ferner zu haben:

Corn. Nepotis opera, ed. van Staveren. gr. 8. 2 Thle, 87 Bogen. Druckpapier 8 fl. 6 kr. oder 4 Rthlr. 12 gGr.
Schreibpapier 12 fl. 12 kr. od. 6 Rthlr. 18 gGr.

C. Jul. Caesaris opera, ed. Oudendorp. gr. 8. 1r Theil, 58 Bogen; enthaltend die 8 Bücher de Bell. Gall.
Druckppr. 5 fl. 30 kr. od. 3 Rthlr. 2 gGr.
Schreibppr. 7 fl. od. 3 Rthlr. 20 gGr.

(Der 2te und zugleich lezte Band erscheint bis Ostern 1822.)

T. Livii Patavini opera, ed. Drackenborch. gr. 8. Tom. I.
62 Bogen. Druckppr. 5 fl. 24 kr. od. 3 Rthlr.
Schreibppr. 7 fl. 36 kr. od. 4 Rthlr. 6 gGr.
Tom. II. 70 Bog. Druckppr. 6 fl. 30 kr. od. 3 Rthlr. 16 gGr.
Schreibppr. 8 fl. 30 kr. od. 4 Rthlr. 18 gGr.

Wurm, Prof. De ponderum nummorum etc. rationibus apud Romanos et Graecos. gr. 8. 18 Bogen. 2 fl. 24 kr. oder 1 Rthlr. 8 gGr.

Griesinger, Dr. De servitute luminum, et ne luminibus officiatur. gr. 8. 18 Bog. 2 fl. 24 kr. od. 1 Rthlr. 8 gGr.
